

שבוע ראש השנה ופרשת וילך - שבת שובה

(21 - 27 September 2025)

כ"ח אלול תשפ"ה - ה' תשרי תשפ"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהָרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבְעָתָ: הַשְׁמִירוּ לָכֶם בֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבְדְּתֶם מִיָּדָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמוֹד: מַצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדוֹשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַל־יִבָּזְרוּנוּ, שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחַיְתָּה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שִׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לֹלִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ יֹאמֶר־נָא
יִשְׂרָאֵל: ב לֹלִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עֲלִינוּ אָדָם:
ג אֲזִי חַיִּים בְּלַעֲוִנוּ בְּחִירוֹת אָפָם בְּנוֹ: ד אֲזִי חַמִּים
שְׁטַפּוֹנוּ נִחֲלָה עָבַר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אֲזִי עָבַר עַל־
נַפְשָׁנוּ חַמִּים הִזְדֹּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כְּצַפּוֹר נִמְלָטָה מִפֶּחַ וּקְשִׁים
הִפַּח נִשְׁבֵּר וַאֲנַחְנוּ נִמְלָטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּטָחִים בְּיָ כְּהַר־צִיּוֹן לֹא־
יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֵׁב: ב יְרוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב
לָהּ וַיְיָ סָבִיב לַעֲמוֹ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי
לֹא יִנּוּחַ שְׁכֶם הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים
לְמַעַן לֹא־יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ
יְדִיהֶם: ד הִיטִיבָהּ וַיְיָ לְטוֹבִים וְלִישָׁרִים
בְּלִבּוֹתָם: ה וְחַמִּטִּים עֲקֻלְקֻלוֹתָם וְלִיכָם וַיְיָ
אֶת־פְּעָלֵי הָאֵן שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכד מתוך "תהילות מנחם"

א-ב - לולי הוי' שהי' לנו יאמר נא ישראל. לולי הוי' שהי' לנו בקום עלינו אדם

ב' פירושים ב"לולי"

א. התחלת המזמור הוא: "לולי הוי' שהי' לנו גו'", ובפסוק שלאחרי זה כופל עוד הפעם:
"לולי הוי' שהי' לנו בקום עלינו גו'".¹

ומבאר הצמח צדק² ש"לולי - ביו"ד הנה זהו כמו לולא באל"ף", ש"זהו חיבור עתיקא
קדישא (אל"ף) בז"א (וא"ו)". וזהו גם תוכן הענין ד"לולי" (ביו"ד) - "כי כל מקום שנאמר לי
אינו זו (ענין הנצחיות)³ לפי שהוא מעתיקא קדישא".

ועפ"ז מבאר שם, ש"לולי" (במזמור כאן) קשור עם חודש אלול, כי אלול הוא אותיות
"לולא" (שבדוגמת "לולי").

ב. ובהמשך הענין שם,⁴ מביא עוד פירוש ב"לולי" - שענין "לי" ביו"ד אינו כבחינת
"לא" ד"לולא", אלא שבאים אליו "על ידי לו" (בוא"ו).

כלומר, לפי הפירוש הראשון ש"לולי" הוא כמו "לולא" (ראשי תיבות "אני לדודי ודודי
לי") - ענין "לי" הוא בדרגת "לו", אתערותא דלעילא שבערך האתערותא דלתתא (שעל ידי

המשך בעמוד 30

(1) ראה פרש"י בשלח טו, ו טעם כפל הלשון עפ"י פשט הענין.

(2) אוה"ת לתהלים (יהל אור) ע' תפט.

(3) ראה מדרש שמואל פי"ט. ויק"ר ב פ"ב.

(4) ריש ע' תצ.

(5) שה"ש ו, ג.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 206..... שולחן ערוך עם הערות וצייונים
207..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
210..... לקוטי תורה.

אדמו"ר האמצעי

- 220..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 221..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 222..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 223..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהריי"צ

- 224..... ספר המאמרים - תרפ"ט.
225..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
226..... רשימות אדמו"ר מוהריי"צ - אבות החסידות.
227..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ.

הוספות

- 55..... ילקוט לוי יצחק על התורה
59..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
168..... נביאים וכתובים.
177..... עין יעקב - מסכת ברכות
230..... נקודה משיחת קודש מעובדת
231..... חומש לקריאה בציבור
236..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש.
237..... לוח זמנים
239..... סדר מצות הדלקת נרות לראש השנה ושבת קודש.

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה תקעו בחודש שופר, יום ב' דראש השנה, ה'תשל"ה 5
ד"ה שובה ישראל, ש"פ וילך, ה' תשרי, ה'תשל"ה. 15

התוועדיות

- שיחת יום ב' דראש השנה, ה'תשל"ה. 23
שיחת ש"פ וילך, שבת שובה, ה' תשרי ה'תשל"ה. 31

לקוטי שיחות

- פרשת וילך, כרך נט. 45
פרשת בלק, כרך נח, א. 49

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת וילך. 60
לוח לתהלים היומי. 75
תניא יומי. 76
לוח 'היום יום'. 91

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם. 94
שלושה פרקים ליום. 98
פרק אחד ליום. 144
ספר המצוות. 165

לימוד מזהלוק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת מנחות. 170
גמרא עם ביאור - מסכת זבחים. 178
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'. 207

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 אודות תקיעת שופר בראש השנה, נאמר בתהילים:

2 **תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חֲגֻגּוֹ**¹ (ופירש במצודת דוד:

3 "בחודש - בהתחלת החודש, רצה לומר ביום הראשון תקעו שופר. בכסה -

4 בזמן המיועד להיות בו יום חג והוא ראש השנה"). **וַיִּדְוַע דִּיּוֹק** השאלה

5 ששואלים **רַבּוֹתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ**²,

6 **אֲדָמוֹר הִזְקָן, אֲדָמוֹר**

7 **הָאֶמְצָעִי, ה'צִמְח צֶדֶק,**

8 **אֲדָמוֹר מְהֵרָשׁ, אֲדָמוֹר**

9 **(מְהוֹרָשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ עֶדֶן,**

10 **וּכְבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחָמִי**

11 **אֲדָמוֹר, בְּמָה שִׁכְתּוֹב בַּפִּסּוּק**

12 **זֶה תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ סֶתֶם, וְאֵינוֹ**

13 **מִפְרָשׁ בְּאִיזָה חוֹדֶשׁ מְדוּבָר**

14 **(וְעַד שְׁצִרְיָהּ לְהוֹכִיחַ שְׁקָאִי**

15 **שֶׁהוֹנָה הִיא עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה,**

16 **כְּדֵאִיתָא כְּפִי שְׁמוּבָא בְּגִמְרָא**³

17 **כְּהוֹכַחַה שְׁפִסּוּק זֶה מְדוּבָר עַל רֹאשׁ**

18 **הַשָּׁנָה אִיזָה חֵג שֶׁהַחוֹדֶשׁ**

19 **שֶׁהִירָח מִתְכַּסֶּה בּוֹ וְאֵינוֹ נִרְאָה**

20 **(ופירש רש"י: "שהחודש מתכסה בו -**

21 **לרחוקים, כגון שחרית לבני מערב**

22 **וערבית לבני מזרח, לפי שקטנה היא**

23 **(והלכנה) סמוך לחידושה" **הָיוּ****

24 **אֹמְרֵי זֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהוּא חֵג**

25 **שֶׁזָּמְנוּ בַתְּחִלַּת הַחוֹדֶשׁ).** ?

26 **וְגַם צִרְיָהּ לְהִבְיִן**² דבר נוסף

27 **בַּפִּסּוּק זֶה מֵה שֶׁנֶּאֱמַר תִּקְעוּ**

28 **בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר, דְּלִכְאוּרָה הָיָה**

29 **לִיָּה לְמִימְרָה הָיוּ לוֹ לְכַתּוּב לֹמַר**

30 **תִּקְעוּ בַשּׁוֹפָר, וְהִינֵנוּ, אוֹ**

31 **שִׂיאֵמֶר תִּקְעוּ בַשּׁוֹפָר בַּחֲדָשׁ**

32 **(כְּמוֹ שֶׁאֵמֶר הַבַּעַל שֵׁם טוֹב**⁴

33 **דִּהְיָה לִיָּה לְמִימְרָה שֶׁהִיא לוֹ לֹמַר**

34 **תִּקְעוּ שׁוֹפָר בַּחֲדָשׁ), אוֹ עַל**

35 **כָּל פְּנִיָּם לַפְחוֹת (אֲפִילוֹ אִם**

ביאור בדרך אפשר

36 **מִצֵּד אִיזָה טַעַם רוֹצֶה לְהַקְדִּים תִּיבַת בַּחֲדָשׁ לְשׁוֹפָר**

37 **ולומר את המילה 'בחודש' לפני המילה 'שופר' **תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ****

38 **בַּשּׁוֹפָר. ?**

39 **(ב) וְיִוְבֵן בְּהַקְדָּיִם הָעֲנִיָּן דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (שְׁעָלִיו**

40 **על ראש השנה נֶאֱמַר פִּסּוּק זֶה**

41 **תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ גּוֹ'), כִּידוּעַ**

42 **דִּיּוֹק הַשְּׁאֵלָה שֶׁל רַבּוֹתֵינוּ**

43 **נְשִׂיאֵינוּ², אֲדָמוֹר הִזְקָן,**

44 **אֲדָמוֹר הָאֶמְצָעִי, ה'צִמְח**

45 **צֶדֶק, אֲדָמוֹר מְהֵרָשׁ,**

46 **אֲדָמוֹר (מְהוֹרָשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ**

47 **עֶדֶן וּכְבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחָמִי**

48 **אֲדָמוֹר, דְּצִרְיָהּ לְהִבְיִן מְדוּעַ**

49 **נִקְבַּע רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַיּוֹם שְׁבוֹ**

50 **מִתְחִלָּה שָׁנָה חֲדָשָׁה בְּיוֹם א'**

51 **בְּתִשְׁרִי, הָרִי בְכ"ה בְּאֵלּוּל**

52 **נִבְרָא הָעוֹלָם (כְּדֵאִיתָא כְּפִי**

53 **שְׁמוּבָא בְּפִרְקֵי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר⁵**

54 **וּבְכִמְהָ מְקוֹמוֹת), וְאִם בֶּן**

55 **הַיּוֹצֵרֵנוּ לְקַבּוּעַ רֹאשׁ הַשָּׁנָה**

56 **יּוֹם תְּחִלַּת הַשָּׁנָה בְּכ"ה בְּאֵלּוּל,**

57 **וּמְדוּעַ קִבְּעוּהוּ בְּיוֹם א'**

בס"ד. יום ב' דראש השנה,

ה'תשל"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 **תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חֲגֻגּוֹ. וַיִּדְוַע**

2 **דִּיּוֹק רַבּוֹתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ², אֲדָמוֹר הִזְקָן,**

3 **אֲדָמוֹר הָאֶמְצָעִי, ה'צִמְח צֶדֶק, אֲדָמוֹר מְהֵרָשׁ,**

4 **אֲדָמוֹר (מְהוֹרָשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ עֶדֶן וּכְבוֹד קְדוּשַׁת**

5 **מוֹרֵי וְחָמִי אֲדָמוֹר, בְּמָה שִׁכְתּוֹב תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ**

6 **סֶתֶם, וְאֵינוֹ מִפְרָשׁ בְּאִיזָה חוֹדֶשׁ (וְעַד שְׁצִרְיָהּ**

7 **לְהוֹכִיחַ שְׁקָאִי עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּדֵאִיתָא בְּגִמְרָא³**

8 **אִיזָה חֵג שֶׁהַחוֹדֶשׁ מִתְכַּסֶּה בּוֹ הָרִי אוֹמֵר זֶה**

9 **רֹאשׁ הַשָּׁנָה). וְגַם צִרְיָהּ לְהִבְיִן² מֵה שֶׁנֶּאֱמַר**

10 **תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר, דְּלִכְאוּרָה הָיָה לִיָּה לְמִימְרָה**

11 **תִּקְעוּ בַשּׁוֹפָר, וְהִינֵנוּ, אוֹ שִׂיאֵמֶר תִּקְעוּ בַשּׁוֹפָר**

12 **בַּחֲדָשׁ (כְּמוֹ שֶׁאֵמֶר הַבַּעַל שֵׁם טוֹב⁴ דִּהְיָה לִיָּה**

13 **לְמִימְרָה תִּקְעוּ שׁוֹפָר בַּחֲדָשׁ), אוֹ עַל כָּל פְּנִיָּם (אֲפִילוֹ אִם מִצֵּד אִיזָה טַעַם רוֹצֶה**

14 **לְהַקְדִּים תִּיבַת בַּחֲדָשׁ לְשׁוֹפָר) תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ בַּשּׁוֹפָר.**

15 **(ב) וְיִוְבֵן בְּהַקְדָּיִם הָעֲנִיָּן דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (שְׁעָלִיו נֶאֱמַר תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ גּוֹ'),**

16 **כִּידוּעַ דִּיּוֹק רַבּוֹתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ², אֲדָמוֹר הִזְקָן, אֲדָמוֹר הָאֶמְצָעִי,**

17 **ה'צִמְח צֶדֶק, אֲדָמוֹר מְהֵרָשׁ, אֲדָמוֹר (מְהוֹרָשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ עֶדֶן וּכְבוֹד קְדוּשַׁת**

18 **מוֹרֵי וְחָמִי אֲדָמוֹר, דְּצִרְיָהּ לְהִבְיִן מְדוּעַ נִקְבַּע רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם א' בְּתִשְׁרִי,**

19 **הָרִי בְכ"ה בְּאֵלּוּל נִבְרָא הָעוֹלָם (כְּדֵאִיתָא בְּפִרְקֵי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר⁵ וּבְכִמְהָ**

20 **מְקוֹמוֹת), וְאִם בֶּן הַיּוֹצֵרֵנוּ לְקַבּוּעַ רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּכ"ה בְּאֵלּוּל, וּמְדוּעַ קִבְּעוּהוּ**

21 **בְּיוֹם א' בְּתִשְׁרִי, שֶׁהוּא יּוֹם הַשְּׁשִׁי לְמַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית. וּמְבּוֹאֵר בְּזֶה, שֶׁמַּעֲלַת**

(1) תהלים פא, ד. 2) לקו"ת נצבים מז, א. מאמרי אדמו"ר האמצעי נצבים ע' תתלט ואילך. אוה"ת נצבים ע' א'רמא ואילך.

ס"ע א'רמח ואילך. ע' א'רסה ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' תכח ואילך. תרל"ט ח"ב ע' תקלד ואילך. עזר"ת ע' א. פר"ת ע' א.

תרפ"א ע' עז. 3) ר"ה ח, סע"א ואילך. 4) תכר שם טוב סקי"ט. סרנ"ו. 5) ריש פרק ח. ויק"ר רפכ"ט. תוד"ה לתקופות

— ר"ה ח, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בַּתְּשִׁירִי, שְׁהוּא יוֹם הַשְּׁשִׁי וְלֹא הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן, יוֹם הַהִתְחַלָּה
- 2 לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. ?
- 3 וּמִבּוֹאֵר בְּזֶה, שֶׁמַּעֲלַת יוֹם הַשְּׁשִׁי לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית (אֶחָד
- 4 בַּתְּשִׁירִי), שֶׁמַּצֵּד מַעֲלָה זוֹ שְׁהִיא הַמַּעֲלָה הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁל יוֹם א' תְּשִׁירִי
- 5 קָבְעוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם זֶה
- 6 דְּוָקָא, הִיא, לְפִי שְׂבִיּוֹם זֶה א' 1 יוֹם הַשְּׁשִׁי לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית (אֶחָד בַּתְּשִׁירִי),
- 7 תְּשִׁירִי, הַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית 2 שֶׁמַּצֵּד מַעֲלָה זוֹ קָבְעוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם זֶה
- 8 נִבְרָא הָאָדָם, שְׁהוּא הָאָדָם 3 דְּוָקָא, הִיא, לְפִי שְׂבִיּוֹם זֶה נִבְרָא הָאָדָם, שְׁהוּא
- 9 תַּכְלִית הָעִילּוּי שֶׁל כָּל 4 תַּכְלִית הָעִילּוּי שֶׁל כָּל הַבְּרִיָּאָה. אֵין בִּיאור זֶה
- 10 הַבְּרִיָּאָה. אֵין בִּיאור זֶה כֻּטַּעַם 5 אֵינוֹ מְסַפִּיק עֲדִיין, שְׁהֵרִי אִמְרוּ רַ"ל⁶ אֲרַבְעָה
- 11 וְהִסְבִּיר לִכְךָ שֶׁרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִקְבַּע בֹּא' 6 רִאשִׁי שָׁנִים הֵם, וְהֵינּוּ, שֶׁמִּלְבָּד אֶחָד בַּתְּשִׁירִי יֵשׁ
- 12 תְּשִׁירִי הַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, 7 עוֹד שְׁלֹשָׁה רִאשִׁי שָׁנִים, וְאִם כֵּן, גַּם אִם נֹאמַר
- 13 יוֹם בְּרִיאַת הָאָדָם וְלֹא בִכ"ה אֱלוּל יוֹם 8 שֶׁמַּצֵּד הַמַּעֲלָה דְּיוֹם שְׁשִׁי לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית
- 14 הַתְּחִלַּת הַבְּרִיָּאָה אֵינוֹ מְסַפִּיק 9 (אֶחָד בַּתְּשִׁירִי) קָבְעוּ יוֹם זֶה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, עֲדִיין
- 15 עֲדִיין, שְׁהֵרִי אִמְרוּ רַ"ל⁶ 10 אֵינוֹ מוֹבֵן, מִדּוּעַ לֹא קָבְעוּ לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה גַּם אֵת
- 16 בְּמִשְׁנֵה אֲרַבְעָה רִאשִׁי שָׁנִים 11 יוֹם כ"ה בְּאֱלוּל, שְׁהוּא יוֹם רִאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה
- 17 הֵם (וְזֶה לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה: "אֲרַבְעָה 12 בְּרֵאשִׁית, שְׂבִיּוּדָאֵי יֵשׁ בּוֹ מַעֲלָה כו'. וּבִפְּרָט עַל
- 18 רִאשִׁי שָׁנִים הֵם. 13 פִּי הַיְדוּעַ⁷ בְּפִירוּשׁ מֵאִמְרוּ רַ"ל⁸ וְהִלָּא בְּמֵאִמְרוּ
- 19 בֶּאֱחָד בִּנְיָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִּים 14 אֶחָד יָכוֹל לְהַבְּרִאות, שְׁקָאֵי עַל הַמֵּאִמְרוּ
- 20 וְלִגְדִּילִים. בֶּאֱחָד בֶּאֱלוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה 15 דְּבְרֵאשִׁית, דְּבְרֵאשִׁית נְמִי מֵאִמְרוּ הוּא⁹, שְׂבִיּוּ
- 21 לְמַעֲשֵׂר בַּהֲמָה. 16 הֵיחָה יָכוֹלָה לְהַבְּרִאות כָּל הַבְּרִיָּאָה, לְפִי
- 22 רַבִּי אֱלֶעָזָר וְרַבִּי שְׁמֻעֲזָן אוֹמְרִים, בֶּאֱחָד 17 שֶׁמַּאֲמַר זֶה כּוֹלֵל אֵת כָּל עֲשָׂרָה הַמֵּאֲמָרוֹת
- 23 בַּתְּשִׁירִי. בֶּאֱחָד בַּתְּשִׁירִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה 18 שְׂבִיּוֹם נִבְרָא⁸ הָעוֹלָם, כּוֹלֵל גַּם הַמֵּאִמְרוּ נַעֲשֶׂה
- 24 לְשָׁנִים וּלְשִׁטֵּיין וְלִיּוֹבִלוֹת, לְנִטְעָה 19 אָדָם¹⁰. וּמִזֶּה מוֹבֵן, שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה בִכ"ה בְּאֱלוּל
- 25 וְלִירוֹקוֹת. בֶּאֱחָד בִּשְׁבָט, רֹאשׁ הַשָּׁנָה 20 עַל אֶחָד בַּתְּשִׁירִי, שְׁהֵרִי הַמֵּאִמְרוּ דְּבְרֵאשִׁית שְׁהִיָּה
- 26 לֵאמֹל, כְּדַבְּרִי בֵּית שְׁמַאי. 21 בִכ"ה בְּאֱלוּל כּוֹלֵל אֵת כָּל הַמֵּאֲמָרוֹת, גַּם אֵת
- 27 בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים, בַּחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בּו'. 22 הַמֵּאִמְרוּ נַעֲשֶׂה אָדָם שְׁהִיָּה בְּאֶחָד בַּתְּשִׁירִי. וְאֵין
- 28 וְהֵינּוּ, שֶׁמִּלְבָּד אֶחָד בַּתְּשִׁירִי 23 עַל פִּי כֵן לֹא נִקְבַּע רֹאשׁ הַשָּׁנָה גַּם בְּיוֹם כ"ה
- 29 שְׁהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים יֵשׁ עוֹד 24 אֱלוּל, אֲלֹא רַק בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית,
- 30 שְׁלֹשָׁה רִאשִׁי שָׁנִים נּוֹסְפִים, 34 בַּתְּשִׁירִי) שְׂבִיּוּ נִבְרָא הָאָדָם קָבְעוּ
- 31 וְאִם כֵּן, גַּם אִפְּיִלּוֹ אִם נֹאמַר 35 יוֹם זֶה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, עֲדִיין אֵינוֹ מוֹבֵן, מִדּוּעַ לֹא קָבְעוּ
- 32 שֶׁמַּצֵּד הַמַּעֲלָה דְּיוֹם שְׁשִׁי 36 לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה גַּם אֵת יוֹם כ"ה בְּאֱלוּל, שְׁהוּא יוֹם רִאשׁוֹן
- 33 לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית (אֶחָד 37 לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, שְׂבִיּוּדָאֵי יֵשׁ בּוֹ בִכ"ה אֱלוּל מַעֲלָה כו'.
- 34 בַּתְּשִׁירִי) שְׂבִיּוּ נִבְרָא הָאָדָם קָבְעוּ 38 וּבִפְּרָט עַל פִּי הַיְדוּעַ⁷ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּפִירוּשׁ מֵאִמְרוּ רַ"ל⁸
- 35 שְׂבִיּוּ נִבְרָא הָאָדָם קָבְעוּ 39 בְּפִרְקֵי אֲבוֹת וְהִלָּא בְּמֵאִמְרוּ אֶחָד יָכוֹל לְהַבְּרִאות (וְזֶה לְשׁוֹן
- 36 לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה גַּם אֵת יוֹם כ"ה בְּאֱלוּל, שְׁהוּא יוֹם רִאשׁוֹן 40 הַמִּשְׁנָה, "בְּעֶשְׂרָה מֵאֲמָרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. וּמִזֶּה תִּלְמוֹד לּוֹמַר, וְהִלָּא בְּמֵאִמְרוּ
- 37 לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, שְׂבִיּוּדָאֵי יֵשׁ בּוֹ בִכ"ה אֱלוּל מַעֲלָה כו'. 41 אֶחָד יָכוֹל לְהַבְּרִאות, אֲלֹא לְהַפְרֹעַ מִן הָרִשְׁעִים שֶׁמֵּאֲבִידִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא
- 38 וּבִפְּרָט עַל פִּי הַיְדוּעַ⁷ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּפִירוּשׁ מֵאִמְרוּ רַ"ל⁸
- 39 בְּפִרְקֵי אֲבוֹת וְהִלָּא בְּמֵאִמְרוּ אֶחָד יָכוֹל לְהַבְּרִאות (וְזֶה לְשׁוֹן
- 40 הַמִּשְׁנָה, "בְּעֶשְׂרָה מֵאֲמָרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. וּמִזֶּה תִּלְמוֹד לּוֹמַר, וְהִלָּא בְּמֵאִמְרוּ
- 41 אֶחָד יָכוֹל לְהַבְּרִאות, אֲלֹא לְהַפְרֹעַ מִן הָרִשְׁעִים שֶׁמֵּאֲבִידִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא

(6) ריש מסכת ר"ה. (7) ראה לקו"ת בהר מא, ד. ובכ"מ. (8) אבות רפ"ה. (9) ר"ה לב, א. מגילה כא, א. (10) בראשית א, כו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁבוּגָע לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה נֶאֱמָר¹¹ בנוסח תפילת ראש השנה (זו)
- 2 הַיּוֹם יוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה בֹּא תִשְׂרִי תַחֲלַת מַעֲשִׂיךָ זְכָרוֹן לַיּוֹם
- 3 רֹאשׁוֹן (שֶׁהַפִּירוּשׁ הַפְּשוּט בִּזְהָ הוּא יוֹם רֹאשׁוֹן שֶׁנִּבְרָא בּוֹ
- 4 הָעוֹלָם בְּשֵׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית), הֵינִי, שְׁאֲפִילוֹ עֲנִין הַזְכָּרוֹן
- 5 לַיּוֹם רֹאשׁוֹן דְּמַעֲשֵׂה
- 6 בְּרֵאשִׁית יוֹם כ"ה אֱלוֹל נִקְבַּע 1 וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁבוּגָע לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה נֶאֱמָר¹¹ (זו)
- 7 (לֹא לִכ"ה אֱלוֹל, אֶלָּא) 2 הַיּוֹם תַּחֲלַת מַעֲשִׂיךָ זְכָרוֹן לַיּוֹם רֹאשׁוֹן
- 8 לְאַחַד בְּתִשְׂרִי דְּקָא וְצִירָן 3 (שֶׁהַפִּירוּשׁ הַפְּשוּט בִּזְהָ הוּא יוֹם רֹאשׁוֹן שֶׁנִּבְרָא
- 9 לַהֲבִין מִהוּ טַעַם הַדְּבָר.?
- 10 ג) וַיּוֹכֵן בְּהַקְדִּים הַיְדוּעֵי¹² 4 בּוֹ הָעוֹלָם בְּשֵׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית), הֵינִי, שְׁאֲפִילוֹ
- 11 בתורת החסידות שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה 5 עֲנִין הַזְכָּרוֹן לַיּוֹם רֹאשׁוֹן דְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית נִקְבַּע
- 12 מידי שנה שנה בשנה חוֹזְרִים כָּל 6 (לֹא לִכ"ה אֱלוֹל, אֶלָּא) לְאַחַד בְּתִשְׂרִי דְּקָא.
- 13 הַדְּבָרִים לְקִדְמוּתָם הַרְצוֹן 7 ג) וַיּוֹכֵן בְּהַקְדִּים הַיְדוּעֵי¹² שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
- 14 האלוקי להשפיע חיות לעולמות 8 חוֹזְרִים כָּל הַדְּבָרִים לְקִדְמוּתָם
- 15 ולנבראים נעלם, וחיות העולמות 9 וּמַמְשִׁיכִים כָּל הָעֲנִינִים מִחֲדָשׁ. אֶף לְכַאוּרָה אֵינוֹ
- 16 מסתלקת וּמַמְשִׁיכִים כָּל 10 מוֹכֵן, דְּהִנֵּה, יְדוּעָה תוֹרַת הַפֶּעַל שֵׁם טוֹב¹³ עַל
- 17 הָעֲנִינִים מִחֲדָשׁ ואחר כך (על ידי 11 הַפְּסוּק¹⁴ לְעוֹלָם הַיּוֹם דְּבִרְךָ נִצָּב בְּשָׁמַיִם, שְׁדִּבְר
- 18 תקיעת שופר), ההשפעה והחיות 12 הַיּוֹם מִחֲדָשׁ תָּמִיד אֶת הַשָּׁמַיִם וְכֵן אֶת כָּל
- 19 נמשכת מחדש. אֶף לְכַאוּרָה אֵינוֹ 13 הַנִּבְרָאִים, וּכְמֵאֲמָר¹⁵ הַמִּחְדָּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם
- 20 מוֹכֵן, דְּהִנֵּה, יְדוּעָה תוֹרַת 14 תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, וּבְכָל יוֹם לֹאֹ דְּקָא,
- 21 הַפֶּעַל שֵׁם טוֹב¹³ עַל 15 אֶלָּא תָּמִיד, בְּכָל רִגְעַ וְרִגְעַ. וְעֲנִין זֶה (שֶׁהַבְּרִיאָה
- 22 הַפְּסוּק¹⁴ בתהלים לְעוֹלָם הַיּוֹם 16 מִתְחַדָּשׁת בְּכָל רִגְעַ) הוּא לֹא רַק בְּנוֹגָע לְנִבְרָאִים
- 23 דְּבִרְךָ נִצָּב בְּשָׁמַיִם, שְׁדִּבְר 17 עֲצָמָם, אֶלָּא גַם בְּנוֹגָע לַחַיּוֹת שֶׁל הַנִּבְרָאִים כּוֹ
- 24 הַיּוֹם יְהִי רְקִיעַ שְׂבו נבראו השמים 18 עַד לְבַחֲנֵית הַרְצוֹן, שְׁעָלָה בְּרִצּוֹנוֹ לְהוֹוֹת, שְׁגָם
- 25 מִחֲדָשׁ תָּמִיד כֹּל הַזֶּמֶן אֶת 19 זֶה מִתְחַדָּשׁ בְּכָל רִגְעַ וְרִגְעַ. דְּהִנֵּה, טַעַם הַדְּבָר
- 26 הַשָּׁמַיִם וְכֵן אֶת כָּל הַנִּבְרָאִים, 20 שֶׁהַבְּרִיאָה צְרִיכָה לְהִתְחַדָּשׁ בְּכָל רִגְעַ הוּא לְפִי
- 27 וּכְמֵאֲמָר¹⁵ נוסח ברכת קריאת שמע 21 שֶׁהַבְּרִיאָה הִיא יֵשׁ מֵאֵין, וּבְבְרִיאַת יֵשׁ מֵאֵין
- 28 של שחרית הַמִּחְדָּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל 22 צְרִיךְ לְהִיּוֹת הִתְחַדָּשׁוֹת בְּכָל רִגְעַ (כְּמִבּוּאָר
- 29 יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, 23 בְּאֲרוּכָה בְּכֵמָה מֵאֲמָרִים¹⁶). וּמֵאֲחֵר שְׁכָלְלוֹת
- 30 וּבְכָל יוֹם לֹאֹ דְּקָא, אֶלָּא 24 סֵדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת (וְגַם מֵה שְׁעָלָה בְּרִצּוֹנוֹ
- 31 תָּמִיד, בְּכָל רִגְעַ וְרִגְעַ. וְעֲנִין 25 לְהוֹוֹת) הוּא הִתְחַדָּשׁוֹת יֵשׁ מֵאֵין, וּכְדֹאִיתָא בְּעֵץ
- 32 זֶה (שֶׁהַבְּרִיאָה מִתְחַדָּשׁת 26 חַיִּים¹⁷, שְׁבִתְחִילָה הָיָה אֵין אֵין סוֹף מִמְּלֵא כָּל
- 33 מִחֲדָשׁ בְּכָל רִגְעַ) הוּא לֹא רַק 27 הַמְּצִיאֹת וְלֹא הָיָה מְקוֹם לְעִמִּידַת הָעוֹלָמוֹת,
- 34 בְּנוֹגָע לְנִבְרָאִים עֲצָמָם, אֶלָּא 28 וְאַחֵר כֶּף צִמְצָם עֲצָמוֹ כּוֹ וְהַמְשִׁיךְ קוֹ כּוֹ,
- 35 גַם בְּנוֹגָע לַחַיּוֹת שֶׁל 29 זֶה הַחַיּוֹת וְהַרְצוֹן מִתְחַדָּשׁ בְּכָל רִגְעַ וְרִגְעַ. דְּהִנֵּה, טַעַם
- 36 הַנִּבְרָאִים כּוֹ עַד לְבַחֲנֵית 30 הַיּוֹם יְהִי רְקִיעַ שְׂבו נבראו השמים
- 37 הַרְצוֹן האלוקי, שְׁעָלָה בְּרִצּוֹנוֹ 31 תָּמִיד, בְּכָל רִגְעַ וְרִגְעַ. וְעֲנִין
- 38 של הקדוש ברוך הוא לְהוֹוֹת, שְׁגָם 32 זֶה (שֶׁהַבְּרִיאָה מִתְחַדָּשׁת
- 39 זֶה הַחַיּוֹת וְהַרְצוֹן מִתְחַדָּשׁ בְּכָל רִגְעַ וְרִגְעַ. דְּהִנֵּה, טַעַם 33 מִחֲדָשׁ בְּכָל רִגְעַ) הוּא לֹא רַק

(11) תפלת מוסף דר"ה (ר"ה כז, א). (12) ראה פרי עץ חיים ושער הכוונות – שער ר"ה. סידור הארז"ל במקומו. לקו"ת נצבים נא, ב. ובכ"מ. (13) תניא שער היחוד והאמונה פ"א. (14) תהלים קיט, פט. (15) ברכת יוצר. (16) ראה סה"מ תרס"ד ע' ב ואילך. תרס"ה ע' רמא [שסט] ואילך. ע' רנ [שפג]. (17) שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מצומצם הנקרא אור ה'ק' (כמו קו וחוט דק) שְׁמֵזָה מאור ה'ק' נִמְשָׁף
2 כָּל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת, וְכַמוֹכֵן גַּם מִהִדּוּעַ¹⁸ בתורת החסידות
3 שֶׁהִפְסֹדֵק¹⁹ בְּרֹאשִׁית גּוֹ, קָאִי מִכוּון עַל הַתְּהוּוֹת עֶשֶׂר
4 הַסְּפִירוֹת, וְעַל זֶה נֶאֱמַר בְּרֹאשִׁית בְּרָא, שֶׁהַתְּהוּוֹת עֶשֶׂר
5 הַסְּפִירוֹת (שֵׁשׁ בָּהֶם עֲנִין
6 הַמְּסַפֵּר שֶׁמִּסְפֵּרם הוּא עֶשֶׂר וְהַמְּסַפֵּר
7 הוּא דְבַר מוֹגְבֵל, י"ש') הִיא בְּרִיאָה
8 יֵשׁ מֵאֵין, הֲרִי מוֹכֵן, שֶׁהֶעֱנִין
9 דְּהַמְחִדֵּשׁ כּוֹ' תְּמִיד מַעֲשֵׂה
10 בְּרֹאשִׁית קָאִי מִכוּון עַל כָּל סֵדֶר
11 הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת, שֶׁמִּתְחַדֵּשׁ כֹּל
12 'סֵדֶר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת' בְּכָל רֵגַע מֵאֵין
13 לֵישׁ. וְאִם כֵּן, מֵאַחֵר שֶׁהָכַל
14 מִתְחַדֵּשׁ בְּכָל רֵגַע מֵהוּ הֶעֱנִין
15 שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה חוֹזְרִים כָּל
16 הַדְּבָרִים לְקַדְמוֹתָם וְנִמְשָׁכִים
17 מִחֲדָשׁ, כַּמּוּבָא לַעֲלֵי דְלִכְאוּרָה,
18 הֲרִי גַם בְּכָל רֵגַע וְרֵגַע חוֹזְרִים
19 כָּל הָעֲנִינִים שֶׁבַּהֲבְרִיאָה
20 וְכָלִלוֹת הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת
21 לְקַדְמוֹתָם וְנִמְשָׁכִים מִחֲדָשׁ,
22 וּמֵהוּ הִתְחַדְּשׁוּת בֵּין
23 הַתְּחַדְּשׁוֹת שֶׁבְּכָל רֵגַע וְרֵגַע,
24 אֵף הֶעֱנִין הוּא, כַּמּוּבָא בְּסִידוּר²⁰ (דְּבוּר
25 הַמִּתְחַלֵּל לְהִבִּין עֲנִין תְּקִיעַת שׁוֹפֵר עַל פִּי
26 כְּוִונַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז"ל), שֶׁכָּל הַהִמְשָׁכוֹת
27 שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הֵם בְּבַחֲיַנַת הַפְּנִימִיּוֹת, פְּנִימִיּוֹת
28 הַדִּיבּוּר, פְּנִימִיּוֹת הַמְּדוּת, פְּנִימִיּוֹת הַמּוֹחִין וְעַד
29 לְבַחֲיַנַת פְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג. וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהִסְלֹק
30 דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (שְׁחוֹזְרִים כָּל הַדְּבָרִים לְקַדְמוֹתָם)
31 הוּא בְּבַחֲיַנַת הַפְּנִימִיּוֹת דְּוָקָא, וְלֹא בְּבַחֲיַנַת
32 הַחִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁבָּה אֵין שִׁינוּי כָּלֵל. וּבְדוּגְמַת אָדָם
33 הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה מִצַּד הַתַּעֲנוּג וְהִרְצוֹן שֵׁשׁ לוֹ
34 בְּזָה, דְּכִיּוֹן שֶׁבַּתְּחִילָה הָיָה לוֹ תַּעֲנוּג וְרִצּוֹן בְּזָה,
35 הִנֵּה גַם כְּאֲשֶׁר מִסְתַּלֵּק הַתַּעֲנוּג וְהִרְצוֹן, הֲרִי הוּא עוֹשֶׂה עֲדִיין אֶת הַמְּלָאכָה,
36 מִצַּד בְּחִינַת הַחִיצוֹנִיּוֹת, אֲלֵא שֶׁעֲשִׂית הַמְּלָאכָה אֲזִי הִיא בְּאֹפֶן דְּרַפְּיוֹן יָדִים.
37 וְכַמוֹשֶׁל אָדָם הִישָׁן, שֶׁגַם בָּעֵת הַשִּׁנָּה יֵשׁ אֲצִלוֹ חִיצוֹנִיּוֹת חַיִּית. וְעַל דֶּרֶךְ
38 זֶה לְמַעְלָה, שֶׁגַם בָּעֵת סִילּוֹק הַפְּנִימִיּוֹת, נִמְשָׁף הַשְּׁפָעַת חַיִּית לְעוֹלָמוֹת
39 מִבְּחִינַת הַחִיצוֹנִיּוֹת, כִּי מִצַּד הַתְּהוּוֹת יֵשׁ הֶעֱנִין דְּפְנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת, וְלָכֵן
40 יָכוֹל לְהִיּוֹת הַמְּשַׁכֵּת הַחִיצוֹנִיּוֹת גַּם כְּאֲשֶׁר מִסְתַּלֵּק הַפְּנִימִיּוֹת. אֲלֵא דְכִיּוֹן

(18) אוה"ת בראשית תפז, סע"ב ואילך. ד"ה בראשית תרנ"א (סה"מ תרנ"א ע' פט ואילך). ד"ה זה היום – כ"ט אלול תשמ"ז (סה"מ ראש השנה ע' שלג ואילך). (19) בראשית א, א. (20) שער התקיעות רמז [שס], א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דְּכִין שֶׁהַמִּשְׁכָּה שֶׁמִּבְחִינַת הַחִיצוֹנִיּוֹת בְּלֶכֶד הִיא בְּאוֹפֶן
- 2 דְּרַפְיוֹן יָדִים וְחֹלְשָׁה וְלֹא דִי בֶּכָן, לָכֵן צָרִיף לְעוֹרֵר אֶת
- 3 (פְּנִימִיּוֹת) הָרָצוֹן הָאֱלֹקִי בְּעוֹלָמוֹת מַחְדָּשׁ, וְהַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן
- 4 הִיא עַל יְדֵי הַמִּשְׁכָּת הַתַּעֲנוּג וְכִשִּׁי הַמִּשְׁכָּה וְגִילּוֹי שֶׁל הַתַּעֲנוּג
- 5 הָאֱלֹקִי מֵהָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים, מֵתַעֲוֹר
- 6 הָרָצוֹן הָאֱלֹקִי לְהַשְׁפִּיעַ חַיּוֹת לְעוֹלָמוֹת.
- 7 וְזֶהוּ שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
- 8 מִמְּשִׁיכִים בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת
- 9 הַתַּעֲנוּג, וּמִשָּׁם מִפְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג
- 10 נִמָּשֵׁךְ וְנִשְׁפָּע הַפְּנִימִיּוֹת בְּכָל הַדְּרָגוֹת
- 11 בְּבְחִינַת פְּנִימִיּוֹת חֻכְמָה
- 12 וּבִינָה, פְּנִימִיּוֹת הַמִּדּוֹת, וְעַד
- 13 לְבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַדִּיבּוּר,
- 14 וְהִינּוּ שֶׁהַמִּשְׁכָּת בְּחִינַת
- 15 הַפְּנִימִיּוֹת פּוֹעֵל גַּם
- 16 בְּחִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁהַשְּׁפָעָה שֶׁל
- 17 הַחַיּוֹת הָאֱלֹקִיּוֹת בְּעוֹלָמוֹת לֹא
- 18 תִּהְיֶה בְּאוֹפֶן שֶׁל רַפְיוֹן יָדִים
- 19 וְחֹלְשָׁה, אֲלֵא הַמִּשְׁכָּה בְּתוֹקֶף וּבְרִיבּוּר
- 20 חַיּוֹת עַל יְדֵי זֶה שְׂוִימָשׁוּ בְּזֶה
- 21 בְּחִיצוֹנִיּוֹת בְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת
- 22 כו'.
- 23 וְזֶהוּ הַהִפְרָשׁ שֶׁבִּין
- 24 הַהִתְחַדְּשוֹת שֶׁל חַיּוֹת הָאֱלֹקִיּוֹת
- 25 לְעוֹלָמוֹת דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
- 26 לְהַתְחַדְּשוֹת שֶׁבְּכָל רֹגַע
- 27 וְרֹגַע²¹, שֶׁהַהִתְחַדְּשוֹת שֶׁבְּכָל
- 28 רֹגַע וְרֹגַע עֲנִינָה חִידוּשׁ
- 29 הַיְּשׁוּנוֹת, חִידוּשׁ שֶׁל מָה שֶׁכָּבַר
- 30 נִמְשָׁךְ קוֹדֵם לָכֵן כִּי הִמְשָׁכָה
- 31 שֶׁלְּצוֹרֶךְ בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת
- 32 הִיא מִבְּחִינַת הַחִיצוֹנִיּוֹת,
- 33 שֶׁלָּכֵן הַמִּשְׁכָּה זֶה הִיא
- 34 בְּתַמִּידוֹת וְאִינָה מִסְתַּלַּקַת בְּרֹאשׁ
- 35 הַשָּׁנָה, כִּידוּעַ²² בְּעֶנְיֵן יַחֲדוֹ
- 36 חִיצוֹנִי דְּחֻכְמָה וּבִינָה
- 37 שְׂוִינְגִינָהּ הַיּוֹג וְהַיַּחֲדוּד שֶׁלָּהֶם
- 38 תִּדְרִי תַמִּידִי וְאִינוּ נִפְסָק, לְצוֹרֶךְ
- 39 קִיּוֹם הָעוֹלָמוֹת בְּאוֹפֶן שְׂוִיּוֹם
- 40 וְלִילָה גו' לֹא יִשְׁבְּתוּ²³. וְעֶנְיֵן
- 41 הַמִּחְדָּשׁ בְּכָל יוֹם תַּמִּיד מַעֲשֵׂה בְּרֹאשִׁית הוּא, שֶׁבְּחִינַת

- 42 הַחִיצוֹנִיּוֹת גּוּפָא עֲצָמָה מִתְחַדָּשׁ תַּמִּיד בְּכָל רֹגַע וְרֹגַע,
- 43 בְּאוֹתוֹ הָאוֹפֶן שֶׁהִיָּה מְקוֹדֵם וְכַמְבּוֹאֵר בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה לְאִדְמוֹר"ר הוֹקֵן
- 44 עַל פִּי תוֹרַת הַסּוּר, "כִּי ב' יַחֲדִים יֵשׁ לְמַעֲלָה בְּחֻכְמָה וּבִינָה, הָאֶחָד לְהַחֲיוֹת
- 45 הָעוֹלָמוֹת וְלִקְיִימָם קִיּוֹם הַכְּרַחֲי, וְהַמִּשְׁכָּה זֶה יַחֲדוֹ זֶה הוּא תִּדְרִי וְאִינוּ נִפְסָק
- 46 לְעוֹלָם כִּי אִם יִתְבַּטֵּל רֹגַע אֶחָד יִתְבַּטֵּלוּ
- 47 כָּל הָעוֹלָמוֹת. וַיַּחֲדוּ ב' לְהוֹלִיד מוֹחִין
- 48 שֶׁהֵם נִשְׁמַת זָכַר וְנִקְבָּה פְּנִימִית
- 49 הָעוֹלָמוֹת וְזֶה הַיַּחֲדוֹד וְהַהִמְשָׁכָה אִינוּ
- 50 תִּדְרִי כו'. וְהִנֵּה פ' יַחֲדוֹ חֻכְמָה וּבִינָה
- 51 הוּא עֲנִין הַהִמְשָׁכָה מֵאִין לִישׁ כִּי
- 52 הַחֻכְמָה מֵאִין תַּמְצָא, וּבִינָה נִקְרָא יֵשׁ
- 53 כְּנוּדָע מִמָּה שֶׁכָּתוּב לְהַנְחִיל אוֹהֲבֵי יֵשׁ.
- 54 וְהִנֵּה בְּחִינַת הָא' לְהַחֲיוֹת הָעוֹלָמוֹת עַל
- 55 זֶה נִאֲמַר הַמַּחְדָּשׁ בְּטוֹבֵרוֹ בְּכָל יוֹם תַּמִּיד
- 56 כו' שְׂאִינוּ נִפְסָק הַהִמְשָׁכָה מֵאִין לִישׁ
- 57 תַּמִּיד כו' וְזֶהוּ נִמְשָׁךְ הַתְּהוּת חִיצוֹנִיּוֹת
- 58 הָעוֹלָמוֹת. וְזֶהוּ עֲנִין מֵאִין לִישׁ גִּשְׁמִי
- 59 כו' רָצָה לְיֹמֵר חִיצוֹנִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת
- 60 דְּאִצִּילוֹת בְּרִיאָה יִצְרִיָּה עֲשִׂיָּה כו'.
- 61 אִמְנָם מֵאִין לִישׁ רֹחוּנִי הִינּוּ הוֹלִידָת
- 62 הַנִּשְׁמוֹת שֶׁהֵם פְּנִימִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת
- 63 וּמְקוֹדֵם לִידָת זָכַר וְנִקְבָּה שֶׁהֵם בְּחִינַת
- 64 אֲדָם וְחוּהוּ כו' וְהִינּוּ עַל יְדֵי יַחֲדוֹ עֲלִיּוֹן
- 65 דְּחֻכְמָה וּבִינָה שֶׁמִּקְבָּלִים הַהִשְׁפָּעָה
- 66 מֵאֲרִיךְ אֲנַפְיָן ר'עִתִּיק' וּמִלְמַעֲלָה
- 67 מַעֲלָה עַד אֵין סוּף... וְכָללֹת הַמִּשְׁכָּה
- 68 זֶה הוּא בְּרָ"ה שֶׁזֶה הוּא לִידָת וְהַמִּשְׁכָּת
- 69 מוֹחִין דּוּוֹ"נ כו'.
- 70 אִמְנָם הַהִתְחַדְּשוֹת שֶׁל חַיּוֹת
- 71 הָאֱלֹקִיּוֹת דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיא
- 72 שְׂאֵז נִמָּשֵׁךְ מִבְּחִינַת
- 73 הַפְּנִימִיּוֹת, וְהַתְּחַדְּשוֹת זֶה
- 74 הִיא לֹא בְּאוֹפֶן דְּחִידוּשׁ
- 75 הַיְּשׁוּנוֹת, אֲלֵא כְּמִבּוֹאֵר
- 76 בְּאֲגָרַת הַקֹּדֶשׁ²⁴ שֶׁבִּסְפָּר הַתִּנְיָא
- 77 שֶׁבְּכָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹרֵד אוֹר
- 78 חֲדָשׁ עֲלִיּוֹן יוֹתֵר שְׁלֹא הִיָּה
- 79 מֵאִיר עֲדִיין מִימֵי עוֹלָם אוֹר
- 80 עֲלִיּוֹן כְּזֶה. וְאֵף שֶׁהַחַיּוֹת הַנִּמָּשָׁךְ בְּרֹאשׁ
- 81 הַנִּמָּשָׁךְ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מִתְחַלֵּק
- 82 אַחֵר כֶּן לְשָׁנִים עֶשֶׂר רֹאשִׁי חֲדָשִׁים, וְאַחֵר כֶּן לְשָׁנִים, וְעַד

(21) ראה אוה"ת ר"ה ח"ו ע' ב'תעב. (22) ראה לקו"ת נצבים שבהערה 2. אוה"ת דרושים לר"ה ע' א'שכג. סה"מ עת"ר ע' רעה [שנח]. ויש"נ. (23) נח ח, כב. (24) סימן יד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְרַגְעִים תִּבְחַנְנוּ²⁵ (וְאִם בֵּן מֵאַחֵר שֶׁהַחַיִּית הַחֲדָשָׁה שֶׁנִּמְשַׁכֶּת בְּרֹאשׁ
2 הַשָּׁנָה נִמְשַׁכֶּת אַחֵר כִּךְ בְּכָל רֹגַע וְרֹגַע נִמְשָׁךְ לְכֹאזְרָה חַיִּית חֲדָשׁ
3 בְּכָל רֹגַע וְרֹגַע), הִנֵּה מָה שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּכָל יְמֵי הַשָּׁנָה הָרִי זֶה
4 מָה שֶׁנִּמְשָׁךְ כְּכֹר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְלִכֵּן אֵין זֶה הַתְּחַדְּשׁוֹת
5 אִמִּיתִית, אֲלָא רַק הַמְשָׁכָה
6 מִהֶעֱלָם אֶל הַגִּילּוּי. וּבִסְגָנוֹן
7 אַחֵר, שֶׁבְּכָל הַשָּׁנָה הַמְשָׁכָה
8 הִיא בִּבְחִינַת מְמַלָּא פֶל
9 עֲלִמִּין גּוֹפָא עֲצֻמָּה, הָאֹר הָאֱלֹקִי
10 הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת וּבִנְבִירָאִים
11 בַּהֲתַלְבוּשׁוֹת פְּנִימִית רִמְמָלָא אוֹתָם כְּמוֹ
12 הַנִּשְׁמָה הַמְתַּלְבֶּשֶׁת בְּגוֹף רִמְמָלָא
13 אוֹתוֹ מָה שֶׁאֵין בֵּן בְּרֹאשׁ
14 הַשָּׁנָה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הַסּוֹכֵב
15 הָאֹר הַסּוֹכֵב כָּל עֲלִמִּין, אֹר בְּלִי
16 גְבוּל, הַמְאִיר בְּדֶרֶךְ מִקֵּץ וְאִינוֹ
17 מְתַלְבֵּשׁ בִּפְנִימִיּוֹת שְׂיוּמֶשׁ לְבְּחִינַת
18 מְמַלָּא²⁶. וּבִבְחִינַת לֵאמֹתוֹ שֶׁל
19 דְּבַר הַמְשָׁכָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
20 הִיא לְמַעְלָה גַּם אִפְּלוּ מִבְּחִינַת
21 הַסּוֹכֵב שֶׁגַּם הוּא אֹר בְּלִי גְבוּל,
22 דְּמִפְּנֵי שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִמְשָׁךְ
23 מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַתְּעֻנּוּג,
24 וּפְנִימִיּוֹת הַתְּעֻנּוּג הִיא
25 לְמַעְלָה מִכָּל הַכּוֹחוֹת, כֵּשֶׁם
26 שְׁבָאֲדֵם הַעֲנוּג הוּא הַכּוֹחַ הַנֶּעֱלָה בִּיּוֹתָר
27 מִבֵּין כָּל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ הָרִי מוֹדֵן
28 שֶׁהַמְשָׁכָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
29 הִיא מִבְּחִינָה שְׁלֵמָה לְמַעְלָה
30 מִהַבְּחִינּוֹת דְּסוֹכֵב וּמְמַלָּא,
31 שֶׁנֶּעֱלִית לֹא רַק מִבְּחִינַת מְמַלָּא כָּל
32 עֲלִמִּין אֲלָא נֶעֱלִית גַּם מִבְּחִינַת סוֹכֵב
33 כָּל עֲלִמִּין וּמִשְׁשׁ מִבְּחִינַת שְׁלֵמָה
34 גַּם מִסּוֹכֵב נִמְשָׁךְ לְבְּחִינַת
35 הַסּוֹכֵב וְגַם לְבְּחִינַת מְמַלָּא,
36 וְעַד שֶׁנִּמְשָׁךְ גַּם לְבְּחִינָה הִכִּי
37 תַּחְתּוֹנָה, וְכִנּוּכָר לְעִיל
38 שְׁבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַתְּעֻנּוּג
39 שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מְאִיר
40 וּפּוֹעֵל גַּם בִּבְחִינַת הַמְּעֻשָּׂה,
- שָׁגַם הַמְּעֻשָּׂה (שֶׁבִּנְמֻשָּׁל, לְמַעַל בְּאֱלֹקוֹת, עֲנִין הַמְּעֻשָּׂה הוּא
הַהִשְׁפָּעָה בְּעוֹלָמוֹת בְּפּוֹעֵל) יִהְיֶה לֹא בְּאֹפֶן שֶׁל רְפִיּוֹן
יָדִים, עַל יְדֵי זֶה שְׂיוּמֶשׁ בּוֹ בְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת וְהַהִמְשָׁכָה
מִהַפְּנִימִיּוֹת גּוֹרֵמַת שֶׁהַהִשְׁפָּעָה לֹא תִהְיֶה בְּרִפּוּן וּבְחִילוּשׁוֹת אֲלָא בְּחוּזָק
וּבְתוֹקֶף.
(ד) וְעַל פִּי זֶה הַמְּבֹרָא לְעִיל
בְּאֱרִיכוֹת בְּמַעֲלַת א' תִּשְׁרִי יוֹם בְּרִיאַת
הָאָדָם עַל כ"ה אֱלּוּל יוֹם הַתְּחִלָּה
בְּרִיאַת הָעוֹלָם יוֹבֵן מָה שֶׁקִּבְּעוּ
רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם בְּרֹא
הָאָדָם דְּוָקָא א' תִּשְׁרִי וְלֹא בְּיוֹם
הַתְּחִלָּה הַבְּרִיאָה כ"ה אֱלּוּל, שְׁזָהוּ
מִצַּד הַמְּעֻלָּה שֶׁבְּבְרִיאַת
הָאָדָם לְגַבִּי פֶל הַנִּבְרָאִים
שֶׁנִּתְהַוּוּ מִקּוֹדֶם לִפְנֵי בְרִיאַת
הָאָדָם, שֵׁשׁ בָּהּ בְּבְרִיאַת הָאָדָם
דְּוָקָא הַמְשָׁכָה מִבְּחִינַת
הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאֱלֹקוֹת וְכִפִּי
שֶׁמִּשְׁיָךְ וּמִבְּאֹר. וְהַעֲנִין בְּזָה,
כִּפִּי שֶׁמִּבְּאֹר הַצִּמְחָה צִדְקָה²⁷,
שֶׁהַמְּעֻלָּה שֶׁבְּבְרִיאַת הָאָדָם
(שֶׁלֹּכֶן קִבְּעוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה
בְּיוֹם בְּרֹא הָאָדָם דְּוָקָא),
הִיא (לֹא מִצַּד הַמְּאָמָר נֶעֱשָׂה
אָדָם שֶׁעַל יְדֵי נִבְרָא הָאָדָם, שֶׁאֵין
בּוֹ מַעְלָה יִתְיָרָה לְגַבִּי שְׁאָר
הַמְּאָמְרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָאוּ שְׁאָר
הַבְּרֹאִים, הַחֵל מִהֶשֶׁמִּים וְהָאָרֶץ
שֶׁנִּבְרָאוּ בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן שֶׁל שֵׁשֶׁת יְמֵי
בְּרִאשִׁית, כִּי אִם) מִצַּד הָעֲנִין
דְּוִיפָּח בְּאִפְּיוֹ נִשְׁמַת חַיִּים²⁸,
הַמְּעֻלָּה הַיִּתְיָרָה שֶׁבְּבְרִיאַת הָאָדָם הִיא
שֶׁהַקּוֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְחַ בּוֹ נִשְׁמָה
וּמֵאֵן דְּנִפְחַ מִתּוֹכָהּ נִפְחַ, וְמֵאֵן
שֶׁנִּפְחַ, מִתּוֹכוֹ נִפְחַ מִתּוֹכִיּוֹתוֹ

(25) איוב ז, יח (הובא בר"ה טז, א). וראה לקו"ת שם מז, ב. מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' תתמא. אוה"ת נצבים שם ע' א'רנ ואילך. ועוד. (26) ראה אוה"ת שבעה ערה 2. (27) אוה"ת שבעה ערה 2; שבעה ערה 22. וראה גם לקו"ת ומאמרי אדמו"ר האמצעי שם. (28) בראשית ב, ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ומפנימיותו²⁹ כמו באדם שבשונה מהבל הדיבור שבא מחיצוניות, הרי
2 נפחת אויר בכוח באה מהפנימיות. וכידוע בתורת הסוד ששרש
3 הנשמות הוא מבחינת פנימיות הכלים שבהם מתלבשים האורות
4 האלקיים העליונים. וזהו³⁰ ההפך שביין נשמות למלאכים³¹
5 וכן כל שלוחי השפע
6 שהקדוש ברוך הוא משפיע דרכם שפע
7 וחיות לעולמות ולנבראים, כולל גם
8 פוכבים ומזלות, שגם הם
9 נקראים בשם מלאכים³²,
10 שמלאכים שרשם מבחינת
11 חיצוניות הכלים, ונשמות
12 שרשם מבחינת פנימיות
13 הכלים. ואף שגם בחינת
14 פנימיות הכלים הוא כלי
15 וענינו של כלי הוא להגביל את האור
16 ואם-כן לכאורה גם בפנימיות הכלים
17 אין את מעלת הפנימיות כל כך, הרי
18 ידוע ומבואר בארוכה בדבור
19 המתחיל במאמר הפותח פסוק
20 וביים שמחתכם³³ לכבוד
21 קדושת אדמו"ר (מהורש"ב)
22 נשמתו עדין, שפנימיות
23 הכלים מיוחדים באחדות עם
24 פנימיות האור, ועד ויתר על כן
25 פנימיות הכלים מאוחדים אפילו עם
26 בחינת עצם האור ולכן למרות
27 שגם בחינת פנימיות הכלים הוא כלי,
28 מכל מקום יש בזה את פנימיות האור
29 ואפילו את עצם האור.
30 ועוד זאת, ולנשמות שניתנת
31 הנשמה באדם היא המעלה היתירה של
32 היום השישי לבריאה, א' תשרי, יש
33 מעלה נוספת שנוסף על מעלת
34 הנשמות כפי שגמשים
35 מבחינת פנימיות הכלים,
36 כאמור לעיל הנה מה שאמרו
37 מאן דנפח מתוכו ומפנימיותו
38 היינו שהנשמה שניתנה לאדם באה
39 מתוכיות ופנימיות האלקות היינו
- ושרש הנשמות הוא למעלה גם אפילו מבחינת פנימיות
הכלים, ששרשם של הנשמות הוא
האלוקי ולמעלה יותר ואפילו בבחינת שלמעלה מפנימיות התענוג עד
למבחינת פנימיות העצמות (כפי ששייך שם ענין הפנימיות
עד כמה ששייך ענין הפנימיות)
בעצמות ומחות האלקות שלא שייך
בה חילוקי דרגות ובחינות כמו פנימיות
וחיצוניות).
וענין זה של המשכת הפנימיות
בנתינת הנשמה באדם נמשך ופועל
יש לו השפעה גם בכללות
הבריאה כפי שממשיך ומבאר.
דהנה, לאחר שגאמר ויפח
באפיו נשמת חיים, היינו
שהקדוש ברוך הוא נתן באדם נשמה
מוסיף הכתוב ויהי האדם
לנפש חיה. ולכאורה אינו
מוכן, מה מוסיף הכתוב
באמרו ויהי האדם לנפש
חיה, לאחר שכתב גאמר
ויפח באפיו נשמת חיים והרי
מוכן מאליו שאם ניתנה באדם נשמת
חיים הרי הוא נפש חיה?
וידוע הפירוש בזה³⁴ בתורת
החסידות, שאין הכוונה רק שהאדם
עצמו נהיה נפש חיה אלא החידוש
הוא שהאדם נעשה לנפש חיה
של כללות הבריאה.
ובדוגמת גוף ונפש שבאדם,
שגם לאחר שיש מציאות
הנפש ומציאות הגוף, והגוף
הוא מציאות קיימת גם ללא הנשמה
יש צורך שהנפש תחיה את
הגוף וללא הנשמה הגוף הוא חסר
חיים, וכך גם לגבי כללות הבריאה
שהיא מציאות קיימת אבל נתינת
הנשמה באדם (שהיא המשכה
מפנימיות האלקות) הביאה לכללות
הבריאה חיות נוספת.
- ומפנימיותו²⁹. וכידוע ששרש הנשמות הוא
מבחינת פנימיות הכלים. וזהו³⁰ ההפך שביין
נשמות למלאכים³¹ [וכן כל שלוחי השפע, כולל
גם פוכבים ומזלות, שגם הם נקראים בשם
מלאכים³²], שמלאכים שרשם מבחינת חיצוניות
הכלים, ונשמות שרשם מבחינת פנימיות
הכלים. ואף שגם בחינת פנימיות הכלים הוא
כלי, הרי ידוע ומבואר בארוכה בדבור המתחיל
וביים שמחתכם³³ לכבוד קדושת אדמו"ר
(מהורש"ב) נשמתו עדין, שפנימיות הכלים
מיוחדים עם פנימיות האור, ועד עם בחינת
הנשמות כפי שגמשים מבחינת פנימיות
הכלים, הנה מה שאמרו מאן דנפח מתוכו
ומפנימיותו היינו ששרש הנשמות הוא למעלה
גם מבחינת פנימיות הכלים, ששרשם מבחינת
פנימיות התענוג ולמעלה יותר עד לבחינת
פנימיות העצמות (כפי ששייך שם ענין
הפנימיות).
וענין זה נמשך ופועל גם בכללות הבריאה.
דהנה, לאחר שגאמר ויפח באפיו נשמת
חיים, מוסיף הכתוב ויהי האדם לנפש חיה.
ולכאורה אינו מוכן, מה מוסיף הכתוב באמרו
ויהי האדם לנפש חיה, לאחר שכתב גאמר ויפח
באפיו נשמת חיים. וידוע הפירוש בזה³⁴,
שהאדם נעשה לנפש חיה של כללות הבריאה.
ובדוגמת גוף ונפש שבאדם, שגם לאחר שיש
מציאות הנפש ומציאות הגוף, יש צורך שהנפש
תחיה את הגוף.

(29) זהר הובא בתניא רפ"ב. (30) ראה סידור שער התקיעות שם (רמא [שנט], ג ואילך). (31) ראה עץ חיים שער כח (שער העיבורים) פ"א. שער מ (שער פנימיות וחיצוניות) דרוש י. לקו"ת פ' ראה כו, סע"ג ואילך. דרושים ליוהכ"פ ע, ג. (32) ראה מורה נבוכים ח"ב פ"י. (33) דשנת תרנ"ו (סה"מ תרנ"ו ע' רמד). (34) ראה גם לקו"ת שבהערה 25.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְזוּהִי גַם הַשְּׂיִיכוֹת שֶׁל בְּרִיאַת הָאָדָם לְכָל־לֹת הַבְּרִיאָה שֶׁלֹּא
2 יום בריאת האדם, היום השישי למעשה בראשית, נקרא יום 'תחילת מעשיך'.
3 דְּהֵנָּה נִתְבָּאָר לְעִיל שֶׁהַעֲנִין דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא הַמְּשַׁכֵּת
4 בְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאֱלֹקוֹת, בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג וְכו',
5 ואפילו בחינות שלמעלה מפנימיות
6 הַתַּעֲנוּג, כַּמְבֹאֵר לְעִיל, וְעֵינֵינוּ זֶה שֶׁל
7 הַמַּשְׁכָּת הַפְּנִימִיּוֹת נִמְשָׁךְ וּפּוֹעֵל
8 גַּם בְּבְחִינַת הַחִיצוֹנִיּוֹת,
9 שֶׁהַשְּׂפָעָה בְּעוֹלָמוֹת תְּהִיָּה
10 לֹא בְּאוֹפֶן שֶׁל רְפִיּוֹן יָדִים
11 כְּאִם שְׂעוּשָׁה מֵלֹאכָה לֵאלֹא תַעֲנוּג,
12 אֲלֹא שִׂיחָה בְּזֶה בְּחִינַת
13 הַפְּנִימִיּוֹת כו'. וְלִכֵּן קָבְעוּ
14 רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם בְּרֹא
15 הָאָדָם, כִּי מַעֲלַת הָאָדָם הִיא
16 שְׂבוּ דוּקָא נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת
17 הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאֱלֹקוֹת (פְּנִינִי
18 לְעִיל בְּעֵינֵינוּ הַכְּתוּב וַיִּפַּח הַקֹּדֶשׁ
19 בְּרוּךְ הוּא נִשְׁמָה בְּאַפִּיו שֶׁל הָאָדָם,
20 מֵאֵן דִּנְפַח מֵתוֹכוֹ
21 וּמִפְּנִימִיּוֹת), וְעֵינֵינוּ זֶה מִמְּשִׁיךְ הָאָדָם גַּם בְּכָל
22 הַבְּרִיאָה, פְּנִינִי לְעִיל בְּעֵינֵינוּ וַיְהִי הָאָדָם לְנַפֵּשׁ
23 חַיָּה, שֶׁהָאָדָם (בְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת) הוּא הַנֶּפֶשׁ
24 חַיָּה שֶׁל כָּל הָעוֹלָם.
25 ה) וְהֵנָּה מִכִּיּוֹן שֶׁהַמְּשַׁכָּה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיא
26 מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג, לִכֵּן גַּם
27 עֲבוֹדַת הָאָדָם לְמִטָּה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּבְחִינַת
28 פְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג שְׁלֹו, שֶׁעַל יָדֵי זֶה מִמְּשִׁיךְ
29 מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג שְׁלֹמְעֵלָה. וְזֶהוּ תַקְעוּ
30 בְּחִדָּשׁ שׁוֹפָר, בְּחִדָּשׁוֹ שֶׁל שׁוֹפָר³⁵, דְּשׁוֹפָר הוּא
31 מְלִשׁוֹן יוֹפִי, כְּמוֹ שֶׁפָּרוּ מֵעֵשִׂיכֶם³⁶, שֶׁהוּא עֵינֵינוּ
32 הַתַּעֲנוּג, וְחִדָּשׁוֹ שֶׁל שׁוֹפָר (בְּחִדָּשׁ שׁוֹפָר)
33 פִּירוּשׁוֹ שִׂיחָה חִדָּשׁ בְּעֵינֵינוּ הַתַּעֲנוּג, עַל יָדֵי זֶה
34 שִׂימְשִׁיךְ בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג. וְעַל יָדֵי
35 הָעֲבוֹדָה דִּתְקַעוּ בְּחִדָּשׁ שׁוֹפָר (חִדָּשׁוֹ שֶׁל שׁוֹפָר), בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג
36 שְׂבָאָדָם, הֵנָּה עַל יָדֵי זֶה מִמְּשִׁיכִים מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַתַּעֲנוּג שְׁלֹמְעֵלָה, שֶׁהוּא
37 עֵינֵינוּ הַתַּתְּחַדָּשׁוֹת דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, פְּנִינִי לְעִיל. וְזֶהוּ גַם מֵהַשְּׂפָעָה תַקְעוּ בְּחִדָּשׁ
38 סֵתָם, כִּי חִדָּשׁ הוּא מְלִשׁוֹן חִדָּשׁ, וְחִדָּשׁוֹ דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא חִדָּשׁ סֵתָם,
39 כִּי הוּא עֵינֵינוּ הַתַּתְּחַדָּשׁוֹת, וְכָל חִדָּשׁוֹשִׁים שֶׁשְּׂבָשְׁנִים עֶשֶׂר חִדָּשֵׁי הַשָּׁנָה
40 נִמְשָׁכִים מִהַחִדָּשׁ דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה.
41 בְּלִיקוּטֵי תוֹרָה, "כִּי הִנֵּה חוֹדֵשׁ הוּא

(35) לקו"ת ואוה"ת שבעה עשר 2. 36) ראה ויק"ר פכ"ט, ו. מדרש תהלים עה"פ (תהלים פא, ד).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

פני מלך חיים, פירוש פסיק שערא היינו כמו שבפנים אין שום צמיחת שערות
ועל כן נקרא בחינה זו ואמת היינו גילוי האמת כמו שהוא לבדו הוא ואין
זולתו וזו היא מדרגת החכמה... ובחינה זו נמשך ומתגלה בתיקון ה' כיון
שבו מאיר אור החכמה סתימאה שלא על ידי צמצום השערות. מה שאין כן
בשאר תיקונים שהם בחינת המדות אף
שהם מדות היותר עליונות ורב חסד
כר' מכל מקום כיון ששייכים לבחינת
עלמין אין בהם גילוי עצמיות חכמה
סתימאה שהוא כמו שהוא לבדו הוא
אחד האמת ואין עוד כלל והיינו לפי
שהחשבה רק על ידי בחינת שערות
כנ"ל (וקרוב לזה כתב הרמב"ם בפי'
אמת וז"ל הוא שהנביא אומר וה'
אלקים אמת, כלומר אין שם מצוי אמת
מלבדו כמותו, שכל הנמצאים צריכים
לו והוא ברוך הוא אין צריך להם ולא
לאחד מהם לפיכך אין אמיתותו
כאמיתת אחד מהם, עד כאן דבריו).
ולכן בגלל הקשר לתיקון השביעי,
בחינת 'ואמת', יש בו מעלה מיוחדת
נקרא חודש תשרי חודש
השביעי, פי ההתחדשות
דראש השנה הוא מבחינת
פנימיות התענוג, שבחינה זו
של פנימיות היא למעלה מכל
ענין הצמצומים והשערות.
(ו) וזהו תקעו בחודש שופר
בפסח ליום חגנו, איזה חג
שהחודש מתפסח בו החג שחל
ביום הראשון לחודש כאשר הירח
המתחדש הוא עדיין בכסיו והעלם
הוי אומר זה ראש השנה,
שראש השנה נקרא בפסח,
שהוא אמתית הענין דכיסוי
והסתר של האור והחיות האלויות,
לפי שבאש השנה חוזרים
כל הדברים לקדמותם ממשי
כמו לפני ההארה וההשפעה, שזהו ענין של הסתלקות וכיסוי
אמיתי. ולכן מאחר שהאור והחיות נסתלקו ונעלמו צריך להיות ענין
של התחדשות (בחדש), שיומשך אור חדש שלא היה
מעולם (לא כמו ההתחדשות שבכל רגע שאינה אלא

ועל פי זה יובן גם מה שחודש תשרי נקרא בתורה חודש
השביעי היינו השביעי מחודש ניסן. דלכאורה, מפיון שבראש
השנה הוא ההתחדשות החיות על כל השנה, הרי זה חודש
תשרי שבו הוא ראש השנה צריך להיות חודש הראשון?
אף הענין הוא³⁷, שבחודש
השביעי מתגלה בחינת תיקון
השביעי דשלשה עשר תיקוני
דיקנא תיקוני זקן [שהוא ענין
שלש עשרה מדות הרחמים
האמורות בתורה 'ה', אל רחום
וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת, נוצר
חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה
ונקה] שמאירים בעשרת ימי
תשובה, שעליהם על עשרה ימים
אלה נאמר³⁸ דרשו הוי'
בהמצאו גוי', כדברי הגמרא
שבפסוק אחד נאמר "כה" אלהינו בכל
קראנו אליו", היינו תמיד ובפסוק אחר
נאמר "דרשו ה' בהמצאו", היינו בזמן
מיוחד שבו הוא מצוי, והתירין
לסתירה הוא שבציבור ה' מצוי תמיד,
וביחיד הוא מצוי בזמן מיוחד, אלו
עשרה ימים שבין ראש
השנה ליום הכפורים³⁹,
שהוא התיקון השביעי תיקון
ואמת⁴⁰, שהוא פנוי
משערות⁴⁰, היינו, שבו בתיקון
'ואמת' נמשך ומתגלה אור
החכמה סתימאה החכמה
האלוקית הנעלמת שלא על ידי
צמצום דבחינת שערות שיש
בהן חיות מצומצמת ביותר כו',
וכמבואר בליקוטי תורה, "הנה תיקון
השביעי מ"ג תיקוני דיקנא הוא ואמת
שהוא מדה השביעי ד"ג מידות שאמר
משה. ויש להבין על-דרך שהקשה
בוהר ריש פרשת ויקרא ואי תימא שאר
אתון לאו אינון אמת כו'. אך הענין כי בתיקון השביעי נמשך ומתגלה אור
ה' החכמה סתימאה' שלא על ידי צמצום דבחינת שערות וכמו שכתוב באדרא
(קל"א ע' וקל"ג ב') תיקנא שביעאה פסיק שערא ואתחזין תרין תפוחין
בתיקון השביעי נפסק השיער ונראים שני תפוחים כו' הדא הוא דכתיב באור

(37) ראה זהר הרקיע לזח"ב קעז, א. אוה"ת נצבים ע' א'רנו. חנוכה שכג, א. (38) ישע'י נה, ו. (39) ר"ה יח, א. יבמות מט, ב. קה, א. (40) ראה זהר ח"ג באדרא רבא קלג, ב ואילך. לקו"ת מסעי צג, א. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 באופן דחידוש הישנות, ולא אור חדש לגמרי, לאחרי
- 2 הסתלקות וכיסוי אמייתי). וענן זה (ההתחדשות דבחדש
- 3 שלאחרי ההעלם דבכסה) צריך להיות באופן דתקעו,
- 4 שישיאר בן לעולם⁴¹ כמו לתקוע יחד בקביעות. וזה נעשה על ידי
- 5 העבודה דתקיעת שופר,
- 6 ובאופן דבחדש שופר, 1 דחידוש הישנות, ולא אור חדש, לאחרי
- 7 חידושו של שופר עם החידוש 2 הסתלקות וכיסוי אמייתי). וענן זה (ההתחדשות
- 8 המיוחד שישנו בכל שנה, דקאי 3 דבחדש שלאחרי ההעלם דבכסה) צריך להיות
- 9 המכוון על העבודה בבחינת 4 באופן דתקעו, שישיאר בן לעולם⁴¹. וזה נעשה
- 10 פנימיות התענוג של האדם, 5 על ידי העבודה דתקיעת שופר, ובאופן דבחדש
- 11 שעל ידי זה נמשך מבחינת 6 שופר, חידושו של שופר, דקאי על העבודה בבחינת פנימיות התענוג של
- 12 פנימיות התענוג שלמעלה 7 האדם, שעל ידי זה נמשך מבחינת פנימיות התענוג שלמעלה. וממשך
- 13 כמבואר לעיל. וממשך בכתוב⁴² 8 בכתוב⁴² כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב, היינו, שבראש השנה
- 14 לאחר 'תקעו בחודש שופר' כו' כי 9 נמשך לכל אחד ואחד מישראל גילוי אלקות (אלקי יעקב), וגם השפעה
- 15 חק לישראל הוא משפט 10 גשמיית (חק מלשון הטריפני לחם חק⁴³) לכל אחד ואחת מישראל, מידו
- 16 לאלקי יעקב, היינו, שבראש 11 המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה⁴⁴, וזוכים לכתובה וחתומה טובה לשנה
- 17 השנה נמשך לכל אחד ואחד 12 טובה ומתוקה בגשמיית וברוחניות גם יחד. ויהי רצון שפקרוב ממש תומשך
- 18 מישראל השפעה רוחנית של 13 גם הברכה העיקרית והפוללית - ביאת משיח צדקנו, פקרוב ממש ובעגלא
- 19 גילוי אלקות (כנרמו בלשון 14 דידן.
- 20 הכתוב 'אלקי יעקב'), וגם
- 21 השפעה גשמיית (חק מלשון

(41) חסר קצת (המ"ז). (42) תהלים פא, ה. וראה לקו"ת דרושים לר"ה נה, סע"ד ואילך. (43) משלי ל, ח. לקו"ת שם. סה"מ ה'ש"ת ע' 15. (44) ברכה שלישית דברכת המזון.

המשך ביאור למס' זחנים ליום חמישי עמ' ב

- 1 בלשמו, היה אמינא שדווקא בכך נחלקו, אבל בגשחט בשחרית
- 2 שלא לשמו מודי רבי יהושע לכן בתירא שהוא פסול, ואפילו שאינו
- 3 זמנו ממש, מכל מקום הואיל ומקצתו של יום זה ראוי לפסח שוב
- 4 אינו יכול להיעקר כל אותו יום לשלמים. קא משמע לן שגם לענין
- 5 הכשרו שלא לשמו חולק רבי יהושע על בן בתירא ומכשיר.
- 6 מקשה הגמרא: איך יתכן לומר להכשיר פסח שנשחט קודם חצות,
- 7 והכתיב בפסח (שמות יב ו) 'בין הערבים', ו'בין הערבים' הוא מחצות
- 8 היום עד הלילה. מתרצת הגמרא: אמר עולא בריה דרב עילאי, 'בין
- 9 הערבים' הוא בין שני ערבים, בין סוף הלילה של הקודם לתחילת
- 10 הלילה שלאחריו, כלומר כל היום.
- 11 הגמרא מקשה על דברי בן בתירא ממקומות אחרים: וכי תמיד
- 12 של בין הערבים דכתיב גם כיה 'בין הערבים', הכי נמי תאמר
- 13 דבילי יומא הוא כשר, והרי זמנו הוא רק מחצות היום ואילך.
- 14 מתרצת הגמרא: היום - בתמידים מדרבנן בתמיד של שחר
- 15 (במדרב כד ו) 'את הכבש אחד תעשה בבקר', מכלל דהתמיד השני
- 16 שנאמר בו 'בין הערבים', הוא בין הערבים ממש מחצות היום

- 17 עד הלילה.
- 18 מקשה הגמרא: אימא תמיד חד קרב דווקא בבקר, איך (והשני) קרב
- 19 בוליה יומא. מתרצת הגמרא: ממה שנאמר 'את הכבש אחד תעשה
- 20 בבקר' משמע שרק אחד קרב בבקר, ולא שנים קרבים בבקר, ואין
- 21 השני קרב אלא מחצות היום.
- 22 עוד מקשה הגמרא: הדלקת נרות המנורה דגם בה כתיב (שמות ל ח)
- 23 'בין הערבים', הכי נמי דבילי יומא כשר יהיה להדלקה. מתרצת
- 24 הגמרא: שאני היום, דכתיב בה (שם כו בא) 'מערב ועד בקר', ותניא,
- 25 'מערב ועד בקר', תן לה למנורה כמות שמן כמדתה זו, שתהא
- 26 דולקת ודולקת מערב ועד בקר. ועוד דבר אחר דרשו משם, שאין
- 27 לך עבודה כשרה מערב ועד בקר אלא זו בלבד, שכל עבודות היום
- 28 אינן כשירות לאחר הדלקת הנרות, שכן זו היא העבודה
- 29 המאוחרת מכול. ומכאן שהדלקתה היא רק בסוף היום.
- 30 עוד מקשה הגמרא: הקטרת הקטורת דכתיב בה (שם ל ח) 'בין
- 31 הערבים' הכי נמי דבילי יומא כשר להקטרה. מתרצת הגמרא: שאני
- 32 דין קטרת

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בנבואת הושע והיא הפטרה של שבת שובה:

2 שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם אֶלְקִיךָ וְגו' אָמְרוּ אֵלָיו אֲמָרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
3 אֵל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל תַּשָּׂא עֹן (ופירש רש"י: "כל תשא עון - כל
4 עוונותינו סלח") וְגו' ¹. וַיְדוּעַ דְּיוֹק הַשָּׁאֵלָה שְׂשׂוּאִלִים רַבּוֹתֵינוּ

5 נְשִׂיאֵינוּ ² בְּמָה שִׁפְתוֹב שׁוֹבָה בַּפְסוֹק

6 זֶה שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל, דְּלִכְאוּרָה

7 הָיָה לִיָּה לְמִימַר הִיָּה לוֹ לִכְתוֹב

8 לומר שׁוֹבָה יַעֲקֹב, שְׁהָרִי שָׁם

9 יִשְׂרָאֵל מוֹרָה עַל מְדְרִיגָה

10 נְעִלִית יוֹתֵר מִשֵּׁם יַעֲקֹב ³ כִּפִּי

11 שִׁמְשׁוּךְ וּמְבָאָר, וְכַמּוֹבֵן גַּם מָזָה

12 שְׁהִשָּׁם יַעֲקֹב נִיתֵן לוֹ לִיעֲקֹב

13 אֲבִינוּ מִשְׁעָה שְׁנוּלָה, לְפָנֵי עֲנִין

14 הָעֲבוּדָה לִפְנֵי שַׁסֵּק בַּעֲבוּדַת ה'

15 וְהַתְּעֵלָה, מָה שָּׁאִין בֶּן הַשֵּׁם

16 יִשְׂרָאֵל נִיתֵן לוֹ לִיעֲקֹב אֲבִינוּ

17 לְאַחֲרֵי הָעֲבוּדָה דְּכִי שְׁרִית

18 עִם אֱלֹקִים וְעִם אֲנָשִׁים

19 וְתוֹכֵל ⁴ לֵאחֹר שִׁיעֲקֹב נֶאֱבָק עִם

20 הַמֶּלֶךְ (ע"פ אלקים) וְעִם עֲשׂוֹ וּלְבִן

21 (וְעִם אֲנָשִׁים וְנִיצַח אוֹתָם וְתוֹכֵל),

22 כַּמְסוּפֵר בַּתּוֹרָה. וְכַמְרוֹמָז

23 הַחִילּוֹק שְׂבִיגֵיהֶם הַהִבְדֵּל בֵּין

24 הַשְּׂמוֹת 'יעקב' ו'ישראל' גַּם

25 בְּשִׁמּוֹת עֲצָמָם, שִׁיעֲקֹב הוּא

26 אוֹתִיּוֹת זֹהוּת לְאוֹתִיּוֹת שֶׁל יו"ד

27 עֲקֵב ⁵, וְיִשְׂרָאֵל הוּא אוֹתִיּוֹת

28 זֹהוּת לְאוֹתִיּוֹת שֶׁל לִי רֹאשׁ ⁶, וְהָרִי

29 הַחִילּוֹק שְׂבִיגֵין רֹאשׁ לְעֵקֶב

30 הוּא הַבְּדֵל מִן הַקְּצָה אֶל

31 הַקְּצָה, שְׂרָאשׁ הוּא עֲנִין הָכִי

32 נְעִלָה בְּנוֹף הָאָדָם, וְעֵקֶב הוּא

33 מְדְרִיגָה הָכִי פְחוּתָהּ וְהָכִי

34 נְחוּתָהּ, שְׂבִיגֵל גּוֹפָא עֲצָמָה

35 שְׂבִיגֵלוֹתוֹ אֵינוּ בְּעֶרְךָ כָּלָל

בס"ד. ש"פ וילך, שבת שובה, ה' תשרי, ה'תשל"ה (הנחה בלתי מוגה)

1 שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם אֶלְקִיךָ וְגו' אָמְרוּ אֵלָיו

2 כָּל תַּשָּׂא עֹן וְגו' ¹. וַיְדוּעַ דְּיוֹק רַבּוֹתֵינוּ

3 נְשִׂיאֵינוּ ² בְּמָה שִׁפְתוֹב שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל, דְּלִכְאוּרָה

4 הָיָה לִיָּה לְמִימַר שׁוֹבָה יַעֲקֹב, שְׁהָרִי שָׁם יִשְׂרָאֵל

5 מוֹרָה עַל מְדְרִיגָה נְעִלִית מִשֵּׁם יַעֲקֹב ³, וְכַמּוֹבֵן

6 גַּם מָזָה שְׁהִשָּׁם יַעֲקֹב נִיתֵן לוֹ מִשְׁעָה שְׁנוּלָה,

7 לְפָנֵי עֲנִין הָעֲבוּדָה, מָה שָּׁאִין בֶּן הַשֵּׁם יִשְׂרָאֵל

8 נִיתֵן לוֹ לְאַחֲרֵי הָעֲבוּדָה דְּכִי שְׁרִית עִם אֱלֹקִים

9 וְעִם אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל ⁴. וְכַמְרוֹמָז הַחִילּוֹק שְׂבִיגֵיהֶם

10 גַּם בְּשִׁמּוֹת עֲצָמָם, שִׁיעֲקֹב הוּא אוֹתִיּוֹת יו"ד

11 עֲקֵב ⁵, וְיִשְׂרָאֵל הוּא אוֹתִיּוֹת לִי רֹאשׁ ⁶, וְהָרִי

12 הַחִילּוֹק שְׂבִיגֵין רֹאשׁ לְעֵקֶב הוּא מִן הַקְּצָה אֶל

13 הַקְּצָה, שְׂרָאשׁ הוּא עֲנִין הָכִי נְעִלָה, וְעֵקֶב הוּא

14 מְדְרִיגָה הָכִי פְחוּתָהּ, שְׂבִיגֵל גּוֹפָא שְׂבִיגֵלוֹתוֹ

15 אֵינוּ בְּעֶרְךָ כָּלָל אֶל הָרֹאשׁ, הָרִי הוּא הַמְדְרִיגָה הָכִי תַחְתּוֹנָה. וְכַשֵּׁם שְׂבִיגֵין

16 הָאָדָם הָעֵקֶב הוּא דְרָגָא הָכִי תַחְתּוֹנָה שְׂבִיגֵל, הָרִי מוֹבֵן שְׂבִיגֵין גַּם בְּנִשְׁמָה,

17 שְׂבִיגֵינָתָה רָגֵל שְׂבִיגֵינָתָה גּוֹפָא, הָעֵקֶב שְׂבִיגֵינָתָה הוּא דְרָגָא הָכִי תַחְתּוֹנָה.

18 וְלֵאידֶךָ גִּיסָא, בְּנוֹנֵעַ לִישְׂרָאֵל, אוֹתִיּוֹת לִי רֹאשׁ, הָרִי זֶה לֹא רַק בְּחִינַת הָרֹאשׁ

19 בְּכָלָל, אֶלָּא גַּם הַבְּחִינָה שֶׁהִיא רֹאשׁ אֲפִילוֹ לְגַבִּי הָעֲנִינִים שְׂבִיגֵינָתָה גּוֹפָא, שְׂבִיגֵין

20 שִׁיעֲקֹב הוּא עֲנִין הָכִי נְעִלָה, וְעֵקֶב הוּא

21 גִּיסָמִינִים, וְאֶלְקִים הָיִינוּ עֲנִינִים רַחֲמָנִים, וְכִינֵן שִׁיעֲקֹב הוּא שֶׁר לֹא רַק עַל

ביאור בדרך אפשר

36 אֶל הָרֹאשׁ שְׂבִיגֵין כָּלִי הָרֵגֵל נְחוּתָהּ מִהָרֹאשׁ לֹאִין שִׁיעוֹר וְאִין לְרֵגֵל כֹּל

37 הַשְּׂוֹאָה וְדִמְיוֹן לְרֹאשׁ, הָרִי הוּא הַמְדְרִיגָה הָכִי תַחְתּוֹנָה וְכַרְגֵּל

38 עֲצָמָה הָעֵקֶב הוּא הַדְרָגָה הַנְמוּכָה בְּיוֹתֵר. וְכַשֵּׁם שְׂבִיגֵין הָאָדָם הָעֵקֶב

39 הוּא דְרָגָא הָכִי תַחְתּוֹנָה שְׂבִיגֵל, הָרִי מוֹבֵן שְׂבִיגֵין הוּא גַּם

40 בְּנִשְׁמָה, שְׂבִיגֵינָתָה רָגֵל

41 שְׂבִיגֵינָתָה גּוֹפָא עֲצָמָה, שְׂבִיגֵין גַּם בְּחִינַת רָגֵל שְׂבִיגֵינָתָה הִיא

42 בְּנוֹף גַּם בְּחִינַת רָגֵל שְׂבִיגֵינָתָה הִיא

43 בְּחִינָה נְמוּכָה לֹאִין שִׁיעוֹר מִבְּחִינַת

44 רֹאשׁ שְׂבִיגֵינָתָה הָעֵקֶב שְׂבִיגֵינָתָה

45 הוּא דְרָגָא הָכִי תַחְתּוֹנָה.

46 וְלֵאידֶךָ גִּיסָא, וּמִצַּד שְׂנִי, בְּנוֹנֵעַ

47 לִישְׂרָאֵל, הוּא אוֹתִיּוֹת לִי

48 רֹאשׁ, שֵׁם שְׂקוֹר עִם דְרָגָה נְעִלִית

49 שֶׁהִיא בְּחִינַת רֹאשׁ הָרִי זֶה לֹא רַק

50 בְּחִינַת הָרֹאשׁ בְּכָלָל, אֶלָּא גַּם

51 הַבְּחִינָה שֶׁהִיא רֹאשׁ אֲפִילוֹ

52 לְגַבִּי הָעֲנִינִים שְׂבִיגֵינָתָה גּוֹפָא

53 עֲצָמָה, כְּלוֹמֵר, דְרָגָה נְעִלִית בְּיוֹתֵר מִבֵּין

54 הַדְרָגוֹת הַשְּׂנוּת שְׂקִימוֹת בִּרְאשׁ

55 שְׂבִיגֵין הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הָאָמֶר

56 בַּתּוֹרָה שִׁיעֲקֹב הוּא עֲנִין

57 כִּי שְׂרִית עִם אֱלֹקִים וְעִם

58 אֲנָשִׁים, אֲנָשִׁים הָיִינוּ עֲנִינִים

59 גִּיסָמִינִים, וְאֶלְקִים הָיִינוּ

60 עֲנִינִים רַחֲמָנִים, וְכִינֵן

61 שִׁיעֲקֹב הוּא שֶׁר מוֹשֵׁל וְשִׁלֵּט

(1) הושע יד, ב"ג - הפטרה שבת שובה. (2) רד"ה שובה ישראל תרצ"ה (סה"מ קונטרסים ח"ב שכח, א). תש"ד ע' 15.
וראה בהמצויין בהערה הבאה. (3) ראה לקו"ת שבת שובה סד, א ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי שם (דברים ח"ג) ע'
א"נ. אוה"ת שם ע' א'תצו. (4) וישלח לב, כט. (5) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו. עץ חיים שער ג (שער
סדר האצילות) פ"ב. תו"א ויצא כא, א. (6) שער הפסוקים להאריז"ל וישלח שם. סהמ"צ להצ"צ טו, ב - בשם הזהר.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לא רק על הענינים הגשמיים, אֲנָשִׁים, אֲלָא גַם אפילו על
2 הענינים הרוחניים, אֲלֵקִים, הָרִי מוֹכֵן שְׂבָחִינָה הָרָאשׁ
3 דִּישְׁרָאֵל הוּא בְּחִינַת רֹאשׁ גַּם אפילו לְגַבִּי הָעֲנִינִים שֶׁהֵם
4 בְּבָחִינַת רֹאשׁ (הָעֲנִינִים דְּאֲלֵקִים) ונמצא שאכן ההבדל "עקב"
5 וישראל' הוא כאמור מן הקצה אל
6 הקצה. וְעַל פִּי זֶה הַמְּבֹרָר לַעֲלִי
7 אודות גודל המעלה של 'ישראל' על
8 'יעקב' אינו מוכן מה שְׂבָחִינָה
9 בפסוק זה שוֹבָה יִשְׂרָאֵל, וְלֹא
10 שוֹבָה יַעֲקֹב, דְּלִכְאוּרָה, עֲנֵן
11 הַתְּשׁוּבָה על חטאים ועוונות שהוא
12 תיקון מצב רוחני נחות שִׁינָה
13 בְּבָחִינַת יַעֲקֹב, וְלֹא בְּבָחִינַת
14 'יִשְׂרָאֵל' ואם כן, מדוע נאמר כאן
15 'שובה ישראל' ולא 'שובה יעקב'?.
16 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בָּזָה פֶּרֶט נוֹסֵף
17 בשאלה זו, שֶׁאֲפִילוֹ לְפִי הַבִּיאור
18 בחסידות שֶׁגַם אֲפִילוֹ בְּבָחִינַת
19 יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְהִיטֵּת עֲנֵן
20 הַתְּשׁוּבָה⁷, כִּי עֲנֵן הַתְּשׁוּבָה הוּא
21 לא רק על חטאים ועוונות ויש דרגות
22 גבוהות יותר של תשובה ואפילו
23 תשובה כפי שהיא בעבודת הצדיקים
24 עֲדִינִן אִינוֹ מוֹכֵן מֵה שְׂבָחִינָה
25 שוֹבָה יִשְׂרָאֵל, דְּלִכְאוּרָה אִם
26 הכתוב מדבר לא רק בתשובה על
27 עוונות שהיא תיקון מצב רוחני נחות
28 ('יעקב') אלא גם בתשובה בדרגה
29 נעלית ('ישראל') הִנֵּה לִיָּה לְמִימֵר
30 הִיא לוֹ, לַכְּתוּב, לומר שוֹבָה יַעֲקֹב
31 ויִשְׂרָאֵל ובלשון זה היה כולל את
32 שני סוגי התשובה, וּמִדּוּעַ אֹמֵר
33 רק שוֹבָה יִשְׂרָאֵל?
34 גַם צָרִיךְ לְהִבִּין דְּבַר נוֹסֵף בַּפְּסוּק
35 זֶה מֵה שְׂבָחִינָה שוֹבָה יִשְׂרָאֵל
36 עַד הָיָה אֲלֵקִיךָ, שִׁידוּעַ
37 הַפִּירוּשׁ בָּזָה⁸ בתורת החסידות
38 שֶׁהַתְּשׁוּבָה צָרִיכָה לְהִיטֵּת
39 בְּאֹפֶן בָּזָה עַד אֲשֶׁר הָיָה הֵם
40 שִׁינָה לְדִרְגָּה גְּבוּהָה ונעלית ביותר
41 בְּאֹלִקוֹת יִהְיֶה אֲלֵקִיךָ (אֲלָהָה
- 42 שְׁלֹף) חודר בו בפנימיותו ובתוך מציאותו, וְהִינֵנוּ, שְׁעַל יְדֵי
43 הַתְּשׁוּבָה מִתְעַלָּה הָאֵדָם לְבָחִינָה שְׁלִמְעָלָה מִשֵּׁם הָיָה,
44 שְׁמֻצָד זֶה הַתְּעִלּוֹת לְדִרְגָּה כָּל כֵּךְ גְּבוּהָה הִנֵּה בְּחִינַת הָיָה נַעֲשֶׂה
45 אֲצִלוֹ אֲלֵקִיךָ, כְּחֵף וְחִיּוּתָךְ, וְאִינוֹ מוֹכֵן, הָרִי הַטָּעַם לְשׁוֹבָה
46 יִשְׂרָאֵל עַד הָיָה אֲלֵקִיךָ הוּא
47 (פְּהִמְשֻׁף בְּכַתוּב) פִּי כְּשֶׁלֶת
48 בְּעֻנָּךְ, ואם כן, מדובר על תשובה
49 של תיקון מצב רוחני נחות של חטאים
50 ועוונות וּבְשִׁבְלִי תִּיקוֹן הָעוֹנוֹת
51 מִסְפִּיקָה גַם תְּשׁוּבָה שְׁמֻצָד
52 שֵׁם אֲלֵקִים, וְלִמָּה אֹמֵר
53 שְׁבָגֵלֶל שְׁפִשְׁלֶת בְּעֻנָּךְ
54 צָרִיכָה לְהִיטֵּת תְּשׁוּבָה כְּזוֹ
55 נעלית של התעלות למעלה משם הרי
56 עַד אֲשֶׁר הָיָה יִהְיֶה אֲלֵקִיךָ?
57 וְגַם צָרִיךְ לְהִבִּין דְּבַר נוֹסֵף
58 בַּפְּסוּקִים אִלוֹ מֵה שְׂבָחִינָה אֹמֵר
59 אֲלֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אִמְרוּ לַהֲקֹדֶשׁ
60 בְּרוּךְ הוּא כָּל תְּשׁוּבָה עֲוֹן,
61 שִׁפְרוּשׁ הַפְּשׁוּט בָּזָה שֶׁהוּא
62 מְקַרָּא מְסוּרָס שֶׁמְלִים בּוֹ אֵינֶן
63 כְּתוּבֹת לְפִי הַסֵּדֶר, וּכְאִילוֹ נֶאֱמַר
64 שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל מִבְּכֻשִׁים כָּל עֲוֹן
65 תְּשׁוּבָה⁹, שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא יִישָׂא
66 ויִסְלַח לָהֶם עַל כָּל עוֹוֹן שִׁישׁ לָהֶם
67 אָבֵל. כִּיֵּן שְׁלֹא נֶאֱמַר כָּל עֲוֹן
68 תְּשׁוּבָה, אֲלָא כָּל תְּשׁוּבָה עֲוֹן,
69 מוֹכֵן, שִׁישׁ בָּזָה בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב
70 כְּפִי שֶׁהוּא לְמַעֲשֶׂה 'כָּל תְּשׁוּבָה עֲוֹן',
71 מִלְכּוּד הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט, גַּם פִּירוּשׁ
72 פְּנִימִי (פְּדִלְקֻמֶּן), וּמִפִּירוּשׁ
73 זֶה הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי מִשְׁתַּלְשֵׁל וְכֵן
74 הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט תְּשׁוּבָה כָּל עֲוֹן
75 וְכִפִּי שִׁיבֹאֵר לַהֲלֵךְ.
76 וּבְהִקְדָּמָה, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בָּאָה
77 ויורדת לעולם בְּדֶרֶךְ הַמְּשָׁכָה
78 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, שֶׁהִיא

(7) ראה ריש וסוף ד"ה שובה תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 15. ע' 21). (8) ראה לקו"ת שם סה, א. סו, א. רד"ה שובה ישראל תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ע' לד). תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 15). (9) רד"ק ומצו"ד עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 התורה מצד עצמה היא חכמתו של הקב"ה, ונעלמה מעין
2 כל חי¹⁰ (כלשון הכתוב באיוב, "ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים
3 נסתרה"), אלא שמשם משורשה ומקורה למעלה כחכמתו של הקדוש
4 ברוך הוא נסעה וירדה כו' (כלשון התנ"א¹¹ וזה לשונו, "ולכן
5 נמשלה התורה למים מה מים יורדים
6 ממקום גבוה למקום נמוך, כך התורה
7 ירדה ממקום כבודו שהיא רצונו
8 וחכמתו יתברך ואורייתא וקודשא בריך
9 הוא כולא חד ולית מחשבה תפיסא
10 ביה כלל. ומשם נסעה וירדה בסתר
11 המדרגות ממדרגה למדרגה
12 בהשתלשלות העולמות עד שנתלבשה
13 בדברים גשמיים וענייני עולם הזה שהן
14 רוב מצוות התורה ככולם והלכותיהן
15 ובצדויות אותיות גשמיות בדיו על
16 הספר עשרים וארבעה ספרים שבתורה
17 נביאים וכתובים כדי שתהא כל
18 מחשבה תפיסא בהן ואפילו בחינת
19 דבור ומעשה שלמטה ממדרגת
20 מחשבה תפיסא בהן ומתלבשת בהן"),
21 והתורה ירדה להיות בבחינת סוד,
22 דרוש, רמז ופשוט, ומזה
23 מובן, שהפירוש שעל דרך
24 הפשוט משתלשל מהפירוש
25 הפנימי כו' כי סדר הירידה הוא
26 מלמעלה למטה. והסוד, הפנימיות,
27 הוא הדרגה העליונה שבתורה והפשוט
28 הוא הדרגה התחתונה [ואף שפסד
29 לימוד התורה הוא בדרך
30 מלמטה למעלה, וכמאמר
31 רז"ל¹² בן חמש למקרא, בן
32 עשר למשנה וכו', שמה
33 מובן שבתחילה צריך להיות
34 לימוד הפשוט ואחר כך
35 לימוד הרמז וכו' ולימוד הסוד
36 הוא הדבר הרביעי והאחרון (דאף
37 שכל אחד מישאל חייב
38 ללמוד כל ארבעה חלקי
39 הפסד"ס שבתורה, כמבואר
40 בהלכות תלמוד תורה לרבינו
- הזקן¹³ ובתנ"א¹⁴, הנה הסדר בזה הוא שבתחילה צריך
להיות לימוד הפשוט ואחר כך לימוד הרמז וכו'), הנה
סדר זה שהתחלה היא בלימוד הפשוט ורק מאחר באים ללימוד
הסוד והפנימיות הוא בנוגע ללימוד האדם, שאופן לימודו
הוא שכל ענין שלומד צריך
תחילה ללמוד את האל"ף בי"ת של הענין כו'
כ"ו ורק אחר כך בא ללימוד הסוד
והפנימיות. אבל התורה עצמה,
סדר המשכתה הוא מלמעלה
למטה והפשוט נמשך ומשתלשל
מהסוד]. ומזה מובן,
שהפירוש הפשוט שכל תשא
עון הוא כמו שנאמר תשא
כל עון, בקשה לנשיאת ומחילת כל
החטאים משתלשל מהפירוש
על דרך הרמז, הדרוש והסוד
ועל דרך החסידות, שתיבת
שהמילה כל נמשכת (לא
לתיבת עון, אלא) לתיבת
אליו, אמרו אליו (להקב"ה)
כל¹⁵. וצריך להבין, הרי
ישנם שבעה שמות קדושים של
הקדוש ברוך הוא שאינם
נמחקים¹⁶ שמפני קדושתם אסור
למחוק אותם, ועשרה שמות¹⁷,
ועל פי הסוד יש עשרה שמות ועד
לשם הוי' שהוא שם העצם
כו'¹⁸, השם שמתייחס לעצם
האלוקות (ולא לדרגה ומידה מסוימת)
ומדוע אומר כאן אמרו אליו
כל דוקא, אליו, מבלי לייחס את
הדברים לאף אחד מהשמות?
(ב) והענין בזה, דהנה, פסוקי
שובה ישראל וגו' קבעים
לומר בהפסדה דשבת שובה,
שזהו שבת שובה, השבת שבעשרת
ימי תשובה לאחר העבודה
הרוחנית שהיהודי עובד את ה'
דחודש אלול, ימי הסליחות

(10) איוב כח, כא. (11) פ"ד. (12) אבות פ"ה מכ"ב. (13) פ"א ס"ד. וש"נ. (14) קונטרס אחרון ד"ה ולהבין פרטי ההלכות (קס, א). (15) ראה לקו"ת שם סז, ד. (16) שבועות לה, סע"א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. שו"ע יו"ד סרע"ו ס"ט. (17) פרדס שער א (עשר ולא תשע) פ"ו. ועוד. (18) ראה כסף משנה הל' ע"ז פ"ב ה"ז. פרדס שער יט (שער שם בן ד').

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְרָאשׁ הַשָּׁנָה. וְהָגָה יְדוּעָה¹⁹, שְׁלֹא־חָרִי הַתְּשׁוּבָה דְּחוּדָשׁ
- 2 אֱלֹל, הִגָּה בַּיָּמִי הַסְּלִיחוֹת שְׁבִסִּיּוֹם חוּדֶשׁ אֱלֹל מִזְחַל הַקֶּבֶ"ה
- 3 אֶת הַשִּׁירִיִּים (דִּי רַעֲשֻׁטְלָאךְ הַמַּעֲט שְׁנֹתוֹ) שֶׁל הַחֹב שִׁישׁ עַל
- 4 הָאָדָם בְּגִלּוֹל מַעֲשֵׂים לֹא רְצוּיִים בְּשָׁנָה שְׁחֻלְפָה, וְכִיּוֹן שְׁבִימִי הַסְּלִיחוֹת
- 5 (עוֹד לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה)
- 6 נִמְחַל כְּכָר הַכֹּל, הָרִי בְּמִילָא 1 הַסְּלִיחוֹת וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְהָגָה יְדוּעָה¹⁹, שְׁלֹא־חָרִי
- 7 עוֹד לִפְנֵי שְׁבַת שׁוּבָה כָּל יִשְׂרָאֵל 2 הַתְּשׁוּבָה דְּחוּדָשׁ אֱלֹל, הִגָּה בַּיָּמִי הַסְּלִיחוֹת
- 8 הֵם בְּכַחֲנִית צְדִיקִים גְּמוּרִים, 3 מִזְחַל הַקֶּבֶ"ה אֶת הַשִּׁירִיִּים (דִּי רַעֲשֻׁטְלָאךְ) שֶׁל
- 9 כְּמוֹ שְׁנֶאֱמָר²⁰ בִּישְׁעִיהּ וְעַמָּךְ 4 הַחֹב, וְכִיּוֹן שְׁבִימִי הַסְּלִיחוֹת (עוֹד לִפְנֵי רֹאשׁ
- 10 כָּלִם צְדִיקִים, וְלָכֵן נִכְתָּבִין 5 הַשָּׁנָה) נִמְחַל כְּכָר הַכֹּל, הָרִי בְּמִילָא כָּל יִשְׂרָאֵל
- 11 וְנִחְתָּמִין כֹּל יִשְׂרָאֵל לֹאֲתֵר מִיד 6 הֵם בְּכַחֲנִית צְדִיקִים גְּמוּרִים, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמָר²⁰
- 12 לַחֲיִים²¹ (כְּדִבְרֵי הַגְּמָרָא שְׁבָרָשׁ 7 וְעַמָּךְ כָּלִם צְדִיקִים, וְלָכֵן נִכְתָּבִין וְנִחְתָּמִין
- 13 הַשָּׁנָה צְדִיקִים גְּמוּרִין נִכְתָּבִין וְנִחְתָּמִין 8 לֹאֲתֵר לַחֲיִים²¹). וְזֶהוּ גַם כֵּן מָה שֶׁכְּתוּב בְּטוֹר²²
- 14 לֹאֲתֵר לַחֲיִים²¹). וְזֶהוּ גַם כֵּן מָה 9 שִׁישְׁרָאֵל לֹבְשִׁים לִבְנִים וּמַתְּשָׁפִים לִבְנִים וְכוּ'
- 15 שְׁכֻתוֹ בְּטוֹר²² שִׁישְׁרָאֵל 10 וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְשִׁמְחִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לִפִּי
- 16 לֹבְשִׁים לִבְנִים וּמַתְּשָׁפִים 11 שִׁיּוּדְעִין וְכוּ', וְהִינֵנו, שֶׁהַבְּשָׁחוֹן שְׁזוּכִים בְּדִין
- 17 לִבְנִים וְכוּ' שֶׁהֵם בְּנֵי שְׁהִינִין 12 הוּא עַד כְּדִי כֹף שְׁנִיכָר גַּם בְּחִיצוֹנִיּוֹת בְּעֵנִין
- 18 לֹבֵשׁ לֵאחֲרֵי שִׁיעָא זְכָאִי בְּרִין 13 הַלְּבוּשִׁים (לֹבְשִׁים לִבְנִים כו'), עַד שֶׁגַּם כָּל עַמִּי
- 19 וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְשִׁמְחִין 14 הָאֶרֶץ רוֹאִים זֹאת. וְזֶהוּ גַם מָה שֶׁהַקֶּבֶ"ה אוֹמֵר
- 20 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לִפִּי שִׁיּוּדְעִין 15 לְיִשְׂרָאֵל אֲמָרוּ לִפְנֵי מַלְכֵיּוֹת כְּדִי שֶׁתְּמַלְכִּיכוֹנִי
- 21 וְכוּ' שְׁבוּדָאֵי זוּכִים בְּרִין, וְהִינֵנו, 16 עֲלֵיכֶם²³, דְּכִיּוֹן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמִדְרִיגַת
- 22 שֶׁהַבְּשָׁחוֹן וְהוֹדוּאֹת שְׁזוּכִים 17 צְדִיקִים, לָכֵן מְבַקֵּשׁ מֵהֶם הַקֶּבֶ"ה שֶׁתְּמַלְכִּיכוֹנִי
- 23 בְּדִין וְנִכְתָּבִין וְנִחְתָּמִין לֹאֲתֵר לַחֲיִים 18 עֲלֵיכֶם, וְלִהְיוֹתֶם בְּמִדְרִיגַת צְדִיקִים, בְּטוֹחִים הֵם
- 24 הוּא עַד כְּדִי כֹף שְׁנִיכָר גַּם 19 שֶׁהַקֶּבֶ"ה יִקְבַּל אֶת הַבִּקְשָׁה וְהַחֲכָתָרָה שֶׁלָּהֶם,
- 25 בְּחִיצוֹנִיּוֹת בְּעֵנִין הַלְּבוּשִׁים 20 וְיִהְיֶה מְלֹךְ עַל יִשְׂרָאֵל (תְּמַלְכִּיכוֹנִי עֲלֵיכֶם), וְעַל
- 26 (לֹבְשִׁים לִבְנִים כו'), עַד 21 יְדִי זֶה גַם מְלֹךְ עַל הָעוֹלָם כְּלוּ²⁴, וְלֹא רַק מְלֹךְ
- 27 שֶׁגַּם כָּל עַמִּי הָאֶרֶץ שְׁאִינִם 22 סֶתֶם, אֲלֵא גַם בְּאוֹפֶן דְּהוֹפֵעַ בְּהֶדֶר גְּאוֹן עֲזָךְ
- 28 יְהוּדִים רוֹאִים זֹאת. וְזֶהוּ גַם 23 עֲלֵיכֶם²³, דְּכִיּוֹן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל
- 29 מָה שֶׁהַקֶּבֶ"ה אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל 24 מִבְּחִינַת הַתְּנַשְׁאוֹת עֲצֻמִּית כו'. וְכַמְּבוֹאֵר
- 30 אֲמָרוּ לִפְנֵי בְּרַאשֵׁי־הַשָּׁנָה, פְּסוּקֵי 25 בְּסִידוֹר²⁵ (דְּבֹוֹר הַמִּתְחִיל לְהִבִּין עֲנִין תְּקִיעַת
- 31 מַלְכֵיּוֹת כְּדִי שֶׁתְּמַלְכִּיכוֹנִי 26 שׁוֹפֵר עַל פִּי כְּוֹנֶת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְכוּ'),
- 32 עֲלֵיכֶם²³, דְּכִיּוֹן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל 27 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מְמַשְׁכִּים בְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת
- 33 הֵם בְּמִדְרִיגַת צְדִיקִים, לָכֵן 28 שֶׁכָּל הַמִּדְרִיגוֹת, וְעַד לְבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַתְּעַנּוּג.
- 34 מְבַקֵּשׁ מֵהֶם הַקֶּבֶ"ה 29 וְהִנֵּה כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ אֶת בְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת
- 35 שֶׁתְּמַלְכִּיכוֹנִי עֲלֵיכֶם, עַל יְדִי 30 שְׁלֹמְעֵלָה, צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם הָעֲבוּדָה בְּכַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאָדָם. וְזֶהוּ
- 36 קִבְּלַת עוֹל מַלְכוּתוֹ וְלִהְיוֹתֶם 31 שְׁלֹמְעֵלָה, צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם הָעֲבוּדָה בְּכַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאָדָם. וְזֶהוּ
- 37 בְּמִדְרִיגַת צְדִיקִים, בְּטוֹחִים 32 שְׁלֹמְעֵלָה, צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם הָעֲבוּדָה בְּכַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאָדָם. וְזֶהוּ
- 38 הֵם שֶׁהַקֶּבֶ"ה יִקְבַּל אֶת 33 שְׁלֹמְעֵלָה, צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם הָעֲבוּדָה בְּכַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאָדָם. וְזֶהוּ
- 39 הַבִּקְשָׁה וְהַחֲכָתָרָה שֶׁלָּהֶם 34 שְׁלֹמְעֵלָה, צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם הָעֲבוּדָה בְּכַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאָדָם. וְזֶהוּ
- 40 לְהַמְלִיךְ אוֹתוֹ, וְיִהְיֶה מְלֹךְ עַל 35 שְׁלֹמְעֵלָה, צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם הָעֲבוּדָה בְּכַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאָדָם. וְזֶהוּ

מו"נ ח"א פס"א ואילך. 19) ראה סד"ה אני לדודי בספר המאמרים אידיש (ע' 78). ספר השיחות תרצ"ז ע' 173. 20) ישעי' ס, כא. 21) ר"ה טז, ב. 22) או"ח סתקפ"א. 23) ר"ה שם, סע"א. 24) תפלת העמידה דר"ה. 25) שער התקיעות (רמו [שס], א ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

יש בזה רצון חזק ותקיף בנפש כו'. דענין התגלות הרצון הוא בהתפעלות
בנפש וביציאה מגדר כלים ובקבלת עול מלכות שמים אין בזה יציאה מהדרגה
כו', ואפי' בקבלת עול מלכות שמים דראש השנה שהוא בהתגלות הרצון אין
זה בהתפעלות בנפש, כי אם הוא בבחינת מסירה ונתינה בכל
עצמותו שמוסר ונותן כל עצמו ומהותו
לאלקות והוא בגילוי בנפשו כו',
דקבלת עול מלכות שמים דכל השנה
אינו בגילוי בנפש וקבלת עול מלכות
שמים דראש השנה הוא בגילוי בנפשו,
אבל אין זה בבחינת יציאה מגדר כלים
כו', ומכל מקום הרי הקבלת עול
מלכות שמים דראש השנה הקבלה היא
ברצון חזק בנפש כו'. וידוע גם כן
דבעבודת עבד יש בזה תענוג מה
שמשלים רצון האדון כו', וזהו ענין
שמחה של מצוה דבקיום המצוה
בפועל ממש צריך להיות בזה שמחה,
וכמו שכתוב תחת אשר לא עבדת כו'
בשמחה ובטוב לכב כו', ועם היות
דעבודה בשמחה היא בכונת המצוה
מפני שבאופן עבודה זו הוא יודע
ומרגיש שעושה איזה דבר וגם ממשיך
בזה גילויים בעולם וגילויים בנפשו
דמשום זה הוא השמחה כו', מה שאין
כן בקבלת עול מלכות שמים אין בו
ההרגש שעושה איזה דבר בעבודתו,
וגם אין כוונתו בזה להמשיך גילויים בעולם, וכל-שכן להמשיך גילויים בנפשו
רק לעשות רצון העליון לבד כו', מכל מקום יש בזה שמחה מזה שמשלים
את הרצון העליון כו'. וכמו על דרך משל אדם פשוט כשמשלים רצון אדם
גדול הרי הוא בשמחה גדולה מזה, וכמו כן הוא השמחה בקיום המצוה מה
שמשלים את רצון העליון כו'. ולמעלה מזה הוא שמתענג בהתענוג שיהי'
להאדון כו', והיינו שמתענג בהתענוג שלמעלה דנחת רוח לפני שאמתי
ונעשה רצוני כו', דהתענוג שלמעלה זהו תענוג שלו כו'... הרי דבקבלת עול
מלכות שמים יש בזה רצון ותענוג כו', ומה שנקרא קבלת עול אין זה שהוא
רק בדרך עול והכרח כ"אם מה שזהו בדרך נתינה ומסירה (איבער
גיגעניקייט) לא על פי טעם ודעת כ"אם מה שמוסר את עצמו להיות עבד
כו'... וכיון שקבלת עול אמיתית היא מתוך תענוג, לכן עבודת האדם בקבלת
עול, מתוך תענוג, ממשיכה את התענוג האלוהי.

וזהו גם התוכן הפנימי של מה שכתוב²⁸ בתהילים (בפרק 'לדוד ה'
אורי וישעי' שאומרים מראש חודש אלול עד הושענא רבה) לך אָמַר לְפִי
בְקִשׁוּ פָנֶי אֶת פְּנִיךָ הוֹי' אֲבִקֶשׁ, שֶׁהַעֲבֹדָה בְּזִמְנֵים אֵלוֹ הִיא

עֲנִינָהּ שֶׁל הָעֲבֹדָה דְּרָאשׁ הַשָּׁנָה בְּקִבְלַת עוֹל, שהאדם מקבל
על עצמו עול מלכות שמים וְכִידוּעַ²⁶ בתורת החסידות הַחִלּוּק שֶׁבֵּין
הַקִּבְלַת עוֹל דְּרָאשׁ הַשָּׁנָה לְקִבְלַת עוֹל שֶׁבְּכָל הַשָּׁנָה,
שֶׁהַקִּבְלַת עוֹל דְּכָל הַשָּׁנָה הוּא רַק פֶּרֶט אֶחָד מִסֻּמִּים בְּעֲבֹדָה
הַכִּלִּית דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁכָּל
עֲנִינָהּ שֶׁל עֲבֹדָה שהאדם עובד את
ה' צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּקִבְלַת עוֹל
מִתּוֹךְ תַּחוּשׁת בִּטּוֹל הִישּׁוּת הַעֲצֻמִּית
וּקְבַלַת עוֹל מִלְכוּת שָׁמַיִם, מֵה שְׁאִין
כֵּן בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה, הַקִּבְלַת עוֹל
הוּא עֲנִינָה בְּפָנֶי עֲצֻמּוֹ וְלֹא רַק
פֶּרֶט בְּכַלּוֹת הָעֲבֹדָה שֶׁל לִימּוֹד
הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת, וְהִינּוּ,
שֶׁהָעֲבֹדָה הַמִּיּוֹחֶדֶת לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה
הִיא בְּעֲנִינָה הַקִּבְלַת עוֹל
עֲצֻמּוֹ, וְעַד שֶׁכָּל עֲנִינֵי הָעֲבֹדוֹת
הָעֲבֹדוֹת שֶׁבְּרָאשׁ הַשָּׁנָה הֵם
פֶּרֶט בְּעֲנִינָה הַקִּבְלַת עוֹל שֶׁהוּא
הָעֲנִינָה הַכִּלִּית וְהַעֲקִירִי שֶׁל עֲבֹדַת ה'
בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה. וְטַעַם הַדָּבָר,
שֶׁבְּרָאשׁ הַשָּׁנָה עֲנִינָה הַקִּבְלַת עוֹל הוּא
עֲנִינָה כָּל כֵּךְ עִיּוּרִי דְּכִיּוֹן שֶׁבְּרָאשׁ
הַשָּׁנָה צָרִיךְ לְהִמָּשֵׁךְ מִלְמַעְלָה
לְמַטָּה בְּחִינַת הַפְּנִימִיּוּת שֶׁל
הָאֱלֹהִיּוּת, לְכֵן גַּם הָעֲבֹדָה
בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם צָרִיכָה לְהִיּוֹת
בְּבִחִינַת הַפְּנִימִיּוּת שֶׁלּוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְזֶהוּ שֶׁהָעֲבֹדָה דְּרָאשׁ
הַשָּׁנָה הִיא קִבְלַת עוֹל, כִּי קִבְלַת עוֹל הוּא הַפְּנִימִיּוּת שֶׁל
אִישׁ יִשְׂרָאֵל, קִבְלַת עוֹל מִלְכוּת שָׁמַיִם הִיא הַפְּנִימִיּוּת שֶׁל כָּל יִהּוּדֵי יִשְׂרָאֵל
אֲמִיתִית עֲנִינָה הַקִּבְלַת עוֹל הוּא מִתּוֹךְ תַּעֲנוּג²⁷ וכמובאר
ב'המשך תע"ב' ל'אדמו"ר מוהרש"ב, "... דקבלת עול מלכות שמים הוא ענין
הביטול לאין סוף בעל הרצון לרצות כל מה שהוא רצונו יתברך בקיום המצוה
כו'. וזהו ענין הקדמת נעשה לנשמע דנשמע הוא לקבל גילוי הרצונות פרטים
ואם כן הביטול הוא אל הרצון, ונעשה קודם לנשמע הוא הביטול לאור אין
סוף בעל הרצון כו', והוא שמקבל עליו ביטול הרצון בכלל שיהי' לו רצון
בכל אשר ישמע מהקב"ה כו'. ועם היות דקבלת עול מלכות שמים הוא לא
בבחינת התגלות הרצון שזהו ענין קבלת עול שהוא בבחינת כח נעלם כו',
והקבלה היא לעשות בפועל ממש לא דוקא מה שרוצה כ"אם גם אם יכבד
עליו הדבר אין בזה שום תירוץ ולא שום מניעה ועיכוב כלל כו', הנה באמת
הוא כח נעלם, אבל מכל-מקום הרי יש בזה רצון והוא ענין קבלת עול מלכותו
יתברך ברצון כו', רק שאינו בהתגלות הרצון בבחינת יציאה מהדרגה, אבל

(26) ראה ד"ה זה היום, עלה אלקים, שובה ישראל – תש"ד. (27) המשך תע"ב פס"א (ח"א ע' קטו [קנב ואילך]).

(28) תהלים כז, ח. וראה לקו"ת שם סו, ג ואילך. ד"ה לך אמר לבי תרצ"ו (סה"מ תרצ"ו ע' 138 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בקשו פני, פני' מלשון פנימיות, שִׁמְכֶשׁ האדם (ער זוכט מחפש
2 ומבקש) ומעורר את הפנימיות שלו, ועל ידי זה שהאדם מצידו
3 מעורר ומגלה את פנימיות נשמתו, הוא פועל שיהיה את פניו הו'
4 אֲבָקֶשׁ, המַשְׁכֵּת בְּחִינַת הַפְּנִימִיּוּת שְׁלִמְעֵלָה פנימיות האלוקות.
5 ג) ועל פי זה המבואר לעיל שענין
6 התשובה האמור כאן הוא לאחר
7 העבודה של ראש השנה בהתעוררות
8 פנימיות האדם שממשיכה את פנימיות
9 האלוקות יובן מה שכתוב
10 שובה ישראל עד הו'
11 אֲלֵקִיךָ, שובה ישראל דוקא
12 ולא נאמר 'שובה יעקב' ואפילו לא
13 'שובה יעקב וישראל', כי תשובה
14 זו היא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה
15 עִלְיָאָה²⁹ תשובה עליונה, תשובה
16 בדרגה נעלית ולא רק 'תשובה תתאה',
17 תשובה בדרגה נחותה. והיינו,
18 שְׁלֹאֲחֵרִי שְׁבַחְדָּשׁ אֱלֹהִים
19 הִתְהַלַּךְ כְּבֹר הַעֲבֹדָה דְּתְשׁוּבָה
20 תַּתְאָה, תשובה שמטרתה היא
21 לַמְּקַן הַעֲוֹנוֹת, צָרִיךְ לִהְיוֹת
22 לְאַחֲרֵי זֶה הַעֲבֹדָה דְּתְשׁוּבָה
23 עִלְיָאָה, שְׁזוּהִי 'תשובה עילאה'
24 עֵינֵי הַעֲבֹדָה דְּעֶשְׂרֵת יְמֵי
25 תְּשׁוּבָה. וְלִכֵּן נֶאֱמַר שׁוּבָה
26 יִשְׂרָאֵל דּוֹקָא, כי תשובה זו
27 היא בְּחִינַת יִשְׂרָאֵל, לי ראש
28 שהיא תשובה נעלית כשם שהראש
29 הוא החלק הנעלה ביותר בגוף האדם.
30 וְהַטַּעַם שֶׁצָּרִיךְ לִתְשׁוּבָה
31 בְּבִחִינַת הָרָאשׁ הוּא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
32 בַּהֲמִשָּׁךְ הַכְּתוּב כִּי כְשֶׁלֶּתָ
33 בַּעֲוֹנֶיךָ³⁰, וְהֵינּוּ, שְׁמָה
34 שְׁנִכְשֵׁל בְּבִחִינַת הָרִגֵּל
35 שְׁבַחְשָׁמָה, פועל ויש לו השפעה
36 גַּם בְּבִחִינַת הָרָאשׁ הַכְּשִׁלּוֹן
37 ב'רגל', דרגה נמוכה בנשמה, משפיע
38 גַּם עַל בְּחִינַת הָרָאשׁ שֶׁבִּנְשָׁמָה וְעוֹשֶׂה
39 כּוּ חִסְרוֹן וְלִכֵּן צָרִיךְ לִהְיוֹת
40 שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל, אוֹתִיּוֹת לִי
41 רֹאשׁ כְּדִי לַחֲקוֹן גַּם אֶת ה'רֹאשׁ'.³¹
- ומדייק בכתוב כי כְּשֶׁלֶּתָ (בַּעֲוֹנֶיךָ), וְהֵינּוּ, שְׁאִין כָּאֵן עֲנִין
שֶׁל נְפִילָה חֲסִי-וְשָׁלוֹם, (שְׁהָרִי כְּבֹר נִתְקַנּוּ הַעֲוֹנוֹת בַּעֲבֹדָה
שֶׁל חֹדֶשׁ אֶלּוּל, יְמֵי הַסְּלִיחוֹת וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה), אֲלֵא רַק כְּשִׁלּוֹן בְּלִבְךָ,
וְאֵילּוּ הָרָאשׁ נִשְׁאַר בְּדִרְגָּא שְׁלִמְעֵלָה מִהַגּוֹף וְלֹא נִפְל
מִמְדְּרִיגָתוֹ, אֲבָל אַף עַל פִּי כֵן,
כִּיּוֹן שְׁנִכְשֵׁל עַל-כָּל-פְּנִיָּם
בְּבִחִינַת הָרִגֵּל שְׁלֹו, הָרִי זֶה
פּוֹעֵל גַּם בְּרֹאשׁ חִסְרוֹן מִסּוּם
(בַּנִּזְכָּר לַעֲלִי), וְלִכֵּן צָרִיךְ
לִהְיוֹת שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל, אוֹתִיּוֹת
לִי רֹאשׁ. אֲבָל אֵין זֶה עֲנִין
שֶׁל תִּיקוֹן הַעֲוֹנוֹת, אֲלֵא
כְּמִבּוֹאֵר בְּאַגְרַת הַתְּשׁוּבָה³¹
שֶׁבִּסְפֵּר הַתַּנְיָא, שְׁגַם לְאַחֲרֵי
שְׁנִמְחַל לוֹ לְגַמְרֵי הַחֲטָא וְהַעוֹן
כּו', הִנֵּה בְּכַדִּי שִׁיְהִיָּה הָאֵדָם
שַׁעֲשֵׂה תְשׁוּבָה מְרוּצָה וְחִבִּיב
לְפָנָיו יִתְבַּרְךְ קְדוֹם הַחֲטָא
(וְעוֹד יוֹתֵר³²), צָרִיךְ לְהִבְיָא
דּוֹרוֹן כּו' כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בַּעֲנִין
הַקְּרִבּוֹת, וְהֵינּוּ, דָּאֵף שְׁכָר
נִמְחַל לוֹ כּו', מְכַל מְקוֹם,
כִּיּוֹן שְׁלֹא פָעַל עֲדִיין
שֶׁהִזְדוֹנוֹת יִהְיֶכּוּ לְזִכְיוֹת שׁוֹכֵר
זֶה נִפְעַל עַל יְדֵי תְשׁוּבָה בְּדִרְגָּה גְבוּהָה
יֹתֵר, הִנֵּה עַל זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת
שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיא
הַעֲבֹדָה דְּתְשׁוּבָה עִלְיָאָה.
וְזֶה גַּם מֵה שְׁכָתוֹב (שׁוּבָה)
יִשְׂרָאֵל שֶׁהַתְּשׁוּבָה בָּהּ מְדוּבָר כָּאֵן
צְרִיכָה (לִהְיוֹת) עַד הַיּוֹם אֲלֵקִיךָ,
שֶׁהַתְּשׁוּבָה (דְּשׁוּבָה יִשְׂרָאֵל)
- אֲבָל אֵין זֶה עֲנִין שֶׁל תִּיקוֹן הַעֲוֹנוֹת, אֲלֵא כְּמִבּוֹאֵר בְּאַגְרַת הַתְּשׁוּבָה³¹, שְׁגַם
לְאַחֲרֵי שְׁנִמְחַל לוֹ לְגַמְרֵי כּו', הִנֵּה בְּכַדִּי שִׁיְהִיָּה מְרוּצָה וְחִבִּיב לְפָנָיו יִתְבַּרְךְ
קְדוֹם הַחֲטָא (וְעוֹד יוֹתֵר³²), צָרִיךְ לְהִבְיָא דּוֹרוֹן כּו', וְהֵינּוּ, דָּאֵף שְׁכָר נִמְחַל
לוֹ כּו', מְכַל מְקוֹם, כִּיּוֹן שְׁלֹא פָעַל עֲדִיין שֶׁהִזְדוֹנוֹת יִהְיֶכּוּ לְזִכְיוֹת, הִנֵּה עַל
זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיא הַעֲבֹדָה דְּתְשׁוּבָה עִלְיָאָה.
וְזֶה גַּם מֵה שְׁכָתוֹב (שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל) עַד הַיּוֹם אֲלֵקִיךָ, שֶׁהַתְּשׁוּבָה (דְּשׁוּבָה
יִשְׂרָאֵל) הִיא עַד אֲשֶׁר הַיּוֹם יִהְיֶה אֲלֵקִיךָ, וְהֵינּוּ שֶׁהוּא לִמְעֵלָה מִשֵּׁם

(29) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי שבהערה 3 (ע' א'צב. ע' א'צז). ד"ה שובה ישראל תש"ה (סה"מ תש"ה ע' 21). (30) ראה לקו"ת ר"ה סב, סע"ג ואילך. (31) פרק ב. (32) סה"מ תער"ב בתחלתו. תרפ"ט ס"ע ו. תרצ"א ס"ע יא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **הַיָּא עַד אֲשֶׁר הָיוּ יְהִי אֱלֹקֶיךָ** כוחך וחיותך, והינינו שהוא
 2 האדם שעשה תשובה מתעלה ומתחבר עם האלוקות לַמַּעֲלָה מִשֵּׁם הָיוּ
 3 (פְּנֹקֶר לְעִיל), כִּי תִשׁוּבָה זֶה מַגְעַת בְּבַחֲנִית אֲנֹכִי אֲנֹכִי,³³
 4 כלשון הכתוב בישעיה "אנכי אנכי הוא מוחה פשעך למעני וחטאתיך לא
 5 אזכור", שְׁלֹמֶעֱלָה מִשֵּׁם הָיוּ.
 6 דְּהִנֵּה יָדוּעַ בּוֹהֵר וּמְבֹאֵר בַּחֲסִידוֹת
 7 שֶׁהַמַּצּוֹת הֵם תְּלוּיִים בְּשֵׁם
 8 הָיוּ כַּעֲנָבִין דְּתַלְיִין
 9 בְּאַתְפָּלָא³⁴, כְּמוֹ עֲנָבִים הַתְּלוּיִים
 10 בְּאֶשְׁכּוֹל שֵׁשׁ מַצּוֹת שֶׁהֵם
 11 תְּלוּיֹת וְקִשּׁוֹרֹת בְּיוֹד דְּשֵׁם
 12 הָיוּ, וְשֵׁשׁ מַצּוֹת שֶׁהֵם בְּה'
 13 רִאשׁוֹנָה, בְּוֹא"ו וּבְה'
 14 אַחֲרֹנָה, וּכְמִבּוֹאֵר בַּחֲסִידוֹת שֶׁזֶה
 15 עֵנִין (הַמּוֹבָא בְּסִידוֹר בְּקִרְיַת שְׁמַע
 16 שֶׁל הַמִּיטָה) שֶׁעֲבִירֹת עוֹשֹׂת פֶּגֶם
 17 בְּאוֹתִיּוֹת שֵׁם הָיוּ, אֵךְ עֵנִין
 18 הַתִּשְׁבּוּבָה כִּלְלוּ הוּא בְּבַחֲנִית
 19 קוֹצוֹ שֶׁל יוֹד שְׁלֹמֶעֱלָה גַם
 20 אֶפִּילוֹ מְהִי"ד עֲצֻמָּה, אֲמָנָם,
 21 תִּשְׁבּוּבָה זֶה שְׁבָה מְדוּבֵר בַּכְּתוּב
 22 'שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל' (תִּשְׁבּוּבָה עֵלְאָה
 23 דְּשׁוּבָה יִשְׂרָאֵל) מַגְעַת
 24 בְּבַחֲנִית אֲנֹכִי, שֶׁהוּא עֵנִין 'אֲנֹכִי'
 25 לַמַּעֲלָה גַם מְקוֹצוֹ שֶׁל יוֹד,
 26 כְּדֹאֲתָא כְּפִי שְׁמוּבָא בְּדִה"ר³⁵
 27 אֲנֹכִי מִי שְׁאֲנֹכִי, דְּלֹא אֲתִרְמִיז
 28 שְׁלֹא נִרְמֹז לֹא בְּשׁוּם אוֹת וְלֹא
 29 בְּשׁוּם קוֹץ, הִינֵינוּ דְּרָגָה כֹּל כֵּךְ
 30 גְּבוּהָה וְנַעֲלִית בְּאֻלּוּקוֹת שְׁלֹא
 31 אֲתִרְמִיז גַם בְּקוֹצוֹ שֶׁל יוֹד
 32 כִּי גַם קוֹצוֹ שֶׁל יוֹד' הוּא חֶלֶק מִשֵּׁם
 33 הָיוּ אֲבֵל 'אֲנֹכִי' הוּא לַמַּעֲלָה מִכֹּל עֵנִין
 34 הַשְּׁמוֹת.
 35 וְזֶהוּ גַם כֵּן מֵה שְׁכָתוֹב בַּהַמְשָׁךְ
 36 הַכְּתוּב אֶמְרוּ אֵלָיו כָּל, דְּכִינֹן
 37 שֶׁתִּשְׁבּוּבָה זֶה הִתְשׁוּבָה עֵלְאָה' שֶׁל
 38 'שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל' מַגְעַת בְּבַחֲנִית
 39 אֲנֹכִי, דְּלֹא אֲתִרְמִיז בְּשׁוּם
- שֵׁם וְכַאֲמֹר נַעֲלִית אֶפִּילוֹ מִשְׁיִכּוֹת לְקוֹצוֹ שֶׁל יוֹד' שֵׁם שֵׁם הָיוּ, הָרִי לֹא
 שִׁינֵּי לְקִרְוֹא אוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּשׁוּם שֵׁם, גַּם לֹא בְּשֵׁם הָיוּ,
 אֵלָּא שִׁינֵּי לְקִרְוֹא לוֹ רַק כָּל, שְׁפִירוּשׁוֹ, שְׁאֲתָה כָּל וְכָלְלוֹת
 הַכָּל³⁵. וּמִפִּירוּשׁ זֶה בְּאֶמְרוּ אֵלָיו כָּל שֶׁהוּא פִּירוּשׁ עַל פִּי הַסּוּד
 וְהַפְּנִימִיּוֹת, מִשְׁתַּלְשֵׁל הַפִּירוּשׁ
 שְׁעַל דְּרָךְ הַפֶּשֶׁט, תִּשְׁאֵל וְחִסְלָה
 כָּל עוֹן, דְּכִינֹן שְׁעַל יָדִי
 הַתִּשְׁבּוּבָה הַנַּעֲלִית שֶׁל 'שׁוֹבָה
 יִשְׂרָאֵל' מַגְעַת הָאֵדָם לְבַחֲנִית כָּל,
 שְׁכּוֹלֵל הַכָּל, הִנֵּה מִזֶּה נִמְשָׁךְ
 לְהִיּוֹת תִּשְׁאֵל כָּל עוֹן, סִלִּיחָה
 וְחִיּוֹן שֶׁל כָּל עֵינֹת וְעֵינֵקוֹם
 אִיזָה שְׁיִהִיָּה, גַּם אֶפִּילוֹ עוֹנוֹת
 חֲמוּרִים, וּבְאֻפֵּן דְּתִשְׁאֵל כָּל
 עוֹן, כְּדִידוּעַ³⁶ הַמּוֹבָא בַּחֲסִידוֹת
 בְּפִירוּשׁ הַכְּתוּב נוֹשֵׂא עוֹן³⁷,
 שֶׁהִזְדוֹנוֹת נִהְפְּכִים לְזִכִּיּוֹת.
 (ד) וְזֶהוּ שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד
 הָיוּ אֱלֹקֶיךָ גו', שֶׁהַתִּשְׁבּוּבָה
 דְּעֲשֶׂרֶת יָמֵי תִּשְׁבּוּבָה הִיא
 בְּבַחֲנִית יִשְׂרָאֵל, אוֹתִיּוֹת לִי
 רֹאשׁ, כִּי תִשְׁבּוּבָה זֶה הִיא
 תִּשְׁבּוּבָה עֵלְאָה וְכִינֹן שֶׁהִיא
 תִּשְׁבּוּבָה נַעֲלִית בְּיוֹתֵר הִיא קִשּׁוּרָה
 דּוּקָא בְּעֵנִין הָרֹאשׁ, וְלִכְּנֵן הָאוּפֵן
 דְּתִשְׁבּוּבָה זֶה הוּא עַד אֲשֶׁר
 הָיוּ יְהִי אֱלֹקֶיךָ, לְהִיּוֹתוֹ
 לַמַּעֲלָה מִשֵּׁם הָיוּ, פְּנֹקֶר
 לְעִיל שְׁכַאֲשֶׁר הָאֵדָם מִתְעַלָּה
 לַהֲתַחֲבֵר לְאֻלּוּקוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה מִשֵּׁם הָיוּ
 (בַּחֲנִית 'אֲנֹכִי' הַאֻלּוּקוֹת חוֹדֶרֶת
 בְּפִנִּימִיּוֹת לְהִיּוֹת 'אֱלֹקֶיךָ', כּוּחֵךְ
 וְחִיּוֹתֵךְ. וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁכָתוֹב עַד
 (הָיוּ אֱלֹקֶיךָ), שְׁמַגִּיעַ

(33) ישע"י מג, כה. וראה בכ"ז לקו"ת ש"ש שם סד, ד ואילך. סה, סע"ב ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי שם (ע' א'פז ואילך). (34) ראה תקו"ז בהקדמה (ב, א). וראה בכ"ז לקו"ת שם סד, ד. מאמרי אדמו"ר האמצעי שם (ע' א'פב ואילך). (35) ראה זהר ח"א קסז, ב. ח"ג יא, א. (36) אוה"ת נ"ך ח"א ע' תצג. וראה ד"ה שובה ישראל תשל"ו (תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' פו). וראה גם לקו"ש ח"ו ע' 391 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בבחינת עד ולא עד בכלל, כפי שִׁמְבָּאָר כְּבוֹד קְדוּשָׁת
2 אֲדֹמִ"ר (מְהוֹרֶשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ עֲדָן³⁸ וזה לשונו, "... סכל חטא ועון
3 בפרט כו'. והתיקון הוא על ידי התשובה מעומקא דליבא, שממשיך מבחינת
4 עצמות אור אין סוף, ועל ידי זה מתמלאים כל הפגמים כו'. וזהו שאומר שובה
5 ישראל עד הוי', בחינת עד ולא עד
6 בכלל, שזהו בחינת עצמות אור-אין-
7 סוף הסובב כל עלמין, ועל ידי זה
8 נמשך מחילה וסליחה כו'".
9 וּמִמְשִׁיךְ הכתוב, קָחוּ עִמָּכֶם
10 דְּבָרִים, שְׁצַרְיֶיךָ לְהַמְשִׁיךְ זֶה
11 את ה'תשובה עילאה' של 'שובה
12 ישראל' בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת
13 בְּפִרְטוּת³⁹. וּמִסִּיִּים וּנְשִׁלְמָה
14 פְּרִים שְׁפָתֵינוּ, שְׁזָהוּ רַק
15 עֲכָשִׁי, בזמן הגלות שְׁתַּפְּלוּת
16 כִּנְגָד קְרִבְנוֹת תִּקְנוֹם⁴⁰ ובמקום
17 הקרבת הקרבנות בפועל ('פרים') ישנו
18 ענין התפילה בדיבור ('שפתינו'), אֶךְ
- על ידי זה יהיה ענין הקרבת הפרים כְּפִשּׁוּטוֹ, עבודת
הקרבות בפועל, כְּבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, וְשֵׁם נַעֲשֶׂה
לְפָנֶיךָ כו' כְּמַצּוֹת רְצוֹנָךְ⁴¹, ונעבוד את עבודת הקרבנות בשלימות
בביאת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ שאז כל המציאות תהיה בשלימות יותר וכללות
העבודה בקיום המצוות תהיה נעלית
יותר וכפי שמבאר ב'המשך'
המאמרים המתחיל בפסוק 'וככה
תאכלו אותו, לאדמו"ר מהר"ש: "...
לעתיד לבוא יהיו כל הנבראים במעלה
היותר עליונה שהרי גם בחיות
הטמאות הטורפים ודורסים כתיב וגר
זאב עם כבש... ומאחר שגם באלו
שהם מקליפות הגסות ישנה לעתיד
לבוא, כל שכן שבהמות הטהורות
שמקליפת נוגה שהיא זכה הרבה יותר
מג' קליפות הטמאות, בוודאי יתעלו
ויוטב מצבן גם כן...", בְּקִרְבּוֹ
מִמֶּשׁ.

(37) תשא לד, ז. מיכה ז, יח. (38) סד"ה שובה ישראל תרס"ו (המשך תרס"ו ע' כד [לג]). (39) ראה מאמרי אדמו"ר
האמצעי שם (ע' א'צט. ע' א'קב). (40) ברכות כו, א"ב. (41) נוסח תפלת מוסף. וראה המשך וככה פ"ז ואילך (סה"מ
תרל"ז ח"ב ע' תכ ואילך). ועוד.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' ב

- 1 בכפרה כמותו. וּבְעֵינָי לָהּ הָכִי – וכך שנינו את ספיקו של רבא. בְּעֵי
2 רְבֵא, חֲטָאת חֶלֶב שֶׁשְׁחָטָהּ עַל מִי שֶׁמְחַוֵּיב חֲטָאת דְּטוֹמְאָת מִקְדָּשׁ
3 וְקִדְשֵׁי, מִהוּ דִּינָהּ שֶׁל חֲטָאת זו. מִי אֲמָרִינָן שְׁהִיא פְּסוּלָה מִשּׁוּם
4 שְׁגֵם חֲבִירוֹ חֵיִיב בְּחֲטָאת הַמִּכְפֶּרֶת עַל שְׁגַגַּת כֶּרֶת כְּמוֹתָהּ וְכִמוֹ
5 חֲטָאת חֶלֶב, אוּ דִּילְמָא, מאחר שהקרבת שֶׁמֶחֱיִיב בּוֹ חֲבִירוֹ אֵין
6 קָבוֹעַ כְּמוֹתָהּ אֵלֶּא הוּא בַּעֲלוֹה וְיִוְרֵד, אֵינוֹ נֶחֱשֵׁב לְמַחֲיִיב כִּפְרָה
7 כְּמוֹתוֹ, וְאֵין בּוֹזֵה מִשּׁוּם שִׁנּוּי בַּעֲלִים. מְסִיקָה הַגִּמְרָא: תִּיקוּ.
8 הַגִּמְרָא מְבִיאָה מַחֲלוּקָת אַמּוּרָאִים בְּמַחֲשַׁבְת שֶׁלֹּא לְשִׁמּוֹה מַעֲבֹדָה
9 אַחַת עַל חֲבִירָתָה: אִתְּמַר, שֶׁחָטָה אֶת בְּהֵמַת הַקֶּרְבֵּן לְשִׁמּוֹה אֵלֶּא
10 שְׁחִיבָה בְּשַׁעַת הַשְּׁחִיטָה לְזִרוֹק אֶת דָּמָהּ שֶׁלֹּא לְשִׁמּוֹה, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר
11 פְּסוּלָה, וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר בְּשִׁירָה. מִפְּרִשְׁת הַגִּמְרָא אֶת מַחֲלוּקָתָם:
12 רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר פְּסוּלָה, מִשּׁוּם שֶׁמְחַוֵּיב מַעֲבֹדָה אַחַת לְעִבּוּדָה
13 אַחֲרָת. וְרִישׁ לְקִישׁ דִּין זֶה מִמְחַוֵּיב פִּיגוּל שֶׁאֵף הִיא מַחֲשַׁבְת פְּסוּל
14 מַעֲבֹדָה לְעִבּוּדָה, שֶׁשְׁחָט אֶת הַקֶּרְבֵּן עַל מִנַּת לְזִרוֹק אֶת דָּמוֹ
- למחר הקרבן נפסל משום מחשבת פיגול.
וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר בְּשִׁירָה, מִשּׁוּם שֶׁאֵין מְחַוֵּיב מַעֲבֹדָה לְעִבּוּדָה,
וּמַחֲשַׁבָה בְּשַׁעַת עֲבוּדָה אַחַת אֵינָה פּוֹסֶלֶת אֵלֶּא אִם כֵּן חֲשַׁב
אוֹתָהּ עַל עֲבוּדָה זוֹ עֲצָמָה. וְלִדְעַת רִישׁ לְקִישׁ לֹא יִלְפִינָן מַחֲשַׁבָה
שֶׁלֹּא לְשִׁמּוֹה מִמְחַוֵּיב פִּיגוּל, שֶׁכֵּן מַחֲשַׁבָה פִּיגוּל אֵינָה עַל עֲבוּדָה
בְּדוּקָא, אֵלֶּא כֹל עֵיקַר הַפְּסוּל הוּא הַמַּחֲשַׁבָה בְּאַחַת מִהַעֲבוּדוֹת
לֵאכּוֹל אֶת הַקֶּרְבֵּן אוֹ לְהַאכִּיל בּוֹ אֶת הַמּוֹזֵב מִחוּץ לְזִמְנֵהּ, וְאִם
זִרְקָת הַדָּם הִיא בְּכֹל אֲכִילַת הַמּוֹזֵב. מִה שֶׁאֵין כֵּן בְּשִׁנּוּי קוֹדֶשׁ
שֶׁהוּא מַחֲשַׁבָה עַל עֲבוּדָה מְסוּיֶמֶת לְעִשׂוֹתָהּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם הַזֹּבֵחַ,
וְעַל כֵּן אֵינָה פּוֹסֶלֶת אֵלֶּא אִם כֵּן חִשַּׁב עֲלֶיהָ בְּשַׁעַת אוֹתָהּ עֲבוּדָה
עֲצָמָה.
מְבִיאָה הַגִּמְרָא מְקוֹם נֹסֵף שֶׁנֶּחֱלָקוּ רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ בִּסְבָּרָא
זוֹ: וְאָזְרוּ לְטַעְמֵיהֶוּ – וְהוֹלִכִים רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ לְשִׁיתָם.
דְּאִתְּמַר,

התוועדויות

בס"ד. שיחת יום ב' דראש השנה, ה'תשל"ה.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.
- 2 א. ידוע מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שביום ב' דר"ה לפנות
- 3 ערב, בעלות המנחה, היתה ההנהגה לומר מאמר חסידות,
- 4 ולהזכיר בו את כל הנשיאים¹: הבעש"ט, הרב המגיד, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, הצמח צדק,
- 5 אדמו"ר מהר"ש, ומזה מובן גם בנוגע לאדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, ובנדו"ד כמובן גם כ"ק מו"ח אדמו"ר
- 6 נשיא דורנו,
- 7 ולהמשיך ("ארייניצען") את אמירת המאמר למוצאי ר"ה² – כפי שהסביר, שזהו בכדי לחבר את ר"ה
- 8 עם מוצאי ר"ה, יום ולילה, ע"י לימוד בפנימיות התורה.
- 9 ובענין זה הוסיף כל נשיא כמה רגעים³ – הוספה בכמות הזמן של ר"ה שנמשך במוצאי ר"ה, והיינו,
- 10 שאף שההוספה יכולה להיות באופנים אחרים, כמו: להאריך משך זמן אמירת המאמר עי"ז שמתחיל
- 11 יותר מוקדם, או באופן של מועט (לשון קצרה) המחזיק את המרובה⁴, הרי בב' אופנים הנ"ל לא ניתוסף
- בכמות הזמן בנוגע למוצאי ר"ה; וכאן ה' הדיוק להוסיף עוד משך זמן ממוצאי ר"ה לחברו עם ר"ה.
- 2 ב. ובהקדמה – שאין צורך להאריך במעלת ר"ה, שכבר נתבארה בכמה אופנים בפרד"ס התורה,
- 3 החל ממ"ש⁵ "אתם נצבים היום (דקאי על ר"ה)⁶ כולכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם וגו' עד שואב
- 4 מימין" – הן בנוגע לחילוקי הדרגות שבכללות בנ"י, והן בנוגע לחילוקי דרגות הנ"ל כפי שהם בכל
- 5 אחד מישראל⁷, וכפי שמבאר רבינו הזקן⁸ ש"בר"ה מתעלים כל המדרגות, אפילו מחוטב עציץ עד שואב
- 6 מימין, שהם בחינות ומדרגות התחתונות (רגל) .. להיות כולם מתעלים למעלה במקור חוצבם",
- 7 וכיון ש"מתאספים יחד להיות לאחדים כאחד", הרי כשם שאצל "חוטב עציץ" ו"שואב מימין" נעשה
- 8 עילוי שבאין ערוך עי"ז שמתאחדים עם "ראשיכם שבטיכם", עכ"ל, שגם אצל "ראשיכם שבטיכם"
- 9 שבמשך כל השנה כולה הם בבחי' ראש, הנה עי"ז ש"נצבים גו' כולכם" ניתוסף גם בהם עילוי שבאין
- 10 ערוך.
- 11 ומובן, שכדי שגם אצל "ראשיכם שבטיכם" יתוסף עילוי שבאין ערוך, יש צורך בהמשכה מדרגא
- 12 נעלית שלמעלה מכל סדר ההשתלשלות, למעלה הן מ"ראשיכם" והן מ"שואב מימין", למעלה מענין
- 13 של ערך, סדר ומדידה כו', ששם "נצבים גו' כולכם" בהשוואה.

מנחם שם ע' 12 ואילך). וש"נ.

(4) לשון חז"ל – ב"ר פ"ה, ז. ויק"ר פ"י, ט. ועוד.

(5) ר"פ נצבים.

(6) פענח רזא ס"פ נצבים. מגלה עמוקות ר"פ נצבים. ועוד.

(7) ראה גם ד"ה אתם נצבים תשי"ב; תשכ"ט; תשל"א (תורת

מנחם ח"ו ס"ע 183 ואילך; חנ"ז ס"ע 334 ואילך; חס"ה ע' 214

ואילך). ועוד.

(8) לקו"ת ר"פ נצבים.

(1) ראה שיחת ליל ב' דר"ה תש"ד בתחלתה (סה"ש תש"ד ע' 3).

(2) וראה גם שיחת יום ב' דר"ה תשל"ב בתחלתה (תורת מנחם חס"ו ע' 11). וש"נ.

(3) ראה שיחת יום ב' דר"ה: תש"ד בסופה (סה"ש שם ע' 11).

(4) תש"ה ס"ו (סה"ש תש"ה ע' 10). וראה גם שיחת יום ב' דר"ה שבהערה 1 ס"ב (תורת מנחם שם ע' 12 ואילך). וש"נ.

(5) ראה שיחת יום ב' דר"ה תש"ה ס"ה (סה"ש תש"ה ע' 9 ואילך).

וראה גם שיחת יום ב' דר"ה תשי"ב ס"ב ואילך (תורת

ג. ועילוי זה ממשיכים במוצאי ר"ה:

מוצאי ר"ה הוא יום חול – א' מששת ימי החול שעליהם נאמר "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך", וכדאיתא במכילתא¹⁰: "זו מצות עשה" (איך שיהי' הביאור בזה) – שגם הוא שייך לר"ה, שהרי "ראש השנה" כולל את כל ימי השנה, בדוגמת הראש שכולל את כל אברי הגוף (כמבואר בלקו"ת¹¹ בקיצור, ובארוכה בעטרת ראש¹²), אלא שבר"ה הרי זה כפי שהרגל כלול בראש, שאז הוא באופן אחר לגמרי מכמו שבא אח"כ בהתגלות במקומו, כיון שנרגש רק ענין הראש; ואילו במוצאי ר"ה הרי הוא כבר בבחי' רגל, וזהו החידוש שגם שם ממשיכים את ענין הראש.

וענין זה נעשה בכללות ע"י ההוספה מחול על הקודש לפני ולאחרי היו"ט דר"ה, שכן, מצד הדין דתוספת יו"ט (מדאורייתא או מדרבנן¹³), יש בכחם של ישראל לעשות מיום חול – יו"ט, ובנדו"ד – ר"ה.

ולהעיר מהחקירה¹⁴ אם ההוספה מחול על הקודש היא ענין כללי בכל השבתות וימים טובים, או שזה שייך גם לענינו הפרטי של כל יו"ט. ואין להוכיח שזהו ענין פרטי בכל יו"ט מזה שיש לימוד בפ"ע בנוגע לשבת ולימוד בפ"ע בנוגע ליוהכ"פ ("אין לי אלא יום הכפורים, שבתות מנין וכו'"¹⁵) – שהרי אפשר לומר שהסך-הכל מכל הלימודים הוא שישנו ענין כללי של הוספה מחול על הקודש ששונה בכולם¹⁶. ובכל אופן, בעמדנו בר"ה, נעים יותר ("געשמאקער") לומר שזהו ענין ששייך במיוחד לר"ה, היינו, שהזמן שניתוסף הוא חלק מר"ה עצמו, כך, שגם בו ישנו העילוי דר"ה שכולל את כל ימי השנה כולה.

ובזה ניתוסף יותר ע"י רבותינו נשיאנו, שכל אחד מהם הוסיף כמה רגעים ממוצאי ר"ה לחברם לר"ה,

– הוספה מועטת בכמות הזמן, אבל מרובה באיכות, כיון שמקשרים זאת עם הענין של ר"ה כפי שנתבאר בפנימיות התורה, על יסוד "מ"ש האריז"ל .. (ש) בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה (לא רק מותר, אלא גם מצוה) לגלות זאת החכמה¹⁷, ובפרט כפי שנתבאה בתורת חסידות חב"ד באופן של הבנה והשגה בשכל אנושי ועד גם בשכל של נפש הבהמית –

ובאופן שהוספה זו ניכרת בגשמיות – לא רק ענין ההבנה וההשגה בפנימיות התורה שיכול להיות באופן של ראיית עין השכל, אבל לא באופן של ראי' ממש – שכאשר מסתכלים על השעון, רואים שזהו זמן ששייך לכאורה למוצאי ר"ה, זמן של יום חול, ואעפ"כ עושים ממנו זמן ששייך לר"ה.

ד. ומצד התגברות חושך הגלות בדורות האחרונים – יש צורך להמשיך ולקשר ענין זה גם עם סעודה שיש בה אכילה ושתי' גשמיים¹⁸:

אכילה ושתי' הם עניני הרשות, ואעפ"כ עושים מזה סעודת יו"ט, ועד לסעודה דר"ה, שעלי' נאמר¹⁹ "אכלו משמנים ושתו ממתקים" (כמבואר בפוסקים²⁰).

ועוד זאת, שכיון ש"גדולה לגימה שמקרבת"²¹, הרי עי"ז ניתוסף עוד יותר בענין ד"נצבים היום כולכם" שבר"ה.

(15) ר"ה ט, א. וש"נ.

(16) ברשימה נוספת, שנזכר כאן גם הענין שלא להרבות במחלוקת.

(17) תניא אגה"ק רסכ"ו (קמב, ב).

(18) ראה גם שיחת יום ב' דר"ה תשי"ב בתחלתה (תורת מנחם ח"ד ריש ע' 8). וראה גם תורת מנחם חנ"ח ע' 94.

(19) נחמ"ח, יו"ד.

(20) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ג ס"ד. וש"נ.

(21) ראה סנהדרין קג, סע"ב ואילך.

(9) יתרו כ, ט.

(10) מכילתא – הובאה בדרשות ר' יהושע אבן שועיב פ' וישב, ובס' מנחה בלולה יתרו שם. וראה הנסמן בלקו"ש ח"י"ז ע' 245 הערה 20.

(11) דרושי ר"ה נח, א ואילך.

(12) שער ר"ה בתחלתו.

(13) נסמן בלקו"ש ח"י"ט ע' 58 הערה 20.

(14) ראה לקו"ש שם הערה 29. תורת מנחם חמ"ו ע' 397

הערה 41. וש"נ.

והענין בזה – שכיון ש"נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם", הרי זה ענין שיש בו ריבוי דרגות עד
 אין סוף; וכמובן גם ממ"ש רבינו הזקן באגה"ק²² שבכל ר"ה "יורד אור חדש עליון יותר שלא הי' מאיר
 עדיין מימי עולם אור עליון כזה". ולכן, כשניתוסף באחדותם של ישראל בר"ה ("נצבים היום כולכם")
 ע"י ה"לגימה שמקרבת", אזי ניתוסף עוד יותר בהמשכה דר"ה.

ואע"פ שזהו דבר חידוש נשהרי בדרך כלל מבואר ש"במעשה התחתונים" תלוי ענין ההתגלות כו',
 ולא ענין של התחדשות כו'] שדורש מקור – הרי מצינו מקור לזה בנגלה דתורה:

איתא בגמרא²³ "כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאת
 שבתות והוצאת יום טוב", שמזה מובן, שהוצאות שבת ויו"ט נמשכים מבחי' שלמעלה מר"ה, וכפי
 שמבאר הצ"צ באוה"ת²⁴, שהוצאות שבת ויו"ט הם מצד בחי' אלקות שלמעלה מהתלבשות בבריאה כו'.
 ועפ"ז מובן שע"י הוספת סעודה בר"ה, שנכללת בהוצאות יו"ט, ניתוסף עליו בהמשכה דר"ה.

וכאמור לעיל – שהחידוש הוא שממשיכים כהנ"ל בזמן שמצד עצמו שיך למוצאי ר"ה שהוא יום
 חול.

ה. והרי חידוש זה קשור עם כללות הענין דדירה בתחתונים²⁵,
 שזהו תוכן ענינו של ר"ה, שאז מכתירים בנ"י את הקב"ה מתוך קבלת עול ומתוך שמחה²⁶ (הן מצד
 המכתירים, והן מצד למעלה), והקב"ה מקבל את ההכתרה ונעשה "מלך על כל הארץ" (כפי שאומרים
 בר"ה בכל תפלה),
 וזוהי ההכנה המתאימה לקיום היעוד²⁷ "והי' ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו
 ("השם שלם"²⁸) אחד", "כשאני נכתב אני נקרא"²⁹, בקרוב ממש.

* * *

ו. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אתה בחרתנו", והניגון "אבינו מלכנו".
 אח"כ צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה תקעו בחודש שופר וגו'.

* * *

ז. דובר בהתוועדות הקודמת³⁰ אודות ההוראה מהקביעות המיוחדת של שנה זו – שר"ה חל ביום
 השלישי בשבוע (והרי גם יום שני דר"ה) (שחל ביום רביעי בשבוע) הוא המשך של יום ראשון – "יומא
 אריכתא"³¹), שמעלתו היא "שהוכפל בו כי טוב"³².

ואע"פ שגם ביום ששי בשבוע נאמר ב"פ טוב³³, הרי בנוגע לר"ה אין אפשרות שיחול ביום ששי,
 כהסימן "לא אד"ו ראש"³⁴,

– ולהעיר מהתמיהה בדברי הרמב"ם³⁵ ש"עשו יום קביעה ויום דחי". . כיצד בשלישי קובעין, ברביעי
 דוחין, בחמישי קובעין, בששי דוחין, בשבת קובעין, באחד בשבת דוחין, בשני קובעין", כפי שהרעיש

(22) סי"ד.
 (23) ביצה טז, רע"א.
 (24) בשלח ע' תרו. וראה גם לקו"ש חט"ז ע' 180 הערה 53.
 (25) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר
 פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 (26) ראה ד"ה יו"ט של ר"ה דיום א' דר"ה תש"ג רפ"ב
 (סה"מ תש"ג ס"ע 6).
 (27) זכרי' יד, ט.
 (28) תנחומא ס"פ תצא. פרש"י ס"פ בשלח.
 (29) פסחים נ, סע"א. וש"נ.
 (30) ראה שיחת ש"פ נצבים, כ"ז אלול ס"ח ואילך (תורת
 מנחם חע"ז ע' 335 ואילך).
 (31) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סת"ר ס"ג ואילך. וש"נ.
 (32) ב"ר פ"ד, ו. הובא בפרש"י עה"ת בראשית א, ז.
 (33) בראשית א, כה. שם, לא.
 (34) רמב"ם הל' קידוש"ח רפ"ז. וראה גם לקו"ש ח"ז ע' 52
 הערה 28. תורת מנחם ח"ב בתחלתו. וש"נ.
 (35) שם ה"ז.

- 1 עליו הראב"ד "מה חטא אד"ו . . (ש)לעולם ידחה, ומה זכה בגה"ז שיהי' בו ולא ידחה". ובכל אופן, כך
- 2 היא הקביעות דר"ה (מלבד ר"ה הראשון, יום ברוא אדה"ר, שהי' ביום ו' ³⁶), ולשיטת הרס"ג ³⁷ הרי זה
- 3 מדאורייתא —
- 4 ונמצא, שהאפשרות היחידה לקביעות דר"ה ביום שנאמר בו ב"פ טוב היא — ביום השלישי בשבוע.
- 5 וכיון שהפירוש ד"הוכפל בו כי טוב" הוא "טוב לשמים וטוב לבריות" ³⁸, הרי מובן שההוראה
- 6 מהקביעות דר"ה ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב, היא, שצ"ל הענין ד"טוב לשמים" — במצוות שבין
- 7 אדם למקום, ו"טוב לבריות" — במצוות שבין אדם לחבירו.
- 8 ח. ומזה מובן שכן הוא גם בנוגע להמשכה מלמעלה — שהרי "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו
- 9 לישראל" ³⁹;
- 10 ובהקדם פתגם הבעש"ט ⁴⁰ שכאשר הקב"ה רואה שבחודש אלול משתדלים בניי לשלם את ה"חוב"
- 11 כו' — ע"י התשובה, הנה בבוא ימי הסליחות ה"ה מוחל את שיירי החוב ("די רעשטלאך"), ונותן עוה"פ
- 12 בהקפה על כל השנה.
- 13 וכיון שהנהגת בניי היא באופן ד"טוב לשמים וטוב לבריות", אזי גם ההמשכה מלמעלה היא הן
- 14 בענינים רוחניים, "טוב לשמים", והן בענינים גשמיים, "טוב לבריות".
- 15 ובזה ניתוסף העילוי שישנם שני הענינים דטוב לשמים וטוב לבריות (לא רק כפי שכל אחד מהם הוא
- 16 בפ"ע, אלא שניהם) גם יחד — כמובן מדברי הגמרא במסכת סוטה ⁴¹ שכאשר שני אנשים נושאים משא
- 17 ביחד, הנה עי"ז שכל אחד מסייע לחבירו, יש בכחם להגבי' יותר מכפלים כו'.
- 18 ומה גם שחיבור שני ענינים אלו ביחד הוא מבחי' שלמעלה משניהם, שזהו"ע קו האמצעי שלמעלה
- 19 מב' הקוין (שעז"נ ⁴² "עושה שלום במרומיו"), והו"ע "נחלה בלי מצרים" ⁴³, שלכן ההמשכה היא
- 20 בגשמיות וברוחניות גם יחד.

* * *

- 9 ט. בהמשך להמדובר לעיל אודות מצוות שהם "טוב לשמים" ומצוות שהם "טוב לבריות" — הנה
- 10 מצוות הדלקת נר שבת יש בה ב' הענינים ד"טוב לשמים וטוב לבריות", כי, הדלקת נר שבת היא משום
- 11 "שלום בית" (כמ"ש הרמב"ם ⁴⁴), שזהו הענין ד"טוב לבריות", וע"פ המבואר בקבלה ובחסידות ⁴⁵ ש"נר"
- 12 ר"ת נפש רוח כו', שזהו"ע עיקרי בקדושה כו', הרי זה גם הענין ד"טוב לשמים".
- 13 ויש להוסיף שכללות הענין דהדלקת נר שבת ע"י נשי ישראל קשור במיוחד עם ר"ה — כיון שענינו
- 14 של ר"ה הוא בנין המלכות, וקשור עם ענין הנסירה ⁴⁶ לאחר הקדמת הדורמיטא כו', כמ"ש ⁴⁷ "ויפל ה'
- 15 אלקים תרדמה על האדם וישן ויקח אחת מצלעותיו גו' ויבן גו' את הצלע גו' לאשה".
- 16 ולהעיר גם מהמנהג הידוע של רבותינו נשיאינו ⁴⁸ שברגעים שלפני כניסת ר"ה היו נכנסים לחדר זוגתם
- 17 הרבנית לדבר עמה כו',

-
(43) שבת קיח, סע"א. (44) הל' חנוכה בסופן. וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 374 ואילך. וש"נ. (45) ראה קה"י ערך אבוקה הג' (הובא בסה"ש תרח"ץ ע' 265 [296] הערה 36 [39]). סה"מ תקס"ב ח"א ס"ע שא. אוה"ת סידור ע' רמח. ועוד. (46) נזכר גם שמוציאים מלעו"ז ומכניסים בקדושה כו'. (47) בראשית ב, כא"כב. וראה שער הכוונות ענין ר"ה. פע"ח שער ר"ה. ועוד. (48) ראה גם תורת מנחם — רשימת היומן ע' ערב. וש"נ.	(36) ראה גם שיחת יום ב' דר"ה דאשתקד ס"ה (תורת מנחם חע"ד ע' 12). וש"נ. (37) הובא ביסוד עולם שער ד' פ"ו. וראה בארוכה תו"ש בא (כרך יג) פ"ג. וש"נ. (38) קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב ואילך. ועוד. (39) תהלים קמו, יט. וראה שמור" פ"ל, ט. ועוד. (40) ראה כש"ט בהוספות סקצ"א. וש"נ. וראה גם תורת מנחם חע"ז ע' 291. וש"נ. (41) לד, סע"א. הובא בפרש"י שלח יג, כג. (42) איוב כה, ב. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 260. וש"נ.

— והרי ידוע⁴⁹ שאצל רבותינו נשיאינו הי' יקר ביותר ענין הזמן בכלל, ובפרט בערב ר"ה, ועאכו"כ¹ ברגעים הסמוכים לכניסת ר"ה, ואעפ"כ, אחד הענינים שעסקו בהם ברגעים אלו הי' הדיבור עם הרבנית — שענין זה הוא ע"ד האמור בתניא⁵⁰ בענין "האבות הן הן המרכבה"⁵¹, ועד"ז בנוגע לרבותינו נשיאינו, ולכן, היתה הנהגתם בדוגמא שלמעלה כו'.⁴

י. וענין זה קשור גם עם הפטרת יום א' דר"ה — תפלת ושירת חנה, אשר, בין כל הנביאים שעמדו להם לישראל הרי זה מהענינים שנכתבו בגלל שהוצרכו לדורות⁵²:

ובהקדמה⁵³ — שכל העילוי של הפטרה זו, שכוללת כל סדר ההשתלשלות כו', עד "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁵⁴, כסיום ההפטרה: "וירם קרן משיחו"⁵⁵ — הרי זה ענין שנעשה ע"י חנה דוקא, שהרי אלקנה טען "הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים"⁵⁶, ואילו חנה היא זו שהתעקשה וטענה שרצונה ב"זרע אנשים"⁵⁷, ואכן פעלה זאת, כפי שאמרה "אל הנער הזה התפללתי וגו'"⁵⁸.

והרי ידוע שהר"ת ד"חנה" כולל ג' המצוות שניתנו לנשי ישראל: חלה נדה (הדלקת) הנר⁵⁹, שהם גם ר"ת "החן"⁶⁰,

— ואף שנאמר⁶¹ "שקר החן והבל היופי", הרי (נוסף לכך שמזה גופא שהתורה צריכה לשלול זאת מוכח שזוהי עכ"פ קס"ד בתורה⁶²) אין זה בסתירה לכך "שאין האשה אלא ליופי"⁶³, כיון שזהו ע"ד המבואר במ"ש⁶⁴ "אל יתהלל חכם בחכמתו .. הגבור בגבורתו .. עשיר בעשרו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי", שכאשר ישנו הענין ד"השכל וידוע אותי", אזי יתהלל גם בחכמתו ובגבורתו כו',⁶⁵ וכן הוא הפירוש במ"ש "שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל", שכאשר היא "יראת ה'", אזי תתהלל גם בחן ויופי⁶⁶ —

והיינו, שע"י ג' מצוות אלו פועלים הענין ד"ירם קרן משיחו".

יא. ובהמשך לזה, הנה כאן המקום להזכיר המדובר לאחרונה⁶⁷ בנוגע להדלקת נרות שבת ויו"ט: כיון שעומדים עכשיו ביום רביעי בשבוע, שבו מתחילים לומר "לכו נרננה הקטן"⁶⁸, ונקרא כבר "קמי שבתא"⁶⁹, ומחר יום חמישי שהוא ה"ערב" של ערב שבת — הרי זה הזמן המתאים לחזור ולעורר על כך שגם בנות לפני הנישואין צריכות להדליק, ואפילו בנות קטנות שהגיעו לחינוך (וגם אם יש ספק בזה — כדאי שתדליק).

ובפרט שזהו ערב שבת שובה, והרי ידוע המבואר בסידור האריז"ל⁷⁰ בנוגע לעשי"ת, שבין ר"ה ליוהכ"פ יש שבעה ימים שכוללים כל שבועת ימי השבוע, שבכל אחד מהם מתקנים ומשלימים כל עניני יום זה שהיו במשך כל השבועות של השנה שעברה (והיינו, שמחר, יום חמישי, מתקנים כל ימי חמישי של השנה שעברה),

(62) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ריש ע' קלג. סה"ש תש"ב ריש ע' 125. וראה גם תורת מנחם חע"א ע' 64. וש"נ.

(63) תענית בסופה.

(64) ירמי' ט, כב.

(65) ראה לקו"ש ח"ט ע' 85 הערה *31. וראה גם תורת מנחם חמ"ו ס"ע 248. וש"נ.

(66) ראה לקו"ש חכ"ט ע' 262 הערה 118. וראה גם תורת מנחם חל"ד ע' 175. וש"נ.

(67) תורת מנחם חע"ז ע' 294 ואילך. ע' 315 ואילך. ע' 348 ואילך.

(68) ראה סה"ש תרצ"ג ע' 166 (נעתק ב"היום יום" כג כסלו).

(69) פסחים קו, סע"א.

(70) במקומו (עשי"ת).

(49) ראה גם סה"ש תרצ"ו ע' 144 [156]. וש"נ.

(50) פכ"ג. פל"ד. ועוד.

(51) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. ועוד.

(52) ראה מגילה יד, א.

(53) ראה גם תורת מנחם חנ"ד ע' 46. וש"נ.

(54) תמיד בסופה.

(55) שמואל-א ב, יו"ד.

(56) שם א, ח.

(57) שם, יא.

(58) שם, כז.

(59) מג"ע עה"ת פ' שלח (ד"ה ג' מצוות יז, ד) — בשם הגהות מיימוניות (בסו"ס זרעים (בסופן)).

(60) מג"ע שם.

(61) משלי לא, ל.

- 1 [והיינו, שאע"פ שעשי"ת שייכים לשנה החדשה, הרי ימי השבוע של השנה החדשה עדיין לא היו,
2 ולכן שייכים עשי"ת גם לימי השבוע של השנה שעברה, ומה גם שענין התשובה שבהם (עשרת ימי
3 תשובה) הוא בעיקר בנוגע לשנה שעברה],
- 4 ועד"ז בנוגע לערב שבת שובה, שבו מתקנים ומשלימים את כל ערבי השבתות של השנה שעברה,
5 כך, שגם אם בהם לא הדליקו נרות, אזי מתקנים ומשלימים זאת ע"י הדלקת נרות בערב שבת שובה
6 (כולל גם בנוגע לנרות יו"ט שנכללים בנרות שבת).
- 7 ויש לנצל את הזמן שנשאר עד שבת כדי לפרסם על זה.
- 12 יב. ונוסף על הענין ההלכתי שבזה, שעוד ידובר אודותיו באריכות בהזדמנות אחרת⁷¹ (כיון שאין
13 הזמן גרמא לכך בהתוועדות דר"ה שהיא בקיצור), יש להבהיר נקודה נוספת:
- 14 כשיבואו לדבר בענין זה בבתי-ספר לבנות שומרי תומ"צ, יתכן שלא ירצו לשמוע על זה, כיון שעד
15 עתה לא שמעו על זה, ולמה לפתע אומרים להם דבר חדש כו'.
- 16 ובכן, יש להסביר להם, שידוע שבכל הדורות היו גדולי ישראל שקבעו תקנות וחיידושים כו',
17 וכמו עצם הענין של "בית ספר לבנות", שזהו חיידוש שלא הי' קיים בדורות הקודמים,
- 18 ואדרבה: גדולי ישראל התנגדו לכך – מצד הענין ד"כל כבודה בת מלך פנימה"⁷², שלכן מוטב שתשב
19 בבית, ולא תלך לבית-ספר [שהרי אין זה באופן שמביאים את המורה לביתה של הילדה, אלא שולחים
20 את הילדה לבית הספר], שבשביל זה תצטרך לצאת לרחוב, ומי יודע את מי היא עלולה לפגוש כו', ומה
21 שתצטרך לדעת – תלמד מהאם או הסבתא כו'; וגם התנגדו בגלל שאמרו רז"ל⁷³ "כל המלמד את בתו
22 תורה מלמדה כו'",
- 23 ואעפ"כ, כאשר במשך הזמן נעשה הכרח בדבר, היתה אשה צדקנית בפולין שהתעוררה על זה, ודיברה
24 עם גדולי ישראל עד שנתקבל הדבר בדעתם והסכימו לכך, ואז נתחדש דבר שבשנים כתיקונם לא הוצרכו
25 אליו, ואילו בזמנים שלאח"ז נעשה דבר המוכרח שהוא בגדר של פקו"נ, כפי שרואים במוחש שדוקא
26 עי"ז הקימו עשרות אלפי משפחות יהודיות!
- 27 וכך אירע כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר שלח שלוחים למדינת מרוקו להקים שם בתי ספר – הנה בנוגע
28 לבתי ספר לבנים הי' קל לפעול אצלם, אבל בנוגע לבתי ספר לבנות הי' קשה לפעול אצלם; וכל זה –
29 בנוגע לספרדים, שאצלם מתחתנים בגיל מוקדם יותר, ועאכ"כ בנוגע לאשכנזים שגיל הנישואין הוא
30 מאוחר יותר, ולכן יש מספר שנים גדול יותר שבו זקוקים הבנות לבתי ספר.
- 31 ועד"ז בעניננו, שלאחרי כל הבלבולים של השנים האלו, יש לעורר על הענין של הדלקת נרות גם
32 ע"י בנות קטנות, שע"י יתוסף בודאי בענין החינוך כו'.
- 33 ומה גם שאין זה מנהג חדש שיכולים לעורר על זה שאלות בהלכה, כיון שבבית הרב נהגו כך במשך
34 כל הזמן, וכך נהגו בכמה קהילות בליטא, וכפי שמובא בערוך השולחן⁷⁴ ש"בנות ישראל נוהגות לברך
35 כל אחת בעצמה אף כשהן בבית אמן"⁷⁵.
- 36 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ג' התנועות (דהבעש"ט, המגיד ורבינו הזקן). הניגון "א-לי
37 אתה" (לאדמו"ר הזקן). ניגון אדמו"ר האמצעי. הניגון "ימין ה'" (להצ"צ). ניגון אדמו"ר מהר"ש

71 ראה שיחת וא"י תשרי ס"ה ואילך (לקמן ע' 52 ואילך).
72 תהלים מה, יד.
73 סוטה כא, ריש ע"ב.

74 או"ח סרס"ג ס"ז. וראה גם מכתב כ"ז מ"ח שנה זו (אג"ק
ח"ל ס"ע כו ואילך).
75 חסר הסיום (המו"ל).

1 ("לכתחילה אריבער"). ניגון הכנה (לאדמו"ר מהורש"ב נ"ע). וניגון ה"בינוני" (לאדמו"ר מוהריי"צ).
 2 ואח"כ ניגן בעצמו הניגון "צמאה לך נפשי".

* * *

13 יג. מצינו שבר"ה הראשון, יום ברוא אדה"ר, נאמר הציווי "מלאו את הארץ וכבשוה"⁷⁶.
 14 וע"פ מאמר רז"ל⁷⁷ "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", וכמובן גם מזה ש"נברא אדם
 15 יחידי וכו'" (להראותך שמאדם אחד נברא מלואו של עולם), היינו, שכל אדם הוא בדוגמת אדה"ר –
 16 הרי מובן שחל עליו גם הציווי "מלאו את הארץ וכבשוה".
 17 וענין זה קשור עם כיבוש העולם ע"י לימוד התורה, ששייך במיוחד לתלמידי הישיבה, שכל ענינים
 18 הוא לימוד התורה (עוד יותר מאשר המשגיחים, ראשי הישיבה והמשפיעים כו', שיש להם גם ענינים
 19 נוספים, משא"כ התלמידים הנה כל ענינים אינו אלא לימוד התורה).
 20 ובכן: בין תלמידי הישיבה ישנם אלו שהתנדבו וקבלו על עצמם (כפי שהודיעו על זה עוד לפני
 21 ר"ה⁷⁸) לפעול בענין ד"מלאו את הארץ וכבשוה", לנסוע למקומות ששולחים אותם אליהם כדי לחזק
 22 את ישיבות חב"ד שבאותם מקומות,
 23 – שכן, ככל שמצב הישיבות הוא טוב, יכול וצריך להיות טוב יותר, שהרי עניני קדושה הם בלי
 24 גבול, שלכן ישנו הציווי "מעלין בקודש"⁷⁹ –
 25 ואשרי חלקם, ומהם יראו וכן יעשו גם אחרים בנוגע לשאר הישיבות.
 26 וכדי לקשר זאת עם ענין גשמי – יאמרו "לחיים" על יין.
 27 ויה"ר שתהי' להם הצלחה בפעולה ד"מלאו את הארץ וכבשוה", ובאופן שע"ז יתוסף גם אצלם,
 28 כמ"ש⁸⁰ "מאיר עיני שניהם הוי'", ובלשון הידוע⁸¹ ש"נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה", וע"פ
 29 ביאור הצ"צ⁸² מובן ש"אלף פעמים ככה" אינו ענין של גוזמא, אלא כפשוטו – שאותם ענינים שכדי
 30 להשיגם יש צורך באלף שעות, יצליחו להשיג בשעה אחת⁷⁵.
 31 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שיאמרו לחיים כולם ביחד במשך חמש דקות, ואח"כ הוסיף, שאם אפשר
 32 לעשות זאת בארבע דקות, הרי זה יותר טוב.
 33 אח"כ צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' – פ"א), והניגון
 34 "ניע זשוריצי כלאפצי".
 35 לאחר ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה, נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכל הנאספים שיחיו
 36 מ"כוס של ברכה"⁸³. ולפנ"ז אמר:]
 37 כיון שעכשיו אפשר כבר להתקשר ע"י הטלפון כו', יש לפרסם בנוגע לענין של הדלקת נרות שבת
 38 גם ע"י קטנות וכו'. וכל מי שתקבל על עצמה להדליק נר שבת מעכשיו עד מאה ועשרים שנה, תקבל
 39 – ע"י ה"מזכירות", או ע"י נשי חב"ד – שתי מטבעות של עשר סענט, הא' – בתור שליחות מצוה
 40 לצדקה (ע"פ המנהג ליתן צדקה קודם הדלקת נרות⁸⁴), והשני – עבורה, לעשות בו כרצונה.

(76) בראשית א, כח.

(77) סנהדרין לו, א (ובפרש"י).

(78) ראה שיחת ש"פ נציבים, כ"ז אלול סוסי"ז (תורת מנחם

לעשרה בלבד, ואח"כ ישאיר הכוס של ברכה כו'.

(84) ראה קיצושו"ע סע"ה ס"ב. וראה גם אג"ק חכ"ה ע' קלו.

וש"נ.

(79) ברכות כח, א. וש"נ.

(80) משלי כט, יג. וראה תמורה טז, א. הקדמת התניא.

(81) תו"א בראשית בתחלתו (א, ב).

- 1 ובודאי יפרסמו זאת בכל המקומות שבהם ישנם מרכזי ובתי חב"ד, וישתדלו שמספר היותר גדול של
 2 נשים ובנות ידליקו נרות שבת ויו"ט, ועי"ז יתוסף אור בעולם, ו"באור פני מלך חיים"⁸⁵, ועד לקיום
 3 היעוד⁸⁶ "והי' לך ה' לאור עולם".
 4 [לאחרי חלוקת כוס של ברכה ברך כ"ק אדמו"ר שליט"א ברכה אחרונה, והתחיל לנגן הניגון
 5 "ופרצת"].

(86) ישעי' ס, יט.

(85) משלי טז, טו.

המשך מעמוד 3

העבודה דאלול נתעורר הגילוי ד"לולי"). משא"כ לפירוש השני (יו"ד למעלה מאל"ף) הוא אתערותא דלעילא שבאה מצד עצמה לאחר האתערותא דלעילא שנמשכת ע"י אתערותא דלתתא.⁶

ועפ"ז יוצא שהפירוש ב"לולי כולל ב' דרגות: "לו" – אתעדל"ע הנמשכת ע"י אתעדל"ת, ולאח"ז "לי" – אתעדל"ע שלמעלה מאתעדל"ע הנמשכת ע"י אתעדל"ת.

[ובזה יומתק מה שמסיים הצמח צדק שם, ש"לולי" הוא על דרך "דודי לי ואני לו"⁷, שמורה על אתעדל"ע, דלכאורה הרי לפירוש הראשון נוגע גם עבודת האדם, אך עפ"י המבואר לעיל מובן, שבאמת בשניהם מדובר אודות אתעדל"ע שאינה בערך עבודת האדם, אלא שב"לולי" – "לי", מדובר על אתעדל"ע שאין אתעדל"ת מגעת שם, וב"דודי לי ואני לו" – מדובר על אתעדל"ע שלפני אתעדל"ת].

ויש להוסיף במבואר לעיל (בפירוש השני) בענין דרגת "לי" שב"לולי", שגם "לו" שב"לולי" הוא נעלה יותר, היינו, שהוא"ו קאי (לא רק על ז"א כמו שהוא מצד עצמו, כי אם) על עתיק (יו"ד) כמו שנעשה בחי' ז"א⁸, ע"ד הוי' שנעשה אלקים⁹.

ג. ויש להוסיף בסגנון אחר קצת: סדר האותיות דתיבת "לולי", אות ל' הא' – קאי על האדם, וללמ"ד זה מצטרף ונמשך (אתעדל"ע) עתיקא ונעשה ("הוי' לי לאלקים"¹⁰, "הוי' האלקים"¹¹) בחינת ז"א (כללות סדר ההשתלשלות, כנגד ששת ימי בראשית, וא"ו), בחינת אתעדל"ע הנמשכת ע"י אתעדל"ת ("לו"). ולאח"ז נעשה האדם (אות ל' הב') "אתר שלים"¹², ומקבל את אות יו"ד – עתיקא קדישא – אתעדל"ע הג'¹³.

(6) ראה לקו"ת שה"ש כד, א.

(7) שה"ש ב, טז.

(8) ראה ספרא דצניעותא רפ"ד (הובא בלקו"ת ויקרא ג, ב).

(9) ראה לקו"ת שלח מט, א ואילך. ובכ"מ.

(10) ויצא כח, כא.

(11) ואתחנן ד, לה.

(12) ראה זח"ג צ, ב.

(13) לקו"ת שם.

בס"ד. שיחת ש"פ וילך, שבת שובה, ה' תשרי, ה'תשל"ה.

בלתי מוגה

- א. יום הש"ק זה נקרא "שבת שובה" – ע"ש התחלת ההפטרה: "שובה ישראל"¹,
 – כפי שמצינו עוד שבתות שנקראים ע"ש ההפטרה, כמו שבת שירה, שנקראת (בעיקר) ע"ש השירה
 שבהפטרה, כי, השירה שבפרשה, הרי מלבדה ישנם עוד כו"כ ענינים, משא"כ ההפטרה שעיקרה (וכולה²)
 השירה –
 או "שבת תשובה", ע"ש היותו השבת שבעשרת ימי תשובה.
 וכיון שזהו שמו של השבת, שם ע"פ תורה (כפי שמובא בכמה ספרים ומקובל ונתפשט בכל תפוצות
 ישראל), הרי מובן ששם זה מורה על תוכנו הפנימי של השבת, שענינו תשובה – לא מיבעי בנוגע לשם
 "שבת תשובה", אלא גם בנוגע לשם "שובה", שהרי "שובה ישראל" (שבהתחלת ההפטרה) הו"ע
 התשובה³.
 ב. וצריך להבין:
 הרי כל עשי"ת ענינים תשובה, ועד שזהו ענין של הלכה, כמ"ש הרמב"ם⁴ "אע"פ שהתשובה והצדקה
 יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד",
 והיינו, שמעלת התשובה בעשי"ת היא הן מצד עבודת האדם – ש"היא יפה ביותר", והן מצד פעולתה
 למעלה – ש"מתקבלת היא מיד",
 וא"כ, מהו הענין המיוחד בתשובה שביום השבת שבעשי"ת, שבגלל זה נקרא בשם מיוחד: "שבת
 שובה" או "שבת תשובה" – שלא מצינו זאת בשאר עשי"ת, שאינם נקראים יום ראשון דתשובה, יום
 שני דתשובה וכו',
 – ועד שאפילו יום הכיפורים לא נקרא ע"ש התשובה, כי אם ע"ש הכפרה, שהיא התוצאה של
 התשובה, או אפילו ענין הכפרה כשלעצמו, מצד עיצומו של יום (למעלה מהכפרה שע"י עבודת
 התשובה)⁵ –
 ולמה נחלק יום השבת מכל שאר עשי"ת שרק הוא נקרא בשם מיוחד ע"ש ענין התשובה?
 ג. ויובן ע"פ מאמר רבינו הזקן ד"ה לך הוי' הצדקה (שכבר נדפס⁶), שהתחלתו "הנה תשובה אותיות
 שבת" (כמובא גם באגה"ת⁷ ש"שב"ת אותיות תש"ב").
 ובהקדים – שכיון שהמשכת החיות לכל דבר היא ע"י אותיות השם שבו נקרא⁸, הרי מובן, ששני
 דברים שנקראים באותם אותיות ענינם אחד.
 ועד"ז בנוגע ל"שבת" ו"תשובה" ("תשב") שאותיותיהם שוות,
 – ואף שהם בצירוף שונה, הרי מבואר בשער היחוד והאמונה⁹ ששינוי הצירוף הוא רק בנוגע לכך

203. וש"נ.

(1) הושע יד, ב.

(2) כנראה הכוונה לפי מנהג הספרדים (המו"ז).

(3) ראה גם שיחת ש"פ האזינו, שבת שובה, ח' תשרי תשל"ג.
 בתחלתה (תורת מנחם חע"א ע' 49 ואילך). וש"נ.

(4) הל' תשובה פ"ב ה"ו.

(5) ראה רמב"ם שם פ"א ה"גד. וראה גם לקו"ש חכ"ט ע'

(6) מאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא ס"ע ר ואילך. ולאח"ז גם

בהתחלת הסליחות.

(7) ספ"י.

(8) ראה תניא שעהיחזה"א פ"א. ובכ"מ.

(9) פי"ב.

1 ש"כל אות הקודמת בצירוף היא הגוברת כו", וכן בנוגע לענין "העולה על כולנה", שהו"ע "המשכת
2 כח עליון וחיות כללית הכוללת ושקולה כנגד כל מיני הכחות והחיות פרטיות של האותיות ועולה על
3 גביהן כו" –

4 שענין השבת בזמן וענין התשובה בעבודת הנפש ענינם אחד.

5 וכיון ששבת ענינו תשובה, לכן, השבת שבעשי"ת שמתקן ומשלים את כל השבתות של כל השנה
6 כולה,

7 – כידוע מ"ש בסידור האריז"ל¹⁰ שבכל א' מז' הימים שבין ר"ה ליוהכ"פ, שכוללים את כל שבעת
8 ימי השבוע, מתקנים ומשלימים יום זה בכל השבועות של כל השנה –

9 נקרא ע"ש ענין התשובה, כיון ששבת מצד עצמו ענינו תשובה, ולא כמו שאר עשי"ת, כמו יום ראשון
10 דעשי"ת, שמצד עצמו הוא כמו כל יום ראשון שבכל שבוע, ושייכותו לענין התשובה היא רק בגלל
11 היותו בעשי"ת, אבל לא באופן שהיום מצד עצמו (מצד גדר הזמן) הוא יום של תשובה (כמו יום השבת),
12 והיינו, שענין התשובה אינו מתאחד ומתעצם עם ענינו של היום.

4 ד. אך עדיין צריך להבין: כיון ששבת מצד עצמו הו"ע התשובה, שזהו ענין שישנו בכל שבתות
5 השנה – מהו הענין המיוחד שניתוסף בשבת תשובה? ובסגנון אחר: מה מוסיף ענין ה"תשובה" על ענין
6 ה"שבת" – מאחר ששבת עצמו ענינו תשובה?!

7 ויובן ע"פ סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹, שאביו, כ"ק אדנ"ע, שאל את זקנו, הצ"צ, מהי שבת תשובה,
8 וענה לו: "א' שבת'דיקע תשובה"¹².

9 [וכמו"כ ישנו הסיפור¹³ שהצ"צ אמר לזוגתו הרבנית שישנם ג' תשובות כו', כפי שכבר נדפסו פרטי
10 ואריכות הדברים בדיוקן].

11 ונקודת הענין בזה – שביום שבת נמצא יהודי במעמד ומצב שאין לו שייכות כלל לדברים אסורים
12 כו', ועבודתו אינה אלא בעניני קדושה כו', ואעפ"כ, יש צורך גם אז בהזירות ותשובה כו'.

5 ה. ובהקדים הביאור בנוגע לכללות ענין התשובה:

6 כתיב¹⁴ "ונפש כי תחטא", ואיתא בזהר¹⁵: "תוהא", והיינו, שזהו ענין של תמיהה איך יתכן ש"נפש
7 כי תחטא".

8 ולכאורה: כיון שהתורה על הרוב תדבר¹⁶, ולא על ענינים שאינם ע"ד הרגיל, ענינים תמוהים כו' –
9 איך יתכן שמדובר בתורה (ובאריכות גדולה) אודות ענין תמוה כמו "נפש כי תחטא"?!

10 אך הענין הוא – שהפירוש ד"תחטא" הוא (לא חטא ממש, אלא) שלגבי גודל מעלת הנפש ("ונפש
11 כי תחטא") הרי זה נחשב לענין של חטא, שפירושו (גם) מלשון חסרון, כמו "אני ושלמה בני חטאים"¹⁷,
12 שפירושו חסרים¹⁸, היינו, שחסר אצלו לגבי מה שמצפים ממנו מצד גודל מעלת נפשו כו'.

13 וזהו הפירוש ד"נפש כי תחטא" כפי שהתורה על הרוב תדבר; אלא שלאחרי ריבוי ההשתלשלות כו'
14 יכול להיות מזה ענין של חטא כפשוטו אצל מיעוטא דמיעוטא.

14 ואילך). וראה גם תורת מנחם שם.

(14) ויקרא ה, א.

(15) ח"ג יג, ריש ע"ב. טז, א.

(16) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

(17) מלכים-א א, כא.

(18) ראה פרש"י עה"פ. לקו"ת מטות פב, א. ובכ"מ.

(10) במקומו (עשי"ת).

(11) סה"ש תש"ד ע' 8. ראה גם שיחת ש"פ האזינו, שבת

שובה תשכ"א בתחלתה (תורת מנחם חכ"ט ע' 16 ואילך). שם
חצ"ד ס"ע 12 ואילך.

(12) = תשובה של שבת (שבתית).

(13) שיחת ליל ש"פ וילך, ש"ת תש"ה ס"ה (סה"ש תש"ה ע')

ו. והענין בזה:

נשמט כל אחד מישראל היא "חלק אלקה ממעל ממש" ¹⁹ – לא רק בהיותה למעלה, אלא גם כפי שהיא למטה בגוף.

ועוד זאת, שהאפשרות ש"חלק אלקה ממעל ממש" ירד למטה להתלבש בגוף היא ע"י אותיות התורה, כידוע ש"ישראל" ר"ת "יש נשים ויבוא אותיות לתורה" ²⁰, כיון שלכל אחד מישראל יש אות בתורה ²¹, ש"אות" הוא מלשון "אתא בוקר" ²², שהו"ע המשכה וגילויי [שכל המשכה וגילויי היא ע"י אותיות, אלא שהמשכת הנשמות היא ע"י אותיות התורה], והיינו, שנש"י מצד עצמן הן חצובות מתחת כסא הכבוד ²³, ועד שקשורות עם עצמות א"ס ב"ה, וכדי שיומשכו למטה באופן ד"נשמה שנתת בי כו' ואתה נפחתה בי" ²⁴, הרי זה ע"י אותיות התורה.

ומזה מובן שחיותו של כל אחד מישראל בהיותו למטה היא ע"י התורה, כך, שכל מציאותו היא התורה, כאמור, שלכל אחד מישראל יש אות בתורה, שזוהי חיותו; והרי ענין זה שייך לכל ישראל, גם מי שצריך לומר עליו ש"אע"פ שחטא ישראל הוא" ²⁵, שגם במעמד ומצב שחטא כו', עדיין חיותו היא מהאות שבתורה.

וכיון שכן, הרי מובן, שתובעים מכל אחד מישראל שהשליטה והבעלות על נפשו הבהמית, דם ובשר הגוף וחלקו בעולם תהי' בתכלית השלימות – בהתאם לכך שמציאותו האמיתית היא "חלק אלקה ממעל ממש", והרי הקב"ה הוא בתכלית השלימות, ובמילא צריכה גם עבודת הנשמה – חלק אלקה כו' – להיות בתכלית השלימות.

ולכן, כשיש איזה חסרון בעבודתו, שיש רגע בזמן או נקודה במקום שאינם בתכלית השלימות – הרי כיון ש"הקב"ה מדקדק עם צדיקים ("ועמך כולם צדיקים" ²⁶) כחוט השערה" ²⁷, נחשב הדבר לענין של חטא.

ועל זה יש צורך בענין התשובה – לפעול שעבודתו תהי' באופן שכל רגע בזמן וכל נקודה במקום יהיו בתכלית השלימות, ללא חסרון כלל.

ז. וזוהי גם השייכות של ענין התשובה לשבת:

ענין השבת הוא באופן שכל רגע ורגע [ומזה מובן גם בנוגע לכל נקודה במקום, שהרי זמן ומקום הם לא רק קשורים ושייכים זל"ז, אלא הם בבחי' אחת] ²⁸ חדור בקדושת השבת. כלומר: אם רק אין ענין של היפך שמירת שבת – אזי ישנה קדושת השבת בכל רגע ורגע, גם אם זה רגע סתם שלא נעשה בו ענין כל שהוא; ועד שגם עניני הרשות שבשבת, כמו אכילה ושתי' ושינה, הם ענינים של קדושה ומצוה כו'.

ומזה מובן גם בנוגע לענין ה"שבת" בנפש האדם – שזהו הענין ש"תלמיד חכם איקרי שבת" ²⁹, שענין זה שייך לכל אחד מישראל, שכיון שכל מציאותו וחיותו היא התורה (כנ"ל ס"ו), לכן נקרא "תלמיד חכם", היינו, שהוא תלמיד ומקבל מבחי' החכמה שהיא התורה ³⁰ – שזהו מעמד ומצב שכל רגע בזמן וכל נקודה במקום הם בשלימות הקדושה, ללא חסרון כלל, שזהו ענין התשובה (כנ"ל).

(19) תניא רפ"ב.

(20) מג"ע אופן קפו.

(21) ראה זו"ח רות פח, ד. מג"ע שם. סה"מ תש"ו ע' 46.

תש"ט ע' 41 (נעתק ב"היום יום" יג אדר שני). תרפ"ט ע' 69 [ס"ע פא]. ושנ.

(22) ישע"י כא, יב. וראה תו"א מקץ מב, ב. ובכ"מ.

(23) זח"ג כט, ריש ע"ב. וראה הנסמן בנצו"ז לזח"א קיג, א.

(24) ברכת "אלקי נשמה" בברכות השחר (ברכות ס, ב).

(25) סנהדרין מד, רע"א.

(26) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(27) יבמות קכא, ב ובפרש"י.

(28) ראה תניא שעהיה"א פ"ז (פכ, א). לקו"ת ברכה צח, א.

ובכ"מ.

(29) זח"ג כט, א.

(30) ראה תו"א מג"א (בהוספות) קיט, ג. ובכ"מ.

ועוד זאת, שבקדושה גופא הרי זו דרגא נעלית – ענין התענוג, שהרי שבת ענינו תענוג, כמ"ש³¹ וקראת לשבת עונג; ובאופן כזה נעשית עבודתו של כל אחד מישראל – שהרי כל מי שהוא בעל-שכל, הנה כל ענין שעושה הוא בגלל התענוג שיש לו בזה (אם מיד בשעת מעשה, או שהתענוג הוא התוצאה והתכלית שבדבר) – שע"י כל הענינים ש"שומר" את השבת ו"עושה" את השבת³² (כולל גם ענינים שמצד עצמם אין לעשותם בשבת, ורק אם יש לו תענוג מהם מותר לעשותם³³), הרי הוא מקיים הענין ד"וקראת לשבת עונג"; ומזה מובן גם בנוגע לענין התשובה, ששלימותה היא באופן של תענוג.

ויש לומר, שזהו מ"ש הרמב"ם בנוגע לשלימות התשובה שבעשי"ת ש"היא יפה ביותר" – שהתשובה אינה בשביל לקנח ("אָפּווישן") ענינים בלתי-יפים כו' (שענין זה נפעל כבר ע"י דרגא תחתונה שבתשובה), אלא התשובה עצמה "היא יפה ביותר", שזהו היופי ("שיינקייט") שבענין התשובה, להיותה באופן של תענוג, ועד לפנימיות התענוג; ולכן "מתקבלת היא מיד" – כי, כאשר התשובה היא רק מצד בחי' המוחין והמדות כו', שהם במדידה והגבלה, אזי צריך למדוד ולחשב אופן פעולתה כו', אבל כשהתשובה היא באופן של תענוג ועד לפנימיות התענוג שלמעלה מהגבלה, אזי "מתקבלת היא מיד".

ח. ולמעלה מזה הו"ע "שבת תשובה":

גם לאחר שעבודתו היא בתכלית השלימות, ללא חטא אפילו מלשון חסרון, ונמצא במעמד ומצב ד"תלמיד חכם איקרי שבת" בשלימות – נדרשת ממנו העבודה ד"שבת תשובה": "א שבת'דיקע תשובה".

והענין בזה – שגם כאשר העבודה היא בתכלית השלימות, בהתאם למעלת הנשמה שהיא "חלק אלקה ממעל ממש" (כנ"ל ס"ו), הרי התכלית של ירידת הנשמה למטה היא לצורך עלי', למעלה גם ממעמד ומצב הנשמה קודם ירידתה למטה, שהרי ענין השלימות ה' כבר אצל הנשמה בהיותה למעלה, וכיון שירידתה למטה היא לצורך עלי', צריכה הנשמה להתעלות למעמד ומצב נעלה יותר גם מענין השלימות.

ולהעיר גם מהמבואר בלקו"ת ר"פ האזינו³⁴ (שזוהי הפרשה שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה דיום הש"ק זה לאחר חצות) ש"עיקר התשובה הוא כמ"ש³⁵ והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה . . להיות . . כמו קודם ירידתה, ויתר על כן כו'".

ט. וההוראה מזה:

כשנמצאים לאחר עבודת חודש אלול, כולל גם ימי הסליחות, שבהם מוחל הקב"ה שיירי החוב כו'³⁶ – יכול יהודי לחשוב, שכיון שהוא כבר בדרגת צדיק, והגמרא אומרת ומעידה ש"צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים"³⁷, הנה מכאן ואילך אין לו מה להתייגע על ענינים נוספים.

ועל זה באה ההוראה משבת תשובה – שגם לאחר שלימות העבודה כו', צריכה להיות "א שבת'דיקע תשובה", כנ"ל בארוכה.

וענין זה נמשך ופועל גם על כללות העבודה של השנה החדשה הבאה לקראתנו לשלום – שהרי ענין התשובה אינו רק חרטה על העבר, אלא גם קבלה על להבא, ומזה מובן גם בנוגע לז' הימים שבין ר"ה ליוה"כ³⁸, שנוסף לכך שהם מתקנים את כל שבעת ימי השבוע של השנה שעברה (כנ"ל ס"ג), ה"ה מהווים גם נתינת כח על כל שבעת ימי השבוע של השנה החדשה.

ובלשון הכתוב בהפטרה דשבת שובה: "קחו עמכם דברים"³⁸, שקאי על עניני התורה ומצוות כו'³⁹,

(36) ראה כש"ט בהוספות סקצ"א. וש"נ. וראה גם לעיל ריש

ע' 15. וש"נ.

(37) ר"ה טז, ב.

(38) הושע יד, ג. וראה לקו"ת דרושים לשבת שובה סה, א.

(39) חסר קצת (המו"ל).

(31) ישע"י נח, יג.

(32) ראה סה"מ ה'ש"ת ס"ע 79 ואילך.

(33) ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סש"ז ס"ב. שם רסש"א בקו"א.

וראה גם שם סרפ"ח ס"ג. וש"נ.

(34) עא, ג ואילך.

(35) קהלת יב, ז.

- ובאופן שכל הענינים נעשים לא רק ביחיד, אלא (כפי שמשתדלים לאחרונה שיהיו) ברבים, כי, אע"פ ששל עשיית נאמר⁴⁰ "דרשו ה' בהמצאו", "ביחיד", "אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים", שבהם הקב"ה "מצוי לו" ליחיד כמו לרבים במשך כל השנה (שעז"נ⁴¹ "הן א-ל כביר ולא ימאס"), הרי מובן, שגם בעשיית פועלים הרבים עוד יותר מאשר היחיד⁴².
- ועי"ז נפעל הענין דקירוב המאור אל הניצוץ⁴³ (לא רק באופן של קירוב, אלא) באופן שהניצוץ מתחבר ומתאחד ונכלל בהמאור, ופועל להמשיך את כל ההמשכות מלמעלה למטה.
- ובאופן כזה הולך לבטח דרכו במשך כל השנה בדרך המלך, מלכו של עולם, בלימוד התורה וקיום המצוות [ובפרט בענין "ואהבת לרעך כמוך"⁴⁴, שהוא "כלל גדול בתורה"⁴⁵ (ובכללות המצוות), להפיץ עניני תורה ומצוות] גם אל הזולת כו', ועד לענין ד"בכל דרכיך דעהו"⁴⁶,
- ואז נותן לו הקב"ה כל הדרוש לו באופן של הרחבה – דמכיון שעבודתו היא באופן ש"בכל דרכיך דעהו", היינו, שהצורך ב"דרכיך" (כל עניני הרשות) הוא בשביל "דעהו", לדעת את ה' שהוא אין-סוף, צריכים גם "דרכיך" להיות בתכלית ההרחבה, וכמאמר רבינו הזקן⁴⁷ שהקב"ה נותן לבני גשמיות בהרחבה, ובני עושים מהגשמיות – רוחניות, בהרחבה גדולה יותר,
- ובפשטות – שזוכים לחתימה וגמר חתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, בגשמיות וברוחניות גם יחד.

* * *

- י. נוסף על האמור לעיל ששייך לשבת שובה בכל שנה, ישנו ענין מיוחד הקשור עם הקביעות המיוחדת של שבת שובה בשנה זו,
- כמדובר כמ"פ שגם בענין זה יש הוראה בעבודת ה', במכ"ש מתורת הבעש"ט⁴⁸ שמכל ענין שבעולם צריך לקחת הוראה בעבודת ה', ועאכו"כ בנוגע לעניני התורה, כמו קביעות השנה, שזהו ענין שע"פ תורה –
- בנוגע לפרשת השבוע – שבכמה שנים קורין בשבת שובה פרשת האזינו, ואילו בשנה זו קורין בשבת שובה פרשת וילך.
- וענין זה קשור גם עם הקביעות דר"ה – כידוע⁴⁹ הסימן המובא בטור⁵⁰ (וגם בפ"י בעה"ט עה"ת⁵¹): "ב"ג המלך פ"ת וילך", שכאשר ר"ה [המלך] – להיותו ה"ראש" של כל השנה⁵², בדוגמת הראש שהוא המלך על כל אברי הגוף⁵³; וכללות העבודה דר"ה היא "שתמליכוני עליכם"⁵⁴, ולכן חותמים בברכות התפלה ובהפטרה ובקידוש: "מלך על כל הארץ" חל ביום ב' או ג' בשבוע, אזי "פת (מלשון) פתות אותה פתים"⁵⁵ וילך", שמחלקים נצבים וילך לשתים; וכיון שלעולם קורין פרשת נצבים לפני ר"ה⁵⁶, הרי מובן, שכשמחלקים נצבים וילך לשתים, אזי קורין פרשת וילך לאחר ר"ה – בשבת שובה.

י"ס ט אייר).

(40) ישע"י נה, ו. וראה ר"ה יח, א. וש"נ.

(49) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 298. וש"נ.

(41) איוב לו, ה. וראה ברכות ח, רע"א.

(50) או"ח סתכ"ח. שו"ע שם ס"ד.

(42) ראה אוה"ת שבת שובה ע' א'תסב.

(51) ריש פרשתנו.

(43) ראה דרך חיים יג, ריש ע"ד. כא, סע"ב. צא, א. קונטרס

(52) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ.

(44) קדושים יט, יח.

(53) ראה שבת סא, א. ועוד.

(45) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(54) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(46) משלי ג, ו. וראה ברכות סג, א. רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(55) ויקרא ב, ו.

(56) תוס' מגילה לא, סע"ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ב.

(47) ראה "היום יום" כז טבת. כט אד"ש. כז אלול. וראה גם

(48) תורת מנחם חע"ז ע' 244. וש"נ.

טושו"ע שם.

(48) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום

ומזה מובן, שהקביעות שקורין פרשת וילך בשבת שובה גופא יכולה להיות בב' אופנים – אם ר"ה חל ביום שני בשבוע, או ביום שלישי בשבוע, כקביעות שנה זו, שגם בענין זה יש הוראה בעבודת ה' (כדלקמן סי"ח ואילך).

וכמדובר כמ"פ שההוראה מקביעות מיוחדת היא על כל שאר השנים שהקביעות שלהם היא באופן אחר (אלא שכאשר הקביעות היא באופן כזה אזי ההוראה היא בהדגשה יתירה), וע"ד שמצינו לענין קרה"ת "בשבת .. בשני .. (ו)בחמישי .. כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה"⁵⁷, שפעולת הקריאה בתורה בג' ימים היא גם בנוגע לימים שבינתיים, וע"ד הפעולה של כל יו"ט על כל הימים שלאחריו עד ליו"ט הבא⁵⁸.

יא. בנוגע לקביעות דשבת שובה בפרשת השבוע (כפ' וילך, ולא בפ' האזינו) – הרי בכל פרשה יש ריבוי ענינים עד אין קץ (במכ"ש מזה שבכל ענין בתורה יש ריבוי עד אין קץ, ועאכו"כ פרשה שלימה בתורה), אבל לכל לראש יש להתעכב על שם הפרשה (כמו בכל ענין, ש"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש הוא כלי לחיות כו") שמהוה ומחי' את הדבר הנקרא בשם זה באופן תמידי, כמ"ש⁵⁹ "לעולם ה' דברך נצב גו"⁶⁰, שכן, בנוגע לכל ענין שבפרשה אומרים שזהו ענין שבפרשה פלונית, ובנדו"ד, השמות "וילך" או "האזינו":

החילוק בין "וילך" ל"האזינו" הוא – ש"האזינו" אינו ענין של פעולה שעושה האדם, אלא הוא (ה"שמים" שבו – "האזינו השמים", או "הארץ" שבו – "ותשמע הארץ") רק מאזין ומקבל מה ששומע כו';

ואילו "וילך" הו"ע של פעולה שעושה בעצמו, ולא רק פעולה סתם, אלא פעולה שמוציאה אותו ממקומו הקודם ללכת למקום אחר, ובודאי שההליכה היא למקום ומעמד ומצב נעלה יותר (כיון ש"לא בשופטני עסקינן"⁶⁰),

ועד לעילוי שבאין ערוך, כמבואר בחסידות⁶¹ שהליכה אמיתית היא לדרגא שבאין ערוך לדרגא הקודמת, וזוהי מעלת נש"י אפילו לגבי המלאכים הכי עליונים, כמ"ש⁶² "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה", שרק נש"י נקראים "מהלכים", ואילו מלאכים נקראים "עומדים", כי, אע"פ שגדלה מעלת המלאכים שהם תמיד בהילוך ועלי' כו', הרי העליות שלהם הם בערך לדרגתם הקודמת, ואילו אצל נש"י ישנו ענין של הליכה באין ערוך⁶³.

יב. ועפ"ז מובנת ההוראה מהקביעות דשבת שובה בפרשת וילך:

גם לאחר שכבר עברו כמה ימים בעשי"ת, שבכל אחד מהם יש כמה שעות (שבכל שעה שולט צירוף אחר כו'⁶⁴) וכמה רגעים (כמ"ש⁶⁵ "לרגעים תבחננו"), ובמשך כל הזמן הוא עומד בתנועה של תשובה, שהיא "בחילא יתיר"⁶⁶ וכו', וא"כ, יכול לחשוב שכבר די בכך עבור כל חודש תשרי... או שבכלל אינו צריך להוסיף בעבודתו כיון שכבר הגיע לתכלית השלימות – אומרים לו שלא די בכך, אלא צריך להיות אצלו הענין ד"וילך" בעבודת התשובה, להוסיף ולהתעלות בזה בעילוי שבאין ערוך.

ואדרבה: כיון שכבר עברו כמה ימים שעות ורגעים שבהם עומד בדרגת התשובה – יתכן שכבר נתרגל בזה, ולכן צריך להיות בזה הוספה וחדוש (עד לאופן ד"חדשים" ממש) באופן של הליכה.

(62) זכרי' ג, ז.

(63) ראה גם שיחת ש"פ וילך, שבת שובה, וא"ו תשרי תשכ"ו בתחלתה (תורת מנחם חמ"ה ע' 28).

(64) ראה תניא ספמ"א.

(65) איוב ז, יח.

(66) זח"א קכט, ב.

(57) ב"ק פב, א.

(58) ראה לקו"ת ברכה צח, ב.

(59) תהלים קיט, פט.

(60) ראה ב"ק פה, א. ב"מ מ, א. ב"ב ז, א. ועוד.

(61) ראה סה"מ תרנ"ד ע' רסג ואילך. תרנ"ט ע' כד [לג].

תר"ס ע' קז ואילך. המשך תרס"ו ע' יח [כה]. סה"מ אע"ת ע' סט ואילך.

- 13 יג. ובענין זה יש פתגם מופלא בתורת הבעש"ט (כפי שנדפס בכתר שם טוב⁶⁷):
- 14 ענין הנס הוא, שנתחדש הדבר בפעם הראשון על הטבע נקרא נס, ואח"כ נעשה זה טבע ג"כ. ובדרך
 15 זה יתפרש הפסוק⁶⁸ "תקעו בחודש שופר וגו'", דלאורה הול"ל תקעו שופר בחודש, אך הפירוש הוא,
 16 שצריך להיות "בחודש", והיינו לחדש, שלא יהי' כמו חק קבוע. וז"ש⁶⁹ "כי חוק לישראל הוא משפט
 17 לאלקי יעקב", שכאשר ענין זה נעשה "חוק לישראל", כמו חוק קבוע, אזי יש על זה דין ומשפט כו'.
 18 וענין זה (שצ"ל "בחודש", לחדש כו') מודגש ביותר בנוגע לענין השופר – "בחודש שופר", חידושו
 19 של שופר⁷⁰, והיינו, שאע"פ שה"שופר" מצד עצמו הו"ע של שיפור יופי ותענוג כו'⁷¹, צריך להיות בזה
 20 הוספה וחידוש כו',
 21 והרי שופר הו"ע התשובה – כמ"ש הרמב"ם⁷² "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב,
 22 רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה
 23 וזכרו בוראכם כו'" (וכמבואר בדרושי חסידות⁷³ שבלשון הרמב"ם נרמזים ג' הענינים דמלכיות זכרונות
 24 ושופרות), ולכן תוקעין בחודש אלול "כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר⁷⁴ אם יתקע שופר
 25 בעיר וגו'⁷⁵,
 26 ומזה מובן, שגם כשנמצא בדרגא נעלית בתשובה, הנה לאחר שמתרגל בזה ועד שנעשה כמו טבע,
 27 צ"ל "חידושו של שופר" – חידוש בענין התשובה, באופן של הליכה שמורה על עילוי שבאין ערוך
 28 בענין התשובה גופא.
 14 יד. והדגשה נוספת בנוגע לענין ההליכה ד"וילך" – "וילך משה":
 15 בנוגע למשה רבינו – הנה עוד לפני התחלת עבודתו, נאמר⁷⁶ "ותרא אותו כי טוב הוא", "כשנולד
 16 נתמלא הבית כולו אורה"⁷⁷. ולאחרי כן עבד עבודתו במשך כל ימי חייו, עד היום האחרון – "בן מאה
 17 ועשרים שנה אנכי היום", "היום מלאו ימי ושנותי"⁷⁸.
 18 וביום זה – לא הסתפק משה בכל העילויים שהיו אצלו עד אז, אלא "וילך משה", היינו, שהי' אצלו
 19 ענין של הליכה באין ערוך אפילו לגבי מעמדו ומצבו ביומו האחרון לפני ש"וילך משה".
 15 טו. וממשיך בכתוב ("וילך משה) וידבר גו' אל כל ישראל":
 16 דיבורו של משה אל כל ישראל לא הי' באופן שבנ"י באו אליו (שהרי לא נאמר ויבואו בנ"י אל
 17 משה), או עכ"פ באופן ד"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם"⁷⁹, אלא באופן שמשה הלך
 18 אל בנ"י; והיינו, שהענין ד"וילך משה" ביום שבו מלאו ימיו ושנותיו, שלאחרי כל העילויים כו' המשיך
 19 ללכת בעילוי שבאין ערוך, התבטא בדיבור אל כל בנ"י לפעול עליהם וכו'.
 20 ולכל לראש – הפעולה בנוגע לענין ד"וילך משה" גופא, שענין זה יהי' שייך גם לכל אחד מישראל,
 21 – כמו בכל הענינים של משה שממשיך ונותן כח שיהיו שייכים לכל בנ"י, להיותו "משבעה רועים
 22 הממשיכים חיות ואלקות לכללות נשמות ישראל כו'", כמבואר בתניא⁸⁰ בענין "מ"ש בגמרא⁸¹ על פסוק⁸²

(75) טוא"ח רסתקפ"א.

(76) שמות ב, ב.

(77) פרש"י עה"פ. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 2 הערה 14. וש"נ.

(78) פרשתנו לא, ב ובפרש"י.

(79) ר"פ ויקהל.

(80) רפמ"ב.

(81) ברכות לג, ב.

(82) עקב יו"ד, יב.

(67) סק"ט. ט. סרנ"ו.

(68) תהלים פא, ד.

(69) שם, ה.

(70) לקו"ת נצבים מז, א.

(71) ראה אוה"ת ר"ה ח"ה ע' ב'ק.

(72) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(73) ראה תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ס"ע כד ואילך.

וש"נ.

(74) עמוס ג, ו.

1 ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך, אטו יראה מילתא זוטרתא היא, אין,
2 לגבי משה מילתא זוטרתא היא וכו", שעי"ז נעשה כן גם אצל כל אחד מישראל –
3 שככל שתגדל מעלת עבודתו כו', לא יסתפק בזה, אלא יוסיף ללכת בעילוי אחר עילוי באופן שבאין
4 ערוך⁸³.

16 טז. וע"פ האמור שהענין ד"וילך משה" התבטא בדיבור אל כל בני" כו' – יש לבאר דבר פלא בנוגע
17 לענין ד"הקהל" שבהמשך הפרשה⁸⁴:

18 ובהקדים – שהענין ד"הקהל" שהתחיל בחג הסוכות של שנה שעברה ונמשך במשך כל השנה כולה
19 שנקראת "שנת הקהל", הולך ונמשך עד חג הסוכות של שנה זו, כמובן מהמבואר בלקו"ט פ' ברכה⁵⁸
20 בנוגע לענין הביטול שהי' נפעל ע"י גילוי השכינה בעת העלי' לרגל, ש"מכל רגל ויו"ט הי' נמשך הביטול
21 עד הרגל הבא אחריו, ומזה מובן גם בנוגע לענינו המיוחד של כל יו"ט, ובנדוד, הענין ד"הקהל"
22 שבחג הסוכות, שנמשך עד לחג הסוכות הבא אחריו.

23 ויש לבאר השייכות של הענין ד"הקהל" לפרשת וילך דוקא – דלכאורה אינו מובן⁸⁵:

24 מצות הקהל היא "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות .. תקרא את התורה הזאת
25 וגו'"⁸⁴, "המלך הי' קורא וכו'"⁸⁶.

26 ולכאורה, כיון שכל הענינים שעמהם קשורה מצות הקהל – הן הענין דשנת השמיטה, הן הענין דחג
27 הסוכות, והן הענין דמינוי מלך – נאמרו בפרשיות שלפנ"ז, מדוע לא נאמרה מצות הקהל לפנ"ז, אלא
28 נקבעה בפרשת וילך דוקא?!

29 [ואין לתרץ שאמירתה בפרשת וילך היא בהמשך למינוי של יהושע⁸⁷ – כי, נוסף לכך שגם המינוי
30 של יהושע נזכר כבר בפרשיות שלפנ"ז ("קח לך את יהושע וגו' ונתתה מהודך עליו"⁸⁸), הרי מצות הקהל
31 לא נתקיימה בפועל ע"י יהושע, כי, כדי לקיים מצות הקהל יש צורך לא רק במלך [ולהעיר מהשקו"ט
32 באחרונים אם צ"ל מלך דוקא או גדול שבישראל⁸⁹, אבל רש"י מפרש בפשוטו של מקרא ש"המלך הי'
33 קורא", כבמשנה⁹⁰, וכן הוא ברמב"ם⁹¹; והרי יהושע הי' מלך⁹²], אלא צריך גם בית המקדש, כמ"ש⁹³
34 "בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר", ובזמן יהושע לא נבנה עדיין ביהמ"ק].

35 אך הענין הוא – ע"פ האמור לעיל שהענין ד"וילך משה" התבטא בהדיבור אל כל בני" ולכן נאמרה
36 מצות הקהל דוקא כאן, שהחידוש שבה לגבי כל שאר המצוות הוא שבה משתתפים כל בני" ממש –
37 "הקהל את העם האנשים והנשים והטף"⁹⁴ (לא רק נשים, שחייבות בכמה מצוות, אלא גם טף).

38 ועפ"ז ניתוסף גם בהאמור לעיל (ס"ט) אודות מעלת הפעולה עם הרבים, שהעילוי שבזה הוא גם
39 בעשי"ת.

17 יז. וכאשר ישנה החלטה טובה להתקשר אל משה רבינו וללמוד ההוראה מהענין ד"וילך משה וידבר
18 גו' אל כל ישראל", הן בנוגע לענין ההליכה בעילוי אחר עילוי באופן שבאין ערוך, והן בנוגע לפעולה
19 עם הרבים, ע"י לימוד התורה והפצת היהדות והמעיינות בכל מקום שידו מגעת – בודאי שישנו סיוע

(88) פינחס כז, יח.כ.
(89) ראה הנסמן בלקו"ט שם ע' 189 הערה 20.
(90) סוטה מא, א.
(91) הל' חגיגה פ"ג ה"ג.
(92) רמב"ם הל' סנהדרין ספ"ח. הל' מלכים פ"א ה"ג.
(93) פרשתנו שם, יא.
(94) שם, יב.

(83) ראה גם שיחת ש"פ וילך, שבת שובה, וא"ו תשרי
תשכ"ה בתחלתה (תורת מנחם חמ"א ע' 30 ואילך).
(84) שם, יו"ד ואילך.
(85) ראה גם לקו"ט חל"ד ע' 187 ואילך. לקמן ע' 69.
(86) פרש"י שם, יא.
(87) ראה גם שיחת ש"פ נצו"י, כ"ה אלול תשל"ג ס"ג (תורת
מנחם חע"ג ע' 240). וש"נ.

ונתינת כח מלמעלה באופן שפותחים לו צינורות חדשים כו'⁹⁵, ונמשכים כל הענינים "מידו המלאה" הפתוחה הקדושה והרחבה"⁹⁶.

* * *

יח. דובר לעיל (ס"י) שהקביעות דשבת שובה בפרשת וילך ("פת וילך") יכולה להיות בב' אופנים – כשר"ה חל ביום ב' או ביום ג' ("ב"ג המלך"), ובשנה זו הקביעות היא באופן שר"ה חל ביום ג':
ענינו של יום השלישי בשבוע הוא – "שהוכפל בו כי טוב"⁹⁷, "טוב לשמים וטוב לבריות"⁹⁸, וכמשנ"ת בארוכה בהתוועדות הקודמת⁹⁹, שזהו באופן שב' הענינים ד"טוב לשמים וטוב לבריות" באים ביחד.

והענין בזה:

ביום ראשון, שנקרא "יום אחד", "לפי שהי' הקב"ה יחיד בעולמו"¹⁰⁰, הי' רק הענין ד"שמים", ואח"כ ביום שני והלאה ניתוסף גם הענין ד"בריות", אבל זהו עדיין באופן שיכול להיות רק ענין אחד – או "שמים" או "בריות"; והחידוש ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב, טוב לשמים וטוב לבריות – שכל רגע וענין ביום השלישי יש בו שני הענינים דטוב לשמים וטוב לבריות ביחד.

וענינו בעבודת האדם – שבשעה שעוסק בענין שהוא "טוב לשמים", הרי זה גם באופן ד"טוב לבריות", וכן בשעה שעוסק בענין שהוא "טוב לבריות", הרי זה גם באופן ד"טוב לשמים".

יט. וההוראה מזה בשייכות לשבת שובה:

כאשר יהודי עוסק בעבודה דשבת שובה באופן ש"הרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" (כנ"ל ס"ח), יכול להיות שמצד גודל ההתפעלות כו' ישכח בכלל שיש מציאות של עולם שיש בו בריות וכו'. הוא טוען – ויתכן שכך היא המציאות באמת – שהוא שקוע לגמרי בעבודת התשובה, כך, שהוא שייך רק לעניני שמים כו'.

ועל זה באה ההוראה מהקביעות ד"ב"ג המלך פ"ת וילך", שר"ה חל ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב – שבה בשעה ששקוע ומונח בענינים ד"טוב לשמים" בעבודת התשובה בשלימותה כו', צריך להיות אצלו גם הענין ד"טוב לבריות".

וכידוע הסיפור¹⁰¹ אודות רבינו הזקן, שבעמדו בביהכ"נ ביוהכ"פ מעוטף בטלית, הפסיק ויצא לקצה העיר לסייע לילולת כו',

– כפי שמדייקים לספר כל הפרטים הנ"ל, כיון שיש בהם הוראה, וכמו הפרט שרבינו הזקן הי' מעוטף בטלית, שטלית ענינה פריסו דמלכא כו'¹⁰², ובפרט ע"פ סיפור החסידים (אף שלא שמעתי זאת מכ"ק מו"ח אדמו"ר בעצמו) שבמשך כל זמן התפלה הי' רבינו הזקן מעוטף בטלית כעטיפת הישמעאלים¹⁰³, ובאופן כזה עמד בבית הכנסת, "זה שער השמים"¹⁰⁴, וביוהכ"פ, וכל ענינים אלו – כפי שהיו אצל רבינו הזקן בתכלית השלימות, ואעפ"כ, הפסיק ויצא כו'.

(95) ראה גם תורת מנחם חע"ז ריש ע' 28. וש"נ.

(96) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.
(97) ב"ר פ"ד, ו. הובא בפרש"י עה"ת בראשית א, ז.
(98) קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב ואילך. ועוד.
(99) ראה שיחת ש"פ נצבים, כ"ז אלול ס"י ואילך (תורת מנחם חע"ז ע' 337 ואילך). וראה גם שיחת יום ב' דר"ה ס"ז ואילך (לעיל ע' 14 ואילך).

(100) ב"ר פ"ג, ח. הובא בפרש"י עה"ת שם, ה.
(101) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ריש ע' שסא. וש"נ.
(102) ראה זח"ב צז, ב (ובהנסמן במאמרי אדהאמ"צ פרשתנו ח"ג ע' א"רפ). אמ"ב שער הציצית ב, ב [קלב, א]. סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית פ"ב (דרמ"צ טז, א), ובהנסמן שם במ"מ וציונים (בהוצאת תשנ"ט – ע' רטו).
(103) ראה סידור ה' ציצית. שו"ע אדה"ז או"ח ס"ח ס"ה ואילך. וש"נ. קצות השולחן ס"ז ס"ד ובבבדי השולחן שם סק"ד.
(104) ויצא כח, יז.

- 1 ולכאורה אינו מוכן: הרי בודאי היו שם עוד אנשים, קרובי משפחה כו', שהיו יכולים לעזור לילודת
2 כו', וא"כ, למה עשה ה' כזאת, שדוקא רבינו הזקן יצטרך לעשות זאת; ולשם מה מספרים לנו זאת?!
- 3 אך הענין הוא – שסיפור זה בא ללמדנו שגם כאשר נמצאים בדרגא היותר נעלית ד"טוב לשמים",
4 הנה באותה שעה צריך להיות גם הענין ד"טוב לבריות"; ואין זה באופן שמבלבל אותו וגורם לו ירידה
5 ח"ו ממעמדו ומצבו, אלא אדרבה, דוקא עי"ז ניתוסף עילוי בעבודתו, שהיא בבחי' יום השלישי שהוכפל
6 בו כי טוב, שיש בה החיבור דטוב לשמים וטוב לבריות גם יחד.
- 7 ויש להעיר מהשייכות דיום השלישי ליוהכ"פ – כפי שמבאר רבינו הזקן¹⁰⁵ בפסוק¹⁰⁶ "יחיינו מיומים
8 ביום השלישי יקימנו ונחי' לפניו", ש"יחיינו מיומים הם ב' ימים של ר"ה .. ביום השלישי הוא יום
9 כיפור"; ועד להפירוש שקאי על עולם הבא כו'¹⁰⁷.
- 20 כ. ולא לדרשה קאתינא, אלא העיקר היא ההוראה מזה בנוגע לפועל:
21 יכול מישוהו לחשוב שבעשיית צריך לעסוק רק בעניני שמים – לעלות לרקיע... כדי להיות במעמד
22 ומצב ד"הרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה", ורק לאחר שייסיים עבודתו בענין התשובה כו', עד
23 לריקודים דשמח"ת, אזי יהי' אצלו הענין ד"יעקב הלך לדרכו"¹⁰⁸, ואז יעסוק גם בענינים דטוב לבריות.
- 24 אך על זה אומרים לו, שהתורה "לא¹⁰⁹ בשמים היא"... ולכן גם בשעה שעוסקים בענינים שהם "טוב
25 לשמים" נוגע שביחד עם זה יהי' גם הענין ד"טוב לבריות".
- 26 וענין זה דורשים מכל אחד מישראל, ואומרים לו ש"לא בשמים היא וגו' כי קרוב אליך הדבר וגו'"¹¹⁰;
27 אבל לאידך גיסא, אין הכוונה שזהו דבר שבא בקלות, ללא קשיים, וללא השתדלות ויגיעה כו', אלא
28 כפי שמפרש רש"י: "שאלו היתה בשמים היית צריך לעלות אחרי' ללמדה" – שלכאורה מוזר ותמוה
29 הדבר¹¹¹ ("א מאדנע רש"י..."), אך הענין הוא – שכוונת רש"י להבהיר לבן חמש למקרא, שאף שהאמת
30 היא ש"לא בשמים היא", עליו לדעת, שאם הוא מרגיש שלגביו הרי זה ענין שנמצא "בשמים", צריך
31 לעלות אחריו וכו', היינו, להתייגע בעבודתו כו'.
- 32 ובנוגע לפועל, בקשר לענינים שהזמן גרמא שמדברים אודותם לאחרונה – שביחד עם ההתעסקות
33 בעבודת התשובה כו', צ"ל גם ההתעסקות עם הזולת בעניני חמשת המבצעים, ובמיוחד בענין הדלקת
34 נרות שבת כו'.
- 21 כא. וכיון ש"מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל"¹¹², הנה כשהקב"ה דורש מבנ"י לעסוק הן
22 ב"טוב לשמים" והן ב"טוב לבריות", בודאי שגם הוא בעצמו עושה כן – ליתן לבנ"י הן טוב ברוחניות
23 ("טוב לשמים") והן טוב בגשמיות ("טוב לבריות"),
- 24 – נוסף לכך שכללות הנתינה לבנ"י היא בבחי' "טוב לשמים וטוב לבריות", כיון שאצל בנ"י עצמם
25 ישנם ב' הענינים ד"שמים" ו"בריות": לא מיבעי הענין ד"בריות", אלא גם הענין ד"שמים", שישנו גם
26 במשך כל השנה כולה, שהרי כל אחד מישראל הוא "חלק אלקה ממעל ממש"¹¹³, ו"למעשה ידיך
27 תכסוף"¹¹³, ועאכ"כ בעשיית, שאז בודאי "עמך כולם צדיקים"¹¹⁴ –
- 28 ולכל לראש – הצלחה מרובה בלימוד התורה וקיום המצוות, עבודת התפלה, והפצת התורה והיהדות
29 והפצת המעיינות חוצה, ועד שעי"ז קא אתי מר דא מלכא משיחא, בקרוב ממש.

(110) שם, יד.

(111) ראה גם לקו"ש חל"ד ע' 167 ואילך.

(112) תהלים קמז, יט. וראה שמור"ר פ"ל, ט.

(113) איוב יד, טו. וראה של"ה שער הגדול (כט, ב ואילך).

עבוה"ק חלק העבודה בתחלתו.

(105) לקו"ת דרושים לר"ה סג, סע"ב.

(106) הושע ו, ב.

(107) תרבא"ר פ"ה. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תלג).

(108) ויצא לב, ב. וראה סה"ש תרצ"ו ע' 43. וש"נ.

(109) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

* * *

כב. מאמר (כעין שיחה) ד"ה שובה ישראל עד הוי' אלקיך גו'.

* * *

- כג. הביאור בפירוש רש"י¹¹⁴ על הפסוק⁹³ "תקרא את התורה הזאת", "המלך הי' קורא מתחלת אלה הדברים, כדאיתא במסכת סוטה⁹⁰, על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה",
- דכיון שנאמר "תקרא גו'", לשון יחיד, צ"ל שקאי על המיוחד שבבנ"י, שהוא המלך. וכיון שכוונת הקריאה היא "למען ישמעו גו' ושמרו לעשות"⁹⁴, צ"ל שהכוונה היא (לא לכל התורה כולה¹¹⁵, אלא) "מתחלת אלה הדברים"¹¹⁶, שהם דברי תוכחה לזרו את בנ"י על קיום התומ"צ, ובספר זה גופא — רק הפרשיות השייכות לקיום ושמירת התורה, "כדאיתא במסכת סוטה" סדר הקריאה והדילוג כו'.
- וכיון שהקריאה הוצרכה להיות "נגד כל ישראל (האנשים והנשים והטף) באזניהם"⁹³, יש צורך לבאר שהקריאה היתה במקום גבוה — "על בימה", אבל לא בפנים ביהמ"ק, אלא "בעזרה", וכיון שהוצרכו לזה רק פעם אחת בשבע שנים, היתה הבימה דבר עראי, "של עץ" (וע"פ פשש"מ אין בזה משום "לא תטע לך .. כל עץ"¹¹⁷, כיון שזוהי אזהרה רק "לנוטע אילן"¹¹⁸; וכן אין בהסרת הבימה משום "לא תעשון גו'"¹¹⁹, כיון שהאזהרה היא רק "לנוטץ אבן מן המזבח או מן העזרה"¹²⁰) —
- הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ט ע' 321 ואילך.
- כד. הביאור בלקוטי לוי"צ¹²¹ על מאמר הזהר¹²² "תלתא אינון דקיימא בסהדותא, ואלין אינון, באר דיצחק .. דכתיב¹²³ בעבור תהי' לי לעדה", "יחס הבאר ליצחק, אם שכתוב זה באברהם, הוא מפני שבאר דאברהם סתמו פלשתים אחרי מותו ויצחק חפרו מחדש כו'",
- הטעם שאדמו"ר מפרש שזוהי הבאר דאברהם, אלא שייחסו ליצחק שחפרו מחדש (ולא כפירוש הרמ"ז¹²⁴ ש"הוא באר דיצחק")¹²⁵, מרומז בציון "ועיין מזה בתו"א ר"פ תולדות", ששם מבואר שבעבודת אברהם (המשכה מלמעלה למטה¹²⁶) באהבה ושמחה יכול להיות יניקה וניגוד מצד קליפת פלשתים (התרחבות דלעו"ז), ושלילת דוקא ע"י עבודת יצחק (העלאה מלמטה למעלה¹²⁷) ביראה וקבלת עול, והיינו, שעיקר העבודה היא באהבה ושמחה¹²⁸, שלכן הרי זה באר דאברהם, אלא שקיומה ע"י היראה וקב"ע, שלכן ייחסו ליצחק —
- הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חט"ו ע' 118 ואילך.

(124) הובא בנצו"א לזהר שם.
 (125) ומתאים יותר עם פשטות הכתובים — שחפירת הבאר ע"י אברהם היתה קודם שנולד יצחק, ולכן אי אפשר לומר שזוהי באר דיצחק.
 (126) וכמו בפשטות שעבודת אברהם היתה בהכנסת אורחים — שהאורח אין לו עניי אכילה ושת' ולינה, והמארח נותנם לו, שזוהי ענין של המשכה מלמעלה למטה.
 (127) וכמו בפשטות שעבודת יצחק היתה בחפירת בארות — להסיר את העפר כו' המכסה ומעלים על המים, שע"ז יוכלו מי הבאר לנבוע מלמטה למעלה.
 (128) אף שיש זמנים שבהם השמחה צ"ל בהעלם, כמו בר"ה, שצ"ל "גילו ברעדה" (תהלים ב, יא. וראה לקו"ת נציבים מז, א ואילך. ובכ"מ), והתגלותה בחג הסוכות (כידוע בענין "בכסה ליום חגיגו" (שם פא, ד. וראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, סע"ג ואילך. ובכ"מ)), שמחה משולשת (ראה יל"ש אמור רמז תרנד), ועד לשלימות השמחה בשמח"ת, שממנה באים לריקוד עם ספרי התורה לקבלת פני משיח צדקנו בקרוב ממש.

(114) לחביבותא דמילתא — מועתק בזה מ"ש כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות פירוש רש"י שיתבאר בהתוועדות דיום הש"ק: "מה שייך לפשש"מ על בימה כו' — לא, יא" (המו"ז).
 (115) כולל גם ספר בראשית, שיש בו סיפורי האבות, וכן ספר שמות שרובו אינו דינים והלכות כו', וכן ספר ויקרא, שרובו דיני הקרבנות ששייכים רק לכהנים, ולא לכל ישראל.
 (116) ולכן לא נאמר "מתחלת ספר זה", כיון שאין זה רק התחלת ספר (חומש) חדש (כמו הספרים שלפנ"ז), אלא התחלה חדשה שכוללת כל התורה — "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל", שלכן נקרא "משנה תורה".
 (117) פ' שופטים טז, כא.
 (118) פרש"י עה"פ.
 (119) פ' ראה יב, ד.
 (120) פרש"י עה"פ.
 (121) הערות לזח"ג ע' תס.
 (122) ח"ג רפד, ב.
 (123) וירא כא, ל.

* * *

- 25 כה. בנוגע למצות הקהל (ששייכת גם להתחלת שנה זו, כנ"ל סט"ז) – דובר כבר כמ"פ¹²⁹ שגם
 26 עכשיו שביהמ"ק אינו קיים, ובחזון לארץ, ישנו הענין ד"הקהל" ברוחניות, בנוגע לביהמ"ק הרוחני שבכל
 27 אחד מישראל, שעליו נאמר¹³⁰ "ושכנתי בתוכם", "בתוך כל אחד ואחד"¹³¹, שאין לגוים שליטה עליו
 28 כו', וישנו בשלימותו גם עכשיו.
- 29 ואע"פ שהזמן ד"הקהל" הוא במוצאי יו"ט ראשון של סוכות, ועכשיו עומדים רק בימי ההכנה לחג
 30 הסוכות – הרי כיון ש"התורה היא נצחית"¹³², ישנה ההוראה ד"הקהל" בכל זמן ובכל מקום.
- 26 כו. החידוש של מצות הקהל שלא מצינו דוגמתו בשאר המצוות – ששייכת גם ל"טף" (כנ"ל סט"ז),
 27 וכמ"ש המנחת חינוך¹³³ שב"טף" נכלל גם תינוק בן יומו, שגם אותו צריך להביא לביהמ"ק.
- 28 ויתירה מזה – שקשור כבר עם התחלת מציאות הטף בהיותו במעי אמו במשך תשעת ירחי לידה,
 29 ועוד לפני"ז, ע"י שמירת טהרת המשפחה (כמבואר בספרים¹³⁴ שענין זה נוגע לבריאות הילדים בגשמיות
 30 ועאכו"כ ברוחניות) – שזוהי אחת מג' המצוות שניתנו לנשי ישראל¹³⁵, שמרומזת באות נ' (נדה)¹³⁶.
- 31 וכיון שלצורך מציאותו זקוק הולד לאכילה ושת' (החל "ממה שאמו אוכלת כו"¹³⁷), שע"ז נעשה
 32 קישור הנשמה בגוף – הרי זה קשור גם עם המצוה הנוספת שנרמזת באות ח' – חלה¹³⁸, כמ"ש¹³⁸
 33 "באכלכם מלחם הארץ (כללות המאכלים, שהרי "כל דבר מאכל קרוי לחם"¹³⁹) .. ראשית עריסותיכם
 34 חלה תרימו גו'", שזוהי ההקדמה לכללות ההתעסקות בדברים גשמיים באופן של הגברת הצורה על
 35 החומר והגברת הנשמה על הגוף (כמבואר בארוכה בספרי מוסר וספרי חסידות¹⁴⁰).
- 36 ולאח"ז באה המצוה הנוספת שנרמזת באות ה' – הדלקת נר שבת¹³⁶, שענינה לפעול "שלום בית"¹⁴¹,
 37 שנעשה שלום בין האב והאם, הבן והבת.
- 38 וענין זה שייך לא רק לגדולים, שע"י נר שבת לא יכשל בעץ או באבן, ויתענג מהסעודה שיאכל לאור
 39 הנר¹⁴¹, אלא גם לטף – כמדובר לעיל¹⁴² שרואים במוחש שהדלקת הנר נרגשת אצל תינוק בן יומו, שעוד
 40 לפני שיודע להבחין בין טוב לרע, ה"ה פונה לכיוון אור הנר, שמזה מובן: (א) שמכיר ומרגיש מציאות
 41 האור, (ב) שנמשך לאור בעצם מציאותו.
- 42 [ואף שענין זה הוא לא רק ב"נר מצוה"¹⁴³, אלא גם בנר סתם, בעניני הרשות – הרי נר (לא מיבעי
 43 נר של איסור, אלא אפילו נר) סתם יכול להביא גם לענין של פירוד, דכיון שרואה מציאות חדשה שלא
 44 ראה אותה לפני שנעשה אור, הרי יתכן שמציאות זו תפריע לו, ותגרום לפירוד כו'; ואילו "נר מצוה"
 45 פועל לאחד את כל בני" ביחוד גמור עם יחידו של עולם].
- 46 ונמצא שהפעולה של הדלקת נר שבת היא ע"ד הענין ד"הקהל" .. האנשים והנשים והטף⁹⁴.

הגהות מיימוניות (בסו"ס זרעים (בסופן)).

137 נדה ל, ב.

138 שלח טו, יט"ב.

139 פרש"י ויצא לא, נד. וראה גם תורת מנחם חנ"ז ע' 85.

וש"נ.

140 ראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 525. וש"נ.

141 ראה שו"ע אדה"ז או"ח רס"ג. וש"נ.

142 שיחת כ"ה אלול תשל"ד ס"ו (תורת מנחם חנ"ז ע' 315).

143 משלי ו, כג.

129 ראה גם תורת מנחם חנ"ז ריש ע' 187. וש"נ.

130 תרומה כה, ח.

131 ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

132 תניא רפי"ז. ובכ"מ.

133 מצוה תרי"ב.

134 נסמנו בלקו"ש ח"ג ע' 257. וראה גם תורת מנחם חנ"ז

ס"ע 248. וש"נ.

135 יש לציין שבמוצש"ק הוא היארצייט של הרבנית

הצדקנית מרת חנה ע"ה – אמו של כ"ק אדמו"ר שליט"א (המח"ז).

136 מג"ע עה"ת פ' שלח (ד"ה ג' מצוות יז, ד) – בשם

- כז. ולאחרי שנאמר "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" – מוסיף הכתוב "וגרך אשר בשערך":²⁷
- המעמד של "הקהל" הוא אמנם ענין נעלה ביותר, ובלשון הרמב"ם¹⁴⁴ "וראה עצמו כאילו עתה נצטוה
בה ומפי הגבורה שומעה וכו'", אבל אעפ"כ, כשמדובר אודות גר שזה עתה נתגייר, ועדיין לא עבד
עבודתו כו' – יכולים לטעון שאפשר להמתין עד לאחרי שמח"ת... ומה נוגע כל כך ("וואס איז אַזוי
דער שטורעם") לכלול גם אותו במעמד זה?³¹
- אך הענין הוא, שבזה מודגש שמציאותו של "גרך אשר בשערך" נוגעת לכללות הענין ד"הקהל את
העם האנשים והנשים והטף", ובזה תלוי השלימות של כל בני, כולל גם המלך שקורא בתורה!³²
- ואעפ"כ שזה עתה רק נתגייר כו' – הרי אדרבה: כיון ש"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי"¹⁴⁵, הרי אין
עליו רבב כלל כו', כך שגדלה מעלתו יותר משאר בני (נוסף על מ"ש הרמב"ם בתשובתו לר' עובדי'
הגר¹⁴⁶, שגדלה מעלת הגר על מעלת שאר בני, שהם בני אברהם יצחק ויעקב, ואילו הוא בנו של מי
שאמר והי' העולם).³⁷
- ואף שעדיין לא עבד עבודתו כו' – הרי עבור ענין הגירות כשלעצמו מגיע שכר נפלא, כמ"ש¹⁴⁷
"ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה מעם ה' אלקי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו".³⁹
- וכמודגש בדברי המדרש¹⁴⁸: "ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה מעם ה', א"ר חסא, אשר באת
לחסות תחת כנפיו" – דלכאורה תמוה מהו החידוש בתיבות "אשר באת לחסות תחת כנפיו" שנתפרשו
בכתוב?! אך הענין הוא – שבזה מודגש שהשכר הוא לא עבור ענינים נוספים (בגלל שהיתה תחילה בת
מלך, או בגלל שיצא ממנה דוד המלך וכיו"ב), אלא בגלל עצם הענין "אשר באת לחסות תחת כנפיו".⁴³
- כח. וכאן המקום להעיר אודות ענין שהזמן גרמא¹⁴⁹:
ישנם קלים וריקים – שמבזים את עצמם בפני כל עם ועדה באמרם דברים שהם היפך השכל וכו' –
שרוצים לקרר ולומר שאין חסרון בכך (לא נורא...) שדוחים את הגר ומעכבים את הכנסתו בכלל ישראל.²⁹
- לדחות אותו מהכבוד להיות "מיניסטער", הרי זה ענין של סכנה... אבל לא איכפת לו לדחות את
הגר מלהכנס לכלל ישראל, באמרו: מה הרעש?!...³²
- אבל האמת היא, כאמור לעיל, שהמציאות של "גרך אשר בשערך" נוגעת לשלימות של כלל ישראל,³³
ומה גם שהדחי' והעיכוב להכניס את הגר לכלל ישראל שמשמעותה שמחלקים בינו לשאר בני'³⁴
קשורה עם ענין שעליו "הזהירה תורה (לא רק במקום אחד, אלא) בשלשים וששה מקומות" או
"בארבעים וששה מקומות"¹⁵⁰, והרי גם באזהרות ישנו החומר דלאוין, והחילוק ביניהם אינו אלא בנוגע
למלקות כו'¹⁵¹,³⁷
- וכיון שכן, הרי בודאי שאסור לעכב את הגר מלהכנס בכלל ישראל אפילו לרגע אחד!³⁸
- ויה"ר שקירוב המאור אל הניצוץ שבעשי"ת⁴³, יפעל פעולתו בכל אחד מישראל, מבלי הבט על
מעמדו ומצבו, גם אם הוא אשם בכך שהכניס את עצמו בחושך כו' ע"י דבריו הנ"ל בנוגע לגרים; ובודאי
שאעפ"כ לא יזיקו לו דיבורים הנ"ל, לא בגוף ועאכ"כ לא בנשמה, שהרי דיבורים אלו אינם שלו, אלא
של יצרו הרע שאנסו¹⁵², עד כדי כך שאיבד לגמרי את כל השליטה על עצמו כו'.⁴²

וש"נ.

(144) ה' חגיגה פ"ג ה"ו.

(149) ראה גם תורת מנחם שם ע' 279 ואילך. וש"נ.

(145) יבמות כב, א. וש"נ.

(150) ב"מ נט, סע"ב.

(146) נדפסה ברמב"ם הוצאת שולזינגער (ג.י. תש"ז)

(151) ראה אנציק' תלמודית (כרך א) ערך אזהרה בתחלתו (ע'

בהוספות לח"א ס"ט. תשובות הרמב"ם (ירושלים, תש"כ) כרך

טו). וש"נ.

ב סרצ"ג.

(152) ראה רמב"ם ה' גירושין ספ"ב.

(147) רות ב, יב.

(148) רות רבה פ"ה, יב. וראה גם תורת מנחם חע"ז ע' 254.

1 וכל זה יהי בדרכי נועם ודרכי שלום, ויהי מעמד ומצב של שלום בכלל, ובפרט בארץ הקודש,
2 כמ"ש¹⁵³ "ונתתי שלום בארץ"¹⁵⁴.

* * *

29 כט. ה"ינה של תורה" שבפירוש רש"י – שענין הקהל הוא קיבוץ והקהלת כל כחות הנפש לביהמ"ק
30 הפנימי, להמשיך בהם ביטול וקבלת עול מלכות שמים¹⁵⁵, שזהו ענינו של המלך¹⁵⁶. אך כדי שלא יהי
31 כאסקופה הנדרסת¹⁵⁷, צריך לבנות בימה, שמורה על הגבהה והתנשאות על היצה"ר כו'. אלא שבימה
32 (הגבהה) זו צ"ל רק באופן עראי (של עץ), ורק לעניני קדושה (בעזרה) – נכלל בשיחה הנ"ל (סכ"ג)
33 שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

34 וסיים:

35 והרי ענינו של המלך שייך גם לכל אחד מישראל שבכחו להגיע לדרגת המלך (וע"ד המבואר בספר
36 המצוות להצ"צ מצות מינוי מלך¹⁵⁸, שלכן לא רצה שמואל למנות מלך, כיון שהי' סבור שכל אחד
37 מישראל יכול בעצמו להגיע לדרגה כזו שלא יצטרך למלך) – שלא להתפעל מכל העולם שמסביבו כו',
38 ועד ש"אמר מלכא עקר טורא"¹⁵⁹, לבטל את היצה"ר ש"נדמה להם כהר"¹⁶⁰.
39 ועד שבאים לקיום היעוד¹⁶¹ "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

וש"נ. (153) בחוקתי כו, ו.
154 חסר הסיום (המו"ז).
155 שאז אין מקום לענין של שוחד, שיכול להתערב בעבודה שמצד רגש או שכל כו'.
ולהעיר, שענין השוחד אינו שייך אצל מלך כפשוטו, כיון שיש לו כל המצטרך לו באופן שאינו זקוק לאף אחד כו'.
156 שאצלו מודגש ביותר ענין הביטול – "כיון שכרע שוב אינו זוקף" (ברכות לד, ריש ע"ב), וכפי שאמר דוד המלך: "שויתי ודוממתי" (תהלים קלא, ב). וראה גם תורת מנחם חע"ו ע' 248.
157 ובפרט מצד כבוד המלכות (שלכן אסור בעשיית מלאכה, במכ"ש מפרנס שנתמנה על הציבור שאסור בעשיית מלאכה בפני שלשה (קידושין ע, א)), ועד ש"מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול" (כתובות יז, א. וש"נ).
158 דרמ"צ קח, א ואילך.
159 ראה ב"ב ג, ב.
160 סוכה נב, א. וראה גם תורת מנחם חע"ו ע' 105. וש"נ.
161 יחזקאל לו, כה.

המשך ביאור למס' זחלים ליום שני עמ' א

9 למקדש בשוגג, או שאכל בשוגג קדשים בטומאה, מתחייב חטאת.
10 ושלש החטאות האחרונות קריות קרבן עולה ויורד, שכן חוטא
11 עשיר מביא לחטאתו כשבה או שעירה, וחוטא עני מביא שני
12 תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה, ודל שבדלים
13 מביא עשירית האיפה סולת לחטאת.
14 שואלת הגמרא: ואשכחן פסול שלא לשמה בחטאת חלב, משום
15 דבתיב ביה לחטאת, שיהו כל עשיותיה לשמה,

1 שנאמרו בחטאת חלב וחטאת נזיר וחטאת מצורע בשינוי קודש
2 ובשינוי בעלים אינם נצרכים למצוה, אלא בהכרח באו לְעֵצָה.
3 מלבד החטאות שהוזכרו לעיל, חטאת חלב, חטאת נזיר, וחטאת
4 מצורע, מצינו עוד כמה מיני חטאות, ואלו הן. א. חטאת הבאה על
5 חטא עבודה זרה בשוגג. ב. חטאת שבועת העדות, שאם אדם
6 משביע את חברו שאינו יודע לו עדות ולבסוף נמצא ששיקר
7 בשבועתו, הרי הוא חייב חטאת. ג. חטאת שבועת ביטוי, שאדם
8 הנשבע מעצמו לשקר מתחייב חטאת. ד. אדם טמא שנכנס

לקוטי שיחות

פרשת וילך

כרך כט

מתורגם ללשון הקודש

ושערי" – ואילו רש"י מצרף את שתי הגירסאות ביחד⁸! 16

כן אין מובן: כאמור פעמים רבות⁹, רש"י אינו מתכוון
לצטט בפירושו על התורה את מדרשי חז"ל בלשונם
המדויקת, ולפי זה בענינו: מדוע מביא רש"י את הביטוי
"מסורות ומענות החכמה", ואינו אומר בניסוח הרגיל,
אשר רש"י עצמו מתחיל בו את פירושו – "לצאת ולבא
בדברי תורה" – "שנסתמו"¹⁰ ממנו דברי תורה¹¹? 22

ב.

משה רבינו המשיך ללמד את ישראל תורה

ויש לומר, שרש"י מתרץ בכך שאלה פשוטה (בלשון
העם: "קלאץ קשיא"), אשר עד כה לא מצאתי שדנים על
כך בדברי המפרשים: 25

כיצד ייתכן לומר "לא אוכל עוד לצאת ולבא בדברי
תורה", כאשר מיד לאחר מכן מסר משה רבינו לישראל
עניני תורה רבים – את הפרשות וילך, האזינו, וזאת
הברכה!? 29

ואף לגבי שמונת הפסוקים האחרונים שבתורה¹² – 30

א.

"לא אוכל עוד לצאת ולבא"

1 על הפסוק¹ "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא
2 אוכל עוד לצאת ולבא" אומרים חז"ל², שאין הכוונה
3 "לצאת ולבא ממש" משום ש"תשש כוחו"³, אלא "לצאת
4 ולבא בדברי תורה. מלמד שנסתמו ממנו שערי חכמה".
5 מאמר זה מובא בפירוש רש"י על התורה⁴, אך בשינוי
6 הניסוח: במקום "שערי חכמה", אומר רש"י "מסורות
7 ומענות החכמה".

8 ב"עין יעקב"², וכן במספר ספרי ראשונים⁵, מובאת
9 הגירסא מהגמרא שבה מופיעה המלה "מענות" במקום
10 "שערי", ואילו במדרש תנחומא, בפרשת ואתחנן⁶, מופיעה
11 הגירסא "מסורת חכמה".

12 בנוסף לכך שיש לבאר מדוע רש"י אינו מביא את
13 הגירסא הנפוצה – שערי חכמה⁷, הרי יש לבאר עוד,
14 ובעיקר: אף באחד ממדרשי חז"ל שלפנינו איננו מוצאים
15 שמובאים שני ביטויים ("מסורות ומענות" או "מסורות

שום חסרון בגוף המעיין רק שישי דבר המונע .. מלצאת חוצה .. קודם
מותו לא היה בכחו לצמצם .. להוציא לחוץ". ע"ש. וראה גם ש"ך עה"ת
כאן: אמר לצאת בו [משא"כ לגירסת התנחומא ש"נטלו מסורת בו".
וראה המשך הענין שם "ולא היה יודע משה מה הי' יהושע דורש"]. וראה
לקמן הערה 30.

(8 בדפוס ראשון ושני דפרש"י, וכן בכמה כתי"י רש"י שתח"י, איתא
רק "מסורות החכמה", וברוב כתי"י רש"י שתח"י איתא רק "מענות
החכמה".

אבל בדפוס רש"י הנפוצים (וכן בהוצאת בערלינער, גם במהד"ק
שלו) הוא ככפנים.

(9 ראה ס' כללי רש"י (כפר חב"ד, תשמ"מ) פ"ח ס"ב (בהוצאת
תנש"א – פ"ט ס"ה). וע"נ.

(10 בכמה דפוסים (וכתי"י) רש"י "שנסתמו" (כבסוטה שם לפנינו).
וראה שינויי נוסחאות במס' סוטה הנ"ל הערה 6 – שתי הגירסאות בש"ס.

(11 וראה מדרש לקח טוב כאן "לצאת ולבא בתורה" (ותו לא).
(12 ברכה לד, ה ואילך.

(1) פרשתנו לא, ב.

(2) סוטה יג, ב.

(3) לשון רש"י עה"פ. וראה ראב"ע ורמב"ן כאן.

(4) פרשתנו עה"פ (בפי' הב' (בד"ה אנכי היום). ראה בארוכה מפרש"י
רש"י. ונת' בההתועדות).

(5) רמב"ן עה"ת כאן. רבינו בחיי. מושב זקנים. ועוד.

(6) בסופה (בשם ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן" – בעל המאמר
בסוטה שם). – גירסא זו ("מסורת חכמה") הובאה ג"כ בשטמ"ק סוטה
שם. וראה מס' סוטה עם שינויי נוסחאות (ירושלים, תשל"ז).

(7) ובלאה"כ לא נקט רש"י גירסת התנחומא, דשם הלשון "נסלו
מסורת כו", ורש"י נקט בגירסת הש"ס "נסתמו ממנו" (ראה הערה 10).
וטעמו של רש"י – יש לומר, "כי בזה מתרץ תמי' פשוטה: איך יתכן

שהקב"ה גרם שמשה רבינו ישכח (חסרון) תורתו*?!

והתי' – שרק "נסתמו ממנו", היינו כמו מעין שנסתם, שאינו נובע
ממקומו לחוץ: וכן בענינו, שלא ניטל ממשה הניתן לו כבר – ראה עיון
יעקב לע"י סוטה שם. ובענף יוסף שם – כ"א כמו "בסתימת המעיין אין

(*) ובפרט נדו"ד "שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן" (פרש"י תשא לא, יח). ולהעיר ממוחז"ל (תענית כה, א) דמשמאי מיהב יהבי מישקל לא שקלי (בתר דיהבי.
רש"י).

ג.

"מסורות ומעניות" – לא גופי הלכה

משמעות המלה "מסורות" היא – ענינים שנמסרו
למשה מסיני בעל־פה²³, ויש לומר, שהכוונה היא במיוחד
לאלו שאין להם אפילו רמז בתורה שבכתב²⁴,
כנאמר בגמרא²⁵ "תורה רוב בכתב ומיעוט על־פה",
וכפי שמפרש זאת רש"י: "רוב בכתב, רוב התורה תלויה
במדרש... מדות שהתורה נדרשת בהן. ומיעוט על־פה,
שאין רמז ללמוד לה בתורה, אלא למשה נאמר על־פה".
במושג "מעניות החכמה" אין הכוונה לגופי ההלכות
של התורה שבעל־פה, אלא לפלפולה של תורה, שהוא
כ"מעין", כלשון המשנה²⁶ "מעין המתגבר" – והרי
בפלפולא דאורייתא אין כלל גבול, כנאמר²⁷ "ארוכה מארץ
מדה ורחבה מני ים", וכפי שרואים במוחש.
מכך מובן בפשטות, שב"דברי התורה" שלימד משה
את ישראל, ואפילו לפי פירושי התורה שבעל־פה, נכללו
רק גופי ההלכות והפירושים של התורה שבעל־פה, אך לא
פלפולא דאורייתא, שאין לו גבול.
ועל־אחת־כמה־וכמה לפי מאמר הגמרא²⁸, שפלפולא
דאורייתא "לא ניתנה.. אלא למשה ולזרעו" אך "משה נהג
בה טובת עין ונתנה לישראל" – מובן, שגם ללא פלפולא
דאורייתא הרי "דברי התורה" שקבלו בני ישראל ממשה
הם "דבר שלם"²⁹.
לפי זה מובן שאין סתירה בין הדברים, שלמרות
ש"ננסתמו ממנו מסורות ומעניות החכמה", בכל זאת מסר

1 המתחילים ב"וימת שם משה" – יש שתי דעות¹³, כמובא
2 בפירושו רש"י¹⁴ – אם יהושע כתבם, או "משה כתב"¹⁵
3 בדמיון.
4 אך לגבי פרשת וילך, פרשת האזינו ופרשת וזאת
5 הברכה, עד שמונת הפסוקים האחרונים, אין חולק שמשה
6 אמרן וכתבן.
7 ואין לתרץ שב"דברי תורה" הכוונה היא רק לעניני
8 הלכה¹⁶, כי, בנוסף לכך שדחוק ביותר לומר שדברים
9 שבתורה שבכתב אינם נכללים ב"דברי תורה" – הרי עוד
10 ועיקר: בפרשיות אלו יש גם הלכות – מצות הקהל¹⁷,
11 כתיבת ספר תורה¹⁸, ועוד¹⁹.
12 יותר מכך: כל מלה בתורה שבכתב ניתנה למשה עם
13 פירושה²⁰ בתורה שבעל־פה²¹, כי רק כך אפשר להבין
14 את כוונת התורה שבכתב²², כפי שמוכן בפשטות. וכיון
15 שגם שלש פרשות אלו (וילך, האזינו וברכה) נמסרו
16 לישראל על ידי משה רבינו, הרי הוא בודאי מסר להם
17 את כל אשר הכריז להבנת פרשיות אלו – כלומר, גם את
18 הפירוש של פרשיות אלו בתורה שבעל־פה.
19 – וכיצד ייתכן לומר "לא אוכל עוד לצאת ולבא בדברי
20 תורה"?!
21 לפיכך מוסיף רש"י "שנסתמו ממנו מסורות ומעניות
22 החכמה" – לגבי שני ענינים אלו – "מסורות" ו"מעניות
23 החכמה" – ייתכן לומר שהם לא נכללו ב"דברי תורה"
24 אשר לימד משה את ישראל בשלש פרשות אלו, כפי
25 שיוסבר להלן.

ד"מסורות החכמה פי' כללי החכמה שעל פיהם מוסר הרב לתלמידיו
שיבינו .. מדרך קצרה".
אבל [נוסף לזה שלכאורה דוחק לומר שנעשה חסרון בכח חכמתו של
משה – דאם לא תששו כוחותיו הגשמיים, עאכ"כ שלא תששו כוחותיו
הרוחניים – הנה] לכאורה פשטות הלשון "מסורות" מורה על דברים
הנמסרים בע"פ.
[ואולי תיבת "החכמה" בפרש"י לא קאי על "מסורות" שלפני פניו רק
על תיבת "ומעניות".]
(24) ע"ד הלכה למשה מסיני (שורבם) אין להם שום רמז במקרא
(פיהמ"ש שם ד"ה וכאשר (קרב לסופר). וראה אנציקלופדי תלמודית
ערך הלכה למשה מסיני בתחלתו. וש"נ).
(25) גיטין ס, ריש ע"ב.
(26) אבות פ"ב מ"ט. שם פ"ו, א. – וראה גם באר מים חיים על
פרש"י כאן. עין יעקב לע"י סוטה שם.
(27) איוב יא, ט. ועין הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ה.
(28) נדרים לח, א. וראה רש"י שם ד"ה פלפולא.
(29) אף שע"י הפלפול "יתחדשו ג"כ חידושי הלכות לאין קץ" (ל'
אדה"ז בהל' ת"ת שם) – מ"מ, אינו מוכרח (ואי אפשר) שמשה ילמד
בפועל עם ישראל פלפולא דאורייתא לתכליתו (משא"כ ישראל פלפולא

(13) ב"ב טז, א (וש"ג). ועד"ז בספרי ברכה שם. – ולשיטת הראב"ע
גם מ"יעל משה גר" (שם, א ואילך) כתב יהושע.
(14) ברכה שם, ה.
(15) ואינו מבאר בנוגע לאמירתו. ולהעיר ממפרש"י הע"י (מהרש"א,
הריטב"א. עין יעקב) ב"ב שם.
(16) להעיר מבעה"ט כאן: בששה סדרי משנה.
(17) פרשתנו לא, י ואילך (ומפורש "ויצו משה אותם גר").
(18) שם, יט.
(19) ראה לדוגמא (גם בפרש"י עה"ת) האזינו לב, ג. ועוד.
(20) ראה רמב"ם בהקדמתו לפיהמ"ש וס' היד – בנוגע למצות התורה.
וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ד.
(21) כפרש"י בחוקותי (כו, מו).
(22) ראה בארוכה אגה"ק סו"ס כט (קנ, ב ואילך). וראה הקדמת
הרמב"ם לפיהמ"ש שם.
(23) ע"ד ל' רש"י (וישלח לך, ל) "מסורת כו' ביד הכנענים". ולהעיר
מ"יש אם למסורת" (פסחים פו, ריש ע"ב. וש"ג).
בבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) על פרש"י כאן, ד"מסורות" היינו
ש"לא הי' לו עוד כח לטרוח ולמסור ליהושע מה שקיבל מסיני". ומשמע
שמפרש דמסורת היינו הכח למסור כו' ובעצן יוסף לתנחומא ואתחנן שם

24 אך לגבי "מענינות החכמה", הרי אין הכרח שבני
25 ישראל ילמדו זאת, כדלעיל, וכיצד ייתכן לומר שכיון
26 ש"נסתמו ממנו .. מענינות החכמה" לכן "לא אוכל עוד
27 לצאת ולבא (לבני ישראל) בדברי תורה"?
28 ואין לומר שהענין של "לא אוכל עוד לצאת ולבא"
29 הוא רק מפני ש"נסתמו ממנו מסורות" – כי לפי זה, מדוע
30 גרם הקדוש-ברוך-הוא לכך שייסתמו למשה גם "מענינות
31 החכמה"? וכן: לשם מה צריך רש"י לציין זאת?³²
32 ויש לומר, שההסבר לכך הוא: מעצם העובדה שנגרם
33 מצב של "נסתמו" בחלק מתורתו של משה, למרות שייתכן
34 שאין לכך השפעה לגבי הנהגתו את ישראל, הרי זה סימן,
35 שהסתיימה תקופת נשיאותו – לצאת ולבא לבני ישראל –
36 והגיע הזמן שיהושע ינהיג את ישראל³³.
37 וביתר עומק:
38 ידועים דברי חז"ל³⁴, המובאים בפירושו רש"י על
39 התורה³⁵, ש"פני משה כחמה"³⁶ פני יהושע כלבנה. אחד
40 ההבדלים בין אור החמה לבין אור הלבנה הוא, שאור
41 הלבנה משתנה תמיד, ויש בו עליות וירידות, ואילו אור
42 החמה אינו משתנה.
43 וזהו אחד הטעמים לכך שמשה הושווה דוקא לחמה,
44 כי מדתו של משה היא מדת האמת³⁷, אשר מהותה היא
45 העדר שינויים³⁸, כך, שב"אורו" של משה לא ייתכן
46 שינוי³⁹.
47 לפיכך, כאשר חש משה רבינו ש"נסתמו ממנו ..
48 מענינות החכמה" – חל שינוי ו"סתימה" ב"אור" שלו –

1 משה רבינו לישראל את שלש הפרשות בשלימותן – הן
2 את הפרשות עצמן, בתורה שבכתב, והן את פירושה, של
3 התורה שבעל-פה – פירושה ממש – כי ה"מסורות" אינן
4 קשורות מלכתחילה לפרשיות עצמן²⁹ (לכתב). ולגבי
5 ה"מענינות"³⁰, פלפול דאורייתא, אין כלל הכרח שמשה
6 ילמד זאת לבני ישראל, כדלעיל.
7 ולכן אין רש"י מתבטא בפשוטו של מקרא במושג
8 "שערי חכמה", שאינו קשור להבדלים ולמשמעויות
9 שהוסברו לעיל.
10 לפי זה יש לבאר מדוע מדייק רש"י ומביא גם את
11 המלה "מענינות החכמה" – ואינו אומר "מענינות התורה" –
12 כדי להדגיש, שה"מענינות" אינם הכרחיים להבנת התורה
13 וההוראה, שהרי אז היה משה מוכרח ללמדם לישראל²⁹,
14 אלא זוהי הוספה של חכמה שבתורה³¹.

ד.

הנהגת משה כ"חמה"; הנהגת יהושע – כ"לבנה"

15 אך, לכאורה, אין מובן כל כך:
16 הענין של "נסתמו ממנו מסורות ומענינות החכמה"
17 מופיע כסיבה ל"לא אוכל עוד לצאת ולבא בדברי תורה",
18 שבמלים אלו אין הכוונה ללימוד לעצמו, אלא ללימוד עם
19 בני ישראל.
20 ואין מובן: אכן, לגבי ה"מסורות" מובן, שאם נסתמו
21 אצל משה "מסורות" התורה אין הוא יכול לצאת ולבא
22 ולהיות מי שמעביר את התורה לישראל, כי הם צריכים
23 לדעת גם את ה"מסורות",

(33) ראה גם ש"ך עה"ת כאן, דמזה "שכל יום יום ה' מוסיף והולך ואותו יום .. לא הוסיף .. ידע כי נטלה ממנו הרשות".
(34) ב"ב עה, סע"א. ספרי פינחס כו, כ.
(35) פינחס שם.
(36) כ"ה בפרש"י (לא כפני חמה .. כפני לבנה, ככב"ב וספרי). וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 64 בשו"ג.
(37) תנחומא שמות כח. שמו"ר שם (פ"ה, י). ובכ"מ. וראה ב"ב עד, א. ועוד.
(38) בלשון הכתוב (משלי יב, יט) שפת אמת תכון לעד. וראה תניא ספרי"ג. אגה"ק ו. לקר"ת מטות (פג, סע"ג ואילך), מסעי (צג, ב"ג). וש"ג. ובכ"מ.
(39) ראה בארוכה אוה"ת ואתחנן (ע' צג ואילך) ועוד (ושם, שטטעם זה אם ה' משה מכניס את בני"י לארץ ה' להם קיום נצחיו בארץ. ע"ש). וראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 5-6.

דאורייתא לתכליתו (משא"כ ההלכות והמדרשים שנתגלו לנו שיש להם קץ – ה' ת"ת שם). ואכ"מ.
(29*) ראה שוה"ג להערה הבאה.
(30) הטעם שרש"י לא הסתפק ב"מסורות" ומוסיף "ומענינות החכמה" – יש לומר, ע"פ המבואר לעיל (הערה 7) שרק "נסתמו ממנו", אבל לא ניטל ממנו מה שניתן לו – ועפ"ז י"ל שנסתמו ממנו רק ה"מסורות" השייכות לג' פרשיות אלו*, שהם מתי מספר לפ"ע, וקשה לומר לכאורה שמשו"ז "לא אוכל כו' בדברי תורה"! שמשמע שהי' כאן חסרון כללי. אבל לאידך גם "מענינות החכמה" לחד לא מספיק, שהרי אי"ז נוגע להלימוד עם בני"י, כדלקמן בפנים.
(31) להעיר מיגדיל תורה ויאדיר, דרוש וקבל שחר, כי אין נפק"מ למעשה (חולין סו, ב). סוטה מד, א. וש"נ.
(32) ואולי זהו טעם הגירסא בפרש"י שנאמר רק "מסורות" (ולא "מענינות") – ראה הערה 8.

(*) ולכאורה צ"ל דגם המסורות דפרשיות אלו כבר ניתן למשה מסיני (ראה רש"י ר"פ בהר: כלולתיהן ודקדוקיהן. רש"י בחוקותי שם) (ויתירה מזו – שכבר מסרם ליהושע כו. דא"כ – מו מסרם לבני"י?).

22 דברי התורה להיות חקוקים בעצם מציאותו, עד שכל
23 מלה בתורה תשפיע בעצם מציאותו. ולכן, האפשרות
24 של "שוכח דבר אחד ממשנתו", ולא חשוב איזו כמות
25 שכת, צריכה לגרום אצלו לשבירה בעצם מציאותו,
26 "כאילו"⁴³ מתחייב בנפשו.

27 וכך גם לגבי הזמן – שכל רגע בחייו של היהודי
28 צריך להיות קשור לתורה. ולכן, כאשר יהודי מתבטל
29 ח"ו מלימוד תורה אפילו רגע אחד ש"אפשר (לו)
30 לעסוק בתורה (הרי) .. הכרת תכרת"⁴⁴ – הדבר פוגע
31 בעצם מציאותו. אין כאן חשיבות לכמות הזמן שהפסיד
32 בו את לימוד התורה, אלא חשוב עצם הדבר שעבר
33 עליו רגע שבו לא היה קשור לתורה.

34 ובדומה לכך גם לגבי כל עניני היהדות: אצל יהודי
35 צריכה עבודת ה' להיות חקוקה במציאותו, כך שהפרט
36 הקטן ביותר בעבודת ה', ואפילו דקדוק קל של דברי
37 סופרים או אפילו מנהג ישראל – יהיה נוגע לו בנפשו,
38 כך שאם הוא מפסיד ח"ו אפילו "דבר אחד", ואף
39 הדבר הקל ביותר, נגרמת שבירה בכל מהותו.

40 ועצם הנהגתו זו מוסיפה לו בעבודת ה', באופן
41 שהוא חש שכל פעולה טובה שלו מוסיפה בעצם
42 חייו, דביקות במחיה חיים⁴⁵, מקור החיים –
43 "ואתם"⁴⁶ הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום".

(משוחת ש"פ וילך תשכ"ו)

1 הרי זאת הוכחה לכך שנפגעה עצם המהות של אורו –
2 לצאת ולבא.
3 ולכן אין חשוב מהו הענין שבו חל השינוי – "נסתמו
4 ממנו" – אפילו הוא ענין שאינו קשור, לכאורה, להשפעתו
5 לבני ישראל – הרי עצם השינוי מוכיח שהגיעה תקופה
6 של שינויים, תקופה של "פני יהושע כלבנה" – אור
7 של שינויים.

ה.

כל פרט בתורה נוגע למהות נפשו של היהודי

8 מענין זה אצל משה נלמדת הוראה בעבודתו של
9 כל יהודי,
10 כי אף-על-פי ש"מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לכו
11 לגשת להשיג אפילו חלק אחד מני אלף ממדרגת ..
12 רעיא מהימנא (משה רבינו)"⁴⁰, הרי מפני ש"כל נפש
13 ונפש מבית ישראל יש בה מבחינת משה רבינו ע"ה"⁴¹,
14 יכול כל יהודי להשיג "אפס קצהו ושמץ מנהור"⁴⁰.
15 ויש לומר, שזוהי משמעות דברי חז"ל⁴² "כל
16 השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאילו
17 מתחייב בנפשו". והרי, לכאורה, מדוע נקבע עונש כה
18 חמור רק על שכחת "דבר אחד ממשנתו", ואף ייתכן
19 שיהודי זה זוכר את כל התורה כולה חוץ מאותו דבר
20 אחד ?
21 הרי אחד ההסברים לכך הוא: אצל יהודי צריכים

ואי"ך).

(43) ראה הל' ת"ת שם ס"ה.

(44) סנהדרין צט, א. הובא בטושו"ע יו"ד סו"ס רמו (סכ"ה). הל' ת"ת
לאדה"ז פ"ג ס"ו (אלא שבטושו"ע והל' ת"ת שם הובאה רק התחלת
הכתוב (הענין) ד"דבר ה' בזה"). תניא פ"א.

(45) יומא ע"א, א.

(46) ואתחנן ד, ד.

[ולכאורה צ"ע"ק מהעליות וירידות כו' שמצינו אצל משה ובפרט
מעלייתו בכל שבת שלכן בכל שבת "ישמח משה במתנת חלקו" (סי'
האריז"ל במקומו. וראה לקו"ש ח"ו ע' 245. ושו"י). ולהעיר מאו"ת
להה"מ ד"ה ועינינו (פר, סע"ד) שאצל משה היו שתי המעלות ד"שמש
וירח". ע"ש. ואכ"מ].

(40) ל' התניא פמ"ד (סג, א).

(41) תניא רפמ"ב. וראה גם פמ"ד שם.

(42) אבות פ"ג מ"ח. הובא להלכה בהל' ת"ת לאדה"ז (פ"ב ס"ד

לקוטי שיחות

ללומדי המסלול 'פרויקט לקוטי שיחות'

פרשת בלק

כרך כה, א

מתורגם ללשון הקודש

במדרש¹⁰ ניתן היה לכאורה לבאר, שהדגש הוא על
מעלת הזריזות¹¹ מבחינת הזמן (ורק לאחר מכן נאמר "הוא
בעצמו") – זריזות המתבטאת ב"ויקם בלעם בבוקר": כיון
שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא "קום לך אתם"¹², חשב
בלעם, שבזכות קיימו את ציווי ה' "לך" בזריזות, הוא
יצליח "לקלל את ישראל"¹³, ולמרות שמלכתחילה לא
רצה זאת הקדוש-ברוך-הוא, הרי "שמא אפתנו ויתרצה"¹⁴
בזכות הזריזות. ועל כך "אמר לו הקדוש-ברוך-הוא",
שבענין הזריזות "כבר קדמך אברהם אביהם".
אך בפירוש רש"י אין מדובר על הזריזות, ובמיוחד לא
על זריזות בזמן, והדגש הוא רק על "חשב הוא בעצמו",
וזאת מפני "שנאה מקלקלת את השורה" – ואם כך, אין
מובן, מהי ה"זכות" שחשב בלעם לקבל על ידי פעולה
הנובעת מ"שנאה"¹⁵?

ב.

הליכת בלעם – בניגוד לרצון ה'

זאת ועוד:
לאחר עיון במדרש שהוזכר לעיל רואים, שאף את
דברי המדרש אי אפשר לבאר בדרך שלעיל, שבלעם חשב
שמפני זריזותו יוכל לומר את ההיפך מן הברכות:

א.

"שנאה מקלקלת את השורה"

1 מן הפסוק¹ "ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו וילך
2 עם שרי מואב" מצטט רש"י את המילים "ויחבוש את
3 אתונו" ומפרש: "מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה
4 שחבש הוא בעצמו, אמר הקדוש-ברוך-הוא: רשע כבר
5 קדמך אברהם אביהם, שנאמר²: וישכם אברהם בבוקר
6 ויחבוש את חמורו".
7 לכאורה, אין מובן: כפי שמציין רש"י, בלעם עשה
8 זאת מפני "שנאה" לישראל, והשנאה "מקלקלת את
9 השורה", ואילו ההמשך³ "אמר הקדוש-ברוך-הוא רשע
10 כבר קדמך אברהם אביהם" מדבר אודות הרצון לקיים את
11 ציווי ה'?
12 את הענין של "שנאה מקלקלת את השורה" אצל
13 בלעם, אנו מוצאים מספר פעמים בדברי חז"ל⁴, אך
14 ההמשך "אמר הקב"ה..."⁵, כפי שמובא בפירוש רש"י,
15 מופיע רק במדרש על פסוקנו⁵, וכך נאמר שם⁶: "וישכם⁷,
16 קדם ועמד בזריזות, הוא בעצמו⁸, אמר לו הקדוש-ברוך-
17 הוא: רשע כבר קדמך אברהם אביהם לעקוד את יצחק בנו
18 (שנאמר⁹) וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו".

(1) פרשתנו כב, כא.

(2) וירא כב, ג.

(3) בדפוס ראשון ובכ' כת"י רש"י (שתח"י) ליתא ההמשך "אמר
הקב"ה כו". אבל בדפוס שני וכו"כ כת"י רש"י הובא גם ההמשך,
ככפנים

(אלא שבכמה מהם ליתא "שנאמר". וראה לקמן הערה 9).

(4) סנהדרין קה, ב; ב"ר פנ"ה, ח; וראה מכילתא בשלח (יד, ו) –
הובאו לקמן בפנים (סעיף ג' וה').

(5) במדב"ר פ"כ, יב בסופו. תנחומא (ותנחומא באבער) פרשתנו ח
(יא).

(6) במדב"ר שם.

(7) כ"ה בבמדב"ר שלפנינו. ובתנחומא (ועד"ז בתנחומא באבער)
הלשון: מיד השכים בבוקר שנאמר ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו
(וכנסמן ברש"י לבמדב"ר שם).

(8) ובתנחומא (ותנחומא באבער) שם (במקום "קדם .. בעצמו"): וכי
לא ה' לו עבר ולא שפחה אלא מרוב שנאה ששנא את ישראל קדמתו

ועמד בזריזות הוא בעצמו.

(9) כ"ה בתנחומא. וראה גם סוף הערה 3 – ב' נוסחאות אלו בפרש"י.

(10) ועד"ז בתנחומא הנ"ל – אף שמפורש שם (כנ"ל) מרוב שנאה
ששנא את ישראל.

(11) להעיר שבת"א ותיב"ע תרגמו ויחבוש (את אתונו) – ודיו (ית
אתנ"). וכן תרגמו (וירא שם) "ויחבוש את חמורו" של אברהם (אבל
בפרש"י שם פי' "וישכם" – נודדו למצוה. ועל תיבת "ויחבוש" פי' –
"הוא בעצמו ולא צוה לאחר מעבדיו שאהבה מקלקלת השורה". וראה
לקמן בפנים). משא"כ בפ' תצוה (כט, ט) "וחבשת להם מגבעות" תרגמו
באופן אחר. וראה ספר השרשים לר"י בן גינאה ולהרד"ק ערך חבש.
ואכ"מ.

(12) כב, כ.

(13) לשון חז"ל בב"ר שבהערה 4.

(14) לשון רש"י פרשתנו שם.

(15) במלאכת הקודש על פרש"י כאן מפרש בפרש"י כדלעיל במדרש.
אבל – אין זה משמע כלל בפרש"י, ככפנים.

מקלקלת את השורה, כפי שהיה אצל אברהם), מופיע, 32
כאמור לעיל, בכמה מקומות בדברי חז"ל – 33
(א) בגמרא²¹ על הפסוק "ויקם בלעם בבוקר ויחבוש 34
את אתונו", אומר רבי שמעון בן אלעזר: "אהבה מבטלת 35
שורה של גדולה, מאברהם דכתיב: וישכם אברהם בבוקר, 36
שנאה מבטלת שורה של גדולה, מבלעם, שנאמר: ויקם 37
בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו", 38
אך: (1) הגמרא אינה מזכירה את "קדמך אברהם". (2) 39
הניסוח בגמרא – "שנאה מבטלת שורה של גדולה" איננו 40
כניסוח של רש"י ושל המדרש – "מקלקלת השורה"²². 41
(ב) במדרש נאמר²³: "אהבה מקלקלת את השורה .. 42
דכתיב וישכם אברהם בבוקר וגו', ולא היה לו כמה 43
עבדים, אלא אהבה מקלקלת את השורה, ושנאה מקלקלת 44
את השורה, שנאמר ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו, 45
ולא היה לו כמה עבדים, אלא שנאה מקלקלת את 46
השורה". 47
ולאחר מכן נאמר במדרש: "אמר רבי שמעון בן יוחאי 48
תבוא חבשה ותעמוד על חבשה, חבשה שחבש אברהם 49
אבינו לילך ולעשות רצונו של מקום של מי שאמר והיה 50
העולם"²⁴, וישלח אברהם את ידו וגו'²⁵, ותעמוד על חבשה 51
שחבש בלעם לילך ולקלל את ישראל" – שמשמעותם של 52
דברים אלו היא, לכאורה, כמשמעות של "כבר קדמך 53
אברהם", 54
אך רש"י אומר "אמר הקדוש-ברוך-הוא רשע כבר 55
קדמך", כלומר, שבפעולה "ויחבוש את אתונו" היתה מצד 56
בלעם כוונה מיוחדת, אשר עליה השיב הקדוש-ברוך-הוא 57
"כבר קדמך", ואילו במדרש נאמר "תבוא חבשה ותעמוד 58
על חבשה", וניסוח זה אינו מצביע על כוונה מיוחדת 59
בפעולתו של בלעם – "ויחבוש". 60

ד.

קטרוגו של בלעם איננו מתקבל

ויש לומר, שההסבר לכך הוא: 61
בלק שכר את בלעם כדי "לך נא ארה לי את העם 62

במדרש¹⁶ מובאים דברים אלו בהמשך לנאמר לפני כן 1
– "שבדרך שאדם רוצה לילך בו מוליכין אותו שמתחילה 2
נאמר לו לא תלך, כיון שהעיו פניו להלוך הלך, שכן 3
כתיב¹⁷, ויחר אף אלקים כי הולך הוא, אמר לו הקדוש- 4
ברוך-הוא, רשע, איני חפץ באיבודן של רשעים, הואיל 5
ואת רוצה לילך ליאבד מן העולם קום לך, ואך את הדבר; 6
ללמדך שבהתראה הלך¹⁸, מיד: וישכם...", כדלעיל. 7
מכך מובן, שכונתו לא היתה לזכותו מפני זריזות 8
בקיום ציווי ה'. להיפך, מכך שהקדוש-ברוך-הוא הזהירו 9
והתירה בו "הואיל ואת רוצה לילך ליאבד מן העולם קום 10
לך" ידע בלעם בודאות, שהליכתו היא בניגוד לרצון ה'. 11
למרות זאת, ניתן היה להסביר את דברי המדרש, 12
ולפחות באופן דחוק מאד, שזריזותו של בלעם היתה 13
פעולה של הפקרת נפשו, בניגוד למסירות נפש שמצד 14
הקדושה. שלמרות שהקדוש-ברוך-הוא אמר לו שהוא 15
הולך "ליאבד מן העולם", הוא הלך בזריזות, וחשב 16
ל"המשיך" על ידי כך מכוונות הטומאה. ועל כך "אמר לו 17
הקדוש-ברוך-הוא: רשע כבר קדמך אברהם אביהם" 18
במסירות נפשו "לעקוד את יצחק בנו", שזוהי מסירות נפש 19
בדרגה גבוהה יותר ממסירות נפש של עצמו. 20
אך לגבי פירוש רש"י, הרי: 21
(א) כאמור לעיל, אין הוא מדבר כלל על זריזות – הוא 22
איננו מביא את הפסוק¹⁹ "ויקם בלעם בבוקר..." 23
(ב) רש"י איננו מביא את הענין, שהקדוש-ברוך-הוא 24
אמר לבלעם שהוא הולך "ליאבד מן העולם", ולהיפך, 25
רש"י אומר בפסוק הקודם "אם לקרוא לך – אם הקריאה 26
שלך וסבור אתה ליטול עליה שכר, קום לך אתם". 27
(ג) אין הוא מפרט שיש לכך קשר עם העובדה 28
שאברהם "הלך לעקוד את יצחק"²⁰. 29

ג.

הבדלים בין דברי רש"י לבין הגמרא והמדרש

תמיהה זו אף מתחזקת: 30
הענין של "שנאה מקלקלת את השורה" (וכן אהבה 31

רש"י (שתח"י): כבר קדמך אברהם אביהם לעקידת יצחק בנו שנאמר כו'.
(21) סנהדרין שם.

(22) וראה שינויי נוסחאות בדק"ס סנהדרין שם.

(23) ב"ר שם.

(24) כ"ה בב"ר לפנינו. והלשון צ"ע (וגם הוא כעין הכפלה). ובי"ש
עה"פ (רמז צו) משמיט "של מקום". וראה חלופי נוסחאות בב"ר הוצאת
תיאדור-אלבק.

(25) וירא כב, י.

(16) בבמדב"ר ועד"ז בתנחומא (וראה גם תנחומא באבער).

(17) פרשתנו שם, כב.

(18) בבמדב"ר (ותנחומא באבער) ה' אפשר לפרש (בדוחק עכ"פ)
"ללמדך שבהתראה הלך" שקאי על ההתראה ד"ואך את הדבר" שמתחיל
ענין בפ"ע. אבל הלשון בתנחומא "וכתיב ואך את הדבר" כהמשך ללפנ"ז
– א"א לפרש כן.

(19) בדבור המתחיל.

(20) וכ"ה בדפוס שני ורוב כת"י רש"י (שתח"י). אבל בא' מכת"י

28 כלפי ישראל פעמים רבות – הן בהליכתו של בלעם³⁴, והן
29 בדיבוריו ובמעשיו – בנסותו להשתוות לפעולותיהם
30 ולזכותיותיהם של האבות³⁵. וכן גם בברכותיו³⁶, אשר,
31 כדברי רש"י³⁷, "מברכותיו של אותו רשע אנו למדים מה
32 היה בלבו לקללם".

33 יותר מכך: לא זו בלבד שקטרוגו בענין זה, "שנאה
34 מקלקלת השורה", לא התקבל מפני זכותו של אברהם,
35 אלא שמשום ש"אהבה מקלקלת את השורה" היה ענינו של
36 "אברהם אביהם" הרי הוא עבר בירושה לבניו אחריו³⁸.
37 והעובדה, שלפעמים נמצאה אצלם התנהגות שונה מכך,
38 ואפילו מנוגדת לכך, הרי היא חיצונית בלבד³⁹, ואינה
39 בטבעם ח"ו וברגילותם. ולהיפך: יש להם בירושה ובטבעם
40 אהבה לה', אהבה גדולה אשר "מקלקלת את השורה"!

ה.

מתוך "קלקול" או מתוך "שמוחה" ו"כבוד"

41 ענינים מופלאים בפירוש רש"י:

42 בענין של "שנאה מקלקלת את השורה" ו"אהבה
43 מקלקלת את השורה" מובאות במדרש⁴⁰ שתי דוגמאות –
44 הן לגבי אהבה והן לגבי שנאה:

45 לגבי "אהבה" מביא המדרש את הדוגמא שלעיל
46 אודות אברהם. וכן דוגמא מיוסף "שנאמר⁴¹: ויאסור יוסף
47 מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו, וכי לא היה ליוסף כמה
48 עבדים, אלא אהבה מקלקלת את השורה"⁴².

49 ולגבי שנאה מובאת במדרש, בנוסף לדוגמא של
50 בלעם, גם דוגמא מפרעה, "דכתיב⁴³: ויאסור את רכבו ולא
51 היה לו כמה עבדים, אלא שנאה מקלקלת את השורה".

1 הוזה"²⁶. אך לאחר שהקדוש-ברוך-הוא מנעו מללכת²⁷,
2 ובסופו של דבר אמר לו¹² "ואך את הדבר אשר אדבר
3 אליך אותו תעשה", הרי "אף-על-פי-כן וילך בלעם" משום
4 שחשב "שנא אפתנו ויתרצה" לקלל ח"ו את ישראל. או
5 על ידי קטרוג על ישראל – כדברי רש"י בהמשך²⁸,
6 שלאחר שראה בלעם שהקדוש-ברוך-הוא "לא יחפוץ
7 לקללם", אלא להיפך, הוא חפץ לברכם, ובלעם בעצמו
8 נאלץ לעשות זאת פעמיים, הוא אמר "אזכיר עוונותיהם
9 והקללה על הזכרת עוונותיהם תחול". וכפי שאומר
10 רש"י²⁸ על המילים "וישת אל המדבר פניו – כתרגומו",
11 נאמר "ושוי לקבל עגלא דעבדו ישראל במדברא אפוחי",
12 שבלעם הזכיר את חטא העגל.

13 וכן בענינו: לפעולתו "חבש הוא בעצמו" היה מניע
14 גלוי – "שנאה מקלקלת..." אך בלעם היה "קוסם"²⁹,
15 והיתה לו גם כוונה נסתרת³⁰ – על ידי "קלקול השורה"
16 הוא התכוון לקטרג³¹ על ישראל ברומזו באמצעות זאת³²
17 על התנהגותם של ישראל במדבר, אשר היתה באופן של
18 "קלקול השורה", ועל ידי כך סבר להראות את ההיפך
19 מהאהבה ח"ו של ישראל לקדוש-ברוך-הוא, וממילא
20 לעורר זאת מצד הקדוש-ברוך-הוא לישראל.

21 ועל כך "אמר הקדוש-ברוך-הוא: רשע כבר קדמך
22 אברהם אביהם", שקטרוגו על ידי הזכרת התנהגותם של
23 בני ישראל אינו מתקבל, כי "כבר קדמך אברהם אביהם",
24 אשר "חבש הוא בעצמו" ובאופן של "אהבה מקלקלת
25 השורה"³³, ולכן לא תאפשר זכותו של אברהם לענין של
26 "חבש הוא בעצמו" (מצד שנאה מקלקלת...) להשפיע.

27 וכפי שרואים שבהמשך הפרשה הוזכרה זכות אבות

(26) פרשתנו שם, ו.

(27) שם, יב.

(28) כד, א.

(29) בפרש"י פרשתנו כב, ה נקרא בלעם נביא. ועד"ז שם, ח. אבל
בפרש"י כג, כד הביא הכתוב (יהושע יג, כב) ואת בלעם בן בעור הקוסם
גוי (וראה גם פרש"י שם, יד ב"ה ה'); ובפרש"י כב, ז: וקסמים בידם
– "שלא יאמר אין כלי תשמישי עמי". וראה פרש"י מטות (לא, ו): שחי'
בלעם עמהם ומפריח מלכי מדין בכנפיהם. וראה סנהדרין קו, סע"א
"בתחילה נביא ולבסוף קוסם" (וראה פרש"י פרשתנו כד, יד). וראה נור
הקודש שבהערה הבאה. צפע"נ עה"ת פרשתנו כב, לח.
(30) להעיר מנזר הקודש (השלם) לב"ר פי"ט, כ.
(31) ראה לקו"ת תצא רד"ה ולא אבה ה"א (לח, ג): שיש מקטרגים
שמקטרגים על ישראל כו' והוה נק' בחי' בלעם שכך הי' דרכו של בלעם
ג"כ כו'.

(32) ראה גם לקו"ת שם. ולהעיר מפרש"י לעיל בפ' אחרי (טז, ד):
אינו משמש בפנים בשמונה בגדים שהוא משמש בהם בחוץ שיש בהם
זהב לפי שאין קטיגור נעשה סניגור. ועד"ז בפ' חוקת (יט, כב) מיסורו

של ר' משה הדרשן "ולפי שאהרן עשה את העגל לא נעשית עבודה זו
על ידו שאין קטיגור נעשה סניגור". וראה בצד החיוב – פרש"י תצוה
כח, יב; ברכה לג, ב.

(33) פרש"י וירא שם, ג.

(34) פרש"י כב, כו.

(35) פרש"י כג, ד. וראה יפה תואר (השלם) לב"ר פנ"ה שם.

(36) פרש"י שם, ט.

(37) כד, ו (מסנהדרין קה, ב).

(38) להעיר מפרש"י ר"פ וארא: וארא – אל האבות. ראה לקו"ש
[המתורגם] ח"ג ע' 114. חט"ז ע' 54. ועוד.

(39) ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו
ע' 59. וש"נ.

(40) ב"ר שם.

(41) ויגש מו, כט.

(42) וכ"ה במדרש לקח טוב ויגש שם: הוא בעצמו לפי שהאהבה
מקלקלת השורה של גדולה.

(43) בשלח יד, ו.

32 של קלקול השורה, ולעומת זאת אצל יוסף זהו ענין של
33 כבוד אביו, וכן, להבדיל, אצל פרעה, כדלעיל.
34 ולפי זה מובן:
35 (א) מדוע מדגיש רש"י בפרשתנו "מכאן שהשנאה
36 מקלקלת את השורה". בכך הוא מתכוון לשלול את
37 האפשרות שהפעולה "ויאסור את רכבו" – "הוא בעצמו"
38 – אצל פרעה היתה, כשיטת המדרש, ענין של קלקול, אלא
39 להדגיש, להיפך – שהיה זה מתוך חישוב של רווח גדול,
40 כדי להשפיע על כל עבדיו שיצטרפו אליו, כפי שאומר
41 שם רש"י⁴⁷ בהמשך פירושו של "ואת עמו לקח עמו" –
42 "משכם בדברים, לקינו ונטלו ממוננו ושלחנו... ואני לא
43 אתנהג עמכם כשאר מלכים... אני אקדים לפניכם...", או
44 מפני חישובו לקבל בחזרה את ממונם⁴⁸.
45 (ב) מדוע אין רש"י אומר בסוף פירושו בפרשתנו כאן,
46 ש"קדמך אברהם אביהם לעקוד את יצחק בנו", כפי
47 שמופיע במדרש. כי, לפי רש"י הדגש הוא על הענין של
48 "אהבה מקלקלת את השורה", ולא על הציווי החיובי –
49 לעקוד וכו'⁴⁹.

ז.

אהבה ושנאה בהגבלה וכלי הגבלה

50 מיינה של תורה בפירוש רש"י:
51 תוכנה של פרשת בלק הוא – "ולא אבה ה' אלקיך
52 לשמוע אל בלעם ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה
53 כי אהבך ה' אלקיך"⁵⁰, זוהי הנקודה⁵¹ העיקרית של כל
54 פרטי הסיפור של בלעם, המדגישים את הפיכת הקללה
55 לברכה.
56 ומובן, שגם סיפור התורה אודות "שנאה מקלקלת את
57 השורה" של בלעם, אף הוא מפני שזה לצורך הברכה.
58 ההסבר לכך הוא:

59 עבודת האדם בכלל היא בשני כיוונים, סור מרע ועשה
60 טוב: סור מרע – מפני השנאה לרע. לכל מה שלהיפך
61 מרצון ה'⁵². ועשה טוב – מפני האהבה לה', "כי המקיימן
62 באמת הוא האוהב את שם ה' וחפץ לדבקה בו באמת"⁵³.

1 גם במכילתא⁴⁴ מופיע אותו ענין, עם אותן דוגמאות,
2 אך לא בנוסח "אהבה (או שנאה) מקלקלת את השורה",
3 אלא בניסוח אחר: "ארבעה אסרו בשמחה, אברהם אסר
4 בשמחה, שנאמר וישכם גו'.. אלא לכבוד המקום, יוסף
5 אסר בשמחה, שנאמר ויאסור, אלא לכבוד אביו, בלעם
6 אסר בשמחה, שנאמר.. פרעה אסר בשמחה...".
7 ההבדל בין שני ניסוחים אלו – אם הפעולה היא מפני
8 "מקלקלת השורה", או מפני "שמחה.. לכבוד" וכדומה,
9 הוא:
10 כאשר הפעולה נעשית מתוך "קלקול השורה", מפני
11 אהבה או שנאה, הרי הפעולה כרוכה ב"קלקול", ולא
12 בתיקון⁴⁵. אך כאשר אומרים שהפעולה נעשית "בשמחה
13.. לכבוד המקום" וכדומה, מדגישים בכך, שזוהי פעולה
14 של שמחה של כבוד המקום או כבוד אביו. וכך גם להיפך
15 – לגבי בלעם ופרעה.
16 ויש לומר, שההבדל הנובע מכך להלכה הוא, אם חלה
17 על כך חובה גמורה: אדם חייב בכבוד המקום, אביו וכו'
18 (ולכן יש ציווי של "עבדו את ה' בשמחה"). אך אין הדבר
19 כך לגבי פעולה של קלקול השורה⁴⁶.

ז.

ניסוחים שונים בפירושי רש"י, ומשמעותם

20 רש"י בפירושו על התורה אמנם מדגיש בכל ארבעת
21 המקרים אותה הנקודה, שהפעולה נעשתה על ידי האדם
22 בעצמו, ולא על ידי עבדים וכדומה, אך הוא משנה בניסוח
23 הדברים:
24 אצל אברהם הוא מפרש "ויחבש הוא בעצמו, ולא
25 ציוה לאחד מעבדיו, שהאהבה מקלקלת השורה". וכן
26 בניגוד לכך, בענין של "שנאה מקלקלת את השורה", לגבי
27 בלעם בפרשתנו.
28 ואילו לגבי יוסף אומר רש"י "הוא בעצמו אסר את
29 הסוסים למרכבה להזדרז לכבוד אביו", בדומה לדברי
30 המכילתא. ולגבי פרעה מפרש רש"י רק "הוא בעצמו".
31 כלומר, אצל אברהם, ולהבדיל, אצל בלעם, זהו ענין

(48) ראה גם יפה תואר (השלם) לב"ר שם ד"ה דכתיב ויאסור. אבל
ראה מלאכת הקודש על פרש"י בשלח שם.
(49) להעיר שבא' מכת"י רש"י (שתח"י) מסיים "כדי לעשות רצוני".
(50) תצא כג, ו.
(51) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חכ"ג ע' 198 ואילך.
(52) ראה תניא פ"ד.
(53) תניא פ"ד.

(44) בשלח שם.
(45) להעיר מפ"י רש"י פסחים סה, א ד"ה אגב זריזותיהו.
(46) ולהעיר מהדעות דס"ל דזריזין הוי חייב גמור ואם לא הקדים
הוי כמבטל מצוה (ראה אנציקלופד' תלמודית ערך זריזין מקדימין
למצות בתחלתו); משא"כ בפעולה הדורשת קלקול השורה, אין לחייב
אדם ע"ז. ועצ"ע.
(47) בפ' בשלח (ממכילתא שם. וראה גם שם לפני"ז: וכיון שראו כו').

הרע של לעומת זה, ג' קליפות הטמאות, שאי אפשר
לזככם – לגביהם יש לנהוג ב"שנאה מקלקלת את
השורה", באופן של דחיה.

ח.

"כבר קדמך אברהם" – אתהפכא

אך לא די בכך: הרי משמעות של "ויהפוך ה' אלקיך
לך את הקללה לברכה" היא⁵⁹ שהקללה עצמה הופכת
לברכה – אתהפכא, זדונות נעשו לו זכויות, שהרע הופך
לטוב, ולא רק זה שבמקום הקללה באה ברכה.

ויש לומר שההסבר לכך בעבודתו הרוחנית של האדם
הוא:

"שורה", "שורת הדין", הכוונה היא להתנהלות
הענינים על פי סדר, על פי טעם ודעת, על פי סדר
דקדושה, ובמיוחד כפי שכותב כאן רש"י "שורה" סתם,
ולא "שורה של גדולה"⁶⁰. ואם יש ח"ו "קלקול השורה"
שלילי, יורדים מ"שורה" של קדושה, "חטא ופגם ועבר
את הדרך", הנובע מ"שנאה" (של ה"לעומת זה" לקדושה)
של היצר הרע ליצר הטוב – הרי כדי לתקן זאת, נדרש
"קלקול השורה" לצד החיובי⁶¹ – "תשובה מאהבה
רבה"⁶², מעל למדידה והגבלה של "שורה" דקדושה.

וזוהי הכוונה של "כבר קדמך אברהם": על ידי
האהבה הרבה ומסירות הנפש של אברהם אבינו, הבאה
בירושה לכל אחד ואחד מישראל, הופכים לקדושה את
"קלקול השורה" השלילי, הנובע מהשנאה לקדושה.
כלומר, ניצוצות הקדושה שאי אפשר לבררם בדרך של
שורה דקדושה – כי ניצוצות הקדושה שנפלו אל הדברים
האסורים של שלש הקליפות הטמאות אי אפשר לבררם
על פי תורה (ולהיפך⁶³, לפי תורה יש לדחותם⁶⁴) – הרי
על ידי "תשובה גדולה" .. שהיא תשובה מאהבה מעומקא
דלבא באהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה לדבקה בו
יתברך, הרי גם הם מתעלים ונהפכים לקדושה, כמוסבר
בתנאי⁶⁵, שזדונות אלו הופכים לזכויות ממש.

ובכך יש דרגות: שנאה ומאיסה ברע באופן מוגבל,
וכך גם אהבת ה' מוגבלת. ולעומתם, שאינה מוגבלת,
שאינה לפי השורה, וכן אהבה רבה לה', שאינה לפי
השורה, מעל למדידה והגבלה⁵².

ובענין זה מרגיש רש"י, שאהבתו הבלתי מוגבלת של
יהודי לקיום רצון ה', שלא על-פי מדידה והגבלה, נובעת
מ"אברהם אביהם", שאהבתו לה' היתה מעל לכל מדה
וגבול⁵⁴, "אהבה מקלקלת את השורה", ומשום כך⁵⁵ היתה
הנהגתו – "וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו".

ומכיון ש"קדמך אברהם אביהם", השפיע הדבר עד
כדי כך, שלא זו בלבד שפעולתו של בלעם באופן של
"שנאה מקלקלת את השורה" לא הצליחה לגרום לקטרוג
על ישראל, אלא להיפך – נגרם ההיפך, וניתן הכוח, שגם
אצל ישראל תהיה "שנאה מקלקלת את השורה", שנאה
מוחלטת לרע ולדברים שליליים, ולכן ההימנעות והזהירות
ב"סור מרע" היא באופן של "קלקול השורה" – מעל
למדידה והגבלה.

שני אופנים אלו אינם רק בקיום המצוות – סור מרע
ועשה טוב – מצד הגברא, אלא גם בקשר להשפעה
בעולם, כנרמז בפסוקים עצמם: אצל אברהם נאמר
ו"יחבוש את חמורו", זהו רמז ל"חומר" הגוף, כתורתו
הידועה של הבעל-שם-טוב⁵⁶: "כי תראה חמור, כאשר
תסתכל בעיון בהחומר שלך שהוא הגוף... עזוב תעזוב עמו
– לברר את הגוף ולזכך ולא לשברו בסיגופים".

וזוהי המשמעות של "יחבוש את חמורו" כפי שמפרש
הש"ך על התורה⁵⁷, "שכבש החומר" – לא לשבור את
הגוף. אלא לכבוש ולזכך את חומריות הגוף, ולנצל
לעבודת ה'. וכן ה"חומר" במובנו הכולל, של העולם כולו,
מלאו את הארץ וכבשוה⁵⁸, את הדברים המותרים
שבעולם יש לכבוש ולהכניס לרשות הקדושה.

אך כאשר מדובר על "אתנו של בלעם", ענינים של

(61) וראה ספר המאמרים באהי לגני – דשנת השי"ת (פ"ג וה');
תשי"ג (בתחלתו. שם פ"ו); תשי"ד (בתחלתו) ועוד – ע"ד הפיכת שטות
דלעו"ז ע"י שטות דקדושה.

(62) תניא פ"ז.

(63) ראה תניא שם ואילך.

(64) ראה לקו"ת שה"ש ו, ד.

(65) פ"ז. וראה בארוכה דרמ"צ קצא, א ואילך – דוהי המעלה
דבע"ת לגבי צדיקים.

(54) בפרטיות בחי' האהבה שהיא ירושה לנו מאבותינו היא בחי'
אהבה מסותרת (תניא פ"ח יט. ועוד). וראה ספר הערכים-חב"ד בערכו
ע"ד דרגת אהבה זו.

(55) להעיר גם מאנה"ק סכ"א.

(56) כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) בהוספות סט"ז. וש"נ.

(57) פ' וירא שם. וראה גם עקידה ואברבנאל שם בארוכה.

(58) בראשית א, כח.

(59) ראה לקו"ת תצא שבעה ע"ד 31 (לט, סע"ד ואילך).

(60) כלשון הגמרא – הובא לעיל סעיף ג.

ט.

הפיכת הקללה לברכה

- 1 וכאן רואים את ה"ענינים המופלאים" של "יינה של
2 תורה" שבפירוש רש"י:
3 תוכנה של פרשת בלק הוא, שלמרות שבלק שכר את
4 בלעם לקלל את ישראל, הרי התוצאה מכך לא היתה ביטול
5 הקללות בלבד, אלא יותר מכך, הקללות הפכו לברכה,
6 כלשון הפסוק שלעיל, "ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל
7 בלעם ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך
8 ה' אלקיך".

(66) ראה לקו"ת תצא שבערה 31.

- 9 דבר זה נרמז בפירוש רש"י – מיד בפעולתו הראשונה
10 של בלעם בתחילת הליכתו "לקלל את ישראל" שהפעולה
11 "ויחבוש את אתונו", ה"שנאה מקלקלת את השורה",
12 התבטלה מיד והתהפכה על ידי ש"כבר קדמך אברהם
13 אביהם", על ידי אהבה מקלקלת את השורה של ישראל
14 לקדוש-ברוך-הוא, שהאהבה מלמטה עוררה, כמים הפנים
15 לפנים, גם מלמעלה את "ויהפוך... את הקללה לברכה כי
16 אהבך ה' אלקיך"⁶⁶.
(משיחת ש"פ חו"ב תשמ"ב)

המשך ביאור למס' זכנים ליום ראשון עמ' 1

- 28 פסח' ללמדנו ששינוי קודש בכל העבודות ושינוי בעלים בשחיטה
29 מעכבים בפסח ופוסלים אותו לגמרי. ובש"למים – ושוב יש להקיש
30 פסח לשלמים, להשוות דין שחיטה לדין שאר עבודות בפסח כשם
31 שהן שוות בשלמים. מה שלמים בין זביחה בין שאר עבודות לא
32 חלקת בהן למצוה, שיש לעשותן לשמן ואם נעשו שלא לשמן
33 אינם עולים לשם חובה, אף פסח לא תחלוך בו בין זביחה לשאר
34 עבודות לעצב, וכשנעשה אחת מעבודותיו בשינוי קודש או
35 בשינוי בעלים הרי הוא פסול לגמרי. (משום ששנאמר הוא בזביחה
36 אינו אלא לעצב).
37 שוב שואלת הגמרא: אלא 'הוא' שנאמר לאחר 'ואמרתם זבח פסח'
38 למה לי, הרי כבר למדנו שמחשבת שלא לשמה מעכבת בפסח
39 מהיקש 'זאת התורה'.
40 משיבה הגמרא: כתוב זה נצרך לפירוש, נאמר בפסח 'הוא'
41 בשחיטה לעצב, ושינוי קודש ושינוי בעלים פוסלים בו. אבל אשם
42 שלא לשמו כשר, שכן לא נאמר בו 'הוא' אלא לאחר הקטרת
43 אימורין, והרי הוא (האשם) עצמו אפילו אם לא הקטירו את
44 האימורין שלו כלל הוא כשר, על כן לא יתכן שהקטרה שלא
45 לשמה תפסלנו.
46 דנה הגמרא במקור פסול חטאת שלא לשמה. שואלת הגמרא:
47 חטאת מנול – מנין לנו דין לשמה בחטאת.
48 משיבה הגמרא: למדנו זאת ממה דכתיב (ויקרא ד לז) 'ושחט אותה
49 לחמאת', ומכאן שצריך שתהא שחיטה לשם חטאת.
50 שוב שואלת הגמרא: אשכחן – הלא מכתוב זה למדנו רק על
51 שחיטה, אך קבלה מנול – מנין לנו בה דין לשמה.
52 משיבה הגמרא: למדנו דין לשמה בקבלת דם החטאת, ממה דכתיב
53 בה

- 1 מתרצת הגמרא: אלא אמר רב ספרא, הכתוב 'וזהבית פסח' אכן
2 נדרש לכוונת נחמן, שמותר הפסח קרב שלמים. והכתוב 'שמור את
3 חגך האביב ועשית פסח' נדרש למצוה בשינוי קודש, שכדי שיעלה
4 לשם חובה צריך לשוחטו לשמו ולא לשם קרבן אחר. והכתוב
5 'ואמרתם זבח פסח' נדרש בשינוי בעלים למצוה, שצריך לשוחטו
6 לשם בעליו ולא לשם אחרים. ו'הוא' שנאמר בהמשכו של כתוב
7 זה 'ואמרתם זבח פסח הוא' לא בעצב בין הקא והקא – שבין שינוי
8 קודש ובין שינוי בעלים פוסל בפסח.
9 שוב שואלת הגמרא: ואשכחן – הלא מ'ואמרתם זבח פסח' למדנו
10 רק על זביחה, אך שאר עבודות הדם של קבלה הולכה וזריקה, מנול
11 ששינוי פוסל בהן.
12 משיבה הגמרא: הואיל ונלי נלי – מכיון שגילה הכתוב ב'ואמרתם
13 זבח פסח הוא' ששינוי קודש ושינוי בעלים פוסל בשחיטה, יש
14 ללמוד מכך שהם פוסלים גם בשאר עבודות.
15 מבאיה הגמרא שיטה נוספת במקור פסול שינוי קודש ושינוי
16 בעלים בפסח: רב אשי אמר, 'הואיל ונלי נלי' לא אמרינן, אלא
17 בשאר [עבודות] בפסח מנול ששינוי קודש ושינוי בעלים פוסלים
18 בהן, מהיקש למדנו זאת. דהרי כתיב (ויקרא י לו) 'זאת התורה לעולה
19 ולמנחה וגו' ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים. ותניא,
20 'קרבניהם' שנאמר בכתוב שלאחריו (שם לח) 'ביום צותו את בני
21 ישראל להקריב את קרבניהם', זה כבוד ומעשר ופסח, שאף הם
22 בכלל היקש 'זאת התורה'. נמצא שהקישו הקתוב את הפסח
23 לשלמים. מה שלמים בין שינוי קודש בין שינוי בעלים בענין למצוה
24 – כשם שבשלמים יש מצוה להקריבם לשם זבח ולשם בעלים
25 ואם לא הקריבם לשמם אינם עולים לשם חובה, אף כל הזבחים
26 ובכללם פסח בין דין שינוי קודש בין דין שינוי בעלים נאמר בהם
27 למצוה. ומעתה מיותרים הכתובים 'ועשית פסח' ו'ואמרתם זבח

ילקוט לוי יצחק על התורה

רובע הוא יסוד³ הנקרא רובע⁴ ישראל כי שיעורא דגופא

השיעור הנ"ל. וראה לקמן הערה 3.

(3) רובע הוא יסוד: מבאר ומרמז ד"רובע" (מלשון רביעי) הוא כנגד מדת ה"יסוד", ומבואר כאן ובכמה מקומות בחסידות ובלקוטי לוי יצחק ותורת לוי יצחק כמה וכמה ביאורים ורמזים בזה, הן בנגלה

דתורה והן בפנימיות התורה, ומהן:

(א) "רובע" – "רביעי" – מלשון רביעיותיהן, זרע היוצא מהיחוד (נדה לא, א. רש"י בלק כג, י). ועיין תענית ו, ב "מאי לשון רביעה".

(ב) בחז"ל נק' אבר היסוד בשם "אצבע", כמארז"ל (נדה סו, א) "אין כל האצבעות שוות", ויש ד' אצבעות בטפח (ראה רש"י נדה כו, א. רמב"ם הל' שבת פ"ז הל"ו), נמצא ד"אצבע" – אבר היסוד – הוא

רביע. (לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד עדר)

(ג) ביוסף (יסוד) כתיב "כן פורת יוסף" לשון פרי' ורבי', כתרומתו ברי דיסגי יוסף, ובגמ' בכורות נה, ב: "בראשית ב, יד) והנה הרביעי הוא פרת – שמימי פרים ורבים".

(ד) בגמ' שבת (קד, א), אותיות ג'-ד' (דאל"ף ב"ת) מרמז גמול דלים עיי"ש.

ומבואר בחסידות (ראה ביאורי זוהר לאדמו"ר האמצעי [הוצאת ה'תשע"ה] ריט, ג. אור התורה חנוכה (בראשית כרך ב) שלד, סע"א ואילך), דהאות ג' "גמול", מרמז לבחי' יסוד המשפיע להאות ד', הנק' "דל" בחי' מלכות דלית לה מגרמא כלום, (ע"ד עשיר המשפיע להעני והבעל הנותן להאשה וד"ל).

ובציור האות ג' מבואר שהיא "ד" פעמים ציור האות י' כדלקמן – שהגימ'ל כולל ב' אותיות, (א) אות ו', (ב) אות י' היוצאת למטה בקצה הרגל. והאות ו' – ההמשכה מלמעלה למטה – הוא ג' פעמים ציור אות י', והאות י' היוצא בקצה מרמז לבחי' היסוד, ונמצא שהיסוד מספר רביע, עיי"ש.

(ה) השיעור בתורה "רביעית ההין" הוא רמז, דיש ע"ב ביצים בשיעור הין, ורביעית ההין הוא ח"י ביצים, רמז לאבר היסוד הנק' חי, דממנו בא חיים להעולם, וזהו "ונסכו רביעית ההין" (ראה מאורי אור ערך רובע. אור התורה פנחס (במדבר כרך ד – הוצאת תש"ס) עמוד א'קס).

(ו) הג' רגלים – פסח שבועות סוכות – כנגד האבות חג"ת, ושמייני עצרת – הרביעי – כנגד יוסף בחי' יסוד (אור התורה וישב רסה, ב.

לקוטי שיחות חלק ג עמוד 831).

(ז) בהג"ל, יוסף בחי' יסוד בגי' פ' פעמים "בן", שיוסף הוא "הרביעי", המקבל מהשלשה אבות (ראה ילקוט לוי יצחק על התורה חלק ג סימן ח).

(ח) בחי' יסוד מקבלת ההשפעה מעיקרי המדות חג"ת שהוא "הרביעי" (אור התורה חנוכה שם), דהגוף נחשב כד' בריתות. וכן (יבמות נג, ב)

שמות ל"ה, 5 – ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה

ק

ביאור ד"בצלאל" יש בו ב' מעלות, יסוד ומלכות – בחי' יוסף ויהודה, ומרמז בשמו

בצלאל¹ רביעאה איהו לנהורין עלאין. יוסף רביעאה איהו גו' נהורין דאדם קדמא. סליקו דלעילא, חביבא דכלא. עליה פתיב (פנחס כח, ז) ונסכו רביעית ההין בקדש וגו'.

זחר חלק ג דף קטב, ב

בצלאל הוא בחי' יסוד רביעאה לנהורין עלאין כמ"ש בפ' שלח דף קס"ב ע"ב ובהגהות מהר"ח שם או"ק? ג'.

(1) [בתרגום ללה"ק]: בצלאל רביעאה איהו לנהורין עלאין (בצלאל הוא הרביעי לאורות העליונים), יוסף רביעאה איהו גו' נהורין דאדם קדמא (ויוסף הוא הרביעי באורות של אדם הראשון, ר"ל יוסף שהוא היסוד הוא רביעי לחג"ת דו"א), סליקו דלעילא (והיסוד עולה למעלה עד הדעת), חביבא דכלא (והוא חביב מכל), עליה פתיב (עליו נאמר (פנחס כח, ז) ונסכו רביעית ההין בקדש וגו'). (ראה הביאור לקמן הערה 3 אות ה).

וראה בכל זה – אור התורה ויקהל (שמות כרך ז) עמוד ב'תת-ב.

(2) ראה אור התורה דרושים לשמע"צ (דברים כרך ד) עמוד א'תשצג וז"ל: במק"מ פ' שלח שם בענין יוסף רביעאה הוא, א"נ כד חשבין גוף וברית חשוב חד, נמצא יסוד רביעי לחג"ת, ועוד כשהוא עולה בסוד הדעת כי הזווג נקרא והאדם ידע, וזהו ענין הלולב שגבוה מג' הדסים שהם חג"ת עיי"ש עליית היסוד להדעת ע"ד צדיק כתמר יפרח, אז נמצא שהוא רביעי לנהורין כח"ב, ופ' זה עיקר עכ"ד המק"מ שם בשם הג"ב. וזהו ענין שמע"צ שהוא רגל בפני עצמו, א"כ הוא כמו רגל רביעי אף שבאמת אינם רק ג' רגלים כי יעקב ויוסף גוף וברית חד מ"מ הוא כמו רביעי, כי יוסף איהו רביעאה לנהורין. עיי"ש כל הביאור.

נמצא, ש"רביעי" הוא בחי' יסוד מצד שני טעמים, (א) שייסוד הוא רביעי לחג"ת, כד חשבין גוף וברית חד, (ב) כמארז"ל (יבמות נג, ב) "אין קישוי אלא לדעת", וא"כ כאשר היסוד עולה לבחי' הדעת הוא נעשה רביעי לכתר חכמה בינה וד"ל.

והטעם שהיסוד נקרא רביעי הוא כפי המוסבר בהמשך דברי הרב המחבר ששיעורא דגופא הוא ד' בריתות, והיסוד הינו רביעית מן

הנה עתה יוסף הוא למעלה מיהודה, החתן גבוה במעלה מהכלה, כמו משמח⁹ חתן וכלה, שהכלה היא בחי' אחריים אל החתן, אבל לעתיד יהי' יהודה למעלה מיוסף, שהכלה גבוה במעלה מהחתן, כמו משמח חתן עם הכלה, וכמ"ש בתנו"א בד"ה ויגש אליו יהודה¹⁰ ובהביאור ע"ש.

ובצלאל שהוא רביעאה לנהורין, כמו יוסף בחי' רובע, וכמ"ש בפ' שלח דף קסב' ע"ב, י"ל יש בו המעלה דיהודה ג"כ, כי הרי הוא ממטה יהודה, והיינו שיש בו ב' המעלות ויהודה גם יחד.

יוסף⁷ ויהודה⁸ הם יסוד ז"א ומלכות,

ד' בריתות, כמ"ש בזה"ק⁵ פ' בלק דף ר"ד ע"א ע"ש. כי רובע הוא מלשון הרבעה, דהיינו יחוד, שהוא המרבע את הנוקבא. כי פירוש רובע הוא הזרע היוצא מהתשמיש כפרש"י בחומש⁶.

ובצלאל שהוא רביעאה לנהורין, כמו יוסף בחי' רובע, וכמ"ש בפ' שלח הנ"ל, י"ל יש בו המעלה דיהודה ג"כ, כי הרי הוא ממטה יהודה, והיינו שיש בו ב' המעלות דיוסף ויהודה גם יחד.

לזהר שמות-דברים עמוד קנו. עמוד תב), דיהודה הוא הבן הרביעי בחי' מלכות, וכן דוד, שבא מיהודה – וענינו הרי הוא מלכות בפשטות – ה"ה "רגל רביעי שבמרכבה" (ראה זהר ח"א דף רמח, ב. ח"ג דף רסב, ב).

(9) משמח . . וכלה; משמח . . עם הכלה: נוסח הברכה השנית והשביעית מהשבע ברכות. בביאור ב' הדרגות – ראה: תורה אור שבהערה הבאה. לקוטי תורה שיר השירים מח, ב. סידור עם דא"ח קלה, סע"ב ואילך [ובהוצאת תשע"ט – רז, סע"ג ואילך]. דרושי חתונה מכ"ק אדמו"ר מהר"ש ע' סט (ובנסמן שם). שם ע' קסז [ובהוצאת תשפ"ג – עמודים פד. רמון]. ספר המאמרים ה'תרמ"א עמוד תקסח ואילך. ועוד.

(10) תורה אור מג, ג ואילך. מוד, ד ואילך, וז"ל שם: ולתוספת ביאור במש"ל ע"פ ויגש כו' . . יובן ממ"ש בברכה אחרונה דנשואין מהרה ה' אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים כו'. בא"י משמח חתן עם הכלה. וצ"ל הטעם לשינוי לשון הברכות. שמתחלה אמר משמח חתן וכלה ואח"כ אמר עם הכלה. וגם צריך להבין ענין קול חתן וקול כלה. והענין הוא מ"ש משמח חתן וכלה קאי אמן הזה. ומ"ש עם הכלה קאי אלעתיך דהיינו אחר שכבר אמר מהרה ישמע דהיינו בביאת הגואל אז אח"כ אומר עם הכלה . .

והנה ידוע דקעת בגלות המל' מקבלת האור ע"י ז"א שהוא מקבל בעצמו מאימא. וכמ"ש בעטרה שעטרה לו אמו והוא משיפיע אח"כ למל' אבל לעתיד נאמר א"ח עט"ב שתהיה המל' עט"ב ז"א, שתתעלה יותר למעלה הימנו כי נעוץ סופן בתחלתן כו'. וזהו הטעם למשארז"ל עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש. ולכן עתה בזה"ז נאמר משמח חתן וכלה שהכלה היא המל' מקבלת האור ע"י החתן ז"א. ולעתידי אחר ששכר תתעלה אז נאמר משמח חתן עם הכלה שעל ידי הכלה הוא משמח את החתן מפני שא"ח היא עט"ב כנ"ל וז"ש מהרה ישמע כו' קול כלה כו'. כי עתה בגלות נאמר נאלמתי דומיה שהיא בחי' שתיקה וכאלם לא יפתח פיו כו' ולכן החתן הוא אומר הרי את מקודשת לי והכלה שותקת אבל לעתיד כשתתעלה מעלה מעלה אז תהיה ג"כ משפעת ונק' קול כלה. עיי"ש. ראה שם כל הביאור.

(11) הוא הזהר שבריש סימן זה.

"אין קישוי אלא לדעת", ודעת הוא "רביעי" לבחי' כתר חכמה ובינה. (ט) לולב (בגין "חיים") הוא בחי' יסוד, ושיעורו ד' טפחים, וטפח א' – רביעי – יוצא למעלה מן ההדס (ילקוט לוי יצחק על התורה חלק ג סימן כט הערה 27). "טפח" בגין "סוד-טוב" (לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שצא [מובא לעיל סי' נג]).

(4) בלק כג, י.

(5) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי (הוצאת ה'תשע"ה) ריט, ג ואילך.

(66) עה"פ בלק שם. וז"ל: ומספר את רבע ישראל, רביעותיהן, זרע היוצא מן התשמיש שלהם.

(77) יוסף בחי' יסוד: ראה זהר ח"א דף נט, ב: "יוסף בגין דנטיר לוי לברית זכה דאקרי צדיק". וראה בתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד רנ, וז"ל: "יוסף – יסוד, ה' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון ה' בזנות שהוא באבר היסוד" עיי"ש. ובלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רפד: "שיוסף בחי' יסוד מספרו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".

וראה תורת מנחם – התוועדויות ה'תש"ג ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15, ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע – ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי כט, ד ואילך [ובהוצאה החדשה – עה, ד ואילך].

אור התורה ויחי תתקצא, א ואילך. תתשכא, א ואילך. עיי"ש.

תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ב עמוד רז. רטו. חלק ד עמוד קז ואילך. ועוד.

(8) יהודה בחי' מלכות: ראה ויחי מט, י. בראשית רבה פרשה צט, ח. לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד תטו וז"ל: יהודה הוא מלכות כי לו ניתנה המלוכה והוא ה' המלך באחיו, ודוד שמלכותו קיים לעולם מיהודה, עיי"ש.

וראה לקוטי שיחות חלק כח עמוד 104 ואילך. חלק ל סוף עמוד 219 ואילך. חלק כא עמוד 247 ובהערות שם. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק א עמוד שמו ואילך. תורת מנחם – תפארת לוי יצחק בראשית סימן ל. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג סימן עו. צא. ולהעיר, מהמובא בתורת הרב המחבר ז"ל (לקוטי לוי יצחק, הערות

אל, אל הוא מלכות, כלה, כמ"ש בהקדמת זהר הקדוש דף ח ע"א בפי' כבוד אל¹⁸ ע"ש. והצל הוא הדמורא ועיין

וי"ל¹² זהו מה שבצלאל גי' א"ל הוי' א"ל אדנ"י, אל הוי' הוא¹⁴ בז"א, ואל אדנ"י¹⁵ במלכות¹⁶. גם בצלאל בצל¹⁷

(12) וי"ל זהו מה שבצלאל: מבאר ומרמז שלשה ענינים ד"בצלאל" מרמז לבחי' "יסוד".

(א) מ"ש בזהר (כנ"ל) דבצלאל הוא רביעאה לנהורין, ע"ד יוסף בחי' יסוד.

(ב) רמז ב"גימטריא" – אל הוי' (דמורא) + אל אדנ"י (נוקבא) דמורה על היחוד – בחי' יסוד.

(ג) רמז ב"אותיות" שמו, "צל" בחי' דמורא, "אל" בחי' מלכות – המורה על היחוד – בחי' יסוד. ראה הערה 17.

(13) בצלאל בגי' 153, וכן א"ל (31) הוי' (26) + א"ל (31) אדנ"י (65) = 153.

(14) הוי' הוא בז"א: ראה אור התורה לך לך (בראשית כרך ד) תרעו, א וז"ל: וכאשר שמעתי ממורי ה"מ ע"ה שלכן הוא התלבשות שם הוי' בז"א דוקא ואף שישנו בכל הספי' (שהרי שם הוי' הוא פי' שהוא מהותו* כו') אך לכן הוא מתלבש בז"א דוקא (ולא בשאר הספי') מפני שבשאר הספירות הוא רק התהוות דבר א' ואין שם התחברות ב' הפכי' כו' כ"א בז"א הוא התחברות שני הפכי' חו"ג ביחד וכנ"ל שא"א לחברם יחד כ"א כשיושפע עליהם אוא"ס ב"ה שלמעלה משניהם, עיי"ש.

וראה ספר המאמרים ה'תרס"ה עמוד נט ואילך [ובהוצאת תש"פ – עמוד צ ואילך].

(*) אולי צ"ל: מהווה.

(15) אדנ"י הוא מלכות: ראה תניא – שער היחוד והאמונה פרק ז וז"ל: ידוע לכל כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך דאין מלך בלא עם פי' עם* מלשון עוממות שהם דברים נפרדים וזרים ורוחקים ממעלת המלך, כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד לא שייך שם מלוכה עליהם, וכן אפילו על שרים לבדם, רק ברוב עם דוקא הדרת מלך, ושם המורה על מדת מלכותו יתברך הוא שם אדנות כי הוא אדון כל הארץ, ונמצא כי מדה זו ושם זה הן המהוין ומקיימין העולם להיות עולם כמות שהוא עכשיו יש גמור ודבר נפרד בפני עצמו, עיי"ש.

(*) ראה הביאור בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן קכ.

(16) ואל אדנ"י במלכות: ראה דרך מצותין קו, א וז"ל: השפע בעולם הזה נמשכת דרך לבוש הטבע, פירוש, שהיא מתלבשת ומתעלמת ומסתתרת עד שנראה כאילו עולם כמנהגו נוהג דרך הטבע, ובאמת הכל בא מהש"י בכבודו ובעצמו אלא שהוא מסתיר שפע אלקותו כ"כ עד שלא יראה בגילוי דבר ניסי ויוצא מנהוג העולם כ"א שיראה הכל כאילו הוא דבר טבעי.

וז"ש האריז"ל ע"פ צו את בני' שהוא בחי' שם א"ל אדנ"י שעולה בגימ' צ"ו וידוע מארז"ל אין צו אלא ע"ז (עי' סנהדרין נ"ו [ב]') והיינו שבחי' ע"ז יונקת ממש אל אדני וזהו הכוונה באמירת פ' התמיד להתייש כחה עיי"ש, ולכאורה יפלא מה ענין ע"ז לשם אל אדני, אלא הענין כי שם

זה הוא השולט בעשי' שבו ועל ידו נמשך חיות מא"ס ב"ה בעולם העשי', וההשפעה הנמשכת בעשיה צריכה להסתתר בלבוש גם ועב עד שיתראה כאילו עולם כמנהגו נוהג וזהו ענין ע"ז שהוא בחי' היש וכפירה באלקות לומר אני ואפסי עוד וכחי ועוצם ידי כו' כנ"ל רק דקרו ל' אלקא דאלקייא כמ"ש בלק"א ולכן אמרז"ל אין צו אלא ע"ז ששפע אל אדנ"י נמשכת דרך לבוש הטבע שהוא בחי' ע"ז ובחי' יש כנ"ל. עיי"ש.

וראה גם לקוטי תורה פרשת מסעי פט, ב. אור התורה פרשת ראה עמוד תשכו. תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשכ"א עמוד רכג. לעיל סי' לא. סו. קט הערה 18. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג סי' קמז.

(17) ראה ברכות נה, א (מובא לקמן סי' קיד. קטו).

מבאר ומרמז, דבשם "בצלאל" מרמז ב' המעלות – יסוד ז"א (יוסף), ומלכות (יהודה), דהוא נוטריקון "בצל" – "אל" (ראה ברכות נה, א), "צל" בחי' ז"א – דמורא, ו"אל" – בחי' מלכות.

(18) וז"ל [ובתרגום ללה"ק]: הַשְׁמִימִים מְסַפְּרִים כְּבוֹד א"ל, (ומפרש) הַשְׁמִימִים דָּא הִתְּן (השמים זה החתן שהוא ז"א), דְּעָאֵל לַחֻפָּה (שנכנס לחופה, דהיינו שנכנס להתתייחד עם המלכות). מְסַפְּרִים, (פירושו) מְתַעֲתְרִין דְּחֻפָּה דְּסַפִּיר (מאירים כמו הזוהר של אבן ספיר, ור"ל שז"א מאיר אז בכח המוחין שמקבל מאו"א, בכוח הארת הדיקנא דאריך שמקבל, כדי לתקן את הכתר שלו, וזה שכתוב "השמים מספרים" פירוש ז"א מאיר כמו או"א, כי מספרים הוא לשון ספיר, וזוהר של ספיר הוא הארת או"א), דְּנִהֵר וְנִהֵר מְסַפְּרִי עֲלֵמָא נְעֵד סִינִי עֲלֵמָא (ואז ז"א מאיר בכח המוחין מסוף העולם ועד סוף העולם, והיינו מהכתר עד המלכות שבו, ונקרא הכתר שבו סוף ממטה למעלה).

(ומה שכתוב) כְּבוֹד אֵל, (פירושו) דָּא כְּבוֹד פְּלָה (זהו כבוד של הכלה שהיא המלכות), דְּאֶקְרִי א"ל (שנקראת א"ל), דְּקָתִיב (תהלים ז, יב) וְאֵל זֹעֵם כְּכֹל יוֹם (זה נאמר על המלכות שזועמת מתוקף הדינים שבה, ומפרש) כְּכֹל יוֹמֵי שְׁתָּא אֶקְרִי א"ל (בכל ימות השנה היא נקראת רק בשם א"ל), וְהִשְׁתָּא דְּקָא עֲאֵלַת לַחֻפָּה אֶקְרִי כְּבוֹד וְאֶקְרִי א"ל (ועתה שהיא נכנסת לחופה – נקראת כבוד, ונקראת א"ל, מטעם שמקבלת בשבועות דעת פנימי שהוא שם ס"ג שמשפירו כבו"ד א"ל, ולפי שנקראת בשני שמות לכן נכפלו בחינת המוחין שלה שמקבלת מו"א, כי היא מקבלת) יְקָר עַל יְקָר (דהיינו מוח החכמה הנקרא יקר, לפי שמאיר לה ביותר), נְהִירו עַל נְהִירו (ומקבלת אור על אור, דהיינו מוח הבינה שגם הוא מאיר לה), וְשִׁלְטָנו עַל שִׁלְטָנו (ומקבלת כח השלטון על הנהגת השלטון שלה, דהיינו מוח הדעת שעל ידו היא שולטת על כל העולם). [מפרשים].

[זהר] בפ' ויצא דף ק"ס ע"ב. (ושם הוא לענין זו"ן דסטרא

אחרא, ולהבדיל יובן כמו"כ בקדושה).

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד שכג ואילך

(19) וז"ל [ובתרגום ללה"ק]: (כתיב איוב לח, יז) "הִנְגִּלוּ לְךָ שְׁעֵי מִנְתּוֹת שְׁעֵי צִלְמֹנוֹת תִּקְרָא" (ופי' במצודת דוד: הנגלו. [הקב"ה אמר לאיוב] האם נגלו לך שערי מות עד שתשפוט שלא יחיו המתים וכו'. ושערי צלמות. כפל הדבר במילים שונות), וכו', (ומפרש את ענין השערים, ושואל) מאן אינון שְׁעֵי מִנְתּוֹת (מי המה שערי מות) ומאן אינון שְׁעֵי צִלְמֹנוֹת (ומי הם שערי צלמות), אָלָא מִנְתּוֹת וְצִלְמֹנוֹת כְּתִידָא אינון (אלא מות הוא הנוקבא דקליפה שהיא הלילית, וצלמות הוא הדמורא שהוא הס"מ, והם תמיד יחד), וְזִינְגָא כְּתִידָא אינון (והם בזווג אחד). מִנְתּוֹת הָא אֲתִקְרִי, דָּא מִלְּאךְ הַמִּנְתּוֹת, וְהָא אוֹקְמוֹה (מלת

מות למדנו שהכוונה על מלאך המות שהוא הלילית, וכבר ביארנו כד), צִלְמֹנוֹת (נוטריקון), צֶל מִנְתּוֹת (והיינו) הָאֵי אֵיהוּ מֵאֵן דְּרָקִיב עָלֶיהָ (הוא הס"מ – הצֶל שעל המות – הרוכב עליו), וְאֵיהוּ צֶלָא דִּילֵיהָ וְתוֹקְפָא דִּילֵיהָ (והוא הצל ותוקף שלו), לְאַזְדָּוְנָא כְּתִידָא בְּקִשׁוֹרָא חַד וְאֵינוּן חַד (להתחבר כאחד בקשר אחד והם בחי' אמות), וְכָל אֵינוּן דְּרָגִין דְּנִפְקִי מִנְיָהּ וּמִתְקַשְׁרֵן בְּהוּ (וכל אלו המדרגות שיוצאות מזו"ן דקליפה ומתקשרות בהם), אֵינוּן שְׁעֵרִים דְּלָהוּן (הם השערים שלהם). עיי"ש.

המשך ביאור למס' זבחים ליום ראשון עמ' א

1 חֲטָאת שֶׁשְּׁחָטָהּ עַל מִי שְׂאִינוּ מְחֻיִּיב בָּלוֹם, פְּסוּלָהּ. ואף שאין שינוי
2 בעלים פוסל אלא בשוחט לשם מי ששייך בכפרה זו, מכל מקום
3 אף מי שאינו חייב חטאת ראוי להתכפר בה על עבירת עשה
4 שבידו, שכן אין לך אדם בישראל שאינו מחוייב בכפרת ביטול עשה,
5 והרי אמר רבא, חֲטָאת מִכְפֶּרֶת עַל חֵיִיב עֲשֵׂה מִכַּח קֵל וְחוּמָר, שכן
6 אם על חייבי פְּרִיטוֹת הַחֲמוּרִים היא מִכְפֶּרֶת, עַל חֵיִיב עֲשֵׂה הַקִּלִּים
7 לֹא בָּל שֶׁכֵּן שהיא מכפרת. נמצא שכל אדם נחשב מחוייב כפרה

8 כמו הבעלים, ועל כן חטאת שנשחטה לשמו פסולה.
9 מקשה הגמרא: לְמִימָרָא דְּבַת מִינָהּ הִיא – וכי ניתן לומר שכפרת
10 עשה היא ממין כפרת חטאת, ועל כן כל המחוייב בכפרת עשה
11 נחשב כבר כפרה בחטאת. וְהָאֵמֵר רַבָּא לעיל, חֲטָאת שֶׁשְּׁחָטָהּ עַל
12 מִי שֶׁמְחֻיִּיב חֲטָאת פְּסוּלָה, אבל אם נשחטה על מִי שֶׁמְחֻיִּיב עוֹלָה
13 היא בְּשָׂרָהּ, משום שחייב כפרתו אינו ממין כפרת חטאת. הרי לנו
14 שאין חטאת מכפרת על מה שמכפרת העולה.

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' א

1 אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻעַ לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, אִם כֵּן נִמְצָא שֶׁהוֹרְעָתָהּ אֵת בֶּחַ
2 פסול שלא לשמו של פֶּסֶח, וְנִתְּתָה בֶּחַ בפסול זה בְּשָׁלְמִים יותר
3 מבפסח. שהרי לדרבירך בכל ימות השנה שהוא זמן שלמים פסח
4 הנשחט לשמם כשר, ואילו בארבעה עשר בניסן שהוא זמן פסח,
5 שלמים שנשחטו לשמו פסולים, ונמצא שחמורה מחשבת שלא
6 לשמה בשלמים יותר מבפסח. והרי לא כן הוא, אלא החמיר
7 הכתוב בדין שלא לשמו של פסח יותר מבשאר זבחים, שכן פסח

8 שנזבח שלא לשמו פסול ואילו שאר הזבחים כשרים.
9 הָיָה רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְדָנָה לְפִסּוּל שֶׁאֵר זִבְחִים שֶׁנִּזְבְּחוּ לְשֵׁם פֶּסֶח בְּזִמְנָא
10 מִדִּין אַחֵר. שכן מצינו מותר פֶּסֶח בְּאֵל שְׁלָמִים, וְאִלּוּם אֵין מוֹתֵר
11 שְׁלָמִים בְּאֵל פֶּסֶח. ואם כן קל וחומר הוא, ומה פֶּסֶח שֶׁמוֹתֵר בְּאֵל
12 שְׁלָמִים ואף על פי כן אם שֶׁחָטְמוּ בְּזִמְנָא לְשׁוֹם [לשם] שְׁלָמִים הוא
13 פְּסוּל, שְׁלָמִים שֶׁאֵין מוֹתֵרֵן בְּאֵל פֶּסֶח, אִם שֶׁחָטְמוּ לְשֵׁם פֶּסֶח בְּזִמְנָא אֵינוּ
14 דִּין שֶׁיִּהְיוּ פְּסוּלִין.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' א

1 כְּרִיבָה לְמוֹזֶבֶת, אלא תרעה עד שיפול בה מום ויפדוה ויקחו בדמיה
2 בהמה אחרת למוזבת. שכן בשעה שהקדיש את חציה הראשון
3 היתה דחיה מהקרבן, שהרי חציה השני היה עדיין חולין באותה
4 שעה, ומכיון שנדרתה שעה אחת שוב אינה ראויה למוזבת אף
5 לאחר שהוקדשה כולה. ובהמה זו עוֹשֶׂה תְּמוּרָה כדין כל בהמת
6 קדשים, שאם אמר על בהמה אחרת שתהיה תמורתה של זו גם
7 השניה מתקדשת בקדושת מוזבת. וְאִלּוּם גַּם תְּמוּרָתָהּ כִּיּוֹצֵא בָּהּ,
8 שהיא קדושה ואינה קריבה למוזבת, שכן דין התמורה הוא כדין

9 הבהמה שהמירו בה לכל דבר.
10 מוכיחה הגמרא: וְשָׁמַע מִינָהּ תֵּלֶת – שמענו מדברי רבי יוחנן אלו
11 שלש הלכות בדין דחיו.
12 א. שָׁמַע מִינָהּ, גם בְּעָלֵי חַיִּים נִדְחִין לְעוֹלָם, ולא רק קרבנות
13 שחוטטים.
14 ב. וְשָׁמַע מִינָהּ, גם קרבן שהוא דחוי מְעִיקָרָא ו–מתחילת הקדשון
15 הָיָה דְּחוי, ולא רק קרבן שהיה ראוי למוזבת ואחר כך נדחה.
16 ג. וְשָׁמַע מִינָהּ,

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

משיחא, ולכן צריך לנצלו ככל האפשרי, והאריכות בדבר הפשוט למותר.

(אגרות קודש ח"ג ע' ג. מתוך "לקראת שבת")

גאולה במהירות

מה שכתוב במדרשי רבותינו זכרונם לברכה שגאלתן של ישראל היא קמעא קמעא כאילת השחר - יש לומר: א. גם כשהתחלת הגאולה ושלמותה הם בסמיכות זמן יכול להיות באפן ד"קמעא קמעא" שלב אחרי שלב בהגאולה האמתית והשלמה עצמה, ב. ועקר: האפן ד"קמעא קמעא" שיהי להגאולה "בעתה", אבל לאחר שכתב "כלו כל הקצין", תהיה התחלת הגאולה ושלמותה תכף ומיד, "לא עכבן אפלו כהרף עין".

(תורת מנחם - התועודיות תש"נ ח"ד ע' 200)

ברור הניצוצות

כיון שפונת הגלות, "פזרון לבין האמות", היא בשביל ברור הניצוצות, נמצא, שהעבודה דברור הניצוצות היא הכנה לביאת המשיח, ועל ידי כל ניצוץ וניצוץ שמבררים, מקרבים יותר את ביאת המשיח.

ולכן צריכים להתכונן לביאת המשיח על ידי העבודה דברור הניצוצות, הינו, לנצל כל ענין - אפלו של לעצמת זה - בשביל הקדשה.

(תורת מנחם - התועודיות תש"ג ע' 93)

חזק האמונה בלמוד

יש להדגיש ביתר שאת וביתר עז על דבר חזק האמונה בביאת המשיח והצפייה לביאתו, "אחכה לו בכל יום שיבוא", כולל ובמיחד - על ידי למוד התורה בעניני הגאולה, החל מפרשת בלק, וכן בספר הי"ד להרמב"ם - ספר הלכות הלכות - בשני הפרקים האחרונים הנקראים בשם "הלכות (מלכים ומלחמות) (ו) מלך המשיח", אשר, הלמוד בענינים אלו הוא באפן ד"כל העוסק בו" כאלו בו", ועל ידי זה ממריס ומזרזים ופועלים תכף בפעל ממש.

(תורת מנחם - התועודיות תשמ"ט ח"ג ע' 11)

חזקים בבטחון

לבני ישראל ביציאת מצרים היה בטחון גמור בה'. למרות שהם התגוררו בארץ גשן, בה היתה הקרקע המבחרת ביותר לזריעה ולצמיחה, שאינה תלויה בגשמים אלא בטוחה תמיד במים להשקיה ולשתיה מנהר הנלוו. יצאו ל"ארץ לא זרועה", בלי מזון ובלי צידה - אך ורק מתוך ההסתמכות על דברי משה רבנו בשמו של הקדוש ברוך הוא, ולא התמהמהו.

בכל דור ודור, הבטחון הגמור למטה - מעורר את ההבטחה שלמעלה, דבר שמביא את היציאה מהגלות על ידי משיח צדקנו.

(משיחת ליל ב' דחה"פ ומכתב כללי לחה"פ תשכ"א. מתוך "לקראת שבת")

כגדל ההתקרבות גדל ההתנגדות

יש לומר, שההתקרבות לביאת משיח צדקנו היא גם הסבה להתגברות החשך בעולם - שבגלל התגברות הקדשה נעשית גם התגברות הלעצמות-זה שמנגד לביאת משיח צדקנו, ויש צורך ללחם עם המנגד, שזהו ענין "ללחם מלחמות ה'" עד ש"נצח".

(ספר השיחות תשנ"ב ע' 201. מתוך "לקראת שבת")

להשפיע על אמות העולם

כיון שדורנו זה הוא דור האחרון לגלות ודור הראשון לגאולה, יש בו הדגשה מיוחדת על עבודתם של ישראל להשפיע על אמות העולם בכל עניני טוב, צדק וישר, על ידי קיום שבע מצוות בני נח, כהכנה קרובה לקיום היעוד "אז אהפך אל עמים שפה ברוה.. לעבדו שכם אחד", ועד ש"לא יהיה עסק כל העולם בלו אלא לדעת את ה' בלבד.. שנאמר 'כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים'".

(ע"פ שיחת ש"פ משפטים ה'תשנ"ב. מתוך "לקראת שבת")

התיקרות הרגעים

ככל שמתקרב רגע הגאולה האמתית והתחלתה, הרי כל רגע ורגע יקר ומתגדל ערכו ונעשה יקר ויקר עוד יותר, כיון שצריך למחר להכין לביאת מר הוא מלפא

חומש יומי פרשת וילך

~ יום ראשון כ"ח אלול ~

א וַאֲזַל מֹשֶׁה וּמִלֵּיל יַת פִּתְגָמֶיָּא הָאֵלִין עִם
כָּל יִשְׂרָאֵל:

לא (א) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:

כס"י וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְגו'.

ב וַאֲמַר לַהוֹן כִּר מָאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין אָנָּה
יוֹמָא דִּין לִית אָנָּה יָכִיל עוֹד לְמַפֵּק וּלְמַעַל
וַיֵּי אָמַר לִי לֹא תַעֲבֹר יַת יַדְדָּנָא הַדִּין:

(ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בֶּן־מָאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם
לֹא־אוּכַל עוֹד לָצֵאת וּלְבֹא וַיְהִיֹּה אָמַר אֵלַי לֹא
תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:

אֵלַי. אָנֹכִי הַיּוֹם • (ר"ה יא) הַיּוֹם מְלָאוּ יָמִי וּשְׁנוֹתַי,
בְּיּוֹם זֶה נִוְלַדְתִּי, וּבְיּוֹם זֶה אָמוּת. דְּבָר אַחֵר: "לָצֵאת
וּלְבֹא", בְּדַבְּרֵי תוֹרָה, מְלַמֵּד שֶׁנִּסְתַּמּוּ מִמֶּנּוּ מִסּוּרוֹת
וּמַעֲיִנוֹת הַחֻקִּים.

כס"י וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה עוֹד לָצֵאת וּלְבֹא • יָכִיל שֶׁתִּשָּׁשׁ
כַּחוֹ? תִּלְמוּד־לוֹמַר: (לִקְמָן לד) "לֹא כִהְתָּה עֵינִי וְלֹא נָס
לַחֵה". אֵלַי מָהוּ "לֹא אוּכַל"? אֵינִי רֹשֵׁא, שְׁנִטְלָה
מִמֶּנִּי הַרְשׁוּת וְנִתְּנָה לַיהוֹשֻׁעַ. וְה' אָמַר אֵלַי • זֶהוּ
פְּרוּשׁ "לֹא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וּלְבֹא", לְפִי שֶׁה' אָמַר

ג וַיֵּי אֱלֹהֵיךָ מִיִּמְרָה יַעֲבֹר קִדְמָךָ הוּא יִשְׁעִי
יַת עֲמֻמֶּיָּא הָאֵלִין מִקִּדְמָךָ וְתִירְתַּנּוּן יְהוֹשֻׁעַ
הוּא עֲבֹר קִדְמָךָ כְּמָא דִּי מִלֵּיל יֵי:

(ג) וַיְהִיֹּה אֱלֹהֵיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא־יִשְׁמִיד
אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתֶם יְהוֹשֻׁעַ הוּא
עֹבֵר לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

~ יום שני כ"ט אלול ~

ד וַיַּעֲבֹד יֵי לַהוֹן כְּמָא דִּי עֲבַד לְסִיחּוֹן וּלְעוֹג
מַלְכֵי אַמֹּרֶאָה וּלְאַרְעֵהוֹן דִּי שְׁעִי יְתֵהוֹן:

(ד) וַיַּעֲשֶׂה יְהוָה לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחּוֹן וּלְעוֹג
מַלְכֵי הָאֲמֹרִי וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

בֵּין יְדִיד (לפניך) כְּפִי שְׁאָמַר ה'.
(ד) וְלִכְךָ יַעֲשֶׂה ה' בָּהֶם כְּמֹ שֶׁעָשָׂה
בְּסִיחּוֹן וּבְעוֹג, שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי,
וּבִיּוֹשֻׁעַ אַרְצָם אֲשֶׁר הִכְחִיד אוֹתָם.

תַּעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה.
(ג) ה' אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר אִזְרוּ עַל הָאָרֶץ
בֵּין יְדִיד (לפניך), הוּא יִכְחִיד אֶת
הָאֲמוֹת הָאֵלֶּה מִבֵּין יְדִיד (מלפניך),
וְתִקְבַּל אֶת יְרוּשָׁתָם. יְהוֹשֻׁעַ הוּא יַעֲבֹר

(א) וְכִךְ הִמְשִׁיךְ מֹשֶׁה וְדָבָר אֶל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.
(ב) וַאֲמַר לָהֶם, אֲנִי הַיּוֹם בֶּן מָאָה
וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, אֵין לִי יוֹתֵר יָכִיל
לָצֵאת וּלְבֹא, וְה' כָּבֵד אָמַר לִי, לֹא

(ה) וַנִּתְּנָם יְהוָה לַפְּנִיכָם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל־
הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם:

(ו) חֲזַקוּ וְאַמְצוּ אֶל־תִּירְאוֹ וְאֶל־תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם
כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא
יַעֲזֹבְךָ: ׀

כ"י • לא יִרְפֶּךָ • לא יתן לך רפיון, להיות נעזב ממנו.

~ יום שלישי א' תשרי ~

(ז) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוָשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֶיךָ כָּל־
יִשְׂרָאֵל חֹזֵק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת־הָעָם הַזֶּה
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתָּם לָתֵת לָהֶם
וְאַתָּה תִּנְחִילָנָה אוֹתָם:

כ"י • כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת־הָעָם הַזֶּה • אַרִי אֶת־
תְּעוּלָה עִם עֲמָא הָרִין. מֹשֶׁה אָמַר לַיהוָשֻׁעַ: 'זִקְנִים
שְׂבִדוֹר יִהְיוּ עִמָּךְ, הַכֹּל לִפִּי דַעֲתָן וְעֲצָתָן, אֲבָל
הַקְדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא אָמַר לַיהוָשֻׁעַ: "כִּי אַתָּה תָּבִיא

אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם" (למנן
א), "תָּבִיא", עַל פְּרָחִים, הַכֹּל תִּלְוִי בָךְ, טַל מִקָּל וְחֹף
עַל קִדְקִדָן, דָּבָר אֶחָד לְדוֹר וְלֹא שְׁנֵי דְבָרִים לְדוֹר
♦ (סנהדרין ח)

(ח) וַיְהִי־הוּא הַהֹלֵךְ לִפְנֶיךָ הוּא יְהוָה עִמָּךְ לֹא־
יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת:

ח וַיְהִי הוּא הַמְדַּבֵּר קְדָמָךְ מִיִּמִּינָה יְהִי בְּסַעֲדָךְ
לֹא יִשְׁבָּקְךָ וְלֹא יִרְחַקְךָ לֹא תִדְחַל וְלֹא
תִתְּכֵר:

(ט) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל־
הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנֹּשְׂאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה
וְאֶל־כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה וְגו' וַיִּתְּנָהּ • בְּשִׁגְמָרָה כְּלָה, נִתְּנָה לְבְנֵי שְׂבָטוֹ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ז) אַחֲרֵי זֹאת, הִזְמִין מֹשֶׁה אֶת
יְהוָשֻׁעַ, וַאֲמַר לוֹ בְּמַעֲמַד כָּל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, הַתְּחַזֵּק וְהִתְאַמֵּץ כִּי אַתָּה
תִּכְנֹס עִם הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶל הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְתָּם כִּי יִתְּנָה לָהֶם,
וְאַתָּה תִּנְחִיל אוֹתָהּ לָהֶם.
(ח) וְהַקְדוּשָׁת בְּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר אִירָא
(ה) אֲזַי נִסְגִּיר ה' אוֹתָם בֵּין יְדִיכֶם
(לפְנֵיכֶם), וְתַעֲשׂוּ בָהֶם כְּכָל הַמִּצְוֹת
אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם.
(ו) הַתְּחַזֵּק וְהִתְאַמֵּצוּ, אֵל תִּפְחָדוּ
מִמֶּה וְאַל תִּתְּעוּ מִהַבְרִיאוֹת שֶׁלָּהֶם.
וְהִנֵּה ה' אֱלֹהֶיךָ, אִירָא הַהֹלֵךְ אִתְּךָ לֹא
יִשְׁאִיר אוֹתְךָ בְּדָר וְלֹא יַעֲזֹב אוֹתְךָ.

הוֹלֵךְ בְּדָרְךָ בֵּין יְדִיךָ (לפְנֵיךָ), הוּא יְהִי
אִתְּךָ, לֹא יִשְׁאִיר אוֹתְךָ בְּדָר וְלֹא יַעֲזֹב
אִתְּךָ, אֵל תִּירָא וְאַל תִּתְּכֵל.
(ט) אַחֲרֵי זֹאת, כָּתַב מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה
(מִלְשׁוֹן הוֹרָאָה) הַזֹּאת, וּמָסַר אוֹתָהּ אֶל
הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי, נוֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית
ה', וְלִשְׁאֵר חֲכָמֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל.

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

א ויהי איש אחד מן־הרמתיים שתי רמות היו, צופים ממשפחת צופים, נביאים מחר אפרים לו היה ושמו אלקנה בן־ירחם בן־אליהוא בן־תחו בן־צוף אפרתי גם צוף היה מחר אפרים: ב ולו שתי נשים שם אחת חנה ושם השנית פננה ויהי לפננה ילדים ולחנה אין ילדים: ג ועלה האיש ההוא

מעירו מימים ימימה משנה לשנה להשתחות ולזבח לה' ולזבח שם שלמי שמחה ושלמי חגיגה ליהוה צבאות בשלה ושם שני בנר עלי חפני ופנחם כהנים סגני הכהנה ליהוה כי עלי אביהם שמש כהנה גדולה: ד ויהי היום של הבאת קרבנותיו וזבח אלקנה ונתן לפננה אשתו ולכל־בניה ובנותיה מנות מנחת השלמים: ה ולחנה יתן מנה אחת מיוחדת ביפי אפים הראויה להתקבל בסגר פנים ופוח כי את־חנה אהב ויהוה סגר רחמה: ו וכעסמה פניה צרתה (שתי נשים לאיש אחד תפראנה צרות) גם־כֶּעֶם פעמים רבות בעבור כבדי שמתיה חנה הרעמה ועושה וקצופה כפי־סגר

הפטרה ליום ראשון של ראש השנה

שמואל א פרק א־ב

א ויהי איש אחד מן־הרמתיים צופים מחר אפרים ושמו אלקנה בן־ירחם בן־אליהוא בן־תחו בן־צוף אפרתי: ב ולו שתי נשים שם אחת חנה ושם השנית פננה ויהי לפננה ילדים ולחנה אין ילדים: ג ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחות ולזבח ליהוה צבאות בשלה ושם שני בני־עלי חפני ופנחם כהנים ליהוה: ד ויהי היום ויזבח אלקנה ונתן לפננה אשתו ולכל־בניה ובנותיה מנות: ה ולחנה יתן מנה

עטרת מרים

יהוה בעד פננה רחמה: ז וכן יעשה שנה בשנה ונתן לה חלק מוכתר להראותה שמחכבה מדי בכל וכן עלתה בבית יהוה כן לפי חנה שבעלה מראה לה תכעסנה פניה ותבכה חנה ולא תאכל: ח ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לבבך הלא אנכי אהבתי אלוך

טוב לך גם לשור ולמנן מעשרה בנים: ט ותקם חנה אחרי אכלה מעט בשלה להחיות את הנפש ואחרי שתה ועלי הכהן ישב על־הכפא על־מוזות היכל יהוה: י והיא מרת נפש בבואה להתפלל, היתה נפשה מרה לה במאד ותתפלל על־יהוה ובכה תבכה: יא ותלד גדר ותאמר יהוה צבאות אם־ראה תראה בעני אמתך בכה שאני מענה בעצור וזכרתי ולא־תשכח את־אמתך ונתתה לאמתך ירע אנשים שיהיה ירע חשוב לשבת לפני ה' ונתתיו ליהוה כלימי חיו ומורה ומעיר לא־יעלה על־ראשו כי יהיה נזיר וקדש לה: יב והיה כי הרבתה להתפלל לפני יהוה

אחת אפים כי את־חנה אהב ויהוה סגר רחמה: ו וכעסמה צרתה גם־כֶּעֶם בעבור הרעמה כפי־סגר יהוה בעד רחמה: ז וכן יעשה שנה בשנה מדי עלתה בבית יהוה כן תכעסנה ותבכה ולא תאכל: ח ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לבבך הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים: ט ותקם חנה אחרי אכלה בשלה ואחרי שתה ועלי הכהן ישב על־הכפא על־מוזות היכל יהוה: י והיא מרת נפש ותתפלל על־יהוה ובכה תבכה: יא ותלד גדר ותאמר יהוה צבאות אם־ראה תראה בעני אמתך וזכרתי ולא־תשכח את־אמתך ונתתה לאמתך ירע אנשים ונתתיו ליהוה כלימי חיו ומורה לא־יעלה על־ראשו: יב והיה כי הרבתה

ותלד בן ותקרא את־שמו שמואל כי אמרה מיהוה שאלתי: **כא** כשבא עת עלתו ויעל האיש אלקנה וכל־ביתו לזבח ליהוה את־זבוח הימים ואת־נדרו שהיה רגיל לזבח בכל שנה: **כב** וחנה לא עלתה בשנה ההיא כִּי־אמרה לאישה לא אזו מביתי עד יגמל הנער עלתה בשנה ההיא כִּי־אמרה לאישה לא אזו מביתי עד יגמל הנער

תשלם וינקתו הוא 24 חדש, ואחרי

הגמול והבאתו גם אותו אל בית ה'

ונראה את־פני יהוה להשתחוות

לפניו ולהודות לו על הנער היולד

ושב שם עד־עולם ולא ישוב עוד

לביתו: **כג** ויאמר לה אלקנה

אישה עשי הטוב בעיניך כפי

הפחד עשי שבי עד־גמולך אתו

אך יקם יהוה את־דברו שיתנה

תנן בזה האופן שיתקם בו מה שגדרה

חנה ותשב האשה ותינק את־

בנה עד־גמלה אתו:

כד ותעלהו עמה באשר גמלתו

בפרים שלשה לזבח לה ואיפה

אחת קמח למנחות ונגבל יין

לנסכים ותבאֶהוּ את הנער בית־

יהוה שלו והנער נער קטן ונד:

כה וישחטו את־הפז הראשון

ויבאו את־הנער אל־עלי להראותו

שנתקבלה תפלתו: **כו** ותאמר כי

אדני מלא שאלתי זאת וזה את תלד

הנה, ושים עיניך עליו חיי נפשך

אדני והשבעתו בחיי נפשו, אני

האשה הנצבת אשר עמדת פה

עמכה בזה בדיוותך גם אתה יושב

פה להתפלל אלי־יהוה: **כז** אל־

בעבור הנער הזה התפללתי ויתן

לפני קדש הקדשים ועלי שמר את־פיה הנה ממתין לשמוע מדבריה: **יג** אבל וחנה היא מדברת על־לבה בלחש רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע ויחשבה חשב אותה עלי לשכרה שלא היו רגילים להתפלל בלחש יד ויאמר אליה עלי עד־מתי תשתפרן כי שבור אסור להתפלל

ולשחות במקדש, לכן הסירי את־

ינגד מעליך ואחר כך תבואי אל

מקדשי אל: **יד** ונתן חנה ותאמר

לא אדני לא בן הדבר, אשה

קשת־רוח אנכי מצרה ודאגה

ומדעת פאתי הנה להתפלל וינו ושכר

לא שתיתי ואשפך את־נפשי

לפני יהוה ומה לי להרים קול

להשמיע לזולת: **טו** אז־אֵלֶּתֶּן את־

אמתך לפני ה' כמו בת־בליעל

לבוא שבורה לבית ה' כִּי־מרב שיחי

ובעסי שציתי מבקשת אותי דברתי

עד־הנה עד הזמן הזה: **טז** ויען עלי

ויאמר לבי לשלום ואלחי

ישראל יתן את־שלתך וימלא את

בקשתך אשר שאלת מעמו:

יז ותאמר תמצא שפחתך חן

בעיניך לבקש עליה רחמים ותלד

האשה לדרבה הלכה לה לביתה

ותאכל ופניה הרעים לא־היו־לה

עוד: **יח** וישכמו בבקר וישתחוו

לפני יהוה וישבו ויבאו אל־

ביתם הרמטה וידע אלקנה

את־חנה אשתו ויצברה יהוה

עלה וקורנה לפניו לשוכה:

כ ויהי לתקופת הימים ותהר

חנה לעת הקוף משלום וימי ההריון

להתפלל לפני יהוה ועלי שמר את־פיה:

יג וחנה היא מדברת על־לבה רק שפתיה

נעות וקולה לא ישמע ויחשבה עלי

לשכרה: **יד** ויאמר אליה עלי עד־מתי

תשתפרן הסירי את־ינגד מעליך: **טו** ונתן

חנה ותאמר לא אדני אשה קשת־רוח אנכי

ונין ושכר לא שתיתי ואשפך את־נפשי לפני

יהוה: **טז** אז־אֵלֶּתֶּן את־אמתך לפני בת־

בליעל כִּי־מרב שיחי ובעסי דברתי עד־הנה:

טז ויען עלי ויאמר לבי לשלום ואלחי ישראל

יתן את־שלתך אשר שאלת מעמו:

יז ותאמר תמצא שפחתך חן בעיניך ותלד

האשה לדרבה ותאכל ופניה לא־היו־לה

עוד: **יח** וישכמו בבקר וישתחוו לפני יהוה

וישבו ויבאו אל־ביתם הרמטה וידע אלקנה

את־חנה אשתו ויצברה יהוה: **כ** ויהי

לתקופת הימים ותהר חנה ותלד בן ותקרא

את־שמו שמואל כי מיהוה שאלתי: **כא** כשבא האיש אלקנה וכל־ביתו לזבח ליהוה את־זבוח

הימים ואת־נדרו: **כב** וחנה לא עלתה כִּי־אמרה לאישה לא אזו מביתי עד יגמל הנער ונראה את־פני

יהוה וישב שם עד־עולם: **כג** ויאמר לה אלקנה אישה עשי הטוב בעיניך שבי עד־גמולך אתו

אך יקם יהוה את־דברו ותשב האשה ותינק את־בנה עד־גמלה אתו: **כד** ותעלהו עמה באשר

גמלתו בפרים שלשה ואיפה אחת קמח ונגבל יין ותבאֶהוּ בית־יהוה שלו והנער נער: **כה** וישחטו

את־הפז ויבאו את־הנער אל־עלי: **כו** ותאמר כי אדני חיי נפשך אדני אני האשה הנצבת עמכה

בזה להתפלל אלי־יהוה: **כז** אל־הנער הזה התפללתי ויתן יהוה לי את־שאלתי אשר שאלתי

עטרת מרים

יְהוָה לִי אֶת־שְׁאֵלָתִי אֲשֶׁר שְׁאֵלְתִי מַעֲמוֹ: כַּח וְגַם בַּעַת הַתַּפְלָה
נִדְרָתִי כִּי אֲנֹכִי הַשְׁאֵלְתִּיהוּ לַיהוָה כְּלִי־נִימִים אֲשֶׁר הָיָה כֹּל זְמַן אֲשֶׁר
יְהוָה בֵּית הַעוֹלָם הוּא שְׁאֹל לַיהוָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שֵׁם שְׁמוּאֵל לַיהוָה
אֲשֶׁר שָׁם חֶלְקוֹ מַעֲבָדֵי ה': א וַתִּתְפַּלֵּל חַנָּה וַתֹּאמֶר עָלַי שְׁמָה לְבִי

בַּיהוָה בַּתְּשׁוּעָה ה' רָמָה קָרָנִי בַּיהוָה רָמָה בּוֹ אֵיבִי, רָחֵב פִּי
עַל־אֵיבֵי עַל הַמַּכְעִיסִים אוֹתִי בְּהוֹתִי
עָקְרָה כִּי שְׁמַחְתִּי בִישׁוּעָתְךָ שְׁתַּתֵּן
לִי בֵן: ב אֵין־קְדוֹשׁ בַּיהוָה כִּי־אֵין
בּוֹרָא בְּלִתְּךָ שְׁרָאוֹי לַהֲתַפַּלֵּל אֵלָיו
וְאֵין צוּר בְּאַלְהֵינוּ וְזִי מִהַנִּבְרָאִים
אֲשֶׁר תִּדְמָה קִדְשָׁתוֹ לְקִדְשֵׁת הַבּוֹרָא:
ג אֶל־תִּרְבּוּ תִדְבְּרוּ גְבוּהָה גְבוּהָה
נֶאֱוָה וְנִסּוּת, אֵל יֵצֵא עֲתָק דְּכָרִי חֹק
מִפִּיכֶם כִּי אֵל דַּעוּת יְהוָה יוֹדַע
הַכֹּל וְלוֹ וְלָפָּנוּ נִתְכַּנּוּ נִנְעִים
עַלְלוֹת מַעֲשֵׂה הַבְּרִיּוֹת: ד וְעַל שְׁהוּא
יֹדַע הַכֹּל, לָהּ מִשְׁלֵם לְאִישׁ כַּמַּעֲשֵׂהוּ,
וּפְתָאוֹם קָשָׁת גְּבָרִים חֲתִים יִשְׁכְּרוּ
וְנִכְשָׁלִים וְחִלְשִׁים אֲזִירוֹ חֵל חֲנָדוֹ
כֹּחַ: ה אֵלֶּה שְׁהוּ שְׁבָעִים יָרֹדוּ
מִנְכִּסֵּיהֶם עַד בְּלָחֶם בַּעֲבוּר פֶּת לָחֶם
נִשְׁכְּרוּ עֲצָמָם. וְרַעֲכִים אֲשֶׁר הָיוּ
מִשְׁפִּירִים עֲצָמָם בַּעֲבוּר הַרְעָבוֹן חָדְלוּ
מִנְעוּ מִלְּהַשְׁכִּיר עֲצָמוֹ, כִּי מִצָּאוֹ דִּי
מִחֲסוֹרֵם עַד אֲשֶׁר מִי שְׁחִיתָה עָקְרָה
יְלָדָה שְׁבָעָה בָּנִים וּרְבַת בָּנִים

עטרת מרים

אֲמַלְלָה כִּי יְהוָה קוֹבֶרֶת בְּנֵיהָ: ו יְהוָה מְמִית בְּנֵי רַבַּת הַבָּנִים וּמַחִיָּה בְּנֵי
הַעֲקָרָה, וְזֶה מוֹרִיד אֶת בֵּית רַבַּת הַבָּנִים שְׁאֹל לַעֲמֹק הַצָּדָה, וְעַל הַעֲקָרָה
מַעֲלָה: ז יְהוָה מוֹרִישׁ לָהּ וּמַעֲשִׂיר לָהּ מִשְׁפָּיל אֶת הַנְּבוֹרִים הַמּוֹשְׁפִילִים
בְּנִבּוֹרָתָם אֶף־מְרוֹמָם אֶת הַנְּעִימִים הַחֲלָשִׁים: ח ה' מְקִים מַעֲפָר דָּל

מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן מִנְּבִיחוֹ עַד
לְהוֹשִׁיב אוֹתוֹ עַם־נִדְיָבִים שָׂרִים
וְחִשּׁוּבִים וְכַפָּא כְבוֹד וְנִחְלָם כִּי
לַיהוָה מִצָּקִי יְסוּדוֹת אֶרֶץ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה
וַיִּשֶׁם עֲלֵיהֶם תִּבְלָה אֶת מְקוֹם הַיּוֹשֵׁב,
לְכֵן בִּדְרוֹ לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָמוֹ כְּרִצּוֹנוֹ:
ט אֵילִם הַכֹּל בְּמִשְׁפָּט, כִּי רִגְלֵי
חֲסִידָיו יִשְׁמְרוּ מִמִּלְכּוּת וּרְשָׁעִים
בַּחֲשָׁד יִדְמוּ יִכְרְתוּ בַּעַת נִחְמָלָא
סָתֵם כִּי־לֹא בָכָה יִגְבְּרָאִישׁ לֹא
תוֹעִילֵם גְּבוּרָתָם וְעִשְׂרָם, כִּי הַכֹּל בְּיַד
ה': י נָא יְהוָה יִתְּנוּ יְהוּי נִשְׁכָּרִים
מְרִיבָיו אֲנִשִּׁי מִלְּחִמָתוֹ שֶׁל בְּנֵי עָלְיוֹ
עַל הַפְּלִשְׁתִּים בְּשָׂמִים יִרְעִם יַעֲשֶׂה
רַעַם גְּדוֹל לְהַכְהִיל אוֹתָם (לִקְמוֹן ז').
יְהוָה נָא יִדְּיוֹ בְּנֵי אֶפְסֵי־קְצוֹת אֶרֶץ
לְהוֹת שׁוֹפֵט בִּישְׂרָאֵל, וְיִסְבֵּב בְּמִקְוֹמוֹת
עֲרִיקָם לְשִׁפְטָם (שם טו) וַיִּתְּנוּ
לְמַלְכּוֹ אֲשֶׁר בְּנֵי יִמְלֹךְ אוֹתוֹ וְהוּא
שְׁאֹל וַיִּרֶם קֶרֶן מִשִּׁיחוֹ עַל דּוֹד
אֲמָרָה:

מַעֲמוֹ: כַּח וְגַם אֲנֹכִי הַשְׁאֵלְתִּיהוּ לַיהוָה כְּלִי־
נִימִים אֲשֶׁר הָיָה הוּא שְׁאֹל לַיהוָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה
שֵׁם לַיהוָה: ב א וַתִּתְפַּלֵּל חַנָּה וַתֹּאמֶר עָלַי
לְבִי בַּיהוָה רָמָה קָרָנִי בַּיהוָה רָחֵב פִּי
עַל־אֵיבֵי כִּי שְׁמַחְתִּי בִישׁוּעָתְךָ: ג אֵין־קְדוֹשׁ
בַּיהוָה כִּי־אֵין בְּלִתְךָ וְאֵין צוּר בְּאַלְהֵינוּ:
ג אֶל־תִּרְבּוּ תִדְבְּרוּ גְבוּהָה גְבוּהָה יֵצֵא עֲתָק
מִפִּיכֶם כִּי אֵל דַּעוּת יְהוָה וְלוֹ נִתְכַּנּוּ עַלְלוֹת:
ד קָשָׁת גְּבָרִים חֲתִים וְנִכְשָׁלִים אֲזִירוֹ חֵיל:
ה שְׁבָעִים בְּלָחֶם נִשְׁכְּרוּ וּרַעֲכִים חָדְלוּ עַד־
עָקְרָה יְלָדָה שְׁבָעָה וּרְבַת בָּנִים אֲמַלְלָה:
ו יְהוָה מְמִית וּמַחִיָּה מוֹרִיד שְׁאֹל וַיַּעֲלֵ:
ז יְהוָה מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר מִשְׁפָּיל אֶף־מְרוֹמָם:

ח מְקִים מַעֲפָר דָּל מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן לְהוֹשִׁיב עַם־נִדְיָבִים וְכַפָּא כְבוֹד
אֶרֶץ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה עֲלֵיהֶם תִּבְלָה: ט רִגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמְרוּ וּרְשָׁעִים בַּחֲשָׁד יִדְמוּ
יְהוָה יִתְּנוּ מְרִיבָיו עָלְיוֹ בְּשָׂמִים יִרְעִם יְהוָה יִדְּיוֹ אֶפְסֵי־אֶרֶץ וַיִּתְּנוּ
לְמַלְכּוֹ וַיִּרֶם קֶרֶן מִשִּׁיחוֹ:

~ יום רביעי ב' תשרי ~

י וּפְקִיד מִשָּׁה יְתֵהוּן לְמִימַר מִסּוּף שְׁבַע
שָׁנִין בְּזִמָּן שְׁתָּא דְשִׁמְטָתָא בְּחָגָא דְמִטְלָא:

(י) וַיֵּצֵא מִשָּׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד
שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחָג הַסְּפֹת:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(י) וּפְקִיד עֲלֵיהֶם וְאָמַר לָהֶם, מְדִי תְקוּפָה שֶׁל שְׁבַע שָׁנִים, בַּעַת שְׁנַת הַהֶפְקֵר שֶׁל שְׁמִיטָה, בַּעֲלִיָּה לָרָגֶל בְּסִכּוֹת.

שיעור יומי ליום רביעי ב' תשרי - דברים לא - פרשת וילך
 כ"י • מקץ שבע שנים • בשנה ראשונה של שמטה, שהיא שנה השמינית. ולמה קורא אותה "שנת

(יא) בבוא כל-ישראל לראות את-פני יהוה אלהיו במקום אשר יבחר תקרא את-התורה הזאת נגד כל-ישראל באזניהם:

כ"י • תקרא את-התורה הזאת. המלך היה קורא מתחלת "אלה הדברים", בדאיתא במסכת סוטה (מא), על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה.

(יב) הקהל את-העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את-יהוה אלהיהם ושמרו לעשות את-כל-דברי התורה הזאת:

כ"י • האנשים • ללמד. והנשים • לשמע. והטף • למה באים? לתת שכר למביאיהם.

(יג) ובניהם אשר לא-ידעו ישמעו וילמדו ליראה את-יהוה אלהיהם כל-הימים אשר אתם חיים על-האדמה אשר אתם עברים את-הירדן שמה לרשתה: פ

עטרת מרים
 א"ב אמר יהוה מצא חן בעיני ישראל שרידי מרחב מצרים הלך ה' להרגיעו לחול ארץ מרגועם ישראל: ב אומרת ננסת ישראל בגלות, אמת הוא זה כי מרחוק לפני זמן רחוק יהוה נראה לי אך עתה הסתיר פניו ממני בגלות. ענה אותם האל, לא היתה אהבתי אלך לפי שעה אלא ואהבת עולם אהבתיך על-כן משכתיך לך

הפטרה ליום שני של ראש השנה
 ירמיה פרק לא
 א"ב אמר יהוה מצא חן במדבר עם שרידי חרב הלך להרגיעו ישראל: ב מרחוק יהוה נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על-כן משכתיך חסד: ג עוד אבגד ונבגית בתולת ישראל עוד תעדי תפוך ויצאת במחול משחקים: ד עוד תטעי כרמים

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יא) בהגעת כל בית ישראל להיות נוכחים לפני ה' אלהיהם במקום שבו הוא בוחר, קרא להם בקול את הוראות התורה הזאת למולם למען ישמעו אותה.
 (יב) וזאת בהקהלת העם, הגברים והנשים והילדים והזר (שאינו מורע אחרון ולא מבית דוד) אשר במקומותיה, כדי שישמעו ויתלמדו ויהיה להם יראת ה' אלהיהם, וישמרו ויעשו לפי כל דבור התורה (מלשון הוראה) הזאת.
 (יג) כדי שבניהם אשר צדין לא בגרו

עטרת מרים

המה שוממין עוד תמעי את כרמים בהרי שמרון נטעו נטעים יקחם האויב וחללו ופרו בקסף את פרים, כי מגדל הרבו לא יוכלו להביאם ליושלים: ה כי ישׂיזם מוכן אשר קראו ובריו בקול נצרים צופים העומדים בחר אפרים קומו ונעלה ציון אליהוה אלהינו כי באה הנאולה וחרה השכינה למקומה לציון:

ו ברכה אמר יהוה לישראל רגו בקול ליעקב בשמחה על כל תחלת הנאולה וצחלו קול גדול בראש הגוים במקומות הנבונים שפארצות הגוים השמיעו וחללו את ה ואמרו הושע יהוה את עמך את שארית ישראל: ו כי הנני מביא אותם מארץ צפון אשר הגלו לשם וקבצתים את בני עשרת השבטים מירבתי מסוף ארץ שגלו לקצות הארץ. גם אתם יחד גם עור ופסח הרה וילדת יחדו כי ילכו בנחת קהל גדול בלם ישונו הנה: ח בבכי יבאו על ידי תפלה ותשובה אנאלם ובתחנונים אוכלם אנחיהם אוכלים אל אצל נחלי מים בדרך ישר למען לא יפשו בה ביהייתי לישראל לאב וארחם עליהם ואפרים חביב עלי כבן בכרי הוא: ט שמעו דברי יהוה גוים והגידו באיים מפרחק ואמרו מזרה ישראל יקבצנו ושמרו פרעה עדרו: י בפרעה יהוה את יעקב וגאלו מיד חזק מפנו: יא ובאו ורגנו במרום ציון ונחלו אל טוב יהוה על דגן ועל תירש ועל יצהר ועל בגי צאן ובקר והיתה נפשם בגן רוה ולא יוסיפו לדאבה עוד: יב אז תשמח בתולה במחול ובחרים וזקנים יחדו ותפכתי

עטרת מרים

ועל תירש ועל יצהר ועל בגי צאן ובקר והיתה נפשם שבעים במחול בגן רוה שבעה מטוב ה' ולא יוסיפו לדאבה להיות בעצבון ודאבה עוד: יב אז תשמח כל בתולה במחול בדרוך של שמחה ובחרים וזקנים ישמחו יחדו ותפכתי אהפוך אכלם שהיה להם מאו לששון ונחמתיים על הצרות ששכלו בעבר

בשרי שמרון נטעו נטעים וחללו: ה כי ישׂיזם קראו נצרים בחר אפרים קומו ונעלה ציון אליהוה אלהינו: ו ברכה אמר יהוה רגו ליעקב שמחה וצחלו בראש הגוים השמיעו חללו ואמרו הושע יהוה את עמך את שארית ישראל: ו הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירבתי ארץ בם עור ופסח הרה וילדת יחדו קהל גדול ישובו הנה: ח בבכי יבאו ובתחנונים אוכלים אוכלים אל נחלי מים בדרך ישר לא יפשו בה ביהייתי לישראל לאב ואפרים בכרי הוא: ט שמעו דברי יהוה גוים והגידו באיים מפרחק ואמרו מזרה ישראל יקבצנו ושמרו פרעה עדרו: י בפרעה יהוה את יעקב וגאלו מיד חזק מפנו: יא ובאו ורגנו במרום ציון ונחלו אל טוב יהוה על דגן ועל תירש ועל יצהר ועל בגי צאן ובקר והיתה נפשם בגן רוה ולא יוסיפו לדאבה עוד: יב אז תשמח בתולה במחול ובחרים וזקנים יחדו ותפכתי

ושמחתים מינונם: יג וריתי נפש הכהנים דשן שמן הקרבנות שירבו מקל המקומות ועמי את טובי את הטוב הבא להם מאתי ישבעו נאם יהוה: יד כה אמר יהוה קול ברמה בשמי מרום נשמע נהי קול יללת בכי תמרוזים בכי מר, והוא הקול של רחל אמנו אשר מבכה על בגינה מאנה מקאנת להנחם לקבל תנחומים על בגינה כי איננו ואין מי נשאר בארצם כי כלם גלו: טו כה אמר יהוה מנעי קולך מפכי ועיניך מנעי מדמעה כי יש שכר לפעלתך לפעלת בגיך ששכלו תגלות ולא שכחו את שמי ולא עברו על בריתי נאם יהוה ובנמול זה ושב מארץ אויב: טז וישתקנה לאחריהך לאחרית טוב לבגד נאם יהוה ושבנו בגים תדור האחרון באחרית תמים ושובו לגבולם: יז שמעו שמעתי אמר ה' אפרים מלכות עשרת השבטים מתגודד ומתנפח עם ה' ואומר הנה ישרתני בסיורין ואוסר אכל לא העלת שאשוב על יד ידך בתשובה, כי אני דומה כעגל לא למד למשוך בעול, כשיבחרו יעזת דרכו עוד יותר, ולכן אני מבקש השבתי ואשובה על ידי שתראה לי השתחד כי אתה יהוה

אכלם לששון ונחמתיים ושמחתים מינונם: יג וריתי נפש הכהנים דשן ועמי את טובי ישבעו נאם יהוה: יד כה אמר יהוה קול ברמה בשמי מרום נשמע נהי בכי תמרוזים רחל מבכה על בגינה מאנה להנחם על בגינה כי איננו: טו כה אמר יהוה מנעי קולך מפכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך נאם יהוה ושב מארץ אויב: טז וישתקנה לאחריהך נאם יהוה ושבנו בגים לגבולם: יז שמעו שמעתי אפרים מתגודד וישרתני ואוסר כעגל לא למד השבתי ואשובה כי אתה יהוה

עטרת מרים

אֱלֹהִי: יח בִּיאֲחֲרֵי שׁוּבִי אֵלַי
נִחֲמָתִי מִפְּעֵשֵׁי הָרָעִים שְׁעִשִּׁיתִי
וְאַחֲרֵי הַדֹּדָעִי שְׁוֹדַעְתִּי בַּעֲצָמֵי שְׁלֹא
עֲשִׂיתִי הַטּוֹב סִפְקָתִי עַל־יָרֵךְ בְּרִדְד
אִדָּם הַמִּתְחַרֵּט בְּשָׁתִי בַּעֲצָמֵי בַּפְּעִשִׁים
שְׁעִשִּׁיתִי וְגַם־נִכְלַמְתִּי כִּי נִשְׁאָתִי
כְּשֹׁכְרָתִי חֲרַפְתָּ הַעֲזֹנֹת שְׁעִשִּׁיתִי מֵאֵן
נְעוּרִי: יט מִשִּׁיב לָהֶם ה' הֲבֵן וְקִיֹּר
לִי שָׁמָּה בְּנֵי יִקְרִי הוּא אֶפְרַיִם שְׁלֹא

אֱלֹהִי: יח בִּיאֲחֲרֵי שׁוּבִי נִחֲמָתִי וְאַחֲרֵי
הַדֹּדָעִי סִפְקָתִי עַל־יָרֵךְ בְּשָׁתִי וְגַם־נִכְלַמְתִּי כִּי
נִשְׁאָתִי חֲרַפְתָּ נְעוּרִי: יט הֲבֵן וְקִיֹּר לִי אֶפְרַיִם
אִם יֵלֶד שְׁעִשׂוּעִים בִּי־מִדֵּי דַבְּרִי בּוֹ זָכַר
אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד עַל־כֵּן הָמוּ מַעִי לֹא רַחֵם
אַרְחֲמֶנּוּ נְאֻם־יְהוָה:

עטרת מרים

חָטָא לִי מַעֲוֹלִים אִם יֵלֶד שְׁעִשׂוּעִים
קָשָׁן הוּא שְׁהֵגָם שִׁיחָטָא לִפְנֵי אָבִיו בְּכָל
זֹאת יִאֲהָבֶנּוּ, בִּי־מִדֵּי בְּכָל עֵת דַּבְּרִי
שְׁאֲדַבֵּר בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד
בְּאַחֲבָתִי הַקְּדוּמָה עַל־כֵּן הָמוּ מַעִי
לֹא יִתְגַּלְלוּ רַחֲמֵי עָלְיוֹ וְרַחֵם אַרְחֲמֶנּוּ
וְאִם כֵּן אֵיךְ תִּבְקֹשׁ שְׁאֲעֲשֶׂה לָךְ עֲתָה
נִפְלְאוֹת וְאוֹהֵב אוֹתָךְ כִּמוֹ בִּימֵי קֶדֶם
נְאֻם־יְהוָה:

~ יום חמישי ג' תשרי ~

יד וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה הֵא קָרִיבוּ יוֹמִיךָ לְמִמָּת
קִרָא יֵת יְהוֹשֻׁעַ וְאַתְעַתְדוּ בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא
וְאַפְקִדְנָה וְאַזַּל מֹשֶׁה וַיהוֹשֻׁעַ וְאַתְעַתְדוּ
בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא:

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֵן קָרְבָּו יוֹמֶיךָ לְמוֹת
קִרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתִּיצְבוּ בְּאַהֲל מוֹעֵד וְאַצְוֶנּוּ
וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיהוֹשֻׁעַ וַיִּתִּיצְבוּ בְּאַהֲל מוֹעֵד:

כז"א • וְאַצְוֶנּוּ • וְאַזְרִזְנוּ.

טו וְאַתְגָּלִי יְיָ בְּמִשְׁכָּנָא בְּעִמּוּדָא דְעִנָּא וְקָם
עִמּוּדָא דְעִנָּא עַל תְּרַע מִשְׁכָּנָא:

(טו) וַיֵּרָא יְהוָה בְּאַהֲל בְּעִמּוּד עֵינָן וַיַּעֲמֵד עִמּוּד
הָעֵינָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל:

טז וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה הֵא אֵת שֹׁכֵב עִם אֲבִיחָתְךָ
וַיִּקָּם עִמָּא דְרִין וַיִּטְעֵי בְּתַר טַעֲוֹת עַמָּמִי
אַרְעָא דִּי הוּא עַל תַּמָּן בִּיגִיחָיוֹן וַיִּשְׁפְּקוֹן
דַּחֲלָתִי וַיִּשְׁנֶנּוּ יֵת קִנְמִי דִּי גִזְרִית עֲמָהוֹן:

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּךְ שֹׁכֵב עִם־אֲבִיחָתְךָ
וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה אַחֲרָיִי אֱלֹהֵי נִכְר־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר הוּא בֹא־שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזֹבֵנִי וְהִפֵּר אֶת־
בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:

כז"א • נִכְר־הָאָרֶץ • גִּזְרֵי הָאָרֶץ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

פְּרִיצַת גְּבוּל לְלַכְתָּ אַחֲרֵי הַנְּעֻכָּדִים
שֶׁל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא הוֹלֵךְ
בְּדֶרֶךְ לְשֵׁם לְהִיּוֹת בְּתוֹכָם. וַיַּעֲזֹב
אוֹתִי וַיִּפְּרֵךְ אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי
אוֹתָהּ עִמּוֹ.

(טו) אֲזִי נִגְלָה ה' בְּאַהֲל, בְּעִמּוּד מִן
עֲנָנִים, וַיַּעֲמֵד עַל פֶּתָחוֹ.
(טז) וַיֹּאמֶר ה' בְּתַחֲלָה לְמֹשֶׁה כִּי אֶתָּה
עֲתִיד לִשְׁכַּב עִם אֲבִיחָתְךָ, וְעֲתִיד הָעָם
הַזֶּה לָקוּם, וַיִּהְיֶה לְהוֹט בְּאֶפֶן שֶׁל

(יד) וְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה, הִנֵּה כָּכָר
קָרְבָּו יוֹמֶיךָ לְמוֹת, הַזֶּמֶן אֶת יְהוֹשֻׁעַ
וַיַּעֲמֵדוּ שְׁנֵיכֶם בְּאַהֲל הַיְעִידָה כְּדִי
שְׁאֲקִבַּע אוֹתוֹ לְמַחֲלִיף. וּמִיָּד הָלַכְּו
מֹשֶׁה וַיהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמֵדוּ שְׁנֵיהֶם בְּאַהֲל
הַיְעִידָה.

יִוָּתְקוּן רְגָזִי בְּהוֹן בְּעִדְנָא הֵיא
וְאַרְחִקְנִין וְאַסְלֵק שְׁכֻנְתִּי מִנְהוֹן וִיהוֹן לְמִבּו
וְיַעֲרֵצֵן יְתֵהוֹן בִּישָׁן סִגְיָאן וְעִקָּן וְיִמֵּר
בְּעִדְנָא הֵיא הֵיא הֵלָא מְדִלִית שְׁכִינַת אֱלֹהִי
בִינִי עֲרֻעֻנִי בִישָׁא הָאֵלִין:

(י) וְחָרָה אַפִּי בּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא וְעִזְבֹתַיִם וְהִסְתַּרְתִּי
פָּנַי מֵהֶם וְהָיָה לְאֵכָל וּמִצָּאָהוּ רַעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת
וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֵלָא עַל בִּי־אֵין אֱלֹהִי בְּקִרְבִּי
מִצָּאֹנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה:

כ"י • וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי • כְּמוֹ שֶׁאֵין רוּאָה בְּצָרְתָם.

יח וְאָנָּא סְלָקָא אֶסְלֵק שְׁכֻנְתִּי מִנְהוֹן בִּי־מָא
הֵיא עַל כָּל בִּישָׁא דִּי עֲבָדוּ אַרְי אֲתַפְנִי
לְטַעוֹת עֲמֻמָּא:

(יח) וְאֶנְכִּי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל
כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה בִּי פָּנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

יט וְכַעֲשֵׁן כְּתִיבּוֹ לְכוּן יְתֵ תִשְׁבַּחְתָּא הָדָא
וְאַלְפָּה לְבָנִי יִשְׂרָאֵל שׁוֹנִה בְּמִהוֹן בְּדִיל
דְּתֵהִי קְדָמִי תִשְׁבַּחְתָּא הָדָא לְסִהִיד בְּבָנִי
יִשְׂרָאֵל:

(יט) וְעַתָּה כְּתִבּוֹ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלִמְדָה
אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁמְרָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה־לִּי
הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת • (לקמן לב) "הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם", עַד "וְכִפֵּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ".

... ביום י"ז תמוז ותשעה־בבא יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת
היום על־דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על־דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא־בזה), ויתירה מזה – התורה
היא נצחית גם לעתיד־לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על־דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור –
מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שייהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד־לבוא,
ואדרבה – על־ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרי־זה מגדיל השמחה וה'יום טוב'.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

שי למורא

(ו) בְּהַמְצָאָא, קָדַם גִּזְרֵי דִין, בְּעוֹד
שְׁהוּא אָמַר לָכֶם דְּרֻשִׁי. (ז) דְּרָבּוּ,
דְּרָדִּי הָרִשֵּׁעַ. וְאִישׁ אֶזְרָא, לְפִי הָעִינָן
פְּרוּשׁוֹ בְּעַל מַחְשְׁבוֹת וְעִצּוֹת רַעוֹת.
מַחְשְׁבוֹתָיו, מַחְשְׁבוֹתֵי הָרָעוֹת.
וְאֵל אֱלֹהֵינוּ כִּי יִרְבֶּה לְסִלּוֹחַ,
וְיִשׁוּב אֵל אֱלֹהֵינוּ, וְיֵשׁ לוֹ חֲקוּנָה, כִּי
הוּא מְרַבֵּה לְסִלָּה. (ח) כִּי לֹא
מַחְשְׁבוֹתֵי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם, כִּי

הפמרה לתענית ציבור

ישעיה פרק נה

ו דְּרִשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצָאָא קְרָאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרֹב:
ז יַעֲזֹב רִשְׁעֵי דְרָבּוּ וְאִישׁ אֶזְרָא מַחְשְׁבוֹתָיו וְיִשְׁב
אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יִרְבֶּה
לְסִלּוֹחַ: ח כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתֵי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם

עטרת מרים

ו דְּרִשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצָאָא בְּעוֹד הוּא
מַצִּי בָכֶם קְרָאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרֹב:
ז יַעֲזֹב רִשְׁעֵי דְרָבּוּ בְּמַעֲשֵׂה וּבְפֶה
וְאִישׁ אֶזְרָא מַחְשְׁבוֹתָיו הָרָעוֹת
וְיִשְׁב וְיִשׁוּב אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ
וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ וְיֵשׁ חֲקוּנָה כִּי־יִרְבֶּה
לְסִלּוֹחַ: ח כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתֵי
מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם כִּי אֵין מְרַבֵּה לְסִלָּה
וְלֹא יִשְׁאֵר אֲצִלִּי מִהָעוֹן דְּכָר וְלֹא

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יז) וְיִתְחַזַּק בְּעִסֵּי עֲלֵיהֶם בְּאוֹתָהּ
הַעֵת, אֲזִי אֶעֱזֹב אוֹתָם וְאֶסְתִּיר אֶת
רַחֲמֵי מִמֶּה. וּמִיָּד יִהְיֶכּוּ לְטָרֶף. אֲזִי
הֵם יִפְגְּעוּ מִרַעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת, וְלִכְפֹּ
יִאֲמְרוּ בְּאוֹתָהּ הַעֵת, הֵאֵם לֹא מֵאֲשֶׁר
אֵין אֱלֹהִי עִמִּי, שֶׁגָּעוּ בִּי הַנִּגְעִים
הָאֵלֶּה?
(יח) וְעַם זֹאת, אֲנִי מַחְזִיק בְּרַצוֹנִי
בְּהִסְתַּרְתִּי רַחֲמֵי מִמֶּה בְּאוֹתָהּ הַעֵת
בְּסִבְתִּי הָרַע אֲשֶׁר עָשָׂה בִּי פָּנּוּ אֶל

נְעַבְדִּים אֲחֵרִים.
(יט) וְכַעֲת כְּתִבּוֹ לָכֶם אֶת שִׁירַת
הַשִּׁבְחָה הַזֹּאת, וְשִׁנָּן אוֹתָהּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל
עַד שֶׁתֵּאֱמַר בְּמִלָּאָה מִפִּי־יְהוָה כְּדִי
שֶׁתִּהְיֶה לִּי לְעִדּוֹת עֲלֵיהֶם.

דרכיכם דרכי דרך בשריכם לענוש את המורד בו ואין מועיל תשובה ופיוס, אבל דרכי לא בן היא נאם יהוה: ט ואין כאן רק הבדל בפחות ויותר, אלא כי כמו נבחרו שמנים מארץ בן נבחרו בהבדל רב דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם: כי דרך בשריכם שלא ימחול כלל

וכלל ודרכי מחולל מכל וכל: י כי כאשר ירד הגשם והשילג מן השמים ושמה לא ישוב ריקם כי אסירותה השביע את הארץ והולידה מוציא הצמח מהערען בעומק הארץ והצמיחה הצמח מפעל הארץ ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יא בן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כי אסיעשה את אשר חפצתי והצליח אשר שלחתי שבודאי תתקדם הבטחתי: יב ויהי ההבטחה כפי השמחה תצאו מן הגלות ובשלוש תובלון תובאו לארצכם, ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה דרך מושל, וכל עצי השדה ימחאו כף: יג בכפיהם לשמחה, גם הם ענו מליצה: יג תחת במקום הנעצוץ הרשעים יעלה ברזש ימשלו צדיקים ותחת הספרד ונעצוץ הם מיני קוצים יעלה הדם ותיה הדבר הזה ליהוה לשם גבורה לאות עד עולם לא יפרת: א אמר לפני הגלות בה אמר יהוה שמרו משפט בין אדם לחבירו ועשו צדקה בין אדם למקום, כפרוזה ישועתי לבוא על ידי זה וצדקתי להגלות ורק החשוכה מעפכת ביאת המשיח: ב אשרי אנשי יעשה זאת את האמור למטה ובן אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו

מחללו ושמר ידו מעשות פלרע: ג ואל-יאמר בן הנזכר הנלוה אל-יהוה להאמין בו לאמור הבדל יבדילני יהוה מעל עמו בעת יקבלו הטובה ולא אקבל עמכם, ואם פן למה אצדק ואל-יאמר הסרים הן אני עין יבש ואני מגדל פרי, ולא יאשר שמי לזכרון ועל מה אשרי

חשבתם שאגמל לכם רע אף-על-פי שתשובו אלי, על בן אמר, לא מחשבותי ממחשבותיכם, כי ממחשבותי להיטיב לכם. ולא דרכיכם דרכי, אין דיני דרכי בשריכם, אתם מי שמודה בדין מתחבב, אבל אני "ומודה ועוזב רחם" (משלי כג, 22). ט כי נבחרו שמנים מארץ וגו', כערך גבוהות השמים

מן הארץ, בן דרכי גבוהים בהבדל רב מדרכיכם. והדברים הנראים נקראים "דרך", והדברים הנסתרים נקראים "מחשבות". י כי כאשר ירד הגשם והשילג וגו', כמו הגשם והשילג שיוור מן השמים, לא ישוב אל השמים על ידי הם השמש עד שבתחלה הגשם מורה את הצמחון של הארץ וגו' ורק אחר-כך ישוב למעלה בהם השמש. והולידה, ונגשם יגרם שהארץ תוליד, כלומר להוציא הצמח מהערען בעומק הארץ. והצמיחה, היא הוצאת הצמחים מעל הארץ. ונתן זרע וגו', הגשם הוא סבה לגדול התבואה בשביל לזרע מהן עוד במקום אחר, ולהיות למאכל לבני שצריך לאכל (יא) בן יהיה דברי וגו', דבר הבטחתי שהבטחתי לכם להוציאכם מן הגלות, לא ישוב אלי ריקם, אלא באמת יעשה מה שחפצתי. והצליח אשר שלחתי, כלומר, שלא יתפסל קצת ממנו, אלא הכל יעשה כמו שאמרתי. (יב) כי בשמחה תצאו וגו', וההבטחה היא, כי בשמחה תצאו מהגלות, ובשלוש תובלון תובאו להרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה, שיתנו לכם פרים וצמחים ורננו יושביהם. ימחאו כף, לעפת המרגלים, ימחאו כף, כל עצי השדה והוא ענין מליצה על רבוי השמחה, שכל הברואה תשמח עמכם. (יג) תחת הנעצוץ יעלה ברזש,

במקום עין הנעצוץ שהוא קוצי, יעלה עין הברזש שהוא עין חשוב. כלומר, במקום ממשלת הגוים ימשלו ישראל. א או כלומר, שהרשעים ישעשו תשובה והפכו לצדיקים. הספרד, מין צמח קוצי. ותיה לה' לשם, הפלא הזה יהיה עומד ונמשך ויהיה לה' לשם גבורה. לאות עולם וגו', ויהיה לאות ולסימן עולם, כי כבה יהיה עד עולם ולא יפרת הדבר הזה. א) שמרו משפט ועשו

צדקה, שמרו משפט התורה ועשו צדקה זה עם זה. כי קרובה ישועתי לבוא, כי עלי-ידיה תהיה ישועתי קרובה לבוא. וצדקתי להגלות, וצדקתי הבטחתי הנלה לעין כל. ב) יעשה זאת, שיעשה את האמור להלן מחללו, שלא יעשה ביום השבת שום מלאכה. ג) בן הנזכר הנלוה אל ה', הוא בר צדק הבדל יבדילני וגו', אהיה נבדל ממשאל בעת שנקבלו הטובה, וחשוב לומר שאין לשמור ולקדם תפוצות. הן אני יבש, כמו עין יבש שאינו מגדל פרי,

בן לא יִשָּׂאֵר שְׂמִי לְקִרְוֹן וְתִרְנִי כִּאלוֹ לא בָּאתִי לְעוֹלָם וְלֹא חָפַץ בִּי ה' וּבִמְעֻשָׁיו. (ד) שִׁבְתוֹתַי, שִׁבַּת בְּרֵאשִׁית וְשִׁבַּת הָאָרֶץ. בְּאִשֶּׁר חֲפָצְתִּי, בְּקִיּוֹם הַמְּצוֹת. וּמַחְזִיקִים בְּבְרִיתִי, אוֹחִיוֹם בְּחוֹדֵתִי

אֲשֶׁר בְּרִיתִי עֲלֵיהֶם בְּרִית עִם יִשְׂרָאֵל. אוֹ פְּרוּשׁוֹ עַל בְּרִית הַמִּלָּה שֶׁנִּתְּנָה בְּשִׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת, בְּפָרֶשֶׁת לֶךְ-לָךְ שֶׁנִּזְכָּרָה שָׁם שִׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה פְּעָמִים תַּבַּת "בְּרִית". (ה) בְּבִיתִי וּבְחוֹמֹתַי, בְּבֵית מִקְדָּשִׁי

וּבְחוּד חוֹמֹת הַעֲזָרָה וְחוֹמֹת הַר הַבַּיִת. כְּלוּמָר, בֵּין הַסִּתְּרִין אֲשֶׁר מוֹשְׁבֶם שָׁם, שֶׁהֵם מוֹכִירִים מְעֻשֵׁי הַחֲסִידִים שְׂבוּמָנָם וְהֵשִׁיחוּ קֶדֶם זְמַנָּם. יְהִי, מְקוֹם, דִּתְנוּ מַעֲלָה וְשִׁבַּח, עַל-דֶּרֶךְ הַלְשׁוֹן "מִמֶּלֶךְ מְקוֹם אֲבוֹתָיו". וְשָׁם, שִׁמְשִׁשׁ שְׂמוֹ לְרוֹחוֹת הַבָּאִים. טוֹב מְבִנִּים וּמְבִנּוֹת, כְּלוּמָר, מִתְּשַׁקֵּב שְׂמוֹ שָׁם לְטוֹבָה, הוּא דָּבָר הַטּוֹב וְיִתֵּר מוֹזְכָּרֵן הֵבֵא מְבִנִּים וּמְבִנּוֹת. שָׁם עוֹלָם אֶתֶּן לֹא, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִהֶם אֶתֶּן שָׁם עוֹלָם, כְּלוּמָר, שְׁעַד עוֹלָם זָכָר לְטוֹבָה. (ו) עַל ה', כְּמוֹ אֵל ה'. לְשִׁרְתּוֹ, כְּלוּמָר, לְעֹבְדוֹ מִזְרָאָה וְלַעֲשׂוֹת כָּל אֲשֶׁר מִן הַחַיִּיב לַעֲשׂוֹת. וְלֹא-הִתְקַבֵּל וְגו', וְעַל יְדֵי שֶׁנִּעְבְּדוּ ה' מִלִּפְנֵי הָאֱלֹהִים לֹא לְעֹבְדִים הַעוֹבְדִים תְּמוּד בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְיִתֵּר מִמֶּה שֶׁחַיִּיב לַעֲשׂוֹת.

כָּל שׁוֹמֵר שִׁבַּת מַחֲלָלוֹ, שְׁהוּא יִסוֹד גְּדוֹל בְּאֻמּוֹת ה', שְׁהוּא מוֹדֶה שֶׁה' בָּרָא אֶת הָעוֹלָם מֵאֵין וְאֵין. וּמַחְזִיקִים בְּבְרִיתִי, אוֹחִיוֹם בְּחוֹדֵתִי אֲשֶׁר בְּרִיתִי עֲלֵיהֶם בְּרִית עִם יִשְׂרָאֵל. אוֹ פְּרוּשׁוֹ עַל בְּרִית הַמִּלָּה. (ז) וְהַבִּיאוֹתִים אֵל הַר קָדְשִׁי וְגו', כְּמוֹ הַמְּבִנִּים אוֹרֵם בְּבִיתוֹ וּמִקְבָּלוֹ בְּשִׁמְחָה, כֵּן אֲצִוֶּה לַחֲנִינִים שֶׁיִּשְׂמְחוּ בְּשִׁמְחָה בְּשִׁבְחוֹתֵי הַתְּהִיָּה. וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תְּפִלָּתִי, שִׁיחֵי שְׂמִחוֹם בְּרֵאשִׁית עֲצָמָם בְּעֹרֶה שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁהוּא בֵּית הַתְּפִלָּה, שֶׁנֶּה בִּשְׁנֵה עִם יִשְׂרָאֵל בְּתַפְלָתָם וּבְעוֹלֹתֵיהֶם וּבִבְחִיָּתָם. לְכָל הָעַמִּים, כְּמוֹ שְׂאִמֵּר שְׁלֵמָה תִּמְלֹךְ בְּתַפְלָתוֹ "וְגַם אֵל הַבְּרָר" (מַלְכִּימִדָּא רַמָּא) וְכִלְשָׁפֵן לְשִׁבְסִי לְדַת יִשְׂרָאֵל. (ח) מִקְבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל, הַמִּקְבֵּץ אֶת יִשְׂרָאֵל הַנִּדְחִים בֵּין הַגּוֹיִם. עוֹד אֶקְבֹּץ עָלָיו לְנִקְבְּצָיו, כְּשֶׁאֶקְבֹּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל, אֶקְבֹּץ עוֹד עַל נִקְבְּצָיו אֶת כָּל הַגּוֹיִם. פְּרוּשׁ אַחֵר, לְאַחַר שֶׁאֶקְבֹּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל, עוֹד אֶקְבֹּץ עֲלֵיהֶם נִקְבְּצִים אַחֲרֵים עַל נִקְבְּצָיו, וְהֵם גּוֹי וְיִמְנוּ שֶׁיִּתְקַבְּצוּ עֲלֵיהֶם בְּתֵרֵי יִשְׂרָאֵל, וְיִפְלוּ שָׁם, בְּכַחוֹב בְּנִבְיָאוֹת וְחֻקָּאֵל (פֶּרֶק ל"ז וּפֶרֶק ל"ט).

זכריה פרק ח

בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֲנָתוֹ בִּידּוֹ מֵרֵב יָמִים: ה וּרְחֲבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ יְלָדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחֲבֹתֶיהָ: ו כָּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְלֹא בְּעֵינֵי שְׂאִרֵּית הָעָם הַזֶּה בְּיָמִים הָהֵם גַּם-בְּעֵינֵי יִפְלֹא נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת: ז כָּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הֲנִי מוֹשִׁיעַ אֶת-עַמִּי מֵאֶרֶץ מִזְרָח וּמֵאֶרֶץ מְבֹאֵה הַשָּׁמֶשׁ: ח וְהִבֵּאתִי אֹתָם וְשִׁכְנִי

דְּרָכָיו: ד כִּי-כָה אָמַר יְהוָה לְפָרְסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת-שִׁבְתוֹתַי וּבְחָרוּ בְּאִשֶּׁר חֲפָצְתִּי וּמַחְזִיקִים אוֹחִיוֹם בְּבְרִיתִי בְּחוֹדֵתִי: ה וְנִתְּתִי לָהֶם בְּבִיתִי בְּחִיכָל וּבְחוֹמֹתָיו

כְּמוֹשֵׁב הַסִּתְּרִין וְהַקְּנִים יְדֵי מְקוֹם מַעֲלָה וְשִׁבַּח וְשָׁם שִׁיבּוֹר לְטוֹבָה, וְהוּא דָּבָר טוֹב וְיִתֵּר מוֹזְכָּרֵן הֵבֵא מְבִנִּים וּמְבִנּוֹת שָׁם לְטוֹבָה עַד עוֹלָם אֶתְּנֶלֶּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת וְקִרְוֹן שְׂמוֹ: ו וּבְנֵי הַנֶּזֶר וּבְנֵי הָעַמִּים הַנִּזְלִיּוֹם עַל-יְהוָה אֵל ה' לְשִׁרְתּוֹ וְלֹא-הִתְקַבֵּל אֶת-שָׁם יְהוָה לְהוֹת לֹא לְעֹבְדִים כָּל מִי בָהֶם אֲשֶׁר שְׂמַר שִׁבַּת מַחֲלָלוֹ וּמַחְזִיקִים בְּבְרִיתִי בְּחוֹדֵתִי: ז כְּשִׁבְחוּ אוֹ לְהַתְּהִי: וְהַבִּיאוֹתִים אֶת הָעוֹשִׂים כָּל אֵלֶּה אֶל-הַר קָדְשִׁי אֵל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְשִׁמְחָתִים אֲשִׁמְחֵם בְּבֵית תְּפִלָּתִי בְּבֵית הַמּוֹקֵן לְהַתְּפַלֵּל שָׁם לְפָנָי, עוֹלֹתֵיהֶם וּבְחִיָּתָם יִהְיוּ מִקְבָּלִים לְרָצוֹן עַל-מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית-תְּפִלָּה יִקְרָא יְהוָה מוֹקֵן לְכָל-הָעַמִּים: ח נָאִם אֲדֹנִי יְהוָה מִקְבֵּץ הַנִּדְחִים מִכָּל-יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ גּוֹיִם עָלָיו עַל יִשְׂרָאֵל לְהוֹת נִסִּים לְנִקְבְּצָיו מִיִּשְׂרָאֵל:

א וַיְהִי דְבַר-יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר: ב כָּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קִנְיָתִי לְצִיּוֹן קִנְיָה גְדוֹלָה וְחִמָּה גְדוֹלָה קִנְיָתִי לָהּ: ג כָּה אָמַר יְהוָה שִׁבְתִּי אֶל-צִיּוֹן וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרָאָה יְרוּשָׁלַם עִיר-הָאֱמֻנָה וְהָרִי-יְהוָה צְבָאוֹת הָרִי הַקָּדֹשׁ: ד כָּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד יֵשְׁבוּ זָקֵנִים וְזָקְנוֹת

תִּירָאוּ: מִזֶּה אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דְבָרָיו
אִמֶּת אִישׁ אֶת־רַעְיוֹנוֹ אִמֶּת וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם שְׁפָטוּ
בְּשַׁעְרֵיכֶם: יז וְאִישׁ | אֶת־רַעְתָּהּ רָעָהוּ אֶל־
תַּחֲשֹׁבוּ בְּלִבְכֶּם וּשְׁבַעַת שָׁקָר אֶל־תֵּאָהָבוּ כִּי
אֶת־כָּל־אֱלֹהֵי אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי נֶאֱמַר יְהוָה: יח וְהִי
דְּבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלֵי לֵאמֹר: יט כֹּה־אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת צֹם הַרְבִּיעִי וְצֹם הַחֲמִישִׁי וְצֹם
הַשְּׁבִיעִי וְצֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית־יְהוָה
לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאִמֶּת
וְהַשְׁלוֹם אֶהְיֶה: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד
אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וְיֹשְׁבֵי עָרִים רַבּוֹת: כא וְהִלְכוּ
יֹשְׁבֵי אֶחָת אֶל־אֶחָת לֵאמֹר גִּלְכָּה הִלּוּךְ לְחִלּוֹת
אֶת־פָּנֵי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת אֲלֵכָה
גַּם־אֲנִי: כב וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים וְגוֹיִם עֲצוּמִים
לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלַם וּלְחִלּוֹת אֶת־
פָּנֵי יְהוָה: כג כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בְּיָמֵינוּ
הַחֲמָה אֲשֶׁר יַחְזִיקוּ עֲשָׂרָה אַנְשִׁים מִכָּל לְשׁוֹנוֹת
הַגּוֹיִם וְהַחֲזִיקוּ בְּכַנֶּף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָּה
עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים עִמָּכֶם:

בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהִירָלִי לָעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם
לְאֱלֹהִים בְּאִמֶּת וּבְצִדְקָה: ט כֹּה־אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת תַּחֲזֹקְנָה יְדֵיכֶם הַשְׁמָעִים בְּיָמֵינוּ הָאֵלֹהֵה
אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֹהֵה מִפְּלִי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בָּזִים
יָפְדוּ בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת הַחִיכֹל לְהַבְנוֹת: י כִּי
לִפְנֵי הַיָּמִים הָהֵם שָׁכַר הָאָדָם לֹא נָהִיָה וּשְׁכָר
הַבְּהֵמָה אֵינָנָה וְלִיּוֹצֵא וּלְפֹא אִין־שְׁלוֹם מִן־הַצֹּר
וְאִשְׁלַח אֶת־כָּל־הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְיוֹנוֹ: יא וְעַתָּה
לֹא כְיָמִים הָרִאשׁוֹנִים אֲנִי לְשִׁאֲרֵית הָעָם הַזֶּה
נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יב כִּי־זָרַע הַשְׁלוֹם הִגִּפֹן תִּתֵּן
פְּרִיָהּ וְהָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ
טַלָם וְהַנַּחֲלָתִי אֶת־שִׁאֲרֵית הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־
אֱלֹהֵה: יג וְהָיָה כַּאֲשֶׁר חִיִּיתֶם קָלָלָה בְּגוֹיִם בֵּית
יְהוָה וּבֵית יִשְׂרָאֵל בֶּן אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְהִיִּיתֶם
בְּרִכָּה אֶל־תִּירָאוּ תַּחֲזֹקְנָה יְדֵיכֶם: יד כִּי כֹה
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כַּאֲשֶׁר זָמַמְתִּי לְהַרְעֵ לָכֶם
בְּהַקְצִיף אֲבֹתֵיכֶם אֹתִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא
נַחֲמָתִי: טו כֵּן שָׁבְתִי זָמַמְתִּי בְּיָמֵינוּ הָאֵלֹהֵה
לְהִיטִיב אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־בֵּית יְהוָה אֶל־

~ יום שישי ד' תשרי ~

כ אַרְי אַעֲלֵנוּ לְאַרְעָא דִּי קְנִימִית לְאַבְהֵתְהוֹן
עֲבָדָא חֲלָב וּדְבָשׁ וְיִיכָלֹן וְיִשְׁפְּעוּן
וְיִתְפַּנְּקוּן וְיִתְפַּנְּקוּן כְּתֵר טַעֲוֹת עֲמָמִיא
וְיִפְלַחְנוּ וְיִרְגְּזוּן קִדְמִי וְיִשְׁנֹן לֵת קְנִימִי:

(כ) כִּי־אֲבִיאֲנֹו אֶל־הָאָדָמָה | אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּיו
זֶבֶת חֲלָב וּדְבָשׁ וְאָכַל וּשְׁבַע וְדָשָׁן וּפְנָה אֶל־
אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבְדּוֹם וְנֶאֱצִינִי וְהִפָּר אֶת־בְּרִיתִי:
כ"ט • וְנֶאֱצִינִי • וְהַכְעִיסוּנִי. וְכֵן כָּל לְשׁוֹן נֶאֱוִץ, לְשׁוֹן כַּעַס.

פִּירוּשׁ רס"ג - תַּרְגוּם וַעֲבִיד מַעֲרִבֵית־יְהוּדִית

(כ) כִּי אֲבִיאִים אוֹתָם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בְּחֵלֶב וּבְדָבָשׁ, וְיֹאכְלוּ אַנְשֵׁיהֶם וְיִשְׁבְּעוּ וְיִשְׁמְנוּ, וְאֲחֵרֵי זֹאת, יִפְנוּ וְיִדְחוּ אוֹתִי וְיַפְּרוּ אֶת בְּרִיתִי.

(כא) וְהָיָה כִּי־תִמְצָאֻךְ אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת
וְעָנָתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵי לֵעָד כִּי לֹא תִשָּׁכַח
מִפִּי זֶרְעוֹ כִּי יִדְעֵתִי אֶת־יְצִרוֹ אֲשֶׁר הוּא עָשָׂה
הַיּוֹם בְּטָרִם אֲבִיאֲנוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי:

(כב) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא
וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ה • וַיֵּצֵא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן • מוֹסֵב לְמַעַלָּה כָּל־פִּי שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ: "אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם".

(כד) וַיְהִי׀ כַּבֵּלֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה׀
הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תָּמַם׃

(כה) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נִשְׂאֵי אֶרֶץ בְּרִית־יְהוָה
לֵאמֹר:

(כו) לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשָׂמְתָם אֹתוֹ מִצַּד
אֲרוֹן בְּרִית יְיָ וְהָיָה לָכֶם וְהָיָה שֵׁם בְּךָ לְעֵד:

(כא) וְאִם פָּגַעוּ בָּהֶם נָגְעִים רַבִּים וְצָרוֹת, אָזִי נֹכַחַת שְׂרִית הַשְּׂבַח הַזֹּאת בֵּין יָדַי, כִּי הִיא כְּמוֹ עַד הַמַּעֲדֵיד עֲלֵיהֶם, כִּי מִתְחַיֵּב שׁ (הַתּוֹרָה) לֹא תִשָּׁכַח מִפְּיֹת צִצְצֵאֵיהֶם הַיּוֹת שְׁאֲנִי מוֹדֵעַ מִהֵיוֹם לְטִיב רְצוֹנוֹתֵיהֶם וּבִמְה שֶׁעֲתִידִים לַעֲשׂוֹתוֹ, וְזֹאת קֹדֶם שְׂאֲכַנִּים אוֹתָם אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי.

(כב) אָזִי קָטַב מִלְּשָׁה אֶת שְׂרִית הַשְּׂבַח הַזֹּאת בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְלִמַּד אוֹתָהּ לְכַנִּי יִשְׂרָאֵל.

(כג) אַחֲרֵי זֹאת, קָבַע אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹנִן לְמַחֲלִיף, וְאָמַר לוֹ, הַתְּחַזֵּק וְהִתְאָמֵץ! כִּי אֶתָּה תַכְנִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם, וְאֲנִי אֶהְיֶה אִתְּךָ.

(כד) אַחֲרֵי זֹאת, כְּאֲשֶׁר הִתְפַּנֵּה מִלְּשָׁה

מִקְטִיבַת כָּל דְּבוּרֵי הַתּוֹרָה (מִלְשׁוֹן הוֹרָאָה)
הַזֹּאת בְּסִפְרָא (קֶלֶף מְגוֹלָל בְּמִקְבּוֹל בִּסְפֵר תּוֹרָה)
עַד שְׁנִשְׁלֹמוֹ.

(כה) וְנָתַן מִלְּשָׁה פִקְדָּה אֶל הַלְוִיִּם, נוֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית ה', וְאָמַר לָהֶם.

(כו) קָחוּ אֶת סִפְרָא (קֶלֶף מְגוֹלָל בְּמִקְבּוֹל בִּסְפֵר תּוֹרָה) הַתּוֹרָה (מִלְשׁוֹן הוֹרָאָה) וְשִׁימוּ אוֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן הַבְּרִית שֶׁל ה' אֱלֹהֵיכֶם, וְיִהְיֶה שִׁמְהָ לְעֵדוּת עֲלֵיךְ.

כ"י • לָקַח • כְּמוֹ: "זְכוּר", "שְׁמוּר", "הִלּוּף".
מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־ה' • נִחְלְקוּ בּוֹ חֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל
בְּכַבָּא בִּתְרָא: יֵשׁ מִהֶם אוֹמְרִים: 'דִּף הִיָּה בּוֹלֵט

מִן הָאָרוֹן מִבְּחוּץ, וְשֶׁם הִיָּה מִנָּח, וְיֵשׁ אוֹמְרִים:
'מִצַּד הַלּוּחֹת הִיָּה מִנָּח, בְּתוֹף הָאָרוֹן'.

כ"ו אֲרִי אָנָּה יִדְעָנָה (יִדְעָנָה) יֵת סִרְבּוּתָהּ וְיֵת
קִדְלָהּ דְּשִׁינָה הָא בְּעַד אָנָּה קִיָּם עִמָּכוֹן
יִמָּא דִּין מְסֻרְבִּין הִנִּיתוּן קִדָּם יִי וְאִף (אֲרִי)
בְּתַר דְּאֻמּוֹת:

כ"ז אֲנֹכִי יִדְעָתִי אֶת־מִרְיָד וְאֶת־עֲרֻפָּךְ הַקִּשָּׁה
הֵן בְּעוֹדָנִי חֵי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמֵּרִים הֵייתֶם
עִם־יְהוָה וְאִף בִּי־אַחֲרֵי מוֹתִי:

כח כְּנִישׁוֹ לְוִתִּי יֵת כָּל סְבִי שְׁבִטִיכוֹן
וְסִרְבִּיכוֹן וְאַמְלַל קְדָמִיהוֹן יֵת פְּתֻגְמִיָּה
הָאֵלִין וְאַסְהֵד בְּהוֹן יֵת שְׁמִיָּה וְיֵת אֲרַעָא:

כ"ח הִקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי שְׁבִטֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם
וְאַרְבַּרְהָ בְּאֻזֵּיהֶם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאַעֲיִדָה
בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ:

כ"ט • לָקַח • וְלֹא תִקְעוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם
בְּחֻצְרוֹת לְהַקְהִיל אֶת הַקֹּהֵל, לִפִּי שְׁנֶאֱמַר: (במדבר י')
"עֲשֵׂה לָךְ", וְלֹא הִשְׁלִיט יְהוֹשֻׁעַ עֲלֵיהֶם, וְאִף בְּחִיּוֹ
נִגְנְזוּ קִדָּם יוֹם מוֹתוֹ (סְפָרִים אֲחֵרִים: בְּיוֹם מוֹתוֹ), לְקִיָּם מַה
שְׁנֶאֱמַר: (קהלת ח') "וְאִין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת".

וְאַעֲיִדָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ • וְאִם
תֹּאמַר: הֲרִי כְּבֹר הָעִיד לְמַעְלָה: (לעיל ל') "הָעִידָתִי
בָּכֶם הַיּוֹם וְגו'?" הַתֵּם לִישְׁרָאֵל אָמַר, אָבֵל לְשָׁמַיִם
וְאָרֶץ לֹא אָמַר, וְעַכְשָׁיו בָּא לומר: "הָאֻזִּינוּ הַשָּׁמַיִם
וְגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~

רועי ישראל לא יפרדו מעל צאן מרעיתם

שְׁבִיכְלָתוֹ לְשִׁלוֹט עָלָיו, מַה־שְּׂאִין־בֶּן בְּיוֹם פְּטִירַת הַצֹּדִיק,
מִפִּיּוֹן שְׁנִתְעַלָּה בְּעִילוֹי אַחֵר עִילוֹי, אִין לֹ שְׁיָכוֹת לְעַנְיָנִי
עוֹלָם הִנֵּה, וּבְמִילָא "אִין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת".
לִפְיֵזָה הָוָה־אֲמִינָה דְּבִיּוֹם פְּטִירַת מָשָׁה שְׁנִתְעַלָּה כָּל־כֶּף
עַד שְׂאִין שְׁנֵף לומר שֵׁשׁ לֹ "שְׁלִיטָה" עַל יִשְׂרָאֵל, נִפְסַק
הַקֶּשֶׁר רַחֲמָנָא־לִי־צִלָּן בִּינוּ לְצִאן מְרַעִיתוֹ.
וּמִלְמַדְנוּ הַכְּתוּב, שְׂאִף בְּיוֹם פְּטִירַת מָשָׁה, אָמַר "הִקְהִילוּ
אֵלַי", שְׁבִיִּקֶשׁ בְּעַצְמוֹ לְהַקְהִיל אֶת כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי
בְּכָל מִצָּב וּבְאֻזָּה דְּרָגָה שְׁנִמְצָא בּוֹ מָשָׁה, עֲרִין קְשׁוּר
וּמֵאוּחָד הוּא עִם צִאן מְרַעִיתוֹ. וְכִלְשׁוֹן רַשִׁי" (חֻקַּת כֹּא, כֹּא)
"מָשָׁה הוּא יִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל הֵם מָשָׁה".

ע"פ לקוטי שיחות חכ"ד עמ' 220 ואילך - מתוך 'לקראת שבת'

בְּפִרְשַׁת וִילָךְ (לא, כח) כְּתוּב "הִקְהִילוּ אֵלַי אֶת כָּל זִקְנֵי
שְׁבִטֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם". וּמִפְּרֹשׁ רַשִׁי: "וְלֹא תִקְעוּ אוֹתוֹ
הַיּוֹם בְּחֻצְרוֹת לְהַקְהִיל אֶת הַקֹּהֵל . . לְקִיָּם מַה שְׁנֶאֱמַר
וְאִין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת".
וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ זֶה בְּדִרְךְ הַחֲסִידוֹת:
יְדוּעַ מַה שְׁכָּתוּב בְּסִפְרֵים הַקְּדוּשִׁים (רֹאה תְנִיא אֲגַח"ק ס" וך
וּבִיאורו. ס" כח. וּבִכ"מ) דְּ"בִהַעֲלוֹת ה' רִחוּו [שֶׁל צִדִּיק]
וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֵאָסֵף . . יַעֲלֶה בְּעִילוֹי אַחֵר עִילוֹי עַד רוּם
הַמַּעֲלֹת". וְתַמּוּהָ, אִיךָ זֶה מֵתָאִים עִם מַה שְׁכָּתוּב "אִין
שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת" דְּמִשְׁמַעוֹ שְׁנַעֲשֶׂה יְרִידָה בְּנִשְׁמַת
הַצֹּדִיק?
וְיֵשׁ לומר בְּזֶה, דְּפִירוּשׁ הַכְּתוּב הוּא לְמַעֲלִיּוּתָא, דְּכָשָׁאֲדָם
שׁוֹלֵט עַל מָשָׁה, סִימָן הוּא שְׁשִׁנְךָ הוּא לְדָבָר עַד

כ"ז הָיִית שְׂאִנִּי יוֹדַע אֶת אֵי הַחַיּוֹת
שֶׁלָךְ וְאֶת קִשִּׁי צוּאֲרֶךְ, וְכַכָּה זֶה עוֹד
בְּזִמְנֵן שְׂאִנִּי חֵי אֲתָכֶם הַיּוֹם עֲרִין, אֲתָם

שְׁבִטֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כְּדִי שְׂאֲדָבֵר אֲתָם
בְּדָבוּר הַזֶּה, וְאַעֲיִד עֲלֵיהֶם אֶת
הַשָּׁמַיִם (כָּל שְׁבַעֲת הַדְּרָקִיעִים) וְאֶת הָאָרֶץ.

כ"ח הִקְהִילוּ אֵלַי אֶת כָּל חֻכְמֵי
אֲחֵר מוֹתִי?.

(כט) כִּי יִדְעָתִי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־הִשְׁחַת תִּשְׁחַתּוּן וּסְרַתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֲתֶכֶם וְקִרְאתֶם אֶתְכֶם הָרָעָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינַי יִהְיֶה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם:

כ"י אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־הִשְׁחַת תִּשְׁחַתּוּן • וְהָרִי כָּל יְמֹת יְהוֹשֻׁעַ לֹא הִשְׁחִיתוּ, שְׁנָאֲמַר: (שופטים ב) "וַיַּעֲבְדוּ יִשְׂרָאֵל אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ" מִכָּאן

(ל) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנוֹ כָּל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תָּמָּם:

ל' ועם מ' של נצבים ע' פסוקים, אדני"ה סימן. חסלת פרשת וילך

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רלד - רלה

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כט) הָיִיתָ שָׂאֲנִי יוֹדֵעַ כִּי אַחֲרֵי מוֹתִי הֵנִיכֶם הַנֶּגַע בְּאַחֲרִית הַיָּמִים הָאֵלֶּה, אֲלֵיכֶם הַנֶּגַע בְּאַחֲרִית הַיָּמִים הָאֵלֶּה, (ל) אַחֲרֵי זֹאת, דַּבֵּר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אֶת הַנֶּגַע עֲתִידִים לְקַלְקֵל וְלַסְטוֹת מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר פָּקַדְתִּי עֲלֵיכֶם, אֲזִי יֵגִיעַ כִּי תַעֲשׂוּ אֶת הָרַע לְפָנַי ה' לְהַרְגִּיזוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם. עַד שְׁנִשְׁלֶמוּ.

אגרות קודש

ב"ה, ד' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ד אלול, עם הפ"נ המוסגר בו, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ונעם לי לקרות במכתבו מהשתתפותו בהתועדויות בשבועות שעברו, והרי ידוע פתגם רבנו הזקן, וואס א חסידות'ר פארבריינגען קען אויפטאן קען מלאך מיכאל ניט אויפטאן,

במ"ש אודות המיחוש, שנופלת תרדמה כו' - אחת העצות לזה הוא, הלימוד במקום שלבו חפץ, ושינוי בהלימוד מזמן לזמן, ז.א. שלא יהי' הלימוד שעות רצופות בענין אחד, או בסגנון אחד, מובן שהנ"ל הוא נוסף על חיזוק בריאות הגוף בכלל, ובפרט שזהו ענין נעלה גם בפ"ע וכלשון הרמב"ם, היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא...

בברכת חתימה וגמח"ט ולבשו"ט.

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ח אלול > מפרק קלה עד סוף פרק קלט ופרקים פב-פד

יום שני, כ"ט אלול > פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קנ ופרקים פה-פז

יום שלישי, א' תשרי > פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט ופרקים פח-צ

יום רביעי, ב' תשרי > פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז ופרקים צא-צג

יום חמישי, ג' תשרי > מפרק יח עד סוף פרק כב ופרקים צד-צו

יום שישי, ד' תשרי > מפרק כג עד סוף פרק כח ופרקים צז-צט

שבת קודש, ה' תשרי > פרק כ, מפרק כט עד סוף פרק לד ופרקים ק-קב

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון כ"ח אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 252, והשנית היא אהבת... עד עמ' קכו, דעהו.

לְאָדָם²⁰. – ה"רוח שטות" מכסה ומסתירה על אהבה זו, שלא יחוש שעל ידי החטא הוא מתרחק וניתק מהקדוש ברוך הוא, וְעַל כֵּן, – ולכן, עבודת האדם לקונו היא, לְהִתְחַזֵּק וּלְהִתְנַבֵּר עַל תְּקִלָּתָהּ בְּכָל מִכָּל בָּל. – בכל הענינים, דְּהֵינּוּ, מִתְחַלָּה לְגֵרְשָׁהּ

– ראשית דבר לגרש את

הקליפה, מִתְחַלָּה לְגֵמְרִי,

– שלא תהיה לה שום

שליטה על אברי הגוף,

מִמְחָשָׁה – שלא יחשוב

שום ענינים שהם היפך

רצון ה', שזה ענין של

קליפה, דְּבִיּוּר – שלא

ידבר שום דיבורים שהם

היפך רצון ה', וּמַעֲשֵׂה –

שלא יעשה שום מעשים

שהם היפך רצון ה', שְׁ –

שלשה ענינים אלה הם

בְּמַחְשָׁה וּלְשׁוֹן וּרְמֵ"ח

אֲבָרִים, – שהמוח לא

יחשוב, הלשון לא תדבר

והאברים לא יעשו שום

ענינים של קליפה.

וְאַחֲרֵיכֵן יוּכַל גַּם-כֵּן

לְהוֹצִיא מִמִּסְגֵּר אֲסִיר בְּחֻק יד, – אחרי שלא ירשה

לקליפה להתלבש בגופו, להישמר בענינים של "סוד מרע",

שלא לחשוב ולא לדבר ולא לעשות ענינים של קליפה (ענינים

שהם היפך רצון ה'), יוכל גם לגלות את ה"אהבה המסותרת",

שתבטא בגלוי בענינים של "עשה טוב", שהמוח יחשוב

בגדלות ה', דבר שיביא אותו לחוש בגלוי אהבה לה', ובאהבה

זו ללמוד תורה ולקיים מצוות בדיבור ובמעשה, דְּהֵינּוּ,

לְהוֹצִיא מִמִּסְגֵּר אֲסִיר בְּחֻק יד, – אחרי שלא ירשה

לקליפה להתלבש בגופו, להישמר בענינים של "סוד מרע",

שלא לחשוב ולא לדבר ולא לעשות ענינים של קליפה (ענינים

שהם היפך רצון ה'), יוכל גם לגלות את ה"אהבה המסותרת",

שתבטא בגלוי בענינים של "עשה טוב", שהמוח יחשוב

בגדלות ה', דבר שיביא אותו לחוש בגלוי אהבה לה', ובאהבה

זו ללמוד תורה ולקיים מצוות בדיבור ובמעשה, דְּהֵינּוּ,

לְהוֹצִיא מִמִּסְגֵּר אֲסִיר בְּחֻק יד, – אחרי שלא ירשה

לקליפה להתלבש בגופו, להישמר בענינים של "סוד מרע",

שלא לחשוב ולא לדבר ולא לעשות ענינים של קליפה (ענינים

שהם היפך רצון ה'), יוכל גם לגלות את ה"אהבה המסותרת",

שתבטא בגלוי בענינים של "עשה טוב", שהמוח יחשוב

בגדלות ה', דבר שיביא אותו לחוש בגלוי אהבה לה', ובאהבה

זו ללמוד תורה ולקיים מצוות בדיבור ובמעשה, דְּהֵינּוּ,

לְהוֹצִיא מִמִּסְגֵּר אֲסִיר בְּחֻק יד, – אחרי שלא ירשה

וְהַשְׁנִית – הסוג השני היא אהבה ותאוה, שֶׁהַנֶּפֶשׁ מִתְאַוֶּה וְאוֹהֶבֶת וְחַפְצָה לְדַבְּקָה בָּהּ, לְצַרֵּר – להיות קשור, בְּצִרּוֹר חַיִּים, וְקִרְבָּת אֱלֹהִים טוֹב לָהּ מְאֹד, וְכו' – בקרבה אל האלקים, תְּחַפֵּץ, – חפצה ורצונה הפנימי הוא רק

להיות קרוב אל הקדוש

ברוך הוא, וְרַע לָהּ מְאֹד

לְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ וּתְבַרֵּךְ

חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה, לְהוֹיֵת

'מִחְצָה שָׁל בְּרִיל'

מִתְחִיצוֹנִים – מהקליפות

שהן היפך הקדושה,

מִפְסָקָה – בינו לבין

אלקות חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה. –

מחיצה כזו מתהווה

מענינים שהם היפך רצון

העליון, הרי רע הדבר

במאד שיהיה כך חס-

ושלום. כלומר, באהבה

שהוא רוצה להיות קרוב

להקדוש ברוך הוא,

כלולה גם יראה, שלא

להיות רחוק חסיד-שלום

מאלקות. ב"לקוטי לוי

יצחק" להרה"ג וכו' ר'

לוי יצחק שניאורסאהן, אביו של כ"ק רבינו, מסביר את

הלשונות "מתאוה", "אוהבת", "חפיצה" ו"לדבקה" במדרגות

שונות של הנשמה כפי שהן בארבעת העולמות: "מתאוה" –

בעשיה, "אוהבת" – ביצירה, וכו'. וְאוֹהֶבֶת זֶה הִיא מוֹסְתֶרֶת

בְּלֵב בָּלָל יִשְׂרָאֵל, – של כל אחד מישראל, אֲפִלּוּ בְּרִשְׁעִים,

– כפי שמוסבר בפרוטרוט בפרק י"ח וי"ט בחלק הראשון של

ספר ה"תניא", שאהבה מוסתרת זו ישנה גם ברשעים, וּמִמְחָה

– מהאהבה המוסתרת, בָּאָה לָהֶם – לרשעים, תְּחַרְטָה. –

החרטה שישנה ברשעים אחרי עשיית עבירה (כמאמר חכמינו

ז"ל: "רשעים מלאים חרטה") – באה מאהבה מוסתרת זו.

אלא, אם כך הדבר, שיש להם אהבה זו להקדוש ברוך הוא –

מדוע, איפוא, הם רשעים? אומר על כך רבנו הזקן להלן: אֲךְ

מִפְּנֵי שֶׁהִיא מוֹסְתֶרֶת וְנִעְלָמָה בְּבַחֲנֵינֵי גִלּוּת בְּגוֹף – הרי

תְּקַלְפָה יוּכַל לְשַׁלֵּט עֲלֶיהָ, וְזֶהוּ רוּחַ שְׁמוֹת הַמִּחְמָיִם

מההעלם אל הגילוי, וְשִׁיחָה הֵלֵב מְלֵא מִנְּנָה לְבָדָה, וְלֹא תִכְנַס צָרְתָּהּ בְּבִיתָהּ – שלא תשרור בלב שום אהבה אחרת ותאורה שהן נגד האהבה להקדוש ברוך הוא, שְׁחִיָּא – ה"צרה" היא תְּאֵאוֹת עוֹלָם הָהָא, – שהתאורה היא ניגוד לאהבת ה', רַק שְׁתִּחְיָה הִיא – בלבד, עֲקֻרַת הַבֵּית' – בעלת הבית, השליטה היחידה של הלב, לְמִשַּׁל בְּצִרְתָּהּ וּלְגִרְשָׁהּ מִמַּחְשְׁבָהּ דְּבוֹר וּמַעֲשֶׂה עַל-פְּלִפְלִינִים, הַגֵּם שְׁלֵא יוּכַל לְשַׁלַּח לְגִמְרֵי מִלְּבּוֹ, – שלא תהיה לו שום תאורה בלב, שכן, אהבה זו היא הרי ב"בינונים", בהם קיימת בלב התאורה של הנפש הבהמית, אלא שהוא לא נותן שתעלה במחשבה דיבור ומעשה (כפי שהוסבר למעלה בפרק י"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא"), עַל-פְּלִי-

פְּנִים תִּהְיֶה הִיא מְסַתֶּרֶת בְּכַחֲנֶיהָ גְלוּת וְעִבְדוּת לְעֻקְרַת הַבֵּית' וְגִבְרָתָהּ, – היא האהבה לאלקות, שבמקום שהאהבה לאלקות תהיה "אהבה מוסתרת" ובכחית גלות – תהיה התאורה של הנפש הבהמית מוסתרת ובכחית גלות, לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ – בתאורה, לְדַבְּרִים הַכִּרְחִים לָהּ לִבָּהּ, בְּאִכִּילָה וְשִׁתְיָה, – שכדי שהנפש האלקית תתקיים בגוף ותוכל לקיים תורה ומצוות, מן ההכרח שהאדם יאכל וישתה – הרי שישתמש ברצון הנפש הבהמית לענינים גשמיים, לבצע רצון הנפש האלקית בענינים של תורה ועבודת ה', בְּדִבְרֵי: – כמו שכתוב²⁴: "בְּכָל דְּרִכֶּיךָ דַּעְהוּ": – בכל הדרכים שלך תדע את (ותהיה קשור אל) הקדוש ברוך הוא, כלומר, מדובר, אודות "דרכיך", הדרכים והענינים הגשמיים של האדם. אך, שיהיה בזה "דעהו", הדעת וההתקשרות באלקות, משתמשת הרי הנפש האלקית ברצון של הנפש הבהמית כדי שיהיה

דְּעָהוּ²⁵

וְחִי נִשְׁמָתוֹ בְּפֶרֶם, – הנשמה היא הרי חיי האדם, והקדוש-ברוך-הוא החיים של הנשמה, וְעַל כֵּן – ולכן, יְכַסֵּף וְיִתְאַוֶּה לְהִיּוֹת דְּבוּק בּוֹ וְקָרֹב אֵלָיו, כִּסְף מִכְּעִי, כִּבֵּן הַכּוֹסֶף – המשתוקק לְהִיּוֹת תְּמִיד אֶצֶל אָבִיו, וְכִמּוֹ אִשׁ הַעוֹלָה לְמַעְלָה תְּמִיד בְּמִכְעָה לְמַקְוָה. – כפי שהסביר בפרק י"ט בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שטבע האש הוא שהיא נמשכת תמיד למעלה לשרשה, וְכָל מֶה שִׁיתְּמִיד לְחֶשֶׁב בְּשִׁבְלוֹ כִּסְף זֶה – השתוקקות זו, כִּבֵּה יִתְגַּבֵּר וְיִתְפַּשֵּׁט כִּסְף זֶה גַם בְּפִיו וּבְכָל אֲבָרָיו לְעֶסֶק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, לְדַבְּקָה בָּהֶם – על ידו, בַּח' מִמֶּשֶׁ, דְּאִרְיָתָא וְקִדְשָׁא בְּרִידֵיהוּא פְּלֵא חֲדִי²¹. – כי, תורה והקדוש ברוך הוא הם דבר אחד, ולכן תשפיע אהבה זו במוחו

ובפיו ובשאר אברים, ללמוד תורה ולקיים מצוות באהבה זו. וְעַל כִּסְף זֶה – על אהבה זו, שְׂבִגְלוֹי רַב, בְּתִיב: – כתוב²²: "צִמְאָה נַפְשִׁי וְגו'", – לאלקים, בְּאֶדָם הַצִּמְאָ לְמִים וְאִין לֹא תַעֲנוּג עֲדִין כָּלֵל. – כשהוא מרווה את צמאונו, יש לו תענוג; אך, בהיותו צמא, אין לו שום תענוג, אלא צמאון חזק – כך אהבה זו היא ענין של צמאון לאלקות, לא אהבה שיש בה תענוג תוך כדי השגת דביקות באלקות, כפי שהדבר במדרגה הראשונה של "אהבה בתענוגים", אלא כאן מדובר בצמאון לאלקות. וְגַם²³ עַל כִּסְף זֶה וְאִהְיָה זֶה הַמּוֹסְתֶּרֶת בְּנֹו, אֲנִי מַעֲתִירִים – אנו מתפללים לַח' לְהִיּוֹת פְּעוּרָנוּ, לְהוֹצִיאָה מִמִּסְגָּר, – כלומר, למרות שאהבה זו איננה ענין שעל האדם לזכות שיעניקו לו אותה מלמעלה, שכן עצם אהבה זו ישנה בכל אחד מישראל, וגילוי אהבה זו תלוי הרי בעבודתו ובהתבוננותו – בכל זאת גם על אהבה זו מתפללים אל הקדוש ברוך הוא שיעזור להתגלותה ולהוציא אותה

21. ראה זח"א כד, א. ח"ב ס, א. 22. תהלים מב, ג. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוכרח להוסיף זה כאן - לתרץ מש"כ ס"ד שזה הגילוי נעשה לא ע"י התבוננות כ"א ע"י תפלה וצדקה. - ועפ"י יש בעבודה זו גם שייכות לצדקה". 24. משלי ג, ו. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכפס"ד השו"ע א"ח סל"א בארוכה". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עצ"ע מהי השייכות להכתוב מה יפית גר? ! ו"ל ע"פ המבואר בתו"ח שם הטעם להיופי והנועם ובאופן דהפלאה (מה גר? ומה גר?) - מובן שאהב"ת היא כמבואר באגה"ק כאן (וכן בנוגע לאהמ"ס - שלכן אין בה ההפלאה דיופי ונועם)".

~ יום שני כ"ט אלול ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכו, יט עומה אור... עד עמ' 254, דאצילות.

יט. אגרת הקודש זו – סימן יט – מתיחסת לפסוק¹: "עוטה אור כשלמה". ידוע², שפסוק זה מדבר אודות תורה, שהיא ממוצע בין "אור אין סוף" לבין עולמות. שכן, "אור אין סוף" הוא הרי ענין של "אין סוף" (בלי גבול), ועולמות הם בעלי גבול, במילא זקוקים לממוצע על ידו תהיה התהוות העולמות וההשפעה בעולמות. הממוצע ביניהם הוא – התורה. כן ידוע³, שכל ממוצע מן ההכרח שתהינה בו משתי המדרגות שהוא מחברן, לכן יש בתורה שתי הבחינות "אור" ו"שלמה": "אור" של תורה הוא פנימיות התורה, שהיא ענין של אין סוף (בלי גבול), "ארוכה מארץ מדה"⁴; ו"שלמה"

שהיא לבוש – היא הענין של גליא דתורה (התורה הנגלית), שיש בה גבול ושיעור, יש לה שייכות לעולמות. באגרת זו מסביר רבנו הזקן שבנגלה דתורה יש בהעלם את הענין הנעלה יותר של "אור", פנימיות התורה, וכן מסביר את ההבדל בין השגה של תורה לבין השגה של נבואה.

"עֲמָה אֹר כְּשִׁלְמָה וְגו'". – הכוונה, שהאור מתלבש ומסתתר בלבוש. ורבנו הזקן יסביר שאור התורה שלמעלה מהתגלות, מתעטף ומתלבש בלבוש והעלם. הנה, בְּלִקְוִי תוֹרָה' שֶׁל הָאֵר' וְלֹא פִּרְשֵׁת בִּי תִּשָּׂא וּפִרְשֵׁת וּיִקְרָא כְּתָבִי, כִּי הַשֵּׁנִת מִשָּׁה רַבְּנוּ עָלֵיהֶּשְׁלוֹם לֹא הִיָּתָה בְּבִחִינַת פְּנִימִיּוֹת דְּחֻכְמָה עֲלֵאָה, – פנימיות החכמה העליונה, הַנִּקְרָא "אָבָא דְאֲצִילוֹת", – שכן, ב"חכמה עילאה" ישנן מדרגות שהן למעלה מ"חכמה דאצילות", כמו חכמה שבכתר וחכמה ד'אדם קדמון' וכדומה – והוא מפרש, שמה שהוא אומר שהשגת משה רבנו לא היתה בפנימיות החכמה העליונה, אין הכוונה רק למדרגות החכמה שלמעלה מ"אצילות", אלא גם בפנימיות החכמה העליונה שב"אצילות" (כפי ש"חכמה עילאה" נקראת "אבא דאצילות"), וְכָל־שֶׁבֶן בְּסִפְרֵת הַבְּתֵר שֶׁלְמַעְלָה מִמֶּנָּה, – מ"חכמה", הַנִּקְרָא

"אֲרִיךְ אֲנִפִּין". – הרי בודאי שלא היתה לו השגה בזה, שכן "אריך אנפין" הוא הרי בחינה של "אריך", אריכות בלי גבול; ונשמה המלוכשת בגוף שהוא בעל גבול – אין בכוחה להשיג ענין של בלי גבול, כִּי־אִם – משה השיג, בְּבִחִינַת אַחֲרָיִם – החיצוניות, דְּחֻכְמָה –

אין זו הפנימיות ועצם מדרגת ה"חכמה", אלא החיצוניות שיש לה כבר שייכות לירידה במדרגות שלמה מ"חכמה", הַמְלַבֶּשֶׁת בְּבִינָה, הַמְתַּלְבֶּשֶׁת – "בינה" מתלבשת בְּזו' סְפִירוֹת תַּחְתּוֹנוֹת שְׁנִקְרְאוֹת "זַעִיר אֲנִפִּין", – ענין של "זעיר", קטנות וצמצום והגבלה, אלו הן שבע המדות הנקראות בשם "מדות", מלשון

"מדה" ושיעור. שכן, זה כבר כפי ש"אור אין סוף" מתלבש בענין של מדה ושל שיעור להיות מקור לעולמות, סוֹד הַתּוֹרָה, – "חכמה עילאה" (עליונה) כפי שהיא יורדת (על ידי "בינה") בשבע המדות – זה הסוד של ענין התורה, שההלכות והדינים של התורה, כשר ופסול, חיוב וזכאי, טמא וטהור, באים מהמדות: כשר, זכאי וטהור – ממדת החסד. פסול, חיוב וטמא – ממדת הגבורה, וכי, וּמִתַּפְשֻׁטָּת עַד סוֹף אֲרִבֵּעַ סְפִירוֹת תַּחְתּוֹנוֹת, שֶׁהֵן: נִצְחֵהוֹדִים־מְלָכוּת, – שבמדות עצמן, ספירות אלו אינן עצמיות המדות, כִּי־אִם הענפים של מדות חסד, גבורה, תפארת, להוריד ולממש את המדות "חסד", "גבורה", "תפארת", וְשֵׁם הִיָּתָה הַשֵּׁנִת נְבוֹאָתוֹ – של משה רבנו, בְּבִחִינַת פְּנִימִיּוֹת, דְּהִיָּנוּ מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת דְּנִצְחֵהוֹדִים־מְלָכוּת, – דוקא בספירות אלו, שענינן להוריד את ההשפעה מהספירות העליונות יותר בעולמות שלמה מ"אצילות" – שם דוקא היתה יכולה להיות ואכן היתה השגת הנבואה של משה רבנו בפנימיות ועצמיות ספירות אלו, אֲבָל לְמַעַל מִנִּצְחֵהוֹדִים־מְלָכוּת לֹא הִיָּתָה לוֹ שוֹם הַשֵּׁנִת בְּפְנִימִיּוֹת, כִּי־אִם בְּבִחִינַת אַחֲרָיִם – החיצוניות, דְּחֻכְמָה הַמְלַבֶּשֶׁת⁵ בְּבִינָה,

1. תהלים קד, ב. 2. ראה יהל אור (רשימות הצ"צ) עה"פ. 3. ראה לקו"ש ח"ט ע' 11 ואילך. ויש"נ. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איוב יא, ט. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי"ש היטב איך ללמוד כהנ"ל באגה"ק - ממ"ש בל"ת, ואיך שלמד דוקא בצירוף הנא' בכ"ת ובויקרא". 6. בתניא שלפנינו: "המלוכשת", אבל ב"הערות ותיוונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל ככפנים.

וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְהַפְלִיא; הָרִי נֶאֱמָר: "וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה", – שְׁמֵשׁ רַבְּנוּ הִשִּׁיג בַּמְדִּירָגוֹת הַגְּבוּהוֹת בְּיוֹתֵר בְּנִבּוּאָה, וְאִיךְ הִשִּׁיג הָאָרִי וְ"ל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, וְדִרְשׁ כְּמָה דְּרוּשִׁים בְּבַחֲנֵינָת פְּנִימִיּוֹת, אִפְּלוּ בְּסִפְּרִיּוֹת וּמְדִירָגוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַחֲכָמָה וְכֵתֵר דְּאֲצִילוֹת? –

שִׁשְׁנָם "דְּרוּשִׁים" מְרוּבִים בַּקְּבֻלָּה הָאֲרִיזִ"ל לֹא רַק בַּפְּנִימִיּוֹת "חֲכָמָה" דְּאֲצִילוֹת, אֲלֵא גַם בַּפְּנִימִיּוֹת הַמְדִּירָגוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה מִ"חֲכָמָה" דְּאֲצִילוֹת, וְאִפְּלוּ מִ"כֵּתֵר" דְּאֲצִילוֹת; הָרִי, כִּיּוֹן

שֶׁהָאֲרִיזִ"ל אֹמֵר עַל מֹשֶׁה רַבְּנוּ שֶׁלֹּא הִשִּׁיג בְּנִבּוּאָתוֹ בַּפְּנִימִיּוֹת "חֲכָמָה" דְּאֲצִילוֹת, אֲלֵא רַק בְּאֲחוּרִיִּים שֶׁל "חֲכָמָה", כִּפִּי שֶׁ"חֲכָמָה" יוֹרֶדֶת בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת וְכו' – הָרִי, שֶׁהָאֲרִיזִ"ל הִשִּׁיג יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר מֹשֶׁה רַבְּנוּ? ! בִּ"לְקוּטֵי הַגְּהוּת" לִ"תְּנִיָּא"¹⁰ מוּבָא כֹּאן לִשְׁוֹן "חִידוּשֵׁי הָרִיטֵב" א"¹¹: "מַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה הָעֲלִיוֹנָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁלֹּא נִסְתַּכְּלוּ בָּהּ נְבִיאִים מְעוּלָם וְסוּדָה יְדוּעָה לְבַעֲלֵי הָאֲמֵת" – מַעֲשֵׂה הַמִּרְכָּבָה הָעֲלִיוֹנָה ("מִרְכָּבָה" שְׁלֹמֶעֱלָה מִ"אֲצִילוֹת". שֶׁכֵּן, יֵשׁ עֲנִין הִ"מִּרְכָּבָה" בְּעוֹלָם הִ"בְּרִיאָה", וְ"מִרְכָּבָה" בְּעוֹלָם הִ"אֲצִילוֹת", וְיִשְׁנֵנוּ עֲנִין הִ"מִּרְכָּבָה" לְמַעֲלָה מִ"אֲצִילוֹת"), הָרִי מַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה הָעֲלִיוֹנָה (שְׁלֹמֶעֱלָה מְעוּלָם הִ"אֲצִילוֹת"), שֶׁהַנְּבִיאִים מְעוּלָם לֹא הִסְתַּכְּלוּ בָּהּ, (לֹא הִשִּׁיגוּ אוֹתָהּ בְּנִבּוּאָתָם), וְסוּדָה יְדוּעָה לְבַעֲלֵי הָאֲמֵת, אֵלֶּה הַמְּקוּבָּלִים הַיּוֹדְעִים חֲכָמָה הַקְּבֻלָּה הַנִּקְרָאת "חֲכָמָה הָאֲמֵת".

הַמְּלַבֶּשֶׁת וּמִתְּפַשְׁטָת תוֹךְ פְּנִימִיּוֹת דְּנִצְחֵי-הוֹדִיּוֹד – מְלַבֶּשֶׁת, – רַק שֶׁם הִיתָה לוֹ הִשְׁגָּה בַּפְּנִימִיּוֹת. הָרִבִּי מַצִּיֵּן בִּ"הַעֲרוֹת וְתִיקוּנִים" הַשְּׂאֵלָה: מֶה מַּחֲדָשׁ רַבְּנוּ הִזְקֵן בַּחֲזוֹרוֹ עוֹד הַפַּעַם עַל הָעֲנִין שֶׁל אֲחוּרִיִּים דְּחֲכָמָה הַמְּתַלְבֶּשׁ בְּבִינָה,

הַמְּתַלְבֶּשֶׁת בְּנִהִי"ם; הָרִי אֹמֵר זֹאת כִּכֵּר לִפְנֵי זֶה? וְיֵשׁ לְצִיֵּן שֶׁכֵּאֵן אֵין רַבְּנוּ הִזְקֵן מִזְכִּיר אֵת הַהִתְלַבְּשׁוֹת בְּשֹׂאֵר הַמְּדוּת כִּנְזֹכֵר לְעִיל, אֲלֵא הַהִתְלַבְּשׁוֹת שֶׁבְּבִינָה וּבְנִהִי"ם בְּלִבָּהּ. בְּסוּד – שְׁאֹמֵר בְּמִדְרָשׁ: "נִבּוּלָת שְׁלֹמֶעֱלָה – תוֹרָה", –

"חֲכָמָה" כִּפִּי שֶׁהִיא יוֹרֶדֶת בַּמְדִּירָגָה תַּחֲתוֹנָה בְּיוֹתֵר, עַד שֶׁהִיא רַק כְּמַעֲיֵן וְדוּגְמָא לַמְדִּירָגָה הִ"חֲכָמָה" (שִׁזֶּה עֲנִין שֶׁל "נִבּוּלָת") – זֶהוּ עֲנִין הַתּוֹרָה. הָרִי מַשְׁמַעוֹת הַדְּבָר הִיא, שֶׁהַתּוֹרָה אֵינָנָה הַעֲצֻמִּיּוֹת שֶׁל "חֲכָמָה עִילָאָה" (עֲלִיוֹנָה), כִּי־אִם הִ"נִּבּוּלָת" וְהַחֲצוּנִיּוֹת שֶׁל "חֲכָמָה עִילָאָה"; שֶׁכֵּן רַק זֶה יִכּוֹל לְרֹדֶת בְּהַתְּגַלּוֹת גְּמוּרָה, בְּבַחֲנֵינָת תּוֹרָה שֶׁהִיא עֲנִין שֶׁל הַתְּגַלּוֹת, בַּחֲנֵינָת נִגְלָה תּוֹרָה, שֶׁהִיא – תּוֹרָה הִיא בְּבַחֲנֵינָת "יְעִיד אֲנִי", – כִּנְזֹכֵר לְעִיל, עֲנִין שֶׁל קְטָנוֹת וְצִמְצוּם וְגִבּוֹל, וְכִבְרִיתִיב: – וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב⁸: "וְרִאִיתָ אֵת אַחֲרֵי, וּפְנֵי – הַפְּנִימִיּוֹת, לֹא יֵרָאוּ", – פֶּסוּק זֶה נֹאמֵר עַל מֹשֶׁה רַבְּנוּ, כִּי גַם מֹשֶׁה רַבְּנוּ יִכּוֹל הִיָּה לְרֹאוֹת רַק בַּחֲנֵינָת "אֲחוּרִיִּים" וְלֹא הַפְּנִימִיּוֹת וְהַעֲצֻמִּיּוֹת שֶׁל הִ"חֲכָמָה" שְׁלֹמֶעֱלָה, עֲנִין שֶׁשֶׁם – בִּ"לְקוּטֵי תּוֹרָה" שֶׁל הָאֲרִיזִ"ל, וְכִ"שְׁעַר הַנְּבִוּאָה" פֶּרֶק א.

~ יום שלישי א' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 254, אך הענין הוא... עד עמ' קכח, האותיות.

בהשגה של חכמה ודעת מבינים רק את "מציאות" הדבר (ולא מהותו). על כך, שנבואה נקראת "ראיה", מביא רבנו הזקן

ראיות ממה שכתוב במשה רבנו: "וְרִאִיתָ אֵת אַחֲרֵי", – ולא רק במשה רבנו (שמדריגת הנבואה שלו היתה הגבוהה ביותר) כתוב הלשון "ראיה", אלא גם בישיעה הנביא כתוב¹³:

אֵךְ הָעֲנִין הוּא פְּשׁוּט וּמוֹבֵן לְבָל, שֵׁישׁ הַפֶּרֶשׁ גְּדוֹל בֵּין הַשְּׁנֵת חֲכָמֵי הָאֲמֵת כְּרֶשֶׁבִי וְהָאֲרִי וְ"ל, שֶׁהִיא הַשְּׁנֵת חֲכָמָה וְדַעַת, וּבֵין הַשְּׁנֵת מֹשֶׁה רַבְּנוּ עֲלִיּוֹר הַשְּׁלֹם וְשֹׂאֵר הַנְּבִיאִים – שֶׁהִשִּׁיגוּ, בְּנִבּוּאָה¹², הַמְּכֻנָּה בְּכָתוּב בְּשֵׁם "וְרִאִיתָ" מִמֶּשׁ: – שַׁעַל יְדֵי "רִאִיָּה" רואים את "מהות" הדבר, ואילו

אגרת הקדש

אך הענין הוא פשוט ומובן לכל שיש הפרש גדול בין השגת חכמי האמת כרשב"י והאריז"ל שהיא השגת חכמה ודעת ובין השגת מרע"ה ושאר הנביאים שנבואה המכונה בכתוב בשם ראיה ממש וראית את אחורי ואראה את ה' וירא אליו ה' ואף שזהו דרך

7. ב"ר פ"י, ז. 8. תשא לג, כג. 9. ברכה לד, י. 10. קה"ת תשל"ג. 11. לסוכה כח, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ השגתם ב"השגת חכ' ודעת" השיגו בכתר וכו'". 13. ישעי' ו, יא.

"וַאֲרָאָה אֶת ה' " – ואפילו לפני מתן תורה, באברהם אבינו, כבר כתוב גם כן הלשון "ראיה" בנבואתו: **"וַיֵּרָא אֵלָיו ה' "**¹⁴.
– כתוב הרי לשון "ראיה", שהיא ראיית המהות ממש. ואף ש – הלשון "ראיה" בענין הנבואה זהו דרך משל, – "ראיה"

זה משל על נבואה, **וַאֲיִנָּה רְאִיתָ עֵין בְּשֵׁר גִּשְׁמִי מִמֶּשׁ. מִכָּל־מָקוֹם, הִנֵּמְשָׁל צִדִּיק לְהִיּוֹת דּוֹמָה לְמוֹשֶׁל, –** וכיוון שבמשל הכוונה היא ראיית מהות הדבר, כפי שרואים בעין הגשמית, כך גם בנמשל (ראיית הנבואה) צריכה להיות הכוונה, סוג כזה של ראיה רוחנית ה"לוקחת" את המהות של המדריגה האלקית שרואים בנבואה, ובתרגום: **"וַיֵּרָא אֵלָיו ה' "** – **"וַאֲתַגְלִיא לִיהּ וְכוּ' "**, שהוא בְּחִינַת הַתְּגַלּוּת, שֶׁנִּגְלָה אֵלָיו¹⁵ הַנֶּעְלָם בְּרוּךְ־הוּא – נעלם ונסתר, למעלה מהתגלות, בְּבִחִינַת הַתְּגַלּוּת. – "התגלות"

משמעותה, שזה נקלט גם בדרגה הנמוכה יותר, על־דרך כמו בראיה גשמית, שלא כמו בשמיעה הקולטת רק דבר רוחני, שהרוחני אינו יכול להיקלט במדריגה התחתונה יותר של ראיה, הוא נשאר בידעה רוחנית בלבד, ומשמעות הדבר שאין זה בהתגלות לגבי הדרגה התחתונה יותר. ואילו "התגלות" פירושה – שזה נקלט גם בדרגה התחתונה יותר, כי הדבר הוא בהתגלות, מִחֲשָׁאֵין־בֵּן בְּהַשְׁגַּת חֻכְמֵי הָאֱמֶת, – המקובלים, שֶׁלֹא נִגְלָה אֵלֵיהֶם¹⁶ הוּא הַנֶּעְלָם בְּרוּךְ־הוּא¹⁷ בְּבִחִינַת הַתְּגַלּוּת, רק שֶׁהֵם מְשִׁיגִים תַּעֲלוּמוֹת חֻכְמָה הַנֶּעְלָם [נֶסֶח אַחֵר: בְּנֶעְלָם] – על־דרך "שמיעה" הקולטת דבר רוחני, שה"רוחני" נשאר אז ברוחניותו והשמיעה וההשגה "לוקחת" אותו ברוחניותו, כך הם קולטים בהשגתם את הענין שהוא נעלם ונפלא, אך לא שהענין הנעלם מתגלה אליהם בהתגלות של ירידה למדריגתם. וּמִפְּלֵא מִהֶם. וְלִבֵּן

אגרת הקדש

משל ואינה ראיית עין בשר גשמי ממש. מ"מ הנמשל צ"ל דומה למשל וכתרגום וירא אליו ה' ואתגליא ליה וכו' שהוא בחי' התגלות שנגלה אליו הנעלם ב"ה בבחי' התגלות משא"כ בהשגת חכמי האמת שלא נגלה אליהם הו' הנעלם ב"ה בבחי' התגלות רק שהם משיגים תעלומות חכמה הנעלם [נ"א בנעלם] ומופלא מהם ולכן אמרו חכם עדיף מנביא שיכול להשיג בחכמתו למעלה מעלה ממדרגות שיכולו לירד למטה בבחי' התגלות לנביאים במראה נבואתם כי לא יוכלו לירד ולהתגלות אליהם רק מדרגות התחתונות שהן נהי"מ שהן הן היורדות תמיד ומתגלות מהמשפיע להמקבל בבחי' מוחין וחיות כידוע ל"ח שהנהי"מ של העליון מתלבשים בתחתון להחיותו שהן הן כלי ההשפעה והורדת החיות מהעליון לתחתון בכל העולמות והמדרגות ולכן ג"כ הן הן המתגלות לנביאים בבחי' התגלות ממש ובתוכן מלוכש אור הבינה שהיא בחי' הבנת האלהות מאור [נ"א ואור] א"ס ב"ה ובתוכה מלוכשים אחרים דחכמה שהיא מדרגה שלמעלה מהשכל וההבנה באלהות ב"ה כי שם חכמה מורה על מקור השכל וההבנה ולכן אמרו בזהר דאורייתא

אָמְרוּ: – חכמינו ז"ל¹⁸: **"חֻכְם עָדִיף מִנְּבִיא, שְׂיֻכָּל –** החכם, לְהַשִּׁיג בְּחֻכְמָתוֹ לְמַעַל מְעַלָּה מִמְּדֻרְגּוֹת שְׂיֻכָּלוּ לְיָרֵד לְמִטָּה בְּבִחִינַת הַתְּגַלּוּת לְנָבִיאִים בְּמִרְאֵה נְבוּאָתָם¹⁹, – שכן, כיוון שאל הנביאים, צריך הדבר לרדת למטה באופן של ראיה, הרי המדריגות הגבוהות ביותר – על־דרך שנוכר לעיל, הפנימיות של "חכמה עילאה" (עליונה) – אי אפשר להן לרדת למטה בהתגלות, כִּי לֹא יֻכָּלוּ לְיָרֵד וּלְהַתְּגַלּוֹת אֲלֵיהֶם, – לנביאים ב"מראה הנבואה", רק מְדֻרְגּוֹת תַּתְּחִינּוֹת, שֶׁהֵן: – ספירות נֶצַח הוֹדִים־מַלְכוּת, שֶׁהֵן הֵן הַיּוֹרְדוֹת תָּמִיד וּמִתְּגַלּוֹת מִמֶּשְׁפָּעֵי לְהַמְקַבֵּל בְּבִחִינַת מִחִין וְחַיּוּת, כִּידוּעַ לְיֻדָּעִי הֵן, – כידוע ללומדי תורת הקבלה, שֶׁנֶּצַח הוֹדִים־מַלְכוּת שֶׁל הַעֲלִיּוֹן – של המדריגה העליונה יותר, שזו המדריגה התחתונה ביותר

של המדריגה העליונה, מִתְּלַבְּשִׁים בְּתַתְּחוֹן – במדריגה התחתונה יותר, לְהַחְיּוֹתוֹ, שֶׁהֵן הֵן כְּלֵי הַהִשְׁפָּעָה וְהוֹרְדָת הַחַיּוּת מִהַעֲלִיּוֹן לְתַתְּחוֹן – מהמדריגה העליונה יותר למדריגה התחתונה יותר, בְּכָל הַעוֹלָמוֹת וּמְדֻרְגּוֹת, וְלִבֵּן גַּם־כֵּן הֵן הֵן הַמִּתְּגַלּוֹת לְנָבִיאִים בְּבִחִינַת הַתְּגַלּוּת מִמֶּשׁ, – כפי שהדבר בענין הנבואה, כנוכר לעיל, שזה יורד אליהם באופן של התגלות. וְכַתּוּבֵן – בספירות נֶצַח־הוֹדִים־מַלְכוּת, מַלְכוּת, מַלְכּוּשׁ אֹדֶר – ספירת חֲבִינָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַבְּנֵת הָאֱלֹהִיּוֹת מֵאֹדֶר [נֶסֶח אַחֵר: וְאֹדֶר] אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, – או לפי הנוסח השני, בחצאי ריבוע – הבנת האלקות ואור אין־סוף ברוך־הוא, שגם "אור אין־סוף" ברוך־הוא יורד בהבנה זו, וּבְתוֹכָהּ – כ"בינה", מַלְכּוּשִׁים אַחֲרִיִּים דְּחֻכְמָה, שֶׁהִיא – "חכמה" היא, מְדֻרְגָה שֶׁלְּמַעַל מִהַשְׁכָּל וְהַהֲבָנָה בְּאֱלֹהִיּוֹת בְּרוּךְ־הוּא, כִּי שֵׁם "חֻכְמָה" מוֹרָה עַל מְקוֹר

14. וירא יח, א. 15. ב"הערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א "אליו הו' הנעלם". 16. ב"הערות ותיקונים" מביא אשר כ"ק אדמו"ר הצ"צ הגי' כאן שצ"ל: עליהם, ומעיר ע"ז כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערות שם וז"ל: כן הוא בכת"י המעתיק (גוף כתי"ק הצ"צ אינו). ואולי טעה וצ"ל: אליהם. וכמו"ש באגה"ק לפנ"ז: אליו. 17. ב"הערות ותיקונים" מביא אשר כ"ק אדמו"ר הצ"צ הגי' כאן שצ"ל: הו' בבחי' (כלי תיבות "הנעלם ב"ה"). 18. ב"ב יב, א. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ בהשגתם, כנ"ל".

הַשֶּׁכֶל וְהַהֲבֵנָה. – כנזכר בפרק י"ח בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שהמלה "חכמה" היא "כח מה"²⁰, דבר שאינו בר הבנה והשגה בשכל, וְלִבָּן אִמְרוּ בְּזֶה, ד"א וְיָתָא מְחַכְמָה נִפְקֵת, – תורה באה מחכמה, בוהר בשלח (סב, א) נאמר

שאורייתא (תורה) באה מ"חכמה עילאה"

(עליונה), וכך גם בוהר חוקת (קפב, א) ואתחנן (רסא, א) ובעוד מקומות, **כִּי טַעְמֵי מִצְוֹת לֹא נִתְּנָלוּ,** – כענין של שכל ושל הבנה, וְהֵם לְמַעַלָּה מִהַשְׁכָּל וְהַהֲבֵנָה, – למעלה מ"חכמה". וְגַם בְּאִיזְהוּ מְקוֹמָן שֶׁנִּתְּנָה וְנִתְּפַרֵּשׁ אִיזְהוּ טַעַם הַמּוֹבֵן לָנוּ לְבִאֲוֶרָה – אֵין זֶה הַטַּעַם הַמּוֹבֵן לָנוּ לְבִדּוֹ, תְּכִלִּית –

סוף, הַטַּעַם – של המצוה, וְגִבּוּלוֹ, – שנאמר שכאן מסתיים הטעם ואין לו עומק יותר, אֵלָּא בְּתוֹכּוֹ – בתוך הטעם, מְלֻבֵּשׁ פְּנִימִיּוֹת וְתַעֲלוּמוֹת חֻכְמָה שְׁלֻמַּעַלָּה מִהַשְׁכָּל וְהַהֲבֵנָה. – בשיחה קדושה²¹ הסביר פעם הרבי, שרבנו הזקן מדריך בלשון שאין זה "תכלית הטעם", אין זה סוף הטעם של המצוה, כלומר, שלא זו בלבד שאין זה תכלית המצוה עצמה, אלא זה אפילו לא תכלית הטעם של המצוה, שכן ענינה האמיתי של מצוה הוא הרצון העליון שלמעלה לגמרי מטעם, שלכן הרי עיקר קיום המצוות הוא כדי לקיים את רצון הקדוש-ברוך-הוא. וכפי שכ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" כותב בספרו "דרך מצוותיך" (הנקרא גם "ספר טעמי המצוות, כי הוא ספר של טעמים על מצוות) מיד במצוה הראשונה²², שעיקר הכוונה הנדרשת בקיום מצוה היא, לכוון בעשיית המצוה שכן ציוונו בורא העולם לעשות, ושידע האדם שבאותו מעשה הוא מקיים ציוויו ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא, למרות שאין הוא יודע את המכוון והמטרה של המצוה, והוא אומר שם להלן שמה שמובן משהו מטעם המצוה (כמו על דרך הקבלה והחסידות, החקירה והדרוש) אין זה באמת רק רמז של הענין, וכטיפה מים האוקיינוס, ויתירה מזו באין-ערוך ממש, שכן האדם שלבוש בחומר (הגוף) אי אפשר לו להשיג רוחניות, ומשה רבנו שכבר למעלה משלושת אלפים שנה בגן-עדן והולך תמיד מחיל אל חיל בעומק השגת טעמי המצוות, ועל כל אלה (מה שמשוה רבנו משיג) כתוב²³ "לכל

תכלה ראיתי קץ" (שלהשגה ולכליין של גן-עדן יש קץ וגבול), ואילו המצוה עצמה "רחבה מצותך מאד" היא "רחבה", בלי גבול, שכן יש בה גבוה וגבוה יותר²⁴. מה שהוא אומר שרק "באיזהו מקומן" נתגלה טעם המצוה, שלכאורה ישנן הרי

הרבה מצוות של "משפטים" ו"עדות",

שיש בהן טעם גלוי, והן רוב המצוות. כיצד, איפוא, הוא אומר שרק באי אלה מצוות נתגלה טעמן? מובא על כך ב"לקוטי ביאורים" על "תניא" (להרב קארף שי') בשם הרבי, שגם באותן מצוות יש טעם רק למצוה בכלל, ואילו פרטיה המרובים של המצוה – לא נתגלה טעמם, כמו, למשל, מצות

תפילין, שהמצוה בכלל יש לה טעם, שיהיה "לאות על ירך"²⁵, ואילו פרטיה הרבים של מצות תפילין: שתהיינה מרובעות, ארבע פרשיות בארבעה "בתים" בשל ראש, ובשל יד "בית" אחד בלבד, רצועות שחורות, וכדומה – כל אלה אין להם טעם בגלוי. וְכֵן כָּל דְּבַר וְדְבַר שֶׁיֵּצֵא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא לְנִבְיָאִים, חֲתֻמִּים בְּתַנְיָה, – שכל דיבור של נבואה שבתנ"ך הוא נבואה לכל הדורות, לא רק לאותו זמן שהנבואה נאמרה בו²⁶, הֵן דְּבָרֵי תוֹכְחָה – שנביאים הוכיחו את בני ישראל בדבר ה' של נבואה שנתגלה אליהם, שאז הרי אין זה שהנביא מוכיח את בני ישראל, אלא שהקדוש-ברוך-הוא מוכיח את בני ישראל על ידי הנביא, וְהֵן סְפֹרֵי מַעֲשִׂיּוֹת – אם הסיפור מופיע בתורה או בנביאים או בכתובים, הרי אמת הדבר שזה כפשוטו, שכן אירע, אך כיוון שזה נקבע בתורה, משמעותו היא ענין נצחי לכל הזמנים, מְלֻבֵּשׁ בְּתוֹכָם – בדברי התוכחה ובסיפורי המעשיות, בְּחִינַת חֻכְמַת אֱלֹהוֹת שְׁלֻמַּעַלָּה מִהַשְׁכָּל וְהַהֲבֵנָה, בְּנִרְאָה בְּחוּשׁ מַעֲנִין ה"קָרִי" וְה"כְּתִיב", – מילים בתנ"ך שיש הברל בין איך שכותבים אותן לבין איך שקוראים אותן, כִּי ה"קָרִי" – איך שקוראים את המלה, הוּא לְפִי הַהֲבֵנָה הַנִּגְלִית לָנוּ, וְה"כְּתִיב" – איך שכותבים את המלה, הוּא לְמַעַלָּה מִהַשְׁכָּל וְהַהֲבֵנָה, שְׂתַבַּח זֶה בְּכַתְּבָתָהּ – כפי שנכתבה, אֵין לָהּ לְבוּשׁ בְּחִינַת הַהֲבֵנָה, וּבְקִרְיָתָהּ בְּפֶה – יֵשׁ לָהּ לְבוּשׁ. – של הבנה, שמינינים את המלה לפי תוכנו הפשוט של הענין. כמו למשל,

אגרת הקדש

מחכמה נפקת כי טעמי מצות לא נתגלו והם למעלה מהשכל וההבנה. וגם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה אין זה הטעם המובן לנו לברו תכלית הטעם וגבולו אלא בתוכו מלוכש פנימיות ותעלומות חכמה שלמעלה מהשכל וההבנה וכן בכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה לנביאים הכתובים בתנ"ך הן דברי תוכחה והן סיפורי מעשיות מלוכש בתוכם בחינת חכמת אלהות שלמעלה מהשכל וההבנה כנראה בחוש מענין הקרי והכתיב כי הקרי הוא לפי ההבנה הנגלית לנו והכתיב הוא למעלה מהשכל וההבנה שתיבה זו ככתיבתה אין לה לבוש בבחינת ההבנה ובקריאתה בפה יש לה לבוש

20. זח"ג כח, א. 21. ש"פ וישב ה'תשכ"ד. 22. ד, ב. 23. תהלים קיט, צו. נתבאר לעיל סימן יז. 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מהמשנה (ברכות לג ב): האומר... אשר במו"צ ח"ג פמ"ח פ' טעם המצוה דשה"ק [דשילוח הקן] כדי לקבוע... ובפיה"מ כ' הרמב"ם עצמו שהיא מצוה שאין לו טעם!". 25. ואתחנן ו, ח. 26. ראה מגילה יד, א.

"הוא עשנו ולא (ולו)
אנחנו עמו וצאן
מרעיתו"²⁷, שהכתיב הוא
"ולא" (באל"ף) שהכוונה
היא "ואין", והקרי הוא
"ולו" (בוא"ו) שהכוונה
היא "ואליו" – הרי הקרי "ולו" (ואליו) יש לו לבוש לפי
פשוט הענין, שמדובר כאן: "כי הוא עשנו" – "ולו אנחנו",
ואליו אנו מיוחדים בתור "עמו וצאן מרעיתו"; ואילו הכתיב

אגרת הקדש

וכן הענין באותיות גדולות שבתנ"ך שהן מעלמא
עילאה ומאירות משם בגילוי בלי לבוש כשאר האותיות.

הוא "ולא" (באל"ף)
"ואין", הרי במשמעותו
העמוקה יש לכך הסבר²⁸,
אבל בלבוש הפירוש
הפשוט – אין לכך שום
הבנה²⁹. וכן הענין
באותיות גדולות שבתנ"ך, שהן מעלמא עילאה, – מעולם
עליון יותר, בספירת ה"בינה", ומאירות משם בגילוי בלי
לבוש כשאר האותיות.

~ יום רביעי ב' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכת, והנה בח' חכמה... עד עמ' 256, מהארז"ל.

של ספר ה"תניא", ומה שמאיר ומתפשט מחכמתו ותבדק
למטה בתחתונים, שהם בעלי גבול ותכלית, – יש להם
גבול וסוף, ומתלבש בהם – בפנימיות, שכן "מאיר"
ו"מתפשט" יכול הרי להיות באופן של "מקיף", שהאור אינו
מתצמצם לפי ערך הדבר
שבו הוא מאיר ומתפשט,
ואינו מתאחד בו, ואילו
ה"תלבוש" היא הרי,
שהאור מתצמצם לפי ערך
הדבר שבו הוא מתלבש
ומתאחד אתו. הרי, אם
הנבראים שבהם מתלבש
האור, הם בעלי גבול
ותכלית, אי אפשר הרי
להיות שהאור המתלבש
בהם יהיה אור שבבחינת
בלי גבול – כפי שהדבר
בספירה עצמה שהיא
מאוחדת במאציל בתכלית

היחוד, וכשם שהמאציל הוא "אין סוף" ו"בלי גבול", כך גם
הספירה היא בבחינת "בלי גבול", הרי מה שמאיר ומתפשט
ומתלבש בנבראים נקרא "אחוריים", – החיצוניות של
הספירה ולא הספירה עצמה, ונקרא גם כן בחינת "עשייה
שבאצילות"³⁰. – ה"אחוריים" והחיצוניות של ספירת
ה"חכמה" (ש"חכמה" היא הרי הבחינה של "אצילות") נקרא
בחינת העשייה שב"אצילות" – בחינה של "אצילות" שיכולה
לרדת למטה. פרוש, על דרך-משל, כמו שבאדם
התחתון שיש בנשמתו ה' מדרגות, זו למטה מזו, שהן

והנה, בחינת חכמת אלהות ברוך-הוא המלכש
בתרי"ג – 613, מצות התורה – נקראת בשם "בחינת
אחוריים דחכמה", – חיצוניות ה"חכמה". לעיל אמר רבנו
הזקן, שמה שהשיג משה רבנו בנבואה, בספירת ובחינת
ה"חכמה", הוא רק
"אחוריים דחכמה",
ולאחר מכן אמר, שגם
מה שהתורה "מחכמה
נפקת" (באה מבחינת
"חכמה") זה גם כן בחינת
"אחוריים" של חכמה,
שגם "אחוריים דחכמה"
הוא ענין שלמעלה משכל
ומהבנה – אומרים לכן
שתורה באה מחכמה, וכן
הוא אומר שחכמת אלקות
המלוכשת בתרי"ג מצוות
– היא גם כן בחינת
אחוריים של חכמה, כי

כל אחוריים שבספירות הן מדרגות החיצונות
והתחתונות במעלה שבספירה זו, מה שיוכלו לירד
ולתפשט למטה להתלבש בברואים להחיותם; ובחינת
הפנים, – הבחינה הפנימית של הספירה, היא הספירה
עצמה המיוחדת במאצילה אין-סוף ברוך-הוא בתכלית
היחוד. כגון דרך-משל, ספירת חכמה – אודותה מדובר
כאן, שהיא מיוחדת במאצילה אין-סוף ברוך-הוא
בתכלית היחוד, כי תקדוש ברוך-הוא וחכמתו אחד
(כמו שנתבאר לעיל), – בפרק ב' ובפרק ג' בחלק הראשון

27. תהלים ק, ג. וראה ב"ר רפ"ק. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"א קכ, ב. אוה"ת (יהל אור) להצ"צ לתהלים עה"פ. וש"נ.
29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל עיין פירש"י שם". 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כ"ח בהדפוסים שראיתי. ולכאורה
הול"ל עשי' שבחכמה. ואולי אפ"ל שכאן מדובר בהחילוק דגבול ובל"ג – ב"ע ואצילות – תורתך – תורה דאציל, שלמדנו – תורה

וְצִמְצוּם לְשֶׁכַּל הָאָדָם הַמְשְׁכִּיל הַמְצֻמָּצֵם בְּאִיזָה עֲשִׂיהָ
גְּשָׁמִיּוֹת וְחִמְרִית מְמֹשׁ. וְלִכֵּן מִשָּׁה רַבְּנוּ עֲלִיּוֹהֶשְׁלֹום,
שֶׁהָשִׁיג עַד אַחֲרָיִם דְּחֻכְמָה, – כְּזֹכֵר לַעֲלִי, זָכָה שֶׁתִּנָּתֵן
עַל־יָדוֹ הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא – הַתּוֹרָה, הִיא "נוֹבְלוֹת חֻכְמָה
שֶׁלִּמְעֵלָה", פְּרוּשׁ מֵהַ

שְׁנוֹבֵל מִמֶּנָּה וְיִוָּרֵד
לְמַטָּה וּמִתְלַבֵּשׁ בַּתּוֹרָה
גְּשָׁמִיּוֹת שֶׁלָּנוּ, שֶׁעִקְרָהּ
וְתַכְלִיתָהּ – שֶׁל תּוֹרָה,
הוּא קִיּוֹם הַמִּצְוֹת לֹא־
תַעֲשֶׂה וְעֲשֶׂה בַּפְעֹל
וּמַעֲשֶׂה מְמֹשׁ,
כְּמֵאֲמָר³⁴: "הַיּוֹם
לַעֲשׂוֹתָם", – וְכִפִּי

שֶׁהִגְמָרָה אֹמֶרֶת
בְּעִירוּבֵינוּ³⁵ עַל כֵּךְ: "הַיּוֹם
לַעֲשׂוֹתָם וְלֹא לִמְחֹר
לַעֲשׂוֹתָם", שֶׁזֶּמֶן קִיּוֹם
הַמִּצְוֹת הוּא דוּקָא הַיּוֹם,
בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְגִדּוֹל
תִּלְמוּד שְׁמִיבֵי לִידֵי
מַעֲשֶׂה³⁶, – הִרִי
שֶׁהִגְדִּילוֹת שֶׁל תִּלְמוּד
(לִימּוּד) הִיא מִפְּנֵי שׁוּה
מִבֵּיִא לַעֲשִׂיַת הַמִּצְוֹת,
הִרִי שֶׁהַתְּכִלִּית הִיא –
קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, וְ"הַלּוּמָד
שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת – נָחַ לוֹ
שֶׁנֶּחֱפָכָה שְׁלִיתוֹ

וְכֹן"³⁷, – וְלֹא הִיָּה נִבְרָא, וְכָל אָדָם מְכַרָּה לְהַתְּלַגֵּל עַד
שִׁיקָנָם כָּל הַתְּרִי"ג – 613, מִצְוֹת בַּפְעֹל מְמֹשׁ, כְּנוֹדָע
מִקְדָּר³⁸: "וְלֹא³⁹ – בִּיְהִי אֹר" לַהֲרִיב הַצִּמְצוּם צִדִּיק, עַל
תְּהִלָּים, עֲמוּד 369, מִבֵּיִא עַל אֲגֶרֶת קוֹדֶשׁ זֶה: רַבְּנוּ הִזְקֵן מִתְחִיל
אֶת הָאֲגֶרֶת בַּפְּסוּק "עוֹטָה אֹר כְּשֶׁלֵּמָה", וּבִאֲגֶרֶת חֶסֶר הִבִּיאֹר
עַל פְּסוּק זֶה, אֲלֵא מֵהֶהֱקִדְמָה מִסְתַּבֵּר שֶׁ"אַחֲרָיִים דְּחֻכְמָה"
הִנִּקְרָא "נוֹבְלוֹת חֻכְמָה שֶׁלִּמְעֵלָה תּוֹרָה", זֶה הִ"שְׁלֵמָה"
(הַלְבוּשׁ) וְנִגְלָה דְּתוֹרָה, וּבְחִינַת פְּנִימִיּוֹת אָבָא (פְּנִימִיּוֹת
הַחֻכְמָה) הִיא טַעְמִי תּוֹרָה, (שֶׁבְּעִיקְרוֹ זֶה יִתְגַּלֵּה בְּבִיַּאת
הַמְּשִׁיחַ, כִּפִּי שֶׁרִשִׁי אֹמֵר עַל הַפְּסוּק³⁹, "יִשְׁקֵנִי מִנְשִׁיקוֹת
פִּיהוּ", שֶׁמְשִׁיחַ יִגְלֶה טַעְמִי תּוֹרָה, וּמַעֲיֵן זֶה הִיא הַתְּגַלּוֹת
הַחֲסִידוֹת שֶׁהִיא הַכֵּנָה לַמְּשִׁיחַ, עַל־דֶּרֶךְ שְׁטוּעִמִּים מִמֵּאֲכִלִי

בְּחִינַת הַשְּׁכָל וְהַמְּדוּת וּמַחֲשָׁבָה וְדַבּוּר וּמַעֲשֶׂה,
וְהַמַּעֲשֶׂה הִיא – הַמְּדִירִיגָה הַתְּתִינָה שֶׁבְּכָלָם, – גִּילּוֹי
הַנֶּפֶשׁ שִׁישְׁנו בִּ"מַעֲשֶׂה" הוּא בַּמְּדִירִיגָה פְּחוּתָהּ בַּהֲרַבָּה מֵאֲשֶׁר
בְּשֶׁאֵר הַבְּחִינֹת שֶׁעַל־יָדֵן הַנֶּפֶשׁ מִתְּגַלֶּה, שֶׁהַחִיּוֹת הַמִּתְּפַשֵּׁט

מִהַנְּשָׁמָה וּמִלְבָּשׁ בְּכַח
הַמַּעֲשֶׂה, הוּא כְּאֵין
לְגַבִּי חִיּוֹת הַמִּתְּפַשֵּׁט
מִמֶּנָּה וּמִלְבָּשׁ בְּכַח
הַדַּבּוּר, שֶׁהוּא – כּוֹחַ
הַדִּיבּוּר, הוּא כְּאֵין לְגַבִּי
חִיּוֹת הַמִּתְּפַשֵּׁט מִמֶּנָּה
– מִהַנְּשָׁמָה, וּמִלְבָּשׁ
בְּמַחֲשָׁבָה וּמְדוּת וּשְׁכָל
– כָּל אֵלֶּה מֵאוֹחֲדִים עִם
הַנֶּפֶשׁ. שֶׁכֵּן, אִפִּילוֹ
מַחֲשָׁבָה שֶׁהִיא "לְבוּשׁ"
לַנֶּפֶשׁ, אֲבָל הִיא לְבוּשׁ
הַמֵּאוֹחֵד עִם הַנֶּפֶשׁ, וְהִיא
קִיּוּמַת תְּמִיד כֶּשֶׁם שֶׁהַנֶּפֶשׁ
עֲצֻמָּה קִיּוּמַת תְּמִיד, וְאִילוֹ
דִּיבּוּר וּמַעֲשֶׂה הֵם
"לְבוּשִׁים נִפְרָדִים",
מִהַנֶּפֶשׁ, (שֶׁלֵּכֵן אִפִּילוֹ
בְּדִיבּוּר הִרִי "עַת לְדַבֵּר
וְעַת לַחֲשׁוֹת מִלְּדַבֵּר"³¹),
וּבֵהֶם גּוֹפֵא, "מַעֲשֶׂה"
נִפְרָד הֲרַבָּה יוֹתֵר מִהַנֶּפֶשׁ
מֵאֲשֶׁר דִּיבּוּר,

כֵּן עַל־דֶּרֶךְ־זֶה מְמֹשׁ –

כְּמוֹ שֶׁדִּבֶּר בְּמִשְׁלַל הַנֶּפֶשׁ, הִיא בְּחִינַת חֻכְמָתוֹ וְתִכְנִיתוֹ,
מֵה שִׁיּוּבֵל לְהַתְּפַשֵּׁט מִמֶּנָּה (לְהַשְׁפִּיעַ) [לְהַתְּלַבֵּשׁ]
בְּתַתְּנוּנִים בָּלָם, – שֶׁכֵּן, הִרִי "כּוֹלֵם בַּחֻכְמָה עֲשִׂית"³², הַכֵּל
נִתְהוּוֹה עַל יְדֵי "חֻכְמָה", הִרִי שֶׁ"חֻכְמָה" מִתְּלַבֶּשֶׁת בְּכָל
הַנִּבְרָאִים, וְאִיּוֹ בְּחִינָה שֶׁל "חֻכְמָה" יִכּוֹלֶה לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּכָל
הַנִּבְרָאִים הֵם³³ כְּאֵין לְגַבִּי בְּחִינַת פָּנִים – פְּנִימִיּוֹת
הִ"חֻכְמָה", הַמִּיּוֹחֵד בְּמֵאֲצִיל פְּרוּד־הוּא, דְּכֵלֵּא קָמִיָּה בְּלֵא
חֲשִׁיב, – שֶׁכֵּן, הַכֵּל לְגַבִּי הַקְּדוּשׁ בֵּרוּךְ הוּא נִחְשָׁב לְכֻלּוֹם –
הִרִי שֶׁהַבְּחִינָה שֶׁהִיא "קִמְיָ" (מֵאוֹחֲדָת אֲתוֹ) – הִיא לְגַבִּי כֵּלֵא
כְּלוֹם. וְהַשְׁפָּעָה לְכָל הַנִּבְרָאִים בָּלָם שֶׁהֵם בְּעַלִּי גְּבוּל
וְתַכְלִית – נִחְשָׁבֶת יְרִידָה וְצִמְצוּם כְּבִיּוּל לְגַבִּי הַמֵּאֲצִיל
אִי־סוֹף פְּרוּד־הוּא, עַל דֶּרֶךְ־מִשְׁלַל, כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱשָׁבֶת יְרִידָה

דְּבִרִּיאָה, וְלִכֵּן מְדַגֵּשׁ שְׁבִיאִי. וְהַשִּׁיכּוֹת שְׁבִין זֶל"ז – דְּבִל"ג דֹּאצִּי הִ"ה הֵא דֹּאצִּי הוּא חֵכ' (י"ד שְׁבַשֵּׁם) וּבִי"ע שֶׁאֵר הַסְפִּירוֹת.
31. רֹאה קֶהֶלֶת ג, ז. 32. תְּהִלָּים קד, כד. 33. בִּ"הַעֲרוֹת וְתִיקוּנִים" תִּיקֵן כִּי"ק אֲדַמּוּר־ר שְׁלִיט"א שֶׁצִּל הוּא. 34. וְאַתְחֲנֵן ז, יא. 35. כב,
א. 36. קִידוּשִׁין מ, ב. 37. יְרוּשְׁלַמִּי שֶׁבַת פ"א ה"א. 38. רֹאה הִל' ת"ת לֹאֲדַרְז"ז פ"א ה"ד וּבִהַנְסָנָם שֶׁם בְּצִיּוּנִים וּמ"מ. 39. שֶׁה"א, ב.

השבת – בערב שבת)⁴⁰. והוא (ממשיך ה"צמח צדק" ב"היל אור") ה"אור" המלוּבש ב"שלמה". שכן, זה האור שנברא ביום ראשון ש"גנזו לצדיקים", והיכן גנזו – בתורה⁴¹, וזהו

"פנימיות יסוד אבא", כפי שהרמ"ז אומר בפרשת בהעלותך⁴². וה"צמח צדק" מציין שם מה'סידור' במאמר "ועשו להם ציצית"⁴³.

~ יום חמישי ג' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטט, האותיות הנגלות לנו... עד עמ' קכט, כנודע.

ואותיות הדבור נחקקות בַּהֶבֶל וְקוֹל, הַמִּתְחַלֵּק לְכ"ב חֲלָקִים שׁוֹנִים זֶה מִזֶּה בְּצוּרָתוֹ, שֶׁהֵיא הִכְרַת וּמִכְמָא חֲכ"ב אוֹתִיּוֹת בְּכָל לְשׁוֹן⁴⁷, כִּי אֵין הַפֶּרֶשׁ בֵּין לְשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ וּבֵין שְׁאֵר לְשׁוֹנוֹת בְּמַהוּת הִכְרַת – בִּיטוּי, הָאוֹתִיּוֹת, כִּי־אֵם בְּצוּרָתוֹ⁴⁸. – בצירוף

האותיות קיים הבדל בין שפה אחת לשניה, ואילו בעצם ביטוי האותיות הדבר שווה בכל הלשונות.

המחשבה, הן גִּסְטָן בְּכָל לְשׁוֹן שְׂאֵרִם מְחַשֵּׁב תְּבוּת – הלשון, ואותיות תְּלוּשׁוֹן, שֶׁהֵן כִּבֵּל לְבָד. רק שְׂבִמְחֻשָּׁה, יֵשׁ בָּהּ ג' מִינֵי בְּחִינֹת אוֹתִיּוֹת, שְׂהֵרִי בְּשִׁרְוֹאָה בְּסִפְרֵי תוֹרַת תְּמוֹנַת הָאוֹתִיּוֹת

– הן מְצִיטִירוֹת בְּמִחְשָׁבָתוֹ, – בהתאם לכפי שהוא רואה אותן בספר התורה, וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת "עֲשֵׂה שְׂבִמְחֻשָּׁה"; – כפי ש"מחשבה" מהרררת ענין של מעשה, אותיות של מעשה וכתב, וְעֵשִׂיה של השתלשלות בריאה-יצירה-עשיה, וְכֵן פֶּאֶשֶׁר שׁוֹמֵעַ אוֹתִיּוֹת הַדְּבֹר – הן נִרְשָׁמוֹת בְּמִחְשָׁבָתוֹ וּמְהִרָהּ בָּהֶן, וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת "דְּבֹר שְׂבִמְחֻשָּׁה" – איך שבמחשבה הוא מהרהר באותיות של דיבור, וְ – זוהי בְּחִינַת "יִצִּירָה"; – שכן, מחשבה עצמה היא בחינה של "בריאה", ש"בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"⁴⁹ הוא כנגד "מחשבה דיבור ומעשה", הרי, מחשבה היא – בחינת

האגרת הבאה, דיבור-המתחיל "האותיות הנגלות" היא מהאגרות שנוספו בהוצאת שנת תר"ס. כפי הידוע נוספו באותה הוצאה כמה אגרות קודש, כפי שכותב ר' אשר מניקולייב ב"מודעה רבה", שנוספו "השמשות מהאגה"ק"⁴⁴.

המשך אגרת זו לאגרת הקודמת הוא, שהרי באגרת הקודמת מדובר איך שרק הבחינת

"נהי"ם" – נצח, הוד, יסוד, מלכות – של המשפיע נמשכות במקבל, ובסוף אגרת זו (דיבור-המתחיל "האותיות הנגלות") מוסבר גם כן אותו תוכן⁴⁵, שרק האחוריים והחיצוניות של בחינות נהי"ם – נצח, הוד, יסוד – של העליון, נמשכות בתחתון.

האותיות⁴⁶ הנגלות לנו, הן: בְּמַעֲשֵׂה דְבֹר וּמְחֻשָּׁה. דְּמַעֲשָׂה, – אותיות ה"מעשה", הבאות בכתב ובמעשה, הן תְּמוֹנַת הָאוֹתִיּוֹת שְׂבִמְחָתוֹ אֲשׁוּרִי שְׂבִמְחָתוֹ⁴⁷. – כפי שהוסבר בהגה"ה בפרק י"ב של "שער היחוד והאמונה", הרי כל אות מכ"ב אותיות התורה היא המשכה וכוח וחיות פרטי מיוחד שאיננה נמשכת באות אחרת, ולכן יש לכל אות בכתיבתה (בכתב אשורי של ספר-תורה) ציור מיוחד המורה על ציור ההמשכה ועל אופן התגלות האור, החיות והכוח הנמשכים באותה אות, ובכתב ספר-תורה הרי האותיות עצמן הן ענין עיקרי וקשורות בכמה פרטי דינים על צורת כתיבתן,

– הן מְצִיטִירוֹת בְּמִחְשָׁבָתוֹ, – בהתאם לכפי שהוא רואה אותן בספר התורה, וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת "עֲשֵׂה שְׂבִמְחֻשָּׁה"; – כפי ש"מחשבה" מהרררת ענין של מעשה, אותיות של מעשה וכתב, וְעֵשִׂיה של השתלשלות בריאה-יצירה-עשיה, וְכֵן פֶּאֶשֶׁר שׁוֹמֵעַ אוֹתִיּוֹת הַדְּבֹר – הן נִרְשָׁמוֹת בְּמִחְשָׁבָתוֹ וּמְהִרָהּ בָּהֶן, וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת "דְּבֹר שְׂבִמְחֻשָּׁה" – איך שבמחשבה הוא מהרהר באותיות של דיבור, וְ – זוהי בְּחִינַת "יִצִּירָה"; – שכן, מחשבה עצמה היא בחינה של "בריאה", ש"בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"⁴⁹ הוא כנגד "מחשבה דיבור ומעשה", הרי, מחשבה היא – בחינת

האותיות⁴⁶ הנגלות לנו, הן: בְּמַעֲשֵׂה דְבֹר וּמְחֻשָּׁה. דְּמַעֲשָׂה, – אותיות ה"מעשה", הבאות בכתב ובמעשה, הן תְּמוֹנַת הָאוֹתִיּוֹת שְׂבִמְחָתוֹ אֲשׁוּרִי שְׂבִמְחָתוֹ⁴⁷. – כפי שהוסבר בהגה"ה בפרק י"ב של "שער היחוד והאמונה", הרי כל אות מכ"ב אותיות התורה היא המשכה וכוח וחיות פרטי מיוחד שאיננה נמשכת באות אחרת, ולכן יש לכל אות בכתיבתה (בכתב אשורי של ספר-תורה) ציור מיוחד המורה על ציור ההמשכה ועל אופן התגלות האור, החיות והכוח הנמשכים באותה אות, ובכתב ספר-תורה הרי האותיות עצמן הן ענין עיקרי וקשורות בכמה פרטי דינים על צורת כתיבתן,

40. ראה לקו"ש חט"ו ע' 282 ובהנסמן בהערות שם. 41. לקו"ש חט"ו ע' 10 ובהנסמן שם. 42. ח"ג קסב, א. 43. סידור עם דא"ח (קה"ת, תשכ"ה). 44. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר שמצינו שאדה"ז בעצמו הוסיף באגה"ק לאחר זמן (סה"מ תש"ח ע' 170. ובכ"מ)". 45. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דוגמא – עפמ"ש"נ ומבשרי אחזה אלוהה איך שזה באדם – במחר"מ". 46. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכהנ"ל יל"ע באמ"ב ש' הק"ש פל"ב ב'י' שלכאורה באו"א קצת. וי"ל". 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מעלת האותיות דדיבור ומח' (משא"כ דעשי' – תמונות – מתעלמות בתמונות אחרות)". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע מה שייך צירופן להברתן דהוצרך לשלול? ואולי מתוך שאינן קדושות הרי צ"ל בירידה מלשה"ק (עאכ"כ – בשינוי) – ומבאר שזהו בצירופן". 49. יעשי' מג, ז.

מהרהר בענין שהוא מדבר, הרי אינו יכול לדבר – כשאין הוא מהרהר במה שהוא מדבר, כפיאם אותן דבורים וצירופים – של מלים, ששכר דברם והיו כמחשבתו פעמים רבות מאד, ונשאר בדבורים וצירופים אלו

הרשימו – הרושם, מהמחשבה שנכנסה בהם פעמים רבות. – הרי שהרושם של אותן אותיות המחשבה, הוא החיות של אותיות דיבור אלו. והוא – כפי שהדבר ב"ספירות", בחינת אחוהים וחיצוניות נצחית-הוד-יסוד

מ"פצוף העליון" שנכנס בתחתון, – מפרצוף המדריגה העליונה שנכנס במדריגה התחתונה, להיות לו בחינת מין וחיית, כנודע:

"בריאה", דיבור – בחינת "יצירה", ומעשה – בחינת "עשיה". ואם כן "מחשבה" היא הרי – בחינת "בריאה", ואילו כשהוא מהרהר במחשבה אותיות של דיבור, הרי זה דיבור שבמחשבה

– בחינת "יצירה" שבבריאיה. ואותיות המחשבה לבדה בלי ההרהר אותיות הדבור – נקרא "מחשבה" שבמחשבה, בחינת "בריאה". והנה, אותיות הדבור ממש, – לא דיבור שבמחשבה, כי אם דיבור ממש, הן מתהוות ומקבלות חיותן מאותיות אלו עצמן שבמחשבה. ואף שלפעמים מדבר אדם ומתהרר – בשעת מעשה, כדבר אחר – ולכאורה אין אותיות הדיבור מקבלות אז חיות מאותיות המחשבה, שהרי הוא אינו

אגרת הקדש

המחשבה לברה בלי ההרהר אותיות הדבור נק' מח' שבמחשבה. בחי' בריאה. והנה אותיות הדבור ממש הן מתהוות ומקבלות חיותן מאותיות אלו עצמן שבמח'. ואף שלפעמים מדבר אדם ומהרהר בדבר אחר. הרי אינו יכול לדבר כ"א אותן דבורים וצירופים שכבר דברם והיו במחשבתו פעמים רבות מאד ונשאר בדיבורים וצירופים אלו הרשימו מהמחשבה שנכנסה בהם פעמים רבות. והוא בחי' אחוריים וחיצוניות נה"י מפרצוף העליון שנכנס בתחתון להיות לו בחי' מוחין וחיות כנודע:

מפרצוף המדריגה העליונה שנכנס במדריגה התחתונה, להיות לו בחינת מין וחיית, כנודע:

~ יום שישי ד' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכט, ב איהו וחיהי חד... עד עמ' 258, וע"ש.

היסוד המוסבר באגרת-קודש זו, הוא – ש"התהוות הגשמיות היא דוקא מ"עצמות אין סוף", התהוותם של הדברים הגשמיים היא דוקא מהקדוש ברוך-הוא עצמו שהוא לגמרי למעלה מהאורות והגילויים שמהם מתהווים העולמות העליונים והענינים הרוחניים. שכן, "עצמות אין-סוף" דוקא, ש"מציאותו מעצמותו בלי שום עילה וסיבה הקודמת לו חסודשלו", שמציאותו היא עצמותית (לא מציאות שנוצרה, אלא מציאות שלא שייך בה ענין של "לא מציאות", הרי זה אופן של מציאות שהוא "מחוייב המציאות") – דוקא הוא יש בכוחו לברוא מציאות כזו כמו של הנבראים הגשמיים הנראים כמציאות לעצמם, ולעיני בשר לא נראה בהם כלל שהם תלויים וקשורים במציאות אחרת המהווה אותם (כפי שהדבר למשל ב"אור" שנראה בו שהוא התפשטות מ"מאור", ב"עלול" (מסובב) נראה שהוא בא וקשור ב"עילה" (סיבה) שלו, ואילו בדבר הגשמי לא נראה כלל שהוא בא מן ובטל למשהו גבוה ממנו, אלא נראה שזה דבר שמציאותו היא כאילו מעצמות).

מציאות כזו, שהיא באין-ערוך לגמרי למקור שממנו היא באה, שכן המקור הוא רוחני, כוח אלקי, והיא – מציאות גשמית, עד שזה נקרא "יש מאין" – מציאות כזו יכולה להתהוות רק על ידי 'עצמות אין-סוף', מהקדוש-ברוך-הוא עצמו, שהוא אין

ב. תוכן אגרת קודש זו (סימן כ) הוא אחד הענינים העמוקים ביותר בחסידות, ומתבטא בה יסוד בענין של חסידות, שעד עתה טרם הוסבר בספר ה"תניא".

כרם, כפי שכבר הוסבר בפרוטרוט בהקדמה לסימן י"ח – ראוי לחפש בכל אגרת הקודש מה מתווסף באותה אגרת בנוגע לעבודה בפועל בקיום המצוות בכלל ובמצות הצדקה במיוחד (שכן, אגרות הקודש הרי נכתבו כדי "להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון", ללמד את בני ישראל דרכי ה' ובמעשה בפועל (כפי שכותבים בהקדמתם הרבנים הגאונים בני המחבר), וכיוון שרוב האגרות נכתבו בקשר לצדקה עבור אלה שעוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל – יש באגרות קודש אלו ענינים המוסיפים יתר חיות ועילוי במצות הצדקה). חשיבותה המיוחדת של אגרת זו, יכולים לראות גם מכך, שרבנו הזקן כתב אותה (כפי שהרבי ה"צמח צדק" כותב) "בימים שלפני הסתלקותו בכפר פייענא".

רואים אכן, שגם בענינים העמוקים המוסברים באגרת זו, מתבטא ענין יסודי חדש שנותן מושג אחר לגמרי בעילוי של קיום מצוות מעשיות בכלל (מצוות הנעשות בדברים גשמיים, כמו ציצית בצמר גשמי, תפילין בקלף גשמי, וכדומה), ומצות הצדקה במיוחד.

אך, מצד מה שמסביר באגרת-קודש זו, המעלה של מצוות מעשיות מפני שהדברים הגשמיים באים דוקא מעצמות-אין-סוף, יוצא מכך, שגם מצד עצם הדבר שבו המצוה נעשית, ישנו עילוי והתעלות במצוות מעשיות, מה שאין במצוות

הנעשות על ידי ענינים רוחניים. שכן, יש בדברים הגשמיים כוח נעלם המתגלה בשעה שמבצעים בדבר הגשמי את הכוונה העליונה. כ"ק אדמו"ר הרייז"צ נ"ע מביא באחת משיחות

הקודש שלו², שכאשר נתגלה היסוד הזה באגרת קודש זו, "מספר מלות-הנשמה השמימיות", שהתהוות הדברים הגשמיים היא דוקא מ"עצמות אין-סוף" – נפתחו אצל חסידים מעיינות חדשים של חיות בקיום מצוות מעשיות.

בלמדנו הענין בפנים האגרת, עוד יצא להזכיר איך שהרבי מורה בפשטות גאונית מופלאה שהיסוד של אגרת זו מובא בלשון הלכה ופסק-דין במלים ספורות ברמב"ם בהלכות הראשונות של הלכות "יסודי התורה".

"אִיהוּ וְחִיּוּתֵי חַד, – הוא ועניני החיות הבאים ממנו (האורות שהם ענין של נשמה וחיות לכלים של ה"ספירות") הם דבר אחד (כלומר, האורות של ה"ספירות" הם לא רק מאוחדים אתו (עם אין-סוף) אלא הם דבר אחד עם האין-סוף), אִיהוּ וְגִרְמוּתֵי חַד בְּהוֹן" – הוא והכלים הבאים ממנו (שהם הכלים לאורות של הספירות וכמו גופים לנשמות)³ הם דבר אחד בהן (בספירות). (פְּרִי־שֵׁנִי, עֶשְׂרֵי סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוּת. "חִיּוּתֵי" – הֵן הָאוֹרוֹת, – של הספירות (שהן ענין של חיות ואור) ו"גִרְמוּתֵי" – הֵן הַכְּלִים, – של הספירות שהם כגופים וכלים לחיות ולאורות, שְׂכָלָן – כפי שהם כולם דבר אחד עם "אור אין סוף", מפני שהם אֱלֻקוֹת, – שגם הכלים של הספירות הם אלקות, מִתְּשַׁאֲיִן־בֵּן בְּכִרְיָאֵה־יִצְרָח־עֲשִׂיָּה כו'). – שם הכלים של הספירות וכן חלק מסויים מהאורות של הספירות – אינם אלקות, אלא הם נבראים שנתהוו מאלקות. וְצִדִּיק לְהַבִּין הַיִּטֵּב, אֵיךְ הָ"אֵין־סוֹף" חַד – דבר אחד, עִם "גִרְמוּתֵי" הֵן הַכְּלִים, – של הספירות, חֲרֵי הַכְּלִים הֵן בְּכִינִית גְּבוּל וְתַכְלִית, – לא זו בלבד שכל ספירה היא ענין מיוחד, חכמה היא לא בינה, חסד הוא לא גבורה, אלא החכמה או החסד הם גם כן בעלי גבול ותכלית, ואילו "אין סוף" הוא הרי פשוט בתכלית הפשיטות, ולמעלה מכל ציור ומכל ענין מוגדר כמו חכמה או חסד, והוא אין סוף, בלי קץ וגבול. כיצד, איפוא, יכולים הכלים להיות דבר אחד עם ה'אין-סוף'? בְּמִי

סוף ולמעלה גם מגשמיות וגם מרוחניות. מזה יוצא, שדוקא התהוות הדברים הגשמיים היא מהקדוש-ברוך-הוא עצמו, שהוא למעלה מכל האורות והגילויים שמהם מתהווים הענינים הרוחניים.

יסוד זה נותן הפלאה ועילוי אחרים לגמרי בקיום מצוות מעשיות על ידי דברים גשמיים שהתהוותם היא דוקא מ"עצמות אין-סוף". עילוי זה בענין קיום המצוות המעשיות, הוא

ענין חדש, ובנוסף למה שהוסבר בחלק הראשון של ספר ה"תניא" (מפרק ל"ה ואילך) המעלה ב"לעשותו", במצוות שמקיימים במעשה, לגבי המצוות שמקיימים במחשבה ודיבור:

שם מדובר על המעלה של "מעשה" רק מצד הרצון והכוונה של הקדוש ברוך הוא: היות וכל תכלית הבריאה היא "להיות לו יתברך דירה בתחתונים", שתהיה להקדוש-ברוך-הוא דירה בעולם הגשמי התחתון, שתומשך אלקות בהתגלות כאן למטה בעולם הזה, במקום החושך וההסתר על אלקות, ענין זה מבוצע בעיקר על ידי מצוות מעשיות. שכן, על-ידיה דוקא ממשיכים אלקות עד ל"עשיה" הגשמית, בענינים הגשמיים של העולם שהם למטה מענין המחשבה והדיבור.

כך גם בנוגע לבירור ולזיכרון הנפש הבהמית, זיכוכה והתהפכותה של הנפש הבהמית לטוב ולקדושה (שזו הרי תכלית ירידת הנשמה, שאין זה כדי לתקן אותה, אלא כדי לתקן את הנפש הבהמית) הרי זה מתבצע יותר על ידי מצוות מעשיות. שכן, עשיית פעולה גשמית של מצוה, הנחת תפילין, לבישת ציצית – הרי זה דוקא בכוח הנפש החיונית הבהמית. הרי בהתאם לאמור, כל המעלה של "מעשה" היא רק מצד הרצון והכוונה של הקדוש-ברוך-הוא, אך מצד עצם הדבר, שבו המצוה נעשית, הרי לכאורה מצוה שנעשית בכוחות רוחניים, כמו מצות ידיעת והבנת אלקות בשכל ובהשגת המוח, או מצות אהבת ה' ברגש הרוחני של הלב – היא לכאורה למעלה מפעולה גשמית הנעשית בידים הגשמיות ובדברים גשמיים (כיוון שגם זו היא מצוה וגם בה מבצעים רצון הקדוש-ברוך-הוא, הרי שהענין של קיום הרצון העליון והקשר שזה מביא עם הקדוש-ברוך-הוא, ישנו גם במצוה רוחנית, ומצד עצם הדבר במה שמבצעים רצון הקדוש-ברוך-הוא – הרי לכאורה, דבר רוחני – כמו השגת המוח ורגש הלב – הוא עבודה עליונה ועמוקה יותר מאשר הפעולה הגשמית שבה עושים מצוה מעשית).

2. אחש"פ תרצ"ד. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ה שמו"ז פ"ב. ובכ"מ". 4. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש פ"י אחר בחייה וגרמוהי".

השתלשלות, כמו שלשלת (שרשרת) שהטבעת התחתונה ביותר יש לה ערך והיא קשורה לטבעת העליונה ביותר, **אֵלָא** – ההשתלשלות יכולה להשפיע, לְהִיּוֹת "רוּחַ הַבְּהֵמָה" מִפְּנֵי שׁוֹר", – שבמרכבה שלמעלה, שלמרות שהרוח המחיה את גוף הבהמה רחוקה לגמרי ואינה בערך ל"פני שור"

שבמרכבה העליונה, בכל זאת יש בכוח ההשתלשלות להשפיע שתשלשל הרוח של הבהמה, כיוון שגם הרוח של הבהמה היא דבר

רוחני, אלא שהיא למטה מטה במדרגה מ"פני שור" שבמרכבה; אך אין בכוח ההשתלשלות להשפיע שיתהווה "יש גשמי" מ"אין רוחני" – דבר שהוא מציאות חדשה לגמרי. **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, וְעַיִן שָׁם.** – הרבי מציין כאן, שיש לומר שכוונת רבנו הזקן היא – לְתוֹרָה אֲוֵר ד"ה "יביאו לבוש מלכות"¹⁹, ועוד. ב'תורה אור' שם, מסביר רבנו הזקן, שאפילו חכמה עילאה (עליונה) ד"אצילות", כיוון שהיא נקראת בשם "חכמה", הרי זה "דבר מה", ולא "אין", במילא גם זה אינו יכול להתהוות באופן של השתלשלות מ"אין סוף", כי אם באופן של "יש מאין", כמו שכתוב²⁰: "והחכמה מאין תמצא", ש'חכמה' לגבי למעלה מ'חכמה' היא ענין של "יש מאין".

בעילתו, שאז מוקף ה"עלול" ב"עילה" שלו, ו**כְּטַל בְּמַצִּיאוֹת אֵצֶלוֹ** – הוא בטל ל"עילה" שלו, **כְּזֵיו הַשֶּׁמֶשׁ** – כפי שזיו השמש בטל בַּשֶּׁמֶשׁ, – זה כבר גם אחרי שה"עלול" משתלשל ומתגלה מה"עילה", בכל זאת ה"עלול" בטל במציאות ל"עילה". שכן הדבר

בהמשכת הספירות עצמן, שמה שנמשך ומתגלה בטל במציאות ל"עילה", לספירה העליונה שממנה היא משתלשלת, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפָרְדֵּי¹⁸ מִהֶרֶם"ק.** – הרי באופן

המשכה כזה לא היה יכול להתהוות "יש" שהוא מציאות בהגשתו, שמרגיש עצמו למציאות ואינו בטל למקורו. הוספת כ"ק רבינו: ועד"ז ביש דעשי' – **וְאֵף גַּם צִמְצוּמִים רַבִּים מְאֹד** – הצמצמים את האור, שהאור שאחרי הצמצום אינו בערך כלל לאור שלפני הצמצום – הרי אפילו צמצומים אלה, **לֹא יוֹעִילוּ לְהִיּוֹת גֶּשֶׁם עֹב כְּעַפְרָא מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָרוּחָנוֹת מְשַׁכְּלִים נִבְדָּלִים אֵצֶלוֹ** – הוספת כ"ק רבינו: משכלים נבדלים, **שֶׁל הַמַּלְאָכִים**, – מלאכים הם הרי בעלי חומר וצורה, בכל זאת כיוון שהחומר שלהם הוא הרי מיסודות רוחניים – לא יתהווה מזה גשם "עב" כמו עפר – אפילו כשזה בא אחרי צמצומים רבים. שכן, הרי זה עדיין ענין של

~ שבת קודש ה' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 258, ויש מאין נקרא... עד עמ' קל, דוקא.

כי הרי "כולא קמי' כלא חשיב" – הכל לגבי הקדוש-ברוך-הוא נחשב כלא כלום – כיצד אומרים, איפוא, שאי אפשר שיתהווה "יש מאין" באופן של השתלשלות "עילה ועלול", שכן אז (הוא לא היה "יש" ומציאות, אלא) היה בטל כמו שה"עלול" בטל לגבי ה"עילה" שלו,

בשעה שהאמת היא הרי,

ויש שגם בהיותו "יש" הוא

בטל לגבי מקורו, הכוח האלקי המהווה אותו

ונמצא בו תמיד לבראו מחדש? יסביר רבנו הזקן להלן, שזה אמור רק לגבי "קמי'", כפי שהדבר לפני הקדוש-ברוך-הוא בידיעה שלו (הרי זה כפי שהאמת היא, שהכל בטל לגביו יתברך וגם היש הנברא בטל כזיו השמש בשמש); אך בידיעתו

וְיֵשׁ מֵאֵין נִקְרָא בְּרִיאָה בְּלִשׁוֹן תַּקְנֵי²¹. – "בריאיה" היינו, שנהיה דבר חדש שלא היה קיים לפני-זה (שלא כמו ב"עילה ועלול" שהעלול קיים גם לפני-זה אלא באופן אחר). וכנזכר לעיל שב"אין" אי אפשר שיהיה כלול "יש". שכן, אז

זה הרי לא היה "אין"

אלא "יש". התהוות

חדשה נקראת בלשון

הקודש בשם "בריאיה",

כפי שהרמב"ן אומר

בפרשת בראשית²², שאין לנו בלשון-הקודש ביטוי אחר לציין את ההתהוות של "יש מאין" אלא במלה "ברא". להלן יציין רבנו הזקן, למרות שגם ב"יש מאין" בטל ה"יש" באמת לכוח האלקי המהווה אותו, עד כפי שזיו השמש בטל בשמש ממש,

אגרת הקדש

מאין נקרא בריאה בלח"ק

והגם שהיש הנברא הוא

18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלכן גם התהוות כלים די"ס דבי"ע – שאינן חד כ"א נפרדים – א"א ע"י עו"ע". 19. צ, ב. 20. איוב כח, יב. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי שייכותי' הכא? וי"ל שזוהי הוכחה על הנ"ל (החידוש בבריאת יש הגשמי – לגבי השתל' דספירות כו) – דעפ"ז מובן פשש"מ ד"ברא אלקים" נאמר – לאחר כל השתל' הנ"ל, רק בנוגע לשה"א! (וגם לא במציאות החכ' מאין – כיון שאין החכ' באופן דמציאות דיש הגשמי, וא"כ נק' "אין")". 22. א, א.

מקור המהווה אותו, ושמקור זה הוא כוח אלקי – כיצד, איפוא, הוא יכול לחשוב את עצמו כ"יש" ואת המקור כ"אין"? יסביר רבנו הזקן, שמה שהוא חושב את המקור ל"אין" אין הכוונה שהוא לא נמצא, אלא "אין" יש בו שני

ענינים: (א) שאינו מושג,

שכן, אין הנברא משיג

(אינו מבין) את מקורו,

ודבר שאין הנברא מבין

ומשיג הוא קורא לו

"אין", כי בעולם ההשגה

שלו אין הדבר קיים. (ב)

מפני שבסוג זה של

מציאות כפי שהנברא

והיש נמצאים – לא קיים

מקורו, כי הוא מציאות

אחרת לגמרי, ולכן הוא

קורא לו "אין" – לא קיים

– מצד זה שבאופן

המציאות שלו – אין

מקורו קיים. ובלשון רבנו הזקן: **כִּי תִבְחַן – הַמְהוּוּה אֹתוֹ**

וְהַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ אֵינוֹ מִשְׁגַּח כָּלֵל וְכָלֵל, – לנברא, ולכן הוא

קורא למקור "אין", כי בעולם ההשגה שלו – אין הוא קיים.

ענין שני במה שהוא קורא למקורו "אין" הוא, מפני שבסוג

המציאות שלו, אין הוא נמצא, אלא הוא מהות אחרת לגמרי

– כפי שיסביר להלן: **וְגַם אֵין עֲרוּף – ואֵין שׁוֹם שִׁיכוֹת, זֶה**

לְזוֹהַ כָּלֵל וְכָלֵל, – אין בין ה"יש" ל"אין" שום ערך ושייכות

כלל, הם שתי מהויות נפרדות, ובסוג המציאות שה"יש"

נמצא, אין ה"אין" – מקורו – נמצא. כמו למשל, שנאמר,

שמשכל יתהווה אבן, הרי בסוג מציאות שהאבן נמצאת, אין

השכל נמצא כלל, ולגבי סוג מציאות זה היינוהך אם מתהווה

האבן מ"אין" או שהיא מתהווה משכל. שכן, גם שכל אינו

נמצא בסוג זה של מציאות שהאבן נמצאת בו, **לֹא מִיִּנְיָה וְלֹא**

מִקְצָתֶיהָ, – לא ממנו ולא ממקצת ממנו, **מִהַעֲרָף**

שֶׁמֶהֱעֲלֹל אֶל הָעֵלָה, שֶׁהֱעֲלֹל יוֹדֵעַ וּמִשְׁיָג אֵיזוֹהַ הַשְּׁגָה

בְּעֶלְתּוֹ – הרי שה"עילה" נמצאת בעולם ההשגה שלו,

וההשגה משפיעה בו, **וְכַמֵּל אֲצֵלָה עֲלִידֵי יוֹדֵעַ וְהַשְּׁגָה**

זוֹ, – שהוא משיג בעילתו, אך ה"יש" אין לו שום השגה

ב"אין" המהווה אותו. **וְגַם בְּמַהוּתָם וְעֲצָמוּתָם** – של

ה"עלול" וה"עילה", **אֵין הַפֶּרֶשׁ גְּדוֹל כָּל־כֶּהָ, רַק שְׁזוֹהַ**

עֵלָה וְזוֹהַ עֲלֹל, – אבל המהות והעצם הם אותו דבר, כפי

שהוסבר לעיל בענין השכל והמדות, שעצם מהות המדות

ישנו כבר גם בשכל – המדות שבשכל, שאם אמנם המדות

ובהרגשתו של היש הנברא עצמו, הוא נרגש כ"מציאות יש", ואילו אם התהוות היתה באופן של "עילה ועלול" לא היה יכול הנברא להיות, גם בהרגשתו ובידיעתו העצמית, "מציאות יש", אלא גם בהרגש שלו היה בטל במציאות.

וְהַגֵּם – למרות, שְׁהִישׁ

הַנִּבְרָא הוּא גֵם־כֵּן

כִּלְא חֲשִׁיב קִמְיָה, –

נחשב לפניו יתברך כלא

כלום, כי הרי "כולא קמי"

כלא חשיבי" – הכל לגבי

הקדוש־ברוך־הוא נחשב

כלא כלום, הרי שגם היש

הנברא הוא כלא כלום,

דְּהִינוּ שְׁכַמֵּל בְּמִצִּיאוֹת

– הוספת כ"ק רבינו:

נישט נאר (לא רק) לגבי

עצמו"ה - שאינו בגדר

העולם והבריאה, כ"א

בענין הבריאה, לְגַבִּי

הַכֶּחַ וְהָאוֹר הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ – בנברא, כוח ואור זה הם מְהַכְלִים

דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֵצִילוֹת־בְּרִיאָה־יִצְרָה־עֲשִׂיָּה, שְׁהִ"קוֹ"

– שֶׁל, אֹרֶךְ אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מֵאִיר בְּהֶם, – שלכן²³ זה

נקרא "קמי" (לפניו), למרות שמדובר אודות הכוח האלקי

המהווה אותו – שכן, בכלים של הספירות שמהם בא הכוח

האלקי – מאיר בהם הקו, שהוא הגילוי של "אור אין סוף"

בעולמות. וביטול זה הוא **וְכ־** – כמו ביטול זיו הַשְּׁמֶשׁ

בְּשֶׁמֶשׁ, – שבשמש לא נרגשת כלל מציאותו של הזיו, אלא

רק המאור והמקור של הזיו שהוא השמש, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר**

בְּלִקוּטֵי אֲמָרִים – ספר ה"תניא", חֲלָק ב'²⁴ – שכל הנבראים

בטלים באמת לגבי מקורם, כפי שהזיו בטל במקורו בשמש,

כיצד, איפוא, אומרים אנו, שאם התהוות הנבראים היתה

באופן של "עילה ועלול", הם לא היו מציאות "יש" אלא היו

בטלים לגבי מקורם – הרי גם כעת, כשנתהוו בדרך "יש מאין"

הם הרי גם כן בטלים באמת לגבי מקורם, ובאופן הביטול כמו

שזיו השמש בטל לגבי השמש? מתרץ על כך רבנו הזקן: **הִינוּ**

"קִמְיָה" – לפני הקדוש־ברוך־הוא, דִּקְא, שְׁהִיא יוֹדֵעַתוֹ

וְתִבְרָךְ – כפי שהוא יודע את הנבראים באופן הידיעה של

מִלְמַעְלָה לְמַטָּה. אֲבָל בִּידֵיעָה – דעת תחתון, שְׁמַמְטָה

לְמַעְלָה – הידיעה שמצד הנברא, הִישׁ הַנִּבְרָא הוּא דְּבִר

נִפְרָד לְגַמְרֵי בִידֵיעָה וְהַשְּׁגָה זוֹ שְׁמַמְטָה, – הנברא נרגש

למציאות "יש" ודבר נפרד מהמקור שמהווה אותו, ולא שהוא

בטל במציאות לגבי מקורו; ולמרות שגם הנברא יודע שיש לו

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דכאן הדיוק להיפך (כנ"ל בההוספה בחצ"ע ג): "דאף שהוא מהקו כו' ה"ה כמו שמאיר בהם (ומחזק זה בהדרגא דזיו השמש בשמש – דלכאורה מה מוסיף בזה? אבל עיקרית היא, דהשמש היא בסמיכות ממש להזיו) – וגם בנדר"ד ידיעה שמלמעל"ט – שייכת גם באדם (משא"כ – ההרגש שבידיעה)". 24. שער היחוד והאמונה פ"ג.

שבשכל הן באופן אחר מאשר המדות שבלב, אך גם הן, הן בעצם ומהות ענין של מדות, **וְלֹא מְנִיָּה וְלֹא מְקַצְתִּיהָ**, – ולא ממנו ולא ממקצת ממנו, **מִתְחַפֵּשׂ שְׂבִין מְהוּת הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא, לְמְהוּת הַכֶּתֶּ וְהָאֹרֶז הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ לְהוּוֹתוֹ** **מֵאֵין לִישׁ**, – שה"אין" וה"יש" הם עצם ומהות אחרים ולגמרי, ובסוג המציאות של ה"יש" אין ה"אין" נמצא כלל.

וְלֹכֵן נִקְרָא²⁵ – גם אליבא דאמת, **"יֵשׁ" מֵ"אֵין" דִּיקָא**. – שהמקור נעשה "אין", למרות שהרי "ממך הכל", הכל בא מאלקות, והנברא עצמו יודע שיש לו מקור המהווה אותו, כיצד, איפוא, הוא יכול לקרוא לו "אין"? אלא, כאמור, זה מצד שני הענינים: שאין הוא מובן ומושג ליש הנברא, ואין הוא נמצא בסוג המציאות של היש הנברא.

אגרת הקדש

25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם אליבא דאמת".

אגרות קודש

ב"ה, בין כסא לעשור, ה'תשי"ט

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי הבשורה טובה ע"ד חגיגת הבר מצוה של בנו... שי' שתתקיים בשבת שובה, ויהי רצון שתהא כניסתו למצוות בשעה טובה ומוצלחת והוריו ישבעו ממנו רב נחת, נחת אמתית שהוא נחת יהדותי, אשר כל רואהו יכירהו כי הוא זרע ברך ה'.

בטח למותר להדגיש לבנו הבר מצוה שי', אף שההדגשה יפה בכגון דא, שבמלאות לו י"ג שנה לאורך ימים ושנים טובות נכנס הוא לסדר חיים חדשים, חיים מלאים של יהודי מצווה ועושה לחיות על פי תורתנו הק' תורת חיים ומצוותי שעליהן נאמר וחי בהם, וכיון שנותן התורה ומצוה המצוה הוא הבורא יתברך ויתעלה דורש את כל זאת, הרי אין כל ספק שהוא נותן גם הכחות והאמצעים לכל אחד ואחד למלא את המוטל עליו, ואין הדבר תלוי אלא ברצונו של אדם.

והרי הכל בהשגחה פרטית, שחגיגת הבר מצוה תתקיים בשבת שובה, שבין ראש השנה - זמן הכתיבה טובה, ובין יום הכפורים - זמן החתימה טובה, וחיים טובים ליהודי הם חיים על פי התורה ברוחניות וגשמיות גם יחד.

ויהי רצון שכי' ורעיתו שיחיו יראו עונג ונחת אמתית מבנם הבר מצוה ומשאר ילדיהם שיחיו, ויבשרו אך טוב תמיד כה"י.

בברכת חתימה וגמר חתימה טובה.

לוח היום יום ...

יום ראשון	יום שלישי	כח אלול	ה'תש"ג
-----------	-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: האזינו, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט. פב"פד.
תניא: כן עד"ז . . . 256" מהאריז"ל.

ברכת ד' היא תעשיר, בכלל ובפרט להנותן מעתו ומזמנו לעסוק בצרכי צבור בעניני צדקה וחזוק היהדות, וכמאמר: דער אויבערשטער ב"ה בלייבט ניט קיין בעל חוב, פאר יעדער גוטער זאך וואס א איד טוט, צאלט ער במיטב מיט בני חיי ומזוני רויחי.

— תרגום —

"ברכת ה' היא תעשיר", בכלל ובפרט להנותן מעתו ומזמנו לעסוק בצרכי צבור בעניני צדקה וחזוק היהדות, וכמאמר: הקדוש-ברוך-הוא לא נשאר בעל חוב. צבור כל דבר טוב שיהודי עושה, משלם הוא ב'מיטב', בבני חיי ומזוני רויחי [=בבנים, חיים, ופרנסה ברוח].

יום שני	יום רביעי	כט אלול, ערב ר"ה	ה'תש"ג
---------	-----------	------------------	--------

סליחות באשמורת הבקר, ואין נפילת אפים. תהרת נדרים, ובצורה. צרוב תבשילין.
שיעורים. חומש: האזינו, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קמ"ק. פה"פז.
תניא: האותיות הנגלות . . . כנודע.

יום הולדת את הצ"צ – שנת תקמ"ט.
מפתגמי רבינו הזקן: מען האט גאר קיין השגה ניט, ווי עס איז טייער בא השי"ת דער גוף פון א אידען.

— תרגום —

יום הולדת את ה"צמח צדק" – שנת תקמ"ט.
מפתגמי רבינו הזקן: אין לנו שום משג, עד כמה יקר אצל הקדוש-ברוך-הוא גופו של יהודי.

יום שלישי	יום חמישי	א תשרי, א דר"ה	ה'תש"ד
-----------	-----------	----------------	--------

שיעורים. חומש: האזינו, חמישי עם פירש"י.
תהלים: א"ט. פח"צ.
תניא: כ. איהו . . . 258" בלה"ק.

ברכת הדלקת הנרות: של יום הזכרון. שנהגנו. אין כופלין "לעלא" בקדיש, לבד מנעילה. לידור גו' הארץ ומלואה גו' – קדם עלינו. בקדוש היום: תקעו, כי חק. ואין אומרים "אלה מועדי", ו"אתקינו". לתשליך: מנערים שולי הטלית-קטן.

"יהי רצון" שצל התפוח – אחר הבקבה וקדם האכילה. אוכלים ראש איל, אבל אין אומרים "יהי רצון" כי-אם על התפוח.

יום רביעי

יום ששי

ב תשרי, ב דר"ה

ה'תש"ד

לאל עורך דין – בתפלת מוסף.

שיעורים. חומש: האזינו, ששי עם פירש"י.

תהלים: י"ז. צא-צג.

תניא: והגם שהיש . . . קל- עילתו.

במנחה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.

מה שכתוב בסדור "שער הקריאת-שמע" דבור-המתחיל "להבין ההפרש" (ע"ד עמוד א), שקדם תקיעת שופר אומרים "אנא בכח", פרושו: בדרך כלל הם הכונות מהפסוקים שראשי תבות שלהם שם שני משם מ"ב, אמנם יש שמכונים התבות "אנא בכח כו'" במחשבה, אבל אין אומרים האותיות והתבות. והעוסק בכונות צריך ללמד הענינים ברור בכתבי האריז"ל, ואז כונתו רצויה.

יום חמישי

שבת

ג תשרי ש"ת

ה'תש"ד

מתחילין "מומזר לדוד" ולא "לכו נרננה", וכן בכל שבת מוצאי יום טוב. הפסוקה: שובה – יבשלו בם. מי אל כמוך – מימי קדם.

שיעורים. חומש: האזינו, שביעי עם פירש"י.

תהלים: יחבב. צדצו.

תניא: אך נשמת . . . 260 בבי"ע.

ביחידות ה"צמח צדק" אצל רבנו ה'זקן ב תצא בששי באלול תקס"ד ספר לו רבנו: שבת פרשת תבוא תקכ"ח אמר מורי ורבי (הרב המגיד ממעזריטש) – תורה, והתחלתה "ושבת עד הוי' אלקיך", ובאר כי עבודת התשובה צריכה להיות עד אשר הוי', שהוא למעלה מהעולמות, יהיה אלקיך, אלקים בגימטריא הטבע, בראשית ברא אלקים. כל החבריא קדישא היו בהתעוררות גדולה מתורה ההיא. הרב הצדיק ר' משולם זוסיא מאניפאלי אמר, כי הוא אינו יכול להגיע למעלת תשובה כזו, ועל כן יחלק את התשובה לחלקים, כי תשובה ראשי תבות: ת, תמים תהיה עם הוי' אלקיך. ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד. ו, ואהבת לרעך כמוך. ב, בכל דרכיך דעהו. ה, הצנע לכת עם ה' אלקיך.

כשספר לי אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] את הנ"ל, סים: תבת "תשובה" צרופה מתמש אותיות, אשר כל אות הוא דרך ואפן בעבודת התשובה – ובאר באריכות חמשה האפנים – וכלם באים מכח אל הפעל על-ידי עבודת התפלה.

יום שישי

יום ראשון

ד תשרי

ה'תש"ד

צום גדליה נדחה. אבינו מלכנו. סליחות.

שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: כג-כח. צו-צט.

תניא: אמנם . . . קלא והלידה.

קצור באור אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] באפן הא':

ת, תמים תהיה עם הוי' אלקיך. עבודת התשובה הבאה על-ידי התמימות, כמה בחינות ומדרגות בענין התמימות, וביחס אל התשובה העולה על כלנה היא

תמימות הלב - הנקראת ערנסטקייט [=רציניות] - כאמור באברהם "ומצאת את לבבו נאמן לפניך".

שבת קודש

יום שני

ה תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י.

תהלים: כט"ד. ק"קב.

תניא: ובזה יובן . . . קלא וכדלקמן.

קצור באור אפן הב':

ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד. הוי' מורה על התהוות העולם והתהוות הנבראים, אשר התהוות הבריאה כלה וחיותה הוא בדרך אין-ערוך מאין ליש. והיא עבודת התשובה הבאה על-ידיה אשר תמיד לנגד עיניו ענין ההוי' של העולם ומלואו.

המשך ביאור למס' זנחים ליום שבת קודש עמ' ב

דָּבָר הַפּוֹסֵל בָּהּ - מחשבה הפוסלת בה כגון מחשבת שלא לשמה מוציא מידי פִּיגוּל, ודָּבָר הַמַּעֲכֵב בָּהּ, כארבע עבודות הדם וטבילת אצבע, מביאה לידי פִּיגוּל, אם יחשוב בשעת אחת מעבודות אלו מחשבת 'חוץ לזמנו'.

רב מרי מביא ראייה שטבילת אצבע מפגלת: אָמַר רַב מַרִּי אֲפֹּאֲמֵן נָמִי תִּנְיָנָא דִּין זֶה שְׁטִבִּילַת אֲצֵבַע מִפְּגַלְתָּ, שֶׁלֹּמְדֵנוּ בְּמִשְׁנָה (מנחות יב.), זֶה הַכֶּלֶל בְּדִינֵי פִּיגוּל בְּמִנְחוֹת, כָּל הַקּוֹמֵץ בִּידוֹ מִהֶמְנַחַה וְנִזְתָּן - או שנותן את הקומץ בפִּלִי, וְהַמּוֹלִיף אֶת הַכֹּלִי עִם הַקּוֹמֵץ לְמִזְבֵּחַ וְהַמְקַטֵּר אֶת הַקּוֹמֵץ, אִם חָשַׁב בְּאַחַת מִעֲבֻדוֹת אֵלּוּ לֹאכּוֹל מִן הַמִּנְחָה או להקטיר קומצה לאחר הזמן שציותה תורה, המנחה מתפגלת וחייבים כרת על אכילתה. ומבאר רב מרי את ראייתו שמאחר ולמדנו דיני פִּיגוּל מִשְׁלָמִים, יֵשׁ לְבַרֵּר כִּיצַד לִלְמַדוֹ עֲבֻדוֹת הַמִּנְחָה מִשְׁלָמִים. בְּשִׁלְמָא קוֹמֵץ מִהֶמְנַחַה תִּיְיָנוּ - הרי זו עבודה כְּשֹׁחַט, שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁהִשְׁחִיט מוֹצִיא אֶת הַדָּם שֶׁהוּא הַחֶלֶק הַקָּרֵב לַגְּבוּהָ, מִבְּשֵׁר הַבְּהֵמָה שֶׁהִם הַשִּׁירִיִּים, כִּן גַּם בְּקִמְצָה הַכֶּחֶן מִפְּרִישׁ אֶת הַקּוֹמֵץ הַקָּרֵב לַגְּבוּהָ מִשִּׁירִיָּה. מוֹלִיף אֶת הַקּוֹמֵץ תִּיְיָנוּ עֲבֻדָה כְּמוֹלִיף אֶת הַדָּם, וְכֵן מְקַטֵּר אֶת הַקּוֹמֵץ נָמִי - גַּם זֶה כִּנְגֵד עֲבֻדַת הַקֶּרֶב, דִּהְיִינוּ כּוֹזֵק אֶת הַדָּם. שְׂוֹאֵל הַגִּמְרָא: אֵלֶּיָּא נִזְתָּן אֶת הַקּוֹמֵץ בְּכָלִי מָאִי נִיְהוּ - כִּנְגֵד אִיזוֹ עֲבֻדָה בְּשִׁלָּמִים הוּא, אִילִּימָא דְדָמִי לְקַבְּלָהּ שֶׁל דָּם הַקֶּרֶב בְּכָלִי, מִי דָמִי - וְכִי יֵשׁ לְדַמּוּתָם זֶה לַזֶּה, הֲלֹא הָתָם בְּקַבְּלָהּ, הָדָם נּוֹפֵל מִמִּילָא מִצְּוֹרָר הַבְּהֵמָה לְכָלִי, וְאִילוּ הָבֵא בְּמִנְחָה אִיהוּ קָא שְׁקִיל וְדָמִי - הוּא נוֹטֵל בִּידוֹ אֶת הַקּוֹמֵץ וּמְכַסּוֹ לְכָלִי, וּמֵאַחַר וְאֵין נִתְיָנָה זֶה דּוֹמָה לְקַבְּלַת הָדָם הַיָּאֵר אֲפֶשֶׁר לִלְמֹד דִּינָה מִשְׁלָמִים. אֵלֶּיָּא בְּהִכְרַח יֵשׁ לִישֵׁב, שֶׁכִּינֵן דְּלֹא כִּנֵּי דְלֹא וְהִיב - מִכִּינֵן שְׂאִי אֲפֶשֶׁר לְהַקְרִיב אֶת הַמִּנְחָה בְּלֹא לִיתֵן קוֹמְצָה בְּכָלִי, עַל כִּרְחִיָּה עֲבֻדָּה חֲשׂוּבָה הִיא, וְלִכֵּן אִם יִחְשׁוֹב בְּשַׁעֲהָ שְׁעֻבְדָּה לֹאכּוֹל מִהֶמְנַחַה חוּץ לְזִמְנָהּ, תִּתְּפַל הַמִּנְחָה, הָבֵא נָמִי לִגְבִי טְבִילַת אֲצֵבַע בְּחִטּוֹת הַפְּעִימִיּוֹת, כִּינֵן דְּלֹא כִּנֵּי דְלֹא עֲבִיד לָהּ - שֶׁמִּכִּינֵן שְׂאִי אֲפֶשֶׁר לֹא לַעֲשׂוֹתָהּ, עַל כִּרְחִיָּה הִינֵנוּ הוֹלְכִים - בְּהִכְרַח שְׂהִיא כְּהוֹלֶכֶת הָדָם בְּכָלִי, וְלִכֵּן הַמַּחֲשָׁבָה בַּהּ מִפְּגַלְתָּ.

הַגִּמְרָא דּוֹחָה: לֹא - אֵין לַהֲבִיא רִאִיָּה מִהֶמְשִׁנָּה בְּמִנְחוֹת לְטְבִילַת

אֲצֵבַע, מִפְּנֵי שִׁישׁ לּוֹמֵר שֶׁלְעוֹלָם דְּדָמִי - יֵשׁ לְדַמּוֹת אֶת נִתְיָנָה הַקּוֹמֵץ בְּכָלִי לְקַבְּלָהּ שֶׁל הָדָם, וְדָקְאֶמְרַת - וּמָה שֶׁאִמְרַת שִׁישׁ לְחֶלֶק בִּינִינָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהָבֵא הָדָם נּוֹפֵל לְכָלִי מִמִּילָא, וְאִילוּ הָתָם בְּמִנְחָה, אִיהוּ קָא שְׁקִיל וְהִיב - הוּא לּוֹקֵחַ וְנֹתֵן אֶת הַקּוֹמֵץ בְּכָלִי. יֵשׁ לּוֹמֵר, שֶׁמִּכִּינֵן דְּאִידִי וְאִידִי - שׂוֹהַ זֶה, בֵּין הַקּוֹמֵץ וּבֵין הָדָם מִתֵּן כָּלִי הוּא - הרי הם נִתְנִים בְּכָלִי, מָה לִי מִמִּילָא מָה לִי קָא שְׁקִיל וְהִיב - אֵין לִי לְחֶלֶק בֵּין אִם הַקְּבֵלָה נַעֲשִׂית מֵאִלִּיָּה, או עַל יְדֵי נִתְיָנָה לְכָלִי. וּמֵאַחַר שֶׁשׁוּם הֵם, יֵשׁ לִלְמֹד פִּיגוּל בְּנִתְיָנָה קוֹמֵץ בְּכָלִי מִקְּבֵלָה בְּשִׁלָּמִים. אֲבָל טְבִילַת אֲצֵבַע, מֵאַחַר וְלֹא מִצִּינוּ כְּמוֹתָהּ בְּשִׁלָּמִים אֵין לָנוּ רִאִיָּה מִמִּשְׁנָה זֶה שֶׁתִּנְהַג בַּהּ מִחֲשַׁבַּת פִּיגוּל.

הַגִּמְרָא דִּנָּה הָאֵם נִחְלָקוּ תִנְאִים בְּדִין פִּיגוּל בְּטְבִילַת אֲצֵבַע: לִימָא בְּתִנְאִי - נִאֲמַר שְׁנִידוֹן זֶה, נִחְלָקוּ בּוֹ תִנְאִים. דְּתִנֵּי תִדָּא - שְׁשִׁנֵּי בְּבִרְיִיתָא אֶחָת טְבִילַת אֲצֵבַע מִפְּגַלְתָּ בְּחִטּוֹת, וְתִנְאִי אִידִךְ - וּשְׁנֵינוּ בְּבִרְיִיתָא אֶחָת שֶׁמַּחֲשָׁבָה זֶה לֹא מִפְּגַלְתָּ, וְכֵן אִם שָׁחַט או קִיבֵּל אֶת הָדָם וְחָשַׁב לְטְבוֹל אֲצֵבַעו בְּדָם לְמַחַר, לֹא מִתְּפַלְּגַת - אֵין מִחֲשָׁבָה זֶה גּוֹרֵמַת לְקֶרֶב שִׁיתְּפַלֵּל.

שְׂוֹאֵל הַגִּמְרָא: מָאִי לֹא תִנְאִי הִיא - הָאֵם יֵשׁ לַהֲעֵמִיד שֶׁנִּחְלָקוּ הַתִּנְאִים בְּבִרְיִיתוֹת אֵלּוּ בְּדִין פִּיגוּל בְּטְבִילַת אֲצֵבַע, יֵשׁ שֶׁאִמַּר שְׂהִרִי הִיא כְּהוֹלְכָה וְלִכֵּן אִם חָשַׁב בַּהּ מִחֲשַׁבַּת פִּיגוּל, נִתְּפַלֵּל הַקֶּרֶב, וְיֵשׁ שֶׁאִמַּר שְׂאִינָה כְּהוֹלְכָה. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: לֹא - אֵין לְפִרְשׁ כֵּן, אֲלֹא לְדַבְּרֵי הַכֹּל טְבִילַת אֲצֵבַע הִיא חֶלֶק מִהוֹלְכָה, וְיֵשׁ לְבֹאֵר מִחֲלּוּקָתָם שֶׁהָאֵם שְׁשִׁנֵּי טְבִילַת אֲצֵבַע מִפְּגַלְתָּ, דַּעַת דְּרָבֵן הִיא, הַסּוֹבְרִים בְּמִשְׁנֵתֵנוּ שֶׁהוֹלְכָה הִיא אֶחָת מֵאַרְבַּע עֲבֻדוֹת שְׁמוּעִילָה בְּהֵם מִחֲשַׁבַּת פִּיגוּל, וְהָאֵם שְׁשִׁנֵּי שְׂאִין מִפְּגַלִּים בְּטְבִילַת אֲצֵבַע, רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא, שֶׁלְּדַבְּרֵינוּ אֵין מוֹעִילָה מִחֲשַׁבַּת פִּיגוּל בְּשַׁעֲת הוֹלֶכֶת הָדָם, טְבִילַת אֲצֵבַע שְׂהִיא בְּכָלִי הוֹלְכָה, לֹא תוֹעִיל בַּהּ מִחֲשַׁבַּת פִּיגוּל.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִי רַבִּי שְׁמַעוֹן - אִם נִאֲמַר שֶׁהַבְּרִיִיתָא שְׂאִין טְבִילַת אֲצֵבַע מִפְּגַלְתָּ כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא, אִם כֵּן מָאִי אִידִיָּא - מִדּוּעַ נִקַּט הַתִּנָּא דּוּוֹקָא מְבִילַת אֲצֵבַע שְׂאִין מִחֲשַׁבָּה מִפְּגַלְתָּ בַּהּ, הָאָמַר - הֲלֹא רַבִּי שְׁמַעוֹן הוּא שֶׁאִמַּר (לחל מ.),

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ח אלול ~

כוונה בהזאת מי חטאת לטהרת הטמא

הטמא. ואינו מובן: כיון שהזאתו הראשונה נפסלה, נמצא שנשא את מי החטאת שלא לצורך הזאה, והנושא מי חטאת שלא לצורך הזאה — טמא (להלן פט"ו ה"א), ואיך יוכל להזות על הטמא והרי רק אדם טהור יכול להזות (לעיל פ"א ה"א)? והביא (מ"ם טהורים' שם) את תירוצו של ה'מרכבת המשנה': לדעת הרמב"ם, כיון שהזאתו היתה על אדם או דבר המקבל טומאה הרי זה נחשב כנשיאת מי חטאת לצורך ואינו נטמא. אלא שהעיר על זה: כאשר ההזאה מטהרת את הטמא, נשיאת מי החטאת היא וודאי לצורך טהרה, אך אם ההזאה נפסלה, לא מסתבר לומר שנשיאת מי החטאת היתה 'לצורך'!

וביאר:

אין לדייק מלשונו של הרמב"ם שהאדם שהיה בתחילה הוא זה שיחזור ויטביל ויזה פעם נוספת, אלא שאדם אחר יטביל ויזה על הטמא.

וב'תפארת ישראל' (פרה פ"ד בועו סק"ח) הוסיף וביאר: כוונת המזה בטבילת האזוב היתה להזות על דבר שאינו מקבל טומאה ואחר כך גם על האדם הטמא. וכיון שההזאה על דבר שאינו מקבל טומאה אינה נחשבת, הרי זה כאילו הטביל לצורך ההזאה על האדם, ונמצא שנשיאת מי החטאת היתה לצורך הזאה.

הלכות פרה אדומה פרק י, הלכה ח: מְבַלֵּא אֶת הָאֵזוֹב, וְנִתְבָּנוּ לְהִזּוֹת עַל דָּבָר שֶׁמִּקְבֵּל טֻמְאָה אוֹ עַל הָאָדָם, וְהָיָה מְאֻתָּה הַטְּבִילָה עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִקְבֵּל טֻמְאָה, אוֹ עַל הַבְּהֵמָה — אִם נִשְׁאָר מִיָּם בְּאֵזוֹב, אֵינוֹ צָרִיךְ לְחֹזֵר וּלְהַטְבִּיל, אֲלָא מִזֶּה מִן הַשָּׂאֵר עַל הָאָדָם, אוֹ עַל הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאִים; שֶׁהָרִי תַחֲלֵת מְבַלֵּיתוֹ כְּשֶׁהָיָה הֵיטֵה. אֲבָל אִם מְבַלֵּא אֶת הָאֵזוֹב לְהִזּוֹת עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִקְבֵּל טֻמְאָה, אוֹ עַל הַבְּהֵמָה, וְהָיָה עַל הָאָדָם, אוֹ עַל הַבְּהֵמָה הַטְּמֵא — הִזְיָתוֹ פְּסוּלָה; עַד שֶׁיִּחְזֹר וְיִטְבֵּל הָאֵזוֹב פְּעַם שֵׁנִיָּה, וְיִתְבָּנוּ לְהִזּוֹת עַל הָאָדָם אוֹ עַל דָּבָר שֶׁמִּקְבֵּל טֻמְאָה.

הזאת מי חטאת כדי לטהר מטומאת מת צריכה להיות בכוונה להזות על דבר המקבל טומאה (אדם או כלים), אבל כוונה להזות על דבר שאינו מקבל טומאה (בהמה או כלי אבנים) אינה מועילה. ולכן "אם טבל את האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טומאה או על הבהמה, והזה על האדם או על הכלי הטמא — הזייתו פסולה" וכדי לטהר את הטמא צריך לטבול את האזוב פעם שניה ויכוון להזות על האדם הטמא (פרה פ"ב מ"ג).

והקשו אחרונים (מ"ם טהורים פרה שם, ועוד):

מלשון הרמב"ם "שיחזור ויטבול האזוב פעם שניה" משמע שהאדם שטבל את האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טומאה, הוא זה שיטבול פעם נוספת ויזה כדי לטהר את

~ יום שני כ"ט אלול ~

הזאה באזוב של תרומה טהורה

על כך מביא ה'כסף משנה' בשם הר"ש שני טעמים: א. מפני שמכשירו לקבל טומאה. ב. מפני שמפסיד את התרומה. כלומר, כשם שאין ליטול אתרוג של תרומה טהורה (סוכה לה), כן, לדעה אחת — "מפני שמכשירה", כי נגיעת האתרוג במים שבאגד הלולב (רגילים היו להניח את אגד הלולב בכלי עם מים כדי שלא ייבש — רש"י) מכשירה את האתרוג לקבל טומאה ואסור לגרום טומאה לתרומה. ולדעה השניה הסיבה היא — "מפני שמפסידה", שעל ידי נטילתה "קליפתה החיצונה נמאסת במשמוש הידים" (רש"י) ואסור להפסיד תרומה. והרמב"ם שפסק באתרוג של תרומה "שלא יטול, שמא יכשירו לטומאה" (הל' לולב פ"ח ה"ב) — פסק כאן שלא יזה

הלכות פרה אדומה פרק יא, הלכה ו: אֵזוֹב... שֶׁל תְּרוּמַת טֻמְאָה — פְּסוּל. שֶׁל תְּרוּמַת טְהוֹרָה, לֹא יִזָּה; וְאִם הָיָה, כְּשֶׁר.

הקשה הרמב"ם ב'פירוש המשניות' (פרה פ"א מ"ז): מדוע אם הזה באזוב של תרומה טהורה כשר, והרי מי החטאת נטמאו כשטבל בהם את האזוב כי גם בתרומה טהורה מי החטאת המים טמאים כי "כל האוכלין אפילו אוכל קודש — אינו טהור לחטאת"? ותירץ על פי המבואר במשנה (שם, שם מ"ג) שאין האוכל מטמא אחרים עד שיהיה בו כביצה, וכאן מדובר באזוב פחות מכביצה ולכן המים נשארו בטהרתם. ומדוע לכתחילה לא יזה באזוב של תרומה טהורה?

באזוב של תרומה הוא כמו שכתב ה'כסף משנה' – "שגזרו פחות מכביצה אטו כביצה" ובאזוב שיש בו כביצה האיסור הוא אכן כדי שלא יבוא ל'הכשירו' לטומאה (מים טהורים פרה פ"א מ"ז).

באזוב של תרומה טהורה, ולא כתב שהטעם הוא מפני "שמכשירו לטומאה" שהרי כאמור האזוב המדובר כאן הוא פחות מכביצה, ואף שמקבל טומאה אינו מקבל 'הכשר' לטומאה (תורה לאימת, פסחים לג, ב). אלא הטעם שלא להזות

~ יום שלישי א' תשרי ~

דבילה של תרומה שנפלה למי חטאת

שם. ואם כן, מדוע חייב מיתה כשאכל את הדבילה הטמאה? ותירץ הר"י קורקוס: כוונת הרמב"ם היא שחייב המיתה הוא על האוכל תרומה טהורה ולא על האוכל תרומה טמאה (וכדיק לשון הרמב"ם "שאל תרומה והוא כבר נטמא במי נדה"). ועדיין אינו מובן: הרי לא רק האדם נטמא במגעו במי החטאת אלא גם הדבילה, אף שהיתה טהורה, לאחר שנטמאו המים – הרי הם מטמאים את הדבילה, ואין לחייב מיתה את הכהן שאכלה!

והגר"ע איגר (שו"ת חרשות סי' נד) חידש: מדובר בדבילה שלא הוכשרה לקבל טומאה, אך בנפילתה למי חטאת הוכשרה, וכיון שהדבר היה שלא לרצון בעלים לא הוכשרה לקבל טומאה מן התורה, ובגלל נפילת הדבילה למים – הטומאה וההכשר באים כאחת והיא נטמאת אף 'שלא לרצון' (הל' טומאת אוכליו פ"ה ה"ה) אלא שזהו רק מדרבנן, וכיון שזמן התורה היא טהורה – הכהן הטמא שאכל אותה וחילל קדושתה, חייב מיתה.

הלכות פרה אדמה פרק יד, הלכה י: דְּבִילָה שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ מֵי חֲטָאֵת, וְנִטְלָה וְאֶכְלָה – אִם יֵשׁ בָּהּ כְּבִיצָה, הַמִּים טְמֵאִין, בֵּין שֶׁהָיְתָה הַדְּבִילָה טְמֵאָה, בֵּין שֶׁהָיְתָה טְהוֹרָה; שֶׁבֶל הָאֶכְלִין, אֶפְלוּ אֶכָּל קֹדֶשׁ, אֵינוֹ מְחֻרָר לְחֲטָאֵת. וְהָאוֹכֵלָה חַיֵּב מִיתָה – מִפְּנֵי שֶׁאֶכָּל תְּרוּמָה, וְהוּא כֶּכֶר נִטְמָא בְּמֵי נִדָּה. דבילה (תאנה מייובשת) של תרומה שנפלה למי חטאת מטמאת את המים גם אם התרומה טהורה, כי לגבי החטאת התרומה נחשבת כטמאה (לעיל פ"ג ה"ד) והכהן שאכל את התרומה במזיד חייב מיתה, כי בשעה שנטל את הדבילה לאוכלה נטמא במגעו במי החטאת שעליה (כי "הנוגע במי חטאת שלא לצורך הוא כן אדם בין כלים – טמא". להלן פט"ו ה"א), וכהן טמא (בטומאת הגוף) האוכל תרומה, חייב מיתה בידי שמים (הל' תרומות פ"ז ה"א). והקשה רבנו שמשון (הובא ב'כסף משנה'): כהן טמא שאכל תרומה חייב מיתה רק אם אכל תרומה טהורה, כי באכילתו חילל את קדושתה, אך אם אכל תרומה טמאה אינו חייב מיתה שהרי היא כבר מחוללת (הל' תרומות

~ יום רביעי ב' תשרי ~

אורכה של שיערה

שאפילו באורך הקטן של 'ניטלות בזוג' הן מטמאות, ולגבי שתי שערות שחורות מחמירים שאינן מטהרות אלא אם הן ארוכות בשיעור "כדי לכופ ראשן לעיקרן" ולא פחות (ראה כסף משנה שם). וכתב בשו"ת 'תורה לשמה' (סי' שפט) כי מכאן יש ללמוד לגבי אורך השערות שיש להשאיר בצידי הראש כדי לא לעבור על איסור הקפת פאות הראש, שיש להחמיר ולהשאיר לפחות כשיעור של כדי לכופ ראשן לעיקרן. ויש שלמדו מכאן גם לאידך גיסא: מאחר ושערות קטנות מכדי שיהיו ניטלות בזוג אינן נחשבות כלל לשום ענין, יהא מותר אף לגלח אותן, ולפי זה, יש למצוא היתר לגילוח שערות הזקן בתער על ידי שיגזזו אותן תחילה במספריים (שאינן בכלל האיסור) עד לשיעור שאינן ניטלות בזוג ואחר כך

הלכות טומאת צרעת פרק ב, הלכה א: שֶׁעַר לֶבָן, שֶׁהוּא סִימָן טְמֵאָה בְּצִרְעַת – אֵין פָּחוֹת מִשְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת; וְכַמָּה יִהְיֶה אָרְכָּן? בְּדֵי שִׁיחֵיו נִטְלֹת בְּזוּג. במשנה (נדה נב, ב) נחלקו תנאים מהו שיעור אורכן של 'שתי שערות' שנאמרו בכמה מדיני התורה, כגון שתי שערות המהוות סימן גדלות, פרה אדמה הנפסלת בשתי שערות שחורות וכן שתי שערות לבנות הנחשבות סימן טומאה בצרעת. והרמב"ם פוסק כאן לפי הדעה שהשיעור הוא "כדי שיהיו ניטלות בזוג" (במספריים). אך להלן (פ"ח ה"ו), לגבי שתי שערות שחורות המטהרות את הנגע, כותב הרמב"ם שיעור אחר: "ואינן מצילות עד שיהיו אורכן כדי לכופ ראשן לעיקרן". וזאת משום שלהלכה נוקטים לחומרא ולכן לגבי שערות לבנות (המטמאות) מחמירים

יהא מותר לגלחן אף בתער.

כגון נגעים ופרה ששיעור אורכן הוא כדי שיהיו ניטלות בזוג, ואין ללמוד מכאן לשאר דינים שאינם תלויים בשיעור שתי שערות, ולכן יש לאסור לגלח כל שעה, גם הקטנה ביותר.

אך ה'נודע ביהודה' (יו"ד מהדו"ת סי פ) כתב שיש לדחות את עצם ההשוואה בין דיני נגעים ופרה לפאות הראש, כי שיעור זה נאמר רק לגבי המקומות שנאמר בהם דין שתי שערות,

~ יום חמישי ג' תשרי ~

נגעים נסתרים

השאלה: מדוע להלן הביא דרשה אחרת? ויש לבאר:

בהלכה זו מדובר על מקומות נסתרים לגמרי כתוך העין והאוזן, ואלו מתמעטים מ'בעור בשרו' מאחר ואינם נחשבים 'בשר', אך להלן מדובר על בית השחי שאינו מכוסה מצד עצמו אלא ידי האדם מכסות אותו, וכאשר האדם מרים את ידיו הוא נראה, ורק בדרך ההילוך הרגילה הידיים מסתירות אותו, וכיון שאינו נחשב כמקום נסתר מצד עצמו אינו מתמעט מ'בעור בשרו', אלא לומדים מ'לכל מראה עיני הכהן' שמאחר ואינו נראה במבט רגיל אינו מטמא (משנת הדעת, בירורי הלכה ב).

ויש הבדל בין שני המקומות – לגבי אצילי ידיו כתב הרמב"ם "אין הכהן זקוק לבקש תחת אצילי ידיו של נגוע", ומשמע שאין צריך לבדוק שם, אך אם נראה שם נגע הרי הוא טמא, כי דין זה אמור לגבי אופן הבדיקה של הכהן ולא לגבי עצם הנגע. אך כאן, לגבי תוך האוזן והעין, כתב "שאין מתטמאין בבהרת" כלל, כי הפסוק 'בעור בשרו' ממעט את המקומות הנסתרים מעצם טומאת נגעים (ראה ארץ חיים, נגעים סי' ה).

הלכות טומאת צרעת פרק ו, הלכה א: אלו מקומות באדם שאין מתטמאין בבהרת: תוך העין, ותוך האוזן... שנאמר: "בעור בשרו", וכל אלו אינו עור גלוי, אלא מהן שאינו עור, ומהן שהוא עור והוא מכוסה ואינו גלוי.

להלן (פ"ט הי"ב) כתב הרמב"ם: "אין הכהן זקוק לבקש תחת אצילי ידיו (בית השחי) של נגוע... שנאמר לכל מראה עיני הכהן". ונשאלת השאלה: מדוע כאן לומד הרמב"ם שהכהן אינו צריך לראות את המקומות המכוסים מהכתוב 'בעור בשרו' ואילו להלן למד זאת מ'לכל מראה עיני הכהן'? ואמנם יש שכתבו שכאן אין כוונת הרמב"ם ללמוד מהכתוב 'בעור בשרו' את דין מקומות הנסתרים אלא רק את המקומות שאינם בכלל עור, ולגבי המקומות הנסתרים לא הביא לימוד, וסמך על דבריו להלן (תוספות אנשי שם נגעים ו, ח). אך מלשון הרמב"ם נראה שכוונתו למעט מהכתוב 'בעור בשרו' גם מקומות הנסתרים, כפי שמצינו בגמרא (קרושין כה, א) לגבי טבילה שאין המים צריכים להגיע ללשונו, שנאמר 'ורחץ את בשרו במים' – "מה בשרו מאיבראי (מבחוץ) – אף כל מאיבראי", היינו שרק חלקי הגוף החיצוניים נקראים 'בשר', וגם הכתוב 'בעור בשרו' האמור בטומאה מלמד שהמקומות החיצוניים נטמאים ולא הפנימיים. וחזרת

~ יום שישי ד' תשרי ~

האם מצורע מוסגר צריך להודיע שהוא טמא?

למצורע מוחלט ולא למוסגר. וכן משמע מדברי התוספות (מ"ק ז, א ד"ה אמר): "צריך פריעה ופרימה כשהוא מוחלט וטמא טמא יקרא ופורש מבני אדם בימי חלוטו יותר מבימי הסגירו". וכתב התוספות יו"ט (מגילה פ"א מ"ז) כי התוספות "לפום ריהטא כתבו כן", אך גם מוסגר צריך לקרוא טמא, כמפורש ברמב"ם בפרק זה (ה"ח): "ולא המצורעים בלבד אלא כל המטמאים את האדם חייבין להודיע לכל שהן טמאים כדי שיפרשו מהן שנאמר וטמא טמא יקרא, הטמא מודיע שהוא טמא".

הלכות טומאת צרעת פרק י, הלכה י: אחד מצרע מסגר ואחד מצרע מחלט לענין טמא; ואין בין מצרע מסגר למצרע מחלט, אלא פריעה ופרימה ותגלחת וצפריים.

מקור הדברים הוא במשנה (מגילה ח, ב): "אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה". ובגמרא (שם) מוסבר כי המקור לכך הוא בפסוק "והצרע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרימים וראשו יהיה פרוץ וצל שפם יצטח וטמא טמא יקרא", העוסק במצורע מוחלט ולא במוסגר. ולפי זה, גם הדין "טמא טמא יקרא" האמור בפסוק זה, מתייחס רק

כדי שלא יבואו לגעת בהם. ובה מדויק לשון התוספות שכתבו: "ופורש מבני אדם בימי חלוטו יותר מבימי הסגירו" שכן, אף בימי הסגירו על המוסגר להודיע שהוא טמא, כדי שלא יבואו לגעת בו, ככל הטמאים (כמ"ש הרמב"ם בה"ח), אך כאשר המצורע מוחלט, צריך שיפרשו ממנו "יותר מבימי הסגור" – לא רק מנגיעה, אלא "פורשים ממנו מכל וכל שאינן יושבין עמו", כי זה עיקרו של דין "טמא טמא יקרא" המתייחס למוחלט דווקא (כפי שמשמע בה"ו).

וב'משנה למלך' (הל' יו"ט פ"ז הט"ז ד"ה וראיתי) הקשה, הרי בפרק זה עצמו (בה"ו) הרמב"ם כולל דין זה בכלל דיני מצורע מוחלט: "מצות עשה שיהיה המצורע המוחלט מכוסה ראש כל ימי חלוטו ועוטה על שפם כאבל ופורסם בגדיו ומודיע העוברים עליו שהוא טמא". הרי שדין זה של קריאת טמא הוא דווקא במצורע מוחלט, ולא במוסגר! ומבאר כי אכן הפסוק "וטמא טמא יקרא" עוסק במצורע מוחלט שדווקא עליו להיות "מובדל ומופרש מבני אדם", אך חכמים הסמיכו על פסוק זה (ראה מ"ק ה, א) הלכה שכל הטמאים, כולל מצורע מוסגר, צריכים להזהיר שהם טמאים

~ שבת קודש ה' תשרי ~

חבילות של מצוות

כזית מצה, וכן מצות ישיבה בסוכה ומצות סעודת יו"ט באכילת כזית בסוכה בליל ראשון של סוכות, ומדוע אין זה בכלל עשיית מצוות 'חבילות'?

ויש לומר שהאיסור הוא רק כאשר כדי לקיים את שתי המצוות צריך לעשות שני מעשים נפרדים, כגון לטהר שני מצורעים, והממרה לעשותן יחדיו נראה כמענוין להפטר מהן, אך כאשר מקיים שני חיובים במעשה אחד, אין זה נראה כממרה להפטר מהמצוות. וכן לפי הטעם שיהא לבו פנוי לכל מצוה, הרי כשעושה רק מעשה אחד ואינו צריך להרהר במעשה אחר, לבו פנוי למעשה זה ואין חסרון בכך שמתקיימים בו שני חיובים (חמודי ציון, פסחים שם. אג"מ אר"ח ח"א סי' קפט).

ויש שחידשו, שאין עושים שתי מצוות כאחת רק במצוות שבגופו אך במצוות שיכול לקיימן ע"י שליח, כגון הפרשת תרומות ומעשרות, אין מניעה לעשותן כאחת שהרי רשאי לקיימן ע"י אחר אף שנראה כפורק את משא המצוות מעל צווארו. וכך אין לאסור גם קיום שתי מצוות כאחת, אף שנראה עליו כמשא (אור שמח).

הלכות טומאת צרעת פרק יא, הלכה ו: ואין מְטַהְרִין שְׁנֵי מִצְרָעִין בְּאַחַת, שְׁאִין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת. יש מפרשים שהטעם לכך ש"אין עושים מצוות חבילות חבילות" הוא משום שבעשיית שתי מצוות כאחת, האדם מראה שהן עליו כמשא שממרה להפטר ממנו (רש"י וחו"ס' סוטה ה, א). ויש אומרים שהטעם הוא כדי שיהא לבו פנוי לכל אחת מהמצוות בשעת עשייתה ולא יהרהר בשניה (חו"ס' מ"ק ח, ב). ונפקא-מינה בין הטעמים, כאשר כבר קיים את המצוה הראשונה ואחר כך נזכר שאין עושים שתי מצוות יחדיו: לפי הטעם השני, האיסור הוא מצד המצוה הראשונה – שלא יהרהר בעת עשייתה בשניה, אך כאשר הראשונה כבר נעשתה, אין טעם לאסור את קיום השניה אחריה. ואילו לפי הטעם הראשון, האיסור הוא בעשיית המצוה השניה מיד לאחר הראשונה כי בכך מראה שממרה להיפטר מהמצוות שעליו, ולכן עליו להמתין מעט ולא לעשותה מיד (דבר שמואל פסחים קב, ב).

ויש לעיין: הרי במצוות רבות מקיימים שתי מצוות במעשה אחד, כגון מצות מצה ומצות סעודת יו"ט באכילת

המשך ביאור למס' זבחים ליום וביעי עמ' ב

באותו מקום, ועל כן אף עולת העוף היא בכלל מיעוט 'אותה' שנאמר בחטאת. הגמרא מביאה את מקור שיטתו של רבי אלעזר ברבי שמעון: דְּתַנְיָא, דְּמִים הִתְקַוְּנוּ שֶׁל שָׂרָר וּבָחִים נִתְּנִין מִחוּט הַסִּיקְרָא וּלְמִטָּה, וְהַדְּמִים הָעֵלְיוֹנִים שֶׁל חֲטָאת בַּהֲמָה וְעוֹלַת הָעוֹף נִתְּנִים מִחוּט הַסִּיקְרָא וּלְמִטָּה. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּ, בְּעוֹלַת הָעוֹף, אֲכָל בְּחִמָּתָהּ הִיא [מתן דמה] עֲצָמָה אֵין נַעֲשֶׂה אֱלָא עַל גּוֹפָהּ שֶׁל קֶרֶן שֶׁבַּג הַמּוֹבָה, וְאִם נִתֵּן דְּמָה לְמִטָּה מִהֶקְרַן פְּסוּלָה, וְאִפְּלוּ שֶׁנִּתֵּן לְמַעַלָּה מִחוּט הַסִּיקְרָא. הגמרא מביאה משנה הדנה מה הם הקרבנות הנפטלים בכניסת

11 דמם לפנים ההיכל: תָּנִן הֵתָם (להלן פא), שְׁתֵּי רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, 12 כָּל הַדְּמִים שֶׁל כָּל הַזִּבְחִים הַנְּעָשִׂים בַּחוּץ שֶׁנִּכְנְסוּ לְהִיכָל לְכַפֵּר, 13 פְּסוּלִים. וְחֲכָמִים אָמְרוּ, אֵין נִפְסֶלֶת אֱלָא חֲטָאת בְּלֶבֶד. רַבִּי 14 אֱלֵעָזָר אָמַר, אֵף הָאֵשֶׁם נִפְסֶל בְּכִנִּיַּת דְּמוֹ לִפְנֵים, שְׁנָאֵמַר 15 (ויקרא טז) 'בְּחִמָּתָהּ בְּאֵשֶׁם', וְהוּשָׁא אִשֶׁם לְחֲטָאתָה. 16 שְׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא רַבִּי אֱלֵעָזָר הַפּוֹסֵל גַּם אִשֶׁם, בְּדָקְאֵמַר 17 מַעֲמָא שֶׁיֵּשׁ לְהַקִּישׁ אִשֶׁם לְחֲטָאתָה. אֱלָא רַבִּנּוּן הַמְּכַשְּׂרִים 18 בְּאִשֶׁם, מָאִי מַעֲמָא אֵינֶם דּוֹרְשִׁים אֶת הַהִיקָשׁ הָאֵמֹר. מְשִׁיבָה 19 הַגְּמָרָא: אָמַר רַבָּא, אֵשֶׁם נִכְנָס דְּמוֹ לִפְנֵים שִׁיחָה פְּסוּלָה לֹא 20 מִצִּיַּת אֲמָרָתָה כֵּן, שְׁהָרִי יֵשׁ לְהַכְשִׁירוֹ בְּקָל וְחוֹמֶר מַעֲוָלָה. מָה

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"ח אלול ~

הלכות פרה ארמה

פרק ח

מקרים נוספים הפוסלים את מי החטאת.

א. מי שהיו מימיו על כתפו, ועמד והורה הוריה ^[הלכה] לאחרים, או שדן דין, או שחלצה יבמה בפניו, או מאנה^ב, או שהראה לאחרים את הדרג^ג, או שהרג נחש או עקרב, או נטל אכלין מן השוק להצניען^ד - הרי המים פסולים; שהרי נתעסק בדבר אחר קדם שיתן האפר על המים.

(א) מים שמילא אותם עבור מי חטאת. (ב) יתומה קטנה שהתחתנה על ידי אמה ואחיה יכולה לעזוב את בעלה על ידי מיאון בפני עדים ואינה זקוקה לגט. (ג) ועל מנת לעשות את כל הדברים האלו הוא הפסיק את הילוכו. אולם אם עשה את הדברים האלו תוך כדי הליכה, המים לא נפסלים. (ד) על מנת לשומרם. שני דברים אלו פוסלים את המים אף אם עשה אותם תוך כדי הליכה, כי דברים אלו הם מלאכה גמורה הפוסלת את המים אף אם היא נעשתה תוך כדי הליכה.

אבל אם נטל האכלין לאכלן ואכלן פשהו מהלך, או שהרג נחש או עקרב המעפכין אותו ^[בדרכו] - הרי המים פשרים^ה, שזה מצרף הולכת המים. זה הכלל: דבר שהוא משום מלאכה שעשהו קדם מתן האפר - בין עמדו בין שלא עמד, פסל. ודבר שאינו משום מלאכה - אם עמד, פסל; ואם לא עמד, פשרים.

(ה) אף אם הפסיק את הילוכו על מנת להרוג אותם. (ו) הפסיק את הילוכו.

היה מהלך במים ^[עם המים], ופרץ ^[גדר] בשעת הילוכו מקום שילך בו - אף על פי שפרץ על מנת לגדור, פשרים^ו; ואם גדר קדם שיתן האפר, פסולין^ז. וכן אם קצץ פרות לאכל - אף על פי שכוונתו להקצות ^[להניח לייבוש] את השאר, פשרין; ואם הקצה קדם מתן האפר, פסל.

(ז) כאשר יחזור למקומו לאחר קידוש המים. (ח) אף אם הוא התחייב לגדור את הפירצה, כי הוא פרץ את הגדר

לצורך הולכת המים. (ט) כי אין בכך צורך למילוי המים. (י) את הפירות שנותרו על העץ, והוא התחייב על כך לבעל הפירות על מנת שיוכל לאכול כעת מהפירות. (יא) את הפירות שנותרו על העץ.

ב. היה אוכל בשעת הולכת המים, והותיר, וזרק מה שהותיר ^[מהאוכל] לתחת התאנה או לתחת המקצה^{יב} - אם נתפון שלא יאבדו הפרות - הרי המים פסולים, שהרי עשה מלאכה. ואם זרקן לפי שאין לו צרך בהן, הרי המים פשרין.

(יב) משטח המיועד לייבוש פירות.

הממלא מים לקדשן, ומסרן לאחר לשמרן, ועשו הבעלים מלאכה - לא נפסלו המים, שהרי מסרן לשומר. ואם עשה השומר מלאכה - פסלן, שהרי הם ברשותו, והוא נכנס תחת ^[נחשב] הבעלים. היו שנים שומרין את המים, ועשה אחד מהם מלאכה - המים פשרים, שהרי השני משמר; חזר הראשון לשמר^{יג}, ועמד השני ועשה מלאכה - המים פשרין; עד שיעשו כל השומרין מלאכה כאחת.

(יג) על המים לאחר שסיים את מלאכתו.

ג. המקדש באחת ידיו, ועשה מלאכה בשניה - אם לעצמו קדש, פסל; שהרי עשה מלאכה קדם מתן אפר במים^{יד}. ואם לחברו קדש, המים פשרים; שאין זה פוסל מימיו של חברו במלאכה שעשה, שאין המלאכה פוסלת בקדוש אלא במים - והוא, שיהיה העושה הבעלים או השומר^{טו}.

(יד) נתן אפר על המים ביד אחת. (טו) כי המלאכה נעשתה לפני שהאפר התערב עם המים. (טז) המלאכה פוסלת את המים בשני תנאים: המלאכה נעשתה במים לפני שהם התקדשו, והאדם העושה את המלאכה היה הבעלים של המים או השומר עליהם. במקרה זה, העושה את המלאכה לא היה אחראי על המים אלא אחראי על קידוש המים, ולכן המים לא נפסלים על ידי מלאכתו.

ד. המקדש לעצמו ולאחר כאחת - שלו פסול, שהרי נפסלו המים של עצמו בעסק שנתעסק בקדוש חברו; אבל אם קדש לשנים כאחת - שניהם פשרין, שאין מלאכתו פוסלת מי אחרים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כד) שמחזיקו בידו, אף אם המים אינם בבעלותו אלא הוא שומר עליהם. (כה) כי הוא הסיח את דעתו משמירת המים, ואין אדם אחר השומר עליהם.

ו. האומר לחברו: 'קדש לי ואקדש לך', וקדשו זה לזה - הראשון פשר והשני פסול, שהרי קדש בשכר^{כז}. אמר לו: 'מלא לי ואמלא לך', ומלאו • זה לזה - הראשון פשר והשני פסול, שהשני ימלא לו ואף הוא מסית דעתו מן המלוי אבל השני כשר ועל זה הדרך הולך הכל.

השנת הראב"ד

ומלאו ... פסול א"א זה הטעם אין בו טעם ונ"ל כיון שאינו ממלא אלא בשכר ואינו סומך בדעתו שהשני ימלא לו ואף הוא מסית דעתו מן המלוי אבל השני כשר ועל זה הדרך הולך הכל.

[=תמורת] מלוי זה, הרי זה כממלא לו ולאחר [בבת אחת], שהם פסולים^{כח}. והשני פשר, שהמלוי בשכר מתר, והרי לא עשה מלאכה אחר שמלא, ואין בכונתו מלוי אחר.

(כו) וקידוש בשכר פסול, כמבואר בפרק הקודם בהלכה ב. ומכיוון שהקידוש השני פסול, האדם שעשה את הקידוש הראשון לא הרוויח דבר תמורת הקידוש שעשה ולכן הקידוש הראשון כשר. (כז) מכיוון שהוא עשה מלאכה בעת מלוי המים, כמבואר בפרק הקודם בהלכה ג.

ז. האומר לחברו: 'קדש לי ואמלא לך' [מים מהמעייין] - שניהן כשרים; שהמלאכה אינה פוסלת הקדוש^{כח}, והמלוי בשכר מתר. 'מלא לי ואקדש לך' - שניהם פסולים; זה שמלא בתחלה פסול - שהרי הוא כממלא ומקדש כאחת^{כט}, ופסל המים במלאכה; וזה שקדש באחרונה פסול - שהרי קדש בשכר, וכאלו החזיר חוב שפעליו.

(כח) כמבואר בהלכה ג, ולכן אף אם המקדש יתכוון שחברו ימלא עבורו מים תמורת הקידוש ונראה כעושה מלאכה, אין הדבר פסול את קידוש המים. אמנם, אם המקדש אכן יתכוון שחברו ימלא לו מים בתמורה הקידוש ייחשב כקידוש בשכר וההלכה היא שקידוש בשכר פסול, ולכן מוכרחים לומר ששניהם אינם מתכוונים באמת שאחד מהם ימלא מים בתמורה לקידוש כי כוונה זו תפסול את המים המקודשים. אולם בפועל, האדם השני מלא מים עבור המקדש, והמלוי והקידוש כשרים כי המקדש והממלא לא התכוונו לכך מלכתחילה. (כט) כי בשעת המלוי הוא התכוון שהאדם השני יקדש עבורו את המים.

ח. ההולך לקדש - הרי זה נוטל את המפתח, ופותח להוציא האפר; ונוטל קרדס, אם צריך לחפור בו אפר הפרה; ונוטל סלם ומוליך ממקום למקום להביא האפר, וכשר^{לא}. ואם משנטל את האפר לקדש בו, כסה הפלי שהיה בו האפר, או

השנת הראב"ד

הממלא לעצמו א"א הדרך הנ"ל בכל אלה כל דבר שיש בו טורה מרובה א"א שלא יכנס בו היסח הדעת והקדוש להיותו שומר הוא הכשר.

ה. הממלא • לעצמו

בשתי ידיו כאחת [לשתי חביות] - בקדוש אחד, פסול; בשני קדושין, פשרי.

קדש לעצמו בשתי ידיו כאחת - בקדוש אחד, פשר; בשני קדושין, פסולים^י. מלא וקדש בשתי ידיו כאחת - לעצמו, שניהם פסולים^י.

(יז) טעם הדבר לא מבואר ויש לעיין בכך. אמנם, קיימת גירסה הפוכה בדין זה: 'בקידוש אחד כשר' - אם מלא את החביות לקידוש אחד המים כשרים כמבואר בפרק הקודם בהלכה ד. 'ובשני קידושין פסול' - אם מלא את החביות למספר קידושין המים פסולים, כי הוא מלא אותן בבת אחת וממלא ייתכן שמלא את אחת החביות לאחר מלוי המים שבחבית האחרת, ומכיוון שלא ניתן לדעת מהי החבית שהתמלאה ראשונה שתי החביות פסולות. (יח) כי ייתכן שקידש חבית אחת לפני קידוש החבית השניה, וממילא עשה מלאכה בין מלוי לקידוש המים שבאחת החביות. ומכיוון שלא ניתן לדעת מהי החבית שהתקדשה ראשונה שתי החביות פסולות. (יט) כי ייתכן שמלא את החבית השניה לפני שקידש את החבית הראשונה, ולאחר מכן קידש את החבית הראשונה לפני שקידש את החבית השניה. וממילא, ייתכן שעשה מלאכה הפוסלת את כל אחת מהחביות.

מלא לאחר בשתי ידיו כאחת - בקדוש אחד, פשר; בשני קדושין, פסול^כ. קדש לאחר בשתי ידיו כאחת - בין בקדוש אחד בין בשני קדושין, שניהם כשרים^{כא}; מלא וקדש בשתי ידיו כאחת לאחר - המלוי פסול^{כב}, והקדוש כשר^{כג}.

(כ) כמו בממלא לעצמו. (כא) כמו המקדש לשנים כאחת, כמבואר בהלכה הקודמת. (כב) כי ייתכן שהוא קידש את המים שבאחת החביות לאחר שהוא מלא את החבית האחרת. (כג) כי המלאכה לא פוסלת את הקידוש, כמבואר בהלכה ג.

זה הפלל: פל מלוי שעשה עמו מלאכה - בין שמלא לעצמו בין שמלא לאחר, פסול. וכל מים שנתמלאו בהלכתו, ועשה עמהן מלאכה קדם שיתן את האפר - אם היו המים שלו, הרי הן פסולים; ואם היו של אחר, כשרין. וכל דבר שבדיו^{כד}, ועשה מלאכה - בין שיש שם שומר שאינו עושה מלאכה, בין שאין שם שומר - פסול. ודבר שאינו בדיו, ועשה מלאכה - אם יש שם שומר, לא פסול; ואם אין שם שומר, פסול^{כה}.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(א) אינו צריך לתת בה אפר רב, אלא ייתן אפר בכמות הנראית על פני המים. (ב) ומכך משמע לכאורה שיש לתת את המים על האפר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ונותן אפר על פני המים".

מבואר בלקוטי-תורה הטעם שנאמר בפרה אדומה "זאת חוקת התורה" לפי שמצות פרה אדומה היא כללות כל התורה כולה, כי כללות התורה הוא "רצוא ושוב", וסדר העבודה הוא שתחילת היום הוא בעבודת התפילה, אהבת ה', "לית פולחנא כפולחנא דרחימיותא" היינו ה"רצוא" שנעשה ע"י התבוננות בגדלות ה' כו', ולאח"כ נעשה ה"שוב" היינו לימוד התורה וקיום המצוות.

ועל פי זה, צריך ביאור איך להתאים ולתווך הלכה זו עם תוכן ענינה של פרה אדומה בפנימיות הענינים, שהרי הסדר צ"ל לכאורה בהתאם ל"רצוא ושוב" קודם האפר שענינו "רצוא" ואח"כ המים שענינם "שוב". אבל הרמב"ם פסק ש"נותן את המים" . . ונותן אפר על פני המים", היינו תחילה המים (שוב) ואח"כ האפר (רצוא), ולא עוד אלא ש"אם נתן האפר תחילה ואח"כ נתן עליו המים פסל".

ויש לומר הביאור בזה: כיון שנותן המים שנתמלאו לשם מי חטאת" כלומר, שכוונת ומחשבת נתינת המים היא בשביל האפר, נמצא שמצד הכוונה קדם האפר (רצוא) לנתינת המים (שוב). כלומר, נתינת האפר בפועל הוא דין פרטי, אבל כיון שכל נתינת המים היא בשביל האפר, נחשב האפר כאילו ישנו עוד לפני המים.

ומה שצ"ל בפועל המים קודם לאפר י"ל שבא ללמד שגם ענין ה"רצוא" (אפר) צריך להיות חדור ומיוסד על תנועת הביטול (שוב) כי יסוד קיום התורה והמצוות הו"ע הביטול וקבלת עול, ורק אחרי יסוד זה נתוסף גם רגש התענוג שבקיום המצוות.

יין מלכות, ספר טהרה, סימן י'

מתוך רמב"ם "פרדס המלך".

שְׁהִיגִיף [סגור] אֶת הַדֶּלֶת, או שְׁזַקֵּף [=העמיד] אֶת הַפְּלִיגָה בְּאַרְצֵן, קֹדֶם שְׁיִשְׁלִיף הָאֶפֶר לַמִּים - פָּסַל הַמִּים²⁷; אֲבָל הָאֶפֶר פֶּשֶׁר לְקֹדֶשׁ בּוֹ מִים אֲחֵרִים.

(ל) אם האפר נמצא בחדר נעול, מותר לפתוח את דלת החדר על מנת להוציא את האפר. (לא) כי דברים אלו נעשו לצורך הקידוש. (לב) שהיה בו האפר. (לג) כי אין בכך צורך עבור הקידוש, ולכן נחשב הדבר כמלאכה הפוסלת את מילוי המים.

זָקַף אֶת הַפְּלִי שֵׁישׁ בּוֹ הָאֶפֶר בִּידוֹ, כִּדִּי שְׁלֹא יִתְפַּזְּרֶה - פֶּשֶׁרִים, מִפְּנֵי שְׂאֵי אֶפְשָׁרֵיו; שְׁהִירֵי אִם הֵנִיחוּ בְּאַרְצֵן, פָּסַל; וְאִם כִּסְהוּ, פָּסַל. נָטַל אֶת הָאֶפֶר, וְרָאָה שֶׁהוּא מְרֻבָּה, וְהַחֲזִיר מִמֶּנּוּ²⁸ - פֶּשֶׁרִי²⁹; נָתַן הָאֶפֶר עַל הַמִּים, וְרָאָה שֶׁהוּא מְרֻבָּה, וְנָטַל מִמֶּנּוּ לְקֹדֶשׁ מִים

אֲחֵרִים - פֶּשֶׁרִי לֹט. קִרְסֵם
[קטף] **עָלִי זֵית לְחֵתוֹת**
השגת הראב"ד
אם בשביל א"א לשון התוספתא
בשביל שתחזיק אפר הרבה והלשון
שלו ערב יותר.

בּוֹ הָאֶפֶר - אִם • בְּשִׁבִּיל שְׁלֹא יִחֲזִיק אֶפֶר הַרְבֵּה³⁰, פָּסַל³¹; וְאִם בְּשִׁבִּיל שְׁיִכְנַס הָאֶפֶר בְּפִלִּימָב, פֶּשֶׁרִי³².

(לד) ולא על גבי הקרקע. (לה) האפר שנשאר בכלי. (לו) אין לו אפשרות אחרת למנוע את התפזרות האפר. (לז) החזיר חלק מהאפר לכלי כאשר האפר עדיין היה בידו לפני נתינתו על המים. (לח) כי החזיר האפר לא נחשבת מלאכה. (לט) כי המים כבר התקדשו, ואף אם הדבר נחשב מלאכה אין המלאכה פוסלת לאחר קידוש המים. (מ) להוציא מהכלי מעט אפר, כגודל עלי הזית. (מא) כי אין בכך צורך עבור הקידוש, ולכן נחשב הדבר כמלאכה הפוסלת את מילוי המים. (מב) ולא יתפזר ויפול לקרקע. (מג) כי יש בכך צורך עבור הקידוש.

פֶּרֶק ט

דיני קידוש המים והמים המקודשים.

א. פִּיצֵד מְקַדְּשִׁין אֶת הַמִּים בְּאֶפֶר הַפָּרָה? נֹתֵן אֶת הַמִּים שְׁנֵתִמְלֹאוּ לְשֵׁם מִי חֲטָאת בְּכָלִי, וְנוֹתֵן אֶפֶר עַל פְּנֵי הַמִּים כִּדִּי שְׁיִרְאָה עַל פְּנֵי הַמִּים, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָא חֲבִית גְּדוֹלָה מְלֵאָה מִים³³, וּמַעֲרַב הַכֹּל. וְאִם נָתַן הָאֶפֶר תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף נָתַן עָלָיו הַמִּים - פָּסַל. וְמָה הוּא זֶה שְׁנֹאֲמַר בַּתּוֹרָה²⁷ "וְנָתַן עָלָיו מִים חַיִּים"³⁴? כִּדִּי לַעֲרַב אֶת הָאֶפֶר בַּמִּים.

ב. הַמְקַדֵּשׁ צָרִיף שְׁיִתְּפֹנֵן [למעשין], וְיִתֵּן הָאֶפֶר בִּידוֹ עַל הַמִּים, שְׁנֹאֲמַר²⁸: "וְלָקַחוּ לִטְמֵא"³⁵ - עַד שְׁיִהְיֶה מִתְּפֹנֵן לְקִדּוּשׁ, וְלִמְלוּי, וְלִהְיוֹתָ. אֲבָל אִם נָפַל הָאֶפֶר מִן הַכִּלִּי שֵׁישׁ בּוֹ הָאֶפֶר לְתוֹךְ הַמִּים, או שְׁנָטַל הָאֶפֶר בִּידוֹ וְדִחְפוּ חֲבָרוֹ אוֹ הָרוּת וְנָפַל הָאֶפֶר מִידוֹ עַל הַמִּים, או שְׁנָפַל הָאֶפֶר מִידוֹ עַל צֶד

27. במדבר-חוקת, יט, יז. 28. במדבר-חוקת, יט, יז.

הַכְּלִי אוֹ עַל יָדוֹ וְאַחֵר כִּךְ נָפַל לַמִּים - הֲרִי זֶה פְּסוּל.

בְּקִלְפַת הַשּׁוּם^י, וְנָתַן אֶפֶר לְאַחַת מֵהֶן - הֲרִי הַמִּים שֶׁבִּשְׁנֵיהֶן מְקַדְּשִׁין^י.

(ג) הלכיתה צריכה להיות עבור טהרת הטמא.

ג. קָדַשׁ פָּחוֹת מִכִּדֵּי הַזֵּיהִי בְּכָלִי זֶה, וּפָחוֹת מִכִּדֵּי הַזֵּיהִי בְּכָלִי אֲחֵר - לֹא נִתְקַדְּשׁוּ. הִיָּה הָאֶפֶר צָף עַל פְּנֵי הַמִּים, וְכֵּןס מִמֶּנּוּ [את האפר] מְלַמְעֵלָה, וְקָדַשׁ בּוֹ מִמֶּי אֲחֵרִים - הֲרִי אֵלּוּ מְקַדְּשִׁין. וְכָל [אפר] שֶׁנִּגַּע בַּמִּים, אֵין מְקַדְּשִׁין בּוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּגְבּוּ; וְאַפְּלוֹ נִשְׁכַּח הָרוּחַ וְנִתְּנָה אֶת הָאֶפֶר עַל גְּבִי הַמִּים^ה - אֵינוֹ מְנַגְּבוֹ וּמְקַדְּשׁ בּוֹ.

(ד) נתן אפר על מים, אך כמות המים והאפר קטנה מידי ולא ניתן להוות ממנה על אדם טמא. (ה) וממילא המים לא התקדשו על ידי האפר, כמבואר בהלכה הקודמת. (ו) כי לא ניתן לקדש על ידי אפר שנגע במים אחרים, אף אם המים לא התקדשו על ידי האפר.

ד. כָּלִי קָטָן שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ כָּלִי גָדוֹל, וְהֵם מְלֹאִין מִמֶּי, וְהַמִּים [שבכלים] מְעַרְבִין - בֵּין שֶׁנָּתַן הָאֶפֶר בַּמִּים שֶׁבְּכָלִי הַגָּדוֹל, נִתְקַדְּשׁוּ כָּל הַמִּים שֶׁבְּתוֹךְ הַכָּלִי הַקָּטָן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה פִּיו צָר בְּיוֹתֵר, וְלֹא נִכְנס לוֹ אֶפֶר; שֶׁהֲרִי הַמִּים פֶּלֶן מְעַרְבִין.

ה. הִיָּה סִפּוּג בְּתוֹךְ הַמִּים בַּעַת שֶׁנָּתַן הָאֶפֶר - הֲרִי הַמִּים שֶׁבְּסִפּוּג פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בְּכָלִי. בִּיצַד יַעֲשֶׂה? זוֹלָף אֶת כָּל הַמִּים^ז עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לְסִפּוּג, וְלֹא יִגַּע בְּסִפּוּג. וְאִם נִגַּע בְּסִפּוּג - אֵף עַל פִּי שֶׁהַמִּים צָפִין עַל גְּבִי כָּל שֶׁהָיָה - פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁהַמִּים שֶׁבְּסִפּוּג יוֹצְאִין^ט וּמִתְעַרְבִין בַּמִּים הַבְּשֻׂרִין. נָפַל סִפּוּג [יבש] לְתוֹךְ הַמִּים הַמְקַדְּשִׁין - נוֹטְלוּ וְסוּחֲטוּ חוּץ לַכָּלִי, וְהַמִּים שֶׁבְּכָלִי בְּשֻׂרִין^י.

(ז) שופך את כל המים שבכלי לכלי אחר. (ח) אף אם יש כמות גדולה של המים הצפה על גבי הספוג. (ט) כתוצאה מהנגיעה בספוג. (י) מוציא את הספוג בידיו. (יא) אולם המים שנסחטו מהספוג לאחר הוצאתו מהכלי פסולים, ושני טעמים בדבר: כדי שלא יכשירו גם מים שנסחטו מהספוג שהיה בתוך המים לפני נתינת האפר עליהם, ומשום שהמים הנסחטים מהספוג נחשבים כמים שנשפכו מהכלי הפסולים להזאה.

ו. שְׁתֵּי שִׁקְתוֹת [גומות] שֶׁבִּאֶכָּן אַחַת, שֶׁנָּתַן אֶת הָאֶפֶר לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן - אֵין הַמִּים שֶׁבִּשְׁנֵיהֶן מְקַדְּשִׁין; וְאִם הָיוּ נְקוּבוֹת [ומחבורות] זו לְזוֹ כִּשְׁפּוּפֶרֶת הַנּוֹדִי^י, או שֶׁהָיוּ הַמִּים צָפִין עַל גְּבִיהֶן^י אֶפְלוֹ

ז. שְׁתֵּי אֲבָנִים שֶׁהִקְיָן [=חיברם] זו לְזוֹ, וַעֲשֶׂה אוֹתָן שִׁקְתָּ, וְכֵן שְׁתֵּי עֲרֻבוֹת [=שברי קערות], וְכֵן שִׁקְתָּ שֶׁנִּחְלָקָה, וְנָתַן • אֶפֶר בְּחֶלֶק אֶחָד

השגת הראב"ד
ונתן .. אחד א"א אינו יודע מה טיבו של חלק אחד בכאן שלא באה זו הפסקא אלא ללמוד שאינה נעשה שוקת כלי בחיבור שתי אבנים או בחיבור שתי חתיכות של עירבוק או אפי' היה שוקת כלי ונחלקה אעפ"י שחיברו אם לא חיברם בסיד ובגפסס כדי שינטלו כא' אינו כלי לקדש בו.

מֵהֶן - הַמִּים שֶׁבִּיגְיָהֶן^י אֵין מְקַדְּשִׁין^י; וְאִם חִבְּרוּ בְּסִיד אוֹ בְּגִבְסִים [=גבס], וְהָיוּ יְכוּלוֹת לְהַנְטִיל כְּאַחַת - הַמִּים שֶׁבִּיגְיָהֶם מְקַדְּשִׁין^י.

(טז) במקום החיבור של שני חלקי השוקת. (יז) כי חיבור שני החלקים לא נעשה כראוי וכאשר אדם ירים חלק אחד החלק השני ינתק ויפול. אולם המים שנתן עליהם את האפר כשרים כי חיבור שני החלקים מחשיב אותם ככלי למרות שהחיבור לא נעשה כראוי, וממילא המים מונחים בתוך כלי וניתן לקדש אותם. (יח) אף אם נתן את האפר רק בחלק אחד.

ח. מִמֶּי מְקַדְּשִׁין שֶׁנִּתְעַרְבּ בָּהֶם מִמֶּי אֲחֵר כָּל שֶׁהוּא, וְאַפְּלוֹ מִמֶּי שֶׁנִּתְמַלְאוּ לְקִדּוּשׁ - הֲרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין^ט; וְכֵן אִם יָרַד לְתוֹכָם טַל, הֲרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין^כ. נָפַל לְתוֹכָן מִשְׁקִין^{כא} וּמִי פְּרוֹת, יַעֲרָה [=ישפוך] הַכֵּל; וְצָרִיף לְנֹגֵחַ הַכָּלִי, וְאַחֵר כִּךְ יִתֵּן לְתוֹכוֹ מִמֶּי מְקַדְּשִׁין אֲחֵרִים. נָפַל לְתוֹכָן דִּיז, קָמוּס, וְקִלְקָנְתוּס [סוגי דיו], וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא רוּשָׁם^{כב} - יַעֲרָה; וְאֵינוֹ צָרִיף לְנֹגֵחַ^{כג} - שָׁאֵם יִשְׁאָר שֶׁם דָּבָר הָרוּשָׁם, הֲרִי הוּא נְרָאָה.

(יט) מכיוון שהמים אותם מזים על האדם הטמא צריכים להיות בכמות מינימלית של מים כשרים שאינם מעורבים במים פסולים, וכאשר המים מעורבים במים פסולים ייתכן שאין באף הזאה כמות מינימלית של מים כשרים ללא תערובת. (כ) והאדם צריך לשפוך את המים המעורבים במים אחרים או בטל ולנגב את הכלי כמבואר בהמשך ההלכה לגבי כל המשקין. (כא) אחד משבעת המשקין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(לב) כי התבקעות השקצים והרמשים או שינוי מראה המים מהווה הוכחה שהליחה של השקצים והרמשים התערבה במים המקודשים. (לג) מבנה גופה של החיפושית גורם לכך שהמים עוברים דרכה באופן טבעי, ולכן בוודאי גרם הדבר שהליחה שלה תתערב במים.

יב. מים מקדשין ששתת מהן בהמה או חיה, פסולין^{לד}. וכן כל העופות, פסולין; חוץ מן היונה - מפני שהיא מוצצת^{[א] המים}, ואין יריר יוצא מפיה ומתערב במים. וכן כל השרצים^{לה} ששטו, אינן פוסלין; חוץ מן החלדה - מפני שהיא מלקקת^[א] המים^[ה] בלשונה, ונמצאת הלחה יוצאה מפיה במים.

(לד) כי הריר של הבהמה או החיה מתערב במים. (לה) שמונת השרצים המוזכרים בתורה בפרשת שמיני, והם: חולדה, עכבר, צב, אנקה, כוח, לטאה, חומט ותנשמת.

יג. מי חטאת שנשתנו מראיהן מחמת עצמן, כשרין; נשתנו מראיהן מחמת עשן, פסולין. הגלירי^[קפא], וחרזי ונמוחו^[נמס] - פשרים, אפלו נמוחו בחמה^[בשמש]; אבל אם הומחו באורי, פסולין.

(לו) באש, שהיא איננה חום טבעי אלא חום הנוצר על ידי אדם.

יד. אפר חטאת שנשתנו מראיו מחמת עצמו, או מחמת עשן - פשרי; נשתנה מחמת אבק, או שנפל לתוכו סיד או גבסים, או שנותרב בו אפר מקלה^{לח}, כל שהוא לט - הרי זה פסול.

(לז) כי עשן הוא חלק מהתהליך שגורם למציאות האפר. (לח) אפר שאינו משריפת הפרה האדומה אלא משריפה אחרת. (לט) אף אם התערבה באפר כמות קטנה ביותר.

טו. החושב • על מי

חטאת לשותתן - לא

פסול, עד שישתה

מהן^מ; ואם שפף מן

הפלי לתוך גרונו, ולא נגעז שפתו במים שבפלי -

לא פסול מא.

השגת הראב"ד

החושב .. פסול א"א משנה כך היא אם אינם מקודשים כשיטה ואם מקודשים הם כשיטתה ואם גרגר כשרים פירש הכניסם לגרונו ולא בלעם כשרים פירוש הנשארם.

(מ) כי האדם אינו מסיח דעתו מהמים המקודשים כל עוד הוא לא שתה מהם בפועל. (מא) כי מכך שהוא נזהר לא לנגוע בשפתיו במים, מוכח שהוא לא הסיח דעתו מהמים שנתורו בכלי.

טז. פלי שיש בו מים מקדשין שהניחו מגלה, ובא ומצאו מכסה - הרי אלו פסולין; שקמא אדם

הבאים: מים, חלב, שמן, טל, יין דם ודבש. (כב) משאיר סימנים בכלי. (כג) אם לא נשאר מהם רושם.

ט. הטביל פלי לחטאתי במים שאינן ראויין לקדשה - צריך לנגב, ואחר כך יקדש בו; הטבילו במים הראויין לקדש, אינו צריך לנגב. ואם הטבילו לאסוף בו מים מקדשין - בין כך ובין כך, צריך לנגב.

(כד) על מנת למלא בו מים למי חטאת. כל כלי שמשתמשים בו למי חטאת צריך טבילה כמבואר בפרק א הלכה יד. (כה) כמבואר בתחילת פרק ו. (כו) למרות שמילוי המים צריך להיות לשם מצוות פרה אדומה, כי לחלוטית המים הראויים לקידוש אינה פוסלת את המים, ובנוסף לכך טבילת הכלי עבור מי חטאת במים הראויים לקידוש נחשבת כמילוי לשם מצוות פרה אדומה. (כז) כי מים מקודשים שהתערבו בהם מים אחרים פסולים, כמבואר בהלכה הקודמת.

י. קרויה כה שהטבילוה במים הראויין לקדש, מקדשין בה^{כט}; אבל אין אוספין לתוכה מי חטאת, מפני שהמים שהטבילה בהן נבלעין בתוכה, ויוצאין ומתערבין במי חטאת, ופוסלין אותן. נטמאת, והטבילוה - אין מקדשין בה; שהמשקין הטמאין הנבלעין בגופה, יצאו ויתערבו במים שמקדשין אותן בתוכה^{לא}.

(כח) קליפת דלעת המשמשת לשאיבת מים. (כט) קליפת הדלעת סופגת מים ופולטת אותם כמו ספוג, ואם כן, יש לחשוש לכאורה אשר המים בהם הוטבלה הקליפה נספגו בה מאליהם ולאחר מכן ייפלטו ויתערבו במים המיועדים לקידוש וכתוצאה מכך המים יהיו בחלקם מים שלא התמלאו עבור מצוות פרה אדומה. על כך הוא החידוש בהלכה זו אשר אם הטבילו אותה במים הראויים לקדש לא חוששים לכך, ולכן ניתן לקדש בה מים אחרים. (ל) כמבואר בהלכה ח. הטעם לכך הוא משום שבמים מקודשים החמירו חכמים יותר וחששו לפליטת המים שנספגו בקליפה. (לא) אף בקליפה טמאה החמירו חכמים יותר וחששו לפליטת המים שנספגו בה.

יא. מים מקדשין שנפל לתוכם שקצים ורמשים ונתבקעו^[השקצים], או שנשתנו מראיהן^[של מים] - פסולין^{לב}; אפלו היו יבשים ביותר, כגון הנמלה והדירה והפנה^[סוגי תולעים] שבתבואה. נפל לתוכה חפושית - אף על פי שלא נתבקעה ולא נשתנו מראיהן, הרי המים פסולין; מפני שהיא שפופרת, והמים נכנסין בתוכה ויוצאין מתוכה עם הלחה שבה^{לג}.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אָפּר הַפֶּרָה אָצֵלוּ, וּמוֹלִיכּוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּמַעֲרִיר לְעִיר.

(א) שנתן עליהם אפר.

פַּעַם אַחַת, הוֹלִיכּוֹ כָּלִי שֶׁהָיָה בּוֹ מִי חֲטָאת בִּסְפִינָה בִּירְדָן, וְנִמְצָא בְּזֵית מִן הַמֵּת בְּקִרְקַע הַסְּפִינָה, וְנִטְמָאוּ הַמֵּיִם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה גָּזְרוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, שֶׁאֵין מַעֲבִירִין מִי חֲטָאת וְלֹא אָפּר חֲטָאת בְּנֶהָר וּבִסְפִינָה; וְלֹא יִשְׁטֵם עַל פְּנֵי הַמֵּיִם, וְלֹא יַעֲמֹד בְּצֵד הַנֶּהָר מִפְּנֵי וַיִּזְרְקֵם לַצֵּד הַשָּׁנִי.

(ב) בית הדין שהיה בבית המקדש.

אָבֵל עוֹבֵר הוּא אָדָם בְּמֵיִם עַד צְוֹאָרוֹ, וּבְיָדוֹ אָפּר פָּרָה אוֹ מִיָּם מְקַדְּשִׁין. וְכֵן אָדָם וְכֻלָּם הָרִיקְנִין שֶׁהֵן טְהוֹרִין לְחֲטָאת, וּמֵיִם שֶׁנִּתְמַלְאוּ לְחֲטָאת וַעֲדִין לֹא נִתְקַדְּשׁוּ - מַעֲבִירִין אוֹתָן בְּנֶהָר וּבִסְפִינָה.

(ג) כי גזרו רק על מים מקודשים או אפר, בדומה למעשה שהיה.

ג. וְכֵן מַעֲבִירִין מִיָּם מְקַדְּשִׁין בִּסְפִינָה בֵּינָם הַגָּדוֹל, וְשֹׁטֵין בָּהֶן עַל פְּנֵי הַמֵּיִם; שֶׁלֹּא גָּזְרוּ אֶלָּא עַל הַמֵּיִם הַמְּקַדְּשִׁין וְעַל הָאָפּר, בְּנֶהָר.

(ד) של הים הגדול.

ד. הַמוֹלִיךְ • מִיָּם

לְקַדְּשׁוֹ, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר מֵיָּם שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ - לֹא יִפְשִׁיל הַכָּלִי לְאַחֲרָיו, אֶלָּא לִפְנָיו, שְׁנֵאֲמַר²⁹:

"לְמַשְׁמֶרֶת לְמִי נְדָה" - בְּזִמְנָן שֶׁהֵם [מי-החטאת] שְׁמוֹרִין, הֵן מִי נְדָה"; וְאֵם לֹא, פְּסוּלִין. הָרִי שְׁמָלָא שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת - נוֹתֵן לִפְנֵי אַחַת, וְאַחַת לְאַחֲרָיו, מִפְּנֵי שֶׁאֵי אֶפְשָׁר¹ [אחרת].

(ה) ניתן להזות מהם על האדם הטמא. בפסוק זה, משמעות המילה נדה היא הזאה. (ו) כי הסחת הדעת משמירת המים פוסלת את המים הן לפני קידושם והן לאחר קידושם, בשונה ממלאכה הפוסלת רק את המים לפני קידושם כמבואר בתחילת פרק ו. כפי שמשמע מהפסוק השמירה על המים היא חובה מהתורה, אולם חובת השמירה על הכלי

שְׁאִינוֹ טְהוֹר לְחֲטָאת נָגַע בָּהֶן, שֶׁהָרִי אָדָם כְּסָהוּ בּוֹדָאִי. הַנִּיחוֹ מְכַסֶּה, וְכֹא וּמִצָּאוּ מְגִלָּה - אִם יְכוּלָה הַחֲלָדָה^{כב} לְשִׁתּוֹת מִמֶּנּוּ, אוֹ שֶׁיֵּרֵד לוֹ טַל בְּלִילָה^{נג} - פְּסוּלִין. וְאִם לֹא - כְּשִׁרִין, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּאֵן [במקרה זה] שְׁתֵּי סִפְקוֹת: סִפְק אָדָם גִּלְהוּ, אוֹ בְּהֵמָה וְחִיָּה אוֹ רֶמֶשׂ; וְאִם תִּמְצָא לּוֹמֶר^{מד} אָדָם גִּלְהוּ, שְׁמָא טְהוֹר לְחֲטָאת הָיָה אוֹ אֵינוֹ טְהוֹר^{מה}.

(מב) הפוסלת את המים על ידי שתייתו, כמבואר בהלכה יב. (נג) הפוסלת את המים, כמבואר בהלכה ח. (מד) אף אם נאמר. (מה) וההלכה היא אשר במקרה של שני ספקות פוסקים להקל.

יז. הַמוֹסֵר מֵיָּם מְקַדְּשִׁין, אוֹ מֵיָּם שֶׁנִּתְמַלְאוּ לְקִדְּוֶשׁ, לְטָמֵא לְשִׁמְרָן - הָרִי אֵלוֹ פְּסוּלִין^{מי}.

(מו) כי אדם טמא אינו שומר כראוי על המים.

יח. שְׁנֵיִם שֶׁהָיוּ שׁוֹמְרִין אֶת הַמֵּיִם, וְנִטְמָא אֶחָד מֵהֶן - כְּשִׁרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל שְׁנִי; טְהוֹר [הראשון] וְחֹזֵר לְשִׁמְרָן, וְנִטְמָא הַשְּׁנִי - כְּשִׁרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן. נִטְמָאוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת, הַמֵּיִם פְּסוּלִין.

פֶּרֶק י

שמירת והעברת המים המקודשים ממקום למקום, ודיני הזאת המים.

א. הַמְּמַלֵּא מֵיָּם לְקִדְּוֶשׁ [מי חטאת] - אֵינוֹ צְרִיךְ שִׁיחָיָה הוּא עֲצָמוֹ הַמְּקַדֵּשׁ וְהַמְּזָה, אֶלָּא מְקַדֵּשׁ אֶחָד וּמְזָה אֶחָד. וְכֵן מְמַלֵּא אָדָם [מים] בְּכָלִי, וּמַעֲרָה [אותם] מִכָּלִי לְכָלִי, וּמְקַדֵּשׁ בְּכָלִי אֶחָד; וּמַעֲרָה הַמֵּיִם הַמְּקַדְּשִׁין מִכָּלִי לְכָלִי, וּמְזָה מִכָּלִי אֶחָד.

ב. מְמַלֵּא אָדָם מֵיָּם, וּמַנִּיחֵן אֶצְלוֹ בְּלֹא קִדְּוֶשׁ וְאֵין .. וּמוֹלִיכֵן א"א וּבִלְבַד שִׁיחָיו שְׁמוֹרִים וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם הִיסָח הַדַּעַת.

בְּכָף כְּלוֹם. וּמוֹלִיכֵן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּמַעֲרִיר לְעִיר, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶן אָפּר וּמְקַדְּשִׁין בְּכָל עֵת שִׁירְצָה. וְכֵן הַמֵּיִם הַמְּקַדְּשִׁין, מַנִּיחֵן אָדָם אֶצְלוֹ יָמִים וְשָׁנִים, וּמְזָה מֵהֶן בְּכָל יוֹם שֶׁהוּא צְרִיךְ, עַד שֶׁיִּתְמָו; וּמוֹלִיכֵן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּמַעֲרִיר לְעִיר. וּמַשְׁמֵר אָדָם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְאִם הִזָּה שְׁלֹא בְכוּנָה, הִזָּתוּ פְסוּלָה. אָבֵל זֶה [האדם]
שֶׁמִּזֵּין עָלָיו - אֵינוֹ צָרִיף בְּנֵה, אֶלָּא מִזֵּין עַל הָאָדָם
לְדַעְתּוֹ וְשְׁלֹא לְדַעְתּוֹ. הַמִּתְפַּנֵּן לְהִזּוֹת לְפָנָיו, וְהִזָּה
לְאַחֲרָיו, לְאַחֲרָיו, וְהִזָּה לְפָנָיו - הִזָּתוּ פְסוּלָה;
נִתְפַּנֵּן לְהִזּוֹת לְפָנָיו, וְהִזָּה לְצַדִּדֵּין שֶׁל פָּנָיו - הִזָּתוּ
פְּשָׁרָה.

ח. הַמִּזָּה אֵינוֹ צָרִיף טְבִילָה [במי החטאת] לְכָל הִזָּה,
אֶלָּא טוֹבֵל אֶת הָאֵזוֹב, וּמִזָּה הִזָּה אַחֵר הִזָּה עַד
שֶׁיִּגְמְרוּ הַמֵּיִם [מהאזוב]. וּמִזָּה הִזָּה אַחַת עַל כַּמָּה בְּנֵי
אָדָם אוֹ כַּמָּה בָּלִים כְּאֶחָד - אֶפְלוּ מֵאָה; כֹּל שֶׁנִּגַּע
בּוֹ מִן הַמֵּיִם כֹּל שֶׁהוּא - טָהֵר; וְהוּא [ובלבד],
שֶׁיִּתְפַּנֵּן הַמִּזָּה לְהִזּוֹת עָלָיו.

טבֵּל אֶת הָאֵזוֹב, וְנִתְפַּנֵּן
לְהִזּוֹת עַל דָּבָר שֶׁמִּקְבֵּל
טְמָאָה [כלי טמא] אוֹ עַל
הָאָדָם [הטמא], וְהִזָּה
מֵאוֹתָהּ הַטְּבִילָה עַל דָּבָר
שֶׁאֵינוֹ מִקְבֵּל טְמָאָה, אוֹ
עַל הַבְּהֵמָה - אִם נִשְׁאַר
מֵיִם בְּאֵזוֹב, אֵינוֹ צָרִיף
לְחֹזֵר וּלְהַטְבִּיל, אֶלָּא
מִזָּה מִן הַשָּׂאֵר עַל
הָאָדָם, אוֹ עַל הַבָּלִים
הַטְּמָאִים; שֶׁהָרִי תַחֲלַת
טְבִילָתוֹ פְּשָׁרָה •
הִזָּתָה י"ח.

יח. הַטְּבִילָה שֶׁל הָאֵזוֹב בְּמֵי הַיִּיתָה עַל מִנֵּת לְטַהֵר אֶת
הַכְּלִי אוֹ הָאָדָם הַטָּמֵא.

אָבֵל אִם טָבֵל אֶת הָאֵזוֹב לְהִזּוֹת עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ
מִקְבֵּל טְמָאָה, אוֹ עַל הַבְּהֵמָה, וְהִזָּה עַל הָאָדָם,
אוֹ עַל הַכְּלִי הַטָּמֵא - הִזָּתוּ פְסוּלָה; עַד שֶׁיִּחְזֹר
וְיִטְבֵּל הָאֵזוֹב פַּעַם שְׁנִיָּה, וְיִתְפַּנֵּן לְהִזּוֹת עַל
הָאָדָם אוֹ עַל דָּבָר הַמִּקְבֵּל טְמָאָה.

ט. הַטְּבִיל לְאֶת הָאֵזוֹב, וְנִתְפַּנֵּן לְהִזּוֹת עַל דָּבָר
שֶׁאֵינוֹ מִקְבֵּל טְמָאָה - הַמֵּיִם הַמְּנֻטָּפִים [מן האזוב],
כְּשֶׁרִיז"ט; לְפִיכָךְ, אִם נִטְפּוּ בְּכָלִי, וְחֹזֵר וְהַטְבִּיל בְּהֵן
אֶת הָאֵזוֹב בְּכוּנָה לְהִזּוֹת עַל דָּבָר הַמִּקְבֵּל טְמָאָה -
הִזָּתוֹ פְּשָׁרָה.

מלפניו ולא לאחוריו היא מדרבנן. (ז) מכיוון שבמקרה זה
אין אפשרות אחרת לסחוב את שתי החביות בבית אחת,
חכמים לא החמירו בכך והתירו שתהיה חבית אחת
לאחוריו.

ה. מִי • חֲטָאת
שֶׁשֶׁקֶלֶן בְּמִשְׁקָלָהּ - אִם
הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ [מהם],
פְּסוּלִין; וְאִם לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, כְּשֶׁרִיז. אָבֵל אִם
שֶׁקֶל דְּבָרִים אֲחֵרִים בְּמִי חֲטָאת - הוֹאִיל וְעִשְׂיָן
מִשְׁקֶלֶת, פְּסוּלִין; שֶׁאֵין זֶה מִשְׁמֶרֶת.

ח. עַל מִנֵּת לְדַעַת אֶת מִשְׁקַל הַמֵּיִם. (ט) אֶת מִי הַחֲטָאת
עֲצָמָם.

כֹּל אֵלּוֹ הַטְּהוּרִין שֶׁמִּמְלֵאִין אוֹ שֶׁמִּקְדָּשִׁין אוֹ
שֶׁמִּזֵּין, וְכֵן כֹּל הַבָּלִים שֶׁמִּמְלֵאִין וּמִקְדָּשִׁין בְּהֵן
וְשֶׁמִּזֵּין מִהֵן - אִם הָיוּ טְבוּלֵי יוֹם - אָף עַל
פִּי שֶׁלֹּא הָעָרִיב שִׁמְשׁוֹן, הָרִי אֵלּוֹ כְּשָׂרִים; שֶׁכֹּל
מַעֲשֵׂה הַפֶּרָה וְהַמְּלוּי וְהַקְדָּשׁ וְהַהֲזָה כְּשֶׁר
בְּטְבוּלֵי יוֹם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ י"א. וּמִפְּנֵי הַצְדוּקִין
מִטְמְאִין אֶת כֹּל כְּלֵי שִׁטְף"י, וּמִטְבִּילִין אוֹתָן,
וְאַחֵר כִּף מִשְׁתַּמְשִׁין בְּהֵן בְּמִי חֲטָאת י"ב.

י. טְמָאִים שֶׁטְבְּלוּ הַיּוֹם מִטּוֹמָאִתָּם. (יא) בִּפְרָק אֵלֶּכָּה יג.
(יב) הַכֵּלִים שֶׁנִּיתֵן לְטַהֵר אוֹתָם בִּמְקוּוֹה. (יג) כִּמְבֹאֵר בִּפְרָק
אֵלֶּכָּה יד.

ו. הַכֵּלִי כְּשֶׁרִיז לְהִזּוֹת - חוּץ מֵאִשָּׁה, וְטָמְטוֹם י"ו,
וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס י"ז, וְתִינוּק שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת י"ח; אָבֵל קָטָן
שִׁישׁ בּוֹ דַּעַת, כְּשֶׁר לְהִזּוֹת. וְהָעָרֵל כְּשֶׁר לְהִזּוֹת,
שֶׁאֵין הָעָרֵל טָמֵא.

יד. כֹּל אִדָּם טָהוֹר, אָף אִם הוּא טְבוּל יוֹם. (טו) שֶׁלֹּא יִדּוּעַ
אִם הוּא זָכָר אוֹ נִקְבָּה, כִּי יִיתְכֵּן שֶׁהוּא אִשָּׁה. (טז) שִׁישׁ בּוֹ
סִימְנֵי זָכָר וְסִימְנֵי נִקְבָּה, כִּי יִיתְכֵּן שֶׁהוּא אִשָּׁה. (יז) כִּי צָרִיף
לְהַתְכוּן בַּעַת הַזֹּאת הַמֵּיִם לְשֵׁם טַהֲרַת הַטָּמֵא כִּמְבֹאֵר
בְּהִלְכָּה הַבָּאָה, וְקָטָן שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת אֵינוֹ יָכוֹל לְהַתְכוּן לַכֹּךְ.

קָטָן שִׁישׁ בּוֹ דַּעַת שֶׁהִזָּה, וְהָאִשָּׁה מִסְעֵדָתוֹ [=מסייעתו],
כְּגוֹן שֶׁאֵחָזָה לוֹ הַמֵּיִם בְּיָדָהּ - הִזָּתוּ פְּשָׁרָה; וּבִלְבָד
שֶׁלֹּא תֵאָחַז בְּיָדוֹ בְּשַׁעַת הִזָּה; וְאִם אֵחָזָה, הִזָּתוּ
פְּסוּלָה.

ז. הַמִּזָּה צָרִיף
לְהַתְפַּנֵּן, וְלְהִזּוֹת • עַל
הַטָּמֵא [על מנת] לְטַהֵרוֹ;
וְלַהֲזוֹת .. לְטַהֵרוֹ א"א זֶה אֵינוֹ
שֶׁאֵינוֹ צָרִיף כּוּנָה לְטַהֵר דְּחולִין
לֹא בְּעֵי כּוּנָה אֲבָל בְּעֵינֵי שִׁתְכוּיִן
לְ.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ט אלול - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הָאָזוּב בַּיּוֹם, וְהָיָה בַּלֵּילָה - הַזֵּיתוֹ פְּסוּלָה. וְהַמִּים
[הפסולים] **מִטְמְאִין מִשּׁוּם מִי חֲטָאת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרִי, עַד**
שֶׁתִּהְיֶה טְבִילַת הָאָזוּב בַּמִּים וְהַזֵּיתוֹ מִמֶּנּוּ בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי אַחֵר שֶׁתִּגָּן הַחֲמָה; וְאִם
עָבַר וַעֲשָׂה מִשְׁעָלָה עֲמוּד הַשֹּׁחַר, כְּשֶׁר כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(ד) בתחילת פרק טו.

ב. מִי שֶׁנִּטְמָא בְּמַת, וְשָׁהָה בָּהֶם יָמִים בְּלֹא הַזֵּיה
- כְּשִׁיבּוֹא לְהַזוֹת, מוֹנֶה בְּפָנָיו שֶׁלֹּא יָמִים; וּמִזֵּין
עָלָיו בְּשִׁלְשִׁי וּבְשִׁבְעִי, וְטוֹבֵל בְּשִׁבְעִי וּמַעְרִיב
שְׁמֻשׁוֹ.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּעַם הָאָרֶץ שֶׁבָּא לְהַזוֹת,
שֶׁאֲפֹלוּ אֹמְרֵי הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שְׁלִי - אֵינוֹ נֶאֱמָן,
שֶׁמָּא הַיּוֹם נִטְמָא; לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְמַנּוֹת בְּפָנָיו. אֲבָל
חֶבֶר [=תלמיד חכם] שֶׁבָּא לְהַזוֹת, מִזֵּין עָלָיו אוֹ עַל
בָּלְיוֹ מִיָּד.

(ה) ואומר שהיום הוא היום השלישי לטומאתו או לטומאת כליו. (ו) את ההזאה הראשונה, ולאחר ארבעה ימים מזים עליו את ההזאה של היום השביעי.

מִי שֶׁהָיָה עָלָיו בְּשִׁלְשִׁי, וְלֹא הָיָה עָלָיו בְּשִׁבְעִי,
וְשָׁהָה בָּהֶם יָמִים -
טוֹבֵל • בְּכָל עֵת שִׁירְצָה
אַחֵר הַשְּׂבִיעִי, בֵּין בַּיּוֹם
בֵּין בַּלֵּילָה, וּמִזֵּין עָלָיו בַּיּוֹם, בֵּין קֹדֶם טְבִילָה בֵּין
אַחֵר טְבִילָה; אֲפֹלוּ טָבֵל בְּלִיל תְּשִׁיעִי, אוֹ בְּלִיל
עֲשִׂירִי - מִזֵּין עָלָיו לְמַחֵר אַחֵר הַנֶּגֶץ.

(ז) כי רק ביום השביעי הטבילה צריכה להיות לאחר ההזאה, כמבואר בהלכה הקודמת. (ח) ועליו להמתין עד השקיעה של היום התשיעי או העשירי על מנת להשלים את טהרתו. (ט) לאחר הזריחה, ואינו צריך לטבול שוב לאחר ההזאה אלא ממתין עד השקיעה ונסטהר.

ג. כָּל הַטְּמֵאִין מִקְבְּלִין הַזֵּיה. פִּיצֵד? זָבִים וְזָבוֹת
נִדּוֹת וְיֹלְדוֹת שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַת - מִזֵּין עָלֵיהֶן בְּשִׁלְשִׁי
וּשְׂבִיעִי, וְהָרִי הֵן טְהוֹרִין מִטְמְאָת מַת, וְאֵף עַל פִּי
שֶׁהֵן טְמֵאִין בְּטְמֵאָה אַחֶרֶת, שֶׁנֶּאֱמָר³⁰: "וְהָיָה
הַטְּהוֹר עַל הַטְּמָא - הִנֵּה לְמַדָּת [מפוסק זה], שֶׁהַזֵּיה
מוֹעֶלֶת לוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טְמָא.

וכן הערל מקבל הזיה. פיצד? ערל שנטמא במת,

(ט) אף אם זה בפועל על דבר שאינו מקבל טומאה, כי המים עצמם לא נפסלים כתוצאה מהטבילה או ההזאה הפסולה.

י. מִי חֲטָאת שֶׁנִּתְמַעֵטו - טוֹבֵל אֲפֹלוּ רֹאשִׁי
גְּבֻעוּלִין [של האזוב], וּמִזָּה; וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִסְפֹּגִי. צְלוּחִית
שְׁפִיחָ צָר - טוֹבֵל וּמַעֲלָה
בְּדִרְכּוֹ, וּמִזָּהכָּא; וְאֵינוֹ
צָרִיךְ לְהַזְהִיר שְׁמָא יַעַ
בְּצִדֵּי הַכְּלִי בַּפֶּעַם •
שְׁנִיחָכב.

(כ) לא יקח מים מדפנות הכלי ויתנם על האזוב, אלא יטביל את האזוב במים. (כא) יכול לטבול את האזוב במים שבצלוחית ולהוציאו ולהזות את המים על הטמא, אף אם עושה זאת מספר פעמים. (כב) אין חשש שמא נטפו מעט מים מהאזוב על צידי הצלוחית, ואזי, בטבילת האזוב בפעם השניה האזוב יגע במים אלו ולא במים שבצלוחית עצמה וממילא לא טבל את האזוב במים כראוי, אלא טובל האזוב בצלוחית מספר פעמים ואינו חושש לכך.

~ יום שני כ"ט אלול ~

פֶּרֶק יא

סדר טהרת הטמא במי חטאת; האזוב הכשר להזאה.

א. פִּיצֵד מִטְהַרִּין טְמָא מַת בְּמִי נִדְהָ? לֹקַח
אֲדָם טְהוֹר שֶׁלֹּשָׁה קָלָחִין [-שורש עם ענפים] שֶׁל אָזוּב,
וְאוֹגְדֵן אֲגִידָה אַחַת, וּבְכָל בֶּד [-ענף] וְבֶד - גְּבֻעוּל
אַחֵד. וְטוֹבֵל רֹאשִׁי גְּבֻעוּלִין בְּמִי נִדְה שֶׁבְּפִלִי,
וּמִתְבָּן וּמִזָּה עַל הָאֲדָם אוֹ עַל הַכְּלִים, בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי [לטומאתו], אַחֵר שֶׁתִּגָּן [-תורת]
הַחֲמָה; וְאִם הָיָה מִשְׁעָלָה עֲמוּד הַשֹּׁחַר, כְּשֶׁר.
וְאַחֵר שִׁנְיָה עָלָיו בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי, טוֹבֵל בַּיּוֹם;
וּמַעְרִיב שְׁמֻשׁוֹ [-ממתין לשקיעה], וְהָרִי הוּא טְהוֹר לְעָרֵב.

(א) משמעות המילה נדה בהלכה זו היא הזאה כפירוש הפסוק בפרשת חוקת העוסקת במצוות פרה אדומה, והכוונה היא למי חטאת. (ב) שהוא מוקדם יותר מהזריחה. (ג) הטמא יכול לטבול אף ביום השביעי, אם היוו עליו לפני כן.

טבל את האזוב בלילה, והזיה ביום, או שטבל את

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

למקדש (במזיד), כי היונקות פסולות להזאה רק מדרבנן. (כב) מי חטאת, כמבואר בתחילת הפרק. (כג) על מנת לטהר את המצורע, יש להזות עליו מים המעורבים עם דם ציפור באמצעות אזור כמבואר בהלכות טומאת צרעת.

כ. אָזוּב שֵׁשׁ לוֹ שֵׁם לֹי [=נוסף], **פָּסוּל; וְהָאָזוּב שֶׁקֻּרְאִין אוֹתוֹ 'אָזוּב' בִּיחוד** [=בלבד] - **הוא הַפֶּשֶׁר, והוא הָאָזוּב שֶׁאֲזַכְּלִין אוֹתוֹ בְּעַלֵּי בָתִּים. אָבֵל זֶה שֶׁקֻּרְאִין אוֹתוֹ 'אָזוּבִין', וְ'אָזוּב פְּחֻלִית', וְ'אָזוּב מִדְּבָרִי, וְ'אָזוּב רֹמִי' - פָּסוּל.**

ו. אָזוּב שֶׁל אֲשֶׁרֶה־י, וְשֶׁל עִיר הַנִּדְחָתִי, וְשֶׁל עֲבֹדָה זָרָה־י, וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה - פָּסוּלִי. שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה, לֹא יִזָּהֶי; וְאִם הִזָּה, פֶּשֶׁר.

(כד) עץ שנשטעו אותו לעבודה זרה, וההלכה היא שאסור ליהנות ממנו וצריך לשורפו. (כה) עיר שרוב התושבים בה הודחו לעבוד עבודה זרה, וההלכה היא שאסור ליהנות מכל הדברים הנמצאים בה וצריך לשורפם. (כו) האסורה בהנאה, וצריך להשמיד אותה. (כז) כי אזור צריך להיות בגודל מינימלי כלשהו כמבואר בהלכה ד, ומכיוון שדברים אלו טעונים שריפה והשמדה הם נחשבים כדברים שאין להם מציאות ממשית ולכן לא ניתן להשתמש בהם למצווה שנדרש בה דבר בגודל כלשהו. טעם זה הוא הטעם לכך שאין להזות באזור של אשרה, עיר הנדחת ועבודה זרה, אך תרומה טמאה מותרת בהנאה והטעם לכך שאין להזות באזור של תרומה טמאה הוא משום שהאזור צריך להיות טהור. (כח) כי ההזאה גורמת להשחתת האזור וכן מכשירה אותו לקבל טומאה על ידי נגיעתו במים.

ז. אָזוּב שֶׁלְקָטוֹ לְעֵצִים־כט, וְנִפְּלוּ עָלָיו מִשְׁקִין - מִנֶּגְבִּיל, והוא פֶּשֶׁר לְהִזְיָה־לא. לְקָטוֹ לְאֶזְכְּלִין־לב, וְנִפְּלוּ עָלָיו מִשְׁקִין־לג - אֵף עַל פִּי שְׁנֵגְבוֹ, פָּסוּל; שֶׁהָרִי נִטְמָא לְהִזְיָה־לד - [משום] שֶׁכָּל הַמִּשְׁקִין וְכָל הָאֶזְכְּלִין וְכָל הַפְּלִים, הָרִי הֵם בְּטִמְאִין לְעֵנֶן חֲטָאת [פרה אדומה], כִּמּוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרֶלֶה. לְקָטוֹ לְחֲטָאת, הָרִי זֶה כְּנִלְקָט לְעֵצִים־לי; וְאִם נִפְּלוּ עָלָיו מִשְׁקִין, מִנֶּגְבִּיל וּמִזָּה בּוֹ.

(כט) להסקה. האזור אינו מיועד לאכילה באופן קבוע, ולכן כאשר האדם ליקטו להסקה הוא אינו מקבל טומאה אף אם נגעו בו משקין טמאים. (ל) על מנת שהמשקין לא יתערבו עם מי החטאת ויפסלו אותם, כמבואר בפרק ט הלכה ח. (לא) כי האזור טהור. (לב) לאכילה, וכתוצאה מכך האזור יכול לקבל טומאה אם נגעו בו משקין המכשירים לקבל טומאה. (לג) שלא שמרו על טהרתם עבור מצוות פרה אדומה. (לד) על ידי המשקין שנגעו בו. (לה) בתחילת פרק יג. וממילא, המשקין הכשירו את האזור לקבל טומאה וטימאו אותו בבת אחת. (לו) ואינו מקבל טומאה.

וְהִזָּה עָלָיו שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי - הָרִי זֶה טְהוֹר מִטְּמֵאָת מֵת; וּכְשִׁימוּל - טוֹבֵל, וְאוֹכֵל בִּקְדָּשִׁים לְעֶרֶב.

(י) למרות שאינו יכול לאכול קרבנות עד שימוּל.

ד. מִצֹּת אָזוּב - שְׁלֹשָׁה קָלָחִין, וּבְכָל קָלָח וְקָלָח גִּבְעוּל אֶחָד; נִמְצָאוּ [בסך הכל] שְׁלֹשָׁה גִּבְעוּלִין. וּשְׁיָרֵי שְׁנַיִם־כא; וְאִם לָקַח שְׁנַיִם [שני גבעולים] בְּתַחֲלֵה, וְאֶגְדָן - פֶּשֶׁר־כב. נִתְפָּרְדוּ הַגִּבְעוּלִין וְנִשְׁרֹו הָעֵלִין, אִפְּלוּ לֹא נִשְׁאָר מִכָּל גִּבְעוּל מֵהֶם אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא־כג - פֶּשֶׁר; וּשְׁיָרֵי הָאָזוּב, כָּל שֶׁהוּא־יד.

(יא) אם לקח אזור עם שלושה גבעולים וגבעול אחד נפל, האזור כשר. (יב) אך מצווה מן המובחר לקחת אזור עם שלושה גבעולים. (יג) כמות קטנה ביותר. (יד) אף אם יש רק שני גבעולים באזור, האזור כשר אף אם נותרה ממנו כמות קטנה ביותר.

קָלָח שֵׁשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה בְּדִין - מִפְּסָקָן [=מפריד], וְאַחֵר כֶּף אוֹגֵד שְׁלֹשֶׁתָן; [משום] שֶׁמִּצְוָתוֹ לְהִיּוֹת אֶגְדָּה, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּרַשׁ בְּתוֹרָה־טו שִׁיָּהִי אֶגְדָּה. פְּסָקוֹ וְלֹא אֶגְדּוֹ, אוֹ שֶׁאֶגְדּוֹ וְלֹא פְּסָקוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא פְּסָקוֹ וְלֹא אֶגְדּוֹ, וְהִזָּה בּוֹ - פֶּשֶׁר.

(טו) לא נכתב בתורה בפירוש.

הָאָזוּב הַקָּצֵר־טז - אוֹגְדוֹ בְּחוּט עַל הַפּוֹשׁ [=מקל] וְכִיּוּצָא בּוֹ, וְטוֹבֵל בְּמִים וּמַעְלָה־יז, וְאוֹחֶז בְּאָזוּב וּמִזָּה־יח; נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם מִן הַחוּט הִזָּה, אוֹ מִן הַפּוֹשׁ, אוֹ מִן הַגִּבְעוּל - הִזְיָתוֹ פָּסוּלָה־יט.

(טז) שלא ניתן לאחוז אותו ביד ולהטביל אותו במים מכיוון שהוא קצר מאוד. (יז) באמצעות אחיזת המקל הקשור לאזור. (יח) בשעת ההזאה, המזה צריך לאחוז את האזור עצמו. (יט) כי האדם שהיזה עליו היה טמא בוודאי וכשרות ההזאה תלויה בספק, וההלכה היא שספק לא יכול לשנות מציאות וודאית.

ה. אֵין מִזִּין לֹא בְּיוֹנְקוֹת הָאָזוּב, וְלֹא בְּתַמְרוֹת־[תרמילים שבראש האזור], אֶלָּא בְּגִבְעוּלִין. אֵלוֹ הֵן הַיּוֹנְקוֹת? גִּבְעוּלִין שֶׁלֹּא גָּמְלוּ [=לא בשלן]. וּמִי שֶׁהִזָּה עָלָיו בְּיוֹנְקוֹת, וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ - פְּטוּר־כא. וּמֵאִמְתִּי מִזִּין בְּאָזוּב? מִשְׁנִיג [הפרת]. וְאָזוּב שֶׁהִזָּה בּוֹ מִי נִדָּה־כב, פֶּשֶׁר לְטַהֵר בּוֹ אֶת הַמִּצְרָעִי־כג.

(כ) תאים קטנים הנמצאים בראש האזור. (כא) מהתורה על כניסה למקדש בטומאה ואינו צריך להביא על כך קרבן (אם נכנס למקדש בשוגג) או להתחייב על כך מלקות (אם נכנס

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ט) סוג של אומל המורכב מחלקים. (י) אם כלים אלו נטמאו בעת השימוש בהם.

פֶּרֶק יב

כמות ההזאה הנדרשת; הזאה על שני כלים נפרדים ומחוברים וטומאתם.

א. אדם שנטמא במת, והזה עליו - פיון שנגע כל שהוא ממי הנדה בכל מקום מעור בשרו של טמא - עלתה לו הזיה; אפלו נפלה הזיה על ראש אצבעו, או על ראש שפתו [=שפתיו]. אבל אם נגעה בלשונו, אינה כלום^א; אף על פי שהלשון פאברים שבגלוי לענין טמא, כמו שבארנו^ב, אינו פאברים שבגלוי לענין הזיה וטבילה.

(א) כי ההזאה צריכה להיות על אחד האיברים הגלויים, והלשון לא נחשבת איבר גלוי. (ב) בהלכות טומאת מת פרק א הלכה ג. (ג) ולכן ההזאה פסולה. (ד) כאשר אדם טובל במקווה על מנת להיטהר מטומאתו עליו להכניס את כל גופו למים בבת אחת אך המים אינם צריכים להיכנס לאיבריו הפנימיים. אף לענין זה, הלשון נחשבת כאיברים הפנימיים ואין צורך שהמים ייכנסו לתוכה.

וכן פלי שנטמא במת, והזה עליו - פיון שהגיע לגופו של פלי כל שהוא ממי נדה, עלתה לו הזיה. **ב.** שני כלים או שני בני אדם, שנתפון להזות על שניהן באחד, והזה על אחד מהן, ונטפו המים מעל הראשון על השני - הרי השני בטמאתו; עד שיפלו המים עליו מהזית המזה, לא מן התפצית.

(ה) מהמים שהתמצו מאדם או כלי אחר.

הזה על שני כלים, ונסתפק לו אם הזה על שניהן באחד, או מחברו נמצה עליו - הזיתו פסולה.

(ו) כי האדם או הכלי שהיה עליו טמאים בוודאות וכשרות ההזאה תלויה בספק, וההלכה היא שספק לא יכול לשנות מציאות וודאית (בדומה למבואר בפרק הקודם בהלכה ד).

ג. מחט שהיא נתונה על החרש^א, והזה עליה, ספק על המחט הזה, ספק מן החרש נמצה עליה - הזיתו פסולה.

(ז) כלי חרש אינו יכול להיטהר מטומאתו וממילא ההזאה לא מועילה לו. (ח) למרות שההזאה לא טהרה כלל את כלי החרש, כי ההזאה צריכה להיות על הכלי הטמא עצמו.

ד. כלים המפצלין [-מורכבים מחלקים] שהן מחברין זה לזה במסמריהן, כגון מספרת [-מספורים] של פרקין [-חלקים] ואזמל של רהיטניט וכיוצא בהן - בשעת מלאכה, חבור לטמא והזהה; ושללא בשעת מלאכה, אינן חבור לא לטמא ולא להזהה.

פיצד הן חבור לטמא והזהה? שאם נטמא אחד מהן בשעת מלאכה, נטמא [אף] השני; ואם הזה על אחד מהן בשעת מלאכה - עלתה לשניהן הזיה, ובאלו הן גוף אחד. וכיצד אינן חבור לטמא והזהה? שאם נטמא אחד מהם שלא בשעת מלאכה, לא נטמא חברו; ואם נטמאו שניהם, והזה על אחד מהם שלא בשעת מלאכה - לא טהר חברו, אף על פי שהם מחברין. וזה הוא דין תורה.

אבל מדברי סופרים [-מדרבנן] גזרו שיהיה [כלי זה] חבור לטמא אפלו שלא בשעת מלאכה - גזרה משום שעת מלאכה^א; ולעולם אם נגעה טמא באחד מהם, נטמא חברו. וכן גזרו עליהם שלא יהיו חבור להזהה, אפלו בשעת מלאכה - גזרה משום שלא בשעת מלאכה^ב; ולעולם אם הזה על אחד מהם, לא טהר חברו עד שיהיה גם עליו.

(יא) על מנת שלא יטעו ויחשבו אשר הכלים לא נחשבים מחוברים לעולם, ואף בשעת מלאכה כלי אחד לא נטמא אם הכלי השני נטמא. (יב) על מנת שלא יטעו ויחשבו אשר הכלים נחשבים מחוברים לעולם, ואף שלא בשעת מלאכה הזאה על כלי אחד מטהרת אף את הכלי השני.

הזה למדת, שכל מקום שאמה שומע^א חבור לטמא, ואינו חבור להזהה - אין זה אלא גזרה מדבריהם, על הדרף שבארנו.

(יג) כל מקום שנאמרה לשון זו בהלכות טומאה וטהרה. (יד) בהלכה זו.

ה. שני כלים שחברין עד שנעשו כגוף אחד, כגון שתפר שני בגדים או שתי ריזעות - הרי אלו חבור לטמא והזהה^א, מפני שהן ככלי אחד.

(טו) הן לחומרא והן לקולא, אף מדרבנן.

ו. שלל הפובסין^א, והבגד שהוא תפור בכלאים - הואיל והן עומדין להתירין^ב, אינן חבור להזהה, והרי הן חבור לטמא.

(טז) שני בגדים שנתפרו תפירה זמנית על ידי המכבסים. תפירה זו היא לצורך הכביסה, ולאחר הכביסה פורמים את התפירה. (יז) מפני איסור כלאים התפירה של הבגד עתידה להיפרם, ואף התפירה של הכביסה עתידה להיפרם כמבואר בהערה הקודמת.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בו החבילים - שלשה

גופין יש בו; העץ
שְׁמֵלֶפְסִין עָלָיו הַטּוֹי
[החוט], הוא הַנִּקְרָא
כּוֹשׁ; וְהַנִּחָשֶׁת אוֹ

השנת הראב"ד

הטווי .. הפשתן א"א בכל מה
שמאריך הוציא עצמו מלשון
המשנה ולא פירש מה הוא כוש
של רובן ונ"ל שהוא חבלי הספינות
והוא מלשון ארבא א"נ חבלי
הקשתים והוא מלשון רובה קשת
וכל אלה חבילים גסים.

הַבְּרִזָּל שֶׁבְּרָאשׁ הָעֵץ הֵזֶה, הוּא הַנִּקְרָא 'צְנִירָה',
שֶׁבָּהּ פּוֹתְלִין וְטוֹוִין; וְהַרְחִים שֶׁבְּאַמְצֵעַ הַכּוֹשׁ, וְהִיא הַנִּקְרָא 'פִּקָּה'.

(לג) כלי המונח על העץ שמלפפים עליו את החוטים
הנטווים. מטרת כלי זה היא להכביד על העץ על מנת
שהחוט הנטווה יהיה מתוח כראוי.

הַכּוֹשׁ שֶׁפּוֹתְלִין בּוֹ הַחֲבִילִים לִי שֶׁנִּטְמָא - לֹא יִזָּה לֹא
עַל הַפִּקָּה שָׁלוֹ, וְלֹא עַל הַכּוֹשׁ, אֲלֵא עַל
הַצְנִירָה לִי; וְאִם הֵזֶה עַל אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁתָּן, טָהֵר הַכֹּל.
וְשֶׁל פִּשְׁתָּן לִי - מִזֶּה עַל אַחַת מִשְׁלֹשֶׁתָּן לְכַתְּחִלָּה,
שֶׁשְׁלֹשֶׁתָּן חֲבוּרָה לִי.

(לד) הכלי כולו, המורכב משלושת החלקים. (לה) העץ
שמלפפים עליו את החוטים הנטווים. (לו) כי היא עיקר
הכלי, ושאר חלקי הכלי טפלים אליה. (לז) כלי הטוויה
המיועד לטוויית פשתן. (לח) חלקי הכלי המיועדים
לטוויית פשתן מהודקים יותר מחלקי הכלי המיועד לשזירת
חבילים, ולכן הם נחשבים מחוברים זה לזה מלכתחילה.

יֵא. עוֹר שֶׁל עֲרִיסָה לֵט שֶׁהוּא מְחַבֵּר לְפָקוֹת מ -
חֲבוּר לְטִמְאָה וְלִהְיָה מֵא; הַמִּלְבָּן [גב] שֶׁל מְטוֹת -
אֵינוֹ חֲבוּר לֹא לְטִמְאָה וְלֹא לִהְיָה מֵב.

(לט) עור המונח בתחתית העריסה של התינוק ומשמש
כמזרן. (מ) העור מחובר לעריסה באמצעות קשירתו
לכפתורים הנמצאים בדפנות העריסה. (מא) כי לא רגילים
להוציא את העור מהעריסה אלא אם כן מעוניינים לנקות
את העור, והניקוי נעשה רק לעיתים רחוקות. (מב) כי הוא
לא מחובר היטב למיטה, וכאשר מזיזים את המיטה מנתקים
אותה מגב המיטה.

יב. כָּל יְדוֹת הַפִּלִים הַקְּדוּחוֹת מֵי, כְּגוֹן נֶצֶב [קח]
הַסִּפִּין וְכִיּוֹצָא בּוֹ, שֶׁהַנֶּצֶב נָקוֹב וְהַבְּרִזָּל נִכְנָס בּוֹ -
חֲבוּר לְטִמְאָה וְלִהְיָה מֵד; אֲבָל הַיְדוֹת הַחֲדוּקוֹת מֵה,
כְּגוֹן עֵץ הַחֲנִית שֶׁהָעֵץ נִכְנָס בְּבְרִזָּל [של החנית] - אֵינוֹ
חֲבוּר לִהְיָה מֵי.

(מג) המחבורות לכלי באמצעות נקב הנמצא בתוכן.
(מד) כי הן מחוברות ומהודקות היטב לכלי ולא רגילים לנתק
אותן מהכלי. (מה) המחבורות לכלי על ידי תחיבתן לנקב
הנמצא בתוך הכלי. (מו) כי הן לא מהודקות היטב לכלי.

וְכֵן הַסִּלִּים שֶׁבְּקִנְתָּלִי, וְהַמָּטָה שֶׁל טְרַבְלִיט, וְקָרָן
שֶׁל פְּלִיכָה כִי, וְקָרָנִים שֶׁל יוֹצְאֵי דְרָכִים כִּא, וְשִׁלְשֵׁלֶת
[שתלויים בה] הַמִּפְתָּחוֹת - חֲבוּר לְטִמְאָה, וְאֵינָן חֲבוּר
לְהִזְיָה, אֲלֵא צָרִיךְ שִׁיעָנֵנו הַמִּים מִן הַמָּזָה בְּכָל סָל
וְסָל, וּבְכָל מִפְתָּח וּמִפְתָּח, וּבְכָל קָרָן וְקָרָן כִּי, וּבְכָל
קוֹרָה וְקוֹרָה מִמָּטָה זֶה הַמִּפְצָּלֶת כִּי.

(יח) שני סלים שמכילים משא, הקשורים יחד ומונחים גבי
הבהמה משני צדדיה. (יט) כלי לדישת תבואה המורכב
ממספר חלקים. (כ) רגל של מיטה המיועדת למתים,
ולאחר השימוש במיטה מוציאים ממנה את רגליה.
(כא) כלי שתיה המורכבים ממספר חלקים. (כב) בכל רגל
של מיטת המתים, ובכל החלקים של כלי השתייה
המורכבים ממספר חלקים. (כג) בכל חלק של הכלי
המשמש לדישה.

ז. הַמְּחַבֵּר שֶׁלֵּשׁ פְּסוֹתוֹת כִּי שֶׁל צֶמֶר, וְשֶׁשׁ שֶׁל
פִּשְׁתָּן, אוֹ שְׁלֹשָׁה סְדִינִין, אוֹ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה
מִטְפָּחוֹת - הָרִי אֵלוֹ חֲבוּר לְטִמְאָה וְלִהְיָה כִּי;
יִתֵּר עַל כּוֹכֵי - חֲבוּר לְטִמְאָה, וְאֵינָן חֲבוּר
לְהִזְיָה כִּי. חֲלוּק אֶחָד, וְטָלִית אַחַת, וְקְלוּבִקְרִין
אֶחָד - הָרִי הֵן חֲבוּר לְטִמְאָה וְלִהְיָה; אֲפֹלוֹ
הֵיוּ אֲרָפִין בְּיֹתֵר, אוֹ רַחְבִּין בְּיֹתֵר, כֹּל שֶׁהֵן כִּי.
וְאִיזָה הוּא קְלוּבִקְרִין? זֶה שְׁנֵי בָּגְדִים שֶׁמְגִיחִין
צֶמֶר גֶּפֶן בִּיגִיָּהֶן, וְתוֹפְרִין אוֹתָן בְּאַחַת, וְעוֹשִׂין
מֵהֶן חֲלוּק לַיָּמוֹת הַגָּשְׁמִים.

(כד) בגד עבה המשמש לחימום הגוף. (כה) כי הם נחשבים
כבגד אחד. (כו) אם חיבר מספר בגדים הגדול יותר
מהמספר האמור בהלכה זו. (כז) כי לא רגילים לחבר יחד
כמות כל כך גדולה של בגדים. ולכן, ההזאה מטהרת רק
את הבגד שנעצה בו ההזאה עצמה. (כח) אף אם אורכן
ורוחבן גדול ביותר.

ח. כְּסוּי הַמָּחֶם [דוד] שֶׁהוּא מְחַבֵּר [למיחם]
בְּשִׁלְשֵׁלָתוֹ - הֵזֶה עַל הַמָּחֶם, טָהֵר הַכֹּל כִּי; הֵזֶה עַל
הַכְּסוּי - לֹא טָהֵר הַמָּחֶם, עַד שִׁיעָה עָלָיו לִי.

(כט) אף הכיסוי טהור, כי הוא טפל למיחם המהווה את עיקר
הכלי. (ל) כי המיחם אינו טפל לכיסוי.

ט. הַזּוּג וְהַעֲנֻבָּלִי, חֲבוּר לְטִמְאָה וְלִהְיָה לִי; וְאִם
הֵזֶה עַל אֶחָד מֵהֶן, טָהֵר שְׁנֵיהֶן.

(לא) הפעמון והלשונית שבתוכו הגורמת להשמעת הקול.
(לב) כי לא מנתקים אותם אף פעם.

י. הַטּוֹי • [כלי טוויה] שֶׁטּוֹוִין בּוֹ הַפִּשְׁתָּן, אוֹ שׁוֹזְרִין

פֶּרֶק יג

חומרות הקיימות בטהרת פרה אדומה, והנאמנים על טהרתה.

א. מַעֲלֹת [=חומרות] יְתֻרֹת עָשׂוּ בְּטָהֳרַת הַחֲטָאֹת
[פרה אדומה]: **שֶׁהָאָדָם הַטָּהוֹר, אָפְלוּ טָבֵל לְקֹדֶשׁ, וְעוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ עַל גִּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ - אֵינוֹ טָהוֹר לַחֲטָאִי, וְלֹא לְשִׁרְפָתָהּ, וְלֹא לְמִלּוֹי הַמִּים, וְלֹא לְקֹדֶשׁ, וְלֹא לְהֹזֹת, עַד שֶׁיִּטְבֵּל לְשֵׁם חֲטָאֹת, וְאַחֵר כֵּךְ יִהְיֶה טָהוֹר לַחֲטָאֹת.**

(א) טבל על מנת שיוכל לאכול קדשים. (ב) אינו יכול להתעסק בשחיטת הפרה.

וְכֵן הַכִּלִּים - אָפְלוּ מִזֶּרֶק שֶׁבַעֲזָרָה - אֵינוֹ טָהוֹר לַחֲטָאֹת, עַד שֶׁיִּטְבִּילֻהוּ לְשֵׁם חֲטָאֹת. וְכֵן כָּל הָאֲכָלִין וְהַמְשָׁקִין - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן טָהוֹרִין, הֲרִי הֵן לַעֲנֵן הַחֲטָאֹת כְּאֲכָלִין וּמְשָׁקִין הַטָּמְאִין.

(ג) כלי ששימש לקבלת דם הקרבנות.

ב. כָּל כְּלֵי הָרָאִי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טָהוֹר לְגִבֵּי הַקֹּדֶשׁ - הֲרִי הוּא כְּמִדְרָס הַזֵּבִי, עַד שֶׁיִּטְבִּילֻהוּ לְשֵׁם חֲטָאֹת. [התנא] יוֹחֲנָן בֶּן גּוּדְגָדָה הָיָה אוֹכֵל בְּטָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ כָּל יְמֵיָהּ, וְהִיתָה מְטַפְּחָתוֹ [נחשבת] כְּמִדְרָס הַזֵּב לַעֲנֵן הַחֲטָאֹת.

(ד) לגבי פרה אדומה, המשכב או המושב נחשב כמשכב ומושב שנטמא על ידי זב. (ה) הקפיד לאכול רק מאכלים שהיו נחשבים טהורים לקדשים, אף אם המאכל היה חולין.

ג. כָּל יֶלֶד הַטָּמְאוֹת - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְטָמֵא אָדָם וְלֹא כָלִים אָפְלוּ לְקֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹי - הֲרִי הוּא מְטָמֵא אָדָם וְכָלִים^ח

השגת הראב"ד

ונמצאו .. טמאים א"א הפסקא אחרת קשיא לי נפלו משקין על בשרו לא נטמא נפלו על כסותו נטמאת וטימאתו ה"ז אומר מטמאין לא טמאוי ואתה טמאתי קשיא לי א"א נאמר לו שלא ללבש בגדים שמא נפלו משקין על בגדיו וטמאום והם יטמאו אותו ועוד עד שניחושו למשקין טמאים נחושו לשאר טומאות שמא נגע בסנדל ועוד למה זה למימר המקדש ליהא הנוגע או המזה לפיכך נ"ל שלא חשו על משקין אחרים אלא שמא יפלו מאותן משקים על הסנדל והם נפסלין בהיסח הדעת וטמאו את הסנדל והסנדל יטמא האדם שהרי אמרו הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקדש וכ"ש חטאת וכן בכסותו אמרו בגדים או

לַחֲטָאֹת. לְפִיכֵךְ אָמְרוּ: 'הַמְקֻדָּשׁ מִי חֲטָאֹת, לֹא יִנְעַל אֶת הַסַּנְדָּל - שֶׁמָּא יִפְלוּ מִשְׁקִין^ט עַל הַסַּנְדָּל, וְנִמְצָא הַסַּנְדָּל טָמֵא; שֶׁכָּל הַמְשָׁקִין טָמְאִין הֵן לְגִבֵּי הַחֲטָאֹת, וְיִתְטָמֵא זֶה הַמְקֻדָּשׁ בְּנִגְיַעְתּוֹ בַּסַּנְדָּל^י, וְנִמְצָאוּ • מִי חֲטָאֹת טָמְאִים.

כלי קדש אפי' בטהרה מדרס לחטאת וזה שנטמאו בגדיו במשקין אע"פ שטבל לחטאת חזר להיות כסתם אוכלי קדש ועכשיו שאמרו לא חשו אלא על נפילת מי הקידוש לפיכך לא אסרו לו ללבוש בגדים בשעת קידוש מפני שיכול להזהר משא"כ בסנדל.

(ו) דבר טמא שאינו אב הטומאה אלא ראשון לטומאה או פחות מכך. (ז) בהלכות טומאת מת פרק ה הלכה ז. (ח) אחרים, שאינם טהורים לגבי פרה אדומה. (ט) כמבואר בהלכה א, וממילא המשקין יטמאו את הסנדל. (י) כאשר הוא ינעל את הסנדל. (יא) כי האדם הטמא נגע בהם. אולם, במידה והמקדש לא ינעל סנדל אין חשש שיפלו משקין על רגלו ויטמאו אותו, כי האדם לא נטמא ממשקין כאשר הם נופלים על גופו אלא אם כן הם נוגעים בידיו כמבואר בהלכה י. בנוסף לכך, אין חשש שהמשקין יפלו על בגדי האדם ויטמאו אותם כי ניתן להיזהר מכך ולהימנע מנפילת משקין על הבגדים, בשונה מסנדל בו קשה למנוע את נפילת המשקין עליו. משום כך, החשש היחיד הוא שמא יפלו משקין על הסנדל ויטמאו אותו.

ד. מִי שֶׁנְטָמָא וְיָדָיו בְּלִבְדִּי בְּדִבְרֵים הַמְטָמְאִים אֶת הַיָּדִים^{יב}, כְּגוֹן שֶׁנִּגַּע בְּאֲכָלִין אוֹ בְּמִשְׁקִין וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טָהוֹר לְקֹדֶשׁ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ אֲלֵא טְבִילַת יָדָיו בְּלִבְדִּי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֲרִי - הֲרִי נְטָמָא כָּל גּוּפוֹ לַעֲנֵן חֲטָאֹת, וְצָרִיךְ טְבִילָה^{יג}; אָפְלוּ לֹא נְטָמְאֹת אֲלֵא יָדָיו אַחַת - נְטָמָא כָּלּוּ, וְהֲרִי הוּא רֹאשׁוֹן לְטָמְאָה.

(יב) וגופו לא נטמא. (יג) כמבואר בהלכות שאר אבות הטומאות פרק ח. (יד) בהלכות שאר אבות הטומאות פרק ח הלכה ז. (טו) של כל גופו.

ה. כָּל הַטְּעוֹן טְבִילָה, בֵּין מִדְּבָרֵי תוֹרָה בֵּין מִדְּבָרֵי סוּפְרִים - מְטָמֵא אֶת [מין] הַחֲטָאֹת וְאֶת אֶפְרַיִם הַחֲטָאֹת וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ מִי חֲטָאֹת, בְּמַגַּע^{יד} וּבְמִשְׁאֵי^{טו}. וְכֵן מְטָמֵא אֶת הָאֵזוּב הַמְכַשְּׂרִי^{טז}, וְאֶת הַמִּים שֶׁנִּתְמַלְאוּ וְעָדִין לֹא נִתְקַדְּשׁוּ, וְאֶת הַכִּלִּי הַרִיקָן הַטָּהוֹר לַחֲטָאֹת; מְטָמֵא כָּל אֶחָד מֵאלוֹ בְּמַגַּע, אֲבָל לֹא בְּמִשְׁאֵי^{טז}. וְטָמֵא שֶׁנִּגַּע בְּמִקְצַת אֶפְרַיִם הַחֲטָאֹת, פָּסַל אֶת כָּלּוּ.

(טז) אם האדם הטעון טבילה נגע באחד מהם. (יז) אם האדם הטעון טבילה נשא את אחד מהם אף ללא נגיעה. רוב הדברים הטמאים אינם מטמאים דבר טהור אם הם נושאים אותו ולא נוגעים בו, מלבד זב. מפני חומרתה של פרה אדומה החמירו חכמים אשר טומאה זו תהיה אף בפרה אדומה. (יח) אם נגעו באזוב משקין הטהורים לפרה אדומה, האזוב נעשה מוכשר לקבל טומאה ונטמא על ידי האדם הטעון טבילה. אולם אם נגעו באזוב משקין שאינם טהורים לפרה אדומה, האזוב נטמא מהמשקין עצמם כי כל המשקין טמאים לגבי פרה אדומה. (יט) שלושת דברים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המפתח הטמא, נטמא. וכן אם הסיט את השרץ ואת שכבת זרע - הרי זה טמא לחטאת, אף על פי שאין אלו מטמאין במשא, כמו שיתבאר.

(כח) נטמא בטומאת מת המטמאת מהתורה ולא מדרבנן, ואין כלי זה ראוי למדרס. (כו) בהלכות טומאת מת פרק ה הלכה יג. (כז) בהלכות שאר אבות הטומאות פרקים ד-ה.

ט. הטהור לחטאת שנגע בכלים שהיו למעלה מן הזב וכיצא בו^{כח}, והם הנקראין 'מדה' כט - אף על פי שהוא טהור לקדש, נטמא לחטאת^ל; וכן כלי הטהור לחטאת שנגע במדה, נטמא לחטאת.

(כח) וכלים אלו נטמאים מחמת הזב או הטמאים הנוספים שדינם כמו הזב (זבה, נידה ויולדת). (כט) כמבואר בהלכות מטמאי משכב ומושב. (ל) כי כלי הנטמא בטומאת מדף הוא וולד הטומאה שאינו מטמא את האדם, כמבואר בהלכה ג. (לא) למרות שכלים אלו אינם ראויים למדרס. במקרה זה האדם נטמא אף אם לא נגע בידיו בכלי אלא בגופו בשונה מאדם שנגע בכלי טהור הנטמא לחטאת רק אם נגע בידיו בכלי כמבואר בהלכה הבאה, ומפני חילוק זה נכתבה הלכה זו כדין בפני עצמו.

י. הטהור לחטאת שנגע באכלין ומשקין - בין טמאין בין טהורין, שפל אכלין ומשקין לגבי חטאת אינם טהורין לב - אם נגע בהם בידו, נטמא כל גופו, כמו שבארנו^ל. נגע בהם ברגלו או בשאר גופו, או שהסיטן בידו ולא נגע בהם - טהור. וכן אם נגע בידו בתנור^ל, וכיצא בו משאר כלים שאינם טהורין לחטאת - נטמא פלו; אבל אם נגע ברגלו בהם, הרי הוא טהור לחטאת כמו שהיה^ל.

(לב) כמבואר בתחילת הפרק. (לג) בהלכה ד. (לד) של חרס. כלי חרס אינו יכול להיות לעולם אב הטומאה אלא ולד הטומאה (כמבואר בהלכות טומאת פרק ה הלכה ו), ולכן אינו מטמא את האדם מעיקר הדין כמבואר בהלכה ג. (לה) אולם אם האדם נגע בגופו בכלי מתכת היכולים להיות לעיתים אב הטומאה, הוא נטמא לגבי פרה אדומה בדומה למבואר בהלכה הקודמת בהערה בהלכה הקודמת לגבי אדם הנוגע בגופו בכלים טמאים.

יא. הטהור לחטאת שהכניס ראשו ורבו [רוב גופו] לתוך מים שנתמלאו לחטאת - נטמא; מפני שהם שאובין^ל, ומדברי סופרים, שהבא ראשו ורבו במים שאובין - נטמא, כמו שיתבאר^ל.

(לו) מים הנמצאים בכלי נקראים בהלכות טומאה וטהרה מים שאובים, ולא ניתן לטבול בהם על מנת להיטהר מטומאה המצריכה טבילה. (לז) בהלכות שאר אבות

אלו עדיין לא מוכנים לשימוש עבור מצוות פרה אדומה אלא רק מיועדים לשימוש עתידי, ולכן דינם כרוב הדברים שאינם נטמאים כאשר הטמא נושא אותם כמבואר לעיל.

ו. אין מונין לחטאת ראשון שני ושלישי, כדרך שמונין לתרומה ולקדש. כיצד? עשרה שטבלו לשם חטאת, ונטמא אחד מהם, אפלו לא נטמא אלא לגבי חטאת בלבד, כגון שנטמאת ידו בלבד, ונגע בחרבו, וחרבו בחרבו, אפלו הם מאה - פלם טמאין לחטאת.

וכן כלים הטהורים לחטאת, שנטמא כלי מהן, אפלו לא נטמאו אלא אחוריו בלבד לגבי חטאת, כגון שנגעו משקין באחוריו, ונגע כלי זה בכלי שני, ושני בשלישי - נטמאו הכלים כלן לגבי חטאת, ואפלו הן מאה^{כא}.

(כ) וכתוצאה מכך הכלי כולו נטמא לגבי פרה אדומה. (כא) אולם אדם שנגע בכלי הטמא אינו נטמא אלא אם כן נגע בידיו בכלי הטמא כמבואר בהלכה י.

השנת הראב"ד

אם הנידו הטהור א"א זהו מדף המשנה ונראה לי כי מדף הוא שהנידו אע"פ שלא נגע בו ואני איני רואה כן במשנה אבל הטהור לחטאת שנגע במדף טמא ולגין של חטאת שנגע במדף טמא והטהור לחטאת שנגע באוכלין ומשקין בידו טמא ברגלו טהור הסיטן בידו רבי יהושע מטמא וחכמים מטהרין אלמא היסט לאו כנגיעה הוא לגבי מדף והמדף כבר נתפרש בפיסקא של מעלה מזו כי הוא דבר הראוי לנטמא מדרס אע"פ שהוא בחזקת שימור טמא הוא אצל חטאת עד שיטבול לשם חטאת ולשון מדף טומאה קלה היא מפני שהיא טבילת מעלות.

ז. כל הראוי להתטמא במדרס הזב^{כב}, אף על פי שהוא טהור לקדש, אם • הנידו [=היזן] הטהור לחטאת - נטמא, אף על פי שלא נגע בו. וכן הטהור לחטאת שהניד את האדם שאינו טהור לחטאת^{כג}, או שהניד את רגלו, או את מימי רגלו של אדם

זהי - נטמא, אף על פי שלא נגע בו. אבל כלי שאינו ראוי למדרס - אינו מטמא את הטהור לחטאת, אלא אם כן נגע בו.

(כב) כלי המיועד לשכיבה, לישיבה או לרכיבה. כלי מסוג זה נטמא כאשר זב נשען עליו כמבואר בהלכות מטמאי משכב ומושב. (כג) אף אם הוא טהור לקודש. (כד) שאינו טהור לחטאת.

ח. כלי הטמא טמא מת^{כד}, אם הנידו הטהור לחטאת - נטמא, ואף על פי שלא נגע בו, ואף על פי שאין טמא מת מטמא במשא, כמו שבארנו^כ. כיצד? מפתח שהוא טמא מת שהיה תלוי בדלת, וסגר הטהור לחטאת את הדלת - הואיל והניד את

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ויש לבאר זה על פי דיוק לשון הרמב"ם (בדין טומאת עם הארץ) ש"עם הארץ הרי הוא בחזקת טמא" ולא כתב שחכמים גזרו עליו טומאה, כי גזירת חכמים אינה רק מחשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על ע"ה חזקת טומאה כיון "שאינן בקיאין בדקדוקי טהרות וטומאות". ולכן הם בחזקת טומאה. מטעם זה לא הביא הרמב"ם שם את הטעם המוכבא בגמרא "משום איבה" כי מטעם זה לא היינו מפקיעים חזקה זו, אלא רק משום שמפני חומרתן אין מזוללים בה ולכן "הרי זה בחזקת טהרה". מאותו הטעם לא הביא הרמב"ם טעם הגמרא בדין נאמנות עם-הארץ על טהרת פרה אדומה "שלא יהא כל אחד ואחד הולך ועושה פרה אדומה לעצמו" כי טעם זה אינו מספיק להסיר "חזקת טומאה" מעמי הארץ, ולכן נקט הטעם ש"מפני חומרתה אין מזוללין בה".

לקטי שיחות, חלק ל"ז עמוד 23
מתוך רמב"ם "פרדס המלך".

הטומאות פרק ט לגבי כל אדם. אולם, קיים חילוק בין המקרים - אדם שהכניס ראשו ורובו במים שאובים נהיה שני לטומאה אך אדם הטהור לחטאת שהכניס ראשו ורובו במים שהתמלאו לחטאת נהיה ראשון לטומאה. הטעם לכך: מלכתחילה אדם זה נטמא מהמים ונהיה שני לטומאה כמו כל טומאת מים שאובים, אך לאחר מכן האדם עדיין נוגע במים וההלכה היא אשר אדם טמא שנגע במי חטאת נהיה ראשון לטומאה כמבואר בפרק טו.

יב. הפל נאמנין על טהרת החטאת, ואפלו עמי הארץ^ל; מפני חמרתה ומעלות אלו שנעשו בה, הפל נזהרין בה; והרי נאמר בתורה³¹ לט: "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת", כל ישראל ראויין למשמר.

(לח) אשר גזרו עליהם שהם מטמאים כל דבר שנוגעים בו מכיוון שהם אינם מקפידים על הלכות טומאה וטהרה, והם אינם נאמנים לגבי טומאות אחרות. (לט) לגבי פרה אדומה.

לפיקדן, עם הארץ שהביא כלי מביתו, אפלו כלי חרש^מ, ואמר: 'כלי זה טהור לחטאת' - הרי זה טהור^{מא}; ומקדשין בו ומזין ממנו, ואף על פי שאותו כלי טמא לקדש ולתרומה^{מב}. וכן עם הארץ שאמר: 'טהור אני לחטאת', או שהיו מי חטאת אצלו, ואמר: 'טהורין הן' - נאמן, שאין אדם מישראל מזלזל בה [בטהרה].

(מ) שלא ניתן לטהרו מטומאתו. (מא) ולא חוששים שהכלי נטמא, לגבי פרה אדומה. (מב) כי עם הארץ אינו נאמן על טהרת קודש ותרומה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכן עם הארץ שאמר: 'טהור אני לחטאת', או שהיו מי חטאת אצלו, ואמר: 'טהורין הן' - נאמן, שאין אדם מישראל מזלזל בה".

וצריך להבין, מדוע לא נקט הרמב"ם הטעם שהובא בגמרא לדין נאמנות עם-הארץ בפרה אדומה: "כדי שלא יהיה כל אחד ואחד הולך ושורף פרה אדומה לעצמו".

~ יום שלישי א' תשרי ~

פרק יד

מקרים נוספים הגורמים לטומאת אפר הפרה האדומה ומי החטאת.

א. כלי חרש שהיה בו אפר חטאת, ונגע בו שרץ מצידו^א - טהורין^ב; שאין כלי חרש מטמא מגבו, אפלו לגבי חטאת. הניח הפלי על גבי השרץ - אף על פי שלא נטמא הפלי, הרי האפר טמא, שנאמר³²: "והניח [את האפר] מחוץ למחנה במקום טהור", ואין זה מקום טהור.

(א) של הכלי ולא מתוכו. (ב) הכלי והאפר שבתוכו.

ולא על גבי השרץ בלבד, אלא אפלו הניחו על גבי אכל שני, וכיצא בו מדברים שטמאתן טמאה קלה, והן מדברי סופרים - הרי נטמא האפר^ד,

31. במדבר-חוקת, יט, ט. 32. במדבר-חוקת, יט, ט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁנֵאֵמֶר³³: "בְּמָקוֹם טָהוֹר", שֶׁלֹא יִהְיֶה עַל גְּבֵי שָׁם טִמְאָה בְּעוֹלָם."

(ג) לטומאה, שאינו מטמא חולין אחרים. (ד) מדרבנן. (ה) ולכן כאשר האפר מונח על דבר המטמא מהתורה האפר נטמא מהתורה, וכאשר האפר מונח על דבר המטמא מדרבנן האפר נטמא מדרבנן.

וְכֵן כָּלִי חֶרֶשׁ שֶׁהָיָה בּוֹ אֶפֶר חֲטָאת, וְנִתּוֹן עַל אֲרֶבֶה שֶׁבִּבֵּית טָמֵא - אִם הָיָה הַכָּלִי מְשֻׁלָּשׁ לִבְיָתִי - נִטְמָא הָאֶפֶר, אֲף עַל פִּי שְׁאִין בְּאֲרֶבֶה פּוֹתֵחַ טַפְחִי. וְאִם לֹא הָיָה מְשֻׁלָּשׁ - אִם הָיָה בְּאֲרֶבֶה פּוֹתֵחַ טַפְחִי, טָמֵא ט.

(ו) נמצא בתוך הארובה, אך לא בתוך הבית עצמו. (ז) כאשר אין בארובה טפח על טפח בגובה טפח, הטומאה לא מתפשטת מהארובה לבית וממילא הארובה והכלי אינם טמאים. אולם, האפר נטמא מכיוון שהוא מונח מעל הבית הטמא. (ח) אלא מונח מעל הארובה. (ט) כי טומאת הבית מתפשטת לארובה ומטמאת אף את הכלי עם האפר, אך אם אין בארובה שיעור טפח הטומאה לא מתפשטת לארובה ואזי אף האפר טהור כי במקרה זה האפר לא נחשב כמונח מעל הבית הטמא.

ב. הָיָה הַכָּלִי שֶׁל אֶבֶן - בֵּין שְׁנֵי בָּהּ [-בארובה] פּוֹתֵחַ טַפְחִי בֵּין שְׁאִין בָּהּ, הָאֶפֶר טָהוֹר."

(י) שאינו מקבל טומאה כלל, והכלי מונח מעל ארובה של בית טמא ואינו נמצא בתוך הארובה. (יא) כי אף אם הטומאה מתפשטת מהבית לארובה, כלי האבן חוצץ בפני הטומאה.

ג. וְכֵן כָּלִי חֶרֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֶפֶר, או מִמֵּם מְקַדְּשִׁין³⁴, וּמִקָּף צְמִיד פְּתִיל³⁵, וְנִתּוֹן בְּאֶהָל הַמֶּת - הָרִי הָאֶפֶר וְהַמֵּים טָמֵאִים, שְׁאִין הַחֲטָאת³⁶ נִצְלָת בְּצִמִּיד פְּתִיל, שְׁנֵאֵמֶר³⁴: "בְּמָקוֹם טָהוֹר", וְאִין זֶה מְקוֹם טָהוֹר³⁷.

(יב) מים המעורבים עם אפר פרה אדומה. (יג) כיסוי מהודק המציל את כלי החרס מטומאת אוהל. (יד) אפר הפרה האדומה. (טו) ומכיוון שאפר הפרה האדומה נטמא, אף המים המעורבים בו נטמאים.

ד. וְכֵן אֶבְלִין וּמִשְׁקִין שֶׁל קֹדֶשׁ [-קרבת], אֵינָם נִצְוִלִין בְּצִמִּיד פְּתִיל; אֲבָל מִמֵּם שְׁאִין מְקַדְּשִׁין³⁸, וְכָלִי רִיקָן הַטָּהוֹר לַחֲטָאת - נִצָּל בְּצִמִּיד פְּתִיל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרָיִם? בְּשֶׁהֵיוּ הַבְּעָלִים טָהוֹרִים; אֲבָל אִם נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים, נִפְסְלוּ הַמֵּים בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵם.

השגת הראב"ד

והוא .. טמאים א"א מצאתי בשתי נוסחאות כשם שהוא טהור כן מימיו טהורין ולא ידעתי מהו ואולי אמר אם הוא והם מוקפים צמיד פתיל וכיוצא בהן הרי זו טהורה (כללו של דבר חכמים הולכים אחר התופס המים בידו ור"ע הולך אחר המים והלכה כחכמים).

בְּיָצֵד? הֵיוּ מִימֵיו מְקַפִּין

צְמִיד פְּתִיל, וְהוּא •

וְהֵם" בְּאֶהָל הַמֶּת -

שְׁנֵינָהם טָמֵאִים; הוּא

מִבְּחוּץ, וְהַמֵּים שְׁאִינָם

מְקַדְּשִׁין מִבְּפָנִים" -

שְׁנֵינָהם טָהוֹרִין" - הוּא

בְּפָנִים, וְהַמֵּים בְּחוּץ - פֶּשֶׁם שֶׁהוּא טָמֵא, כִּן מִימֵיו

פְּסוּלִין³⁹.

(טז) מים שאינם מעורבים עם אפר. (יז) הבעלים והמים שאינם מקודשים. (יח) הבעלים היה מחוץ לאוהל המת, והמים היו בתוך צמיד פתיל באוהל המת. (יט) כי מים שאינם מקודשים ניצלים בצמיד פתיל כמבואר בתחילת ההלכה, והבעלים לא נטמאו. (כ) מכיוון שהשמירה על המים מוטלת עליו, טומאתו פוסלת את המים.

ה. הַטָּהוֹר לַחֲטָאת שֶׁהָיָה עוֹמֵד עַל גְּבֵי הַתְּנוּרָה⁴⁰,

וְכִיּוּצָא בּוֹ מִכָּלִים שְׁאִינָם טָהוֹרִים לַחֲטָאת⁴¹, וּפֶשֶׁט

יָדוֹ חוּץ לַתְּנוּרָה, וְכָלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִי חֲטָאת בְּיָדוֹ, וְכֵן

קָנָה הַמִּטָּל עַל גְּבֵי הַתְּנוּרָה, וּשְׁנֵי כָלִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם

מִי חֲטָאת תְּלוּיִין בּוֹ, אֶחָד מִכָּאן [-מצד אחד] וְאֶחָד

מִכָּאן [-מהצד השני] - הָרִי אֵלּוֹ טָמֵאִין, לְפִי שְׁאִינָן

בְּמָקוֹם הַטָּהוֹר לַחֲטָאת; וְהָוֵאל וְהֵן נִשְׁעָנִין עַל

הַתְּנוּרָה, הָרִי הֵן כָּאֵלּוֹ מִנְּחִין עַל גְּבֵיו.

(כא) העשוי מחרס. (כב) והאדם לא נטמא מהתנור, כי כלי חרס אינו מטמא את האדם שנגע בו בגופו כמבואר בפרק הקודם בהלכה י.

אֲבָל אִם הָיָה עוֹמֵד [הטהור לחטאת] עַל הַתְּנוּרָה, וּבְיָדוֹ

כָּלִי רִיקָן הַטָּהוֹר לַחֲטָאת, או מִמֵּים שְׁאִינָם מְקַדְּשִׁין

- הָרִי אֵלּוֹ טָהוֹרִין כְּמוֹת שֶׁהָיוּ⁴²; הָיָה עוֹמֵד חוּץ

לַתְּנוּרָה, וּפֶשֶׁט יָד לַחֲלוּץ, וְנִטַּל כָּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִי

חֲטָאת, וְהָעֵבִיר עַל גְּבֵי הַתְּנוּרָה - הָרִי זֶה טָהוֹר. וְכֵן

הַזֵּיהָ שֶׁעֲבָרָה עַל גְּבֵי

השגת הראב"ד

וכיוצא .. טהורה כללו של דבר חכמים הולכים אחר התופס המים בידו ורבי עקיבא הולך אחר המים והלכה כחכמים.

טִמְאָה⁴³, כְּגוֹן מִשְׁכָּב

וּמוֹשָׁב [של זב] וְכִיּוּצָא •

בָּהֶן - הָרִי זֶה טָהוֹר⁴⁴.

(כג) כי רק אפר צריך להיות מעל גבי מקום טהור.

(כד) היזה מי חטאת על אדם טמא, ומי החטאת עברו מעל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לכ) את הכלי של מי החטאת, אף ללא נייר. (לג) הכלי של הקודש מטמא את האדם לחטאת רק אם האדם נגע בו בידיו כמבואר בפרק הקודם בהלכה י, ומכיוון שבמקרה זה האדם לא נגע בידיו בכלי של הקודש האדם לא נטמא לחטאת. כתוצאה מכך, האדם לא מטמא את הכלי של מי החטאת כי הוא טהור לחטאת, ואף אינו מטמא את הכלי של הקודש כי הוא עדיין טהור לחטאת וממילא לא נטמא מנשיאת מי החטאת. (לד) והאדם הגביה אותו על ידי הנייר ולא נגע בכלי עצמו. (לה) נשיאת מי החטאת מטמאת את האדם אף אם הוא לא נגע בכלי של מי החטאת. ולכן, במקרה זה האדם נטמא מהנגיעה בכלי של הקודש ומטמא את הכלי שיש בו חטאת, ומכיוון שהאדם נטמא לחטאת הוא נטמא מנשיאת מי החטאת ומטמא את הכלי של הקודש.

ח. הסיט ^[ה-יוז] את שני הכלים בידו, ולא נגע בהם - שניהם טהורין; שאין הכלי שאינו טהור לחטאת מטמא את הטהור לחטאת, עד שנגע בו בידו, אלא אם כן היה ראוי למדרס, כמו שבארנו.

(לו) כמבואר בפרק הקודם בהלכה י, ומכיוון שהאדם טהור לחטאת הוא לא נטמא אף מהזות מי החטאת. (לז) בפרק הקודם בהלכה ז.

ט. כל ספק הטמאות שהוא טהור לגבי תרומה, כמו שיתבאר ^[לח] - הרי הוא טהור לחטאת. וכל הספקות שתולין עליהן את התרומה לט - אם נולדו בחטאת, הרי אלו נשפכין ^[מא]; ואם נעשו טהרות על גבי אותם כלים ואדם שנוולדו להם ספקות אלו שהחטאת ^[מי החטאת] נשפכין עליהם - הרי אותן הטהרות תלויות ^[מב]. והרפפות ^[מג] אינן ככלים, והרי הן טהורות לתרומה ולקדש ולחטאת ^[מד].

(לח) בהלכות שאר אבות הטומאות פרק יד. (לט) ההלכה היא שאסור לשרוף תרומה טהורה, אך תרומה שנטמאה צריכים לשרופה. תרומה תלויה היא תרומה שהיא ספק טמאה ולכן לא אוכלים אותה אך לא שורפים אותה. (מ) אם מי החטאת נטמא בטומאה הגורמת לתרומה להיות תרומה תלויה. (מא) כי הם ספק טמאים. דין מי החטאת שונה מדין התרומה כי מי החטאת אינם ראויים לשתייה כלל בגלל האפר המעורב בהם ואף אינם ראויים להזאה מפני ספק טומאתם ולכן אין בעיה לשפוך אותם, בשונה מתרומה תלויה הראויה לאכילה ללא ספק טומאתה ולכן אסור להשחיתה בפועל ולשרוף אותה. (מב) מאכלים ששמרו על טהרתם כטהרת מי חטאת. (מג) בשונה ממי החטאת שנשפכים, כי המאכלים ראויים לאכילה ולכן אסור להשחיתם ולשרפם. (מד) ואינו מקבלות טומאה כלל.

י. דבלה ^[מז] של תרומה שנפלה לתוך מי

טומאה ונגעו באדם הטמא. (כה) ומטהרת את האדם הטמא, ואין חשש שמא האדם המזה יניח מי חטאת אחרים על מקום טמא ויטעה לחשוב שהם טהורים.

ו. כלי שיש בו מי חטאת וכלי שיש בו קדש שנגעו זה בזה - הרי נטמא כלי של חטאת וכל שיש בו ^[כז]; אבל כלי הקדש, טהור כשהיה. וכן אם נגע הטהור לחטאת בשניהם ^[כח-כט] בשתי ידיו כשהם מנחין על הארץ - הרי נטמא של חטאת ^[ל]; שהרי הטהור לחטאת נטמא בנגיעת הכלי שאינו טהור לחטאת, כמו שבארנו ^[לא], וזהו וטמא את מי חטאת.

(כו) כי הכלי שיש בו קודש אינו טהור לחטאת. (כז) הכלי של מי החטאת יחד עם מי החטאת. (כח) בפרק הקודם בהלכה י.

ז. הגביה ^[להטור לחטאת] שני הכלים בשתי ידיו, שניהם טמאין; זה של חטאת נטמא מפני שנגע בו

אדם שנגע בכלי שאינו טהור לחטאת ^[לב], ושל קדש נטמא מפני זה ^[לג] שהגביהו והוא טמא מנשיאת מי נדה ^[לד], שהם • מטמאין במשא, מפני שנטמאו מחמת הכלי שנגע בו. ^[לה] השנת הראב"ד

שהם .. שנפמא א"א נ"ל צריך להיות אע"פ שנפמא או חסר איזה דבר וכך פי' א"ת הלא הנושא מי חטאת טומאת התורה היא ובגדים ואדם מטמא אם כן מפני מה נטמא מחמת הכלי של קדש וכיון שנפסלו בטלה טומאה חמורה שלהם ויש לזה שורש במשנה ויש הפרש בין הגביה להסיט כמו שמפורש במשנה וכן הסוגיא אשר לו.

(כט) כמבואר בהלכה הקודמת. (ל) האדם נטמא על ידי הגביה מי החטאת, וכתוצאה מכך מטמא את הכלי של הקודש. (לא) הטעם לכך שהאדם נטמא על ידי הגביה מי החטאת הוא משום שהאדם והמים נטמאו מחמת הכלי של קודש. ביאור הדברים: מי חטאת מטמאים את האדם הנושא אותם רק אם הוא אינו טהור לחטאת כמבואר בפרק הבא. במקרה זה מדובר אודות אדם הטהור לחטאת, ולכן אם הוא לא נגע בכלי של הקודש הוא עדיין טהור לחטאת ואינו נטמא מנשיאת מי החטאת אך מכיוון שהוא נגע בכלי של הקודש הוא נטמא לחטאת וממילא הוא נטמא מנשיאת מי החטאת (ולכן מטמא את הכלי של הקודש).

לפיכך, אם היה הכלי של קדש כרוך בנר, והגביהו בנר ולא נגע בו ^[לכ-לד] שניהם טהורין; שהרי לא נגע בכלי, ולא נטמא לחטאת ^[לז]. אבל אם היה נוגע בכלי הקדש בידו - אפלו היה של חטאת בנר, שניהם טמאין ^[לח].

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ההלכה. (ו) אף אם לא נגע בהם. (ז) שלא יגע במי החטאת. ההלכה היא אשר אדם שנשא דבר המטמא במשא מטמא בגדים בשעת נשיאתו אך לא מטמא בגדים בשעת נגיעתו בדבר זה, אולם הנוגע במי חטאת שיש בהם כדי הזאה מטמא בגדים בשעת נגיעתו בהם. הטעם לכך הוא משום שעל ידי נגיעתו במי החטאת, הם נעים באופן טבעי מצד לצד ולכן האדם נחשב כנושא את המים. (ח) לא ניתן לומר שפסוק זה מדבר על האדם המזה את מי החטאת על הטמא.

[אלא] מפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שזה שנאמר: "ומזה מי הנדה", לא נאמר אלא לשעור - שהנוגע או הנושא מי הנדה שיש בהם פדי הנזה, שלא לצורך הנזה - טמא ומטמא בגדים, דין תורה. וכמה הוא שעור הנזה? פדי שייטבל ראשי גבעולין של אזור במים.

(ט) להורות את כמות מי החטאת המטמאת במגע ובמשא וגורמת לאדם הנוגע והנושא אותה לטמא בגדים. (י) כמות המספיקה לטבילת ראשי גבעולי האזור במים, וכך יוכל המזה להזות מי חטאת על הטמא.

במה דברים אמורים, שמי חטאת מטמאין בזמן שנגע בהם או נשאם שלא לצורך, קדם שיעשו מצותם; אבל אחר שעשו מצותם, אינם מטמאין כלל.

פיצד? הרי שייטבל את האזור והזה על האדם הטמא או על הכלים, והיו המים שותתין ויורדין מעל הטמא לארץ, וכן המים הנתזין בשעת הנזה על הארץ או על הטהור - הרי אותם המים טהורים, והנוגע בהם והנושאם טהור.

(יא) כי כבר התקיימה המצווה של המים.

השנת הראב"ד
הטביל את האזור להזות
על דבר שאינו • מקבל
טמא - הרי המים
המנטפין כשרין להזות מהם, כמו שביארנו;
לפיכך מטמאין טמאת מי חטאת, לפי שלא עשו
מצותם - שהרי הטבילה היתה לשם דבר שאינו
מקבל טמא.

(יב) מהאזור לכלי טהור. (יג) בפרק י הלכה ט. (יד) ולכן, אף אם לבסוף היזה את המים על דבר המקבל טמא

חטאת, ונטלה ואכלה - אם יש בה פביצה מה, המים טמאין, בין שהיתה הדבילה טמאה, בין שהיתה טהורה; שכל האכלין, אפלו אכל קדש, אינו טהור לחטאת. והאוכלה חייב מיתה - מפני שאכל תרומה, והוא כבר נטמא במי נדה. ואם אין בה פביצה, המים בטהרתם; שאין האכל מטמא את אחרים, עד שהיה בו פביצה - בין לתרומה בין לקדש בין לחטאת.

(מה) שהיא השיעור המינימלי בו אוכל מטמא דבר אחר, כמבואר בסוף ההלכה. (מו) ולכן הדבילה מטמאת את מי החטאת אם יש בה כביצה, אף אם היא טהורה לקודש. (מז) מי החטאת מטמאים את האדם הנוגע בהם שלא לצורך כמבואר בתחילת הפרק הבא, ולכן האדם שאכל את הדבילה נגע במי החטאת שלא לצורך ונטמא מהם וממילא הוא נחשב כטמא שאכל תרומה החייב מיתה בידי שמים.

פרק טו

מי חטאת נחשבים כאב הטומאה; המקרים והאופנים בהם הם מטמאים.

א. הנוגע במי חטאת שלא לצורך הנזה, בין אדם בין כלים - טמא, ואינו מטמא בגדים בשעת מגעו, שנאמר³⁵: "והנוגע במי הנדה, יטמא עד הערב"; הנה למדת, שמי הנדה - אב מאבות הטמאות של תורה, וטמאת מגעם ככל שהיו.

(א) בשעת נגיעתו במי החטאת וכל שכן שאינו מטמא לאחר נגיעתו בהם. במקרה זה מדובר אשר אין במי החטאת כמות המספיקה להזאה על הטמא. (ב) משמעות המילה נידה בפסוק זה היא הזאה, והכוונה למי החטאת המזים אותם על האדם הטמא. (ג) ולא נאמר בפסוק שאף בגדיו טמאים וצריכים טבילה. (ד) אף טיפה קטנה ממי החטאת מטמאת את הנוגע בה.

ואם היה בהם פדי הנזה, מטמאין במגע ובמשא; והנוגע בהן או הנושאין שלא לצורך - מטמא בגדים בשעת מגעו או בשעת משאו, עד שיפרש ממטמאיו, שנאמר³⁶: "ומזה מי הנדה, יכבס בגדיו"; אינו מדבר במזה על הטמא - [כי] אם טהר [המזה] את הטמא, קל וחומר שהיה הוא [עצמו] טהור.

(ה) כמות המספיקה להזאה על הטמא, כמבואר בהמשך

35. במדבר-חוקת, יט, כא. 36. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְקַדְשָׁן כִּי, וְנָגַע בָּהֶם הַטְּהוֹר לְתַרוּמָּה - בֵּין בִּידֵיו, בֵּין בְּגוּפּוֹ - נִטְמָא; נָגַע בָּהֶם הַטְּהוֹר לְחֻטְאָת, אָפְלוּ בִידֵיו - הָרִי זֶה טְהוֹר כְּמוֹת שֶׁהָיָה כִּי.

(כו) כמבואר בתחילת פרק ו. (כז) כמו מי חטאת שנפסלו, כמבואר בהלכה ג.

ו. מִי חֻטְאָת שֶׁנִּפְסְלוּ, לֹא יִגְבְּלֻם [=יערבתם] בְּטִיט - [כדי] שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂם תְּקֵלָה לְאַחֲרִים, שָׁמָּה יִגַּע [אדם אחר] בְּטִיט וְיִטְמָא; שָׁמָּה חֻטְאָת אֵינָם בְּטָלִין בְּטִיט, שֶׁנֶּאֱמָר³⁷: "חֻטְאָת הִיא" כח.

(כח) מי חטאת נחשבים תמיד מי חטאת המטמאים, אף אם הם מעורבים בטיט.

ז. מִי חֻטְאָת שֶׁשֶׁתְּאַתָּן פָּרָה - אֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחָטָה בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת^ט, בְּשָׂרָה טְהוֹרִל, שֶׁנֶּאֱמָר³⁸: "לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדְּהָ" - בְּזִמְנָן שֶׁהֵם שְׁמוּרִין, אֵינָם בְּטָלִין; אָבֵל בְּזִמְנָן שֶׁשֶׁתְּאַתָּן אוֹתָן פָּרָה - בְּטָלוּ^א, שֶׁהָרִי אֵינָן שְׁמוּרִין.

(ט) משתיית המים, וממילא המים עדיין לא התעכלו במעיה. (ל) ואף האדם הנוגע במי החטאת שנותרו במעיה טהור. (לא) אינם נחשבים מי חטאת.

ח. הַמִּזְהָ מִחֻלּוֹן שֶׁמִּזִּין מִמֶּנּוּ עַל הָרִבִּים^ב, וְהָיָה עָלָיו, וְנִכְנָס לְמִקְדָּשִׁי, וְאַחֲרָיָה נִמְצָאוּ הַמִּים פְּסוּלִין^ל - הָרִי זֶה פְּסוּרִי^ה; שֶׁחֻזַּקְתָּ הַמִּים שֶׁמִּזִּין מִהֶם עַל הָרִבִּים, שֶׁהֵם בְּשָׂרֵינוּ^ו, וְהָרִי זֶה כְּאֹנוֹס^ז. אָבֵל אִם הָיָה עָלָיו מִחֻלּוֹן שֶׁל יַחֲדִיל^ח, וְנִכְנָס לְמִקְדָּשׁ, וְנִמְצָאוּ הַמִּים פְּסוּלִין - חֵיב בְּקִרְבָּן עוֹלָה וְיֹוֹרֵד^ט; מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לוֹ לְבָדֵק עַל הַמִּים^י, וְאַחֲרָיָה יִכְנָס לְמִקְדָּשִׁי^{יא}.

(לב) אם אדם עמד ליד חלון והיזהר מי חטאת דרך החלון על טמאים רבים. (לג) אחד האנשים עליהם היזהר המזהר את מי החטאת דרך החלון, נכנס למקדש לאחר ההזאה. (לד) וממילא, האדם שהיזהר עליו המזהר מים אלו נותר בטומאתו. (לה) אינו צריך להביא קרבן לכפר על מעשהו, למרות שאדם טמא שנכנס למקדש בשגגה חייב להביא קרבן לכפרה. (לו) ולכן לא מוטל עליו לברר לפני ההזאה האם מי החטאת אכן כשרים. (לז) וטמא שנכנס למקדש באונס דינו קל יותר ואינו צריך כפרה כטמא שנכנס למקדש בשוגג. (לח) אם אדם עמד ליד חלון והיזהר רק על טמא אחד את מי החטאת. (לט) חייב להביא קרבן בהתאם

ההזאה פסולה, וממילא, לא התקיימה המצווה במי החטאת והם עדיין מטמאים.

ב. אֵין מִי חֻטְאָת מִטְמָאִין אֶת הַכֹּל, קִדְּם שִׁיעָשׂוּ מִצְוָתָם - עַד שֶׁהָיָה [מי החטאת] טְהוֹרִין וּכְשָׁרִין לְהִזְיָה. אָבֵל מִי חֻטְאָת שֶׁנִּפְסְלוּ - בְּגוֹן שֶׁנִּתְעַרַּב בָּהֶם מִיָּם, או שֶׁשֶׁתָּת מִהֶם בְּהִמָּה, וְכִיּוּצָא בְּהֵן מִדְּבָרִים הַפּוֹסְלִין אוֹתָם^{טו} - אִם נָגַע בָּהֶם הַטְּהוֹר לְתַרוּמָּה, נִטְמָא^{טז}; בֵּין שֶׁנָּגַע בִּידֵיו, בֵּין שֶׁנָּגַע בְּשָׂאָר גּוּפוֹ. נָגַע בְּהֵן אָדָם הַטְּהוֹר לְחֻטְאָת, וְאָפְלוּ בִידֵיו - הָרִי הוּא טְהוֹר כְּמוֹת שֶׁהָיָה^{יז}.

(טו) כמבואר בפרק ט. טז) מדרבנן, ואסור לו לאכול תרומה. יז) מי חטאת כשרים אינם מטמאים אותו כי הוא טהור לחטאת, ולכן לא גזרו חכמים שמי חטאת פסולים יטמאו אותו למרות שהוא נוגע בהם שלא לצורך.

ג. מִי חֻטְאָת שֶׁנִּטְמָאוּ, וְנָגַע בָּהֶם אַחֵר שֶׁנִּטְמָאוּ אָדָם הַטְּהוֹר לְתַרוּמָּה - בֵּין בִּידֵיו, בֵּין בְּגוּפּוֹ - נִטְמָא^{יח}. נָגַע בָּהֶם הַטְּהוֹר לְחֻטְאָת בִּידֵיו, נִטְמָא^{יט}; נָגַע בְּשָׂאָר גּוּפוֹ, הָרִי הוּא טְהוֹר כְּמוֹת שֶׁהָיָה^כ.

(יח) כמו טהור לתרומה הנוגע במי חטאת שנפסלו. יט) כל גופו נטמא, כי מי החטאת טמאים והנוגע במשקין טמאים נטמא בכל גופו. כ) כי משקין טמאים מטמאים רק את הנוגע בהם בידיו.

ד. מִי חֻטְאָת שֶׁנִּפְסְלוּ לְתוֹכָם מִי מַעֲזָן, או מִי מִקְוֵה, או מִי פְרוֹת - אִם רַב מִי חֻטְאָת, מִטְמָאִין בְּמִשְׁאָא^{כא}; וְאִם רַב מִי פְרוֹת^{כב}, אֵין מִטְמָאִין; מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה, מִטְמָאִין. אֶפְרָה פָּרָה שֶׁנִּתְעַרַּב בְּאֶפְרָה מִקְלָה^{כג}, וְקִדְּשׁ [את המים] בְּכֵלָן - אִם הָיָה הָרִב אֶפְרָה פָּרָה, מִטְמָאִין כְּמִי נִדְּהָ; וְאִם הָיָה הָרִב אֶפְרָה מִקְלָה - אֵין מִטְמָאִין בְּמַנְעֵי^{כד}, אָבֵל מִטְמָאִין בְּמִשְׁאָא^{כה}.

(כא) ובמגע, כי על ידי נגיעתו במים הוא מזיז אותם כמבואר בהלכה א בהערה 7. (כב) או מי מעיין ומקווה. (כג) אפר שנוצר משריפה אחרת ואינו אפר הפרה. (כד) כי שני סוגי האפר לא מתערבים היטב זה בזה, ומכיוון שרוב האפר הוא אפר מקלה מסתבר שהאדם נגע במים המעורבים עם אפר מקלה ולא במים המעורבים עם אפר הפרה. (כה) כי הוא נשא את המים עם כל האפר המעורב בהם, וממילא נשא גם את המים המעורבים עם אפר הפרה.

ה. אֶפְרָה בְּשָׂרָה שֶׁנִּתְּנוּ עַל גִּבֵּי הַמִּים שְׂאִינָן רְאוּיִין

37. במדבר-חוקת, יט, ט. 38. במדבר-חוקת, יט, ט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וּפְרִיעַת רֹאשׁוֹ וְעֵטָהּ עַל שָׁפָם; (ה) טְהֵרַת
צִרְעָת; (ו) שְׁיִגְלַח הַמַּצְרַע אֶת כָּל שְׁעָרוֹ
לְשִׁיטָּהּ; (ז) דִּין צִרְעַת הַבֶּגֶד; (ח) דִּין צִרְעַת
הַבֵּית. וּבְאֹר מַצּוֹת אֵלּוּ - בְּפָרְקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

דיני נגע הצרעת.

א. צִרְעַת עוֹר הַבָּשָׂר - הוּא שְׁיִלְבִּין מְקוֹם מִן
הָעוֹר, וְתֵהִי הַלְבִּנּוּנִית בְּקֶרֶם בִּיצָהּ וּמְקֻרָם
בִּיצָה וּלְמַעַלָּה [ב-הירה יותר]; אֲבָל לְבִנּוּנִית שֶׁהִיא דֶּהָה
[כ=ה] מְקֻרָם הַבִּיצָה וּלְמַטָּה - אֵינָה צִרְעַת, אֲלָא
בְּהֶךָ הוּא.

א) נגע שפרח בעור בשרו של האדם. (ב) כקרום הרך
שבפנים, ולא הקליפה הקשה החיצונית. (ג) מראה לבן
שהוא טהור.

ב. וְאַרְבַּע מִרְאֹת יֵשׁ בְּצִרְעַת עוֹר הַבָּשָׂר, וְאֵלּוּ הֵן:
לֶבֶן עַז בְּיוֹתֵר שְׂאִין לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, שֶׁהוּא נִרְאֶה
בְּעוֹר הַבָּשָׂר פֶּשֶׁלֶג; הוּא
הַנִּקְרָא 'בִּהְרַת'. וְלֶבֶן •
שֶׁהוּא דֶּהָה מִזֶּה מַעַט,
שֶׁנִּרְאֶה כְּצֶמֶר נָקִי שֶׁל
כֶּבֶשׂ בֶּן יוֹמוֹ; הוּא
הַנִּקְרָא 'שָׂאֵת'. וְלֶבֶן שְׁדֵּהָ מִן הַשָּׂאֵת מַעַט,
שֶׁנִּרְאֶה כְּסִיד הַהִיכָל [בבית המקדש]¹; הוּא תוֹלְדֵת
הַבִּהְרַת, וְנִקְרָא 'סִפְחַת'. וְלֶבֶן שְׁדֵּהָ כְּסִיד
הַהִיכָל מַעַט, וְהִרִי הוּא בְּקֶרֶם בִּיצָה; הוּא תוֹלְדֵת
הַשָּׂאֵת, וְגַם זֶה נִקְרָא 'סִפְחַת'.

ד) ביום שנולד, ואחרי שרחצו את צמרו כדי לנקותו.
ה) שהוא לבן מאד, מפני שמלבינים את ההיכל בכל שנה.
ו) הנגעים המפורשים בתורה, בהרת ושאת – נקראים אבות,
והנגעים הנלמדים מדרשה נקראים תולדות.

הנה למדת, שֶׁהַמִּרְאָה שֶׁהוּא כְּסִיד הַהִיכָל, הוּא
סִפְחַת הַבִּהְרַת, וְהַמִּרְאָה שֶׁהוּא בְּקֶרֶם בִּיצָה, הוּא
סִפְחַת הַשָּׂאֵת; שְׂאִין לְשׁוֹן סִפְחַת, אֲלָא טָפְלָה.
מִפְּאֵן אֲמָרוּ חֲכָמִים: 'מִרְאֹת נִגְעִים - שְׁנֵים [המפורשים
בתורה] שֶׁהֵן אַרְבַּעָה²: בִּהְרַת וְסִפְחַתָּה, שָׂאֵת
וְסִפְחַתָּה'.

ז) מזה שאמרנו, שהבהרת יותר לבנה משאת, וסיד יותר לבן
מקרום ביצה, יש ללמוד שסיד הוא טפל לבהרת, וקרום

למצבו הכספי, כמו כל טמא שנכנס למקדש בשגגה (עשיר
מביא כבשה או שעירה, עני מביא שתי תורים או שני בני
יונה ועני מרוד מביא מנחת סולת). (מ) כי מי חטאת
שמוזם אותם על טמא יחיד אינם בחזקת כשרות.
(מא) ומכיוון שלא בדק את כשרות המים לפני כניסתו
למקדש, נחשב כטמא שנכנס למקדש בשגגה החייב בקרבן.

מחליקים היו העם פמים ששותתים בארץ מחלון
של רבים³, ודורסים אותם⁴, ונקנסים למקדש;
ולא היו חוששים להם
שְׂמָא • פְּסוּלִין הֵם⁵.
השנת הראב"ד
שְׂמָא פְּסוּלִין הֵם א"א ורובן מן
המים שעשו מצוות.

מב) מחלון שהיוזו מי חטאת דרכו על טמאים רבים.
מג) ובגדיהם היו מתלכלכים מהמים. (מד) ומים פסולים
מטמאים את הנוגע בהם כמבואר בהלכה ב. אולם העם לא
היה חושש לפסול המים, כי מי חטאת שמוזם אותם על
טמאים רבים הם בחזקת כשרות.

ט. הַמִּזָּה בְּאֻזֹּב הַטָּמֵא לַחֲטָאֵת⁶ - אִם יֵשׁ בּוֹ
בִּיצָה⁷ - הַמִּים [שעלין] פְּסוּלִין⁸, וְהִזְיָתוֹ פְּסוּלָה;
אִין בּוֹ בִּיצָה - הַמִּים פְּשִׁירִים⁹, וְהִזְיָתוֹ פְּסוּלָה¹⁰.
וְאֻזֹּב זֶהי מִטָּמֵא חִבְרוֹ, וְחִבְרוֹ לַחֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ הֵם
מֵאָה; שְׂאִין מוֹנִין לַחֲטָאֵת¹¹.

מה) כמו אזוב שליטת אותו לאכילה, כמבואר בסוף פרק יא.
מו) שהיא השיעור המינימלי בו אוכל מטמא דברים אחרים
כמבואר בסוף הפרק הקודם. (מז) אך אינם מטמאים
דברים אחרים. אולם, אם האזוב היה טמא לתרומה או
לקודש, המים שעליו טמאים ומטמאים דברים אחרים.
מח) כי אזוב הפחות מכביצה אינו מטמא דברים אחרים.
מט) כי האזוב שבו מזים את מי החטאת צריך להיות טהור.
נ) שיש בו כביצה. (נא) כמבואר בפרק יג הלכה ו.

י. הַמִּגְבִּיָּה כְּלִי שֶׁהִזָּה עָלָיו, וְהִרִי עָלָיו מִים כְּדִי
הַזְיָה¹² - טָהוֹר; שֶׁהַמִּים שֶׁעָשׂוּ מַצּוֹתָן אֵינָם
מִטָּמְאִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹנֵי.

נב) נותרו על הכלי מים שיש בהם כדי הזאה. (נג) בהלכה
א.

ברין רחמנא דסייען

הַלְכוֹת טִמְאָת צִרְעַת

יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁמוֹנֶה מַצּוֹת - שֵׁשׁ מַצּוֹת עֲשֵׂה,
וּשְׁתֵּים מַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א)
לְהוֹרוֹת בְּצִרְעַת אָדָם כְּדִינָה הַפְּתוּב בַּתּוֹרָה; (ב)
שֶׁלֹּא יִקָּץ סִימְנֵי טָמְאָה; (ג) שֶׁלֹּא יִגְלַח הַנֶּתֶק;
(ד) שִׁיחֶיהָ הַמַּצְרַע מִפְּרָסָם בְּקִרְיעַת בְּגָדָיו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ביצה טפל לשאת. (ח) ושנים שנלמדים ממה שאמרה התורה, 'ספחת'.

והמראה הזה המערב מלכנונית ומעט אדם, הוא הנקרא 'פתוך' [מעורב].

(טז) שאם יש במראה הלכן קצת מראה אדום, יש לו דין של נגע.

וביצד מראה הפתוך בארבעה מראות אלו? רואין באלו הן ארבעה כוסות מלאות חלב, ונתערב בפוס הראשון שני טפי דם, ובשני ארבעה טפין, ובשלישי שמונה טפין, ובכרביעי שש עשרה טפין.

(יז) כלומר, עד איזה שיעור של אדמיות הנגע יחשב פתוך ויטמא, ומאיזה שיעור כבר לא נחשב כמראה לבן אלא כמראה אדום שאינו מטמא.

הפתוך • שפכהרת, הוא כמראה הפוס הרביעי; והפתוך שפשא, כמראה פוס שלישי; והפתוך שפספחת הפכהרת, כמראה פוס שני; והפתוך שפספחת השא, כמראה הפוס הראשון כ.

(יח) כמו כוס חלב שיש בו שש עשרה טיפות דם, ואם יש במראה אדמיות עד השיעור הזה, נקרא פתוך, ויטמא. (יט) שיש בו שמונה טיפות דם. (כ) שיש בו ארבע טיפות דם. (כא) שיש בו שתי טיפות דם, ואם יש במראות, אדמיות יותר חזקה מהשיעורים האלו, דינם כמראה אדום שהוא טהור.

ה. כל המראות, בין הלכן בין הפתוך - מצטרפין זה עם זה, וכמראה אחד הן חשובין; ובין שהיה הנגע פלו לכן, או מקצתו לכן ומקצתו אדמדם - הפל כמראה אחד הוא, בין להקליב בין להחמיר. (כב) שאם כולו הפך ללבן, טהור. (כג) להסגיר או לטמאות.

ו. כל מראה צרעת עור הפשוט - אינה קרויה 'נגע' ולא מטמאה, עד שהיה מראה הנגע עמוק מעור הפשוט; לא עמוק במשישתו [-שניתן למשוש], אלא במראית העין - כמראה החמה הנראית לעין

ג. ארבע מראות נגעים אלו - פלן מצטרפין • זה עם זה, בין להקל בין להחמיר, בין בתחלת ראית הנגע, בין בסוף השכבה [לטמאות או לטהרות], בין לאחר שנספטר [נטהר] המקציע או נחלט [נטמא].

(ט) וכפי שיבואר להלן. (י) בין אם על ידי הצירוף הוא נטהר ובין אם על ידי הצירוף הוא נטמא. (יא) בפעם הראשונה שהראו לכהן.

וביצד? אחד נגע שהיה פלו לכן פשולג, או פסיד ההיכל, או פצמר נקי, או פקרום ביצה, ואחד נגע שהיה מקצת הלכן כמראה הפכהרת, ומקצתו כמראה השא, ומקצתו כמראה הספחת - הפל כמראה אחד הוא חשובי.

(יב) וכולם מצטרפים זה עם זה להשלים לשיעור הנגע.

אם כן? למה מנאום חכמים, ואמרו 'מראות הנגעים שנים שהן ארבעה'? כדי להבין במראות; שכל פהן שאינו מכיר במראות ושמותיהם ששולמדין אותו ומודיעין אותו - לא יראה הנגע, עד שייבין ויפיר ויאמר: 'זו היא הפכהרת, וזו היא ספחתה'; 'זו היא השא, וזו היא ספחתה'.

(יג) שכל המראות מצטרפים, ואפילו המראה הלכן ביותר מצטרף עם המראה החלש ביותר. (יד) ולא אמרו סתם שמראה מקרום ביצה ולמעלה טמא. (טו) שלימדו את הכהנים להכיר ולראות הנגעים.

ד. היה כמראה הלכן מארבעה מראות אלו, מקצת אדמיות מערכת בו - גם זה נגע צרעת הוא, שנאמרו: "או בהרת לבנה אדמדמת"; והוא הדין לשא, ולספחת של שא וספחת הפכהרת.

1. ויקרא-תזריע, יג, יט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שָׁעַר לָבָן, וְהַמְחִיזָה [=בשר בריא באמצעה], וְהַפְשִׁיזוֹן
[=התפשטות הצרעת]; וְשָׁלַשְׁתָּן מִפְּרָשִׁין בַּתּוֹרָה. כִּיצַד? מִי
שְׂנֹלְדָה בּוֹ בַּהֲרַתִּי, וְכֵה שָׁעַר לָבָן אוֹ מַחֲיַת בָּשָׂר
חֵי - כְּשִׁירָאָהּ הַכֹּהֵן, יַחְלִיטוּ וַיֹּאמֶר 'טָמֵא'.

(לב) שיהיה בנגע שתי שערות לבנות. (לג) או שאר מראות
הטומאה.

לֹא הָיָה כֵּה שָׁעַר לָבָן וְלֹא מַחֲיָה - יִסְגִּיר שְׂכֻעַת
יָמִים, וּבְשָׂבִיעֵי רוֹאָהּ: אִם נֹלַד בַּבַּהֲרַת שָׁעַר לָבָן,
אוֹ מַחֲיָה, אוֹ שִׁפְשֻׁתָּהּ [=פִּשְׁטָה] וְהוֹסִיפָה - הָרִי זֶה
מַחֲלָט; לֹא נֹלַד כֵּה לֹא מַחֲיָה וְלֹא שָׁעַר לָבָן, וְלֹא
פִּשְׁטָה בַּעֲוֹר - יִסְגִּיר שָׂבִיעַ שָׁנִי. אִם נֹלַד כֵּה אֶחָד
מִשְׁלָשְׁתָּן, מַחֲלִיטוֹ. וְאִם לֹא - הָרִי זֶה טָהוֹר
וְיִסְטַרְנֵהוּ, שְׁאִין בְּנִגְעֵי עוֹר הַבָּשָׂר הַסָּגֵר יֵתֵר עַל שְׁנֵי
שָׂבִיעוֹת; וְאִם לֹא־חָרַשׁ שִׁפְטָרוֹ וְטָהַר, פֶּשֶׁה הַנֶּגַע, אוֹ
נֹלַד בּוֹ שָׁעַר לָבָן, אוֹ מַחֲיָה - הָרִי זֶה מַחֲלָט
לְטָמְאָה.

י.א. בַּהֲרַת שְׁהִיָּתָה עֲזָה פִּשְׁלָג, וְלֹא־חָרַשׁ הַסָּגֵר
נַעֲשֶׂת כֶּהָה כְּקָרוֹם בִּיצָה, אוֹ שְׁהִיָּתָה בַּתְּחִלָּה
כְּקָרוֹם בִּיצָה, וְנַעֲשֶׂת פִּשְׁלָג - הָרִי הִיא כְּמוֹת
שְׁהִיָּתָה^ל; שְׁאִין עֲזוֹת הַמֶּרְאָה סִימָן טָמְאָה, וְלֹא
כֶּהִיתוֹ [=חולשתו] סִימָן טָהוֹרָה; אֲלֹא אִם נִתְמַעֵט
מֵאַרְבַּע מֵרָאוֹת, וְנַעֲשֶׂת כֶּהָה מְקָרוֹם בִּיצָה -
שְׁהִיָּתָה נַעֲשֶׂת כֶּהָה, וְלִפְיָכָּה טָהוֹר. אִם כִּוִּיָּה, מֵה
הוּא זֶה שְׁנֹא־מֵר בַּתּוֹרָה²: "וְהָיָה כֶּהָה הַנֶּגַע, וְלֹא
פֶּשֶׁה הַנֶּגַע בַּעֲוֹר - וְטָהַרוּ הַכֹּהֵן"^ל? שְׁאִם כֶּהָה
מֵאַרְבַּע מֵרָאוֹת^ל, טָהוֹר; וְכֵן אִם לֹא כֶּהָה, וְלֹא
פֶּשֶׁה, וְלֹא נֹלְדָה בּוֹ לֹא שָׁעַר לָבָן וְלֹא מַחֲיָה -
הָרִי זֶה טָהוֹר.

(לד) ודינה לא משתנה. (לה) שנגע שהיה לבן כשלג ונעשה
לבן כקרום ביצה, טמא. (לו) ומשמע שכהיית הנגע הוא
סימן טהרה, ואם כן לכאורה אפשר ללמוד מכאן שאם לא
כהה - טמא. (לז) שנעשה לבן פחות מקרום ביצה.

עֲמָקָה מִן הַצִּלְכִּי; אֲבָל אִם הָיָה מֶרְאָה הַלָּבָן אוֹ
הַפְתוֹף בְּשׁוּרָה עִם שְׁאָר
הַעוֹר, אוֹ גְבוּהָ מִן הַעוֹר

חשנת הראב"ד
מן .. בנוף א"א לא נאמר זה אלא
בבהרת אבל בשאת מראהו גבוה
מן העור שאין שאת אלא גבוהה.
- אֵינּוּ נִגַּע, אֲלֹא כְּמוֹ
צִמַח מִן • הַצִּמְחִים
[=פריחה] הַעוֹלִים בַּגּוֹף.

(כד) שיהיה נראה כאילו הנגע עמוק יותר מהעור שמסביבו.
(כה) שהצל נראה בולט יותר.

ז. שְׁעוֹר כָּל נִגְעֵי צָרַעַת, בֵּין צָרַעַת אָדָם בֵּין
צָרַעַת בְּגָדִים - כְּגָרִיס [=חצי פול] הַקָּלָקִי [-שם מקום]
שֶׁהוּא מְרַבֵּעַ; וְהוּא מְקוֹם מְרַבֵּעַ מֵעוֹר הַבָּשָׂר, כְּדִי
צְמִיחַת שְׁלִשִׁים וְשֵׁשׁ שְׁעוֹרוֹת, שֵׁשׁ שְׁעוֹרוֹת אַרְבֹּ
וְשֵׁשׁ שְׁעוֹרוֹת רַחֲבִי. וְכָל הַפְּחוֹת מִזֶּה, אֵינּוּ נִגַּע
צָרַעַת.

(כו) שש שורות של שערות ובכל שורה שש שערות.

ח. נִגַּע שְׁהִיָּה רַחֲבֵי כְּדִי צְמִיחַת חֲמֵשׁ שְׁעוֹרוֹת -
אֲפִלּוּ הָיָה אֲרָפוֹ אִמָּה^{כז}, הָרִי זֶה טָהוֹר; וְאֵינּוּ נִגַּע
צָרַעַת, עַד שְׁהִיָּתָה בּוֹ רְבֹועַ כְּגָרִיס^{כח}. וְכָל הַשְּׁעוֹרִין,
הַלֵּכָה לְמִשָּׁה מְסִינִי.

(כז) ונמצא שיש בו שטח של צמיחת שלושים ושש שערות.
(כח) שש שערות אורך על שש שערות רוחב.

ט. כָּל מְקוֹם שְׁנֹא־מֵר בַּהֲרַתִּי^{כט}, הוּא הָדִין לְשְׁאָר
אַרְבָּעָה מֵרָאוֹת שֶׁל לָבָן אוֹ שֶׁל פְּתוֹף; וְהוּא -
שְׁהִיָּתָה הַנֶּגַע כְּגָרִיס אוֹ יֵתֵר, וְהִיָּה עֲמָק מֵעוֹר
הַבָּשָׂר; וְזֶה הוּא שְׁאֵנוֹ קוֹרְאִין אוֹתוֹ 'בַּהֲרַת' סֶתֶם.
(כט) שנאמר דין מסויים בבהרת.

בַּהֲרַת שְׁהִיָּתָה עֲזָה פִּשְׁלָג, נִרְאִית בְּאָדָם שֶׁהוּא [-שצבע
עורו] לָבָן כֶּהָה; וּבַהֲרַת שְׁהִיָּתָה כֶּהָה, נִרְאִית בְּפִשְׁוִיל
עֲזָה; לְפִיכָּה, אֵין מִשְׁעָרִין הַכָּל אֲלֹא בְּכִינוּנִיָּלָא,
שְׁאֵינּוּ לֹא לָבָן וְלֹא שְׁחוֹר.

(ל) שעורו שחור. (לא) לפי מראה עורו של אדם בינוני, לא
בהיר ביותר ולא כהה ביותר.

י. שְׁלִשָּׁה סִימָנֵי טָמְאָה הֵן בְּצָרַעַת עוֹר הַבָּשָׂר:

~ יום רביעי ב' תשרי ~

פָּרָק ב

דיני שיער לבן.

א. שֶׁעַר לָבָן, שֶׁהוּא סִימָן טְמֵאָה בְּצִרְעַת - אֵין פְּחוּת מִשְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת; וְכִמָּה יִהְיֶה אֲרָפָן? כְּדֵי שִׁיְהִי נִטְלוֹת בְּזוּג [=מספריים]. הִיתָה אַחַת אֲרָפָה וְאַחַת קֶצֶרָה מִשְׁעוֹר זֶה, אוֹ אַחַת שְׁחִירָה וְאַחַת לִבְנָה, אוֹ אַחַת מִלְמָטָה [-בשורשה] וְנִחְלָקָה מִלְמַעְלָה וְנִרְאָת כְּשִׁתִּים, אוֹ שְׁהִיָּה עֶקְרָן [=שורשן] מִשְׁחִיר וְרֹאשָׁן מִלְבִּין - הֲרִי זֶה טְהוֹר; הִיָּה עֶקְרָן מִלְבִּין וְרֹאשָׁן מִשְׁחִיר - אָף עַל פִּי שֶׁהִלָּבָן כָּל שֶׁהוּא, טְמֵא.

ב. שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת לִבְנוֹת שֶׁהֵן בְּתוֹךְ הַנֶּגַע - אָף עַל פִּי שִׁישׁ שֶׁעַר שְׁחִיר בִּינִיָּהֶן, וְהֵן מַפְזְרוֹת אַחַת הֵנָּה וְאַחַת הֵנָּה - הֲרִי אֵלּוּ סִימָן טְמֵאָה; אֲפִלּוּ הִיָּה הַנֶּגַע כְּגָרִיס מְצֻמָּצָם [=בדיוק], אֵין מְקוֹם שֶׁעַר הַשְּׁחִיר מִמַּעַטוֹ. וּבֵין שְׁתֵּי הַשְּׁעֵרוֹת בְּתוֹךְ הַפְּהֶרֶת וְהִיא מִקְפָּתָן, וּבֵין שְׁתֵּי בְּסוֹף [-בקצה] הַפְּהֶרֶת - הֲרִי זֶה טְמֵא; אֲבָל אִם הָיוּ בְּצֵד הַפְּהֶרֶת מִפְּחוּץ - הֲרִי זֶה טְהוֹר, עַד שִׁיְהִיָּה הָעוֹר שְׁצוּמָחוֹת בּוֹ שְׁתֵּי הַשְּׁעֵרוֹת הַלִּבְנוֹת לָבָן.

א) אם היה נגע כגריס מצומצם ובו שיער שחור אין אנו אומרים שמקום השיער השחור ממעט את גודל הנגע ואין בו שיעור כגריס, ופחות מכגריס אינו מטמא, מכיוון ששיעור הנקב שממנו יוצא השיער השחור הוא קטן ביותר, ואינו ממעט את שיעור הגריס.

הָיוּ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת בְּתוֹךְ הַנֶּגַע^ב, וְשׁוֹכְבוֹת חוּצָה לֹא - טְמֵא; הָיוּ חוּצָה לַנֶּגַע, וְשׁוֹכְבוֹת בְּתוֹכּוֹ - אֵינָן סִימָן טְמֵאָה.

ב) שצמחו בתוך הנגע. ג) נכפפו לצד העור הבריא ושוככות עליו.

ג. לָבָן הַשְּׁעֵרוֹת, מִטְמֵא בְּכָל מְרָאָה^ד; בֵּין שְׁתֵּי לִבְנוֹת בִּשְׁלָג, בֵּין שְׁתֵּי לִבְנוֹת לָבָן דִּהָה [-כהה] בְּיוֹתֵר - הוֹאִיל וּמְרָאִיהֶן לָבָן, טְמֵא.

ד) בכל גוון לבן שהוא.

ד. אֵין שֶׁעַר לָבָן סִימָן טְמֵאָה, עַד שִׁיְהִיָּה בְּגוֹפָה

שֶׁל פְּהֶרֶת. בִּיצֵד? בְּהֶרֶת וְתוֹכָה שְׁחִין אוֹ מְכֹה [-כוויה] אוֹ בִּהָק [-עור בגוון לבן-כהה] אוֹ מְחִית [=קרום] הַשְּׁחִין אוֹ מְחִית הַמְכֹּה, וּשְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת לִבְנוֹת בְּתוֹךְ הַשְּׁחִין אוֹ הַמְכֹּה אוֹ הַבִּהָק שֶׁבְּתוֹךְ הַנֶּגַע - אֵינּוּ סִימָן טְמֵאָה; וְהָרִי זֶה פְּהֶרֶת שְׁאִין בֶּה שֶׁעַר לָבָן, וְסִגְיָר - אָף עַל פִּי שֶׁהַפְּהֶרֶת מְקַפֵּת אֶת הַשְּׁחִין^ה אוֹ אֶת הַמְכֹּה אוֹ אֶת מְחִיתָן אוֹ אֶת הַבִּהָק שִׁישׁ בְּהֵן שְׁתֵּי הַשְּׁעֵרוֹת.

ה) שהנגע נמצא מסביב לכל השחין. ו) ואם כן השערות נמצאות בתוך שטח הנגע, בכל זאת אין זה סימן טומאה.

וְכֵן אִם הָיָה שְׁחִין אוֹ מְכֹה אוֹ מְחִיתָן אוֹ בִּהָק מְקִיף אֶת שְׁתֵּי הַשְּׁעֵרוֹת הַלִּבְנוֹת, אוֹ סְמוּךְ לָהֶן בְּצִדָּן, אוֹ שְׁהִיָּה חוֹלָק בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׁעֵרוֹת^ו - הֲרִי אֵלּוּ אֵינָן סִימָן טְמֵאָה; וְהָרִי הַפְּהֶרֶת^ז כְּפֶהֶרֶת שְׁאִין בֶּה שֶׁעַר לָבָן, וְסִגְיָר [-שבעה ימים ויבדוק שוב].

ז) שהיה שחין או מכווה צמוד לשתי השערות הלבנות. ח) שהשחין או המכווה נמצא בין שתי השערות, והוא מפריד ביניהם. ט) שיש בה את השחין או את המכווה שמקיפים את שתי השערות, או צמודים להם או מפרידים ביניהם.

ה. הִלְכוּ לָהֶן הַשְּׁחִין וְהַבִּהָק וְהַמְכֹּה שְׁהִיּוּ מְקִיפִין אֶת הַשְּׁעֵרוֹת הַלִּבְנוֹת, אוֹ נִסְמְכִין לָהֶן, אוֹ חוֹלְקִין אוֹתָן, וְנִמְצְאוּ שְׁתֵּי הַשְּׁעֵרוֹת בְּתוֹךְ הַפְּהֶרֶת^ח בְּגוֹפָה^ט, בְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ הָרִאשׁוֹן, אוֹ בְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ הַשֵּׁנִי - הֲרִי זֶה מַחְלָט [-טמא]^י; וְאִם לֹא הִלְכוּ לָהֶן, יִפְטֹר אוֹתוֹ [-הכהה].

י) התרפאו לגמרי. יא) כגון שהתרפא השחין לגמרי והתפשטה הבהרת למקומו וכן בבוהק מדובר כשהתפשטה שמה הבהרת. יב) בלי הפסק שחין או מכווה בינן ובין הבהרת. יג) מכיוון שעכשיו יש שתי שערות בתוך הבהרת עצמה, וזה סימן טומאה.

ו. אֵין שֶׁעַר לָבָן סִימָן טְמֵאָה, עַד שֶׁתִּקְדֹּם [-הופעת] הַפְּהֶרֶת אֶת הַשֶּׁעַר הַלָּבָן - שְׁנֵאֲמָר^א: "וְהִיא הִפְכָּה שֶׁעַר לָבָן", שֶׁתִּהְיֶה אוֹתוֹ הַפְּהֶרֶת [-את השער לבן]; אֲבָל אִם קָדַם שֶׁעַר לָבָן אֶת הַפְּהֶרֶת - הֲרִי הִיא כְּפֶהֶרֶת שְׁאִין בֶּה סִימָן טְמֵאָה, וְסִגְיָר.

ז. הִיתָה בּוֹ פְּהֶרֶת, וּבֶה שֶׁעַר לָבָן, וְהִחְלַט בּוֹ,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כב) שרק אחרי שכבר היה הנגע בשיעור גריס נולדו בו שתי השערות הלבנות.

פרק ג

דין המחיה

א. אין המחיה [=בשר בריא באמצע הנגע] סימן טמאה, עד שתהיה בעדשה מרבעת"א או יתר על זה; וכמה שעורה? כדי צמיחת ארבע שערות, שמים ארץ ושמים רחב; והוא שתהיה המחיה באמצע הבהרת, והבהרת מקפת אותה מכל צד, והיא [הבהרת] יתרה על המחיה רחב שתי שערות מכל צד או יתר.

(א) שהמחיה תהיה כמו ריבוע שאורכו ורוחבו כגודל עדשה. אבל אם היתה המחיה בצד הבהרת, אינה סימן טמאה; היתה מפוצלת, כגון שהיה בשר חי בחדל אחר [שיעור קטן] במקום זה ובשר חי בחדל במקום אחר - אף על פי שהכל באמצע הבהרת, אינו מצטרפין לבעדשה, עד שיהיה במקום אחד באמצע הבהרת, בעדשה מרבע או יתר.

ב. המחיה מטמאה בכל מראה - בין שהיה מראה המחיה אדם, או שחר, או לבן; והוא, שלא יהיה הלכך מארבע מראות שבארנו.

(ב) ואם היה המראה שלה כלובן ארבעה המראות, אין זה בשר חי אלא נגע.

ג. אין המחיה סימן טמאה, עד שתהיה בגופה של בהרת. כיצד? בהרת שהיה באמצעה שחין או מכנה או מחיתין או בסק, והמחיה בתוך השחין או בתוך המכנה או בתוך מחיתין או בתוך הבסק - אף על פי שהמחיה באמצע הבהרת, אינה סימן טמאה; מפני שהיא בתוך השחין או המכנה או מחיתין, או בתוך הבסק.

(ג) שכבה דקה של עור בריא מעל השחין או המכונה, אחרי שהתחילו להתרפאות.

וכן אם הקיף השחין את מחיתו, והמכנה את מחיתו, והבסק את המחיה, או שנסמך [נצמד]

ואחר כך הלכה הבהרת, והניחה שער לבן במקומו, וטהר, ואחר כך חזרה בהרת אחרת במקום הבהרת הראשונה, והרי השער הלבן בתוכה - זה הוא הנקרא 'שער פקדה' [-פקדון] מהבהרת הראשונה, ואינו סימן טמאה, שנאמר: "והיא הפכה שער לבן" - שהפכתו היא, לא שהפכתו חברתה ט.

(יד) אף על פי שהשערות נשארו, המנוגע טהור כיוון שהבהרת נתרפאה. (טו) ומטמאה רק אם הנגע הזה הפך את השיער ללבן, ולא כשנגע אחר עשה זאת.

ח. היתה בו בהרת כגריס, ובה שתי שערות, והחלט, והלך ממנה פחצי גריס, וטהר, ונשארו שתי השערות פחצי גריס הנשארו, וחזר פחצי גריס במקום זה שהלך, והרי שתי שערות לבנות בבהרת כגריס - אינו סימן טמאה; עד שיהפך שתי השערות [לסימן טומאה, ע"י] **בהרת אחת** [בלבד].

(טז) מפני שלא נשאר בה כשיעור.

ט. בהרת פחצי גריס, ואין בה כלום, ונולדה בעדה"י בהרת פחצי גריס, ובה שיערה אחת - הרי זו להסגירי"י; בהרת פחצי גריס, ובה שיערה אחת, ונולדה לו בהרת פחצי גריס, ובה שיערה אחת - הרי זו להסגירי"י.

(יז) סמוך לה ללא הפסק עור בריא ביניהם. (יח) ואפילו אם גם בחצי גריס השני אין כלום גם כן מסגירים. (יט) אף על פי שיש בה שתי שערות לבנות, אין מחליטים אלא מסגירים, מפני שהשערה הראשונה נהפכה על ידי חצי הגריס הראשון ולא על ידי כל הנגע.

בהרת פחצי גריס, ובה שתי שערות, ונולדה לה בהרת פחצי גריס, ובה שיערה אחת - הרי זו להסגירי"י. בהרת פחצי גריס, ואין בה כלום, ונולדה לו בהרת פחצי גריס, ובה שתי שערות"א - הרי זו להחליט; שהרי קדמה הבהרת לשתי השערות הלבנות"ב. ספק שער לבן קדם, ספק הבהרת קדמה - הרי זה טמא; ויראה לי, שטמאתו בספק.

(כ) ולא להחליט, מפני שחצי הנגע הפך את שתי השערות ולא כולו. (כא) שהפכו ללבן אחרי שכבר היה את הנגע.

4. ויקרא-תוריע, יג, י.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נְתַמְעָטָה הַמַּחִיָּה מִמָּה שֶׁהִיָּתָה, או שֶׁהִלָּכָה לְהֵי"א -
הָרִי • זֶה כָּמוֹת שֶׁהִיָּתָה^י,
 הרי .. שהיה א"א ואינה טהורה.
וְאֵין בָּאֵן סִימָן טְמָאָה.

(י) מכיוון שנולד סימן טומאה. (יא) הבהרת נכנסה לתוך המחיה ומיעטה אותה או שתפסה את כל מקומה. (יב) ומסגירים את המנוגע שנית.

ו. בְּהֵרֶת יִתְּרָה מִכְּגֵרִים, וְכָּה מַחִיָּה יִתְּרָה מִכְּעֲדָשָׁה, וְרָבוּ או שְׁנַתְמַעְטוּ - טְמָא; וּבִלְבָד שֶׁלֹּא תִתְמַעַט בְּהֵרֶת מִכְּגֵרִים^י, וְלֹא תִתְמַעַט הַמַּחִיָּה מִכְּעֲדָשָׁה^י, וְלֹא תִקָּרֵב הַמַּחִיָּה לְסוֹף [קצה] הַבְּהֵרֶת בְּפָחוֹת מִכְּדִי [מקום] צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ^י.

(יג) שהוא השיעור הקטן ביותר שהבהרת מטמאה. (יד) שהוא השיעור הקטן ביותר של המחיה כדי שתהיה סימן טומאה לנגע. (טו) שהבהרת מטמאה במחיה, רק אם היא יתירה על המחיה רוחב שתי שערות מכל צד.

ז. בְּהֵרֶת כְּגֵרִים, וּבִשְׂרַח חֵי כְּעֲדָשָׁה או יִתְרָה מִקִּיף אוֹתָהּ מִבְּחוּץ, וּבְהֵרֶת שְׁנֵיהֶם מִקָּפֶת אֶת הַבִּשְׂרַח הַחֵי - הָרִי הַבְּהֵרֶת הַפְּנִימִית לְהַסְגִּיר, שֶׁהָרִי אֵין בָּהּ סִימָן טְמָאָה^י; וּבְהֵרֶת הַחִיצוֹנָה לְהַחֲלִיט, שֶׁהָרִי הַמַּחִיָּה בְּאֲמָצְעָהּ^י. נְתַמְעָט הַבִּשְׂרַח הַחֵי שֶׁבִּיגִינָהּ^י, או שֶׁהִלָּךְ [הבריא] כְּלוּ - בֵּין שֶׁהִיָּה מִתְמַעַט וְכֻלָּה מִבְּפָנִים^י, בֵּין שֶׁהִיָּה מִתְמַעַט מִבְּחוּץ^י - הָרִי שֶׁתִּיָּהֵן בְּבֵהֶרֶת אַחַת שְׁאֵין בָּהּ סִימָן טְמָאָה.

(טז) כי המחיה אינה בבהרת אלא מחוצה לה. (יז) וזה סימן טומאה. (יח) ונשאר פחות מבעדשה, וכבר אינו סימן טומאה. (יט) שהבהרת הפנימית התפשטה, ועל ידי זה התמעט וכלה הבשר החי. (כ) שהבהרת החיצונית התפשטה כלפי פנים, ועל ידי זה התמעט וכלה הבשר החי.

ח בְּהֵרֶת שֶׁהִיָּתָה בְּרֹאשׁ אָבֶר מִן הָאֲבָרִים, וְהַמַּחִיָּה בְּאֲמָצְעָה הַבְּהֵרֶת בְּרֹאשׁ הָאָבֶר - אֵינָה סִימָן טְמָאָה; מִפְּנֵי •

השגת הראב"ד

מפני שהמחיה חולקת א"א לא ימצא דבר זה אלא בשאין בראש האבר מקום יושב כגרים וא"כ למה אמרו בראשי אברים שאינם מטמאין בבהרת ולמה תפסו שאינם מטמאים במחיה ומה לשון חלוקה במחיה והלא הוא מחשבון הגרים ואם יש מקום לגרים גם יש מקום למחיה אלא לא תפסו מחיה אלא מפני שהיא חלק למעלה ואילו היה מקום שיער היו אומרים ג"כ שיער ואילו היה ראוי לפסיון היה ג"כ מזכיר פסיון אלא שרוב ראשי איברים הללו אפילו לגרים אינם ראויין כל שכן לפסיון ועוד י"ל לפיכך תפס מחיה לפי שראשי איברים הללו מעכבין בפריחה כדאיתא במתני' אשמעינן הכא אע"ג דלכסוף מטמאו משום מחיה מתחלה מיהא לא מטמאו לפי שאינם מקום בהרת כגרים וזה עיקר.

אֶחָד מֵהֶם לְמַחִיָּה מִצְדָּה, או שֶׁחָלַק אֶחָד מֵהֶן אֶת הַמַּחִיָּה וְנִכְנַס לְתוֹכָהּ - אֵינָה סִימָן טְמָאָה; וְהָרִי זֶה בְּבֵהֶרֶת שְׁאֵין בָּהּ סִימָן, וְיִסְגִּיר [שבעה ימים].

הֵלְכוּ לָהֶן הַשְּׁחִין או הַמַּכְנָה או הַבֶּהֱקָ שֶׁהִיָּה תַּחַת הַמַּחִיָּה, או שֶׁהָיוּ בְּצִדָּה, או שֶׁהָיוּ מִקִּיפִין אוֹתָהּ, או שֶׁהָיוּ נִכְנְסִין לְתוֹכָהּ, וְנִמְצְאוּ הַמַּחִיָּה לְבִדָּה בְּתוֹף הַבְּהֵרֶת בְּסוֹף שְׂבִיעַ רֹאשׁוֹן, או בְּסוֹף שְׂבִיעַ שְׁנִי - הָרִי זֶה יַחֲלִיט; וְאֵם לֹא הֵלְכוּ לָהֶן, יִפְטֹר. ד. הַמַּחִיָּה - סִימָן טְמָאָה לְעוֹלָם, בֵּין שֶׁקָּדְמָה מַחִיָּה אֶת הַבְּהֵרֶת^י, בֵּין שֶׁקָּדְמָה בְּהֵרֶת אֶת הַמַּחִיָּה^י; לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהּ: "וְהִיא הִפְכָּה".

(ד) כגון, שהופיעה על בשרו בהרת בצורת עיגול שבמרכזה נשאר בשרו כמו שהיה לפני שהופיע על הבהרת, ונמצא שקדם המחיה את הבהרת. (ה) שקודם הופיעה הבהרת, ואחר כך התחדשה עליה מחיה. (ו) כמו שנאמר בשיעור לבן, שמוזה למדים ששיער לבן מטמא רק אם הלבין אחרי שהופיע הנגע.

זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה^י: "וְהִיא הִפְכָּה שְׂעֵר לָבָן, וּמַחִיָּת בִּשְׂרַח חֵי בִשְׂאֵת^י" - אֵינוֹ צָרִיף לְשִׁנְיָהּ, לְשְׂעֵר וּלְמַחִיָּה; אֲלֹא כָּל אֶחָד מֵהֶן סִימָן טְמָאָה. וְלֹא נֶאֱמַר שְׂעֵר לָבָן עִם הַמַּחִיָּה, אֲלֹא לְתֵן שְׂעוֹר לְמַחִיָּה - שֶׁתִּיָּהֵן [בגודלה] כְּדִי לְקַבֵּל שְׂעֵר לָבָן, שֶׁהוּא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת.

(ז) ונראה לכאורה מהפסוק שבכדי לטמא את הנגע צריך שיהיו בו את שני הסימנים, גם שיער לבן וגם מחיה.

ה. בְּהֵרֶת כְּגֵרִים מִצְמָצֵם, וּבְאֲמָצְעָה מַחִיָּה כְּעֲדָשָׁה מִצְמָצֵם - הָרִי זֶה מַחֲלֵט. נְתַמְעָטָה הַבְּהֵרֶת, או שְׁנַתְמַעְטָה הַמַּחִיָּה^י, וְכֵן אִם רִבְתָּה הַמַּחִיָּה שְׁבִתוֹף בְּהֵרֶת זֶה - טָהוֹר; שְׁאֵין הַבְּהֵרֶת מִטְמָאָה בְּמַחִיָּה, עַד שֶׁתִּיָּהֵן יִתְרָה עַל הַמַּחִיָּה רַחֵב שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת מִכָּל צִדָּה.

(ח) שהנגע התפשט על המחיה, אחרי ההסגר. (ט) ומכיוון שכל הבהרת היא כגרים מצומצם, היינו שש שערות אורך ושש שערות רוחב, והעדשה שבאמצעה תופסת יותר משתי שערות, לא נשאר מקום שתי שערות מכל צד.

הִיָּתָה הַמַּחִיָּה פָּחוֹתָה מִכְּעֲדָשָׁה, וְרִבְתָּ [גדולה] הַמַּחִיָּה עַד שֶׁנַּעֲשֶׂת כְּעֲדָשָׁה - הָרִי זֶה מַחֲלֵט^י;

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁהִמְחִיָּה חוֹלֶקֶת אֶת הַנֶּגַע, וְנִמְצָא מִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ
וְיֹוֹרֵד מִכָּאֵן וּמִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיֹוֹרֵד מִכָּאֵן; וְנִמְצָא
בְּנִגְעִים: "וְרָאָהּ הַכֹּהֵן", עַד שִׁיִּהְיֶה רוֹאֶה הַנֶּגַע
כֵּלּוּ כְּאַחַת^א.

(ג) רק אם הנגע גדל, אחרי שהכהן הסגירו לשבעה ימים.
(ד) אם הנגע גדל מזמן הראיה של תחילת השבוע, מטמאו,
ואם לא השתנה גודלו יסגירו שנית.

ג. אֵין הַבִּהְרֵת [מטמאת, אם] פּוֹשֶׁה לְתוֹךְ הַשְּׁחִין^ה,
וְלֹא לְתוֹךְ הַמִּכְוָה^ו, וְלֹא לְתוֹךְ מַחֲנֵת הַשְּׁחִין, וְלֹא
לְתוֹךְ מַחֲנֵת הַמִּכְוָה^ז; וְלֹא לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָקֵן, אֶף עַל
פִּי שֶׁנִּקְרְחוּ וְהִלֵּךְ הַשְּׁעָר מִהֵן, שְׁנַאֲמַר^ח: "וְאִם פֶּשֶׁה
תִּפְשֶׁה הַמִּסְפָּחַת בְּעוֹר^ט". אֲכָל הַבִּהְרֵת שֶׁפִּשְׁתָּ לְתוֹךְ
הַבִּהֶק, הָרִי זֶה פְּשִׁיּוֹן^ט.

(ה) שהתקלף העור מחמת מכה מעץ או ברזל וכדומה,
והבהרת התפשטה על המקום המוכה. (ו) שהתקלף העור
מכוויה, והבהרת התפשטה לתוכה. (ז) השחין והמכווה
כשמתחילים להתרפא, ונהיה עליהם קרום דק. (ח) ולא
בשחין ומכווה, ולא בראש ובזקן שהתורה קבעה להם דינים
מיוחדים לענין נגעים. (ט) מכיוון שבוהק אינו נגע, ודינו
ככל עור הבשר.

ד. הַשְּׁחִין וְהַמִּכְוָה וְהַבִּהֶק וּמַחֲנֵת הַשְּׁחִין וּמַחֲנֵת
הַמִּכְוָה, שֶׁהֵיוּ חוֹלְקִין [=מפרידים] בֵּין הָאֵם [-הבהרת
המקורית] לַפְּשִׁיּוֹן [אחרי הסגר ראשון] - אֵינוֹ סִימָן טְמָאָה;
הַסְּגִירוֹ [הסגר שני], וְהִלְכוּ לָהֶן עַד שֶׁנִּמְצָא הַפְּשִׁיּוֹן
סִמּוֹן לְאֵם - הָרִי זֶה מַחֲלָטִיָּא.

(י) אחרי שבעת ימי ההסגר. (יא) מכיוון שהנגע והפשיון
חזרו להיות סמוכים אחד לשני, חזר להיות סימן טומאה
של פשיון.

ה. בִּהְרֵת כְּגָרִיס^י, וּפְשִׁתָּה כְּחֻצֵי גָרִיס וְעוֹד^{יב},
וְהִלֵּךְ מִן הָאֵם^{יג} כְּחֻצֵי גָרִיס^{יד} - אֶף עַל פִּי שֶׁהִנּוֹתָר
מִן הָאֵם עִם הַפְּשִׁיּוֹן יָתֵר מִכְּגָרִיס, הָרִי זֶה טָהוֹר^{טו};
הֵיטָה כְּגָרִיס, וּפְשִׁתָּה [-התפשטה] כְּגָרִיס וְעוֹד, וְהִלְכָה
לָהּ הָאֵם^{טז} - תִּרְאֶה פִּתְחָלָה [-כבהרת חדשה], וְיִסְגִיר
שְׁבֻעַ אַחֵר שְׁבֻעִית^{יז}.

(יב) אחרי ההסגר. (יג) קצת יותר מחצי גריס. (יד) התמעט
הנגע מצדו השני. (טו) והתוצאה היא פשיון כשיעור
ה"עוד". (טז) מכיוון של נשאר שיעור גריס, מהנגע
המקורי. (יז) ולא נשאר מהנגע המקורי כלום, אלא נשאר
רק הפשיון. (יח) כדין נגע חדש שהכהן מסגירו לשבוע,

שְׁהִמְחִיָּה חוֹלֶקֶת אֶת הַנֶּגַע, וְנִמְצָא מִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ
וְיֹוֹרֵד מִכָּאֵן וּמִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיֹוֹרֵד מִכָּאֵן; וְנִמְצָא
בְּנִגְעִים: "וְרָאָהּ הַכֹּהֵן", עַד שִׁיִּהְיֶה רוֹאֶה הַנֶּגַע
כֵּלּוּ כְּאַחַת^א.

(כא) ואילו במקרה הזה, המחיה גורמת שלא יראה את כל
הנגע בבת אחת.

וְאִלוֹ הֵן רֹאשֵׁי אֲבָרִים שְׁאִינֶן מִטְּמָאִין בְּמַחֲנֵה:
רֹאשֵׁי אֲצָבָעוֹת יָדִים ורגלים, וְרֹאשֵׁי אֲזִנִּים, וְרֹאשׁ
הַחֹטֶם [=אף], וְרֹאשׁ הָעֵצְרָה [-איבר המילה], וְרֹאשֵׁי
הַדִּדִין שֶׁל אִשָּׁה; אֲכָל רֹאשֵׁי הַדִּדִין שֶׁל אִישׁ,
וְהַיִּבֵּלָת [=יבלת], וְהַדִּלְדוּלִין [-גידול בעור] - מִטְּמָאִין
בְּמַחֲנֵה [שצמחה בראשם].

ט. וְכָל רֹאשֵׁי אֲבָרִים אֵלוֹ, שֶׁהֵיָה מְקוּמָן יוֹשֵׁב
[-שטוח] כְּגָרִיס - מִטְּמָאִין בְּנִגְעִים; אֲכָל אִם הָיוּ עֲגָלִין
כְּרֹב כְּרִית [-טבע] בְּנֵי אָדָם, טָהוֹרִין. בִּיצֵד? בִּהְרֵת
כְּגָרִיס בְּרֹאשׁ חֲטָמוֹ, אוֹ בְּרֹאשׁ אֲצָבָעוֹ, שׁוֹפֵעַת אֵילָף
וְאֵילָף - טָהוֹר, שְׁנַאֲמַר^ז: "וְרָאָהּ הַכֹּהֵן", עַד
שִׁירָאָהּ כֵּלּוּ כְּאַחַד.

פָּרָק ד

דיני הפשיון

א. הַפְּשִׁיּוֹן [=התפשטות הנגע] מִטְּמָא כֹּל [גודל] שֶׁהוּא
- וְהוּא, שִׁיִּהְיֶה הַפְּשִׁיּוֹן מֵאֶחָד מִמְּרֹאוֹת הַנֶּגְעִים^א;
אֲכָל אִם הָיָה הַפְּשִׁיּוֹן מִרְאָה בִּהֶק, אֵינוֹ פְּשִׁיּוֹן. וְאֵין
הַפְּשִׁיּוֹן סִימָן טְמָאָה, עַד שִׁיִּפְשֶׁה חוּץ לַנֶּגַע; אֲכָל
אִם פֶּשֶׁה לְתוֹךְ הַנֶּגַע, הָרִי הוּא כְּמוֹת שֶׁהָיָה.

(א) גם אם אינו ממראה הנגע הראשון.

בִּיצֵד? בִּהְרֵת וּבִתּוֹכָהּ בֶּשֶׁר חַי [=כריא] פְּחוֹת
מִפְּעֻדָּשָׁה, וְהַסְּגִירוֹהָ [הכהן שבעה ימים], וּבִסּוּף הַשְּׁבֻעַ
נִתְמַעֵטָה הַמַּחֲנֵה מִמָּה שֶׁהֵיטָה^ב, אוֹ שֶׁהִלֵּךְ הַבֶּשֶׁר
הַחַי כֵּלּוּ - אֵין זֶה פְּשִׁיּוֹן; שְׁאִין הַבִּהְרֵת פּוֹשֶׁה
לְתוֹכָהּ, אֲלֹא לְחוּצָהּ לָהּ.

(ב) וכל המקום של הבשר החי נהפך לבהרת.

ב. אֵין הַפְּשִׁיּוֹן סִימָן טְמָאָה, עַד שִׁיִּהְיֶה אַחֵר
הַסְּגִיר^ג; אֲכָל אִם בָּא בִּתְחִלָּה, וְרָאָהּ הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ואם אחרי השבוע הראשון לא נהיה בנגע סימן טומאה, מסגירו הכהן שבוע נוסף לראות האם נהיה בו סימן טומאה.

הַסְּגִירוֹ שְׁבוּעַ אַחֵר שְׁבוּעַ, וְלֹא נִוְלַד לוֹ סִימָן טְמֵאָה וּפְטֹרוֹ, וְלֹאֲחֵר הַפֶּטֶר [ט-טהרה] פֶּשֶׁה הִנָּגַע כָּל שָׁהוּא - הָרִי זֶה מִחֻלָּט.

ח. בְּהֵרֶת שְׁטִיחָה מִתּוֹךְ הַסְּגִירָא אוֹ מִתּוֹךְ הַחֲלֹט - שֶׁהָלְכוּ מִמֶּנָּה סִימָנֵי הַטְּמֵאָה - אֵין מְסַגְרִין בָּהּ לְעוֹלָם לֵב.

(לא) שהסגירה פעמיים ולא נולדו סימני טומאה. (לב) ואם נולדו בה סימני טומאה כגון פשיון, שיער לבן או מחיה - מחליטים מיד.

ט. בְּהֵרֶת לֵג • שְׁפָנְסָה

וּפִשְׁתָּה לְכָמוֹת שְׁהִיתָהּ, אוֹ שְׁפָשְׁתָּהּ, וְחִזְרָה לְכָמוֹת שְׁהִיתָה - הָרִי הוּא בְּטִהְרָתוֹ.

(לג) כגריס (לד) אחרי שטיהרה הכהן. (לה) לגודל שהיתה לפני שהתמעטה.

י. בְּהֵרֶת כְּגָרִיס, וּבָהּ מִחְיָה פְּעֻדָּשָׁה, וְשָׁעַר לָבָן בְּתוֹךְ הַמִּחְיָה, וְהַחֲלִיטוּ, וְלֹאֲחֵר הַחֲלִיט הָלָכָה הַמִּחְיָה לֵי - טָמֵא מִפְּנֵי שָׁעַר לָבָן; הֵלֶךְ הַשָּׁעַר הִלָּכָן - טָמֵא מִפְּנֵי הַמִּחְיָה. הִיָּה הַשָּׁעַר הִלָּכָן בְּתוֹךְ הַבְּהֵרֶת, וְהֵלֶךְ הַשָּׁעַר הִלָּכָן - טָמֵא מִפְּנֵי הַמִּחְיָה; הָלָכָה הַמִּחְיָה - טָמֵא מִפְּנֵי שָׁעַר לָבָן.

(לו) מפני שני סימני הטומאה. (לז) והתפשטה הבהרת לתוכה ונמצא השיער הלבן בתוך הבהרת.

יא. בְּהֵרֶת, וּבָהּ מִחְיָה וּפִשְׁיֹן - הָלָכָה הַמִּחְיָה - טָמֵא מִפְּנֵי הַפִּשְׁיֹן; הֵלֶךְ הַפִּשְׁיֹן - טָמֵא מִפְּנֵי הַמִּחְיָה. וְכֵן בְּשָׁעַר לָבָן וּבְפִשְׁיֹן לֵח.

(לח) שהיו ביחד על הבהרת, שהדין הוא שמכיוון ששניהם סימני טומאה לכן אם הלך אחד מהם, הנגע טמא בגלל סימן הטומאה השני.

הַחֲלִיטוּ בְּשָׁעַר לָבָן, וְהֵלֶךְ הַשָּׁעַר, וְחִזְרָה בּוֹ שָׁעַר לָבָן אַחֵר, אוֹ שְׁנוּלְדָהּ לוֹ מִחְיָה, אוֹ פִשְׁיֹן; אוֹ שֶׁהַחֲלִיטוּ בְּמִחְיָה, וְהָלָכָה הַמִּחְיָה, וְנוּלְדָהּ לוֹ מִחְיָה אַחֶרֶת, אוֹ שָׁעַר לָבָן, אוֹ פִשְׁיֹן; אוֹ שֶׁהַחֲלִיטוּ בְּפִשְׁיֹן, וְהֵלֶךְ הַפִּשְׁיֹן, וְחִזְרָה בּוֹ פִשְׁיֹן

השנת הראב"ד

והלכה.. הפטר א"א זה המחבר פעם מפרש ופעם סותם מה שצריך לפרש כי זו הפסקא לא תמצא אלא שחזרה למקומה קודם שפטרו שאם חזרה אחר שפטרו הרי אמרו תראה בתחלה.

הרי זה יסגיר או יפטור א"א המשנה אמרה בזה ר"ע מטמא וחכמים מטהרין ובפיסקא שלמטה מזו ר"ע אומר תראה בתחלה וחכמים מטהרין ולפיכך א"א להעמיד אותה פיסקא שכנסה ופשטה או פשתה וכנסה בתוך ימי הסגר כמ"ש דא"כ ר' עקיבא למה היה מטמא כלומר מחליט ואולי לא כתב זאת כנגד אותה הפיסקא אלא שמועה בפני עצמה עשה והפיסקא שכתב למטה בהרת שכנסה אחר הפטור ופשטה לכמות שהיתה וכו' היא כנגד אותה הפיסקא שכתבתי כנסה ופשטה או פשתה וכנסה ר"ע מטמא וחכמים מטהרין.

הִיתָה בּוֹ בְּהֵרֶת וְהַסְּגִירוֹ, וְהָלָכָה • הַבְּהֵרֶת בְּסוֹף יְמֵי הַסְּגִיר, וְחִזְרָה בְּהֵרֶת בְּמִקְוֵהָ יֵט שְׁהִיתָה - הָרִי הִיא כְּמוֹת שְׁהִיתָה [א-אינה]

נִתְמַעְטָה בְּתוֹךְ יְמֵי הַסְּגִיר, וּפִשְׁתָּה וְחִזְרָה כְּמוֹת שְׁהִיתָה, אוֹ שְׁפָשְׁתָּה כִּי וְנִתְמַעְט הַפִּשְׁיֹן, וְחִזְרָה כִּי כְּמוֹת שְׁהִיתָה - הָרִי • זֶה יִסְגְּרִיכִי (אוֹ יִפְטֹרִיכִי).

(יט) באותו מקום עצמו של הבהרת (כ) באותו גודל, שהיתה בתחילת השבוע.. (כא) אחרי ההסגר. (כב) בתוך ימי ההסגר. (כג) בסוף ההסגר. (כד) אם הוא בסוף שבוע ראשון. (כה) אם המקרה הוא בסוף שבוע שני.

יב. בְּהֵרֶת כְּגָרִיס, וּפִשְׁתָּה כְּגָרִיס, וְנוּלַד בְּפִשְׁיֹן מִחְיָה אוֹ שָׁעַר לָבָן, וְהָלָכָה לָהּ הָאֵם - תִּרְאָה בְּתַחֲלָה [כ-בהרת חדשה]. הִיתָה בּוֹ בְּהֵרֶת כְּגָרִיס וְהַסְּגִירוֹ, וּבְסוֹף הַשָּׁבוּעַ וְהָרִי הִיא [גדלה] כְּסָלַע - סָפַק שְׁהִיא הִיא, סָפַק שֶׁאֲחֵרֶת בָּאָה תַּחְתִּיהָ כִּי - הָרִי זֶה טָמֵא.

(כו) והוחלט. (כז) ופשטה, והיא טמאה. (כח) ושעונה הסגר. **יג. בְּהֵרֶת כְּגָרִיס, וְחוּט [דק נגוע] יוֹצֵא מִמֶּנָּה - אִם יֵשׁ בּוֹ רֹחֵב שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - זִזְקָה [ז-זקקה כדי להיטמאות] לְשָׁעַר לָבָן וּלְפִשְׁיֹן, אֲבָל לֹא לְמִחְיָה; שְׁאֵין הַמִּחְיָה סִימָן טְמֵאָה - עַד שֶׁתִּקֵּיף אוֹתָהּ הַבְּהֵרֶת, וְיִהְיֶה בֵּין סוֹף הַמִּחְיָה וְסוֹף הַבְּהֵרֶת רֹחֵב צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת. הִיוּ שְׁתֵּי בְּהֵרוֹת, וְחוּט יוֹצֵא מִזֹּו לֹו - אִם יֵשׁ בּוֹ רֹחֵב שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, מְצָרְפָן; וְאִם לֹאוֹ, אֵינוֹ מְצָרְפָן.**

(כט) ואם יש שתי שערות לבנות בתוך החוט, או אם התרחב החוט המנוגע, טמא. (ל) כי אי אפשר למחיה, להימצא במקום צר שכזה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. השחין והמכה - כל זמן שהן מכות טריות - הן הנקראין 'מוֹרְדִין', ואינם מטמאים בנגעים כלל. חיו [=הבריאות] השחין והמכה, ונתרפאו רפוי גמור - אף על פי שהמקום צלקת, ואינו דומה לשאר העור - הרי הן פעור הבשר לכל דבר, ומטמאין בשלשה סימנים [=שער לבן, מחיה ופשיון], ויש בהן הסגר שני שבועות כמו שבארנו.

ד. התחילו השחין והמכה לחיות ולהתרפאות, ונעשת עליהן קלפה [=קרום] פקלפת השום - זו היא "צרכת השחין" האמורה בתורה⁹, ו"מחית מכה" האמור שם¹⁰; ומטמאות בשני סימנים: בשער לבן או בפשיון, ואין בהן הסגר אלא שבוע אחד. כיצד?¹¹ בהרתו שהיתה בצרכת השחין או במחית המכה - אם היה בה שער לבן, יחליט. לא היה בה שער לבן - נסגיר שבוע אחד, ויראה בסוף השבוע: אם נולד בה שער לבן, או פשת - יחליט. ואם לא נולד בה כלום, יפטור; פשת לאחר הפטור, או נולד בה שער לבן - יחליט.

ה) כיצד התהליך של נגע בצרכת השחין או במחית המכוה. וכן שאר מראות הלוכלן שטמאות את המצורע.

ה. השחין והמכה אין מצטרפין זה עם זה; לפיכך חלקן הכתוב¹², לומר שאין מצטרפין זה עם זה, ואין פושין זה לזה¹³, ואין פושין לעור הבשר, ולא בהרת עור הבשר פושה לתוכן¹⁴.

ז) אם היו במצורע כחצי גריס שחין וכחצי גריס מכוה, אין מצטרפים לכגריס ומטהרים אותו. ח) דין השחין ודין המכוה, נכתבו בתורה בנפרד. ט) אם פשה הנגע הנמצא באחד משניהם, לשני, אין זה נחשב לסימן טומאה. י) וכן אם פשה הנגע לעור, אין זה נחשב לסימן טומאה. יא) הפשיון מטמא רק אם פשה במקום אותה המחיה עצמה.

פיצד? היה שחין בצד המכה, ובהרת פגריס בשתייהן [יחד]¹⁵ - הרי זה טהור¹⁶; היתה באחת מהן, ופשת לשניה, או שפשת לעור הבשר - טהור. היתה בהרת בעור הבשר, ופשת לאחת מהן - אינו פשיון.

אחר, או שנוֹלְדָה בו מחיה, או שער לבן - הרי זה בטמאתו כמות שהיה.

אחד הטמא שהחלט בתחלה לט, או שהחלט בסוף שבוע ראשון, או בסוף שבוע שני, או אחר הפטור¹⁷ - הואיל והחלט מפל מקום - אינו טהור, עד שלא ישאר בו סימן טמאה; לא סימן שהחלט בו, ולא סימן אחר.

לט) בראייה ראשונה של הכהן, כגון שהיו בו מחיה או שערות לבנות. מ) ע"י אחד מסימני הטומאה. מא) אחר שטיהרו הכהן נולד בו סימן טומאה והוחלט, ואחר כך הלך סימן זה ובא סימן אחר במקומו.

~ יום חמישי ג' תשרי ~

פֶּרֶק ה

דיני מכוה ושחין.

א. מי שהיתה לו מכה בעור בשרו, ונפֶּשֶׁט [התקלף] העור מחמת המכה - אם היתה המכה מחמת האש, כגון שנוֹכָה בגחלת או ברֶמֶץ [=אפר] או בכרזל שלפנו באש ובאבן שלפנה באש וכיוצא בהן - הרי זו נקראת 'מכה'. ואם היתה המכה שלא מחמת האש - בין שלקה באבן או בעץ וכיוצא בהן, בין שהיתה המכה מחמת חלי הגוף, כגון גרב או חזזית [=מיני פריחות] שהפסיד העור, או שחפת וקדחת או דלקת וכיוצא בהן [=מחלות עור] שהשחיתו העור - הרי זה נקרא 'שחין'.

ב. לבן שפוד¹⁸ והכה בוי - אם היה ראשו מברז [=מעוגל], הרי זו מכה¹⁹; ואם היה ראשו חד, הרי זה ספק אם היא מכה או שחין. לקה במי טבריה, או בגפת [=פסולת ימים], וכיוצא בהן - הרי זה שחין.

א) באש. ב) דקר איתו. ג) כי באופן כזה המכה קדמה לכוויה, וכשנכוה אחר כך, הכוויה ביטלה את המכה. ד) ספק אם המכה קדמה ואז הכוויה ביטלה אותה, או שהכוויה קדמה והמכה שקיבל אחר כך ביטלה את הכוויה.

9. ויקרא-תזריע, יג, כג. 10. שם, פסוק כד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאות צרעת קכה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כב) אם נראה בהן נגע. (כג) ודינן כנגעי עור הבשר. (כד) ובנגעי עור הבשר, הוא כן סימן טומאה.

(יב) חלק מהבהרת נמצאת בשחין וחלק במכוה. (יג) כי השחין והמכוה אינם מצטרפים.

וכיצד מטמאין בשגי סימנין ובשגי שבועות? שאם היתה בהרת בקרחתו או בגפחתו - אם היתה בה מחיה^כ, יחליט. לא היתה בה מחיה, יסגיר ויראה בסוף השבוע: אם נולדה בה מחיה או פשיון - יחליט. לא נולד בה כלום, יסגיר שבוע שני: פשת או שנולד בה מחיה, יחליט. לא נולד בה כלום, יפטור; ואם פשת או נולד בה מחיה לאחר הפטר, יחליט.

(כה) בשר חי.

י. הקרחת והגפחת, אינן מצטרפות זו עם זו, שנאמר^ל: "בקרחתו או בגפחתו" - מלמד שהן שמים, ואין פושות מזו לזו, ולא לשאר עור הבשר, ולא בהרת עור הבשר פושה לתוכן.

יא. הקרחת או הגפחת או הזקן שנקרת, ונעשה בהן^{כו} שחין או מכוה - מטמאין בשחין ובמכוה כעור הבשר; שהראש או הזקן שנקרתו - כעור הבשר לכל דבר, אלא שאין מטמאין בשער לבן. (כו) במקום שנקרת השיער.

הראש והזקן, קדם שיצמח בהן השער ועדין לא העלו שער מעולם, וכן הדלדולין [=גידולים] שפראש ושבזקן - הרי הן כעור הבשר, ומתטמאין בשלשה סימנין^{כז} ושגי שבועות.

(כז) פשיון, מחייה ושיער לבן.

וכן זמן האשה^{כח} והסריס [=עקר] - עד שלא העלו שער, הרי הן כעור הבשר; ואם העלו שער, הרי הן כזקן האיש - שמתטמא בנתקים [=קרחת] כמו שיתבאר, ואינו מטמא בבהרת.

(כח) סנטר של אשה.

פרק ו

מקומות שבהם הנגע טהור.

א. אלו מקומות באדם שאין מתטמאין בבהרת: תוף העין, ותוף האזן, ותוף החטם, ותוף הפה,

היה בתוף פפו [=כף יד] צרבת שחין כגריס, ובה בהרת כגריס - יסגיר; שאף על פי שאינה ראויה לשער לבן^{יד} ולא לפשיון^{טו} - שמא יולד לו שחין אחר בצדה, ותפשה לתוכו.

(יד) כי לא צומחות שערות בכף יד. (טו) מכיוון שהנגע הוא בכל השחין, ואין מועיל פשיון לבשר.

ו. שחין שנעשה מכוה^{טז}, בטלה מכנה את השחין^{יז}; ומכנה שנעשה שחין, בטל שחין את המכוה^{יח}. אם אין ידוע אם שחין היו או מכנה - אין בכך כלום^{יט}; ששניהם סימן אחד, וטמאה אחת; ולא חלקן הכתוב, אלא לומר שאינן מצטרפין^כ.

(טז) שנהיה מכוה במקום של השחין. (יז) ודינה כמכוה. (יח) ודינה כשחין. (יט) ומטמא. (כ) להיחשב כנגע אחד.

ז. הסגירו בבהרת שבשחין, ובסוף השבוע נעשה עור הבשר [-התרפא], או שהסגירו בעור הבשר, ובסוף השבוע נעשה שחין - יראה בתחלה [=כחדש]. ח. מי שנשר כל שער ראשו - בין מחמת חלי, בין מחמת מכה שאינה ראויה לגדל שער, בין שאכל דברים המשירין את השער, או סף [=מרת] דברים שהשירו שער - אף על פי שראוי לגדל לאחר זמן, הואיל ואבד כל שער ראשו עתה, הרי זה נקרא 'קרחת', או 'גפח'; אם נשר שער מן הקדקדא ולמטה שופע לאחריו, עד פקה [=חוליה] של צוואר - נקרא 'קרחת'; ואם נשר מן הקדקדא ולמטה שופע לפניו, עד פנגד פדחתו [=מצח] - נקרא 'גפח'.

(כא) שנמצא במרכז הראש.

ט. הקרחת והגפחת - מטמאות^{כב} בשגי סימנין, במחיה ובפשיון, ויש בהן הסגר שגי שבועות, שנאמר בהן^{כג}: "כמראה צרעת, עור בשר"^{כד}. ולפי שאין בהן שער, אין השער הלכן סימן טמאה בהן^{כה}.

11. ויקרא-תזריע, יג, מג. 12. ויקרא-תזריע, יג, מב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ד. אלו בהרות טהורות: גוי שהיתה בו בהרת, ונתגיר, היתה בעבר¹², ונולד, בקמט, ונגלה [=נפשט], בראש ובזקן פשה בהן שער, ונקרחו ונשר כל השער ונתגלתה הבהרת, היתה בשחין ובמכה פשה מורדין, והעלו צרבת - הרי אלו טהורות.

(יב) ונחשב נגע במקום שאינו גלוי.

וכן אם היתה הבהרת בראש או בזקן קדם שיעלו שער מעולם, והעלו שער והלך השער, או שהיתה הבהרת בעור, ונעשה מקומה שחין או מכה וחי והרי היא בעור הבשר - אף על פי שתחלתה וסופה טמא - הואיל והיתה טהורה בינתיים, הרי זו טהורה.

נשתנו מראיהן [אחר השינויים האמורים] - בין שהעזו [-הלבינו יתר] בין שפכו, יראו בתחלה¹³. כיצד? גוי שהיתה בו בהרת בקרום ביצה, ולאחר שנתגיר נעשה פסלג, או שהיתה פסלג, ולאחר שנתגיר נעשה בקרום ביצה - תראה בתחלה. וכן בקטן שנולד, ובקמט שנגלה, ובראש ובזקן שנקרחו, ובשחין ובמכה שחיו - אם נשתנו מראי אותן הבהרות, יראו בתחלה; ואם לא נשתנו, הרי הן טהורות.

(יג) הכהן צריך לראות את הנגעים האלו כאילו הם נגעים חדשים, ואם הם ראויים להטמאות, הרי הוא טמא.

ה. כל ספק נגעים, חוץ משני הספקות שמנינו כבר¹⁴ - טהור, עד שלא נזקק לטמאה¹⁵ [-לא נטמא בוודאות]; אבל משנזקק לטמאה, ספקו טמא. כיצד¹⁶? שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת כגריס ובזה פסלע, הסגירן, ובסוף השבוע והרי בזה פסלע ובזה פסלע, ואין ידוע באיזה מהם פשתה¹⁷ - בין בשני אנשים, בין באיש אחד [ולו שני נגעים] - הרי זה טהור; שאף על פי שודאי פשה הנגע בזה [האיש] - הואיל ואינו יודע איזו היא הבהרת שפשתה - הרי זה טהור, עד שיודע באיזה נגע טמא.

(יד) ספק אחד: שיש ספק אם בהרת קדמה או שיעור לבן קדם, וספק שני: בהרת שהיתה כגריס, ואחרי ההסגר מצא כסלע, וספק אם היא אותה הבהרת ופשתה, או שהראשונה הלכה וזו אחרת היא. (טו) שלא הוחלט, ואפילו אם הוסגר. (טז) באיזה אופן, ספק שלא הוזקק לטמאה,

והקמטין שבבטן, והקמטין שבצואר, ותחת היד, ובית השחי, וכף הרגל, והצפרן, והראש והזקן שיש בהם שער, והשחין¹⁸ והמכה¹⁹ המורדין.

(א) מכה שנוצרה על ידי הכאה או חולי. (ב) מכה שנוצרה מכוויה. (ג) שהם טריים, ועדיין לא התרפאו.

כל אלו המקומות - אין מתטמאין בנגעים, ואין מצטרפין [לשיעור] בנגעים, ולא הנגע פושה לתוכן, ואין מטמאין משום מחיה²⁰, ואין מעכבין את ההופך פלו לכן [מליטה]²¹, שנאמר²²: "בעור בשרו", וכל אלו אינו עור גלוי, אלא מהן שאינו עור, ומהן שהוא עור והוא מכסה ואינו גלוי²³. ואדם השפטים נדון בבית הסתרים [=אברים פנימיים]²⁴, ואינו מטמא בנגעים.

(ד) ואם הנגע פשה לתוכם אחרי ההסגר, אינו מטמא. (ה) ואם הנגע נמצא מסביב למקומות אלו, אין זה סימן טומאה של 'מחית בשר'. (ו) ואם הנגע התפשט, בכל בשרו, וכולו נעשה לבן, טהור, אפילו אם לא התפשט למקומות האלו. (ז) ומתמעטים מהפסוק, 'בעור בשרו'. (ח) ומתמעטים מהפסוק, 'לכל מראה עיני הכהן'. (ט) כי בשעה שהאדם סוגר את פיו, החלק הזה אינו נראה.

ב. הראש והזקן שנשר כל שערן, והשחין והמכה שהעלו צרבת²⁵ - מתטמאין בבהרת כמו שבארנו, ואין מצטרפין זה עם זה [לשיעור נגע], ואין נגע עור הבשר פושה לתוכן, ואין מטמאין משום מחיה; אבל מעכבין את ההופך פלו לכן [מליטה].

(י) שהתחילו להתרפאות, ונהיה עליהם כמין קלפיה של עור דק.

השנת הראב"ד

בהרת הסמוכה א"א זו אינה עיקר ר' יוסי ברי' קתני לה והלא שאלו את ר"א הרי שעלתה לתוך ידו בהרת כסלע ומקומה צרבת שחין אמר להם יסגיר אמרו לו למה לשיער לבן אינה ראויה לפשוין אמר להם שמא תכנוס ותפשה הא למדת שאע"פ שאינו ראוי לכולן אם ראוי לאחת מהן יסגיר ויחליט באותו סימן הראוי לו וגם זה ראוי למחיה ולשיער לבן ואע"פ שאינו ראוי לפשוין ועוד שראוי לפשוין מצד אחד.

ג. בהרת • הסמוכה

[=צמודה] לראש או לעין ולאזן וכיוצא בהן²⁶, או לשחין או למכה - טהורה, שנאמר²⁷: "וראה הפה את הנגע בעור הבשר" - שיהיה כל שחוצה לנגע בעור הבשר, וראוי לפשוין.

(יא) שאר המקומות המבוארים לעיל הלכה א שאינם עור גלוי, ואם הנגע פשה לתוכם אינו מטמא.

13. ויקרא-תזריע, יג, ב. 14. ויקרא-תזריע, יג, ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טהור. (יז) אינו זוכר במי היתה בהרת כגריס לפני ההסגר, ובמי כסלע. **ו. מִשְׁנֻזָּק לְטִמְאָה, סִפְקוֹ טָמֵא. בֵּיצַד? שְׁנִים שָׁבָאוּ אֶצֶל כֹּהֵן, בָּזָה בַּהֲרַת כְּגָרִיס וּבָזָה בַּהֲרַת כְּסֹלֶע, וְהִסְגִּירָן, וּבִסּוֹף הַשָּׁבוּעַ וְהָרִי בָזָה כְּסֹלֶע וְעוֹד וּבָזָה כְּסֹלֶע וְעוֹד - שְׁנֵיהֶם טָמְאִין^{יח}; חֲזָרוּ שְׁנֵיהֶם לְהִיּוֹת כְּסֹלֶע, שֶׁהָרִי הֵלַךְ הַפְּשִׁיּוֹן מֵאֶחָד מֵהֶן^{יט} - הוֹאִיל וְאִינוּ יוֹדְעֵי אֵיזָה הוּא - שְׁנֵיהֶם בְּטִמְאָתָן, עַד שֶׁיִּחְזְרוּ שְׁנֵיהֶם לְהִיּוֹת כְּגָרִיס. וְזֶה הוּא שְׁאֵמְרוּ: 'מִשְׁנֻזָּק לְטִמְאָה, סִפְקוֹ טָמֵא'.**

(יח) כי הבהרת התפשטה אצל שניהם. (יט) מזה שבתחילה היה בו כסלע.

יח) כי הבהרת התפשטה אצל שניהם. (יט) מזה שבתחילה היה בו כסלע.

וְכֵן מִי שֶׁהִיָּתָה בּוֹ בַּהֲרַת, וּבָהּ שָׁעַר לָבֶן שֶׁקָּדַם אֶת הַבַּהֲרַת, וְשָׁעַר לָבֶן שֶׁהִפְכָּתוּ^כ [-שנעשה ע"י] הַבַּהֲרַת^כ, וְאִינוּ יוֹדְעֵי זֶה שֶׁקָּדַם^{כא} מִזֶּה שְׁנֵהֶפֶךְ - אִם מִתּוֹךְ הַסֵּגֶר נִסְתַּפֵּק לוֹ^{כב}, הָרִי זֶה טָהוֹר^{כג}. וְאִם אַחֵר הִחְלִיט^{כד}, הָרִי זֶה טָמֵא, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵלַךְ שָׁעַר אֶחָד מֵהֶן, וְאִינוּ יוֹדְעֵי אֵיזָה הֵלַךְ - אִם הַשָּׁעַר שֶׁהָיָה סִימָן טָמְאָה^{כה}, אוֹ הַשָּׁעַר הָאֲחֵרִי^{כו}.

(כ) שאחרי ההסגר נמצאו ארבע שערות לבנות, שתיים שקדמו לבהרת ואינן סימן טומאה. ושתיים שנולדו בבהרת והן סימן טומאה. (כא) אין הכהן מכיר בין השיער שקדם לשיער שנהפך. (כב) שאחרי ההסגר מצא את ארבע השערות, ולא הבחין בין אלו שקדמו לבהרת ובין אלו שהבהרת הפכה אותן. (כג) למרות שבוודאי יש כאן סימן טומאה, בגלל שאינו יודע איזו שערות הן המטמאות. (כד) כגון שבהתחלה הוא הבחין בין השערות והחליט, ואחר כך נשרו שתיים, ואינו יודע איזו נשרו. (כה) דהיינו השערות שהבהרת הפכה אותן ללבן. (כו) השערות שהיו לבנות, לפני שהופיעה הבהרת.

ז. מִי שָׁבָא אֶצֶל כֹּהֵן, וְרָאָהוּ שֶׁהוּא צָרִיךְ הַסֵּגֶר^{כז} אוֹ שֶׁהוּא פְּטוּר^{כח}, וְעַד שֶׁלֹּא הִסְגִּירוֹ אוֹ עַד שֶׁלֹּא פְּטָרוֹ, נוֹלְדוֹ לוֹ סִימָן טָמְאָה - הָרִי זֶה יַחְלִיט; וְכֵן אִם רָאָהוּ שִׁישׁ בּוֹ סִימָן טָמְאָה, וְקִדְּם שִׁיחְלִיטוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ 'טָמֵא אַתָּה', הִלְכּוּ לָהֶם סִימָן טָמְאָה - אִם הָיָה בְּתַחֲלָה אוֹ בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, יִסְגִּירוּ^{כט}; וְאִם הָיָה בְּסוֹף שָׁבוּעַ שְׁנִי אוֹ לְאַחֵר הַפֶּטֶר, יִפְטָרוּ אוֹתוֹ.

(כז) שבא אליו בפעם הראשונה, או בסוף השבוע הראשון של ההסגר, ואין בבהרת סימן טומאה, שהדין הוא שצריך להסגירו. (כח) שראה את הבהרת אחרי ההסגר של

פֶּרֶק ז

דיני בהרת.

א. מִי שֶׁהִיָּתָה בּוֹ בַּהֲרַת וְהִחְלִט בְּאֶחָד מִסִּימָנֵי טָמְאָה בֵּין בְּתַחֲלָה^א [כשראהו הכהן] בֵּין אַחֵר הַסֵּגֶר^ב, או שֶׁהִסְגֶּר, וְאַחֵר כִּף פְּרָחָה הַצָּרְעָת בְּכָלוֹ וְנִהַפֵּךְ לָבֶן, בֵּין שְׁנֵהֶפֶךְ מִתּוֹךְ הַסֵּגֶר בֵּין מִתּוֹךְ הִחְלִט - הָרִי זֶה טָהוֹר; וְאִם אִם הַסֵּגֶר^ב, וְלֹא נוֹלַד לוֹ סִימָן טָמְאָה, וְנִפְטָר, וְלֹא אַחֵר הַפֶּטֶר פְּרָחָה הַצָּרְעָת בְּכָלוֹ - הָרִי זֶה טָמֵא מִחְלָטִי.

(א) בסוף השבוע הראשון או השני, נמצא סימן טומאה והוחלט. (ב) למשך שבועיים. (ג) מכיון שהפריחה נחשבת לפשיון שטמא, ואינו נחשב מצורע שנהפך כולו ללבן.

ב. הָבָא בְּתַחֲלָה, וְהוּא פָּלוֹ הַפֶּךְ לָבֶן - אִם הִיָּתָה בּוֹ מַחֲיָה אוֹ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת לָבָנוֹת, מִחְלָטִי^א [=מטמאין] אוֹתוֹ. אִם אֵין שֵׁם סִימָן טָמְאָה, מִסְּגִירִין אוֹתוֹ שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן: נוֹלַד בּוֹ שָׁעַר לָבֶן, אוֹ מַחֲיָה - מִחְלָטִי. לֹא נוֹלַד בּוֹ כָּלוּם, מִסְּגִירוֹ שָׁבוּעַ שְׁנִי: לֹא נוֹלַד סִימָן טָמְאָה - הָרִי זֶה טָהוֹר; שְׁדִין בַּהֲרַת זֶה הַגְּדוּלָּה^ב, כְּדִין בַּהֲרַת קִטְנָה^ג.

(ד) שהתפשטה על כל הגוף. (ה) שנמצאת על חלק מהגוף.

הַחְלִיטוֹ בְּשָׁעַר לָבֶן שֶׁנּוֹלַד בּוֹ, וְהִשְׁחִירוֹ שְׁתֵּיהֶן אוֹ אַחַת מֵהֶן, [או-] וְהִקְצִירוֹ שְׁתֵּיהֶן^א [-התקצרו השערות] אוֹ אַחַת מֵהֶן, נִסְמָךְ^ב [=נצמד] הַשְּׁחִין לַשְּׁתֵּיהֶן אוֹ לְאַחַת מֵהֶן, הִקִּיף הַשְּׁחִין אֶת שְׁתֵּיהֶן אוֹ אֶת אַחַת מֵהֶן^ג, אוֹ שֶׁחִלְקֵן הַשְּׁחִין^ד וּמַחֲטִית הַשְּׁחִין וּמַחֲטִית הַמִּכָּה וְהַמְכָּה וּמַחֲטִית אַחֵר, אוֹ מַחֲיָה - הָרִי זֶה טָמֵא, מִפְּנֵי שָׁבָא פָּלוֹ לָבֶן בְּתַחֲלָה.

(ו) הבא בתחילה כולו לבן, וטימאו הכהן בגלל שנולדו בבהרת שתי שערות לבנות. (ז) שמצד אחת של שתי השערות נהיה שחין, והוא מכסה חלק מהבהרת. (ח) פס דק של שחין מקיף את שתי השערות מכל הצדדים, אפילו שאינו מכסה כלל את הבהרת. (ט) שיש מעט שחין בין השערות, ומפסיק ביניהם. (י) מכיוון ששערות לבנות אינן סימן טומאה, כשצומחות במקומות האלו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁנֵהֶפֶךְ כָּלֹ לָבָן, וְטָהַר - אִם חֲזָר בּוֹ פַּעַדְשָׁה בִּשְׁרָחֵי, אֶפְלוֹ בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֲבָרִים - הָרִי זֶה מִחֶלֶט.
(י) מִשָּׂאֵר רֹאשֵׁי אֲבָרִים שְׂאִינִם מִטְּמָאִים בְּטוֹמֵאֵת מִחִיָּה.
(יח) וְאֵין לוֹ אֶת דִּין הַטְּהָרָה, כְּמוֹ לִנְגַע שֶׁהִתְפַּשֵּׁט וְהִפָּךְ כּוֹלֵל לָבָן.

נִהְפָּךְ כָּלֹ לְמִרְאָה צָרַעַת חוּץ מִפַּעַדְשָׁה, אֶפְלוֹ בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֲבָרִים שְׁנֵהֶפֶךְ לְבָהֶק - הָרִי זֶה טְמֵא מִחֶלֶט, שְׁנֵהֶפֶךְ מֵרֹאשׁ: "וְהָיָה כְּסִתָּה הַצָּרַעַת", לֹא הִבְהִיק. אֶפְלוֹ הָיָה מְקַצֵּת הַעֲדָשָׁה בִּשְׁרָחֵי, מִקְּצֵתָהּ בְּהֶק - הָרִי זֶה סִימָן טְמֵאָה.

(יט) מִכִּיּוֹן שְׂבוּחָה אֵינוֹ נִגַע וְאֵינוֹ מִטְּמֵא, לָכֵן הוּא מַעֲכָב בְּנִהְפָּךְ כּוֹלֵל לָבָן.

נִהְפָּךְ כָּלֹ לְמִרְאָה צָרַעַת וְטָהַר, וְאַחֵר כֶּף חֲזָר בּוֹ בִּשְׁרָחֵי מִרְאָה הִבְהִיק - הָרִי זֶה טָהוֹר, עַד שִׁירָאָה בּוֹ פַּעַדְשָׁה בִּשְׁרָחֵי, שְׁנֵהֶפֶךְ מֵרֹאשׁ: "וּבִיּוֹם הָרִאשׁוֹן בּוֹ בִּשְׁרָחֵי חִי",

השנה הראשונה

לֹא בְּהֶק. חֲזָר • בּוֹ פַּעַדְשָׁה, מְקַצֵּתָהּ בִּשְׁרָחֵי חִי וּמְקַצֵּתָהּ בְּהֶק - אֵינוֹ סִימָן טְמֵאָה, וְהָרִי הוּא בְּטָהֳרָתוֹ.

חזר .. מקצתה א"א אומר אני ספרו הטעמו שמה בספרו במשנת נגעים פ"ח וחכ"א בזה פחות מכדשה סימן טומאה בתחלה ואינו סימן טומאה בסוף והוא שיבוש שצריך להיות בזה פחות מכדשה וכן תמצא בח"כ בזה בזה סימן טומאה בתחלה ואינו סימן טומאה בסוף וכן עיקר.

ה. כָּל טְמֵא שֶׁפָּרַחַה הַצָּרַעַת בְּכָלֹ, טָהַר; וְנִתְּגַלָּה מִמֶּנּוּ פַּעַדְשָׁה בִּשְׁרָחֵי, נְטֵמָא; חֲזָר וְנִתְּפָסָה בְּצָרַעַת, טָהַר; חֲזָר וְנִתְּגַלָּה, נְטֵמָא; אֶפְלוֹ מֵאָה פְּעָמִים. הַתְּחִיל הַבִּשְׁרָחֵי הַחִי לְהִתְגַּלֹּת, וְהָרִי הוּא מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ, וְהַצָּרַעַת מִתְּמַעֲטָה - הָרִי זֶה בְּטָמְאָתוֹ, עַד שֶׁתִּתְּמַעֲטַת הַבְּהִירָה מִפְּגָרִים.

ו. כָּל [מקום] הָרֹאשׁ לְטְמֵא בְּנִגַע הַבְּהִירָה, מַעֲכָב אֶת הַהוֹפֵךְ כָּלֹ לָבָן [מליטה, אם במקומו לא נהפך]; וְכָל שְׂאִינֵי רֹאשֵׁי לְטְמֵא בְּנִגַע הַבְּהִירָה, אֵינוֹ מַעֲכָב. מֵיִצֵּד? פָּרַחַה בְּכָלֹ, אֲבָל לֹא בְּרֹאשׁ וּבִזְקָן. בִּשְׁחִין וּבִמְכוּהָ הַמְּוֹרְדִין, אוֹ שְׁנֵהֶפֶךְ פָּחוֹת מִפַּעַדְשָׁה כֹּא בִּשְׁרָחֵי חִי סְמוּךְ לְשִׁחִין וְלִמְכוּהָ הַמְּוֹרְדִין, וְלֹרֵאשׁ וְלִזְקָן - הָרִי זֶה טָהוֹר. חֲזָר הָרֹאשׁ וְהַזְקָן וְנִקְרָחוּ, וְכֵן אִם חִי הַשִּׁחִין וְהַמְּכוּהָ וְהָעֵלֹ צָרַבָּת - הָרִי זֶה

אֶחָד שֶׁפָּרַחַה הַצָּרַעַת בְּכָלֹ כְּאַחַת, וְאַחֵד שֶׁפָּשְׁתָּהּ וּפָרַחַה מֵעַט מֵעַט עַד שֶׁהִלְכִין כָּלֹ - אִם מִתּוֹךְ הַסֵּגֶר אוֹ מִתּוֹךְ הַחֶלֶט, טָהוֹר; וְאִם אַחֵר הַסֵּגֶר, טְמֵא; וְאִם בְּתַחֲלָה, יִסְגִּירָא.

(יא) מִכִּיּוֹן שֶׁהִפְשִׁיחַ מִטְּמֵא אַחֵר הַסֵּגֶר בְּלִבּוֹ.

אֶחָד שֶׁהָיָה כָּלֹ מִרְאָה אֶחָד, אוֹ שֶׁהָיָה כָּלֹ לָבָן בְּאַרְבָּעָה מִרְאֹת שֶׁבִּלְכָן וּבְאַרְבָּעָה שֶׁבִּפְתּוֹךְ [=מְעוּרָבִין בְּאַדְמוּמִיּוֹת] - הִפָּל מִצְטָרְפִין, בֵּין לְטָהֳרֹו בֵּין לְטְמֵאָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ג. הָיָה בּוֹ בְּהִירָה פְּגָרִים, וְכֵה מִחִיָּה פַּעַדְשָׁה, וְהִחֲלִט בְּמִחִיָּה, וּפָרַחַה הַצָּרַעַת בְּכָלֹ, וְאַחֵר כֶּף הִלְכָה הַמִּחִיָּה, אוֹ שֶׁהִלְכָה הַמִּחִיָּה תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף פָּרַחַה בְּכָלֹ, הָרִי זֶה טָהוֹר, וְאַפְלוֹ נִוְלַד לוֹ שְׁעָר לָבָן. נִוְלַדָּה בּוֹ מִחִיָּה - טְמֵא, שְׁנֵהֶפֶךְ מֵרֹאשׁ: "וּבִיּוֹם הָרִאשׁוֹן בּוֹ בִּשְׁרָחֵי חִי, יִטְמָא"; וְהוּא, שֶׁתִּתְּהִיָּה פַּעַדְשָׁה מִרְבַּעַת אוֹ יָתֵר.

(יב) וְכָל זֶמֶן שֶׁנִּשְׁאָרָה הַמִּחִיָּה, עוֹרְדָה בְּטוֹמֵאָתוֹ. (יג) עַל יְדֵי שִׁפְשֻׁתָהּ הַצָּרַעַת לְתוֹכָהּ. (יד) לִפְנֵי שִׁטְהִירוֹ הַכְּהֵן. (טו) כְּדִין נִגַע שֶׁהִתְפַּשֵּׁט בְּכּוֹלֹ.

הָיָה בּוֹ בְּהִירָה, וְכֵה שְׁעָר לָבָן, וְהִחֲלִט בִּשְׁעָר הַשְּׁעָר, וְאַחֵר כֶּף פָּרַחַה בְּכָלֹ - אִף עַל פִּי שֶׁשְׁעָר לָבָן בְּמִקוּמוֹ עוֹמֵד, טָהוֹר, שְׁנֵהֶפֶךְ מֵרֹאשׁ: "וּבִיּוֹם הָרִאשׁוֹן בּוֹ בִּשְׁרָחֵי חִי, יִטְמָא" - בְּמִחִיָּה מִתְּמַאָה זֶה שְׁנֵהֶפֶךְ כָּלֹ לָבָן אַחֵר הַחֶלֶט אוֹ אַחֵר הַסֵּגֶר, וְאֵינוֹ מִטְּמֵא בִּשְׁעָר לָבָן.

(טז) בֵּין בְּשִׁיעָר לָבָן שֶׁנִּוְלַד לִפְנֵי שֶׁכָּל גּוֹפּוֹ הִפָּךְ לָבָן, וּבֵין שֶׁנִּוְלַד אַחֲרֵי שֶׁכָּלֹ הִפָּךְ לָבָן.

הַחֲלִיטוֹ בִּפְשִׁיּוֹן, וְאַחֵר כֶּף פִּשְׁתָּהּ וּפָרַחַה בְּכָלֹ - טָהוֹר; וְאִם נִרְאִית בּוֹ מִחִיָּה, טְמֵא.

ד. אִף רֹאשֵׁי אֲבָרִים שְׂאִינֵן מִטְּמָאִין מִשּׁוּם מִחִיָּה שֶׁבִּתּוֹךְ הַבְּהִירָה, מִטְּמָאִין וּמִעֲפָכִין אֶת הַנִּהְפָּךְ כָּלֹ לָבָן.

מֵיִצֵּד? מִחֶלֶט אוֹ מִסֵּגֶר שֶׁהִלְכִין כָּלֹ בְּצָרַעַת, חוּץ מִפַּעַדְשָׁה בִּשְׁרָחֵי חִי - אֶפְלוֹ בְּרֹאשׁ אֶצְבָּעוֹ, אוֹ בְּרֹאשׁ חֲטָמּוֹ, וְכִיּוֹצֵא בִּהֵן" - הָרִי הוּא בְּטָמְאָתוֹ. וְכֵן זֶה

~ יום שישי ד' תשרי ~

פרק ח

דיני נתק.

א. נגעי הראש והזקן - הוא שפיל השער שבהן

מעקרו, וישאר • מקום

השער פנוי; וזה הוא

הנקרא 'נתק'. ואין נתק

פחות מבגדים [=חצי פול]

המרפע - בין שהיה מראהו עמק, בין שלא היה

עמק; ולא נאמר "עמק" בנתקין¹⁸, אלא לומר לך:

מה מראה עמק [הוא] בידי שמים, אף נתק המטמא

בידי שמים; להוציא שנתקו [=הסיר] אדם, שהוא

טהור. והאשה והסרים [=ערך] שהעלה זקנם שער,

הרי זה מטמא בנתקים.

(א) אינם כנגעי הגוף, שהם מראה לכן בעור.

ב. הנתקים מטמאין בשני סימנים - בשער צהב

דק, ובפשיון; ויש בהן הסגר שני שבועות. וכל זה

מפךש בתורה.

(ב) ולא על ידי נשירת שיער בלבד.

פיצד? מי שנולד לו נתק בראשו או בזקנו - אם

היה בו שתי שערות צהבין דקין או יתר, ואין שם

בנתק שער שחור כלל - יחליט. לא היה בו שער,

לא שחור ולא צהב - יסגיר שבוע אחד, ובשביעי

רואהו: אם נולד בו שער צהב דק, או שפשה הנתק

- יחליט; נולדו בו שתי שערות שחורות, יפטור

אותו. לא פשה, ולא נולד בו שער שחור ולא שער

צהב - יגלח סביבות הנתק, ולא יגלח הנתק [-רצועה

סביב הנתק], ויסגיר שבוע שני.

וחוזר ורואהו בסוף שבוע שני: אם פשה הנתק,

או נולד בו שער צהב דק - יחליט; לא נולד בו

כלום, יפטור; שאין בנתקין הסגר יתר על שני

שבועות. ואם אחר שפטרו נולד בו שער צהב, או

פשה - יחליט.

(ג) כדין נגע בעור הבשר.

טמא^כ, עד שתפרח הצרעת בהן; שהרי הן ראויין
לבהרת^כ.

(כ) שאם תצמח במקום זה, בהרת עם אחד מסימני טומאה

- תטמא. (כא) ואם כן, יש כאן שני צדדים מחמירים: א.

מקום הראש יותר מכעדשה. ב. שיש פחות מכעדשה בשור

חי בעור, ואף על פי כן טהור. (כב) למרות שבשעה

שפרחה בכולו, המקומות אלה לא היו ראויים לבהרת.

(כג) עכשיו, כשבא לפני הכהן.

היו בו שתי בהרות, אחת יש בה סימן טמאה ואחת

טהורה, ופרחה הטהורה לטמאה^כ, ואחר כך פרחה

בכלו - הרי זה טהור; מפני שהיה מחלט בטמאה^כ,

אף על פי שהטהורה

היא שפרחה. ולא • עוד,

אלא אפלו היו אחת

בשפתו העליונה ואחת

בשפתו התחתונה, או בשתי אצבעותיו, או בשני

ריסי עיניו, ובששן נדבקין זה לזה נראין שתי

הבהרות כבהרת אחת - הואיל ופרחה בכלו^כ, טהור.

(כד) וכל-שכן אם פרחה מטמאה לטהורה. (כה) כי כבר

היה טמא בגלל הבהרת הטמאה, ולכן זה נחשב להתפשטות

מתוך טומאה. (כו) כשהן מחוברות.

ז. יש מראה נגעו לפהן, ונשפר [=מרויח] מפני

שהקדים להראותו ולא נתאחר, ויש מראה

ומפסיד. פיצד? מי שהיה מחלט, והלכו להם

סימני טמאה, ולא הספיק להראותו לפהן עד

שפרחה בכלו - טהור; ואילו קדם והראה לפהן,

ויפטרו קדם שיהפך, ונהפך אחר הפטר - היה

מחלט, כמו שבארנו^כ.

(כז) שנגע הפורח בכל הגוף מתוך טהרה, מטמא.

היתה בו בהרת, ואין בה כלום^כ, ולא הספיק

להראותו לפהן עד שפרחה בכלו - הרי זה טמא,

וצריך הסגר; ואילו קדם והראה לפהן, והסגירו

קדם שיהפך, ונהפך מתוך הסגר - היה טהור, כמו

שבארנו^כ.

(כח) שום סימן טומאה. (כט) שנגע הפורח בכל הגוף מתוך

טומאה, טהור.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. כיצד מגלחין את הנתק? מגלח חוצה לו¹⁹, ומגיה שתי שערות סמוך לו, כדי שיהיה נפרד הפשיון. ונתגלחתו כשרה בכל אדם²⁰, שנאמר²¹ "והתגלח"ט, וכן כשרה בכל דבר. ואפלו היה נזיר²², הרי זה מגלח. הסגירו ולא גלחו - הרי זה מסגר.

ד. בסוף השבוע הראשון, אם לא נולדו בו סימני טומאה. (ה) את כל השיער הנמא מחוץ לנתק. (ו) מני שתי שורות של שערות סביב כל הנתק. (ז) מכיוון שפשיון בנתק, הוא שינשרו שערות נוספות מסביב לנתק. (ח) ולא דווקא על ידי כהן, כגילוח הטהרה אחר שנתרפא. (ט) משמע, בכל אופן שהוא. (י) ולא דווקא בתער, כתגלחת הטהרה. (יא) שאסור לו לגלח שער.

ד. "שער צהב" האמור בתורה²⁰, הוא שיהיה כתבנית [כדוגמת] הצהב. וזה שנאמר²¹ "דק", הוא שיהיה קצר [משאר השערות]; אבל אם היה ארוך - אף על פי שהוא צהב כתבנית הצהב, אינו סימן טמאה. ה. שתי שערות הצהבות הדקות - סימן טמאה. בין שהיו זו בצד זו, בין שהיו מרחקות זו מזו, בין שהיו באמצע הנתק, בין שהיו בסוף הנתק, בין שקדם הנתק את השער הצהב, בין שקדם השער הצהב את הנתק - הרי הן סימן טמאה; והוא שיהיו נטלות בזוג [מספריים], כמו שבארנו בשער הלכן.

ו. השער השחר המציל [מטהר] בנתקים²², אין פחות משתי שערות. ואינן מצילות, עד שהיו ארכן כדי לכף ראשן [ויגיע] לעקרון - בין שהיו זו בצד זו, בין שהיו מפזרות; והוא, שיהיו באמצע הנתק²³, וישאר מן הנתק פנוי בין השער השחר שבתוכו ובין השער שחוצה לו, כדי צמיחת שתי שערות. אבל אם נשאר השתי שערות השחרות בצד הנתק בסופו [בקצה] - אינן מצילות.

(ב) אם נמצא בנתק שיער שחר, בין שנשאר בתחילה בין צמח אחר ההסגר - טהור. (ג) ולא על גבול הנתק ממש סמוך לשערות המקיפות אותו.

כיצד מצילות? שאם נשאר בתוך הנתק שתי שערות שחרות - אף על פי שנולד בנתק שער צהב דק או שפשה, הרי זה טהור. החליטו בשער צהב

ז. שתי שערות שצמחו אחת שחרה ואחת לכנה או צהבה, אחת ארפה ואחת קצרה - אינן מצילות. ח. נתק שהחלט בשער צהב או בפשיון, ונולד בו שער שחר וטהר - אף על פי שהלך השער השחר - הרי זה טהור, עד שיוולד בו שער צהב אחר, או יפשה פשיון אחר מאחר שהלך השער השחר, שנאמר²²: "נרפא הנתק - טהור הוא" - פיון שנרפא הנתק - טהר, אף על פי שסימני טמאה במקומן. [שמחמתם נטמא]

ט. החליטו בשער צהב - בין שהחליטו בתחלה, בין שהחליטו בסוף שבוע ראשון, או בסוף שבוע שני, או שהחליטו אחר הפטור²³ - והלך השער הצהב, ונולד בו שער צהב אחר, או שנולד לו פשיון - הרי זה מחלט בשהיה.

(יד) ואחרי טהרתו, צמחו שתי שערות צהובות.

וכן אם החליטו בפשיון - בין בסוף שבוע ראשון, או בסוף שבוע שני, או אחר הפטר - והלך הפשיון, וחזר פשיון אחר, או שנולד לו שער צהב - הרי זה מחלט בשהיה; עד שלא ישאר סימן טמאה, או עד שיצמח בו שתי שערות שחרות.

י. שני נתקים זה בצד זה, ושטה [שורה] של שער שחר מפסקת ביניהן²⁴, ונפרץ²⁵ השער השחר, ונתק במקום אחד - הרי הוא [בטומאתו] פמות שהיה; שהשער השחר הנשאר ביניהן, הרי הוא בצד הנתק [ולא באמצע]. נפרצה השטה משני מקומות²⁶ - טהור, שהרי הנשאר מן השטה [הרי הוא] באמצע הנתק. וכמה יהיה בכל פרצה מהן? אין פחות מקומם צמיחת שתי שערות;

ואם היתה פרצה במקום • אחד כגריס -

השנת הראב"ד
ממקום .. טמא א"א אפילו נתפרץ
משני מקומות.

19. ויקרא-תוריע, יג, לג. 20. ויקרא-תוריע, יג, ל. 21. שם. 22. ויקרא-תוריע, יג, לו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ד' תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קלא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כג) שנשרו השערות אחרי שנטמא הנתק, בגלל שהיה בו שיער צהוב או פשיון. (כד) שנשרו אחרי שהנתק נטהר.

וְכֵן אִם הָיָה הַנֶּתֶק בְּזָקְנוֹ, וְנִתְקַן כָּל זָקְנוֹ - הָרִי זֶה טָהוֹר. וְאִם עַל פִּי שְׂאִין זֶה מְפָרֵשׁ בְּתוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, קִבְּלָהּ הִיא [ממשה רבינו], שְׂאֵם הָלֶךְ כָּל שְׂעֵר הַזָּקֵן - טָהוֹר, וְיִתְטַמֵּא עוֹר הַזָּקֵן שֶׁנִּקְרָח בְּנִגְעֵי עוֹר הַבֶּשֶׂר, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... בין שנתיק בלוי מתוך הסגר או מתוך החלטת או אחר הפטור, שנאמר: "קרח הוא, טהור הוא בו".

בשיטת הרמב"ם י"ל שלמד ש"הפך כולו לבן" הוא סימן טהרה מגזירת הכתוב ככל דיני הנגעים ולכן סובר שסימן זה הוא רק כאשר פורח מן הטמא, משא"כ הפורח מן הטהור וכן הבא בכולו לבן בתחלה טמא, כי בעצם ה"ז בגדר נגע צרעת.

אבל בפשוטו של מקרא, הטהרה האמורה בפסוק "כולו הפך לבן טהור הוא" היא מסברא, כיון שאם כולו הפך לבן אין זה חולי מסוים בחלק מהגוף כי אם טבע גופו, לכן לא פירש רש"י ההוספה "טהור הוא" שבכתוב כי קאי על האדם והוא כעין נתינת טעם לטהרת הנגע שכאשר "כולו הפך לבן" (מראה הדבר ש) "טהור הוא".

ועפ"ז נמצא שלפי פשוט"מ דין "כולו הפך לבן גוי" הוא לא רק בפורח מן הטמא אלא בכל אופן גם בהבא בכולו לבן תחלה, או פורח מן הטהור, כיון שאין זו גזירת הכתוב שהוא סימן טהרה בנגע, אלא מילתא בטעמא שזהו טבע אדם זה, וממילא אין נפק"מ באיזה אופן בא ובכל אופן אין כאן נגע.

אבל לענין נתק, כתב שב"פשה הנתק על כל ראשו כו' ה"ז טהור בין שניתק כולו מתוך הסגר או אחר הפטור שנאמר קרח הוא טהור הוא" אלא שכאן הוא רק אחרי הפטור ולא כשבא בתחלה כל ראשו נתק. (וראה כס"מ כאן שמקשה מאי שנא מבהרת דפורחת בכולו אחר פטור טמא. - ועל דרך זה, כתב הרמב"ם לענין בגדים שגם אחר הפטור אם בא כולו ירקק טהור.

לקו"ש ח"ב עמוד 80 והע' 32 מתוך "רמב"ם פרס המלך".

יג. הבא בתחלה וְכָל רֹאשׁוֹ נִתְקַן, או כָּל זָקְנוֹ

הָרִי זֶה טָמֵא; שֶׁהַפְּרָצָה עֲצָמָה נִתְקַן אַחֲרֶיהָ, וְהָרִי שְׂעֵר שָׁחֹר בְּצִדּוֹ, וְאֵינּוּ כָּנוּס לְתוֹכּוֹ י.

(טו) ומחלקת אותם לשני נגעים שאין בהם סימני טומאה או טהרה, והם צריכים הסגר. (טז) נשר השיער השחור שבשורה המפרידה בין הנתקים מצד אחד, ונהיה חיבור בין הנתקים. (יז) נשרו השערות השחורות שמפרידות בין הנתקים משני הצדדים, והפכו לנתק אחד. (יח) שהמקום ממנו נשר השיער בשיעור גריס, נהפך לנתק חדש. (יט) ומכיוון שמקום הנתק הוא רק מקום הפרצה, והשיער השחור שנשאר משורת השערות עומד לצד הפרצה ולא שהפרצה עצמה מקיפה אותו, לכן אינו יכול להטהר על ידי השיער הזה.

נִתְקַן שֶׁהַשְּׂעֵר הַשָּׁחֹר מְקִיפוֹ, וְנִתְקַן אַחֵר מְקִיפוֹ אֶת הַשְּׂעֵר הַשָּׁחֹר - נִפְרָץ הַשְּׂעֵר שֶׁבִּינֵיהֶם מִמְּקוֹם אֶחָד, טָמֵא; שֶׁהַנֶּתֶק הַפְּנִימִי לֹא נִצּוֹל - שֶׁהָרִי הַשְּׂעֵר הַשָּׁחֹר בְּצִדּוֹ, לֹא בְּתוֹכּוֹ. נִפְרָץ הַשְּׂעֵר מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת - טָהוֹר, וְאִפְלוּ הָיְתָה פְּרָצָה בְּגֵרִיס כֵּא; שֶׁהָרִי הַנֶּתֶק הַפְּנִימִי וְהִחִיצוֹן נִעְשׂוּ נִתְקַן אֶחָד, וְשְׂעֵר שָׁחֹר בְּאֶמְצַע - וְהוּא, שֶׁתְּהִיָּה הַפְּרָצָה כְּדִי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת או יתר.

(כ) מכיוון שעל ידי שתי הפרצות הפכו שני הנתקים לאחד, והשיער השחור שהפריד ביניהם נמצא בתוך הנתק הזה המורחב, ומטהר אותו. (כא) אין דנים אותה כנגע חדש.

יא. נִתְקַן שֶׁהָיָה חוּט [דק ננוע] יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְכֵן שְׁנֵי נִתְקִין שֶׁהָיָה חוּט יוֹצֵא מִזֶּה לָזֶה - אִם יֵשׁ בְּרֹחַב הַחוּט הַנֶּתֶק [הנגע בנתק] כְּדִי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - זֶה נִתְקַן לְטָמֵא בְּשְׂעֵר צָהָב דֶּק וּבִפְשִׁיּוֹן [אם נהיה בו נטמא], וּמִצִּילֵן בְּצוּמָתּוֹ בּוֹ [שער שחור]; אֲבָל שְׂעֵר שָׁחֹר הַנֶּשְׂאָר בְּאוֹתוֹ הַחוּט אֵינּוּ מִצִּיל, עַד שֶׁהָיָה רֹחַב הַחוּט בְּגֵרִיס.

יב. מִי שֶׁהָיָה בְּרֹאשׁוֹ נִתְקַן בְּגֵרִיס, וּפְשָׁה וְנִתְקַן כָּל רֹאשׁוֹ, וְלֹא נִשְׂאָר שָׁם שְׂעֵר כָּלָל, אֲלֵא פָחוֹת מִשְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - הָרִי זֶה טָהוֹר, בֵּין שֶׁנִּתְקַן כָּל מִתּוֹךְ הַסִּגְרִיב או מִתּוֹךְ הַחֵלֶט כִּי או אַחֵר הַפְּטוּרִי, שְׁנֵאֲמַר²³: "קִרַּח הוּא, טָהוֹר הוּא".

(כב) שנשרו השערות בזמן שהיה מוסגר בגלל הנתק.

23. ויקרא-תזריע, יג, מ.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נתוק - יסגיר שבוע אחר: אם נולד בו שער צהב, יחליט. לא נולד לו שער צהב, יסגיר שבוע שני: אם נולד לו שער צהב דק, טמא. לא נולד לו, יפטר; נולד לו אחר

השנת הראב"ד

נולד .. טהור א"א ואפילו הלך השחור והצהוב עמד במקומו ודוקא אחר הפיטור ואחר החלט הפיטור אבל בסוף הסגר צמח והלך מטמא משום פשיון כמ"ש בסמוך והכי איתא בתוספתא.

הפטיור שער צהב, הרי זה מחליט. נולד • לו שער שחור, הרי זה טהור.^כ

(כ) אחר שצמח שיער צהוב. (כו) ואפילו אם נשר השיער השחור ונשאר הצהוב.

הבא פלו נתוק ראש או זקן, ונולד לו שער שחור - טהור, כמו שבארנו; הלך השער השחור - טמא משום פשיון.

(כז) אחרי ההסגר.

יד. הראש והזקן - אין מעבדין זה את זה, ואין מצטרפין זה עם זה, ואין פושין מזה לזה, שנאמר²⁴: "צרעת הראש או הזקן הוא", מלמד שהן חשובין שנים. ואיזה הוא זקן? מן הפרק של לחי העליון עד פקח (חוליה) של גרגרת (=גרון). מותר את החוט מאזן לאזן - כל שמן החוט ולמעלה, הרי הוא מפלל הראש; ומן החוט ולמטה, מפלל הזקן.

(כח) אם פרח בכל הראש ולא פרח בזקן - טהור, וכן להיפך. (כט) אם היה נתק כחצי גריס בראש ועוד חצי גריס בזקן, אינם מצטרפים לנתק אחד. (ל) ואם היה נתק בראש והתפשט לזקן או להיפך אינם נטמאים משום פשיון.

פרק ט

סדר טומאת המצורע.

א. הכל מתטמאין בנגעים, אפלו קטן בן יומו והעבדים; אבל לא גוים, ולא גר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות]. והכל פשרין לראות [לבדוק] את הנגעים; וכל הנגעים אדם רואה, חוץ מנגעי עצמו.

(א) אפילו של קרוביו.

ב. אף על פי שהכל פשרין לראות נגעים, הטמא והטהרה תלויה בכהן. כיצד? כהן שאינו יודע לראות [אינו בקי] - החכם רואהו, ואומר לו: 'אמר טמא', והכהן אומר: 'טמא'; 'אמר טהור', והכהן אומר 'טהור'; 'הסגירו', והוא מסגירו - שנאמר²⁵: "ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע". אפלו היה הכהן קטן או שוטה - החכם אומר לו, והוא מחליט או מסגיר או פוטר.

(ב) באיזה אופן אדם אחד פוסק את דין הנגע, והכהן מטמא או מטהר.

במה דברים אמורים? בשהיה הכהן סומך על דברי החכם; אבל אם היה הכהן רואה, וסומך על עצמו - אסור לו לראות נגע מן הנגעים, עד שיוֹרנו רבו, ויהיה בקי בכל הנגעים ובשמותיהן, בנגעי אדם בלבד, ובנגעי בגדים ובנגעי בתים.

(ג) שכל כהן, ואפילו שוטה וקטן יכול לראות את הנגע.

ג. כהן שטמא את הטהור, או טהר את הטמא - לא עשה כלום, שנאמר²⁶: "טמא הוא, וטמא הכהן", "טהור הוא, וטהרו הכהן"²⁷. ומצד שנוֹרפא - בין מתוך הסגרה בין מתוך החליט, אפלו אחר כמה שנים - הרי זה בטמאתו, עד שיאמר לו הכהן: 'טהור אתה'.

(ד) כלומר, רק אם הוא באמת טמא, יכול הכהן לטמאו, ואם לאו - אין בכוח הכהן לטמאו. וכן בטהרה. (ה) שעדיין לא טימא הכהן את הנגע. (ו) וכבר טימא הכהן את הנגע.

ד. אין הכהן רשאי לטמא את הטמא, עד שיהיו עיניו בנגע ובעור הפֶּשֶׁר שחוצה לו; ואינו רשאי לטהרו, עד שיהיו עיניו במקום הנגע ובעור הפֶּשֶׁר שחוצה לו. וכהן שראה את הנגע בתחלה - הוא שרואהו בסוף שבוע ראשון, ובסוף שבוע שני; והוא שמסגירו, או מחליטו, או פוטר.

(ז) עד שיסתכל גם בנגע, וגם בעור הבשר הבריא שמסביב לנגע.

24. ויקרא-תזריע, יג, ל. 25. דברים-שופטים, כא, ה. 26. ויקרא-תזריע, יג, יא. 27. שם, פסוק לו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יום הראוי להראות, טמא^{טו}, ולמחר ילכו להם סימני טמאה^{טז}; ואפשר שיהיה טהור, ולמחר יולדו לו סימני טמאה. ואין דנין אותו, אלא בשעת ראיתו לאחר השבת.

(יד) ליום ראשון, או ליום שאחרי החג. (טו) דחייה זו גורמת. (טז) ואם יראנו הכהן - יטמא. (יז) ויסגירונו שנית, ובשבע שני - יטהרנו. זה הוא להקל.

מת הפהן שראהו תחלה, או שחלה - וראהו פהן אחר; ואין השני יכול לטמאו בפשיון - שאין יודע אם פשה או לא פשה, אלא ראשון^{יח}. ונאמן בהן^{יט} לומר: 'נגע זה פשה', ו'נגע זה לא פשה', ו'שער לבן זה קדם את הבהרת', או 'בהרת זו קדמה את שער לבן'.

(ח) אבל הכהן השני שלא ראה את הנגע בפעם הראשונה, אינו יכול להשוות את הנגע לכפי שהיה בתחילה, ולדעת אם גדל או לא. (ט) שרואה את הנגע אחרי שהסגירו.

ה. חלל [כהן פסול] פסול לראית נגעים - שגאמר²⁸: "אחד מבניו הכהנים", ככהונם. אבל [כהנים] בעלי מומין פשרים לראית נגעים²⁹ - ובלבד שלא יהא סומא [=עיוור], ואפלו באחת מעיניו. ואפלו פהן שפקה [=נחלש] מאור עיניו, לא יראה את הנגעים, שגאמר²⁹: "לכל מראה עיני הפהן".

(י) למרות שפסולים לעבודה. (יא) כי בכל זאת הם בכלל אחד מבניו הכהנים.

ו. אין רואין את הנגעים אלא ביום - בין להסגיר, בין להחליט, בין לפטר; שהרי בכל הענין הוא אומר: "ביום", "וביום". ואין רואין לא בשחרית, ולא בין הערבים [סמוך לשקיעה], ולא בתוך הבית, ולא ביום המעון - לפי שפקה נראית עזה³⁰; ולא בצהרים - לפי שעזה נראית בכה³¹. ואימתי רואין? בשעה רביעית ובחמישית ובשמינית ובתשיעית, בין בנגעי אדם, בין בנגעי בגדים ובתים.

(ב) שבהרת שצבעה הלבן נחלש, נראת לבנה יותר מכפי שהיא באמת, ויטמאה הכהן שלא כדין. (ג) בהרת שצבעה לבן חזק שהוא מארבעה מראות שטמאים, נראית בהירה יותר ממה שהיא באמת, ויבוא לטהר שלא כדין.

ז. בכל יום רואין את הנגעים, חוץ משבת ויום טוב. חל יום שביעי [להסגרות] להיות בשבת או ביום טוב, מעבירין [=דוחים] לאחריו³²; ויש בדבר³³ להקל ולהחמיר: שאפשר שיהיה ביום השבת זה, שהוא

ח. חתן שגארא בו נגע, נותנין לו שכעת ימי המשטה³⁴; וכן אם נראה בבגדיו או בביתו, אין רואין אותו עד אחר המשטה. וכן ברגלי³⁵, נותנין לו כל ימות הרגל - שגאמר³⁶: "וצעה הפהן, ופנו את הבית³⁷"; אם המתנינה תורה לדברי הרשות, שלא יטמאו פליו - קל וחמר לדבר מצוה³⁸.

(יח) כלומר, אין רואים את נגעו עד שיעברו שבעת ימים מיום החתונה, שהם לו ימי משטה ושמחה. (יט) בחול המועד. (כ) והכתוב מסיים: "ולא יטמא כל אשר בבית", דהיינו, שהכהן יצוה לפנות את כל הנמצא בבית לפני שהוא יבוא לראות ואולי יטמאנו, וכל מה שבבית יטמא. (כא) שמחת חתן וכלה או שמחת הרגל.

ט. אין מסגירין ולא מחליטין ולא פוטרין אלא ביום שראה בו פתחלה³⁹, או בפשיעי⁴⁰, או ביום שלשה עשר בנגעים שמשגירין בהן שני שבועות⁴¹ - מפני שיום שביעי עולה למנין שבוע ראשון ולמנין שבוע שני⁴² בכל הנגעים, בין נגעי אדם, בין נגעי בגדים ובתים.

(כב) ביום הראשון שמראה את הנגע לכהן, אם יש בו כגריס ומראהו מקרום ביצה ולמעלה, ואין בו לא שיער לבן ולא מחיה - מסגירים; ואם יש בו מחיה או שתי שערות לבנות - מחליטים; ואם מראהו למטה מקרום ביצה או שהוא פחות מכגריס - פוטרם. (כג) אבל אם נשתנה הנגע בתוך שבוע - אין מתחשבים כלל בשינוי זה, בין להקל ובין להחמיר. (כד) למעט שחין ומכוה שיש להם הסגר רק שבוע אחד. (כה) ולכן מספר ימי ההסגרים יחד, הם שלושה עשר ימים ולא ארבעה עשר.

י. אין מסגירין בתוך ימי הסגרי, ולא מחליטין בתוך ימי הסגר אם נולד לו סימן החליטי, ולא

28. ויקרא-תזריע, יג, ב. 29. שם, פסוק יב. 30. ויקרא-מצורע, יד, לו.

ובלבד. . סומא: מלשון רבינו עולה שפסול זה הוא דין גברא - לקו"ש חל"ב ע' 87. הלכה ת: בדעת רבינו - לקו"ש חל"ז ע' 37 והע' 7 ושוה"ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**כָּךְ, הָרִי זֶה טָמֵא; וְאִם אֵינוֹ נִרְאָה בָּהֶם כְּשֵׁהֶם
עֲרָמִים כָּךְ, אֵין נִזְקָקִין לוֹ.**

(לד) יש מקומות שהם נסתרים בעמידה שכזו, ונגלים בעמידה באופן אחר. (לה) כחופר אדמה שהוא מפשק רגליו. עמידה זו קובעת למקומות שברגל. (לו) לוקט זיתים, שהוא מגביה ידו. כך בודקים המקומות שהזרועות מכסות. (לז) לשה את העיסה, ודרכה לפשק קצת את רגליה, ומה שמתגלה אז אינו נקרא בית הסתרים, ומפני שאין דרכה של אשה לחפור באדמה – מספיק לה שיעור זה, למרות שבאיש מטמאים גם המקומות הנגלים כשהוא עורר ואינם נגלים בשעת לישה. (לח) לנגע שהיא תחת הדר. (לט) לנגע סביב בית השחי.

וּכְשֶׁם שֶׁהָאָדָם נִרְאָה לִנְגַעוֹ, כָּךְ הוּא נִרְאָה לְתַגְלַחְתּוֹ [כשיטהר]; **שָׁאֵם לֹא יִרְאָה שְׁעָר בְּכָל בֶּשֶׂרוֹ כְּשִׁיעָמָד עָרֹם כְּעוֹדֵר וּכְמוֹסָק, אוֹ כְּשִׁתְּשֵׁב הָאִשָּׁה כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ - הָרִי זֶה תַּגְלַחְתָּ כְּשֶׁרָה; וְאֵין הַכֹּהֵן זָקֹק לַחֲפֹשׁ בְּשָׂאָר מְקוֹמוֹת, שָׁמָּה נִשְׁאָר בֶּהֶן שְׁעָר - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא צָרִיף לְגַלַּח הַפֶּל, כְּמוֹ שִׁתְּבַאֵר.**

פָּרָק י

התולש סימני טומאה, והנהגת המצורע.

א. הַתּוֹלֵשׁ סִימְנֵי טִמְאָה^א, בֵּין בֶּלֶן בֵּין מִקְצָתוֹ, אוֹ הַכּוֹוֶה [=עושה כוויה] **אֶת הַמִּחְיָה^ב בְּלֶה אוֹ מִקְצָתָה, אוֹ הַקּוֹצֵץ הַנֶּגַע בְּלוֹי מִבֶּשֶׂרוֹ אוֹ מִן הַבֶּגֶד אוֹ מִן הַבֵּית - בֵּין קֹדֶם שִׁכְבוֹא לַכֹּהֵן, בֵּין בְּתוֹף הַסִּגְר אוֹ בְּתוֹף הַחֵלֶט אוֹ אַחֵר הַפֶּטֶר - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנַאמֶר³³: "הַשֹּׁמֵר בִּנְגַע הַצִּרְעָה לִשְׁמֹר מְאֹד, וְלַעֲשׂוֹת, כָּכָל אֲשֶׁר יוֹרֵוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם, כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם - תִּשְׁמְרוּ", וְלֹא שִׁתְּלֹשׁ אוֹ יִקַּץ.**

(א) שיער לבן שבבהרת, ושיער צהוב שבנתק. (ב) בשר חי שבתוך הבהרת הוא סימן טומאה, ואם נכוותה אין דינה כמחיה, ואינה מטמאה. (ג) כלומר, קוצץ את הנגע עצמו ולא את סימני הטומאה שבו.

אֲבָל אֵינוֹ לֹזָקָה עַד שִׁיּוּעִילוֹ מַעֲשִׂיוֹ; וְאִם לֹא הוֹעִילוֹ, אֵינוֹ לֹזָקָה. כִּיצַד? הֲיֵתָה בּוֹ בִּהְרֵת וּבִהַ שֵׁלֶשׁ שְׁעֵרוֹת לְכַנוּת, וְתִלֵּשׁ אַחַת^ה, כִּוָּה קִצָּת הַמִּחְיָה, וְנִשְׁאָר מִמֶּנָּה כַּעֲדָשָׁה^ו - אֵינוֹ לֹזָקָה, שֶׁהָרִי

מִחְלִיטִין אֶת הַמַּחֲלֵט אִם נוֹלֵד לוֹ נֶגַע אַחֲרֵיכִי, וְלֹא מִסְגִּירִין אוֹתוֹ בְּתוֹף יְמֵי חִלּוּטוֹ^ז אִם נוֹלֵד לוֹ נֶגַע אַחֵר שְׂרָאוֹי לְהַסְגִּיר.

(כו) אם בתוך ימי ההסגר נולד בו נגע שני, אין הכהן נזקק לו כלל. (כז) אין מטמאים נגע שהסגירו הכהן לראות אם יולדו בו סימני טומאה, כל זמן משך ימי ההסגר, אפילו אם נולד בו סימן טומאה, אלא ממתינים ליום השביעי ואז מטמאהו. (כח) אין מטמאים נגע שנולד בתוך ימי טומאה מנגע קודם. (כט) וכן לא מסגירים אותו, בימים שהוא טמא מהנגע הראשון.

אֲבָל אִם הָיוּ בוֹ שְׁנֵי נֶגְעִים, וְרָאָה זֶה וַחֲזֹר וְרָאָה זֶה - הָרִי זֶה מִתֵּר לֵאמֹר לוֹ: 'הָרִי אִתָּה מִסְגִּיר בְּזֶה וּמִחֲלֵט בְּזֶה, אוֹ מִחֲלֵט בְּזֶה וּמִסְגִּיר בְּזֶה', בֵּין בְּתַחֲלָה, בֵּין בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בֵּין בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי; וְאֵין רוֹאִין שְׁנֵי נֶגְעִים כְּאַחַת^ח, בֵּין בְּשְׁנֵי אֲנָשִׁים בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד - שְׁנַאמֶר³¹: "וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע".

(ל) לפני שהסגירו בגלל הנגע הראשון. (לא) בבת אחת, אלא מתבונן באחד ואחר כך מתבונן בשני.

יֵא. נֶגוּעַ שֶׁבָּא לְכַהֵן לְרֹאוֹתוֹ - לֹא יֹאמַר לוֹ: 'לֵךְ וְשׁוּב', אֲלֵא נִזְקָק לוֹ מִיָּד. בָּאוּ לְפָנָיו שְׁנֵים - רוֹאָה אֶת הָרִאשׁוֹן, מִסְגִּירוֹ אוֹ פּוֹטְרוֹ אוֹ מִחֲלִיטוֹ, וַחֲזֹר וְרוֹאָה אֶת הַשֵּׁנִי.

יב. אֵין הַכֹּהֵן זָקֹק לְבַקֵּשׁ [=לחפש] **תַּחַת אֲצִילֵי יָדָיו שֶׁל נֶגוּעַ, אוֹ בֵּין פְּחָדָיו** [=אשכיו], **אוֹ בְּתוֹף הַקְּמָטִים, שָׁמָּה יֵשׁ שֵׁם נֶגַע, שְׁנַאמֶר³²: "לְכָל מִרְאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן" יב. וְכֵן בְּהוֹפֵף כְּלוֹ לְכָל יב.**

(לב) נגע הנראה לעיניים מטמא, אבל נגע שנמצא במקום 'בית הסתרים' אינו מטמא. (לג) שאז הוא נהיה טהור, אם נשארו מקומות בית הסתרים בלי נגע – אינם מעכבים את הטהרה.

וכיצד יַעֲמֹד לְפָנָיו הַכֹּהֵן^{יד}? אִם אִישׁ הוּא - נִרְאָה עָרֹם, וְעוֹמֵד כְּעוֹדֶרְלָה וּכְמוֹסָק זִיתִים^{יז}; וְאִם אִשָּׁה הִיא - נִרְאִית עֲרָמָה, וְיוֹשֶׁבֶת כְּעוֹרֶכְתָּ לִי, [א-י] וּכְמוֹנִיקָה אֶת בִּנְהָלָה, [א-י] וּבְאֹרְגָת בְּעוֹמְדִים לֵט [כאריגה בעמידה], שְׁמִגְבֵּהֶת אֶת יָדָהּ הִימָנִית עַד שִׁיְגִלָּה בֵּית הַשְּׁחִי. אִם הָיָה הַנֶּגַע נִרְאָה בָּהֶם בְּזֶמַן שֶׁהֵם עֲרָמִים

31. ויקרא-תזריע, יג, ג. 32. ויקרא-תזריע, יג, יב. 33. דברים-כי-תצא, כד, ח.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ד' תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קלה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הוא טמא כשהיה. וכן כל פיוצא בזה. ומפני אותו פעדשה, הרי זה טהור; פנה פעדשה והלך המותר, הרי זה טמא.³⁴

[מלקות מתקנת חכמים].

(ד) להשפיע על דין הנגע. (ה) ומכיוון שנשארו שתי שערות לבנות הנגע נשאר טמא. (ו) שיעור המטמא במחיה.

וכן המגלח את הנתק - ואינו .. שיגלח א"א טעה בזה שהרי אמרו והתגלח בכל דבר ועל זה אמר ואת הנתק לא יגלח ועוד שהוא כחולש סימני טומאה שאין הפשיון ניכר בו. ואינו • חיב עד שיגלח

השנת הראב"ד

כל הנתק בתער. ומתר למצערע לשא [לסחוב] במוט על כתפו שיש בה הצרעת, ולקשר הסיכה על רגלו, ואם הלכו סימני טמאה, הלכו; והוא, שלא יתפון לכה.

ה. מי שהיתה בהרת בערלתו - ימול, ואף על פי שהיא מילה שלא בזמנה; שמצות עשה [של מילה] דוחה את לא תעשה בכל מקום. ואם מל, והלך

בעור הערלה סימן שהיה מחלט בו³⁵ - הרי זה חיב בקרבן מצרע.

(ז) למרות שהמוט יתלוש את הצרעת. (ח) חוט שקושר בו את נעלו.

ב. התולש סימני טמאה, או שפנה את המחיה, עד שלא בא אצל פהן - הרי זה טהור; וכן אם עשה בן בימי הסגר, הרי זה טהור לאחר ימי הסגר. ואם תלשן אחר שהחלט בזה, הרי זה מחלט כשהיה; ואין לו טהרה עד שתפרח הצרעת בכלו, או עד שתתמעט בהרתו מכגריס.

(ט) שבשני אופנים אלו הוא נטהר, למרות שנשארו בו סימני הטומאה.

ג. מי שנקצצה בהרתו פלה שלא בכונה, טהור; קצצה בכונה - אם קצץ כל הבשר החי המקיף אותה, אפלו כחוט השערה - אין לו טהרה עולמית³⁶; קצצה בצמצום [בדיק רק אותה] - אין לו טהרה עולמית, עד שתפרח בכלו.

(י) ביחד עם הבהרת. (יא) מכיוון שהבהרת כבר לא קיימת, הוא לא יכול להטהר באופן שתפרח בכלו, ולא שתהיה פחות מגריס.

ד. התולש שערה לבנה אחת, ונשרה השניה - הרי זה טהור; היו שלש, תלש שתים ונשרה אחת - הרי זה בטמאתו. היתה בו מחיה [בשר חי] פעדשה - פנה חציה והלך חציה, הרי זה טהור. היתה יתרה מפעדשה - פנה המותר והלך

ואסור בשאילת שלום כל ימי חלוטו כאבל - שנאמר³⁶: "ועל שפם יעטה", שהיה שפתיו

דבוקות; אבל קורא ושונה ודורש [בתורה]. ואסור

לכבס ולספר כל ימי חלוטו. ונוהג בכל הדברים האלו אפלו בשבתות וימים טובים. והרי הוא מתר

ברחיצה ובסיכה [בתמרוקים] ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, וזוקף את מטתו כשאר העם [ולא

הופכה כאבל].

34. ויקרא-תזריע, יג, לג. 35. ויקרא-תזריע, יג, מה. 36. שם.

יב. חמרה יתרה יש במצרע⁴⁰ - שהוא מטמא בביאתו לבית, בין בימי החלט בין בימי הסגר. פיצד? נכנס לבית - נטמא כל אשר בבית, בין אדם בין בלים, אף על פי שלא נגע בהם, ונעשו ראשון לטמאה, שנאמר⁴¹: "מחוץ למחנה מושבו" - מה הוא טמא, אף מושבו טמא.

(לא) יותר מאשר בטומאת זב.

היה עומד תחת האילן, ועבר אדם טהור תחת האילן - נטמא⁴². היה הטהור עומד תחת האילן, ועבר המצרע תחתיו - לא טמאהו; ואם עמד - נטמא, שהרי נעשה לו מושב; ספק עמד, ספק לא עמד - טהור. הכניס המצרע ראשו ורבו לבית, נטמא כל שיש בתוכו.

(לב) כי כשהמצרע עומד תחת האילן, האילן נחשב ל'מושב' שלו.

נכנס⁴³ לבית הכנסת - עושין לו מחיצה גבוהה
עשרה טפחים, ורחבה השנת הראב"ד
ונכנס .. אחרון א"א שמא יתערב עם הצבור דרך העברתו ויטמא אותם.
אמנות⁴⁴ לי, ונכנס • ראשון
ויוצא אחרון; כדי שיהיה מושבו לבדו, ולא יעמד
עם העם בערבו ויטמא אותם.

(ג) כשרוצה להכנס. (ד) והשטח המוקף מחיצות אלו דינו כחדר בפני עצמו שהוא "מושב", ובית הכנסת מחוץ למושב, אבל שטח מוקף מחיצות נמוכות מעשרה טפחים או קצרות מארבע אמות אינו מושב בפני עצמו.

ז. דין המצרע, שיהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר - שנאמר³⁷: "מחוץ למחנה מושבו"; ודבר זה - בעירות המקפות חומה בארץ ישראל בלבד.
ח. המצרע אינה פורעת, ואינה פורמת, ולא עוטה על שפם; אבל יושבת היא חוץ לעיר, ומודיעה לאחרים שהיא טמאה. ולא המצרעין בלבד³⁸, אלא כל המטמאין את האדם כי חיבין להודיע לכל שהן טמאין, כדי שיפרישו מהן - שנאמר³⁸: "ויטמא טמא, ויקרא", הטמא מודיע שהוא טמא.

(ג) לא רק המצורעים צריכים להודיע שהם טמאים. (ד) כל מי שטמא בטומאה שמטמאה אחרים, כגון זב.

ט. וטמטום ואנדרוגינוס [-ספקי זכר או נקבה] פורע ופורם ועוטה על שפם, מפני שהוא ספק³⁹.

(כ) ומחמירים בו, כמו בכל ספק דאורייתא.

י. אחד מצרע מסגר ואחד מצרע מחלט [שוים הם] לענין טמאה; ואין בין מצרע מסגר למצרע מחלט, אלא פריעה ופרימה ותגלחת וצפרים - שהטהור מתוך הסגר, פטור מן התגלחת ומן הצפרים, והטהור מתוך החלט, חיב בתגלחת וצפרים. אבל טמאת שניהם שוה לכל דבר.

יא. המצרע - אב מאבות הטמאות⁴⁰; מטמא אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר⁴¹, ומטמא אדם במשא⁴², ומטמא משקב ומושב⁴³ אפילו [אם מונחים הם] תחת האבן [שעליה הוא דורך] כזב וכזבה - שנאמר³⁹: "וכבס בגדיו וטהרו"; מפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שטהר מלטמא משקב ומושב. ואחד המחלט ואחד המסגר בכל אלו.

(כו) הטומאות שמטמאות אדם וכלים נקראות אב הטומאה, והנוגע בהן נעשה ראשון לטומאה, ומטמא אוכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים. (כז) מטמא כלי חרס אם מכניס חלק מגופו לאוור הכלי, אפילו שאינו נוגע בכלי עצמו. (כח) אפילו אם לא נגע בו, כגון שישב אחד מהם על קרש ובא השני והרים את הקרש מצדו השני, בין אם הטמא הרים את הטהור ובין להיפך. (כט) אם ישב או שכב על דברים המיועדים לישיבה או לשכיבה. (ל) ומשמע שבימי

~ שבת קודש ה' תשרי ~

פרק יא

סדר טהרת המצורע

א. טהרת מצרע, מצות עשה; ותגלחתו פשיטה, מצות עשה⁴⁴. וכיצד מטהרין את המצרע? מביא

37. ויקרא-תזריע, יג, מו. 38. ויקרא-תזריע, יג, מה. 39. ויקרא-תזריע, יג, ו. 40. ויקרא-תזריע, יג, מו.

שיהיה. לבדו: דין מיוחד בישיבת בדר דהמצורע ושילוחו מן המחנה - לקו"ש ח"ח ע' 135.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ה' תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קלו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אָל פְּגֵי הַשָּׂדֶה; שְׁלָחָהּ וְחִזְרָה - חִזְזָהּ וּמְשַׁלְחָהּ, אֲפֹלוּ מֵאָה פְּעָמִים.

(ט) תולעת השני הנ"ל.

מִזְרֶק [=פסל] שֶׁל חֶרֶשׁ חָדָשׁ - וְקִבְּלָהּ הִיא [ממשה רבינו] שִׁיְהִיהָ חָדָשׁ - וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ רִבִּיעִית [ממידת לוג] מֵיָם חַיִּים הָרְאוּיִין לְקַדֵּשׁ אוֹתָן מִי חֲטָאִי; וְשַׁעֲזָהּ, מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

(א) והתגלחת שהוא עושה כשנטהר, אחרי שבעת ימי ספירתו, היא מצוות עשה נוספת. (ב) מי מעיין או נהרות הנמשכים מהמעין. (ג) לתת בהם אפר פרה אדומה להזאה על אדם שנטמא במת.

וּמִבֵּיא שְׁתֵּי צִפְרִים דְּרוּר טְהוֹרוֹת, לְשֵׁם טְהֵרַת צִרְעָתִי - שְׁנֹאֲמָר⁴¹: "וְלָקַח לְמִטְהָר". וְשׁוֹחֵט אֶת הַבְּרוּרָה [הבריא] שֶׁבְּשִׁיתֶיהָ עַל הַמַּיִם שֶׁבְּכָלִי חֶרֶשׁ, וּמִמָּצָה [את דמה] עַד שִׁיְהִיהָ הָדֵם נָכַר בַּמַּיִם. וְחֹזֵר וְקוֹבֵר הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה, בְּפָנָיו; וְדָבָר זֶה, קִבְּלָהּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה.

(ד) שיקח אותן הכהן כוונה לשם טהרת צרעת. (ה) בפני המצורה.

וְנוֹטֵל עֵץ אֲרָז - וּמִצֹּתוֹ שִׁיְהִיהָ אֲרָכּוֹ אִמָּה, וְעֵבִיו כְּרִבִּיעַ פָּרֶעַ [וגל] מִפְּרָעֵי הַמָּטָה; וְאֵזוֹב שְׁאִין לוֹ שֵׁם לוֹי [נוסף], כִּמּוֹ שְׁבֹאֲרָנוּ - אֵין פְּחֹת מִטָּפַח; וְשְׁנֵי תוֹלַעַת [צמר צבוע], מְשַׁקְּלוֹ שָׁקֶל - וְאִם טַעֲמּוֹ [טבל צמר אחר בצבע], פָּסְלוֹ, כַּצְבִּיעַת הַתְּכֵלֶת [של ציצית]. וְכָל הַשְּׁעוּרִין, הִלָּכָה. וְלוֹקַח עִם שְׁלִשְׁתָּן הַצִּפּוֹר הַחַיָּה. וְאַרְבַּעַת מִיָּנִין אֵלָיו, מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה. וְעֵץ אֲרָז וְאֵזוֹב שְׁנֵתִקְלָפוֹ, פְּסוּלִין.

(ו) פסול לצבוע בו הצמר לטהרת צרעת. (ז) צפרים, ארז, איזוב ושני תולעת. (ח) שהורדה קליפתם.

וְכוֹרֶךְ הָאֵזוֹב עִם הָאֲרָז בְּלִשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית^ט, וּמִקִּיף [מצמיד] לָהֶן רֵאשֵׁי אֲגָפִים [כנפיים] וְרֵאשׁ הַזָּנָב שֶׁל צִפּוֹר הַחַיָּה, וְטוֹבֵל אֲרַבְעָתָן בַּמַּיִם שֶׁבְּכָלִי וּבָדֵם שְׁעָלֶיהָ, וּמִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים עַל אַחֵר יָדּוֹ שֶׁל מִצְרַע, וּמְשַׁלַּח אֶת הַצִּפּוֹר. וְכִיצַד מְשַׁלְחָהּ? עוֹמֵד בְּעֵיר וְזוֹרְקָהּ חוּץ לַחוּמָה, וְאִינוּ הוֹפֵךְ פָּנָיו לֹא לָיִם וְלֹא לָעִיר וְלֹא לַמִּדְבָּר - שְׁנֹאֲמָר⁴²: "מִחוּץ לָעִיר,

וְאַחֵר כֶּף מְגַלַּח הִכְהֵן אֶת הַמִּצְרַע. כִּיצַד מְגַלַּח? מְעַבֵּיר תַּעַר עַל כָּל בְּשָׂרוֹ הַנִּרְאָה, אֲפֹלוּ בֵּית הַשְּׁחִי וּבֵית הָעֶרְוָה, וְשָׂאֵר כָּל בְּשָׂר הַגּוֹף - עַד שִׁיַּעֲשֶׂה [קחת] כְּדִלְעַת, שְׁנֹאֲמָר⁴³: "אֶת כָּל שְׁעָרוֹ". אִם כֶּן לָמָּה נֹאֲמָר⁴⁴ "רֵאשׁוּ וְזָקְנוּ וְגִבּוֹת עֵינָיו"? לְרִבּוֹת כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶם י, וְלִמְעַט שְׁעָר שֶׁבְּתוֹךְ • הַחֹטֵם לְפִי שְׁאִינוּ נִרְאָה י.

השנת הראב"ד

שבתוך .. נראה א"א והלא ריבה שיער של בית הסתרים ומה טעם לשיער שבתוך החוטם אע"פ שאינו נראה אלא היינו טעמא לשיער שבתוך החוטם שאינו מעכב לפי שאינו ברוב האדם.

(י) לרבות מקומות שאינם גלויים. (יא) והרי זה כבר נכלל ב"את כל שעריו". (יב) כל שיער הנראה, כגון שיער בית השחי ובית הערוה. (יג) כלל, ואינו דומה לשיער של בית השחי, שנגלה לפעמים כשהאדם מגביה זרועו.

וְאַחֵר כֶּף מְכַבֵּס בְּגָדָיו, וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְטָמָא בְּבִיאָהּ [לבית], וּמִלְטָמָא מִשְׁפָּב וּמוֹשָׁב. וְיִפְנֹס לְפָנָיו מִן הַחוּמָה [של העיר], וּמוֹנֶה שְׁבַעַת יָמִים. וְהוּא אֲסוּר בְּשִׁבְעַת הַיָּמִים בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה - שְׁנֹאֲמָר⁴⁵: "מִחוּץ לְאֶהָלוֹ"^י, מְלַמֵּד שְׁאֲסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה; וְהַמִּצְרַעַת, מִתְרַת בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה י.

(יד) ודרשו חכמים, אהלו זו אשתו. (טו) כי נאמר "מחוץ לאהלו" ולא מחוץ לאהלה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואחר כף מגלח הכהן את המצרע כו".

יש שהעירו על דברי הרמב"ם בפיה"מ לנזיר פ"ח משנה ו' (בעיקר השני) שכתב שתגלחת מצורע אחר טבילה, שזהו נגד הכתוב בתורה. ויש להעיר גם מנגעים פ"ד מ"ב ונזיר פ"ו מ"ב (והרי ילפינן תגלחת א' מהשני) שמשמע שם טבל ואח"כ גלח לא עלתה לו טבילה.

41. ויקרא-מצורע, יד, ד. 42. שם, פסוק נג. 43. שם, פסוק ח. 44. שם, פסוק ט. 45. שם, פסוק ח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אֲחֵרִים. וְהָרִי הוּא כָּכָל טְבוּלֵי יוֹם י"ח, וְאוֹכֵל בְּמַעֲשֵׂי; הָעֲרִיב שִׁשְׁשׁוֹ [שקעה השמש], אוֹכֵל בְּתוֹמָהּ; הֵבִיא בְּפִרְתּוֹ, אוֹכֵל בְּקֻדְשִׁים כְּמוֹ שִׁבְאָרְנוֹ.

(יח) טמא שטבל ביום, נקרא טבול יום עד שקיעת השמש ואסור לאכול תרומה וקדשים ומותר באכילת מעשר שני. (יט) אף על פי שעדיין לא הקריב את קרבנותיו, מכיוון שמחוסרי כפרה מותרים באכילת תרומה.

ג. כִּשְׁהוּא מְגַלַּח בְּשָׂתִי תִּתְגַּלְחוֹת, אֵינִי מְגַלַּח אֶלָּא בְּתַעֲר; וְאִם גִּלַּח שְׁלֹא בְּתַעֲר, אוֹ שֶׁהִנִּיחַ שְׁתִּי שְׁעֵרוֹת - לֹא עָשָׂה כָּלֹם. וְאֵינִי מְגַלְחוֹ אֶלָּא כֹּהֵן. וְאִם שִׁיר שְׁתִּי שְׁעֵרוֹת בְּתִּתְגַּלְחוֹת רִאשׁוֹנָה, וְגִלְחוֹ בְּשֵׁנִיָּה - לֹא עָלָתָה לוֹ אֶלָּא תִּתְגַּלְחוֹת אַחַת בְּלִבְדּוֹ, וְהָרִי הִיא רִאשׁוֹנָה^כ. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְטָהָרָה הַמְצָרָע.

(כ) וצריך תגלחת שנייה אחרי שבעה ימים.

ד. תְּגַלְחוֹת • הַמְצָרָע

וּטְבִילָתוֹ וְהִזָּאתוֹ, אֵינֶן מַעֲכָבוֹת זֶה אֶת זֶה; וְשֹׁאֵר כָּל מַעֲשִׂיָּא, מַעֲכָבִים כִּב.

והשגת הרמב"ם
תגלחות המצורע א"א איני יודע מהו זה אדרבה אלו הן שמעכבין את טהרתו ליכנס לפנים מן החומה ולטמא בביאה ומשכבו ומושבו טמא וראשו פרוץ ובגדיו פרוצים שהרי דרשו בת"כ וטהרו בדברים הנעשים בגופו, ואולי טעות סופר הוא והדבר בהפך ושאר דברים שאינם מעכבין בו כגון כיבוס בגדים שילוח הצפור ופרישתו מאשתו וכן מצאתי בתוספתא כמ"ש.

כא) עֵץ אֲרוֹ וְאֶזוֹב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת וְצִיפּוֹרִים. כב) וְצִרִיכִים לַהֲעִשׂוֹת בִּיחָד, וְאִם הִחֲסִיר אֶחָד מֵהֶם, לֹא עָשָׂה כָּלֹם.

ה. שְׁחִיטַת הַצֹּפֹר וְהַתְּגַלְחוֹת וְהַזִּיזָה, בֵּינֵם; וְשֹׁאֵר כָּל מַעֲשִׂיָּו, בֵּין בֵּינֵם בֵּין בְּלִילָה. [מעשים] אֵלֶּי, בְּאֻנְשִׁים; וְשֹׁאֵר כָּל מַעֲשִׂיָּו^כ, בֵּין בְּאֻנְשִׁים בֵּין בְּנָשִׁים. אֵלֶּי, בְּכֹהֲנִים; וְשֹׁאֵר כָּל מַעֲשִׂיָּו, בֵּין בְּכֹהֲנִים בֵּין בְּיִשְׂרָאֵל.

(כג) כגון, לקיחת ושילוח הציפורים, כיבוס הבגדים.

ו. טָהָרַת מַצְרָע זֶה - נוֹהֶגֶת בְּאֶרֶץ וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ, בְּפָנֵי הַבַּיִת [בזמן המקדש] וְשֹׁלֵא בְּפָנֵי הַבַּיִת; וְכֹהֵן שֹׁטְמָאוֹ, מַצְרָה לְטָהָרוֹ - שְׁנָאֵמֶר⁴⁷: "לְטָהָרוֹ אוֹ לְטָמְאוֹ". וְהַכֹּל כְּשִׁרְיָן^{יד} לְטָהָר אֶת הַמַּצְרָע - אֶפְלוֹ זָב, וְאֶפְלוֹ טָמֵא מֵת; וְאֵין מַצְרָע מְטָהָר מַצְרָע. וְאֵין

והנה צריך לומר, שבמה שכתב בפירוש המשניות תגלחת "אחר הטבילה" היינו אחריה הטבילה וכשנגרר או נשטט התג הקטן שע"ג תיבת אחר, לא שמו לבם המדפיסים שלאחרי זה לתקן הדבר.

או שע"ל "אחר הכביסה" וכלשון הכתוב. ועיין בתפארת ישראל ובמשנה האחרונה (נגעים פי"ד מ"ב). ובמנ"ח מצוה קעג סק"ז.

אלא שעדיין לא מתורץ בזה תמי' פנימית יותר מהי בכלל כוונת הרמב"ם בזה שהזכיר כאן הטבילה, והרי אינו נוגע כלל לענינינו, וכשם שלא הביא גם ענין ההזי' והצפרים וכו'.

לכן נראה שטעות הדפוס יש כאן וצ"ל "אחר ההחלט" או "אחר ההחלטה" והבחור שעל הדפוס שלא הבין פירושו וראה בכתוב וטבל - "תיקן".

ואם באנו לכאן, יש להעיר שבנזיר צ"ל כנראה תגלחת טומאה דווקא אחר הטבילה. וטעם החילוק בין נזיר למצורע כיון שמצורע טהרתו בתגלחתו אבל נזיר טהרתו תלו' בימיו. וכיון שע"י הנ"ל יכול לגלח לאחר זמן, צריך לגלח דווקא לאחר הטבילה, שהרי ילפינן תגלחת טומאה לתגלחת טהרה לכמה ענינים, ותגלחת טהרה צ"ל בטהרה דווקא. ועוד - בתגלחת טומאה נתן השערות תחת הדוד יצא, היינו שהתגלחת צ"ל דווקא אחרי הטבילה, ומה שלא הביא הרמב"ם דין זה בפירוש, יש לומר שהוא על פי הידוע בכללי הרמב"ם שאינו מביא אלא הדינים המפורשים להדיא ולא הדינים שיש ללומדם.

לקו"ש חלק לב, עמוד 234.

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ב. כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים הָאֵלֶּי^{טז}, עֲדִין הוּא אֵב הַטְּמָאָה, מְטָמֵא אָדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וְאֵינִי מְטָמֵא בְּמִשָּׁא; שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר⁴⁶: "וְהִזָּה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי .. וְכַבֵּס אֶת בְּגָדֶיךָ וְגו'". מְלַמֵּד שֶׁהִיא מְטָמֵא בְּגָדִים^{יז}; וְכַשֵּׁם שֶׁהִיא מְטָמֵא בְּגָדִים בְּמַגֵּעַ, כֹּךְ מְטָמֵא אָדָם בְּמַגֵּעַ - שֶׁכָּל הַמְטָמֵא בְּגָדִים, מְטָמֵא אָדָם.

(טז) שהמצורע מונה אחרי ההזאה והטבילה. (יז) ולכן צריך להטביל את בגדיו ביום השביעי.

וביום השביעי מגלחו הפה תגלחת שנייה, כתגלחת ראשונה; ומכבס בגדיו, וטובל, ויטהר מלטמא

46. ויקרא-מצורע, יד, ט. 47. ויקרא-תזריע, יג, נט.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ה' תשרי - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קלט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מטהרין שני מצרעין באחת, שאין עושין מצוות לאדם, כשרות לבית המנגע, שנאמר⁵⁰: "ולקח חבילות חבילות" [-בבת אחת].

(כד) כל הכהנים. (לב) בשביל טהרה, ואין זה משנה איזה סוג טהרה.

ט. שחט אחת מהן, ונמצאת שלא [שאינה ציפור] דרור - יקח זוג לשניה, והראשונה מתרת באכילה; שחט האחת,

ונמצאת טרפה - יקח השנת הראב"ד והראשונה מותרת בהנאה א"א ובתוספתא ארישא ושתיהן מותרות באכילה. זוג לשניה, והראשונה • מתרת בהנאה.

י. נשפך הדם^ל, מניחין את המשתלחת עד שתמות^{לד}; מתה המשתלחת - ישפך הדם, ויקח שמים אחרות.

(לג) של הציפור השחוטה, לפני ההזאות. (לד) לא משלחים אותה, ולא מזווגים לה ציפור אחרת.

פרק יב

צרעת בגדים.

א. צרעת בגדים - כגריס, כצרעת אדם; אבל פחות מכגריס, טהור. ושלשה סימני טמאה יש בהן - ירקרק, ואדמדם, והפסיון; ושלשתם מפרשין בתורה.

ירקרק - הוא הירק שפירקין, שהוא ירק הרבה ככנף הטוס וכחוצי [=ענפי] דקל; ואדמדם - הוא האדם שפאדמים, שהוא אדם הרבה כזהורית [=צמר אדום] יפה. ושני מראות אלו, מצטרפין זה עם זה [לשיעור].

במראה ירקרק או אדמדם, מסגירין את הבגד. ואם עמד במראה זה שני שבועות^א, מחליטין ושורפין^ב; וכן אם פשה^ג, מחליטין ושורפין^ד.

(א) שני הסגרים, של שבעת ימים. (ב) את כל הבגד. (ג) בשבוע ראשון. (ד) מיד, בלי הסגר שני.

פיצד? כגד שנראה בו נגע ירקרק או אדמדם - מסגירו שבעת ימים, ובשביעי רואה: אם פשה - מחליטו, ושורף את כל הבגד. ואם לא פשה ועמד במראהו, או שפשה וכזה משני המראות שהסגר בהן^ה, או שהוסיף המראה להאדים ולהוריק ולא

ז. עץ ארז ואזוב ושני תולעת שטהר בהן מצרע זה, מטהר בהן מצרעים אחרים. וכן צפור המשתלחת, מתר לטהר בה מצרעים אחרים מאחר שנשתלחה; ומתרת באכילה. אבל הצפור השחוטה, אסורה בהנאה; ומאימתי תאסר? משעת שחיטתה.

שחטה, ואין שם אזוב ולא עץ ארז ולא שני תולעת^כ - הרי זו אסורה בהנאה; ששחיטה שאינה ראויה, שקמה שחיטה^{כז}. והאוכל בזית מצפור השחוטה - עובר על עשה ועל לא תעשה, שנאמר⁴⁸: "וזה אשר לא תאכלו מהם" - מפי השמועה למדו, שזה לרבות הצפור השחוטה; ונאמר⁴⁹: "טהורה תאכלו"^{כו} - הא אחרת, לא תאכלוכ^{כח}; ולא הבא מקלל עשה, עשה^{כט}.

(כח) שהבאתם מעכבת, ואם כן השחיטה לא נעשתה כהלכתה. (כז) שאפילו שהשחיטה לא כשרה, היא נחשבת שחיטה לענין איסור הנאה מהציפור. (כז) ולמדו חכמים, שדווקא טהורה המותר באכילה תאכלו. (כח) אבל ציפור אחרת אפילו שהי ממין טהור לא תאכלו, מכיוון שי שעליה איסור אכילה, והכוונה לציפור השחוטה של המצורע. (כט) ולמרות שזהו איסור לאו, מכיוון שהוא נלמד מפסוק שנאמר בלשון עשיה, "טהורה תאכלו" (ומזה למדנו שיש ציפור שלא תאכלו), זה נחשב מצוות עשה.

ח. אין לוקחין שתי הצפרים מצפרי עיר הנדחת, ולא מצפרים שהחליפין בעבודה זרה^ל, ולא מצפרים שהרגו את הנפש. ומצותן^לא שיהיו שתייהן שוות במראה ובקומה ובדמים [-מחיר], ולקיימתן [=קנייתם] באחת. אף על פי שאינן שוות, או שלקח אחת מהן היום ואחת למחר - כשרות.

(ל) שנתן למישהו עבודה זרה וקיבל תמורתן את הציפורים. (לא) לכתחילה.

לקח שתי צפרים לשם איש, כשרות לטהר בהן אשה; לשם אשה, כשרות לטהר בהן איש; לקחן לטהר בהן מנגע, כשרות לטהרת אדם; לקחן

48. דברים-ראה, יד, ב. 49. שם, פסוק יא. 50. ויקרא-מצורע, יד, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פְּשָׁה - יִכְבַּס מְקוֹם הַנֶּגַע, וְיִסְגֵּר שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית.

(ה) ומראהו ירוק בינוני או אדום בינוני.

ובסוף שבוע שני, שהוא יום שלשה עשר, רואה: אם פהה למראה שלישי - הרי זה טעון כפוס, וטהור. ואם • נשתנה

השנת הראב"ד

ואם .. שהיה א"א טעה בכאן טעות גדולה מירקרק לאדמדם או מאדמדם לירקרק אין זה כהה והתורה אמרה ואם ראה הכהן והנה כהה הנגע וקרע והמשנה אמרה נשתנה ופשה או נשתנה ולא פשה כאילו לא נשתנה ומאחר שלא נשתנה הרי הוא כעומד בעניו בסוף שבוע שני והוא נשרף כולו ומה שאמרה המשנה הכהה בראשון יכבס ויסגיר וכו' כהה למראה שני קאמר כגון מירקרק לירוק ומאדמדם לאדום אבל מראה ג' אין להם ומכבסו והוא טהור ומירקרק לאדמדם או בהיפך אין כאן ב' אלא שניהן אבות ראשונים מ"מ בתחלה אין נזקקין לירקרק או לאדמדם וכ"ה המשנה לדעת חכמים.

הנגע ממה שהיה - כגון שהיה ירקרק ונעשה אדמדם, או אדמדם ונעשה ירקרק - קורע מקום הנגע, ושוף מה שקרע, ותופר מטלית במקום שקרע, ופוסט שאר הפגד; ומכבסו כלו כפוס שני, ומטבילו וטהר. ואם עמד במראה שהסגר בו בתחלה -

יחליטו, וישוף את כלו.

(ו) טלאי.

ב. נגע שהיה ירקרק, ופשה אדמדם, או אדמדם, ופשה ירקרק - הרי זה פשוט.

(ז) במהלך ימי ההסגר. (ח) למרות שהשתנה מצבע הנגע, מכיוון ששני המראות הם מסוג המראות שמטמאים, זה נחשב פשוט.

ג. נגע שהיה באמצעו מקום נקי בלא נגע, ופשה לו הנגע - אינו פשוט, עד שיפשה לחוץ; שאין פשית הנגע לתוכו פשוט, בין באדם בין בבגדים ובתים.

(ט) בחלק הפנימי של הנגע. (י) לחלק הבגד שמחוץ לנגע.

השנת הראב"ד

הפשוט .. בגדים א"א אם תעין בדרש תורת כהנים עם משנת נגעים תמצא שהאדם והבגדים והבתים שוים לזה הדין.

ד. הפשוט • הסמוך

[לנגע] פנגעי בגדים, כל שהוא [הוא סימן טומאה]; והרחוק^א או החוזר^ב,

בגדים. כיצד? בגד שהסגר, ונולד בו נגע אחר בגדים רחוק מן הנגע שהסגר בו - הרי זה פשוט

וישוף; ואם היה פחות מפגריס, אין משגיחין בו. וכן בגד^י שקרע ממנו הנגע בסוף שבוע שני כמו שבארנו, וחזר בו נגע פגריס - ישוף. וכן בגד שפשה בו הנגע אחר שנפטר, ישוף.

(יא) אם נוסף מראה טמא במקום הרחוק מעיקר הנגע. (יב) בבגד, אחרי שנטהר. (יג) שהשתנה מראה הנגע מאדמדם לירקרק או מירקרק לאדמדם, בסוף השבוע השני של ההסגר.

ה. פשםכבס את מקום הנגע בשבוע ראשון, כמו שבארנו - צריך לכבס מעט מן הפגד שחוצה לו, שנאמר⁵¹: "את אשר בו הנגע"; וכל נגעי בגדים, פשםכבסין אותן, מעבירין עליהן שבעת סממנין [חומרי כביסה] שמעבירין על הבתם [של נידה], כמו שבארנו בענין נדה.

(יד) ולא נאמר "את הנגע", המקום שהנגע בו, אלא את הבגד שבו הנגע, ולכן צריך לכבס גם חלק מהבגד עצמו.

ו. בגד שקרע ממנו מקום הנגע, ותפר מטלית כמו שבארנו, וחזר נגע פגריס על הפגד - מתיר את המטלית ומצילתו, ושוף שאר הפגד; חזר הנגע על המטלית, שווף את הכל.

(טו) מן הטומאה, מפני שמטלית באה מבגד טהור.

ז. הטולה מן המסגר [עושה טלאי מבגד מוסגר] על [הבגד] הטהור, וחזר נגע על הפגד [הראשון] - שווף את המטלית [הטלאי]^{טז}. חזר על המטלית - הפגד הראשון המסגר ישוף^{יז}, והמטלית תשמש את הפגד שהיא תפודה בו פסימנין [יטמא בסימני המטלית]; אם עמד בעינו שני שבועות, או פשה - שוּרְפִין הפליח.

(טז) מכיוון שהיה לה זיקה לבגד המנוגע, אין זיקה זו נפקעת ממנה על ידי חיבורה לבגד טהור, ודינה כאילו חזר בה הנגע. (יז) מפני שלא פקעה זיקתו למטלית, והריהו כאילו חזר לבגד עצמו. (יח) ואם עבר הנגע נטהר הבגד, אבל המטלית תישוף, שהרי הוצרכה שריפה כשחזר לה הנגע ואין לה טהרה עולמית.

ח. בגד שפא כלו בתחלה ירקרק או אדמדם, מסגירו שבוע אחר שבוע; אם עמד בו שני

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הרי זה פשיון, אף על פי שיש ביניהם צבועים. היה פלו צבוע, ובו פס אחד לכן אפלו כגריס^י, ונראה בו נגע - יסגיר; שאם עמד בעינו, ולא הוסיף ולא פקה שני שבועות - ישורף^י.

(כג) כל הבגד תפור מחתיכות קטנות. (כד) כמו בגד שכולו לבן, שמקום הנגע הוא הקובע. (כה) מפני שבבגדים מטמא גם פשיון שרחוק מהנגע. (כו) אפילו שכל הפס הלבן אינו גדול יותר מכגריס, ואם כן אין לנגע הגדול כגריס אפשרות של פשיון, שהרי הפשיון לצבוע אינו מטמא. (כז) ואם כן, אפשר שיטמא בלי פשיון.

פרק יג

דיני הבגדים הנטמאים בצרעת.

א. אין מטמאין בנגעים אלא בגדי צמר ופשתיים [=פשתן] בלבד, או השתי או הערב של צמר ופשתיים, וכל פלי העור, בין רך בין קשה; אף העור הצבוע בידי שמים [בטבע] מטמא בנגעים. והלכדים [בגד צמר שנחבר בכתישה] כבגדים, ומטמאין בנגעים. והאהלים מטמאין בנגעים - בין שהיו של צמר ופשתיים, בין שהיו של עור.

ב. כל הבגדים של צמר ופשתיים מטמאין בנגעים, חוץ מבגדי גוים; הלוקח בגדים מן הגוים [ויש בהם נגע], יראו [לכהן] בתחלה^א. בגד שהוא פלאים מן הצמר והפשתיים, מטמא בנגעים^ב.

(א) כאילו הנגע נולד עכשיו, בידי היהודי. (ב) למרות שהוא אסור בלבישה.

ג. צמר גמלים^י וצמר רחלים^י שטרפן [=עירב] זה בזה - אם רב מן הגמלים, אינו מטמא בנגעים^י; ואם רב מן הרחלים, מטמא בנגעים^י; מחצה למחצה, מטמא בנגעים. והוא הדין בפשתן וקנפס [צמח דומה לפשתן] שטרפן זה בזה. ורחל בת עז^י, אין צמר שלה מטמא בנגעים^י.

(ג) שבגד העשוי ממנו אינו נטמא בנגעים. (ד) שבגד העשוי ממנו, נטמא בנגעים. (ה) מכיוון שצמר הכבשים בטל ברוב. (ו) מכיוון שרוב הבגד עשוי מצמר הכבשים. (ז) שאביה כבש, ואמה עז. (ח) מכיוון שנחשבת כעז ולא כרחל, וצמר עזים לא נטמא בנגעים.

בגד שהיה שתיו פשתן וערבו קנפס, או שתיו קנפס

שבועות, ישורף. אבל בגד שהסגירו^י, ופשעה הנגע בכלו ונעשה ירקרק ואדמדם, או שפטר, ואחר • שפטר בא פלו ירקרק ואדמדם - הרי זה טהור. כנס [=הצטמצם] הנגע ופשעה, ישורף.

(ט) כי נראה נגע בחלקו.

ט. בגד שהיו מוכין [=חוטין] יוצאין על פניו מן האריג, כגון סגוס [מעיל] של צמר, ונראה בו נגע - אינו מטמא עד שיראה הנגע במוכין ובאריג עצמו [בשניהם]. וזה שנאמר בבגדים⁵²: "בקרחתו או בגפחתו" - קרחתו, אלו השחקים [=בלויים]; גפחתו, אלו החדשים.

י. הבגדים הצבועים, אינן מטמאין בנגעים, בין שהיו צבועים בידי אדם, בין בידי שמים^י - עד שהיו לבנים. בגד ששתיו [שתי] צבוע וערבו [ערב] לכן, ערבו צבוע ושתיו לכן - הכל הולך אחר הנראה [הבולט לעין].

(כ) כגון צמר מטלאים שחורים.

[בגד שגודלן] פחות משלש אצבעות על שלש אצבעות מן האריג, אינו מטמא בנגעים^{כא}.

(כא) מפני שאינו ראוי לשימוש.

יא. בגד שארג בו פחות משלש אצבעות על שלש, ונראה בו נגע, ואחר כך השלימו לשלש על שלש - טהור^{כב}.

(כב) כי הנגע מטמא רק אם נולד במקום ובזמן הראויים לטמא.

יב. התופר מטליות שאין בכל אחת ואחת מהן שלש על שלש, ועשה מהם בגד - הרי זה מטמא בנגעים; שהתפור כארוג, וכלו בגד אחד הוא.

יג. בגד שהוא מטליות מטליות^י, מהן צבועים ומהן לבנים, ונראה נגע בלבן שלו - מסגירין אותו; אם עמד שני שבועות - נטמא פלו, ושורף פלו^{יד}; וכן אם פשה הנגע במטלת לבנה אחרת -

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טו) אם נולד הנגע בתוך הכלי ואחרי ההסגר נראה נגע מבחוץ או להיפך, הרי זה פשיון ומטמא, בגלל שלפעמים הופכים אותם ומשתמשים בהם כשהם הפוכים.

ז. סדין המקמט - מפשיטין את הקמט^{טו}, ורואין את נגעו.

טז) כדי שיוכלו לראות גם את הבד שבין הקמטים.

ח. השתי והערב [חוטם המיוחדים לשתי וערב], בין של צמר בין של פשתן - מטמאין בנגעים מיד משיטו [הוכנו לתפירה], אף על פי שלא לבן הפשתן^{טז} ולא שלק [השרה] הצמר. וכמה יהיה הפקעת [=כדור חוטים] של טוי, ותטמא בנגעים? כדי לארג ממנה שלש על שלש^{טז} שתי וערב, בין שהיתה בלה שתי, בין שהיתה בלה ערב^{טז}; היתה הפקעת מקבצת מחוטים פסוקין [=חתוכים], אינה מטמאה בנגעים.

יז) לא הלבינו על ידי בישול. יח) בגד בגדול שלוש אצבעות על שלוש אצבעות. יט) שכל החוט היה מסוג אחד.

ט. שתי פקעיות שהן מערות זו בזו בחוט, וכן השתי שמקצתו לפוף על הפכד [קשר האריגה] העליונה ומקצתו לפוף על הפכד התחתונה, וכן שני דפי [חלקן] חלוק שהן מערות בחוט אחד, ונראה הנגע באחד מהן - השני טהור, אף על פי שחוט אחד מחבר ביניהן; נראה הנגע בנפש המפסקת [חוט הערב שטרם נארג], ובשתי העומד [מתוח] - אף על פי שמקצת הנגע בפכד ומקצתו בשתיא, הרי זה טמא.

כ) כרוך. כא) חלק מהנגע נמצא על החלק הארוג, וחלקו בחלק שאינו ארוג.

נראה הנגע בשתי העומד לבדו, האריג טהור; נראה באריג לבדו, השתי העומד טהור. נראה בפסדין, שורף את הנימין [=חוטם היוצאים]; נראה בנימין, הסדין טהור^{כב}; פשה מן הנימין לסדין, הסדין טמא.

כב) כי הסדין אינו טפל לנימין.

י. חלוק שנראה בו נגע, מציל את האמריית [=בד]

וערבו פשתן - אינו מטמא בנגעים; וכן אם היה שתי או ערבו פשתן או צמר, והשאר נוצה של עזים וכיוצא בה - אינו מטמא בנגעים.

ד. העור שאינו מעבד, אינו מטמא בנגעים. וכן העור פשהוא גלם, קדם שיעשה ממנו פלים - אינו מטמא בנגעים, שנאמר⁵³: "כלי העור"^ט; וכל כלי העור, בין פשוטיו [ללא בית קיבול] בין מקבליהן [עם בית קיבול], כל שהן - מטמאין בנגעים.

ט) ודרשו חכמים שדוקא עור שהוא כלי מקבל טומאה, ואילו עור שאינו מעובד אינו נחשב כלי. י) בכל גודל שהוא.

ה. עורות תיה שבים, אין מטמאין בנגעים; חבר להם מן הגדל בארץ, אפלו חוט או משיחה [=רצועה] של צמר או פשתים^א, או עור בהמה או תיה מעבדין כל שהן, ועשה מהן פלים - מטמאין בנגעים; והוא, שיחברנו לו כדרך חבורי בגדים לטמאה [שתי תפירות].

יא) שהם מין שראוי לקבל טומאת נגעים, למרות שכשהם עומדים בפני עצמם אינם מקבלים טומאה, בגלל שהם פחותים מגודל גריס.

ו. כל כלי הראוי להתטמא בשאר הטמאות^ב - אף על פי שאינו מתטמא במדרס [ע"י דריכת] הדב, מפני שלא נעשה למשכב או למושב - הרי זה מטמא בנגעים; כגון קלע [=מפרש] של ספינה, והפרכת, ושבים [=צעף] של שכבה [=כיסוי ראש], ומטפחות ספרים (ספרים), והאבנט, ורצועות מנעל וסנדל שיש בהן רחב כגריס^ג - הרי אלו וכיוצא בהן מטמאין בנגעים; ואין צריך לומר שאר הכלים, כגון כרים וכסתות.

יב) כגון נגיעה בשרץ או בטמא מת. יג) שהרי בפחות מכגריס אינם נטמאים בנגעים.

החמת [=נדר] [התחמל [=ליקוט], נראין כדרך^ד; ופשה הנגע מתוכן לאחוריהן, ומאחוריהן לתוכן^ט. וכן כל כיוצא בהן מפלי העור הפפולין.

יד) הכהן הבדוק את הנגע אינו צריך לפתוח את הקפלים שיש בהם, אלא בודק את הכלי שהקפלים מקופלים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שהוא נמצא מעליהם, בטומאת משכב ומושב. (לה) אפילו אם המשכב או המושב נמצאים מתחת לאבן והוא נמצא על האבן.

פיצד? בגד מנגע, או שתי או ערב או פלי עור המנגעין, שהכנים מהן אפלו פזית לבית טהור - נטמא כל אשר בפזית, בין אדם בין פלים, ונעשו פלן ראשון לטמאה. וכן משקב או מושב שהיה מנח תחת האבן, והניח פזית מהן לו למעלה מן האבן - נטמא המשקב או המושב.

השנת הראב"ד

והניח .. למעלה א"א בחי ראשי טעה בדמיונותיו כי הוא מדמה אבן המנוגעת למצורע וטעה שהרי אמרו אשר ישב עליו הזב ולא אבן המנוגעת ותמה על עצמן ולמה לא אמרו הזב ולא המצורע אלא שהמצורע יש לו משכב ומושב לטמא אוכלין ומשקין מפני שהוא ראו למשכב ומושב אבל אבן לא כלל וכן אמרו ר"ש ואמר אשר ישב עליו ואשר ישב עליו את שיש לו שכיבה ויש לו ישיבה וכו' יצא זב שמת שאין לו שכיבה וישיבה וכו' ומה הטעם עצמו מיעט אבן המנוגעת לגמרי ולא מיעט המצורע ויש מזה במסכת נדה פרק דם הנדה.

(לו) מהבגדים או מהכלים המנוגעים.

יד. מטלית שיש בה שלש על שלש - אף על פי שאין בה פזית - פיון שנכנס רבה לבית טהור, טמאתו; היה בה פמה זיתים - פיון שנכנס ממנה פזית לבית טהור, נטמא.

אף על פי שכל השעורין, הלכה למשה מסיני - הרי הוא אומר⁵⁴: "לכל נגע הצרעת ולנתק, ולצרעת הפגד ולפזית", הקיש נגעי אדם לנגעי בגדים ובתים, והשוה המצרע למת, שנאמר⁵⁵: "אל נא תהי פמת"; מה המת בפזית, אף אלו בפזית.

טו. בגדים המנגעין - משלחין אותן חוץ לעיר, בין שהיתה מקפת חומה בין שאינה מקפת; וזה חקר בגדים מבאדם [שמשתלח רק מעיר מוקפת].

שבשפת הבגד⁵⁶; אפלו היתה האמרה צמר או פשתים כד - מצילה, ואינה נשרפת.

(כג) ואינו צריך לשורפם יחד עם הבגד. (כד) שנטמאים בנגעים.

יא. בגד מסגר שצבעו, או מקרו לגוי - טהור; וכן אם נתערב באחרים, פלן טהורין כו. קצצוה ועשהו מוכין [=חתיכות דקות] פחות משלש על שלש [אצבעות] - טהור⁵⁷, ומתו בהנחתו; היתה בהן אחת שלש על שלש, ונראה בה נגע - היא לבדה טמאה.

(כה) כי בגדי גויים ובגדים צבועים אינם נטמאים בנגעים, ומכיוון שכעת אינם מקבלים טומאה, טהורים. (כו) ואינו יודע מה הוא הבגד המוסגר, כגון שהתערב בבגדי גויים שגם בהם יש נגע אלא שאינם נטמאים. (כז) מכיוון שלא נטמאו עדיין, ספיקם טהור. (כח) את הבגד המוסגר. (כט) כי אין הטומאה חלה על מטליות קטנות. (ל) אם היתה בקרעי הבגד שקצץ, חתיכה אחת בגדול שלוש אצבעות על שלוש אצבעות.

יב. בגד מחלט שנתערב באחרים לא - פלם טמאין, וישרפו; אפלו אחד בכמה אלפים לב. וכן אם קצצו, ועשהו מוכין - הרי הם טמאין, ואסור בהנחתן.

(לא) ואינו מכירו, כגון שהתערב בבגדי גויים שגם בהם יש נגע אלא שאינם נטמאים. (לב) מכיון שנטמא, ספיקו טמא.

יג. אחד בגד או פלי עור או שתי או ערב, המסגר או המחלט [דינים שווה] לענין טמאה - הרי הוא אב מאבות הטמאות כאדם מצרע, לכל דבר; מטמא במגע ובמשא⁵⁸ ובביאה⁵⁹ [בכניסה לבית], ועושה משקב ומושב⁶⁰ אפלו מתחת האבן לה.

(לג) אם נגע בו אדם או כלים, או שנשא אותו אדם, נטמאו. (לד) מטמא את החפצים שראויים לשמש לישיבה ולשכיבה,

54. ויקרא-מצורע, יד, נד-נה. 55. במדבר-בהעלותך, יב, יב.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' א

5. ובין מנקבות, הלא הוא שלמים.
6. הגמרא מסיקה את תירוצה: אלא תלתא קראי בתיבי - אכן שלשה כתובים נאמרו בדין מותר הפסח שהוא קרב שלמים, וכל אחד מהם נצרך לאופן אחר.

1. פסח לה' אלהיך צאן ובקר, ויהלא אין פסח בא אלא מן הכבשים
2. ומן העזים, ולא מן הבקר, ואין נאמר בו 'צאן ובקר', אלא מבאן
3. למותר הפסח, שיהא קרב לדבר הפסח מן כל הצאן ומן כל הבקר,
4. ומאי ניהו - ומה הוא הקרבן הקרב מכל מיני צאן ובקר בין מזכרים

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ח אלול ~

הלכות מלוה ולוה

יש בכללן שתיים עשרה מצות. ארבע מצות עשה, ושמונה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) להלוות לעני ומן. (ב) שלא יגשיו אותו. (ג) לגש² את העובד פוכבים. (ד) שלא ימשכן בעל חוב בזרוע. (ה) להחזיר המשכון לבעליו בזמן שהוא צריך לו.³ (ו) שלא יאחר המשכון מבעליו העני בעת שהוא צריך לו. (ז) שלא יחבל אלמנה. (ח) שלא יחבל פלים שעושין בהן אכל נפש. (ט) שלא יתן המלוה ברבית. (י) שלא ילוה הלוה ברבית. (יא) שלא יתעסק⁴ אדם בין מלוה ולוה ברבית: שלא יעיד בגינהן, ולא יכתב שטר, ולא יערב. (יב) ללוות מן העובד פוכבים ולהלוות⁵ לו ברבית.

ובאור מצות אלו בפירקים אלו:

(1) ילחוך, יתבע בתקיפות "והוא יודע שאין לו מה יחזיר" (רבינו לקמן פרק א הלכה ב). (2) לדעת הרמב"ן אין זאת מצוה (ראה ביאורנו שם הלכה ה). (3) כסות יום ביום, כסות לילה בלילה (לקמן פרק ג הלכה ה). (4) שלא ייתן יד. (5) לדעת הרמב"ן אין זאת מצוה. ראה ביאורנו פרק ה הלכה א.

פרק ראשון

(1) מבאר שמצוה להלוות לעני, ושהלוה חייב לפרוע ואין מרחמים בדין ומסדרין לבעל חוב.

א. מצות עשה להלוות לעניי ישראל², שנאמר: אם פסף תלוה את עמי את העני עמך. יכול רשות? תלמוד לומר: העבט תעביטנו וגו'. ומצוה זו גדולה מן העדקה⁴ אל העני השואל; שזה כבר נצרך לשאל, וזה עדין לא הגיע למדה זו⁶. והתורה הקפידה על מי שמינע מלהלוות לעני, שנאמר: ורעה עינך באחיך האביון וגו'.

~ נקודות משיחות קודש ~

מצות עשה להלוות לעני ישראל

וצריך להבין מדוע לא כתב הרמב"ם גם החיוב להלוות לעשיר הצריך להלוואה בזמן מסוים הגם שבדרך כלל הוא עשיר, והלא מפורש בגמרא ש"גמילות חסד בין לעניים ובין לעשירים" ומדוע לא פסק הרמב"ם כהגמרא הנ"ל.

בשו"ע אדמו"ר הזקן הביא לשון הרמב"ם "מצות-עשה להלוות לעניי ישראל" אבל הוסיף אח"כ "אין לי אלא עני, עשיר מניין שמצוה להלוותו לפי שעה, תלמוד לומר "את עמי" ומכאן לימוד נוסף שמצות הלוואה היא גם לעשיר.

את חיוב ההלוואה לעשירים, אפשר לפרש בשני אופנים: א. שעשיר הזקוק להלוואה הוא כעני באותה שעה, וממילא נכלל בחיוב ההלוואה לעניים. ב. עני האמור בתורה מדבר על עני ממש ולא על עשיר, ולכן יש צורך בלימוד נוסף מיוחד: אין לי אלא עני, עשיר מנין כו".

מזה שהאדמו"ר הזקן העתיק את לשון הרמב"ם, משמע שדבריו הם בהתאם לשיטתו, ואם-כן חוזרת השאלה מדוע לא כתב הרמב"ם מצות הלוואה לעשירים בפירוש.

והביאור בזה: בספר המצוות, שורש ב' כתב, שאין למנות במניין המצוות כל מה שלמדו חכמים ב"ג מדות שהתורה נדרשת בהם או מריבוי דקרא (אלא אם כן פירשו בעצמם שדין זה הוא מהתורה). ומכיון שכך, הרי שמה שנתפרש בתורה הוא ההלוואה לעניי ישראל, מה-שאין-כן את ההלוואה לעשירים למדו חכמים מריבוי דקרא ("את עמי") ולכן אין למנותה בתור מצות-עשה מהתורה.

ובנוגע לעצם עניין ההלוואה לעשירים, סומך הרמב"ם על מה שכתב בהלכות דעות (פ"ו ה"א) "מצות-עשה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר ואהבת לרעך כמוך, לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כו" ובזה כלל גם את מצוות ההלוואה לעשירים.

(על פי "בין מלכות" ספר משפטים סימן ז מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(2) ואפילו עשיר מצוה להלוותו בשעה שאין מעות מצויות בידו (רבינו יונה אבות פרק א משנה א. טור ושולחן ערוך סימן צג סעיף א, על פי סוכה מט: גמילות חסד נוהג בין לעניים בין לעשירים. (ובמכילתא דרשב"י: "העני עימך: אין לי אלא עני, עשיר מניין? תלמוד לומר עימך וכו'. אם כן למה נאמר עני? ממהרני ליפרע על ידי עני יתר מן העשיר"). ומה שכתב רבינו "לעניי ישראל" לאו דווקא, אלא כל מי שצריך וזקוק להלוואה, כי עשיר הזקוק להלוואה בכלל עני הוא (השווה ספר החינוך מצוה תמח הוצאת מוסד הרב קוק). (3) מכילתא משפטים פרשה יט: "רבי ישמעאל אומר כל אדם ואם שבתורה – רשות, חוץ מזה ועוד שניים (שאם משמש בלשון כאשר), וכו'." אם כסף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. גובין לו מן הקרקע²³, אחר שמחרימין²⁴ על מי שיש לו מטלטלין או מי שידע²⁵ לו מטלטלין ולא יביאם לבית דין²⁶. וגובין מכל קרקע שיש לו. אף על פי שהיא משועבדת לכתבת אשתו או לבעל חובו שקדם²⁷ - גובין לזה²⁸, ואם יבוא²⁹ הראשון ויטרוף³⁰ - טען הלוה: שמטלטלין אלו שבדי אינן שלי, אלא פקדון הם בדי או שכורין או שאולין - אין שומעין לו³¹, או יביא³² ראיה³³ או יגבה מהן בעל חובו.

(20) בבית דין. (21) טורח הוא הרבה כדי להתפרנס. בפרק כ מסנהדרין הלכה ד כותב רבינו: "אל תאמר עני הוא זה ובעל דינו עשיר, הואיל ואני (הדיין) והעשיר חייבין לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס כבוד". (22) כתובות פד. "ועל זה הזהירה התורה 'ידל לא תהדר בריכו' ונאמר (ויקרא יט, טו) 'לא תשא פני דל' (רבינו שם על פי תורת כוהנים קדושים פרק ד). (23) שהמטלטלין קודמים לגבייה מן הקרקע, שכשם שהמלוה בממון היה - כך תחילת גבייתו מממון או ממטלטלים (שדינים כממון. בבא קמא יד.). מלשון רבינו נראה שמעמיד מטלטלין וממון בדרגה אחת, היינו שאם יש לו ממון ויש לו מטלטלין - רצה משלם ממון, רצה מגבהו מטלטלין (השווה רבינו פרק י מהלכות נזיקי ממון). ברם דעת הרי"ף בבבא בתרא בתחילת פרק שישי שהממון קודמים לגבייה מן המטלטלין (וכן כתב רשב"ם בבא בתרא צב: בשם רבינו חננאל) וכן הרא"ש בבא קמא פרק א סימן ד בשם רבינו תם. (24) "הטלת חרם לדברים אלו לא מצאנו בגמרא אבל כן נמצא בכל ספרי הגאונים ז"ל. ונראה שהדבר בקבלה אצלם" (מגיד משנה להלן פרק י"א הלכה ז). (25) שיש לו ללווה. (26) או לא הודיע לבית דין. (27) לווה ממנו לפני שלוה מזה הבא עכשיו לגבות, אבל עדיין לא הגיע זמן פרעונו, וכן הכתובה אינה נגבית מחיים כמבואר בפרק י"ט מהלכות אישות הלכה ג. (28) מיד, ואין ביד הבעל חוב והאשה למנוע גבייתו. (29) כלומר, ולכשיבוא. (30) זה נימוק למה אין מונעים גביית הקרקע אף על פי שהיא משועבדת לאחרים, לפי שהגביה אינה גורמת כל הפסד לבעל השעבוד, שהרי כשיגיע זמן פירעון חובו - יטרוף מה שגבה ראשון, שכל הקודם בחובו זכה (על פי תשובת הרי"ף סימן קיד, רט ועיין ירושלמי כתובות פרק י הלכה ו). (31) "חזקה כל מה שביד אדם הוא שלו" (מגיד משנה). והמקור להלכה זו מצא רבינו בכתובות יט בסוגיית שטר אמנה. (32) פירוש, אלא או יביא. (33) עדים, שכן הוא כדבריו.

ה. אין בעל חוב גובה לא מקסות אשתו ובניו של לוה, ולא מבגדים צבועים שעבדן לשמן³⁴, אף על פי שעדיין לא לבשו אותן, ולא מסנבלים חדשים שלקחן לשמן, אלא הרי אלו שלהן³⁵. במה דברים אמורים? בכלי החל; אבל בגדי שבת והמועד - גובה אותן בעל חוב³⁶. ואין צריך לומר, אם היו בהן טבעות וכלי זהב או כסף³⁷, שהפסל לבעל חובו.

תלוה" - חובה ולא רשות, אתה אומר חובה או אינו אלא רשות? כשהוא אומר (בלשון ציווי): העבט תעביטנו - חובה ולא רשות". (4) מצות נתינת צדקה (שבת סג "גדול המלוה יותר מן הנותן צדקה") (5) המבקש. (6) "כי מי שנתבזה וגילה פניו לשאול מידי האנשים אין צרת עניינו (מצבו) כמו המכוסה שירצה להיעזר עד שלא יתגלה עניינו ולא יתבזה" (רבינו בספר המצוות עשין קצו). (7) "ולא יתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא".

ב. כל הנוגש⁸ העני, והוא יודע שאין לו מה יחזיר לו - עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תהיה לו פנשה⁹. ומצות עשה לנגש את העובד פוככים ולהצר לו¹⁰, שנאמר: לנכרי¹¹ תגש. מפי השמועה למדנו¹², שזו מצות עשה¹³.

(8) לוחץ, תובע בחזקה. (9) כמלוה דוחק ותובע (ראה בבא מציעא עה:). (10) לאלצו לפרוע החוב בזמן, ולא להרוויח לו זמן הפירעון (השווה חינוך תמוז). (11) צריך להיות: את הנכרי. (12) ספרי דברים ראה - קיג. (13) ודעת הרמב"ן (בהשגותיו על ספר המצוות לרבינו בשורש השישי ובפירוש התורה דברים טו), שאין נגישת הגוי מצוה, ומה שאמרו בספרי שזו מצוות עשה, הכוונה שכתוב זה משמיענו מצוות עשה באחיך. וכך הוא נדרש: לנכרי את רשאי ליגוש ולא לאחיך, והוא לאו הבא מכלל עשה שהוא נקרא עשה, ולומר לך שהנוגש את הישראל עובר בעשה ולא תעשה.

ג. אסור לאדם להראות¹⁴ עצמו לבעל חובו בזמן שידע שאין לו, אפלו לעבר לפניו, שלא יפחידו או יכלימו, אף על פי שאינו תובעו, ואין צריך לומר אם תבעו¹⁵. וכשם שאסור לזה לתבע, כך אסור ללוה לכבש¹⁶ ממון חברו שבפידו ולומר לו: לך ושוב. והוא שיש לו. שנאמר: אל תאמר לרעה לך ושוב. וכן אסור ללוה לקח הלוואה ולהוציאה שלא לצורך ולאפדה¹⁷, עד שלא ימצא בעל חוב מאין יגבה. אף על פי שהמלוה עשיר גדול. ועושה זה - רשע הוא; שנאמר: לוה רשע ולא ישלם¹⁸. וצו חכמים¹⁹: יהי ממון חברך חביב עליך כשליך.

(14) מכילתא משפטים יט: "לא תהיה לו כנושה" - "לא תראה לו בכל זמן". בבבא מציעא עה: אמרו: מניין לנושה בחבירו וכו' שאסור לעבור לפניו? תלמוד לומר "לא תהיה לו כנושה (ברשי" שם "לא תראה בעיניו כנושה בו שיראה וייבוש"). (15) רוצה לומר, אם כבר תבעו, כגון, שלא ידע שאין לו ותבעו, שאסור לו לעבור לפניו מכאן ואילך (אבן האזל). (16) לעכב, להשהות. (17) וגורם לאבדה מן המלווה. (18) ראה אבות פרק ב משנה ט. שמות רבה לא, טו. (19) אבות שם, משנה יב.

ד. כשיתבע המלוה הלוואתו²⁰, אף על פי שהוא עשיר והלוה דחוק וטרוד במזונות²¹ - אין מרחמין בדין²², אלא גובין לו חובו עד פרוטה אחרונה מכל מטלטלין שימצאו לו. ואם לא הספיקו המטלטלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמשאירים לו כל המפורט כאן בדברי רבינו (בבא מציעא קיג:). (43) ראה לקמן פרק ב הלכה י"ב. (44) שם כד. דרשו זה מן הכתוב (ויקרא כז, ח): "ואם מך הוא מערכך" – החייחו מערכך. (45) ריקמה זהב. (46) בבא מציעא שם. (47) לאיש כמותו לצורך ימי החול, אבל לא לשבתות וימים טובים (רבינו בפרק ג מהלכות ערכין הלכה טו. ומקורו נראה שהוא מהמבואר למעלה הלכה ה על פי ירושלמי קידושין הובא בבאורנו שם). (48) כיסא. (49) מצע גס ארוג מקנים שעניים רגילים להשתמש בהם ואינו יכול לדרוש מצע של לבד. (50) לא כסות וגם לא מזון. (51) אפילו הקטנים. (52) כמבואר בפרק י"ב מהלכות אישות הלכה ב, יד. שלא הוטל על המלוה להחיות את אשתו ובניו. ערכין שם: "הוא (החייחו) מערכך, ולא אשתו ובניו מערכך". (53) של ראש ושל יד (שם) – כשם שנותנין לו כסות (והשווה פסחים קיג). (54) שם. (55) נגר. (56) משורים. (57) כגון, שיש לו שלושה מעצדים והמגירה האחת. (58) אין מוכרים המעצד השלישי לקנות מגירה בדמיה, כדי שיהיו לו שתי מגירות, שהרי גם קודם לא היו לו כי אם אחת (ערכין שם). (59) צמד בקר לאיכר. (60) אם היה חמר (שם). (61) שם יח. (62) כלי אומנות. (63) שם בגמרא לדעת תנא קמא. ח. מלוה⁶⁴ שפא להפרע שלא בפני הלוה, פגון שיהיה הלוה במדינה רחוקה, ותפסה האשה מטלטלין מנכסי הפעל כדי שתזון מהן - מוציאין אותן מידה⁶⁵ ונותנין לבעל חוב; שאפלו היה בעלה עמה - לא היה יכול לזון את אשתו ובניו עד שיפרע לו כל חובו⁶⁶.

(64) תשובת הרי"ף הובאה בטור סימן צז. (65) ואף על פי שחוב האשה למזונות קדם לחובו "שכשם שבערכין מיעט מזון אשתו ובניו (כמבואר בערכין כג): אף על פי שקדמו לחוב המעריך – הוא הדין גם לבעל חוב" (כסף משנה בשם בעל התרומות). (66) כמבואר למעלה הלכה ז.

~ יום שני כ"ט אלול ~

פרק שני

(1) מבאר תקנת הגאונים להשביע ללווה הטוען שאין לו, ודין מלווה שאמר שטר אמנה הוא זה במקום שחב לאחרים, וכלל שם שאסור להלוות מעותיו בלא עדים, ודין לווה מעבדו ושחררו.

א. דין תורה, שפזמן שיתבע המלוה את חובו: אם נמצאו ללוה נכסים - מסדרין לו, ונותנין לבעל חובו את השאר, פמו שפארנו; ואם לא נמצא ללוה פלוס, או נמצאו לו דברים שמסדרין לו בלבד - ללך הלוה לדרפו. ואין אוסרין אותו³, ואין אומרים לו: הבא ראיה שאתה עני, ולא משפיעין אותו⁴, כדרך שדנין העובדי פוכבים; שפאמר: לא תהיה לו פנשה⁵. אלא אומרים למלוה: אם אתה יודע נכסים לזה המקיב לך - לך ותפס אותן.

(34) לשם אשתו ובניו. (35) שמשעה שנתנם או לקחם לשמן יצאו מרשותו וזכו בהם והרי הם שלהם (רי"ף בתשובה סימן ריט, על פי ערכין כד). (36) מתוך שהם בגדים מכובדים, ואינם לשימוש יום יום, אין הבעל נותנם במתנה גמורה על דעת שלא יוכל למכרם אם יצטרך להם (רי"ף בתשובה סימן רנה על פי ירושלמי קידושין פרק א הלכה ד). (37) "שאדם קונה על מנת שתתקשט, ואם הוצרך יתפרנס מהם" (כלומר, ימכור לשם פרנסתו. רי"ף שם סימן רט).

ו. היו לו מטלטלין או קרקע, והרי עליו שטרי חובות לעובדי פוכבים, ואמר: הרי כל נכסי משפדנין לעובדי פוכבים, ואם יטלו אותן הישראליים בחובם, יאסרו אותי העובדי פוכבים בחובן ואהיה פשוטה - הורו רבותי³⁸, שאין שומעין לו, ויגבוי הישראליים; וכשיבואו העובדי פוכבים ויאסרוהו - הרי כל ישראל מצוין לפדותו³⁹.

(38) הרי"ף שם. (39) המצוה להצילו אינה מוטלת על התובע יותר מאשר על כל אחד ואחד מישראל.

ז. מסדרין⁴⁰ לבעל חוב⁴¹, כדרך שמסדרין בערכין⁴². פיצד? אומרים ללוה: הבא⁴³ כל המטלטלין שיש לך, ולא תניח אפלו מחט אחת. ונותנין לו מן הכל מזון⁴⁴ שלשים יום וכסות שנים עשר חדש מכסות הראויה לו. ולא שילפש בגדי משי או מצנפת זהובה⁴⁵, אלא מעבירין אותה ממנו⁴⁶, ונותנין לו כסות הראויה לו⁴⁷ לשנים עשר חדש. ומטה⁴⁸ לישוב עליה, ומטה ומצע הראוין לו לישן עליהם. ואם היה עני - מטה ומפץ⁴⁹ לישן עליו. ואין נותנין פלים כאלו⁵⁰ לאשתו ובניו⁵¹, אף על פי שהוא חיב במזונותיהם⁵². ונותנין לו סנדליו ותפיליו⁵³. היה אמין⁵⁴ - נותנין לו שני פלי אמנות מכל מין ומין. כגון שהיה חרש⁵⁵ - נותנין לו שני מעצדין ושתי מגרות⁵⁶. היה לו מין אחד מרבה ומין אחד מועט⁵⁷ - נותנין לו שנים מן המרבה, וכל שיש לו מן המועט, ואין לוקחין לו פלים מדמי המרבה⁵⁸. היה אקר או חמר - אין נותנין לו לא צמדיו⁵⁹ ולא חמוריו⁶⁰. וכן אם היה ספן - אין נותנים לו ספינתו⁶¹. אף על פי שאין לו מזונות אלא מאלו - אין אלו פלים⁶², אלא נכסים⁶³, וימכרו עם שאר המטלטלין בבית דין, וינתנו לבעל חובו.

(40) "מעריכין נכסי הלווה, ואם הוא עני אף על פי שאינו נשלם החוב כולו, אין נוטלין כל מה שיש לו, אלא משיירין לו לפי כבודו" (ערוך ערך סדר) וכמו שמבאר רבינו והולך. (41) כשיגיע זמן הפירעון ויבוא המלוה לבית דין לגבות חובו (שולחן ערוך סימן צז, כג). (42) מי שהתחייב לתת להקדש ערך עצמו או ערך אחרים, בית דין לוקח כל רכושו ומוכרו ונותן הדמים להקדש, ושנינו (ערכין כג):

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תורה שהקפידה על הכניסה לבית הלווה. ולא באו חכמים אלא לעשות סייג וגדר שלא תנעול דלת בפני לוויים. (17) חזקה - כל מה שביד אדם שהוא שלו (השווה למעלה פ"א הל' ד). (18) ה"ר מיגאש, בתשובה סי' קסט.

ג. מי שנשבע שבועה זו, שאין לו כלום וכל מה שפרויה יתן לבעל חובו - אין כל אחד מפעלי חובות בא ומשביעו¹⁹, ששבועה אחת פוללת כל פעלי חובות. ותקנת אחרונים²⁰ היא, ואין מדקדקין בה להחמיר²¹ אלא להקל.

(19) שנית אותה שבועה. (20) כלומר, הואיל ותקנת הגאונים היא. (21) לחייבו שבועה לכל אחד מבעלי חובות, שכל שירוויח יתן גם להם (לחם-משנה ומשנה למלך).

ד. מי שהחזק שהוא עני וכשר²² והולך בתם, והדבר גלוי וידוע לדין ולרב העם, ובא פעל חובו להשביעו בתקנה זו, והחזק התובע²³ שאינו מסתפק בעניות זה²⁴, אלא רוצה לצערו בשבועה זו, להצר לו ולבטלו בפרים, כדי להקדם ממנו, או כדי שילך וילוה מן העובדי פוכבים²⁵, או יקח נכסי אשתו²⁶ ויתן לזה, עד שינצל משבועה זו - יראה לי, שאסור לדון ירא שמים להשביעו שבועה זו; ואם השביעו - בטל לא תעשה של תורה: לא תהיה לו פנשה. ולא עוד, אלא ראוי לדון לגער בתובע ולטרדו²⁷, מפני שהוא נוטר והולך בשרירות לבו. שלא תקנו הגאונים תקנה זו אלא מפני הרמאי²⁸, והרי נאמר²⁹: עד דרש אחיך אתו - דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי, ומאחר שהחזק זה שהוא עני ושאניו רמאי - אסור להשביעו. וכן אני אומר: שמי שהחזק רמאי, ודרכיו מקלקלין במשאו ומתנו, והרי הוא אמוד שיש לו ממוץ, וטען שאין לו כלום, והרי הוא רץ להשבע בתקנה זו - שאין ראוי להשביעו³⁰. אלא אם יש כח בדין לעשותו³¹ עד שיפרע פעל חובו, או לנדותו עד שיתן - יעשה, מאחר שהוא אמוד, שפריעת פעל חוב מצוה³². קללו של דבר: כל שיעשה הדין מדברים אלו, וכוונתו לרדף הצדק בלבד, שנוצטונו לרדפו³³, ולא לעבר³⁴ הדין על אחד מפעלי דיניו - הרי זה מרשה לעשות, ומקבל שקר. והוא שיהיו מעשיו לשם שמים³⁵.

(22) אדם ישר. (23) יודעים בו רבים. (24) אין לו ספק, שכן הוא עני. ויש גורסים: "בענין של זה", כלומר באופיו ובמצבו של הנתבע (עיין 'פרישה' סי' צט). (25) בריבית. (26) שהכניסה לו בין נכסי מלוה ובין נכסי צאן ברזל, שאינם משועבדים לבעל-חוב ואינו גובה מהם (השווה שו"ע סי' צז סעיף כו). (27) לגרושו מעל פניו. (28) כמבואר לעיל הל' ב. (29) בבבא-מציעא כח, בענין מוצא אבידה. (30) ויקרא רבה פ"א, ג: "אין נותנין את השבועה למי שהוא

(2) למעלה פ"א הלכה ז. (3) בבית-הסוהר, כי "לא מצאנו בשום מקום (בתלמוד) חיוב הגוף (היינו מאסר או עונש מלקות וכיוצא בזה) מחמת ממון" (מגיד-משנה). (4) שאין לו כלום. (5) ודרכים אלו - אמצעי נגישה הם.

ב. טען שיש לו והחביא אותו והרי הן בתוך ביתו - אין מן הדין שיפנס לביתו, לא הוא ולא שליח בית דין⁷; שהתורה הקפידה על זה, שנאמר: בחוץ תעמד. אבל מחרימין על מי שיש לו ולא יתן לבעל חובו. כשראו הגאונים הראשונים⁸ שעמדו אחר חבור הגמרא, שרבו הרמאים⁹, וננעלה דלת בפני לויין¹⁰, התקינו שמשביעין את הלוה שבועה חמורה בעין של תורה בנקיטת חפץ¹¹: שאין לו כלום יתר על דברים שמסדרין לו, ושלל החביאן ביד אחרים, ושלל נתן מתנה על מנת להחזיר¹². וכולל בשבועה זו: שכל שפרויה וכל שצבא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו - לא יאכיל ממנו כלום לא לאשתו ולא לבניו¹³, ולא ילביש אותן, ולא יטפל בהן, ולא יתן מתנה לאדם בעולם, אלא יוציא מפל אשר תשיג ידו מזון שלשים יום ונסות שנים עשר חדש, מזון הראוי לו ונסות הראוי לו¹⁴, לא אכילת הזוללים והסובאין או בני מלכים ולא מלבושי הפחות והסגנים¹⁵, אלא כדרכו, וכל היתר על צרכו יתן לבעל חובו ראשון ראשון, עד שיגבנו כל חובו. ומחרימין תחלה על מי שידע לפלוני נכסים, גלויין או טמונין, ולא יודיע לבית דין. גם אחר התקנה הזאת, אין בעל חוב יכול להפנס לתוך ביתו של לוה, לא הוא ולא שליח בית דין; שלא תקנו לעקר גוף התורה¹⁶. אלא הלוה עצמו יוציא כליו, או יאמר: כך וכך הוא שיש לי; מניחין הראוי לו, ויוציא השאר, וישבע בתקנה זו. וכזה דנין ישראל בכל מקומותיו. נראה לו ממון אחר שנשבע שבועה זו, ואמר: של אחרים הוא, או עסק הוא בדי - אין שומעין לו¹⁷, עד שביא ראיה. וכן הורו רבותי¹⁸.

(6) המלוה. (7) בבא-מציעא ק"ג. ראה לקמן פ"ג הל' ג. (8) רבנן סבוראי (הגהות מיימוניות). (9) המסתירים ממנו, ואומרים אין לי. (10) שנמנעו מלהלוות ממון לאחרים מפני החשש, שמה יחביאו כל אשר להם ויטענו: אין לי. (11) היינו כשס"ת בידו, כדוגמת השבועה שאינו ברשותו שתיקנו חכמים על השומר האומר הריני משלם, מפני החשש שמה עיניו נתן בחפץ שנמסר לשמירתו, כמבואר בפ"ו מהל' שאלה ופקדון הל' א (הגר"א סי' צט ס"ק א. עיין שם). (12) ואע"פ שמתנה על-מנת להחזיר, דינה כמתנה - כאן אין מתנתו מתנה, כי רגלים לדבר שלא נתנו אלא כדי להבריא מן הבעל-חוב, ומן הדין בעל-חוב גובה אותה, והראשונים קראו לשבועה זו: "שבועת החשד" (כסף-משנה שם). (13) השווה למעלה פ"א הל' ז. (14) השווה שם. (15) פקדי מלוכה גבוהים. (16) דבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא אם ילווהו. (43) ונשאר השטר בידי ראובן.
 (44) שהשטר פורע או אמנה. (45) של ראובן.
 (46) כתובות שם, וכפירושו של אביי. (47) בנקיטת חפץ,
 שלא נפרע חוב זה ולא מחלו או מכרו לאחר (ע"פ רבינו
 להלן פכ"ב הל' י). (48) מנכסים המכורים או משועבדים
 לאחרים. (49) כמבואר לקמן (פכ"ב שם ע"פ שבועות מה).
 (50) שקדם, לדבריו, להלוואה בשטר - ואין כאן עדי
 הלוואה (ראה למעלה ה"ה הערה לו). (51) כבר לימדנו
 רבינו (למעלה הל' ה') שחוששים לקנוניא, ואין מקבלים
 הודאתו בחובות אחרים. וחזר רבינו וכתב דין זה שנית, לפי
 שאין רקע החשד לקנוניא של הנידון כאן דומה להמבואר
 בהל' ה, כי בהל' ה המדובר, כשנשבע כבר שבועת הסידור,
 והגורם לקנוניא הוא דאגתו לפרנסת אשתו ובניו, שאינו
 רשאי להאכיל אותם אלא פורע ראשון ראשון לבעל-חובו
 כמבואר שם, ובכך החשד מבוסס על זה שאדם עשוי
 להורות היתר לעצמו בגלל פרנסת אשתו ובניו, ואפשר שגם
 האחרים רואים בזה מצוה לפרנס אשה וילדים קטנים.
 ובנידון שלפנינו, שמודה לפני שבועת הסידור, הגורם
 לקנוניא האפשרית הוא, כדי שלא ישאר ערום מנכסיו, ולכן
 מלמדנו רבינו, שחוששים לקנוניא גם בגלל סיבה זו (ולצד
 שני, אין הנידון בהל' ה נלמד מהמבואר כאן, לפי שבנידון
 הל' ה כבר התחייב בשבועה שלא יעשה שום קנוניא, ולכן
 מלמדנו רבינו שאין שבועה זו מסייעתו לאמת הודאתו -
 כס"ף-משנה. עיין ש"ך סי' צט ס"ק ג).

ז. אסור לאדם להלוות מעותיו בלא עדים⁵², ואפלו
 לתלמיד חכם⁵³, אלא אם פן הלווה על המשכון⁵⁴.
 והמלוה בשטר - משפח יותר⁵⁵. וכל המלוה בלא
 עדים - עובר משום ולפני עור לא תתן מקשלו⁵⁶,
 וגורם קללה לעצמו⁵⁷.

(52) שמתוך כך עולה על דעתו של הלווה להכחיש (ב"מ
 עה: וברש"י שם). (53) שאין לחשוד בו שיכחיש, והטעם
 - שמא מתוך טרדת משנתו ישכח (שם, מעשה שהיה).
 (54) שהמלוה נאמן בשבועה, כמו שיתבאר להלן פרק יג הל'
 ג. (55) לפי שבשטר סכום המלוה רשום בו, אבל במלוה
 על המשכון אין הסכום ידוע, ואפשר ללווה לטעון שלוה
 פחות מהסכום שהמלוה תובע (סמ"ע סי' ע, ס"ק ד).
 (56) שגורם מכשול ללווה שמביאהו לידי כפירה.
 (57) שבני אדם מקללים אותו על שתובע מחבירו מה שאינו
 חייב לו.

ח. הרב⁵⁸ שלוה מעבדו ואחר כך שחררו, או לוה
 מאשתו ואחר כך גרשה - אין להן עליו כלום; שכל
 מה שקנה עבד - קנה רבו, וכל המעות שפיד האשה
 - בחזקת בעלה⁵⁹, אלא אם הביאה ראיה שהן
 מנדונתה⁶⁰.

(58) בעלו של העבד (בבא-בבא נא). (59) כלומר, משל
 בעלה הם, ולקחם באמתלא בתור הלוואה כדי להוציא מהם
 ממונו (עיין גמ' ב"ב שם). והשווה רבינו פכ"ב מהל' אישות
 הל' כט, ובמגיד-משנה ולחם-משנה שם). (60) נכסים

רץ אחר השבועה" (הגר"א סימן פז ס"ק קיב). (31) לכופו.
 (32) כתובות פו. ושם נתבאר שמכין אותו עד שתצא נפשו
 או יקיים מצוה זו. (33) כמו שנאמר (דברים טז, כ): צדק
 צדק תרדוף. ובסנהדרין לו: פירשו שהמדובר בדין מרומה
 (עיין רדב"ז פכ"ב מהל' סנהדרין הל' ג). (34) להטות.
 (35) כמו שאמרו (אבות פ"ב משנה יב) "וכל מעשיך יהיו
 לשם שמים". וכתב המגיד-משנה בשם המפרשים האחרונים
 ז"ל: "שלא כל ב"ד מורשה בכך אלא-אם-כן הוא ב"ד
 חשוב ומוחזק בחכמה וחסידות. ומשרבו הדיינים שאינם
 מומחין - יש לחוש שלא יהא כל אחד פורץ לעשות לו דרך
 לעצמו". ובפכ"ד מהל' סנהדרין הל' ב, כתב רבינו עצמו:
 "משרבו בתי דינים שאינם הגונים וכו' אינם חכמים כראוי
 ובעלי בינה, הסכימו רוב בתי דיני ישראל וכו' ולא ידון
 הדיין בסמיכות דעתו, כדי שלא יאמר כל הדיוט לבי מאמין
 לדברי זה, ודעתי סומכת על זה". ונראה שכאן כתב דין לפי
 הגמרא, וסמך על מה שכתב שם (לחם-משנה).

ה. מי שנתחייב בשבועה זו מפני שטר חוב שעליו
 יהודה³⁶ לאחריים פחובות אחרים³⁷, והשיגה ידו יתר
 על הראוי לו - לא יטלו היתר אלא בעלי שטרות
 בלבד³⁸, שמא קנוניא³⁹ עושה בהודאתו על נכסיו
 של זה.

(36) מעצמו, ואין כאן עדי הלוואה או אפילו יש עדי
 הלוואה, אלא שהלווה יכול לטעון פרעתי, והוא מודה שלא
 פרע (ראה ש"ך סי' צט, ג). (37) הקודמים - לדבריו -
 להלוואה שבשטר. (38) אבל אם יש עדי הלוואה והם
 מעידים שהותנה בין המלוה והלוה שלא יפרע אלא בעדים
 - המלוה בלי שטר קודמת לגביה (מגיד-משנה, וראה ה"ו).
 (39) תחבולה בין הלווה והאחרים, להברית נכסיו מן המלוה.

ו. ראובן שהיה חייב לשמעון⁴⁰ מאה, ולוי חייב
 לראובן מאה - מוציאין מלוי ונותנין לשמעון.
 לפיכך, אם אין לראובן נכסים⁴¹, והיו לו שטרי חוב
 על לוי, ואמר לוי: שטר אמנה הוא⁴², פרוע הוא⁴³,
 יהודה לו ראובן⁴⁴ - אין משגיחין על הודאתו⁴⁵,
 שמא קנוניא הם עושין לאבד זכותו של שמעון⁴⁶,
 אלא ישבע שמעון⁴⁷ ויטל מלוי, קדין כל טורף⁴⁸
 שאינו נפרע אלא בשבועה⁴⁹. וכן כל מי שיש עליו
 שטר חוב, והודה לאחר מעצמו פחוב אחר⁵⁰, אם
 אין לו נכסים כדי שיגבו שניהם - גובה בעל השטר
 בלבד, שלא יעשו קנוניא על שטרו של זה⁵¹.

(40) כתובות יט. כרבי נתן: "מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו
 בחבירו, מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה? תלמוד-לומר
 (במדבר ח, ז): "ונתן לאשר אשם לו" (כלומר, לאשר הלווה
 אין כתוב כאן, אלא לאשר האשם שלו, דהיינו למי שהקין
 שלו - רש"י). (41) כי אם יש לו נכסים - אין שמעון גובה
 מלוי מדרשתו של רבי נתן, לפי שלא נאמרה אלא כשאין
 ללוה נכסים אחרים, כמבואר בבבא-קמא מ. (מגיד-משנה).
 (42) לא לוה כלום, אלא מסרו לו מתוך אימון שלא יתבענו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המיטלטלים. אבל הקבועים בקרקע, כגון ריחיים של מים אינם בגדר משכון כלל (שו"ע סי' צז, סעיף ו).
(12) המשמשות ללישה. (13) שם קטז. (14) שנינו שם קטו. "ולא ריחיים ורכב בלבד אמרו, אלא כל דבר שעושים בו אוכל נפש, שנאמר: כי נפש הוא חובל". (15) כדברי רבא, בתמורה ד. (השווה למעלה הערה ד). (16) אבל כל זמן שהמשכון קיים - אינו לוקה, כמבואר למעלה (סוף ה"א) גבי חובל אלמנה.

ג. חבל פלים הרבה של אכל נפש, פגון שחבל ערכה ויונה וספין - חיב על כל פלי וכלי בפני עצמו¹⁷. אפלו שני פלים שהן עושין מלאכה אחת¹⁸ - חיב עליהן משום שני פלים, ולוקה שתיים על שניהם¹⁹. שנאמר: לא יחבל רחים ורכב²⁰ - לחיב על הרחים בפני עצמו ועל הרכב בפני עצמו. פשם²¹ שהרכב והרחים מיוחדין, שהן שני פלים ומשמשין מלאכה אחת, וחיב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו; כך כל שני פלים, אף על פי שמשמשין מלאכה אחת - חיב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. וכן אם חבל צמד בקר²² החורש²³ - לוקה שתיים.

(17) גמרא שם. (18) כשמרכיבים אותם יחד - לא תיעשה המלאכה באחד משניהם בלתי האחר. (19) כרב יהודה, האומר (שם קטו): "חבל ריחיים לוקה אחת, רכב לוקה אחת, ריחיים ורכב לוקה שתיים". (20) הטל "לא" על ריחיים ועל רכב, כלומר לא יחבל ריחיים, ולא רכב (רבינו הלל בפירושו ל"ספר" דברים כ"ה תצא פיסקא רעב). [ריחיים של יד, מורכבים משתי אבנים מונחות זו על זו, העליונה נקראת "רכב" וכשמסובבים אותה נטחנים הגרעינים הנופלים בינה ובין האבן התחתונה הנקראת "ריחיים"]. (21) שם קטז. (22) הצמד הם כלי חרישה מורכב משני חלקים, ולפיכך חייב שתיים (מגיד-משנה). [באבן-האזל מפרש שהכוונה לפרות, וקשה מאוד לקבל פירושו. וראיתו מזה שרבינו כתב "החורש" ולא "החורשת" - ג"כ קשה להבינה, שהרי בקר הוא לשון יחיד. ראה 'תוספות' שם ד"ה צמד, וגם סיום דברי רש"י שם ד"ה חייב שתיים, משמע שהמדובר בכלי. וראה 'בית יוסף' ח"מ סי' צז, שכתב שפרות אינן ככלי ואינן בכלל איסור חבלה. ויש לתמוה למה העדיף בעל אבן-האזל את דעת המגדל-עוז על דעתו של המגיד-משנה]. (23) רבינו משמיענו כאן, שהתורה אסרה לחבול גם כלים שמלאכתם אינה באוכל נפש ממש, להוציא מדעת האומרים, שלא אסרה תורה כלים כאלה (ראה 'טור' ח"מ סי' צז).

ד. המלוה את חברו, אחד עני ואחד עשיר - לא ימשכנו אלא בבית דין²⁴. ואפלו שליח בית דין שבא למשכן - לא יפגס לביתו וימשכנו, אלא עומד בחוץ, והלוה נכנס לביתו ומוציא לו המשכון; שנאמר: בחוץ תעמד²⁵. אם בן²⁶, מה בין בעל חוב לשליח בית דין? ששליח בית דין²⁷ - יש

שהכניסה לו בשעה שנישאו (עיין כתובות כח. "לוה הימנו מנכסי אביה וכו'").

~ יום שלישי א' תשרי ~

פרק שלישי

(1) מבאר שלא לחבול אלמנה, ולא כלים שעושים בהם אוכל נפש, ושמצוה להחזיר המשכון, ודין שליח בית דין שבא למשכן.

א. אלמנה, בין שהיא עניה בין שהיא עשירה - אין ממשכנן אותה², לא בשעת הלוואה³ ולא שלא בשעת הלוואה, ולא על פי בית דין; שנאמר: ולא תחבל בגד אלמנה⁴. ואם חבל - מחזירין ממנו בעל פרוח⁵. ואם תודה לו - תשלם⁶, ואם תכפור - תשבע⁸. אבד המשכון או נשרף קדם שיחזיר - לוקה⁹.

(2) כסתם משנה, ב"מ קטו. (3) מרצונה ומדעתה. זה למד רבינו מסתימת לשון המשנה: "אין ממשכנן אותה", ומשמע בין בשעת הלוואה ובין שלא בשעת הלוואה (מגיד-משנה). והראב"ד משיג וכותב: "בשעת הלוואה אין זה חובל", כלומר: ואין אני קורא בזה "ולא תחבל בגד אלמנה" מאחר שבעצמה וברצונה מביאה לו. (4) ובפירושו שם, מסביר רבינו ואומר: "ואסור לחבול האלמנה משום חשד כשתעכב אצל הממשכן בשביל המשכון שלה, או שיארע ביניהם קלקול (שיבואו לידי דבר איסור), ולפיכך השווה בדבר העניה והעשירה" (עיין לחם-משנה). (5) כדברי רבא (תמורה ד): "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד - אי עביד לא מהני". בעברית: כל דבר שאסרה התורה לעשות - אין עשייתו מועילה, וכאילו לא עשה (ריב"ש סי' תפח). (6) כלומר, בית-דין גובה ממנה בעל-כרח, שלא אמרה תורה אלא שלא למשכן את האלמנה, אבל לא אמרה תורה שלא להגבות ממנה. וגובים מאלמנה כדרך שגובים מכל אדם (מגיד-משנה, ריב"ש סי' תפח). (7) כגון, שלא היתה ההלוואה בשטר. (8) כשאר כל טוען ונטען. (9) אבל כל עוד שהמשכון בעין - אינו לוקה, "שכל לאו שניתק לעשה - אין לוקין עליו", כל זמן שבידו לקיים העשה, ולא זו ניתק לעשה של השבת המשכון, הוא שנאמר (דברים כד, יג) "השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש" (ראה בסמוך הל' ד).

ב. וכן המלוה את חברו, בין שהלוהו על המשכון¹⁰ בין שמשכנו אחר הלוואה, בידו או על פי בית דין - לא יחבל פלים שעושין בהם אכל נפש, פגון הרחים¹¹, והערכות של עצץ¹², ויורות שמשכלין בהם, וספין של שחיטה¹³ וכיוצא בהן; שנאמר: פי נפש הוא חבל¹⁴. ואם חבל - מחזיר בעל פרוח¹⁵. ואם אבד המשכון או נשרף קדם שיחזיר - לוקה¹⁶.

(10) בשעת הלוואה (השווה למעלה הל' א. והראב"ד החולק על רבינו שם, השיג עליו גם בהלכה זו). (11) של יד,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו לקח המשכון מיד הלנה²⁸ בפרוע²⁹ ונותנו למלוה, ובעל חוב - אין לו לקח המשכון עד שיתן לו הלנה מדעתו³⁰. עבר בעל חוב ונקנס לבית הלנה ומשכנו, או שחטף המשכון מידו בפרוע - אינו לוקה; שהרי נמק לעשה, שנאמר: השב תשיב³¹ לו את העבט כבוא השמש. ואם לא קים עשה שפה, כגון שאבד המשכון או נשרף - לוקה³². ומחשב דמי המשכון³³, ותובע השאר בדין.

לו לקח המשכון מיד הלנה²⁸ בפרוע²⁹ ונותנו למלוה, ובעל חוב - אין לו לקח המשכון עד שיתן לו הלנה מדעתו³⁰. עבר בעל חוב ונקנס לבית הלנה ומשכנו, או שחטף המשכון מידו בפרוע - אינו לוקה; שהרי נמק לעשה, שנאמר: השב תשיב³¹ לו את העבט כבוא השמש. ואם לא קים עשה שפה, כגון שאבד המשכון או נשרף - לוקה³². ומחשב דמי המשכון³³, ותובע השאר בדין.

24) במצוות הדיין וע"י שליח. (25) וגומר: "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה". בגמרא (שם קיג.) אמרו: ממשמע שנאמר "בחון תעמוד" איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא, אלא מה תלמוד-לומר והאיש? לרבות שליח ב"ד כמלוה (כלומר, "בחון תעמוד" אתה (המלוה) והאיש (שהוא שליח ב"ד) - ואשר אתה נושה בו, יוציא אליך העבט החוצה (רש"י שם). 26) מאחר שהכניסה לבית הלווה לשניהם אסורה, גם לשליח ב"ד. (27) הרי אמרנו: "לא ימשכנו אלא בב"ד", משמע ששליח ב"ד רשאי למשכן, והמלוה אסור. 28) במצאו חוץ לביתו, בשוק (כשמואל, שם). 29) בחזקה. (30) 'ספרי' דברים, כ"תצא פסקא רעו: "לא תבוא אל ביתו, יכול לא ימשכנו מבפנים (כלומר בבית) אבל ימשכנו מבחוץ, ת"ל לעבט עבטו" (אפילו מבחוץ). 31) בבבא-מציעא לא: דרשו: "השב תשיב (כלומר כפל לשון למח), אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד, משכנו שלא ברשות ב"ד - מניין? ת"ל השב תשיב, מכל-מקום". 32) השווה למעלה הערה טו. 33) מנכה דמי המשכון שאחריותו עליו, מסכום החוב (כמבואר בפ"י מהל' שכירות הל' א. ולדעת הרב המגיד - חייב, במשכנו שלא ברשות, אפילו באחריות אונסין). [הראב"ד משיג ומקשה: מאחר שהוא חייב בתשלומין, למה לוקה? הרי לאו שניתן לתשלומין אין לוקים עליו (מכות טז)? והמגיד-משנה מבאר שיטת רבינו, שאינו נקרא ניתן לתשלומין אלא במקום שהתשלומין - כלומר, הממון - הם תיקון הלאו וסיבתו, כגון גזילה, שהלאו הוא על הפקעת ממון חבירו, וכשמשלם - מתקנו, אבל במשכון אין לתשלומין קשר עם הלאו, כי הלאו אינו על הפקעת-ממון - שהרי אין כוונתו לגזולו, אלא על עצם נטילת החפץ בתור משכון הקפידה תורה - וחייב התשלומין הוא מפני שנתחייב באחריותו, ומשום כך אין זה לאו שניתן לתשלומין אלא לאו שניתק לעשה' של השבת המשכון, ומאחר שנאבד ולא קיים העשה' - לוקה. ובסברא זו מיישב המגיד-משנה גם מה שהקשו למה לוקה, והרי אין אדם לוקה ומשלם? (ראה פ"ג מהל' גניבה הל' א), שלפי המבואר המלקות והתשלומין אינם באים כאחת, שהלאו הוא על נטילת המשכון, והתשלומין הם על שעת אבידתו, וכבר נתבאר בהל' גניבה שם, שאם המלקות והתשלומין אינם באים כאחת - לוקה ומשלם].

24) במצוות הדיין וע"י שליח. (25) וגומר: "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה". בגמרא (שם קיג.) אמרו: ממשמע שנאמר "בחון תעמוד" איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא, אלא מה תלמוד-לומר והאיש? לרבות שליח ב"ד כמלוה (כלומר, "בחון תעמוד" אתה (המלוה) והאיש (שהוא שליח ב"ד) - ואשר אתה נושה בו, יוציא אליך העבט החוצה (רש"י שם). 26) מאחר שהכניסה לבית הלווה לשניהם אסורה, גם לשליח ב"ד. (27) הרי אמרנו: "לא ימשכנו אלא בב"ד", משמע ששליח ב"ד רשאי למשכן, והמלוה אסור. 28) במצאו חוץ לביתו, בשוק (כשמואל, שם). 29) בחזקה. (30) 'ספרי' דברים, כ"תצא פסקא רעו: "לא תבוא אל ביתו, יכול לא ימשכנו מבפנים (כלומר בבית) אבל ימשכנו מבחוץ, ת"ל לעבט עבטו" (אפילו מבחוץ). 31) בבבא-מציעא לא: דרשו: "השב תשיב (כלומר כפל לשון למח), אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד, משכנו שלא ברשות ב"ד - מניין? ת"ל השב תשיב, מכל-מקום". 32) השווה למעלה הערה טו. 33) מנכה דמי המשכון שאחריותו עליו, מסכום החוב (כמבואר בפ"י מהל' שכירות הל' א. ולדעת הרב המגיד - חייב, במשכנו שלא ברשות, אפילו באחריות אונסין). [הראב"ד משיג ומקשה: מאחר שהוא חייב בתשלומין, למה לוקה? הרי לאו שניתן לתשלומין אין לוקים עליו (מכות טז)? והמגיד-משנה מבאר שיטת רבינו, שאינו נקרא ניתן לתשלומין אלא במקום שהתשלומין - כלומר, הממון - הם תיקון הלאו וסיבתו, כגון גזילה, שהלאו הוא על הפקעת ממון חבירו, וכשמשלם - מתקנו, אבל במשכון אין לתשלומין קשר עם הלאו, כי הלאו אינו על הפקעת-ממון - שהרי אין כוונתו לגזולו, אלא על עצם נטילת החפץ בתור משכון הקפידה תורה - וחייב התשלומין הוא מפני שנתחייב באחריותו, ומשום כך אין זה לאו שניתן לתשלומין אלא לאו שניתק לעשה' של השבת המשכון, ומאחר שנאבד ולא קיים העשה' - לוקה. ובסברא זו מיישב המגיד-משנה גם מה שהקשו למה לוקה, והרי אין אדם לוקה ומשלם? (ראה פ"ג מהל' גניבה הל' א), שלפי המבואר המלקות והתשלומין אינם באים כאחת, שהלאו הוא על נטילת המשכון, והתשלומין הם על שעת אבידתו, וכבר נתבאר בהל' גניבה שם, שאם המלקות והתשלומין אינם באים כאחת - לוקה ומשלם].

ה. אָהֵד הַמִּשְׁכָּן אֶת חֲבֵרוֹ בְּבֵית דִּין או שְׁמִשְׁכָּנוֹ בְּיָדוֹ, בְּפִרְעוֹ או מִדַּעַת הַלֹּהֶ, אִם אִישׁ עָנִי הוּא³⁴ וּמִשְׁכָּנוֹ דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ³⁵ - הֲרִי זֶה מַצְוָה

24) במצוות הדיין וע"י שליח. (25) וגומר: "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה". בגמרא (שם קיג.) אמרו: ממשמע שנאמר "בחון תעמוד" איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא, אלא מה תלמוד-לומר והאיש? לרבות שליח ב"ד כמלוה (כלומר, "בחון תעמוד" אתה (המלוה) והאיש (שהוא שליח ב"ד) - ואשר אתה נושה בו, יוציא אליך העבט החוצה (רש"י שם). 26) מאחר שהכניסה לבית הלווה לשניהם אסורה, גם לשליח ב"ד. (27) הרי אמרנו: "לא ימשכנו אלא בב"ד", משמע ששליח ב"ד רשאי למשכן, והמלוה אסור. 28) במצאו חוץ לביתו, בשוק (כשמואל, שם). 29) בחזקה. (30) 'ספרי' דברים, כ"תצא פסקא רעו: "לא תבוא אל ביתו, יכול לא ימשכנו מבפנים (כלומר בבית) אבל ימשכנו מבחוץ, ת"ל לעבט עבטו" (אפילו מבחוץ). 31) בבבא-מציעא לא: דרשו: "השב תשיב (כלומר כפל לשון למח), אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד, משכנו שלא ברשות ב"ד - מניין? ת"ל השב תשיב, מכל-מקום". 32) השווה למעלה הערה טו. 33) מנכה דמי המשכון שאחריותו עליו, מסכום החוב (כמבואר בפ"י מהל' שכירות הל' א. ולדעת הרב המגיד - חייב, במשכנו שלא ברשות, אפילו באחריות אונסין). [הראב"ד משיג ומקשה: מאחר שהוא חייב בתשלומין, למה לוקה? הרי לאו שניתן לתשלומין אין לוקים עליו (מכות טז)? והמגיד-משנה מבאר שיטת רבינו, שאינו נקרא ניתן לתשלומין אלא במקום שהתשלומין - כלומר, הממון - הם תיקון הלאו וסיבתו, כגון גזילה, שהלאו הוא על הפקעת ממון חבירו, וכשמשלם - מתקנו, אבל במשכון אין לתשלומין קשר עם הלאו, כי הלאו אינו על הפקעת-ממון - שהרי אין כוונתו לגזולו, אלא על עצם נטילת החפץ בתור משכון הקפידה תורה - וחייב התשלומין הוא מפני שנתחייב באחריותו, ומשום כך אין זה לאו שניתן לתשלומין אלא לאו שניתק לעשה' של השבת המשכון, ומאחר שנאבד ולא קיים העשה' - לוקה. ובסברא זו מיישב המגיד-משנה גם מה שהקשו למה לוקה, והרי אין אדם לוקה ומשלם? (ראה פ"ג מהל' גניבה הל' א), שלפי המבואר המלקות והתשלומין אינם באים כאחת, שהלאו הוא על נטילת המשכון, והתשלומין הם על שעת אבידתו, וכבר נתבאר בהל' גניבה שם, שאם המלקות והתשלומין אינם באים כאחת - לוקה ומשלם].

24) במצוות הדיין וע"י שליח. (25) וגומר: "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה". בגמרא (שם קיג.) אמרו: ממשמע שנאמר "בחון תעמוד" איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא, אלא מה תלמוד-לומר והאיש? לרבות שליח ב"ד כמלוה (כלומר, "בחון תעמוד" אתה (המלוה) והאיש (שהוא שליח ב"ד) - ואשר אתה נושה בו, יוציא אליך העבט החוצה (רש"י שם). 26) מאחר שהכניסה לבית הלווה לשניהם אסורה, גם לשליח ב"ד. (27) הרי אמרנו: "לא ימשכנו אלא בב"ד", משמע ששליח ב"ד רשאי למשכן, והמלוה אסור. 28) במצאו חוץ לביתו, בשוק (כשמואל, שם). 29) בחזקה. (30) 'ספרי' דברים, כ"תצא פסקא רעו: "לא תבוא אל ביתו, יכול לא ימשכנו מבפנים (כלומר בבית) אבל ימשכנו מבחוץ, ת"ל לעבט עבטו" (אפילו מבחוץ). 31) בבבא-מציעא לא: דרשו: "השב תשיב (כלומר כפל לשון למח), אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד, משכנו שלא ברשות ב"ד - מניין? ת"ל השב תשיב, מכל-מקום". 32) השווה למעלה הערה טו. 33) מנכה דמי המשכון שאחריותו עליו, מסכום החוב (כמבואר בפ"י מהל' שכירות הל' א. ולדעת הרב המגיד - חייב, במשכנו שלא ברשות, אפילו באחריות אונסין). [הראב"ד משיג ומקשה: מאחר שהוא חייב בתשלומין, למה לוקה? הרי לאו שניתן לתשלומין אין לוקים עליו (מכות טז)? והמגיד-משנה מבאר שיטת רבינו, שאינו נקרא ניתן לתשלומין אלא במקום שהתשלומין - כלומר, הממון - הם תיקון הלאו וסיבתו, כגון גזילה, שהלאו הוא על הפקעת ממון חבירו, וכשמשלם - מתקנו, אבל במשכון אין לתשלומין קשר עם הלאו, כי הלאו אינו על הפקעת-ממון - שהרי אין כוונתו לגזולו, אלא על עצם נטילת החפץ בתור משכון הקפידה תורה - וחייב התשלומין הוא מפני שנתחייב באחריותו, ומשום כך אין זה לאו שניתן לתשלומין אלא לאו שניתק לעשה' של השבת המשכון, ומאחר שנאבד ולא קיים העשה' - לוקה. ובסברא זו מיישב המגיד-משנה גם מה שהקשו למה לוקה, והרי אין אדם לוקה ומשלם? (ראה פ"ג מהל' גניבה הל' א), שלפי המבואר המלקות והתשלומין אינם באים כאחת, שהלאו הוא על נטילת המשכון, והתשלומין הם על שעת אבידתו, וכבר נתבאר בהל' גניבה שם, שאם המלקות והתשלומין אינם באים כאחת - לוקה ומשלם].

ה. אָהֵד הַמִּשְׁכָּן אֶת חֲבֵרוֹ בְּבֵית דִּין או שְׁמִשְׁכָּנוֹ בְּיָדוֹ, בְּפִרְעוֹ או מִדַּעַת הַלֹּהֶ, אִם אִישׁ עָנִי הוּא³⁴ וּמִשְׁכָּנוֹ דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ³⁵ - הֲרִי זֶה מַצְוָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אַחַר שֶׁהָשִׁיב לוֹ הַמִּשְׁכָּן - שְׁמִטָּה⁶⁷ הַמְלִיחַ מֵעַל פְּנֵיו⁶⁸, וְאֵינוֹ מְחִזֵּיר.

(47) לביתו של לוח – כשהוא מוציא את המשכון, או בשוק – אפילו בזרוע. (48) שצריך להם בין ביום ובין בלילה. (49) כגון קדירה קצרה וכוס (השווה פרק יג מה' אישות הל' ג, וראה ראב"ד כאן), והמקור לזה מציין הגר"א (בסי' צז ס"ק נו) מכל-שכן ממיטה ומצע, שמניחים לו, כמבואר בסמוך. וה'דרישה' שם בסוף אות יז אומר שכן היתה גירסת רבינו בברייתא (שם קיג): "וכלי שאוכל בו". ויותר נראה שגירסת רבינו היא: "ולא ימשכנו דברים שהן חיי נפש" (השווה דק"ס שם, והנוסחא שלפנינו היא: "ולא ימשכנו דברים שעושין בהן אוכל נפש"), כלומר דברים שהוא צריך להם לחיי, שאי-אפשר לו בלעדם ביום ובלילה. (50) וכן מניח לו כסא לישב עליו – ולא חש רבינו לכותבו, מפני שסמך על מה שכתב למעלה פ"א הל' ז לענין סידור (כסף-משנה). (51) מצע גם – ארוגה מקנים. (52) שם קיג: (53) כגון כלי אומנותו או כר, אע"פ שהם דברים הנחוצים לו לכדי חייו – אינו זקוק להם ביום ובלילה. (54) שלא אמרו מניחים לו כלי אומנותו אלא גבי סידור (ראה למעלה שם) כשהגיע זמן הפרעון, אבל למשכן – ממשכנים, שהרי מחזירו בעת שהוא צריך לו. וכן אמרו במשנה (קיג). "ואת המחרישה ביום" (וראה למעלה הל' ה, ובהערה לו. ועיין מגיד-משנה שם, ובלחם-משנה בהלכה שלפנינו). (55) כגון שני כרים או שתי מחרישות, והוא צריך רק לאחד. (56) תוספתא בבא-מציעא פ"ה ה"ג (משנה שם קיג, וכפירוש הרשב"א הובא ב'שיטה מקובצת' בפירוש המשנה) ואינו מחזירו, כמבואר למעלה הל' ד, שאינו מחזיר אלא כלי הצריך לו. וכן אמרו במכילתא דרשב"י שמות כב, כו "יכול אפילו היו לו שני כלים ואין צריך לאחד מהם (=מחזיר), תלמוד-לומר היא כסותה, והיא (=משמשת) שמלתו והיא לעורו, במה ישכב. בן עזאי אומר 'לעורו' את שעורו משתמש בה, פרט למקופלת ומונחת בתיבה". (57) זה שצריך לו. (58) שם כחכמים. (59) ואינו מחליטו אצלו בתורת גבייה. (60) מאחר שבא לידו בתורת משכון – הרי הוא במצוות השבת העבוט לעולם. "וכיצד הוא עושה, אם רוצה לגבות חובו? מחזיר את הכר ומשאירו גם ביום ואת המחרישה גם בלילה, ובא לב"ד ומגבים לו חובו" (מגיד-משנה). (61) שאין על המלוה מצות השבת העבוט. (62) אבל דברים שמניחים לו, כגון מיטה ומצע, אע"פ שאינם נלקחים במשכון ולא נתחייב עליהם המלוה במצות השבת העבוט, אינו מוכרם לעולם – כי דברים אלו הם מהדברים שמסדרים לבעל-חוב ואינם בתורת גבייה, כמבואר למעלה פ"א הל' ז (עיין סמ"ע סי' צ"ז ס"ק מא). (63) כי נטילת המשכון אפילו לאחר שהלווהו – כהלוואה מחודשת היא, והרי זה כאילו מלווהו עתה על המשכון בסתם, שאינו רשאי לתובעו בפחות משלושים יום, כמו שיתבאר להלן פ"ג הל' ה. (64) שם ועיין הגר"א סי' צז, סא. (65) כלומר, על-פי שומת ב"ד. (66) אלא מוכר המשכון בבית-דין שנאמר "תשיבנו לו: לו אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר ליורשיו" (מכילתא דרשב"י

השגת הראב"ד שם), ויוצא מזה שחזר בו כאן מפירושו הנ"ל שכתב בצעירותו, וקיבל דעתו של הר"ף (מפרשי יד-החזקה האחרונים, העירו על כמה חזרות כאלו). ונראה שרבינו מקבל כאן דרשתו של שמואל בירושלמי (שביעית שם) על הכתוב (דברים טו, ג) "ואשר יהיה לך את אחיך תשטם ידיך" – פרט לזה שיש לאחיך בידך. ואע"פ שלא קיבל דעתו של שמואל, שאפילו משכנו מחט אינו משמט כלום, ופסק (בפ"ט משמיטה ויובל ה"ד) שמשמט את חלק החוב היתר על דמי המשכון – קיבל את דרשתו לגבי דמי המשכון. גם הרע"ב במשנה שם מנמק ע"פ דרשה זון. (42) ולא יוכל לגבות ממנו, מפני שאמרו (כתובות צב.): "מטלטלי דיתמי – לבעל חוב לא משתעבדי" (מטלטלין של יתומים – אינם משועבדים לבעל-חוב של אביהם). (43) בבא-מציעא קטו. והטעם, שבשעה שמשכנו – החוב כגבוי. (44) שלוש מקראות שבתורה – שני לאוין ועשה. [שם = מקרא (רש"י מכות ד:)]. (45) מרצונו של הלוה. (46) ברייתא שם קיד: כפי דעת רבא. ובמגיד-משנה ולחם-משנה למעלה ה"א וה"ב מקשים, למה בחובל אלמנה וכן בחובל כלי אוכל נפש, פסק שגם בשעת הלוואתו אסור. וכאן, בדין חזרה, הוא מחלק בין בשעת הלוואתו שלא בשעת הלוואתו? והרי כל שלוש המצוות האלו נאמרו בלשון חבלה? והראב"ד בהל' א משיג בדין אלמנה (וכמו כן בהל' ב באוכל נפש): "בשעת הלוואה אין זה חובל". ונראה שרבינו מודה להראב"ד שסתם חבלה משמעותו שלא בשעת הלוואה, ומשום כך פסק שאינו חייב להחזיר במשכנו בשעת הלוואתו, אולם בכלי אוכל נפש גילתה התורה טעם האיסור, ואמרה: "כי נפש הוא חובל", ונימוק זה כוחו יפה גם בשעת הלוואתו. ובדומה לזה יש להסביר גם שיטת רבינו בחובל בגד אלמנה, כי ב'ספר החינוך' (מצוה תקצח – ע"פ הוצאת מוסד הרב קוק תשי"ד) מנמק איסור זה באמרו: וציונו לרחם על האלמנה, שלבבה שבור ודואג, שלא למשכנה. ומסתבר שגם רבינו מסתמך על נימוק זה (הטעם של הוצאת שם רע לא קיבל, שהרי אינו מחלק בין עניה לעשירה – ראה גמרא שם) ומשום כך לא מצא כל טעם לחלק בין שעת הלוואתו ללא בשעת הלוואתו, אבל במצוות החזרה לא מצא נימוק להוציא את המונח חבלה ממשמעותו הרגילה].

ו. שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שָׂבֵא לְמִשְׁכָּן⁴⁷ - לֹא יִמְשְׁכֶן דְּבָרִים שְׂאֵי אִפְשָׁר לְאָדָם לְתֵן אוֹתָם מִשְׁכָּן⁴⁸, כְּגוֹן פְּגָד שְׁעָלָיו וְכָלִי שְׂאוֹכֵל בּוֹ⁴⁹ וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלֶּה. וּמִנִּיחַ מִטָּה וּמִצֵּעָה⁵⁰ לְעֹשִׁיר, וּמִטָּה וּמִפָּץ⁵¹ לְעֹנִי⁵². וְכָל הַנִּמְצָא בְּיָדוֹ חוּץ מֵאֵלֶּה⁵³ - יֵשׁ לוֹ לְמִשְׁכָּנוֹ⁵⁴. וְיִחְזִיר לוֹ כָּלִי הַיּוֹם בַּיּוֹם, וְכָלִי הַלַּיְלָה בַּלַּיְלָה. הָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי כָּלִים⁵⁵ - נוֹטֵל אֶחָד⁵⁶ וּמְחִזֵּר אֶחָד⁵⁷. עַד מֵתִי⁵⁸ הוּא חֵיב לְהַחֲזִיר וְלִקַּח⁵⁹? עַד לְעוֹלָם⁶⁰. וְאִם הָיָה הַמִּשְׁכָּן מִדְּבָרִים שְׂאֵינוֹ צָרִיךְ לָהֶם⁶¹ וְאֵין מְנִיחִין אוֹתָן לְלֵוִי⁶² - הָרִי זֶה מְנִיחוֹ אֶצְלוֹ עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם⁶³, וּמְשַׁלְשִׁים יוֹם וְאֵילָף מוֹכְרֵה⁶⁴ הַמִּשְׁכָּן בְּבֵית דִּין⁶⁵. מֵת הַלֵּוִי - אֵינוֹ מְחִזֵּר לְבְנָיו⁶⁶. מֵת הַלֵּוִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֶת חֲבֵרוֹ וְאוֹכַל אֶת בִּשְׁרוֹ. וְלִמָּה חִלְקֵן הַפְּתוּב? לְעֵבֶר עָלָיו בִּשְׁנֵי לֶאֱוִיִּן.⁷

~ נקודות משיחות קודש ~

"נִשֶּׁף וּמִרְבִּית אֶחָד הוּא כו'"

האיסור "את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך" אינו איסור נפרד על כסף, ואיסור נוסף על אוכל, אלא על כללות ההלוואה בריבית (שלא כמו האיסור "לא תוכל לאכול בשעריך גור" שאינו על כללות הפעולה של אכילת מעשר שני חוץ לחומה אלא על דגן לחוד, מעשר תירוש לחוד, ומעשר יצהר לחוד). ועל-פי-זה תתורץ קושיית ה'לחם משנה' "איך למד רבינו מדברים אלו (שיש איסור נשך באוכל וריבית בכסף) דנשך ומרבית אחד הוא" כי אם נשך היה איסור בכסף ומרבית איסור באוכל, היה אפשר ללמוד שהם שני לאוין שונים, אלא שעל פי הנ"ל האיסור בשניהם אחד הוא – הלוואה בריבית.

וי"ל שזו גם הסיבה שאחרי שכתב "שנאמר את כספך... כל דבר אשר ישך כו'" הוסיף, "ולמה נקרא שמו נשך מפני שהוא נושך כו'", ורק אח"כ מסיים כללות העניין שנשך ומרבית אחד הוא "ולמה חילקן הכתוב כו'". כי אף ששני האיסורים הם בכל דבר, היה מקום לומר שהם שני לאוין שונים מצד הנשך והמרבית, ולכן הוסיף שהסיבה שנקרא שמו נשך "מפני שהוא נושך ומצער את חבירו ואוכל את בשרו" שמזה מובן שאי אפשר לנשך בלא תרבות ולתרבות בלא נשך.

(על פי לקו"ש חלק ו' ע' 184 הע' 32)
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) הוראה אחת ובעניין אחד הם כלומר, הלוואה על מנת לשלם יותר ממה שלווה, והם נמנים למצוות לא תעשה אחת, כי הנשך הוא גם מרבית והמרבית הוא גם נשך, שכן, המלווה בריבית, הן כסף הן אוכל הן כל דבר, יש בו נשך ללווה ומרבית למלווה (עיי' בבא מציעא ס: ושיעור דברי רבינו כך הוא: נשך ומרבית שאסרתם תורה בכמה אזהרות, שנאמר את כספך לא תיתן לו בנשך ובמרבית וכו' וכן להלן הוא מזהיר ואומר "נשך כסף וגו'" – אחד הוא, כלומר, מצוות לא תעשה אחת היא (לחם משנה). (3) של התוספת. (4) ובשמות רבה פרשה ל"א אמרו: "למה הריבית דומה? למי שנשכו נחש ולא הרגיש ולא ידע עד שנתבטבט (מבעבע במצבץ) – כך הריבית אין אדם מרגיש בו עד שתבטבט עליו". (5) כלומר, אם כן שהנשך והמרבית מצוות לא-תעשה אחת היא. (6) בשתי אזהרות – את כספך לא תיתן וכו', ובמרבית לא תיתן וכו', ולא כתבן כאחד: את כספך ואת אכלך לא תיתן לו בנשך. (7) להרבות באזהרות על הלוואה בריבית, כדי לחזק האיסור, אבל במניין המצוות הן כאחת, "שאינן ראוי למנות (בשבבון המצוות) הלאוין והעשה (=הנכפלים בתורה – לחיזוק),

שמות כב, כה, והובאה ברש"י במשנה שם. חמש המלים: "מת הלוה אינו מחזיר לבניו" אינן בדפוס רומי (ר"מ) ולא בכת"י תימן, כנראה נמחקו מפני שדין זה נכלל בבבא אחרונה). (67) שם קיד: מאמר של רבי יוחנן. (68) אמנם אין גובים מטלטלין של יתומים לשלם חוב אביהם, כמבואר להלן פ"א הל' ז, – משכון גובין.

ז. הערב⁶⁹ מִתָּרֵם⁷⁰ לְמִשְׁכָּנוֹ בְּזֵרֵעַ וּלְהִנָּס לְבֵיתוֹ וְלִטֹּל הַמִּשְׁכָּנוֹ; שְׁנֵאמַר: לָקַח בְּגָדוֹ פִּי עֶרֶב זָר⁷¹. וְכֵן מִי שֵׁישׁ לוֹ שֹׁכֵר⁷² אֶצֶל חֲבֵרוֹ, בֵּין שֹׁכֵר מִלֵּאכְתּוֹ⁷³ בֵּין שֹׁכֵר בְּהִמָּתוֹ וְכֵלָיו בֵּין שֹׁכֵר בֵּיתוֹ - הָרִי זֶה מִתָּרֵם לְמִשְׁכָּנוֹ שְׁלֵא עַל פִּי בֵּית דִּין, וְנִכְנָס לְבֵיתוֹ⁷⁴ וְנוֹטֵל הַמִּשְׁכָּנוֹ בְּשֹׁכְרוֹ. וְאִם זָקָף⁷⁵ עָלָיו הַשֹּׁכֵר בְּמִלּוֹה⁷⁶ - אָסוּר; שְׁנֵאמַר: פִּי תִשָּׂה בְרַעְף מִשָּׂאת מֵאוֹמָה וְגו'⁷⁷.

(69) את הערב. (70) אפילו שלא ע"פ ב"ד. (71) למלוה אומר הכתוב קח בגדו של ערב, כי ערב בשביל זר (שם קטו). וכן למדוהו בגמרא שם ממה שנאמר "לא תבא אל ביתו לעבוט" – לביתו (של לוה) אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס לביתו של ערב" (והביא רבינו הפסוק ממשלי, ולא הביא את הדרש על הפסוק של תורה. וטעמו נראה לפי שמהפסוק של משלי אנו למדים גם כי חובתו של הערב כלפי המלוה הוא אפילו באמירה בלבד (עיי' ב"ב קעג:). (72) חוב של שכירות. (73) שהשכיר את עצמו למלאכה. (74) שם, לביתו (של לוה) אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס למשכנו חוב אחר שאינו מלוה, אלא שכר פעולה. (75) רשם (עיי' שו"ע חו"מ סי' סז, יד, ובב"י שם). (76) השאיר השכר אצלו בתור הלוואה. (77) כל סוג מלוה שהוא (שם).

ח. מִי שֶׁהִיָּה בְּיָדוֹ מִשְׁכָּנוֹ שֶׁל עֲנִי, אִם הִיָּה שֹׁכֵר⁷⁸ יִתֵּר עַל פְּתוּתוֹ⁷⁹, בְּגוֹן קִרְדָּם⁸⁰ וּמִסָּר [הַגְּדוֹל] וְכִינִיָּא בְּהֵן - הָרִי זֶה מִתָּרֵם לְהַשְׁפִּירוֹ, וּמִנְכָּה שֹׁכֵר תָּמִיד בְּחֻבּוֹ; מִפְּנֵי שְׁזֶה כְּמֹשִׁיב אַבְדָּה, וְאִין צָרִיף רְשוּת בְּעֵלִים⁸¹.

(78) שכר השימוש בו. (79) מה שהכלי נפחת מחמת השימוש. (80) את, מעדר. (81) שם פ: פב:

~ יום רביעי ב' תשרי ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) מבאר דין איסור נשך ותרבות ודין המלווה לחבירו ומצא הלווה יותר מכדי שהדעת טועה, ודין מלווה על המטבע, ודין שמותר להלוות נכסים של יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד.

א. נִשֶּׁף וּמִרְבִּית אֶחָד הוּא². שְׁנֵאמַר: אֶת כֶּסֶףךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךְ, וּבְמִרְבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלֶךָ; וְלִהְלֵן הוּא אוֹמַר: נִשֶּׁף כֶּסֶף נִשְׁף אֶכְלֶךָ נִשֶּׁף כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשֶּׁף. וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ³ נִשֶּׁף? מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֶׁף, שְׁמִצְעֵר

ומוציאין אותה מן המלוה²⁵ ומחזירין ללוה. ואם
מת המלוה - אין מוציאין מיד הבנים²⁶.

(21) שם סב: שנאמר "וחי אחיך עימך" (בסיום הפסוק הפותח באזהרת ריבית אל תיקח מאיתו נשך) - "אהדר ליה כי היכי דניחיה בהדך" (כלומר, אל תיקח. ואם לקחת - השב לו, כדי שיחיה עימך), וכל לאו שניתן להישבון אין לוקים עליו. כמבואר בפרק א מהלכות גזילה הלכה א - ובנוגע לעדים, לערב ולסופר לא ביאר רבינו אם לוקים, ברם מתוך זה שלא פירטם רבינו בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד בין הלוקים, נראה דעתו שאין לוקים. ובטעם הדבר אומר החינוך (מצוה עג): "אבל אין לוקין עליו (אף על פי שהם עוברים על הלאו במעשה, בכתיבת השטר וחתמת עדות) שאפילו המלוה אינו במלקות, שהרי ניתן להישבון ואינו בדין דהני דאתו מחמתיה (שאלו הבאים בסיבתו) יתייבכו במלקות". (22) קצובה, שקצץ התוספת בשעת הלוואה, כגון שהלווהו סלע על מנת שישלם לו חמישה דינרים. (23) להבדיל מאבק ריבית, כגון, שלא קצץ התוספת בשעת הלוואה, שהוא אסור מדבריהם, ואינה יוצאה בדיינים (ראה רבינו להלן פרק א הלכה א, ב, ג). (24) על-פי בית דין, כלומר, בית דין נוקמים לכך להוציאה מידי המלוה. (25) בעל כורחו (שם סא:). (26) שהתורה לא הטילה עליהם חיוב השבה (בבא קמא ק"ב). "לדידיה (=למלוה) קא מזהר ליה רחמנא (אל תיקח ואם לקחת - השב) - לבריה לא מזהר רחמנא".

ד. הניח²⁷ להם אביהם מעות של רבית, אף על פי שהן יודעין שהן של רבית - אינן חייבים להחזיר. הניח להם פרה וטלית של רבית וכל דבר המסים²⁸ - חייבים להחזיר, מפני כבוד אביהן. במה דברים אמורים? כשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת; אבל אם לא עשה תשובה - אין חוששין לכבודו²⁹, ואפילו דבר המסים אין מחזירין.

(27) ברייתא בבא מציעא סב. (28) דבר ששם בעליו עליו, דהיינו שיש בו סימן, וניכר לרבים שזה הוא שלקח אביהם בתור ריבית ושמו נזכר על ידי זה לקלון. (29) מפני שאין הבן מחוייב לכבוד אב רשע (שם). במה דברים אמורים שאין הבן חייב בכבוד אב רשע? כשמת ולא עשה תשובה, אבל בחייו, מחוייב הבן לכבודו (רבינו פרק ו מהלכות ממרים הלכה יא). והטעם מפרש הרב"ז שם, שמא יעשה תשובה ונמצא הבן מבזה אב עושה מעשה עמך (ראה כסף משנה ולחם משנה שם).

ה. הגזלגין ומלוי ברבית שהחזירו³⁰ - אין מקבלין מהן³¹, כדי לפתח להן דרך לתשובה³². וכל המקבל מהן - אין רוח חקמים נוחה הימנו³³. אם היתה גזלה קנימת והרבית דבר המסים³⁴ והרי הוא בעצמו³⁵ - מקבלין מהן³⁶.

(30) שבאו מעצמם ומביעים רצונם להחזיר. (31) אלא מוחלים להם (בבא קמא צד:). (32) להקל עליהם לחזור

אלא הדברים המוזהר מהם והמצווה בהם" (רבינו בספר המצוות בשורש התשיעי עיין שם ובלאווין רלה).

ב. בדרך שאסור להלוות, כך אסור ללוות ברבית⁸; שנאמר: לא תשיף לאחריך. מפי השמועה למדו⁹, שזו אזהרה ללוה. כלומר: לא תנשף לאחריך¹⁰. וכן אסור להתעסק¹¹ בין ללוה ומלוה ברבית. וכל מי שהיה ערב או סופר או עד ביניהן - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תשימו¹² עליו נשף. זו אזהרה אף¹³ לעדים ולערב ולסופר¹⁴. הא למדת, שהמלוה ברבית - עובר על ששה¹⁵ לאוין: לא תהיה לו פנשה¹⁶; את כסףך לא תתן לו בנשף; ובמרבית לא תתן אכלך; אל תקח מאתו נשף ותרבית; לא תשימו¹⁷ עליו נשף; ולפני עור לא תתן מכשול¹⁸. והלוה עובר בשנים¹⁸: לא תשיף לאחריך; ולפני עור לא תתן מכשול. ערב ועדים וכיצא בהן - אין עוברין אלא משום לא תשימו¹⁹ עליו נשף. וכל מי שהיה סרסור²⁰ בין שניהם, או שסיע אחד מהן, או הורהו - עובר משום לפני עור לא תתן מכשול.

(8) "ואין זה דומה לאונאה שיעבור עושה האונאה (כלומר האונאה) ולא מי שנעשית לו האונאה" (רבינו בספר המצוות לאווין רלה). (9) בבא מציעא עה: (10) כלומר, לא תינשך הימנו, לא תגרום שאחריך ישיך (עיין בבא מציעא ע:). (11) לתת יד, כגון להיות סופר או עד או לסרסר ביניהם. (12) כל הפרשה כתובה בלשון יחיד "אם כסף תלווה", "לא תהיה לו כנושה" וכאן שינה וכתב בלשון רבים: "לא תשימו" (עיין מדרש שמות רבה פרשה לא, ו, ובמדרש הגדול משפטים כד, עמוד תקכז). (13) נוסף על המלוה והלווה. (14) (שם, ובבבא מציעא עה: - כחכמים). (15) שם. (16) שהלוואה בריבית היא דרכו של נושה, שאינו מלווה מעותיו בחינם. ובכלל לאו זה גם הנוגש העני אפילו במלווה שלא בריבית והוא יודע שאין לו מה יחזיר, כמבואר למעלה פרק א הלכה ב, שגם זה מדרך הנושים הוא (מגיד משנה). (17) שמכשיל את הלווה. (18) שם וכנוסחת הרי"ף וכן העתיק רבינו בספר המצוות לאווין רלו "לווה עובר משום לא תשיך ומשום לפני עיוור לא תתן מכשול". ולפי הנוסחה שלפנינו מבואר, שהלווה עובר בשלושה, גם על "ולאחריך לא תשיך". (19) אבל על לפני עיוור אינם עוברים. המדובר כשהעדים אינם מהווים גורם לביצוע ההלוואה, כגון שהמלווה היה מלווה גם בלעדיהם (ראה בתוספות שם בדיבור המתחיל העדים). (20) מתווך המהווה גורם לביצוע ההלוואה אבל אינו מתעסק בשימת הריבית (עיין לחם משנה).

ג. אף על פי שהמלוה והלוה עוברין על כל אלו הלאוין - אין לוקין עליו, מפני שנתן להשבון²¹. שכל המלוה ברבית, אם היתה רבית קצוצה²², שהיא אסורה מן התורה²³ - הרי זו יוצאה בדינין²⁴,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהר פרשה ה שנינו: "על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על תנאי שתקבלו את מצוות ריבית, שכל המודה במצוות ריבית - מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר במצוות ריבית - כופר ביציאת מצרים".

ח. אָסוּר לְאָדָם⁴⁸ לְהִלּוּת⁴⁹ בָּנָיו וּבָנֵי בֵיתוֹ בְּרִבִּית⁵⁰.
אִף עַל פִּי שְׁאִינוֹ מְקַפֵּיד⁵¹ וּמִתְנָה הוּא שְׁנוֹתָן לְהִן⁵²
- הָרִי זֶה אָסוּר, שְׁמָא יִרְגִּילֵם בְּדָבָר זֶה⁵³.

(48) בבא מציעא עה. (49) לעשות הלואה אצל בניו, כלומר, ללוות מבניו. (50) מתוך כוונה להטעימן טעם ריבית, כלומר, הנאת ריבית, - כדי שיהיה שחרם גדול, בהימנעם מלהלוות לאחרים בריבית, לאחר שכבר טעמו הנאת ריבית כפירוש רבינו חננאל והרי"ף מובא בשיטה מקובצת. ודברי הר"ח והרי"ף לא היו לפני הלחם-משנה והמשנה-למלך והטורי-זהב, עיין עליהם. (51) נוהג בוותרנות בממונו ביחסיו עם הבנים. (52) ולא בתור ריבית. (53) בקבלת ריבית ויבואו להלוות גם לאחרים בריבית.

ט. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁהָלוּ זֶה אֶת זֶה, וְנָתַן לוֹ⁵⁴ יֵתֵר עַל מֶה שֶׁלֹּוה מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה מִתֵּר; שֶׁהִדְבֵּר יָדוּעַ שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ אֶלָּא מִתְנָה, שֶׁהָרִי הֵן יוֹדְעִין חֲמֵר אָסוּר הָרִבִּית⁵⁵.

(54) בשעת הפירעון מעצמו מבלי שהתנו על כך בשעת ההלוואה (כי אם קצין בשעת ההלוואה הרי זה ריבית קצוצה (ראה להלן פרק ו הלכה ג). ולא התירו לתלמיד חכם אלא ככעין ריבית מאוחרת האסורה מדבריהם - מגיד משנה). (55) ואינו נותנם בתור ריבית, אבל למי שאינו תלמיד חכם, שאינו יודע חומר איסור ריבית - אסור, משום שנותן בתור ריבית (גמרא שם). ובהגהות מיימוניות כתוב: "ואף על פי כן אין נכון לתלמידי חכמים להיות רגילין בדבר, שלא ירגילו המון העם בדבר זה. והר"י מיגאש" בתשובותיו (סימן קפ"ב) דעתו "שאין לסמוך על זה אלא היחידים הכשרים לא זולתם".

י. הַמְלִיָּה אֶת חֲבֵירוֹ⁵⁶ וּמִצָּא הַלֹּוה יוֹתֵר, [אִוֹ שֶׁהִחְזִיר לוֹ חוּבוֹ וּמִצָּא הַמְלִיָּה יוֹתֵר⁵⁷]: אִם בְּכָדִי שֶׁהִדְעַת טוֹעָה⁵⁸ - חֵיב לְהַחְזִיר; וְאִם לֹא⁵⁹ - מִתְנָה הוּא שְׁנָתָן לוֹ⁶⁰, או גְּזֻלָּה⁶¹ הִיָּתָה לוֹ בִּידוֹ⁶² וְהַבְלִיעַ לוֹ בְּחֶשְׁבוֹנָו⁶³, או אַחֲרָי⁶⁴ צָוָה לְהַבְלִיעַ לוֹ. בְּכִמָּה הִדְעַת טוֹעָה? בְּאַחֲד⁶⁵ וּבְשְׁנַיִם⁶⁶ או בְּחִמְשָׁה⁶⁷ או בְּעֶשְׂרֵה; שְׁמָא מִנָּה⁶⁸ חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה או עֶשְׂרֵה עֶשְׂרֵה. וְכֵן אִם מִצָּא יוֹתֵר מִנֵּן הַחֲמִישִׁיּוֹת⁶⁹ או מִנֵּן הָעֶשְׂרִיּוֹת אַחַד אַחַד⁷⁰ - חֵיב לְהַחְזִיר לוֹ; שְׁמָא הָאַחֲדִים⁷¹ שֶׁהָיָה מוֹנֶה בֵּהֶן הַחֲמִישִׁיּוֹת או הָעֶשְׂרִיּוֹת נִתְעַרְבוּ עִמָּהֶם⁷².

(56) שם סג: (57) בדפוסים הראשונים (רומא, ונציה) בקטע המוסגר אינו, אך מלשון המגיד משנה כאן נראה שגרסו. וכמקור לדין זה, שגם במצא המלוה יותר בכדי שאין הדעת

בתשובה ולא לנעול דלת בפניהם, כאותו מעשה (שהובא בברייתא שם): "מעשה באדם אחד שביקש לעשות תשובה, אמרה לו אשתו: ריקה (אדם ריק מבינה) אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך (שאתה צריך למוכרו, כדי להחזיר את כל הגזילות) ונמנע ולא עשה תשובה". ומסיימת הברייתא: "באותה שעה אמרו: הגזלנים ומלווי בריבית שהחזירו אין מקבלים מהם". (33) אין מעשיו נוחים וישרים בעיני החכמים (השווה רבינו בפירוש המשנה סוף שביעית, וראה תוספות יום טוב אבות פרק ג משנה י). (34) ונזכר בה לקלון. (35) בעין כמו שהיה (עיין משנה למלך ונקודות הכסף יורה דעה קסא). (36) רבינו דייק בלשונו וכתב גבי גזלנים: "אם הייתה גזילה קיימת" ומשמע אפילו דבר שאינו מסוים, ואילו בריבית כתב "דבר המסוים" אבל כשאנו מסוים אינו מחזיר. ראה משנה למלך בזה, ונימק את ההבדל: גזילה לא קנה הגזול - בין שהוא בעין בין שאינה בעין, אבל ריבית קנה (ראה נקודות הכסף יורה דעה קסא, ז).

ו. שְׁטֵר שֶׁכָּתוּב בוֹ רִבִּית³⁷, בֵּין קְצוּצָה בֵּין שָׁל דְּבָרֵיהֶם - גֹּבֶה אֶת הַקֶּרֶן, וְאִינוֹ גֹּבֶה אֶת הָרִבִּית³⁸.
קֵדָם וְגִבֶּה הַפֶּלֶס³⁹ - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ הָרִבִּית קְצוּצָה⁴⁰; אֲבָל אֲבָק⁴¹ רִבִּית, שֶׁהוּא מְדַבְּרֵיהֶם - אִינוֹ גֹּבֶה⁴² מִן הַלֹּוה לַמְלִיָּה, וְאִין מְחִזְרִין אוֹתוֹ מִן הַמְלִיָּה לַלֹּוה⁴³.

(37) "פלוגי לוה מפלוגי מנה בריבית כך וכך לזמן פלוגי" (רש"י בבא מציעא עב). (38) ואין קונסין את המלוה, שיפסיד את הקרן משום הריבית (שם כחכמים ולא כרבי מאיר האומר קנסין היתרא משום איסורא ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית). (39) שיוצאה בדינין, כמבואר למעלה הלכה ג. (40) כעין ריבית ולא ריבית ממש - כאבק שהוא כעין עפר ולא עפר ממש. (41) בית דין. (42) אם קדם וגבה, שאין אבק ריבית יוצאה בדינין, כמו שיתבאר להלן פרק ו הלכה א.

ז. כָּל הַפּוֹתֵב שְׁטֵר רִבִּית - הָרִי זֶה כְּכּוֹתֵב וּמַעֲיֵד עָלָיו⁴⁴ עֲדִים שֶׁכָּפַר בְּשֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל⁴⁵. וְכֵן כָּל הַלֹּוה וּמְלִיָּה בְּרִבִּית בֵּינָן לְבֵין עֲצָמָן - הָרִי הֵן כְּכּוֹפְרִים בְּשֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְכָפְרוּ בִּיצִיאת מִצְרַיִם⁴⁶; שְׁנָאֵמַר: אֶת כְּסָפְךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךָ וְגו', אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם⁴⁷.

(44) על עצמו. (45) בבא מציעא עא: "תניא אמר רבי יוסי בוא וראה סמיות עיניהם של מלווי בריבית, אדם קורא לחבירו רשע - יורד עימו לחיי, והם מביאים עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבין וחותמין פלוגי זה (שהלוה לישאל בריבית) כפר באלוקי ישראל". (46) כלומר, בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על בראיו להמציא לכל אחד פרנסתו בדרך הכשרה. (47) בתורת כהנים פרשת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והרי זה ריבית. (78) בשעת הפירעון, שהרי המלוה אינו מרוויח כלום על ידי תוספת המשקל, כי אינו יכול לקנות במטבע שהוא מקבל יותר ממה שהיה יכול לקנות בשעת ההלוואה. ראה רש"י ותוספות שם. (79) שאינו מנכה. (80) שכתוצאה מהתוספת הושבחה המטבע לעניין המתכת שבו, ואם יתיכו לגוש של כסף יקבל יותר. אבל עד חמישיתו, בהתחשב עם הוצאות ההתכת, השבח מועט, ואין דרך בני אדם להקפיד על זה ונותנם בתור מתנה (ענין שיטה מקובצת שם). (81) אפילו את ההפרש של התוספת שלמטה מחמישיתו. (82) אם הוקרו הפירות מחמת הפחת מוסיף לו, למלוה, ההפרש. ואם לא הוקרו נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה. כמה דברים אמורים, שפחתו עד חמישיתו אבל אם פחתו יתר על כך משלים כל הפחת (רי"ף שם).

יב. המלוה את חברו על המטבע, ונפסל: ⁸³אם יכול להוציא במדינה אחרת, ויש לו דרך לאותה מדינה - נותן לו ממטבע שהלוה, ואומר לו: לך והוציא במקום פלוני; ואם אין לו דרך לשם - נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה. ⁸⁴וכן בכתובה. ⁸⁵

(83) הוצאה מהמחזור מטעם המלכות. (84) שם צח. (85) ביארו בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה י.

יג. הורו מקצת הגאונים: ⁸⁶שהלוה שמחל למלוה ברבית שלקח ממנו או שעתידי לקח, אף על פי שקנו מידו שמחל או נתן מתנה - אינו מועיל פלוס; ⁸⁷שכל רבית שפועלם מחילה ⁸⁸היא, אכל התורה לא מחלה ואסרה מחילה זו, ולפיכך אין המחילה מועלת ברבית, אפלו ברבית של דבריהם. יראה לי, שאין הוראה זו נכונה. אלא מאחר שאומרים למלוה להחזיר לו, וידע המלוה ⁸⁹שדבר אסור עשה ויש לו ⁹⁰לטל ממנו ⁹¹, אם רצה למחל - מוחל, בדרך שמוחל הגזל. ובפרוש אגרו חכמים ⁹², שהגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו - אין מקבלין מהן. מפלל שהמחילה מועלת. ⁹³

(86) על פי בבא מציעא סא. ועיין בראש שם סימן ב. (87) להתיר נתינתו או לתיקון הלאו אם כבר גבהו. (88) הלוה מדעתו נותנו. (89) בספרים אחרים הנוסחה: הלוה - והיינו הך. (90) ללוה. (91) יכול הוא להוציא מהמלוה בבית דין. (92) בבא קמא צב: (השווה למעלה פרק ד הלכה ה). (93) לשון רבינו מורה שאינו חולק על הגאונים אלא בריבית שגבה כבר, משום שהמחילה מועילה כחשבון, אבל על ריבית העתיד לגבות דעתו מסכמת, שאין המחילה והבעת רצונו שנותנו במתנה מועילה להתיר נתינת ריבית, שכן כל נתינת ריבית מחילה היא (מגיד משנה, והשווה למעלה הלכה י).

יד. נכסי יתומים - מתר לתן אותם: ⁹⁴לאדם נאמן, שיש לו נכסים טובים ⁹⁵, קרוב לשכר ורחוק להפסד.

טועה אינו חייב להחזיר, הוא אומר שנראה שגירסת רבינו בגמרא שם הייתה "האי מאן דאוזיף פשיטי לחבריה ואשכח בהו (מצא בכסף שהחזיר לו הלוה) טופיאתא (יותר)". (58) כלומר, עלולה לטעות במניין המעות (בסמון מבאר רבינו בכמה הדעת טועה) - ויש להניח שהמלוה, או הלוה, טעה בחשבון. (59) שמצא - בכדי שאין הדעת טועה. (60) ואף על פי שאמרנו למעלה (בהלכה ט) שתוספת סתם מותרת לתלמידי חכמים בלבד, מכל מקום כשהגיע ליד המלוה בלי ידיעתו - אינו חייב להחזיר אפילו למי שאינו תלמיד חכם (חוות דעת יורה דעה סימן קס סעיף קטן ב). (61) כלומר, ובמקום שאין לתלות במתנה, כגון, שהלוה אדם קשה לב שאינו נותן מתנת חנם - אנו תולים שגזילה וכו' הואיל שאין להניח שטעה בחשבון (גמרא שם). (62) זה ימים רבים, ועתה חוזר בתשובה. (63) ויוצא בזה ידי מצוות השבת הגזילה כמבואר בפרק א מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח. (64) במקום שאין לתלות בגזילה, כגון, שלא היה ביניהם מעולם שום משא ומתן - תולים שאדם אחר גזל ממנו וכו' (שם בגמרא). (65) מטבע אחד - כשהוא מונה המעות בספירה יחידית היינו אחד אחד ומצא מטבע אחד יותר, תולים שטעה במניין. (66) כשהוא מונה ספירה זוגית היינו בשניים, כי אין הדעת טועה במניין יותר מפעם אחת. (67) כלומר, וכן אם מצא יתירים חמישה או עשרה יש לתלות בטעות. (68) מנהגו של מלוה או לוה זה למנות לא אחד אחד או שנים שניים, אלא בחמישיות או עשיריות (ענין לחם משנה). (69) לפי החישוב של ספירה לפי חמישיות. (70) כגון, שמצא שישה או אחד עשר. (71) דרך המונים בחמישיות או עשיריות להניח בצד מטבע אחד לכל חמישייה או עשירייה ואחר גמר המניין סופרים את המטבעות האלה וקובעים מספר החמישיות או העשיריות. (72) שם וכפירוש הרי"ף.

יא. המלוה את חברו על המטבע, ⁷⁴וכן הכותב לאשתו בכתובה מטבע ידוע, ופרש משקלו ⁷⁵, והוסיפו ⁷⁶על משקלו: אם הוזלו הפרות מחמת התוספת ⁷⁷ - מנכה לו שעור התוספת, ואפלו הוסיפו עליו כל שהוא; ואם לא הוזלו מחמת התוספת - אינו מנכה לו, אלא נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה ⁷⁸. במה דברים אמורים ⁷⁹? בשהוסיפו עליו עד חמישיתו, כגון שהיה משקלו ארבעה ועשרה וחמש; אכל אם הוסיפו לו יותר על חמישיתו ⁸⁰ - מנכה לו כל התוספת ⁸¹, אף על פי שלא הוזלו הפרות. והוא הדין למלוה על המטבע ופחתו ממנו ⁸².

(73) בבא קמא צז: (74) התנה בפירוש - בשטר או בעל פה שיפרענו באותו מטבע, כגון דינר, זוז וכדומה. (75) בתקופתם התאימו ערכי המטבעות למספר יחידות משקלם: מטבע שמשקלו כפול ממשקל המטבע הקטן - ערכו כפול. (76) מטעם המלכות. (77) שער המטבע עלה ונמצא המלוה משתכר כשנפרע באותו מטבע עם התוספת,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בין ללוות ובין להלוות (השווה 'טור' יורה-דעה סי' קנט).
(4) שאינם נקראים אחיך, כגון גוי וגר תושב (עיין משנה-למלך). (5) כלומר, תישוך, היינו הלווה בריבית (כסף-משנה). (6) 'ספרי' דברים, פרשת כי-תצא פיסקא רסג.
(7) לקבל מהם ריבית כשנלוה להם "כמו שהוזהרנו בלאו על "לא תחנם", לומר שלא ליתן להם מתנת חנם (כמבואר בפ"י מהל' ע"ז הל' א) הוזהרנו ב'עשה' אף כשנלוה אותם, שלא נלוה אותם חנם אלא בריבית" (מגדל-עוז, והשווה רבינו 'ספר המצוות' עשין קצח). ודעת הראב"ד שאין זאת מצוה, ומה שאמרו ב'ספרי' "זו מצות-עשה" הכוונה, שזה לאו הבא מכלל עשה – שנקרא 'עשה' – אצל אחיך, כלומר, לנכרי אתה רשאי להשיך ולא לאחיך, ולומר לך שהמשיך את הישראל עובר אף על 'עשה' (וכן הוא דעת הרמב"ן בפירוש התורה, והשווה למעלה פ"א הל' ב).

ב. אָסֹר חֲכָמִים⁸ שִׁיחִיהָ יִשְׂרָאֵל מִלּוֹה אֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִבִּית קְצוּצָה⁹, אֲלֵא בְּכַדִּי חֲיִיו¹⁰. גָּזְרוּ שָׁמָּה יִלְמַד מִמַּעֲשָׂיו כָּרֵב יִשְׁכַּחְתּוּ עֲמֹו¹¹. לְפִיכָךְ מִתֵּר לָלוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִבִּית, שֶׁהָרִי הוּא בּוֹרֵחַ מִלְּפָנָיו¹² וְאֵינוֹ רִגִּיל אֲצֵלוֹ. וְתִלְמִיד חֶכֶם, שֶׁאֵינוֹ רִגִּיל בּוֹ¹³ לִלְמַד מִמַּעֲשָׂיו - מִתֵּר לָלוֹת לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִבִּית אֲפִלוּ לְהַרְוִיחַ¹⁴. וְכָל אֶבֶק רִבִּית עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - מִתֵּר לִפְלֵ¹⁵.

(8) ב"מ ע': (9) אבל אבק ריבית – מותר, כמו שמבאר רבינו בסוף ההלכה. (10) לצורך מחייתו – לא להרווחה. (11) ועל כדי חייו – לא גזרו (שם). (12) מונע עצמו מלהראות אצל הגוי – שלא יתבענו. (13) עם הגוי, שמדרך תלמיד-חכם להתרחק משיבת עמי הארץ וכ"ש משיבת גוים (השווה פ"ה מהל' יסודי התורה הל' יא, ופ"ו מהל' דעות הל' א) ואין לחוש שמא ילמוד ממעשיו (עיין 'מקור חיים' על יורה-דעה סי' קנט). (14) שם כרבינא. "ויעשיו בארצותינו" – אומר המגיד-משנה – "עשו כל אדם עצמם כתלמיד-חכמים. וכתב הרשב"א, שמעתי משם רש"י – מפני שרבו מיסים וארנונות ואין שיעור לכדי חייו". וכן נפסקה הלכה בשו"ע סי' קנט: "והאידינא (עכשיו) מותר בכל ענין". (15) לכל אדם ואפי' להרויח, לפי שאבק ריבית אינו אסורה אלא מדבריהם, וכן ההלואה לגוי בריבית איסור מדבריהם הוא, והרי זו גזירה לגזירה, וגזירה לגזירה לא גזרו בה רבנן (בעל ה'תרומות' שער מו חלק ג, אות ג).

ג. יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹה מַעוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִבִּית¹⁶, וּבִקֵּשׁ לְהַחְזִירָם לוֹ, מִצָּאוּ יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְאָמַר לוֹ: תָּנֶם לִי, וְאֵינוֹ מַעֲלָה לָךְ¹⁷ בְּדֶרֶךְ שֶׁאַתָּה מַעֲלָה לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - הָרִי זֶה רִבִּית קְצוּצָה. אֲפִלוּ הֶעֱמִידוּ אֲצֵל הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים¹⁸. עַד שֶׁיִּטֵּל הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים מַעוֹתָיו¹⁹, וְיַחְזֹר וְיִתְּנֶם בְּיַד יִשְׂרָאֵל הָאַחֵר.

(16) ב"מ עא': (17) את הריבית, "לך" לאו דוקא, אלא כלומר תחתך (במקומך), כי גם במעלה הריבית ישר ליד הגוי – אסור, כי הרי זה כהאומר לחבירו אלוה לך על-מנת שתתן הריבית לגוי שהוא אסור ('טור' שם סי' קסח).

פִּיצֵד? אוֹמְרִים לוֹ: תִּהְיֶה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בֶּהֱן; אִם יֵשׁ שֵׁם רֵוַח - תֵּן לָהֶם חֶלְקֵן מִן הָרוּחַ; וְאִם יֵשׁ שֵׁם הַפֶּסֶד - תִּפְסִיד אֶתָּה לְבִדְךָ. שְׁזָה²⁰ אֶבֶק רִבִּית הוּא²¹, וְכָל אֶבֶק רִבִּית אֵינָה אֲסוּרָה אֲלֵא מִדְּבָרֵיהֶם, וּבְנִכְסֵי יְתוּמִים לֹא גָזְרוּ²².

(94) בתור עיסקא (בבא מציעא ע.). (95) היינו, קרקעות, והיו עידית (קרקע משובח) (רבינו פרק י"א מהלכות נחלות הלכה א) – וכפי הנראה נוסחת רבינו בגמרא שם "דמשפר ניכסיה", ולפנינו "דמשפר" ועיין רש"י שם. ושם – בהלכות נחלות – יתבארו התנאים הנוספים למינוי אפטרופוס: "ושומע דיני התורה, ומעולם לא קיבל נידוי" – ולא פרטם רבינו כאן וסמך על מה שיתבאר בהלכות נחלות – ששם עיקר מקום ביאור הדינים הנוגעים לנכסי יתומים (לחם משנה). (96) היינו, נתינת העסק לפי תנאים אלו. (97) כמבואר להלן פרק ה הלכה ח, – ואין זה ריבית קצוצה, מאחר שאין הרייוח קצוץ ובטוח, כי הרי ייתכן שיהיה שם הפסד. (98) לתקנת היתומים "שלא יכלו מעותיהם להאכילם פרוטה פרוטה" (שם, וראה רש"י שם).

~ יום חמישי ג' תשרי ~

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) מבאר שמותר ללוות מן הגוי בריבית, ודין ישראל שלווה מן הגוי וביקש להחזיר לו, ושאסור לו להיות ערב לגוי שהלווה לישראל בריבית, ודין לוה מעות מן הגוי ונתגייר, ושאסור ליתן מעותיו קרוב לשכר ורחוק להפסד, ואין מושיבין חנווני למחצית שכר, ודין משתתף עם חבירו שלא יצרף השכר עם הקרן, ודין ריבית מוקדמת או מאוחרת, ודין דברים שהם כמו ריבית – ומותרים, ודין שכר אמירה שמותר, ודין דברים האסורים משום הערמת ריבית, ודין משכיר דינרים.

א. הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְגַר תּוֹשֵׁב - לֹוִין מִהֵן וּמִלּוִין אוֹתָן בְּרִבִּית²³; שְׁנֵאמַר: לֹא תִשִּׁיף לְאַחִיךָ²⁴ - לְאַחִיךָ אֲסוּר, וְלִשְׂאֵר הָעוֹלָם²⁵ מִתֵּר. וּמַצוֹת עֲשֵׂה לְהִשִּׁיף לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים; שְׁנֵאמַר: לְנִכְרֵי תִשִּׁיף²⁶. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה²⁷ לָמַדוּ שֶׁזֶה מַצוֹת עֲשֵׂה²⁸. וְזֶהוּ דִּין תּוֹרָה.

(2) ב"מ ע': (3) הסתמכות רבינו על פסוק זה מורה, שכוונת רבינו להוכיח היתר ההלוואה מן הגוי וגר תושב – בריבית, בהתאם למבואר למעלה פ"ד הל' ב, שפסוק זה אזהרה ללוה הוא. וזה תימה, שלהתיר ההלוואה מן הגוי דבר פשוט הוא שמותר (עיין גמרא ורש"י שם). ולהתיר הלוואה לגוי בריבית אין ללמוד מפסוק זה, וכבר התעורר בזה הלחם-משנה. והמשנה-למלך מציע לגרוס בדברי רבינו "ולאחיך לא תשיך" הנאמר בפסוק אחד עם "לנכרי תשיך", וכשם ש"לנכרי תשיך" הכוונה: תישוך (ראה בסמוך הערה ד), כך "לאחיך לא תשיך" הכוונה: לא תישוך, כלומר לא תלווה בריבית (ויותר נראה לגרוס בדברי רבינו רק "לאחיך", וכוונתו: שבפרשת ריבית נאמר "אחיך" (כי ימוך אחיך וגו' אל תקח מאתו נשך) משמע שלשאר העולם מותר

בְּרִיבִית, וְזָקַף עָלָיו אֶת הָרִבִּית בְּמִלּוֹה, אָף עַל פִּי שְׁזָקַף עָלָיו אַחֵר שְׁנִתְגִּיר - גּוֹבֶה אֶת הָקָרְן וְאֶת הָרִבִּית; שְׁלֹא יֵאמְרוּ: בְּשִׁבִּיל מַעֲוִתִּיו³⁴ נִתְגִּיר זֶה. וְגוֹבֶה הַיִּשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ אַחֵר שְׁנִתְגִּיר כָּל מַעֲוֹת הָרִבִּית שְׁנִתְחַיֵּב בָּהֶן פְּשָׁהֶיהָ עוֹבֵד פּוֹכְבִּים³⁵.

(29 שם עב. 30) לאחר זמן צירף הריבית והקרן לחשבון אחד, וכתב לו שטר עליהם: כך וכך אני חייב לפלוני. (31) שמשעה שזקפו חשוב כגבוי, וכקרן הוא (רש"י שם). (32) ואפילו לא את הריבית שהצטבר קודם שהתגיר, מכיון שזקפו לאחר שנתגיר - נראה הדבר כזקיפת ריבית של ישראל לישראל (מגיד-משנה, 'טור' ושו"ע סי' קעא). (33 שם. 34) לפטור עצמו מחוב של ריבית. (35) אבל אינו גובה את הריבית שעלה לאחר שנתגיר (וכן דעת הרמ"ה ב'טור' שם, ולא כרא"ש).

ז. מִצֻּה³⁶ לְהַקְדִּים³⁷ הַלּוֹאֹת יִשְׂרָאֵל בַּחֲנֹם לְהַלּוֹאֹת עוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִבִּית³⁸.

(36 שם עא. 37) ישראל וגוי הבאים ללוות. (38) כלומר, מצות הלוואת ישראל בחנם קודמת למצות הלוואת הגוי בריבית, אע"פ שהמלוה מפסיד את הריבית (שם "עמי ונכרי - עמי קודם").

ח. אֲסוּר לְאָדָם שִׁיתֵּן מַעֲוִתִּיו³⁹ קָרוֹב לְשֹׁכֵר וְרֹחֹק לְהַפְסֵד⁴⁰, שְׁזֶה אֶבֶק רִבִּית הוּא. וְהַעוֹשֶׂה כֵּן - נִקְרָא רָשָׁע⁴¹. וְאִם נִתֵּן⁴² - חוֹלְקִין בְּשֹׁכֵר וּבְהַפְסֵד פְּדִין הָעֶסֶק⁴³. וְהַנּוֹתֵן מַעֲוִתִּיו קָרוֹב לְהַפְסֵד וְרֹחֹק לְשֹׁכֵר⁴⁴ - הֵרִי זֶה נִקְרָא חֲסִיד⁴⁵.

(39) בתור עיסקא, דהיינו שמקבל המעות לבדו יהיה נושא ונותן, ובעל הממון יקבל חלק מהרווח (ראה פ"ו מהל' שלוחין ושותפין הל' א וה"ב, ולהלן הערה מב). (40) שם ע. דהיינו אם העסק ישא רווח - יקבל בעל המעות חלקו כפי שהתנו, ואם יהיה הפסד, אחריות ההפסד על המתעסק בלבד (השווה למעלה פ"ד הל' יד). ומה שכתב "קרוב לשכר ורחוק להפסד" לאו דוקא, כי הוא-הדין אפילו נותן למחצית שכר, דהיינו על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד - אסור, אלא-אם-כן נותן לו שכר עמלו של כל יום, כמבואר לקמן הל' ט (ועיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). (41) שעובר על דברי חכמים (רבינו יהונתן ב'שיטה מקובצת' שם). ונראה שהכוונה שזה הוא ממדת הרשעים, וכן הוא הנוסחא בתוספתא (ב"מ פרק ד): "זו מדת רשעים", על-דרך שאמרו באבות (פ"ה משנה י) שלי שלי, ושלך שלי - רשע. (42) בסתם, ולא התנו ביניהם שום תנאי חלוקה. (43) שנתבאר בפ"ו מהל' שלוחין ושותפין הל' א, ב, שבעל הממון צריך ליתן למתעסק שכר עמלו של כל יום מימי השותפות כפועל בטל (ראה הלכות שכירות פ"ד הל' ט). ואם לא רצה ליתן שכר עמלו, תיקנו חכמים שיהיה חלקו ברווח של המתעסק יותר מאשר חלקו באחריות ההפסד, היינו אם יש שם רווח יטול המתעסק שני שלישי הרווח ובעל המעות שלישי, ובמקרה של הפסד - נושא המתעסק בשליש ובעל

(18) הביא המעות אצל הגוי על דעת לפרוע חובו - ובמצות הגוי ובשליחותו נתנם לישראל חבירו - אסור, לפי שאין תורת שליחות ביחסי ישראל עם הגוי, ומאחר שמישראל הוא מקבל הכסף - נמצא שהישראל הוא המלווה בריבית (שם). (19) מיד הישראל, - ולא דוקא כשנטלם ונותנם ביד, אלא הוא-הדין אם אמר הגוי לישראל הניחם על גבי קרקע והפטור, ונטלם (משם) הישראל השני - מותר, מאחר שלא באו לידו באמצעות הישראל (גמרא שם).

ד. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שְׁלָוָה מַעֲוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, וּבִקֵּשׁ לְהַחְזִירָם לוֹ, מִצֻּאֵי יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְאָמַר לוֹ: תָּנֶם לִי, וְאֲנִי מַעֲלָה לָךְ²⁰ פְּדִיךָ שְׁאֵתָה מַעֲלָה לְיִשְׂרָאֵל - הֵרִי זֶה מִתּוֹ²¹. וְאִם הֵעֲמִידוּ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, אָף עַל פִּי שְׁמֵן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים הַמַּעֲוֹת פְּדוּ²², הוֹאִיל וּמִדַּעְתָּ²³ יִשְׂרָאֵל נָתַן - הֵרִי זֶה רִבִּית קְצוּצָה²⁴.

(20) והוא-הדין באומר "ואני אעלה לו" (לישראל במישרין. 'טור' שם). (21) שמן הגוי הוא לזה (שם). ובשביל הגוי הוא נותנם. (22) של הישראל השני. (23) במצותו, בשליחותו. (24) והרי זה כאילו הישראל מלווה, כי לחומרא אמרו חכמים יש שליחות לגוי אצל ישראל, ועשאוהו כחומר ריבית קצוצה שיוצאת בדיינים (כסף-משנה בשם תלמידי הרשב"א בדעת רבינו). והרמב"ן והרשב"א חולקים על רבינו, ולדעתם אין זה אלא אבק ריבית ואינה יוצאת בדיינים (עיין מגיד-משנה).

ה. אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְתַלּוֹת מַעֲוִתִּיו בִּיד עוֹבֵד פּוֹכְבִּים²⁵, פְּדִי לְהַלּוֹתָן בְּרִבִּית לְיִשְׂרָאֵל. וְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁהִלָּוָה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית - אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל²⁶ אַחֵר לְהִיּוֹת לוֹ עֶרֶב; שְׁפִיּוֹן שְׁפָדִינִיָּהם שְׁתּוּבַע הָעֶרֶב תַּחֲלָה²⁷, נִמְצָא הָעֶרֶב תּוֹבֵעַ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית שֶׁהָעֶרֶב חֵיב בָּהּ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים. לְפִיכָךְ, אִם קָבַל עָלָיו הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים שְׁלֹא יִתְבַּע אֶת הָעֶרֶב תַּחֲלָה - הֵרִי זֶה מִתּוֹ²⁸.

(25) כלומר, להפקיד ביד גוי, והגוי ילוה אותם בריבית לישראל (כ"מ ע"פ ב"מ סא: וכנוסחת הרי"ף, וכן הוא בתוספתא שם פרק ה הל' ח). (26) שם. (27) ורואים את הערב כלפי המלוה - כלווה (בניגוד לדיני ישראל, שתובעים את הלווה תחילה, ואם לא נתן לו אז חוזר אצל הערב ונפרע ממנו, כמו שיתבאר להלן פכ"ה הל' ג) והרי זה, כאילו הערב לזה מן הגוי וחוזר והלווה לישראל. (28) כי בשעה שחוזר הגוי אצל הערב, ונפרע ממנו חובו של הלווה הקרן והריבית, הרי זה כאילו באותה שעה הוא מלוה לישראל חבירו - ומה שהלווהו (היינו הקרן והריבית) חוזר ותובע ממנו.

ו. יִשְׂרָאֵל שְׁלָוָה²⁹ מַעֲוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִבִּית, וְזָקַף עָלָיו בְּמִלּוֹה³⁰, וְנִתְגִּיר: אִם עַד שְׁלֹא נִתְגִּיר זָקַף עָלָיו בְּמִלּוֹה - גּוֹבֶה אֶת הָקָרְן³¹ וְהָרִבִּית; וְאִם מִשְׁנִתְגִּיר זָקַף עָלָיו בְּמִלּוֹה - גּוֹבֶה אֶת הָקָרְן וְלֹא הָרִבִּית³². אֲבָל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים³³ שְׁלָוָה מִיִּשְׂרָאֵל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. אָסוּר לְהַקְדִּים הָרִבִּית אוֹ לְאַחַר אוֹתוֹ⁶⁶. בַּיָּצֵד? נָתַן עֵינָיו לְלוֹת מִמֶּנּוּ, וְהָיָה מְשַׁלַּח לוֹ סְבֻלוֹנוֹת⁶⁷ בְּשִׁבְלֵי שְׁלֹוֹהוּ⁶⁸ - זוֹ הִיא רִבִּית מְקֻדָּמָה. לָוֶה מִמֶּנּוּ וְהִחְזִיר לוֹ מְעוֹתָיו⁶⁹, וְהָיָה מְשַׁלַּח לוֹ סְבֻלוֹנוֹת בְּשִׁבְלֵי מְעוֹתָיו שֶׁהָיוּ בְּטָלִין אֲצֵלוֹ - זוֹ הִיא רִבִּית מְאַחֶרֶת. וְאִם עָבַר וְעָשָׂה כֵן - הָרִי זֶה אֲבָק רִבִּית⁷⁰.

(66 שם עה: (67 דורונות, מתנות. (68 רבינו כתב בלשון נסתר (כנוסחת המשנה בירושלמי, שלא כנוסחת המשנה בבבלי "בשביל שתלווני" - בלשון נוכח) ומשמע שאפילו לא פירש את כוונתו בשליחות הסבולונות, אלא משלחו סתם - אסור ('טור' ו'בית יוסף' יורה-דעה ס' קס). (69 כנוסחת הירושלמי, ונוסחת הבבלי: "ואומר לו בשביל מעותיך" (ראה הערה הקודמת). (70 ואינה יוצאה בדיינים (שם סב:).

יב. מִי שְׁלוּהוּ⁷¹ מִחֲבֵרוֹ, וְלֹא הָיָה רָגִיל מְקַדֵּם לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם - אָסוּר לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם, וְאִין צָרִיף לֹאמַר שֶׁיִּקְלָסוּ בְּדָבָרִים אוֹ יִשְׁפִּים לְפִתְחוֹ⁷²; שְׁנֵאמַר: נִשְׁפָּה כָּל דָּבָר - אֲפִלוּ דְבָרִים אָסוּרִים⁷³. וְכֵן אָסוּר לוֹ לְלַמֵּד אֶת הַמְּלוּה מִקְרָא⁷⁴ אוֹ גִמְרָא⁷⁵ כָּל זְמַן שֶׁמְעוֹתָיו בִּידוֹ, אִם לֹא הָיָה רָגִיל בָּזֶה מְקַדֵּם; שְׁנֵאמַר: נִשְׁפָּה כָּל דָּבָר⁷⁶.

(71 שם עה: (72 לשאול בשלומו (השווה ברכות יד.). (73 כלומר, אפילו דיבור בלבד. (74 בחנם - אפילו במקום שהחמירו על עצמם, שלא ליקח שכר על לימוד מקרא (ראה פ"א מהל' תלמוד תורה הל' ז). (75 אע"פ שמצד הדין אסור ללמד בשכר כמבואר (בהל' ת"ת שם). (76 כלומר, אפי' הנאת דיבור בלבד - אסור.

יג. הַמְּלוּה אֶת חֲבֵרוֹ - לֹא יֹאמַר לוֹ: דַּע⁷⁷ אִם בָּא אִישׁ פְּלוֹנִי מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי. כְּלוֹמַר⁷⁸, שֶׁתִּקְבְּדוּ וְתִתְקַבְּלוּ וְתִשְׁקָהוּ כְּרֵאוֹ⁷⁹. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בָּזֶה.

(77 תתוודע (שם עה: וכנוסחת המשנה שביירושלמי). (78 כך כוונת המלוה באומרו: "דע וכו'". (79 דברי רבינו תמוהים לכאורה. אם כן, שכוונתו להאכילו ולהשקותו - הרי זה ריבית ממון גמור, ולמה כללו רבינו בקבוצת ההלכות האסורות משום ריבית דברים? וכבר תמה על כך ב'בית יוסף' יורה-דעה ס' קס. ראה מה שכתב בזה ה"ט"ז בסי' קס ס"ק ה. ברם, איני רואה כל הכרח לפרש דברי רבינו שהמדובר על אכילה ושתייה בחנם, אלא כוונתו כשהוא מארחו תמורת כסף, ואעפ"כ אסור משום ריבית דברים, שהוא מארחו ע"פ הוראת ובקשת המלוה (השווה 'ספרי' דברים רסב, "לך לשאול בשלום פלוני").

יד. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן כְּמוֹ רִבִּית⁸⁰, וּמִתְרִין. בַּיָּצֵד? לֹוֹקֵת אֲדָם⁸¹ שֶׁטְרִיתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ⁸² בְּפָחוֹת⁸³ וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ⁸⁴. וּמִתְרִי לְאָדָם לִתֵּן לְחֲבֵרוֹ דִּינָר, כְּדִי שְׁלֹוֹהוּ לְפְלוֹנִי מֵאֶה דִּינָרִין; שְׁלֹא אֶסְרָה תוֹרָה אֲלֵא רִבִּית הַבָּאָה מִן הַלֹּה לְמִלְוֶה⁸⁵. וְכֵן אוֹמַר אֲדָם לְחֲבֵרוֹ:

המעות בשני שלישים. וטעם הדבר, לפי ש"תיקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו להתעסק בהם, יהיה חצי הממון בתורת הלווה, והחצי האחר בתורת פקדון, ולפי תקנה זו אי-אפשר שיהיה השכר או ההפסד של כל הממון לאמצע בשוה, שאם אתה אומר כן, נמצא בעל הממון נוטל שכר חצי מעותיו שהם פקדון ואינו עושה כלום, אלא זה המתעסק טורח לו בחצי של פקדון מפני מעותיו שהלווהו ונמצא באים לידי אבק ריבית" (רבינו שם הל' ב). (44 היינו שחלקו ברווח פחות משליש שתיקנו חכמים (עיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). (45 שם, והשווה למעלה הערה מ.

ט. אִין מוֹשִׁיבִין⁴⁶ חֲנוּנִי⁴⁷ לְמַחְצִית שְׁכָר⁴⁸, וְלֹא יִתֵּן מְעוֹת לְקַח בְּהֵן פְּרוֹת⁴⁹ לְמַחְצִית שְׁכָר, וְלֹא בִּיצִים לְהוֹשִׁיב תַּחַת הַתְּרַנְגוּלִין שְׁלוֹ⁵⁰ לְמַחְצִית שְׁכָר⁵¹, וְאִין שְׁמִין⁵² עֲגָלִים וְסִיחִין⁵³ לְפִטְמָן לְמַחְצִית שְׁכָר⁵⁴, אֲלֵא אִם כֵּן נָתַן לוֹ שְׁכָר עֲמָלוֹ וּמִזוֹנוֹ⁵⁵. אוֹ יְהִי רוּחַ הַמִּתְעַסֵּק יוֹתֵר עַל הַפֶּסֶדוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁶ בְּעֵנֵין הַשְּׁתַּפּוֹת⁵⁷.

(46 שם סח. (47 למכור פירותיו. (48 על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד. (49 במקום הזול (שם). (50 של מקבל הביצים, ועליו יהיה לטפל בגידול האפרוחים. (51 של רווח האפרוחים, מה שיהיו שווין יותר על דמי הביצים. (52 כמה הם שווים עתה, וימסרם לרועה לפטמם. (53 חמורים צעירים (רבינו בפירושו ב"ב עח:). (54 של שבח הפיטום. (55 כלומר, עמלו של חנווני ולוקח פירות, ושכר עמלו ומזונו של בעל התרנגולים והרועה, שמוציאים למזון האפרוחים והעגלים נוסף על עמלו. (56 בהל' שלוחין ושותפין שם (וראה ביאורנו למעלה הערה מב). (57 על יסוד עיסקא.

י. הַמִּשְׁתַּתֵּף⁵⁸ עִם חֲבֵרוֹ בְּמְעוֹת אוֹ בְּקֶרֶקֶע, אוֹ הַנּוֹתֵן לוֹ עֵסֶק⁵⁹ - לֹא יִצְרֶף הַשְּׁכָר⁶⁰ עִם הַקֶּרֶן⁶¹; שְׁמָא לֹא יְהִי שֶׁשְׁכָר⁶², וְנִמְצָאוּ בָּאִין לִידֵי רִבִּית. וְכֵן לֹא יִתֵּן לוֹ מְעוֹת⁶³ בְּתוֹרַת עֵסֶק אוֹ שְׁתַּפּוֹת וְיִקְתַּב אוֹתָן⁶⁴ מְלוֹה; שְׁמָא יָמוּת, וְנִמְצָא הַשְּׁטָר בְּיַד הַיּוֹרֵשׁ, וְגוֹבָה בּוֹ אֶת הָרִבִּית⁶⁵.

(58 בקרקע על יסוד שותפות, דהיינו ששניהם נושאים ונותנים בממון השיתוף (רבינו בהל' שלוחין ושותפין שם). (59 על יסוד עיסקא, דהיינו שאחד בלבד (מקבל המעות) נושא ונותן בממון השיתוף (שם), בדרך שהתירו חכמים כמבואר בה"ח. (60 אומדן הרווח. (61 כחלקו בעסק או בשותפות. (62 ובעל המעות לא יאמין לו, ויגבה ע"פ שטרו, כפי הנקוב בו (שם סח.). (63 או קרקע (כסף-משנה). (64 אפילו הקרן בלבד. (65 שם, כלומר שמא יהיה הפסד ועל בעל המעות לישא חלקו בהפסד של הקרן, והיורש - שאינו יודע את התנאי שביניהם שהמוריש ישא חלק בהפסד, יגבה כל הקרן ללא ניכוי ההפסד ונמצא בא לידי גביית ריבית.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלשון שכירות. (101) ואין השוכר נושא באחריות הפחת, מחמת מלאכה. (102) מדברי רבינו נראה, שאינו אסור אלא במשכירם על דעת הוצאה, אבל אם משכירם על דעת שיעמרו אצלו ויחזירו בעין, כגון ששכרם להתנאות בהם - הרי זה כמשכיר כלי ומותר, וכן שנינו בתוספתא ב"ד פ"ד (מגיד-משנה).

יז. מִלֵּךְ¹⁰³ שֶׁהָיָה דִּינָיו, שֶׁכָּל מִי שִׁיתָן הַמָּס¹⁰⁴ הַקָּצוּב עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ עַל יְדֵי¹⁰⁵ זֶה שֶׁלֹּא נָתַן לְשִׁמְעֵבֶד בּוֹ, וְנָתַן עַל יְדוֹ דִּינָר, אָף עַל פִּי שִׁמְשֵׁעֶבֶד בּוֹ יֵתֵר מִדִּינָר - הֲרִי זֶה מִתֵּר¹⁰⁶. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(103) "שמטבעו יוצא באותן הארצות, שהרי הסכימו בני אותה הארץ וסמכה דעתם שהוא אדוניהם והם לו עבדים" (רבינו פ"ה מהל' גזילה הל' יח). (104) מס גולגולת. (105) בעד, עבור. (106) שאין זה הלוואה אלא כמכר - שדין המלך דין הוא (דינא דמלכותא דינא. עיין ב"מ עג:). ומפרש רבינו שהשאלה בגמ' שם נוגעת באיסור ריבית ובאיסור ההשתעבדות בישראל יותר מדאי - ופשטו להיתר בשניהם (השווה רבינו הל' גזילה שם, ובפ"א מהל' עבדים הל' ח. וראה השגת הראב"ד בהל' עבדים שם - 'מרכבת המשנה').

~ יום שישי ד' תשרי ~

פרק ששי

(1) מבאר דין מלוה סלע בחמישה דינרין, או סאתיים בשלוש, ודין מלוה והתנה לדור בחצירו, ודין מוכר באסמכתא שהפירות שאכל ריבית הם, ודין מלוה חבירו שלא ימשוך עבדו שיעבוד אצלו. ולא ידור בחצירו חנם, ודין מלוה על השדה ואמר לו אם לא תחזיר לי עד זמן ידוע הרי היא שלי, ודין מוכר בית או שדה ואמר כשיהיו לי מעות תחזירם לי, ודין משכונה בניכוי או בלא ניכוי.

א. הַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ סֵלַע² בְּחִמְשָׁה דִּינָרִים, או סָאתִים חֲטִים בְּשֵׁלֶשׁ, או סֵלַע בְּסֵלַע וּסְאָה, או שְׁלֹשׁ סָאִין בְּשֵׁלֶשׁ סָאִין וְדִינָר, כָּלָלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּל הַלְוָאָה בְּתוֹסַפַּת כָּל שָׁהוּ³ - הֲרִי זוֹ רִבִּית שֶׁל תּוֹרָה, וְיוֹצֵאָה בְּדִינָיו⁴. וְכֵן הַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ, וְהִתְנָה עִמּוֹ⁵ שִׁידוֹר בְּחֲצָרוֹ חֲנָם⁶ עַד שִׁיחְזִיר לוֹ הַלְוָאתוֹ, או שֶׁשֹּׁכֵר מִמֶּנּוּ בְּפִחוֹת⁷, וְקָצַב הַדָּבָר, שְׁפֹחַת לוֹ מִן הַשֹּׁכֵר עַד שִׁיחְזִיר לוֹ הַלְוָאתוֹ, או שֶׁמְשַׁכֵּן בֵּידוֹ מְקוֹם שְׁפֹרוֹתָיו מְצוּיִין בְּעֵת הַהַלְוָאָה, כְּגוֹן שֶׁמְשַׁכֵּן חֲצֵירוֹ⁸ עַל מִנֵּת שִׁידוֹר בּוֹ בְּחֲנָם - הֲרִי זוֹ רִבִּית שֶׁל תּוֹרָה, וְיוֹצֵאָה בְּדִינָיו. וְכֵן הַמּוֹכֵר שָׂדֶה⁹ או חֲצֵר בְּאַסְמַכְתָּא¹⁰, הוֹאִיל וְלֹא קָנָה הַגּוֹף - הֲרִי כָּל הַפְּרוֹת שֶׁאֵכָל רִבִּית, וּמִחְזִיר אוֹתָן. וְהוּא הַדִּין לְכָל מִי [שֶׁלֹּא] קָנָה קִנְיָן גָּמוּר מִתְחִלָּה¹¹, שֶׁהוּא מִחְזִיר אֶת הַפְּרוֹת; מִפְּנֵי שֶׁאֵם אֵכָל אֶת הַפְּרוֹת - הֲרִי זוֹ רִבִּית¹² שֶׁל תּוֹרָה. וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא אָסוּר מִשּׁוּם רִבִּית חוּץ

הֵא לָךְ דִּינָר זֶה וְאָמַר לְפָלוֹנִי שִׁילֹנִי; שֶׁלֹּא נָתַן אֶלֶּא שֹׁכֵר אֲמִירָה⁸⁶.

(80) נראין כריבית - שממונו מתרבה. (81) תוספתא ב"מ פ"ד ה"ב. (82) שיש לו על אחרים. (83) מהסכום הנקוב בשטר. ודוקא כשהלוקח מקבל עליו אחריות השטר והמלוה, כגון שאם יעני הלוה ולא יהיה לו ממה לפרוע ההפסד ללוקח, אבל אם האחריות היא על המוכר - אין זה מכר אלא הלוואה ואסור, לפי שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד (מגיד-משנה בשם רמב"ן, שו"ע יורה-דעה סי' קעג סעיף ד). (84) משום ריבית - שלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלווה למלווה, כמו שמבאר רבינו בסמוך (חסדי דוד על התוספתא שם). (85) ב"מ סט: (86) שם.

טו. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן מִתְּרִין, וְאָסוּר לַעֲשׂוֹתָן מִפְּנֵי הָעֲרַמַּת רִבִּית⁸⁷. בִּיצֵד? אָמַר לוֹ: הַלֹּנִי מִנָּה⁸⁸; אָמַר לוֹ: מִנָּה אֵין לִי, חֲטִים יֵשׁ לִי בְּמִנָּה; וְנָתַן לוֹ חֲטִים בְּמִנָּה⁸⁹, וַחֲזַר וַלְקָחָן⁹⁰ מִמֶּנּוּ בְּתִשְׁעִים⁹¹ - הֲרִי זֶה מִתְּרִי⁹², אֲבָל אֲסוּרֵהוּ מִפְּנֵי הָעֲרַמַּת רִבִּית, שֶׁהֲרִי נָתַן לוֹ תִשְׁעִים וְלִקְחָה מִנָּה. וְאֵם עֵבֵר וְעָשָׂה כֵּזֶה - הֲרִי הוּא מוֹצִיא מִמֶּנּוּ⁹³ מֵאָה⁹⁴ בְּדִין⁹⁵, שֶׁאֵפְלוּ אֲבָק רִבִּית אֵין בָּאָן⁹⁶. וְכֵן מִי שֶׁהִיתָה שָׂדֶה מִמְשַׁכֵּנָת בֵּידוֹ⁹⁷ - לֹא יַחֲזֹר וְיִשְׁפִּיר אוֹתָהּ לְבַעַל הַשָּׂדֶה, מִפְּנֵי הָעֲרַמַּת רִבִּית⁹⁸; שֶׁהֲרִי זֶה עוֹמֵד בְּשִׂדְהוֹ בְּשָׂהִיָּה, וְנוֹתֵן לָזֶה שֹׁכֵר בְּכָל חֹדֶשׁ בְּשִׁבְלִי מְעוֹתָיו שֶׁהֲלוֹהוּ.

(87) שם סב: (88) מנה = מאה זוז. (89) כמחיר השער בשוק, והלוקח התחייב לשלם לו מנה. (90) חזר המלוה וקנאן. (91) זוז, ועל הלוה להחזיר לו מנה - דמי ההלוואה. (92) מתורת ריבית, שאין זה אלא כחזור ומוכר במחיר נמוך משער השוק. (93) המלוה מוציא מן הלוה. (94) היינו, כל דמי ההלוואה. (95) כלומר, בית-דין נוקקין להוציא מן הלוה למלוה, שלא כאבק ריבית, שאינה יוצאה בדיינים - לא מלוה למלוה ולא ממלוה ללוה, כמו שיתבאר לקמן פ"ו הל' א. (96) למדו רבינו מלשון הברייתא שאמרו "שהן מותרין", משמע שאין בזה אפילו אבק ריבית. במה דברים אמורים? כשלא התנה מתחילה שימכור לו את החטים בתשעים, אבל כשהתנה - אסור (מגיד-משנה). (97) על-מנת שיאכל פירותיה כל זמן שלא יפרע הלוה חובו, ודעת רבינו שאין זה ריבית קצוצה אלא אבק ריבית שאינה יוצאה בדיינים (לקמן פ"ו ה"ז). (98) מצד הדין משכנתא כשכירות היא, והרי זה כשוכר וחוזר ומשכיר להמשכיר ביותר - שמותר (שם סח. "ולא כחכירי נרשאי", ומפרש רבינו שאיסורו מפני הערמה, אבל דעת רש"י שזהו ריבית גמור (עיין מגיד-משנה)).

טז. אָסוּר⁹⁹ לְהַשְׁפִּיר¹⁰⁰ הַדִּינָרִין. שֶׁאֵין זֶה דוּמָה לְמִשְׁפִּיר אֶת הַכֶּלִי, שֶׁהַכֶּלִי חוֹזֵר בְּעֶצְמוֹ¹⁰¹, וְזֶה מוֹצִיא אֵלּוֹ וּמִבִּיא דִּינָרִין אַחֲרִים, וְנִמְצָא זֶה אֲבָק רִבִּית¹⁰².

(99) שם סט: (100) שאינו אומר בלשון הלוואה אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשיעור לכל החוב, וכמו שמבאר רבינו והולך. (25) דעת רבינו המחלק בין ניכוי חלקי לניכוי מלא צ"ע, שהרי כל מה שאתה מנכה ממנו, אפילו זון אחד, הרי זה כהוצאה. וכבר תמה בכך הרשב"א (בב"מ דף סז) ועיין 'אבן האזל' מה שכתב בזה. [נראה, שהראב"ד המשיג כאן, פירש נכונה כוונת רבינו, שמנכה לפי מנהג המקום לנכות בממשכן חצירו ואע"פ שהלווה אין דרכו להשכיר חצירו, מפני שזה אבק ריבית, ואע"כ אינו מנכה לו כל חובו בהתאם לדברי רב אשי (שם סז). גבי משכנתא: "אכל שיעור זווי וכו' לא מסלקינן ליה בלא זווי" ולכן אין כאן אפילו אבק ריבית. והשגתו של הראב"ד נדחתה ע"י הרב המגיד].

ג. הורו רבותי: שהמלוה את חבירו, ולאחר זמן תבע חובו, ואמר לו הלוה: דור פחצירי²⁶ עד שאחזיר לך חובך - הרי זה אבק ריבית, לפי שלא קצץ בפשעת הלוה; שנאמר: לא תתן²⁷ לו פנשה.

(26) והוא הדין כל ריבית שהוא (הרמ"א בהגהותיו סי' קסז, ב). (27) כלומר, בשעה שאתה נותן את כספך בהלוואה, לא תתן לו בנשך, הרי שלא הקפידה תורה אלא על הנשך בעד ההלוואה, ולא בעד הרווחת זמן הפרעון (דרשה זו אינה במקורות שלפנינו, וכנראה שרבותיו של רבינו דרשוה מעצמם. ולגוף ההוראה, יש סמוכין מסוגיית הגמרא ב"מ סד: עיי"ש, אולם יש חולקים על הוראה זו, וסוברים שגם בעד הרווחת זמן - ריבית קצוצה היא (עיין ראב"ד בהשגותיו, ולחם-משנה כאן).

ד. המלוה את חבירו על השדה, ואמר לו²⁸: אם לא תחזיר לי מבאן עד שלש שנים, הרי היא שלי - הרי זה לא קנה²⁹, מפני שהיא אסמכתא³⁰. לפיכך מנפה כל הפירות שאכל³¹, מפני שהיא רבית של תורה³². אבל אם אמר לו המוכר³³: אם לא אחזיר לך עד שלש שנים, קנה אותה מעכשיו³⁴, והביא לו בתוך שלש - אין לו פירות³⁵; הביא לו לאחר שלש - הרי כל הפירות ללוקח³⁶.

(28) המלוה, בשעת מתן מעות. (29) אע"פ שלא החזיר תוך שלוש שנים. (30) שהרי לא גמר בלבו להקנותו, לפי שדעתו עדיין סומכת שמה יהיו לו מעות לשלם בזמן הקבוע (ראה הל' מכירה פ"א הל' ב, ו). (31) בינתיים על סמך המכר. (32) הואיל ולא גמר והקנהו, נמצא שמעות המכר הלוואה הם, והמלוה (הלוקח) אוכל פירות בשביל המעות שהלווהו (ב"מ סז. כרבינא, וכן דעת הר"ף ראה לקמן ה"ו). (33) הלווה. והוא הדין אמר הלוקח (המלוה) אם לא תחזיר וכו' (לחם-משנה). (34) שאין זה אסמכתא - וקנה, שאילו לא גמר להקנותו, לא הקנהו מעכשיו (רבינו הל' מכירה שם). (35) להלוקח, ומנכה כל הפירות שאכל. (36) שם. הואיל ולא קיים התנאי - נמצא שהשדה מכור מלמפרע, לפיכך כל הפירות אפי' של תוך ג' שנים - שלו.

ה. המוכר בית או שדה, ואמר המוכר ללוקח: לקשיהו לי מעות תחזיר לי קרקעי - לא קנה³⁷;

מאלו - הרי הוא אסור מדבריהם, גזרה שמא יבוא לרבית של תורה. והוא הנקרא אבק רבית¹³. ואינו מוציא פדניני¹⁴.

(2) בבא-מציעא ס: (3) כלומר, באיזו תוספת שהיא - הן של כסף על הלוואת אוכל הן של אוכל על הלוואת כסף, הן תוספת כל דבר שהוא (ראה סמ"ג קצג, ו'טור' יורה-דעה סי' קסא). וזה לא כהבנת הלחם-משנה בדעת רבינו. (4) שם סא: (ראה למעלה פ"ד הל' ג). (5) בשעת ההלוואה (ראה לקמן הל' ג). (6) שם סד: אע"פ שאין החצר עשויה לשכר (עומדת להשכרה) ואין דרך בעל החצר להשכיר (ראה להלן הל' ב, ובהערה כא). (7) מאשר השער המקובל בשוק. (8) תפס רבינו חצר, בהתאם לדעתו לחלק בין משכנתא של חצר, שהיא ריבית של תורה, ובין שדה וכו' שאינה ריבית אלא מדבריהם, וכמו שיתבאר להלן הל' ז. (9) ראה להלן הל' ז הערה נו. (10) יתבאר להלן הל' ד. (11) יתבאר להלן הל' ה. (12) המתבארים והולכים בהמשך הפרקים הבאים. (13) כלומר, כריבית ולא ריבית ממש, כעין האבק שהוא עפר ואינו עפר ממש. (14) שם סא:

ב. המלוה את חבירו - לא ימשך¹⁵ את עבדו פדי שיעשה בו מלאכה, אף על פי שהעבד יושב ובטל¹⁶. ולא ידור פחצירו חנם, אף על פי שאין החצר עשויה לשכר¹⁷, ואין דרך בעל החצר להשכיר¹⁸. ואם דר¹⁹ - צריך להעלות לו שכר²⁰. ואם לא העלה לו - הרי זה אבק רבית²¹, לפי שלא התנה עמו²² שילווהו וידור פחצרו. לפיכך²³, אם עדין לא החזיר לו חובו, ובא לנפות שכר החצר שדר בה מן החוב, אם היה השכר פגוד החוב - אינו מנפה לו הכל, אלא כמו שיראו הדיונים²⁴. שאם תסלק אותו בלא כלום - הרי זה כמו שהוציא אותו פדניני²⁵, ואבק רבית אינה יוצאה פדניני.

(15) תוקף ומושך לרשותו (שם סד:). (16) ומצד הדין, המעביד עבד של אחר כשהוא יושב ובטל פטור מלשלם (כמבואר בפ"ג מהל' גזילה הל' ז) - כאן אסור, שנראה שמעבידו בתור ריבית. (17) אינה עומדת להשכרה. (18) שאדם אחר הדר בה, פטור מלהעלות שכר (כמבואר בהל' גזילה שם) - למלוה אסור, לפי שנראה שדר בו בתור ריבית (שם). (19) ואם עבר ודר. (20) כדי שלא יעבור על איסור ריבית. (21) ואינה יוצאת בדיינין. (22) משום כך אין כאן ריבית קצוצה. ומכאן, שאם התנה עמו בשעת ההלוואה שידור בחצרו (ראה לעיל הל' א) אע"פ שאין החצר עשויה לשכר, ואין דרך בעל החצר להשכיר - הרי זה כשוכרו וריבית של תורה היא ויוצאה בדיינים (בית יוסף' יורה-דעה סי' קסו). (23) הואיל ואבק ריבית הוא, אין צריך לומר אם כבר החזיר ההלוואה שאין ב"ד מוציאם השכר, אלא אפילו אם עדיין לא החזיר החוב ובא לנכות את השכר - אינו מנכה הכל, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (השווה להלן פרק ז הל' א). (24) ע"פ שער השכירות הנהוג באותו מקום - ובתנאי שלא יגיע סכום הניכוי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאֵין לָךְ לְהַעֲמִידָהּ⁵⁸ אֶלָּא בְּמִשְׁכַּן שְׂדֵהוּ, כְּמוֹ שְׂדֵהוּ רְבוּתִי⁵⁹. נִמְצְאָתָ לְמַד, שְׁשֻׁלֵּשׁ מִשְׁכּוֹנוֹת הֵן: מִשְׁכּוֹנָא שֶׁהִיא רְבִית קְצוּצָה, וּמִשְׁכּוֹנָא שֶׁהִיא אֶבֶק רְבִית, וּמִשְׁכּוֹנָא שֶׁהִיא מִתְרָת. בִּיצֵד? מִשְׁכַּן לֹא מְקוֹם שְׁפֹרְתֵי מִצְוִיִּין תְּדִיר, כְּגוֹן חֲצֵר אוֹ מִרְחֵץ אוֹ חֲנוּת, וְאֶבֶק פְּרוּתֵיהֶן - הֵרִי זֶה רְבִית קְצוּצָה. מִשְׁכַּן לֹא שְׂדֵה וְכִיּוּצָא בָּהּ, וּבָאוּ שֵׁם פְּרוּת וְאֶבֶק לָן - הֵרִי זֶה אֶבֶק רְבִית. וְכֵן אִם מִשְׁכַּן חֲצֵרוֹ וְכִיּוּצָא בָּהּ בְּנִפּוּי - הֵרִי זֶה אֶבֶק רְבִית. מִשְׁכַּן שְׂדֵהוּ בְּנִפּוּי - הֵרִי זֶה מִתְרָת. בִּיצֵד הוּא הִנֵּפוּי? כְּגוֹן שְׂהַלְוֹה מֵאֵה דִּנְרִין, וּמִשְׁכַּן לֹא בִּהֵן חֲצֵרוֹ אוֹ שְׂדֵהוּ, וְאָמַר לֹא הַמְלוּה: הִרְיִנִי מִנִּפְהָ לָךְ מְעָה כְּסָף בְּכָל שָׁנָה בְּשֹׁכֵר קָרְקַע זֶה, כְּדִי שִׁיֵּהִי כָּל פְּרוּתֵי שְׁלִי, בְּחֲצֵר וְכִיּוּצָא בָּהּ - אֶסּוּר⁶⁰, וּבְשְׂדֵה וְכִיּוּצָא בָּהּ - מִתְרָת⁶¹.

(52) שנתבאר לעיל הל' א שהוא ריבית של תורה.
(53) הואיל והקציצה היא על דבר שאין הרווח ברור.
(54) שנתבאר לעיל הל' ד - ו. (55) נמצא שאוכל פירות של המוכר, בשביל המעות שאצל המוכר בהלוואה.
(56) וברשות המלוה הם גדלים. ועצם ההקנאה של השדה לפירותיו אינה ריבית קצוצה, שהרי לא קצץ עמו על רווח ברור כמו שנתבאר (עיי' חידושי רבינו חיים הלוי, וביאבן האזלי). (57) ב"מ סב. אמר ליה רבינא לרב אשי, והרי משכנתא בלא נכיתא וכו', ובידינו (בדיני ישראל) אין מחזיקין ממלוה ללוה (שאבך ריבית הוא). (58) לכאורה דבריו הנ"ל נוגדים מה שמסופר בשמו בדיון מכר באסמכתא (שם סז): עבד רבינא עובדא וחישיב ואפיק (עשה רבינא מעשה וחישיב והוציא הפירות מיד הלוקח), וכן למה ששינוי (שם סד): המלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם וכו' מפני שהוא ריבית, כלומר ריבית של תורה (ועיי' ערכין לא). ואין לסלק סתירות אלו אלא אם נפרש את דברי רבינא בדף סב. במשכנתא של שדה, ונפרש שאין דומה משכנתא של שדה לשל בית, וכן אין המשכנתא דומה לאסמכתא, כמו שנתבאר. (59) כן הוא דעת רבותיו, אבל אצל הראשונים אנו מוצאים ישובים אחרים לסתירות הנ"ל, וכתוצאה מזה - גם דעות שונות בענין משכנתא, ומנאם הגר"א ב"ור"ד סי' קעב, וראה להלן הל' ח. (60) משום אבך ריבית, ואין זה ריבית קצוצה אע"פ שהוא מנכה פחות מהמקובל בשכירות. והטעם, לפי שלא קצץ בפירוש שמנכה פחות כתשלום בעד ההלוואה. (61) לפי שהרווח אינו ברור, הרי זה כקונה הפירות בזול מפני שאין הרווח בטוח. אבל בחצר שהרווח ברור, נמצא שהזולת הניכוי למטה ממחיר המקובל, כאילו השכירה בפחות, בשכר מותר המעות שהם בהלוואה (ע"פ רש"י שם סד: השווה למעלה הל' א).

ח. הורו רבתי: שְׂהַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ, וּמִשְׁכַּן לֹא שְׂדֵהוּ עַל מְנַת שְׂיֵאכֵל פְּרוּתֵיהָ כָּל יְמֵי הַמִּשְׁכּוֹנָא, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ מְנַפֵּה לֹא כְּלוּם - הֵרִי זֶה אֶבֶק רְבִית, וְאִינֶה יוּצָאָה בְּדִינִין. שְׂאִין הַמִּשְׁכַּן אֶת הַשְּׂדֵה דוֹמָה לְמִשְׁכַּן בֵּית⁵², שְׁהֵרִי אֵין בְּשְׂדֵה פְּרוּת מִצְוִיִּין בְּעַת הַהֲלוּאָה, וְאֶפְשֵׁר שִׁיֵּרוּיָהּ וְהִיוּ שֵׁם פְּרוּת, וְאֶפְשֵׁר שִׁיִּפְסִיד בְּזִרְעָתָהּ וּבְכֻדָּתָהּ, וּלְפִיכָךְ⁵³ הִיא אֶבֶק רְבִית. וְכֵן אֵין הַמִּשְׁכּוֹנָא דוֹמָה לְמִי שֶׁמְכֹר בְּאֶסְמִכְתָּא⁵⁴; שֶׁהַמוֹכֵר בְּאֶסְמִכְתָּא לֹא גָמַר וְהִקְנֵהוּ⁵⁵, וְהַמִּשְׁכַּן גָּמַר וְהִקְנֵהוּ גּוֹף זֶה לְפְרוּתֵיהּ⁵⁶. וְכֵן יֵרָאֶה מִן הַגְּמָרָא⁵⁷, שֶׁהַמִּשְׁכּוֹנָא אֶבֶק רְבִית,

וְכָל הַפְּרוּת שְׂאֵכֵל - רְבִית קְצוּצָה³⁸, וּמוֹצִיאִין אוֹתָם בְּדִינִין. אֶבֶק אִם אָמַר לוֹ הַלּוֹקֵחַ מִדַּעְתּוֹ³⁹: כְּשִׁיֵּהִי לָךְ מְעוֹת אֲנִי אֲחִזֵּר לָךְ קָרְקַע זֶה - מִתְרָת, וְהַלּוֹקֵחַ אוֹכֵל פְּרוּת⁴⁰ עַד שִׁיֵּחֲזִיר לוֹ מְעוֹתָיו.

(37) השווה למעלה הל' ד. (38) שם סה: (39) שם. (השווה רבינו הל' מכירה שם הל' יא. ועיי' בכסף-משנה שם). (40) "ואין בזה אבך ריבית, שהרי הלוקח מדעתו חייב עצמו בתנאי זה", והמוכר הסכים למכור גם בלי התנאי (רבינו שם).

ו. מְכַר לוֹ אֶת הַשְּׂדֵה, וְנָתַן לוֹ מְקָצֵת הַדָּמִים⁴¹: אִם אָמַר לוֹ הַמוֹכֵר לַלּוֹקֵחַ: קְנֵה בְּשַׁעוֹר מְעוֹתֶיךָ⁴² - כָּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם אוֹכֵל פְּרוּת בְּשַׁעוֹר מְעוֹתָיו. אָמַר הַמוֹכֵר לַלּוֹקֵחַ: לְכִשְׁתַּבֵּיא שְׂאֵר הַמְּעוֹת תִּקְנֶה⁴³ מִעַכְשָׁיו - שְׁנֵיהֶם אֶסּוּרִים לְאֹכֵל הַפְּרוּת מִיָּד: הַמוֹכֵר אֶסּוּר - שְׂמָא יָבִיא הַלּוֹקֵחַ שְׂאֵר הַמְּעוֹת, וְנִמְצְאָת בְּשְׂדֵה שְׁלֹו⁴⁴, וְנִמְצָא הַמוֹכֵר אוֹכֵל פְּרוּת⁴⁵ בְּשִׁבִּיל הַמְּעוֹת שֶׁנִּשְׁאָרוּ לוֹ אֶצֶל הַלּוֹקֵחַ⁴⁶; וְכֵן הַלּוֹקֵחַ אֶסּוּר - שְׂמָא לֹא יָבִיא, וְנִמְצָא שְׂאֵכֵל בְּשִׁבִּיל מְקָצֵת הַמְּעוֹת שִׁישׁ לוֹ אֶצֶל הַמוֹכֵר⁴⁷. לְפִיכָךְ מְנִיחִין אֶת הַפְּרוּת עַל יְדֵי שְׁלִישׁ עַד שִׁיִּנְתְּנוּ לְאֶחָד מֵהֶן. אָמַר לוֹ הַמוֹכֵר: לְכִשְׁתַּבֵּיא שְׂאֵר הַמְּעוֹת תִּקְנֶה⁴⁸ - הֵרִי הַמוֹכֵר אוֹכֵל פְּרוּת עַד שִׁיֵּבִיא הַלּוֹקֵחַ; וְאִם אֶבֶק הַלּוֹקֵחַ - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ⁴⁹. אָמַר לוֹ הַמוֹכֵר: קְנֵה מִעַכְשָׁיו⁵⁰, וְשְׂאֵר הַמְּעוֹת הֵרִי הֵן חוֹב אֶצֶלְךָ - הֵרִי הַלּוֹקֵחַ אוֹכֵל פְּרוּת; וְאִם אֶבֶק הַמוֹכֵר - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ⁵¹ כָּל מֵה שְׂאֵכֵל.

(41) מקור ההלכה - בבבא-מציעא שם. (42) מעכשיו, ושאר הקרקע תקנה כשתביא מותר המעות. (43) כל השדה, וקודם שיביא המעות אינו מקנה לו כלום. (44) למפרע, שהרי אמר לו מעכשיו. (45) בינתיים. (46) בהלוואה. (47) בהלוואה. (48) משעת הבאת שאר המעות. (49) שנמצא שאכל בשביל מקצת המעות שיש לו אצל המוכר. (50) קנה כל השדה, מעכשיו. (51) משום שאוכל בשביל המתנת מעותיו.

ז. הורו רבתי: שְׂהַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ, וּמִשְׁכַּן לֹא שְׂדֵהוּ עַל מְנַת שְׂיֵאכֵל פְּרוּתֵיהָ כָּל יְמֵי הַמִּשְׁכּוֹנָא, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ מְנַפֵּה לֹא כְּלוּם - הֵרִי זֶה אֶבֶק רְבִית, וְאִינֶה יוּצָאָה בְּדִינִין. שְׂאִין הַמִּשְׁכַּן אֶת הַשְּׂדֵה דוֹמָה לְמִשְׁכַּן בֵּית⁵², שְׁהֵרִי אֵין בְּשְׂדֵה פְּרוּת מִצְוִיִּין בְּעַת הַהֲלוּאָה, וְאֶפְשֵׁר שִׁיֵּרוּיָהּ וְהִיוּ שֵׁם פְּרוּת, וְאֶפְשֵׁר שִׁיִּפְסִיד בְּזִרְעָתָהּ וּבְכֻדָּתָהּ, וּלְפִיכָךְ⁵³ הִיא אֶבֶק רְבִית. וְכֵן אֵין הַמִּשְׁכּוֹנָא דוֹמָה לְמִי שֶׁמְכֹר בְּאֶסְמִכְתָּא⁵⁴; שֶׁהַמוֹכֵר בְּאֶסְמִכְתָּא לֹא גָמַר וְהִקְנֵהוּ⁵⁵, וְהַמִּשְׁכַּן גָּמַר וְהִקְנֵהוּ גּוֹף זֶה לְפְרוּתֵיהּ⁵⁶. וְכֵן יֵרָאֶה מִן הַגְּמָרָא⁵⁷, שֶׁהַמִּשְׁכּוֹנָא אֶבֶק רְבִית,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָפּלו בְּנִכּוּי - אָסור⁶⁵ בֵּין בְּחֶזֶר בֵּין בְּשָׂדֶה. וְאֵין לָהֶם מִשְׁכּוּנָא מִתַּת אֲלָא בְּדֶרֶךְ הַזֹּאת: בִּיצֵד?⁶⁶ בְּגוֹן שֶׁהָלָהּ מֵאָה דִּינָרִין, וּמִשְׁכֵּן לֹא בִּהְיוֹן בֵּית אוֹ שָׂדֶה, וְהַתְנָה עִמּוֹ שְׂאֵחַר עֶשֶׂר שָׁנִים תַּחֲזֹר תַּקְרָק עַל זֶה לְבַעֲלֶיהָ חֲנֹם - הָרִי זֶה מִתֵּר לְאַכֵּל פְּרוֹתֶיהָ כָּל עֶשֶׂר שָׁנִים, אָפּלו הִיא שְׂכָרָה שְׁוֹה אֶלֶף דִּינָרִים בְּכָל שָׁנָה, שְׂאֵין זֶה אֲלָא כְּמִי שֶׁשָּׂכַר בְּפָחוֹת⁶⁷. וְכֵן אִם הַתְנָה בַּעַל הַשָּׂדֶה עִמּוֹ: שֶׁכָּל זְמַן שֶׁיָּבִיא לוֹ מַעוֹת, יַחֲשֹׁב לוֹ עֶשֶׂר בְּכָל שָׁנָה⁶⁸ וְיִסְלֹק מִמֶּנָּה⁶⁹ - הָרִי זֶה מִתֵּר⁷⁰. וְכֵן אִם הַתְנָה הַלֹּהֶ⁷¹: שֶׁכָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה, מִחֲשֹׁב לוֹ מֵה שְׂדֵר בּוֹ, וְיַחֲזִיר לוֹ שְׂאָר הַדָּמִים וְיִסְתַּלֵּק - הָרִי זֶה מִתֵּר. שְׂאֵין זֶה אֲלָא בְּשִׁכְרוֹת, וְכָל תַּנְאֵי שְׂבִשְׁכִירוֹת - מִתֵּר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(2) שהמלוה לא יוכל לדרוש פירעון החוב לפני הזמן הקצוב. (3) אפילו בתוך הזמן הקצוב. (4) המלוה מן השדה ויחזירו לללוה. (5) באיסור, כמו שנתבאר בפרק הקודם הלכה ז. ודע, שדעת רבינו שאין הבדל בין מקום שמסלקים (שנהגו שהלוה יכול לפרוע את החוב לפני הזמן הקצוב מראש ולסלק את המלוה) ובין מקום שאין מסלקים, ובשניהם אסורה המשכונא משום אבק ריבית (ועיין בגמרא ז:): אבל כמה מן הראשונים דעתם שיש הבדל בין שני המקומות ועיין בלחם משנה בפרק הקודם הלכה ב. (6) בבא מציעא ז. אלא מנכים כפי שיראו הדיינים (ראה שם הלכה ב.). (7) מעות החוב. (8) רבינו מבאר בסמוך כיצד. (9) שם "ובדינמי אכל שיעור זווי - מסלקין ליה; אכל טפי (יותר מדמי ההלוואה) - לא מפקינן מיניה" (כנוסחת הרי"ף), שלענין סילוק - יפה כוח היתומים. (10) למלוה. (11) אם הייתה הקרקע של יתומים. אבל בשאר אדם דנים על כל שטר בנפרד ונמצא הלוה מחוייב לשלם לו חמישים דינרים בעד השטר שאכל רק בחמישים, ומההלוואה שבשטר השני מנכים לפי ראות עיני הדיינים וגובה את המותר.

ב. מְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ¹² לְסַלֵּק הַמְּלוֹה כָּל זְמַן שֶׁיָּבִיא לוֹ מַעוֹת - הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ, וְאֵין צְרִיךְ לְפָרֵשׁ¹³ דְּבָר זֶה. וְכֵן מְקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ שְׂלָא יִסְתַּלֵּק הַמְּלוֹה עַד סוֹף זְמַן הַמִּשְׁכּוּנָא - הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ. וְכָל הַמִּשְׁכֵּן סֶתֶם¹⁴ - אֵינוֹ יָכוֹל לְסַלֵּקוֹ עַד שָׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ.

(12) שם. (13) שמן הסתם על דעת המנהג נעשה. ואם תשאל איך ייתכן שיהיה דבר זה במנהג והרי משכנתא כזו אסורה? שאלה זו שואל רבינו עצמו לקמן (הלכה ה) ומשיב: אפשר שיהיה מנהג זה בטעות וכו'. (14) במקום שנהגו שלא לסלק, ולא התנה עימו על זמן הפירעון (לחם משנה וכפירוש הריטב"א שם) והמגיד משנה והכסף משנה מפרשים, שהמדובר במקום שאין מנהג מקובל וידוע בעניין סילוק המלוה).

ג. מְקוֹם שֶׁדִּרְכָּן לְסַלֵּק הַמְּלוֹה כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה הַלֹּהֶ, וְהַתְנָה עִמּוֹ הַמְּלוֹה¹⁵ שְׂלָא יִסְתַּלֵּק עַד סוֹף

כֵּן הוּא דַּעַת הַרִי"ף שם. (63) גם של שדה, לפי שגם בשדה הרי זה כשוכרה בפחות בשכר ההלוואה. (64) ראה למעלה הערה נ. ולדעת הרי"ף אין לך להעמיד דברי רבינא (בדף סב.) אלא במשכנתא בדרך שיתבאר לקמן. (65) כרב כהנא ורב פפא ורב אשי (שם ז:). (66) ומשכנתא זו היא המוזכרת בגמרא בשם "משכנתא דסורא". (67) ומותר אפילו בחצר (עיין ב"י סי' קעב), כמו שיתבאר להלן פ"ח הל' ח: שיותר להרבות בשכר הקרקע. (68) ינכה מן ההלוואה עשר עשר דינרים לשנה בעד פירות שאכל. (69) אבל המלוה, אם רצה להחזיר השדה ולגבות מותר המעות - אין שומעים לו, ואפילו אם שטף נהר את השדה ואינה מוציאה פירות - אינו יכול לגבות מנכסים אחרים של הלוה. (70) שאין זה אלא כשכירות - מה שאין-כן בשאר משכנתות, שאם רצה המלוה להחזיר השדה - מחזיר וגובה הלוואתו מכל נכסי הלוה - נמצא שהוא שוכר בפחות, מחמת מותר המעות שהם בהלוואה (מגיד-משנה). (71) פיסקא זו כפי שהיא לפנינו צ"ע, שהרי הם הם הדברים שכתב רבינו לפנינו "וכן אם התנה בעל השדה וכו'". ויש נוסחאות שכתוב בהם "התנה המלוה" (וראה פירושו במשנה-למלך ובאור-שמח). בפיסקא זו משיענו רבינו שזה מותר אפילו בבית, אם כי הרווח ברור. וזה שדקדק רבינו וכתב בבבא הראשונה "בעל השדה", וכאן אומר "מה שדר בו" (כסף-משנה, ועיין ש"ך יורה-דעה סי' קעב, ס"ק ד.).

~ שבת קודש ה' תשרי ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) מבאר דין משכונה על קרקע, וסידור משכנתא במקום שמסלקים לזמן ידוע. ודין מרבים על השכר.

א. הַמְּלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ, וּמִשְׁכֵּן לוֹ אֶת הַשָּׂדֶה עַד זְמַן קָצוּב² אוֹ עַד שֶׁיָּבִיא לוֹ מַעוֹת³ וְיִסְתַּלֵּק⁴, וְהִיא הַמְּלוֹה אוֹכֵל כָּל פְּרוֹתֶיהָ⁵, אָפּלו אֲכָל כֶּשֶׁעוֹר חוֹבּוֹ - אֵין מְסַלְקִין אוֹתוֹ בְּלֹא כְּלוּם⁶; שְׂאֵם תִּסְלֵק אוֹתוֹ בְּלֹא מַעוֹת - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהוֹצִיא מִמֶּנּוּ בְּדִינָן. וְאֵין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. אף על פי שמשפונא³⁰ וזו³¹ אסורה היא ואבך רבית, כמו שבארנו³¹, אפשר שיהיה מנהג זה בטעות, או לעובדי פוכבים³², או דרך כל מי שחוטא ומשפן באותה מדינה, הואיל ואבך רבית הולכין אחר המנהג³³. ויש מי שהורה, שזאת המשפונא בנכרי³⁴.

(30) בלי ניכוי בעד הפירות שהמלוה אוכל. (31) בפרק הקודם הלכה ז. (32) כלומר, במשכנתא של ישראל עם העובד כוכבים ואין לפרש שכן נהוג אצל העובדי כוכבים שבאותו מקום, לפי שמנהגי הגויים אינם קובעים בדיני ישראל. (33) רי"ף שם. ואין בית דין נזקקין להוציא. (34) שהיא מותרת - לדעת רבינו, שם.

ו. עובד פוכבים שמשפן חצרו לישראל, וחזר העובד פוכבים ומכרה לישראל אחר - אין הממשפן חיב להעלות שכן לישראל מעת שקנה הישראל, אלא דר בחצר בלא שכר³⁵ עד שיחזיר לו העובד פוכבים את המעות שיש לו על חצרו; שהרי הוא ברשות הממשפן בדיניהם³⁶ עד שיתן לו מעותיו ויסתלק.

(35) שם עג: רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקונה לא קיבל עליו לפרוע את החוב. ומשמע, שאם קיבל עליו - אסור למלוה לדור בלי שכר, שהרי זה כאילו נוטל שכר הדיור בעד הרחבת זמן הפירעון. וכתב המגיד משנה, שכן גם דעת רבינו, והוא מוסיף, שהרמב"ן והרשב"א סוברים, שאפילו קיבל עליו הקונה - מותר. ראה שם. (36) בדיני הגויים, שדנים את המשכנתא כמכר לזמן.

ז. הממשפן בית או שדה פיד חבירו, והיה בעל הקרקע אוכל פרותיה³⁷, ואמר לו המלוה: לכשתמכר קרקע זו לא תמכרנה אלא לי בדרמים אלו³⁸ - הרי זה אסור³⁹. ואם אמר לו: אל תמכרנה אלא לי בשויה, ועל מנת פן אני מלוה אותך - הרי זה מתיר⁴⁰.

(37) שם סה: "משכן לו בית משכן לו שדה וכו'". ולדעת רבינו שאין במשכנתא של בית צד היתר אפילו בנכיתא - בהכרח אין לך לפרש הברייתא שנוכר בה "בית" אלא כשהלוה אוכל פירות (מגיד משנה). (38) בסכום כך וכך, וסכום זה פחות משווייה (רש"י שם). (39) שמוכרו בפחות מחמת ההלוואה. (40) שם. ואם תשאל היאך קונה השדה והרי אסמכתא היא - בהכרח המדובר פה, באמר מעכשיו וקנו מידו וכמו שמבואר בדברי רבינו בפרק ח מהלכות מכירה הלכה ז, כ. ואמנם לא ביאר רבינו בכאן תנאים אלו, לפי שאינו דן כאן אלא במה שנוגע לאיסור ריבית והיתרו (עיין ראב"ד, מגיד משנה).

ח. מתר להרבות בשכר הקרקע⁴¹. כיצד? השפיר לו את החצר ואמר לו: אם מעכשיו אתה נותן לי, הרי היא לך בעשר סלעים בכל שנה; ואם תתן שכר

זמן המשפונא - הרי זה אינו יכול לסלקו¹⁶. היה המנהג שאין המלוה מסתלק עד סוף זמנו, וקבל המלוה עליו¹⁷ שישתלק בכל עת שיביא לו מעותיו - הרי זה צריך לקנות¹⁸ מידו על כך.

(15) בשעת מתן מעות (שם, וכרש"י). (16) שכשם שאדם מתנה תנאי בשכירות כך מתנה במשכונא. (17) מדעת עצמו. (18) שם, בקניין סודר, שאם לא קנה ממנו, כיוון שמנהג המקום שלא לסלק, והלוה הוא המעוניין להתנות על כך - אין זה לטובת עצמו. ואם המלוה התנה, אלה דברים בעלמא, ויכול לחזור בו (בית יוסף יורה דעה סימן קעב. השווה פרק י"א מהלכות מכירה הלכה ו ובכמה מקומות שם).

ד. המשפונא¹⁹, במקום שמנהגם לסלק המלוה בכל עת שיביא²⁰ מעותיו - אין בעל חוב של מלוה²¹ גובה ממנה²² בדרך שגובה מן הקרקע²³; ואין הבכור נוטל פה פי שנים²⁴; ושביעית משמטתה²⁵. וכשמשלק אותו - אינו נוטל אפלו פרות שפשלו ונפלו לארץ²⁶. ואם הגביה אותן קדם שישלקו - קנה אותן. ומקום שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו²⁷ - בעל חוב גובה הימנו²⁸; והבכור נוטל פה פי שנים; ואין השביעית משמטתה²⁹.

(19) שם סז: (20) הלוה. (21) שהמלוה הזה לוה ממנו. (22) מיורשי המלוה. (23) הואיל והלוה יכול לסלקו בכל עת, אין לאביהם קניין בגוף הקרקע אלא לשיעבוד הפירות ודינו כדין מטלטלין. ומטלטלין של יתומים אינם משועבדים לבעל חוב של אביהם כמו שיתבאר (פרק יא הלכה ז). (24) אמרה תורה (דברים כא, ז). שהבן הבכור יורש חלק כפול בנכסי אביו מחלק הבנים האחרים ומשמיענו כאן שאינו נוטל אלא בנכסים המוחזקים - שהם ברשות אביהם, ולא במלוה שיש לו על אחרים (כמבואר להלן פרק ג מהלכות נחלות הלכה א, ה). והקרקע הממושכן בידו אינו קנוי לו שהרי הלוה יכול לסלקו בכל עת שירצה. (25) שאין דינה כדין כל משכון שאינה משמטת (כמבואר למעלה פרק ג הלכה ה), לפי שלא אמרו המלוה על המשכון אין שביעית משמטת אלא במשכון שאין הלוה יכול לסלקו, אבל בנידון שאם רצה מסלקו בכל עת - הרי הוא ככל מלוה שבשטר. [הרשב"א הקשה: למה משמטת כשהלוה יכול לסלקו? הלא המלוה אינו יכול לדרוש פירעון החוב לפני זמנו והרי זה כמלוה לעשר שנים שאין שביעית משמטת? ותיירץ, שהמדובר כאן כשהלוה לא פרע בזמנו והגיעה שביעית אחר זמן הפירעון. ומתוך כך יצא לנו שאם אינו יכול לסלקו - אין שביעית שלאחר זמן הפירעון משמטת, משום שהמשכון קנוי למלוה עד פירעון החוב (מגיד משנה). (26) כי בשדה של לוה נפלו ולא זכה בהם המלוה. (27) כדעת רבו הר"י מיגאש בחידושיו בבא בתרא קכה. (28) שם, כדרך שגובה מן הקרקע - לפי שהיא קנויה למלוה עד סוף המשכונא. (29) עיין פרק ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ו, ובכסף משנה שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה בהלכה ח בהיתר החצר - מותר גם באדם, כיצד? שכן פועל לשנה, ואמר לו הפועל: אם תשלם מעכשיו - הרי שכרי עשר סלעים, ואם של חודש בחודש - הרי שכרי סלע בכל חודש, כי כלל זה ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, גם באדם אמור (מגיד משנה). (54) יוצא מתוך מה שיתבאר בסמוך (הלכה יא) "לא יאמר לו נכש עימי, ואעזור עימך".

יא. מִתֵּרֵם⁵⁵ לְאָדָם לֹאמַר לַחֲבֵרוֹ: נִפְשׁ עִמִּי הַיּוֹם וְאֶנְפֶּשׁ עִמָּךְ לְמָחָר, עֹדֵר עִמִּי הַיּוֹם וְאֶעֱדֹר עִמָּךְ לְמָחָר. אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ: נִכֵּשׁ עִמִּי וְאֶעֱדֹר עִמָּךְ⁵⁶, עֹדֵר עִמִּי וְאֶנְפֶּשׁ עִמָּךְ. כָּל יָמֵי גֵרִיד⁵⁷ - אַחֲתָה⁵⁸, וְכָל יָמֵי רִבְעִיָּה⁵⁹ - אַחֲתָה. וְלֹא יֹאמַר לוֹ: חֲרֹשׁ עִמִּי בְּגֵרִיד, וְאֲנִי אַחֲרֵשׁ עִמָּךְ בְּרִבְעִיָּה; שֶׁהֲרִי טָרַח הַחֲרִישָׁה בַּיּוֹמֹת הַגְּשָׁמִים⁶⁰ יִתֵּר⁶¹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(55) שם עה. (56) לזמן פלוני, מפני שפעמים מלאכה זו קשה מזו ונמצא שבשביל המתנת שכר עבודתו מקבל עליו לפרוע במלאכה קשה. (57) ימות החמה. גריד, לשון יובש כמו שאמרו בבראשית רבה (סוף פרק לו) על הפסוק "יבשה הארץ" (בראשית ח, יד): נעשית כגריד. (58) דין אחד להם כלומר ואומר אדם לחבירו נכש עימי ביום זה של גריד ואנכש עימך ביום פלוני של גריד - ואין לחוש שמא יום אחד ארוך מחבירו, שאין דרך בני אדם להקפיד בכך. (59) ימות הגשמים. רביעה, מלשון ובהמתך לא תרביע (ויקרא יט, יט) שהגשם רובע (מפרה) את הקרקע (תענית ו:). (60) כשהשדה לחה. (61) מאשר ימי הגריד.

יב. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל⁶² בַּיָּמִי הַחֹרֶף לַעֲשׂוֹת עֲמֹ בַּיָּמִי הַקָּרִי⁶³ בְּדִינָה בְּכָל יוֹם, וְנָתַן לוֹ הַשּׁוֹכֵר⁶⁴, וְהָרִי שָׁכְרוּ שָׁנָה בַּיָּמִי הַחֹרֶף סֵלַע בְּכָל יוֹם - הָרִי זֶה אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּמִלּוֹה אוֹתוֹ הַיּוֹם כְּדִי שִׁיזְזִיל לוֹ בַּשּׁכָּר. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: עֲשֵׂה עִמִּי מֵהַיּוֹם⁶⁵ וְעַד זְמַן פְּלוֹנִי בְּדִינָה בְּכָל יוֹם, אָף עַל פִּי שִׁשָּׁנָה שָׁכְרוּ סֵלַע בְּכָל יוֹם - הָרִי זֶה מִתֵּרֵם; הַזֹּאִיל וְהַזֶּה מִתְחִיל לַעֲשׂוֹת מַעֲתָה - אֵינוֹ נֶרְאָה כְּמִלּוֹה פְּנוּטֵל שֹׁכֵר מַעֲוָתָיו, שֶׁהַקָּדִים וְנִתְּנָן לוֹ בַּשּׁכָּר⁶⁶.

(62) בבא בתרא פו. (63) ואינו מתחיל תיכף לעבוד. (64) בשעה ששכרו ולפני התחלת העבודה. (65) והוא מתחיל לעבוד בו ביום. (66) אלא כמי ששכר בפחות, והרי זה דומה לדין שנתבאר למעלה בהלכה ח.

חֲדָשׁ בַּחֲדָשׁ, הָרִי הֵיא בְּסֵלַע בְּכָל חֲדָשׁ - הָרִי זֶה מִתֵּרֵם⁴².

(41) שם סה. (42) והטעם בזה אמרו בגמרא (שם) על פי הכלל ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (בסוף זמן השכירות). נמצא, כשאומר לו: "אם חודש בחודש הרי הוא בסלע", אין זה תוספת בשביל המתנת דמי השכירות - כי הרי עדיין לא הגיע זמן גבייתו - אלא שכך הוא שער השכירות בשוק. וזה שאומר לו "אם מעכשיו הרי היא בעשר סלעים" מוזיל הוא אצלו מפני הקדמת המעות ומשכירו בפחות. ודווקא בשכירות, אבל על המכר אסור להוסיף כמו שיתבאר לקמן פרק ח הלכה א.

ט. הַמְשָׁפִיר⁴³ שָׂדֶה לַחֲבֵרוֹ בַּעֲשָׂרָה פוּרִים לְשָׁנָה, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי⁴⁴ מֵאֲתִים זֶזוּ שְׁאֶפְרִינִס בִּהֶן אֶת הַשָּׂדֶה⁴⁵, וְאֲנִי אֶתֵּן לָךְ שְׁנַיִם עֶשְׂרִי כוֹר בְּכָל שָׁנָה - הָרִי זֶה מִתֵּרֵם; מִפְּנֵי שֶׁאִם יִפְרִינִס אֶת הַשָּׂדֶה בְּדִינָרִין אֵלָיו, יִהְיֶה שְׂכָרָה⁴⁶ יוֹתֵר⁴⁷. וְכֵן אִם הַשָּׁפִיר לוֹ חֲנוּת אוֹ סְפִינָה בַּעֲשָׂרָה דִּינָרִין בַּשָּׁנָה, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי מֵאֲתִים זֶזוּ שְׁאֶבְנָה בִּהֶן חֲנוּת⁴⁸ זוֹ וְאֶצִּירָנָה וְאֶכִּירָנָה⁴⁹, אוֹ אֶתְקַן בִּהֶן סְפִינָה זוֹ וְכָלִי תַשְׁמִישִׁיהָ, וְאֲנִי אֶעֱלֶה לָךְ שְׁנַיִם עֶשְׂרִי דִינָר בְּכָל שָׁנָה - הָרִי זֶה מִתֵּרֵם⁵⁰. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: תֵּן לִי מֵאֲתִים זֶזוּ כְּדִי לְהִתְעַסֵּק בִּהֶן בַּחֲנוּת, אוֹ אוֹצִיאֵם בְּסִחוּרָה⁵¹ שֶׁל סְפִינָה, אוֹ אֶשְׁכֹּר בִּהֶן מִלְחִין, וְאֲנִי אֶעֱלֶה לָךְ בַּשּׁכָּר - הָרִי זֶה אֲסוּר⁵².

(43) שם סט: (44) כלומר, הלוויני. (45) בזיבול, ניכוש וחרישה וכו'. (46) הריווח (הפירות) שתוציא השדה. (47) והרי, שער חכירת שדה משובחת, גבוה מאשר שדה זיבורית. (48) נראה שצריך להיות "החנות". (49) כדי למשוך את עין הקונה. (50) שם, מפני שאם ישפץ את החנות או יתקן את צרכי הספינה - יהיה שכרה יותר. (51) לשם הובלתה בספינה ממקום למקום. (52) שם, מאחר שאינו משקיע המעות בגוף החנות או הספינה - הרי תוספת השכר בשביל המתנת המעות.

י. אֲסוּר לְהַרְבּוֹת בַּשּׁכָּר הָאָדָם⁵³. כִּיצַד? לֹא יֹאמַר לוֹ: עֲשֵׂה עִמִּי הַיּוֹם מְלָאכָה זוֹ שֶׁהִיא שָׁנָה כֶּסֶף, וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה עִמָּךְ בַּשְּׁבוּעַ אַחֵר מְלָאכָה שֶׁהִיא שָׁנָה שְׁתִּים⁵⁴.

(53) וכדוגמא שמבאר רבינו והולך. אמנם בדרך שנתבאר

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

אדם או כלי - לטהרו), המטהרים באפן מסים ומטמאים באפן אחר, כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו (הלכות פרה אדומה). דע, ששלושה עשר מיני הטמאות האלה שקדם מנינם, והם: טמאת נבלה וטמאת שרצים וטמאת אכלים וטמאת נדה וטמאת יולדת וטמאת צרעת אדם וטמאת צרעת הפגד וטמאת צרעת הבית וטמאת הזב וטמאת הנזבה וטמאת שכבת זרע וטמאת מת וטמאת מי נדה וטהרתם - כל אחד מהם מפרש בתורה, ובכל-מצוה מאלה יש מקראות הרבה ודינים ותנאים, כמו שכתוב בפירוש "ויהי ביום השמיני" ובפירוש "אשה כי תזריע" ובפירוש "זאת תהיה" ובפירוש "ויקחו אליך פרה אדמה"; וארבע פרשיות אלו כוללות כל-המקראות שבאו בטמאות אלו. אבל דיני כל-המינים האלה והלכות כל-מין מהם - הרי סדר טהרות כולל כל-זה. מהם מינים שנתחדו להם מסכתות - מהן מסכת טהרות ומסכת מכשירין ומסכת עקצים, ששלוש מסכתות אלו כוללות טמאת אכלין בלבד, ובשבילה נתחדשו; אף אם נודמן בהם דין מדיני שאר הטמאות, הרי לא באו שם אלא במקרה. בדומה לכך כוללת מסכת נדה כל-דיני מצות טמאת נדה ונזבה וטמאת יולדת, ובמסכת ברייתות יש גם-כן חלק מדיני טמאת יולדת. מסכת נגעים כוללת כל-דיני נגעי אדם ובגד ובית; ומסכת זבים כוללת כל-דיני זב ונזבה ושכבת זרע; ומסכת אהלות כוללת כל-דיני טמאת מת; ומסכת פרה כוללת דיני מי נדה לטמא ולטהר. אבל טמאת נבלה וטמאת שרץ לא יחדו להן מסכתות, אלא דיניהן מפורדים בכמה מקומות בסדר זה, רבם במסכת פלים וטהרות. וכן דברו על שאלות רבות מסוג זה במסכת עריות. וכבר פרשנו אנו סדר זה פלו, פלומר: סדר טהרות, פרוש שאין צריך לעין בספר אחר עמו בשום דבר מעניני הטמאה והטהרה.

~ יום שלישי א' תשרי ~

מצות עשה קח. כא.

המצוה הק"ח נדפסה ביום הקודם.

המצוה הק"א - הצווי שצטוינו להיות אדם מצרע (שנראתה לבנונית בעורו) טמא [מטמא]. ומצוה זו כוללת כל-דיני צרעת אדם: מה ממנה טמא ומה ממנה טהור, מה ממנה צריך הסגר (שבעת ימים), ומה שאינו צריך, ומה שצריך עם ההסגר - גלות, פלומר: תגלחת (מסביב) הנתק (שמו של נגע כשהוא במקום שער) - וזולת זה מפרטי דיניה ואיכות טמאתה.

~ יום ראשון כ"ח אלול ~

מצות עשה קח.

המצוה הק"ח - שצונו בדיני מי נדה (מי הזאה, שמעריבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים על טמא מת - אדם או כלי - לטהרו), המטהרים באפן מסים ומטמאים באפן אחר, כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו (הלכות פרה אדומה). דע, ששלושה עשר מיני הטמאות האלה שקדם מנינם, והם: טמאת נבלה וטמאת שרצים וטמאת אכלים וטמאת נדה וטמאת יולדת וטמאת צרעת אדם וטמאת צרעת הפגד וטמאת צרעת הבית וטמאת הזב וטמאת הנזבה וטמאת שכבת זרע וטמאת מת וטמאת מי נדה וטהרתם - כל אחד מהם מפרש בתורה, ובכל-מצוה מאלה יש מקראות הרבה ודינים ותנאים, כמו שכתוב בפירוש "ויהי ביום השמיני" ובפירוש "אשה כי תזריע" ובפירוש "זאת תהיה" ובפירוש "ויקחו אליך פרה אדמה"; וארבע פרשיות אלו כוללות כל-המקראות שבאו בטמאות אלו. אבל דיני כל-המינים האלה והלכות כל-מין מהם - הרי סדר טהרות כולל כל-זה. מהם מינים שנתחדו להם מסכתות - מהן מסכת טהרות ומסכת מכשירין ומסכת עקצים, ששלוש מסכתות אלו כוללות טמאת אכלין בלבד, ובשבילה נתחדשו; אף אם נודמן בהם דין מדיני שאר הטמאות, הרי לא באו שם אלא במקרה. בדומה לכך כוללת מסכת נדה כל-דיני מצות טמאת נדה ונזבה וטמאת יולדת, ובמסכת ברייתות יש גם-כן חלק מדיני טמאת יולדת. מסכת נגעים כוללת כל-דיני נגעי אדם ובגד ובית; ומסכת זבים כוללת כל-דיני זב ונזבה ושכבת זרע; ומסכת אהלות כוללת כל-דיני טמאת מת; ומסכת פרה כוללת דיני מי נדה לטמא ולטהר. אבל טמאת נבלה וטמאת שרץ לא יחדו להן מסכתות, אלא דיניהן מפורדים בכמה מקומות בסדר זה, רבם במסכת פלים וטהרות. וכן דברו על שאלות רבות מסוג זה במסכת עריות. וכבר פרשנו אנו סדר זה פלו, פלומר: סדר טהרות, פרוש שאין צריך לעין בספר אחר עמו בשום דבר מעניני הטמאה והטהרה.

~ יום שני כ"ט אלול ~

מצות עשה קח.

המצוה הק"ח - שצונו בדיני מי נדה (מי הזאה, שמעריבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים על טמא מת -

מתוך מהדורת חזק

המראה שהוא טמא ושהנוגע בו נטמא, כדי שיכדלו ממנו. וכבר נתבאר שהקר זה של מצרע אין פלו (כל סימני ההיכרות) חובה לנשים, והוא אמרם (סוטה כג.): "האיש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת" אבל עוטה (מכסה בגדיה) על שפם ומודיעה על עצמה (בהכרזה ממש בפה) כשאר הטמאים (ובהל' טומאת צרעת פרק ו הלכה ה פסק דאניה עוטה).

~ יום שישי ד' תשרי ~

מצות עשה קי.

המצוה המשלימה מאה ועשר – הצווי שנצטוינו שתהא הטהרה מן-הצרעת על ידי המעשה המקרש במקרא (ויקרא יד), והוא: עץ ארז ואזוב ושני תולעת (פיסת צמר צבועה במיץ אדום – היוצא מגרגרים המתאפיינים בתופעה שתולעת זעירה מצויה בכל אחד –) ושתי צפרים ומים חיים, ושיעשה בהם כל מה-שנזכר. ובמעשה הזה עצמו יטהר האדם והבית. כמו שבאר הכתוב. הנה נתבאר לה, שמיני הדברים המטהרים מן-הטמא לפי תורתנו, הם שלשה מינים: אחד כללי ושנים המיוחדים לשני מינים ממיני הטמאות. הכללי – הוא הטהרה במים, שכל-טמא לא תשג לו הטהרה אלא אחר שיטהר במים; והמין השני – מי נדה (מי הזאה עם אפר הפרה), והוא דבר מיוחד לטמאת מת; והמין השלישי עץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים ומים חיים. והוא דבר מיוחד לצרעת. וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו, כלומר: טהרת מצרע הראשונה – במסכת נגעים (פרק יד).

~ שבת קודש ה' תשרי ~

מצות עשה קיא.

המצוה הקי"א – הצווי שנצטוה המצרע להתגלח, והיא לו הטהרה השנייה (שלב שני. אחרי מה שמבואר במצוה קי – שיעור קטו), כמו שנתבאר בסוף נגעים (פרק יד), והוא אמרו יתעלה: "והיה ביום השביעי יגלח" (ויקרא יד, ט). וכבר הזכרנו מקדם (מצות עשה צג) את דבריהם (ספרא ויקרא יד, ט): "שלושה מגלחין ותגלחתו מצוה: הנזיר והמצרע והלויים". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף נגעים. וכאן אבאר לה מאיזה טעם מנינו תגלחת מצרע מצוה בפני עצמה והבאת קרבנותיו מצוה בפני עצמה (מצות עשה עז), ולא עשינו כן בנזיר אלא קבענו תגלחתו והבאת קרבנותיו כמצוה אחת (מצות עשה צג) – שהמצרע, אין קשר בין תגלחתו להבאת קרבנותיו, והתקלית המשגת מתגלחתו אינה התקלית המשגת מהבאת קרבנותיו לפי שהמצרע, טהרתו תלויה בתגלחתו (והבאת קרבנותיו למטרה שונה – לאכול קדשים).

~ יום רביעי ב' תשרי ~

מצות לא תעשה שח. שז.

המצוה הש"ח – האזהרה שהזהרנו מלתלוש סימני צרעת או לכותם (באש) כדי שישתנה מראה, והוא אמרו: "השמר בנגע הצרעת" (דברים כד, ח). ולשון ספרי (פרשת תצא שם): "השמר בנגע הצרעת" (דברים כד, ח) – בלא-תעשה". ולשון המשנה (נגעים פרק ז משנה ד): "התולש סימני טמא והפכה את-המקנה (הבשר החי שבנגע) – עובר בלא-תעשה" ולוקה, כמו שנתבאר במקומו.

המצוה הש"ז – האזהרה שהזהרנו מלגלח שער הנתק (נגע בשער), והוא אמרו: "ואת-הנתק לא יגלח" (ויקרא יג, ג). ולשון ספרא (פרשת תזריע): "מנין לתולש סימני טמא מתוך נתקו שעובר בלא-תעשה? שנאמר: ואת-הנתק לא יגלח".

~ יום חמישי ג' תשרי ~

מצות עשה קיב.

המצוה הקי"ב – הצווי שנצטוינו לעשות הפר במצרע כדי שיפרשו ממנו, והוא אמרו יתעלה: "והצרוע אשר-בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל-שפם יעטה וטמא טמא יקרא" (ויקרא יג, מה). והקאה שזוהי מצות עשה היא אמרם בספרא (תזריע): "לפי שנאמר (בכח גדול) "ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום" (שם כא, י), יכול אף-על-פי שהוא מנגע? ומה אני מקיים: "בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע" בקל-אדם חוץ מכהן גדול, תלמוד לומר: "אשר בו הנגע" – אף כהן גדול יהיו בגדיו פרומים, קרועים, וראשו יהיה פרוע, יגדל פרע (כך נקרא שער הגדל פרא). ברור, אם כן, שפרימה או פריעה של כהן גדול בלא-תעשה, והכלל הוא אצלנו: "כל-מקום שאפה מוצא עשה ולא-תעשה, אם אפה יכול לקים את-שניהם מוטב; ואם לאו יבוא עשה וידחה את-לא-תעשה". וכיון שמצאנו שהם אומרים, כי כהן גדול אם נצטרע פורע ופורם, הרי ראיה שזו מצות עשה. וכבר נמסר לנו בקבלה, שגם שאר טמאים צריכים לעשות לעצמם הפר, כדי שיפרשו בני אדם מהם. ולשון ספרא (שם): "טמא מת ובוזעל נדה וכל-המטמאין את-האדם מנין? תלמוד לומר: וטמא טמא יקרא". ענינו: כל-טמא (שאינו פורם) צריך להכריז על עצמו שהוא טמא, והוא: (שצריכין היכר כלומר, או שיכריז בפה מלא, והיינו בשאר טמאים ובמצורעת, או כבמצורע ש"כריז" באמצעות סימני פריעה ופרימה שאז אין אלא צורך להכריז ממש בפה) שישים לעצמו הפר

מתוך מהדורת חזק

וּבְפֶרֶק ו' מִנְזִירוֹת (מד): אָמְרוּ: "מָה בֵּין נָזִיר לְמַצְרֶע? אֵלֹא שֶׁזֶה טְהֵרָתוֹ תְּלוּיָהּ בְּיָמָיו (בימי נזרו), כְּלוּמַר: הַנָּזִיר, וּמַצְרֶע טְהֵרָתוֹ תְּלוּיָהּ בְּתַגְלֻחָתוֹ": אִם גִּלַּח הַמַּצְרֶע וְנִשְׁלַמָּה תַגְלֻחָתוֹ הַשְּׁנִיָּה – טָהֵר מִלְטֻמָּא בְּשֶׁרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף נְגָעִים, וַיִּשְׁאָר מִחֹסֶר כְּפוּרִים עַד שְׂיָבִיא קְרִבְנוּתָיו כְּשֶׁאֵר מִחֹסְרֵי כְּפוּרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. לָכֵן, תְּכִלִּית תַּגְלֻחָתוֹ הִיא טְהֵרָתוֹ מִלְטֻמָּא בְּשֶׁרֶץ, בֵּין שֶׁהִבִּיא קְרִבְנוּתָיו וּבֵין שֶׁלֹּא הִבִּיא; וְאֵלּוֹ תְּכִלִּית הַבָּאָה קְרִבְנוּתָיו הִיא לְהַשְׁלִים כְּפָרְתוֹ כְּשֶׁאֵר מִחֹסְרֵי כְּפָרָה, כְּלוּמַר: זָב וְזִבְהָ וְיֹלְדָתָהּ (שאף שנטהרו אין מושלמת כפרתו לאכול בקדשים וכדומה, עד שיביאו קרבנותיהם). וּכְבֹר הַזְּכָרֵנוּ קִדְּם לָכֵן (מצות עשה עה) אֶת־דְּבָרֵיהֶם: "אֲרַבְּעָה מִחֹסְרֵי כְּפָרָה", וְשָׁם נִתְבָּאֵר, שֶׁאֵין הַנָּזִיר מִחֹסֶר כְּפָרָה, אֵלֹא אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים בְּכָלִיּוֹתָם (ביחד), כְּלוּמַר: הַתַּגְלֻחָה וְהַבָּאָה קְרִבָן – מִתִּירִים לוֹ לְשִׁתּוֹת זֵיין. וְאֵין אֶחָד מֵהֶם מְסַפֵּיק בְּלַעֲדֵי הַשְּׁנִי, אֵלֹא הַתַּגְלֻחָה קְשׁוּרָה בְּקְרִבָן וְהַקְרִבָן קְשׁוּר בְּתַגְלֻחָתוֹ, וּבְכָלֶם יַחַד תִּשְׁגַּח הַתְּכִלִּית הַזֹּאת, וְהִיא: שֶׁיִּתְּרוּ לוֹ דְּבָרִים שֶׁהֵיוּ אֲסוּרִים עָלָיו בְּיָמָיו

נְזִירוֹתוֹ. וּבְפֶרֶק ו' מִנְזִירוֹת (מו): אָמְרוּ: "גִּלַּח עַל הַזִּבְחָה וְנִמְצָא פָסוּל – תַּגְלֻחָתוֹ פָּסוּלָה וְזִבְחָיו לֹא עָלוּ לוֹ". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁהַתַּגְלֻחָה הִיא מִתְנַאֵי הַזִּבְחָה וְהַזִּבְחָה מִתְנַאֵיָּהּ. וְנִתְבָּאֵר עוֹד בְּתוֹסֶפֶתָא (נזיר טו): "שֶׁנָּזִיר שֶׁפָּלוּ (שהסתיימו) יָמָיו אֲסוּר לְגַלֵּחַ וּלְשִׁתּוֹת זֵיין וּלְהַטְמִיא לְמָתִים" עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל־אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים וְהֵם (הקרבנות, נקראים) תַּגְלֻחָתוֹ טְהֵרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ו' מִנְזִירוֹת, וְהוּא שֶׁיַּגְלִיחַ פָּתַח אֶהֱל מוֹעֵד וְיִזְרוֹק שְׁעָרוֹ תַּחַת הַדּוֹד וְיִקְרִיב אֶת־הַקְרִבְנוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּכַתוּב. וְאַתָּה תִּמְצָאֻם (שחז"ל) בְּרַב הַמְּקוֹמוֹת קוֹרְאִים לְהַבָּאָה הַקְרִבְנוֹת 'תַּגְלֻחָתוֹ'. וּבְפָרוּשׁ אָמְרוּ בְּמִקְוֵי מוֹת בְּמִשְׁנָה (נזיר פרק ב משנה ה – יא): (מי שמתבטא בלשון) "הֲרִינִי נָזִיר וְעָלִי לְגַלֵּחַ נָזִיר (אחר)", הַכְּנָה כֵּן: שֶׁיָּבִיא קְרִבְנוֹת נָזִיר וְיִקְרִיבָם בְּעֵדוֹ (הנזיר האחר). הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁהַתַּגְלֻחָה הִיא בְּטוֹי לְהַבָּאָה הַקְרִבְנוֹת. וְהַשְּׁעָם בְּכָךְ, שֶׁהֵם חֲלָק מִמֶּנָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְעַל־יְדֵי הַכֹּל יַחַד יִסְתַּלַּק דִּין הַנְּזִירוֹת וְיִשְׁתַּה הַנָּזִיר זֵיין. אֲבָל תַּגְלֻחָתוֹ טְמֵאָה הָרִי הִיא מֵהִלְכוֹת הַמַּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ לְעִיל (מצות עשה צג).

אגרות קודש

ב"ה, ז' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ד אלול עם הפ"נ המוסגר בו, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע,

בו כותב אודות סברתו, ללמוד מלאכת סת"ם,

ונכון הדבר במאד ומכמה טעמים.

ובודאי ליותר לעוררו אשר סופר סת"ם צריך להרבות ביר"ש שלו, אלא שאין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו, ונותן מראש היכולת והכחות על זה, ואין הדבר תלוי אלא בהאדם, ואדברה מוסיפין בסיוע שלו, וכמרו"ל הבא לטהר מסייעין לו, ועיין לקו"ת דברים פט, ד.

בברכת חתימה וגמח"ט.

נביאים

עמוס פרק ח דה

ו' שְׁמֵעוּ־זאת השּׁאִפִּים אֲבִיוֹן וְלִשְׁבִּית (ענוי) עֲנִי־אֶרֶץ: ה' לֵאמֹר מִתִּי יַעֲבֹר הַחֹדֶשׁ וְנִשְׁפִּירָה שְׁבִיר וְהַשְׁבֵּת וְנִפְתַּח־חֶבֶר לְהִקְטִין אִיפָה וּלְהַגְדִּיל שֶׁקֶל וְלַעֲוֹת מֵאֻזֵּי מִרְמָה: ו' לִקְנוֹת בְּכֶסֶף דְּלִים וְאֲבִיוֹן בְּעֶבֶר נַעֲלִים וּמִפֶּל בֶּר נִשְׁבִּיר: ז' נִשְׁבַּע יְהוָה בְּנֶאֱוֹן יַעֲקֹב אִם־אֲשַׁכַּח לִנְצַח פֶּל־מַעֲשֵׂיהֶם: ח' הֶעֱלָ זאת לֹא־תִרְגְּזוּ הָאָרֶץ וְאֲבָל פֶּל־יִוֹשֵׁב בָּהּ וְעִלְתָּה כָּאֵל כָּלָה וְנִגְרָשָׁה (ונשקה) וְנִשְׁקָעָה פִּיאֹר מִצָּרִים:

רש"י

זאת לא תרגז הארץ. וכי אין עון זה כדאי שתחרב עליו הארץ: ועלתה כאור כלה. ובמקום אחר הוא אומר ועלתה כיאור כלה (לקמן ט), וי"ת שניהם בשוה ויסק עלה מלך במשריתי' דסגיאין כמו נהרא ויחפינין כולה וקשה בעיני לפרש כאור כמו כיאור ויש לפרש כמו (איוב לו) יפיץ ענן אורו על כפים כסה אור (שם לו) ועלתה כענן גשם כולה אפילה וחשיכה: ונגרשה ונשקעה כיאור מצרים. נילוס עולה אחת למ' שנה ומשקה את הארץ וכשהוא עולה מעלה רפש וטיט על שפתו וכשחוזר מהשקות חוזר על גדותיו ומימיו מצטללין והוא קרוי שיקוע שהטיט העוכר את מימיו נשקע ונגרש כמו (ישעיה כז) ויגרשו מימיו רפש וטיט אף הארץ תקיא רשעים שבתוכה ואחר כך תנוח:

מצודת ציון

(ד) השואפים. ענין בליעה וההמשכה אל הפה כמו שאפני אנוש (תהלים נ"ו): ולשבית. כמו ולהשבית וכן ללכת לגיד (מ"ב ט') ומשפטו להגיד ולהשבית הוא ענין בטול ומניעה כמו שבת נוגש (ישעיה י"ד): (ה) ונשבירה. מוכר התבואה נקרא משביר כמו המשביר לכל עם הארץ (בראשית מ"ב) שבר כן תקרא התבואה וכן נאמר שבר רעבון בתיכם (שם מ"ג) וזהו לפי ששוברת הרעב על דרך ישרו פראים צמאם (תהלים ק"ד): והשבת. כן תקרא שנת השמטה כמ"ש ובשנה השביעית שבת וגו' (ויקרא כ"ה): בר. תבואה כמו לשבור בר (בראשית מ"ב): איפה. שם מדה בת ג' סאים: ולעות. ענין עקום ודבר שאינו ראוי והוא מל' עון: (ו) נעלים. מנעלי הרגל: ומפל. מל' הפלה: (ח) תרגו. ענין תנועת הרעדה: ואבל. ענין השחתה כמו אבלה אדמה (יואל א'): כאור. כמו כיאור הוא הנילוס ונפלה היו"ד: ונגרשה. מל' גרושין ותנודה. ונשקעה. ענין נפילת הדבר בעומק כמו אז אשקיע מימיהם (יחזקאל לב):

שלא יסאר מאומה בידם ונקנה אותם בכסף לעשות עמהם עבודה: בעבור נעלים. ר"ל נקנה אותה בדבר מועט בעבור זוג מנעלים: ומפל בר נשביר. עוד היו אומרים לא נמכור להם תבואה נקיה אלא נערב בה הפסולת שמפילין מן התבואה בשעה שמרקדין אותה בנפה וכברה והם בע"כ יקנו עם הפסולת: (ז) בגאון יעקב. בה"מ יקרא כן כמ"ש וצבי עדי לגאון שמהו (יחזקאל ז): (ח) העל זאת. וכי על מעשה כזאת לא תרעד הארץ ולא תשחת כל היושבים בה: ועלתה כאור. ר"ל דין הוא שתעלה המים על כלה כמו היאור המכסה כל הארץ בצאתו להשקות השדות: ונגרשה. ונשקעה. המים השוטפים יגרשו רפש וטיט ואח"כ יהיה נשקע הרפש והטיט לרדת אל קרקעית המים כמו יאור מצרים שבעת שמתגבר ועולה מעלה רפש וטיט ואח"כ שוקטים למטה ר"ל מהדין להשמיד הרשעים מן הארץ ואח"כ תהיה ההרחה:

מצודת דוד

(ד) השואפים אביון. אתם הבולעים את האביון ועוסקים להשביט מן העולם עניי ארץ: (ה) לאמר. שהמה אומרים מתי יעבור החודש ר"ל החודש הידוע של הקציר כי בימי הקציר מוצאין העניים לאכול מהלקט והשכח' והפאה ואינם קונים תבואה למאכלם: ונשבירה שבר. כשיעבור החדש לא ימצאו מה לאכול ואז נמכור להם התבואה כפי אות נפשנו: והשבת. מלת מתי יעבור משמשת בשתים כאלו אמר מתי יעבור השבת הוא שנת השמיטה כי אז מתפרנס' העניים מתבואת הארץ מן המופקר ואינם קונים תבואה למאכלם: ונפתחה בר. כשיעבור השבת אז נפתח אוצרות התבואה: להקטין איפה. ר"ל לא נמכר באמת ובמשפט כ"א נעסוק לרמותם להקטין מדת האיפה ולהגדיל משקל השקל לעות עוד כף המאזנים לעשות מרמה להכריע למטה את הכף שבו אבן המשקל למען יהא נראה שהכסף חסר הרבה: מאזני מרמה. לפי שמאזני משקל שלהם היו עשויות באופן שיכולים להכריע את הכף למה שהם רוצים לכן קראם מאזני מרמה: (ו) לקנות בכסף דלים. ר"ל נקח מהם כל כספם ברמיה עד

כתובים

תהלים פרק י

י ודכה ידכּה ישׁה וּנְפֹל בְּעֶצְמוֹי חֲלָכָאִים חֲלָכָאִים : יא אֲמַר בְּלִבּוֹ שָׁכַח אֶל הַסִּתִּיר פָּנָיו בְּלִרְאָה לְנֶפֶחַ : יב קוֹמָה יְהוָה אֶל נְשֹׂא יָדָךְ אֶל־תִּשְׁכַּח עֲנִיִּים עֲנִיִּים : יג עֲלִמָּה | נֶאֱמַר רָשָׁע | אֱלֹהִים אֲמַר בְּלִבּוֹ לֹא תִדְרָשׁ : יד רֵאֶתָה בִּי־אַתָּה | עֲמַל וְכַעַס | תִּפְיֹט לַתֵּת בִּידְךָ עָלַיְךָ יַעֲזֹב חֲלָכָה יְתוֹם אַתָּה | הָיִיתָ עוֹזֵר : טו שָׁבֵר זְרוּעַ רָשָׁע וְרַע תִּדְרוֹשׁ־רָשָׁעוֹ בְּלִתְמַצָּא : טז יְהוָה מֶלֶךְ עוֹלָם וְעַד אֲבָדוֹ גּוֹיִם מֵאַרְצוֹ : ז תִּתְּאוֹת עֲנִיִּים שָׁמַעְתָּ יְהוָה תִּכְיֶן לָפָם תִּקְשִׁיב אֲזָנְךָ : יח לְשַׁפֵּט יְתוֹם וְיָדְךָ בְּלִי־יֹסֵף עוֹד לַעֲרֹץ אֲנוֹשׁ מִן־הָאָרֶץ :

רש"י

(י) ידכה ישוח. כך דרך האורב שמדכה ומשפיל ומקטין עצמו כדי שלא יהא ניכר. ונפל בעצמויו חלכאים. חיל נשברים ראיתי במסורה הגדולה חלכאים אחת מחמש עשרה תיבות הכתובות תיבה אחת ונקראות שתי תיבות וכמו בגד דותאמר לאה (בראשית ל) אשדת למו (דברים לג) מלכם תדכאו עמי (ישעי' ג) אף זה חלכאים חיל של נשברים, כאים ל', ונכאה לבב למותת (לקמן קט) וא"ת הנו"ן מן השורש יוכיח עליו יען הכאת לב צדיק (יחזקאל יג) למדנו הנו"ן של נכאה כנו"ן של נמבזה (ש"א טו) ונו"ן של נקלה וכן פתרונו ונפל בעצמויו של רשע זה ברמיותו ובקריצותיו לשון הגישו עצמותיכם (ישעי' מא) עוצם עיניו (שם לג) חיל של עניים, ד"א בעצמויו ע"י גבוריו א"ר סימון אין הרשע הזה מטיל בקלירוס שלו פירוש חיל אלא גבורים כמותו שנאמר (דניאל ג) ולגוברין גברי חיל די בחילי' אמר לכפתה לשדרך מישך ועבד נגו ומנחם פתר חלכאים כמו דל וחלך והכף יסוד בתיבה: (יג) על מה

נאין רשע. להקב"ה לפי שאמר בלבו לא תדרוש: (יד) ראתה. מה שהוא עושה ואתה מחריש: כי אתה. כן דרכך שתביט עמל וכעס: לתת בידך. בכחך אתה נותן יד לרשעים להצליח ברשעם: עליך יעזוב חלכה. ישראל עמך שהם חילך הם עוזבים עליך את המשא שתעשה דין ברשעים, ומנחם פתר יעזוב ל' עזרה כמו (שמות כג) עזוב תעזוב עמו, ומנחם פתר חלכה ל' דל וחלך וכ' יסוד בתיבה. יתום אתה היית עוזר. בימים ראשונים: (טו) שבור זרוע. של עמלק הרשע: ורע תדרוש רשעו בל תמצא. פושעי ישראל כשוראין את הרשעים מצליחין לבם נושאם להרשיע אבל משתשבר את זרוע הרשעים אם באת לדרוש רשעם של רשעי ישראל לא תמצאנו: (טז) ה' מלך עולם ועד. מאחר שיאבדו גוים מארצו: (יח) לשפוט יתום. לעשות משפטם של ישראל היתומים ודכים: בל יוסף עוד. עמלק. לערץ אנוש. לכתת ולשבר את האנושים וחולים:

מצודת ציון

(י) ידכה. ענין כתיבה: ישוח. מלשון שיחה וכפיה כמו שחה לעפר (לקמן מ"ד): בעצמויו. בחזקו כמו ועצם כחו (דניאל ח'): (יח) ודך. כחוש ומעונה: לערוץ. לשבור כמו אל תערוץ (יהושע א'):

הרשע לנאץ את אלהים כי חושב בלבו שאינך דורש מעשיו: (יד) ראיתך. אבל באמת ראית מעשיו כי מעולם רואה אתה העמל והכעס מה שהרשע עושה: לתת בידך. ובידך לתת לאיש כדרכיו ולכן יעזוב העני בטחונו מכל אדם וישען עליך כי מעולם אתה עוזר ליתום אשר חלפה עזרתו: (טו) שבור. לזה שבור חוזק הרשע למען יבין כי יש אלהים שופטים: ורע. ואז אף הרגיל לעשות רע כשתדרוש רשעו לא תמצא כי יחזור למוטב כשיראה שאתה עושה דין ברשעים: (טז) ה' מלך וגו'. הלא מלכותך לעולם וככותך אז כוחך עתה והלא אבדו גוים מארצו בעבור מעשיהם הרעים לזה עשה כן לאבד הרשעים: (יז) תאות. הלא מעולם שמעת למלאות תאות עניים לכן גם עתה כשלבם נכון להתפלל בכוונת הלב שמע אליהם ומלא תאותם: (יח) לשפוט. לקחת משפטים מיד עושיהם: בל יוסף עוד העושה לערוץ ולהכאיב לבני אדם כאשר יראה כי שלם תשלם:

מצודת דוד

(י) ידכה ישוח. מראה עצמו כחוש וכפוף לכל ירגישו בו אבל מפיל בכחו הרב את העניים: (יא) אמר. כ"ז הוא על כי חושב או האל שכה מעשיו או שאינו משגיח בהם: (יב) קומה. לזה קום והרם ירך עליו להכותו ואל תשכח העניים הנלכדים בידך: (יג) על מה. בעבור מה מלאה לב

משניות מסכת מנחות

ג כל המנחות הנעשות בפלי, טעונות שלש מתנות שמן: יציקה, ובליילה, ומתן שמן בפלי קדם לעשייתן. והחלות בוללן; דברי רבי. וחכמים אומרים: סלת. החלות טעונות בליילה, והרקיקים משוחים. ביצד מושחן? במין פי. ושאר השמן נאכל לפניהם.

ד כל המנחות הנעשות בפלי, טעונות פתיתה. מנחת ישראל – כופל אחד לשנים, ושנים לארבעה, ומבדיל. מנחת כהנים – כופל אחד לשנים, ושנים לארבעה, ואינו מבדיל. מנחת כהן המשיח – לא היה מכפלה. רבי

פירוש ברטנורא

ג הנעשות בפלי. כגון מנחת מרחשת ומחבת שהן נעשות בכלי: טעונות שלש מתנות שמן. למעוטי מנחת מאפה תנור שאינה טעונה יציקה: ומתן שמן בפלי קודם לעשייתן. תחלה נותן שמן בכלי שרת ונותן סולת עליו, דכתיב במנחת מרחשת (ויקרא ב') סולת בשמן תעשה, כלומר נתת, אלמא דטעונה מתן שמן קודם לעשייתן, ובמנחת מחבת כתיב בליילה ויציקה ולא כתיב בה מתן שמן בפלי תחלה, ובמרחשת כתיב מתן שמן ולא כתיב בה יציקה ובליילה, ונמרינן דך מוך, נאמר קרבנך במרחשת ונאמר קרבנך במחבת, וכיצד הוא עושה נותן שמן תחלה בכלי שרת ונותן עליו את הסולת, (וחזור) ונותן עליה שמן ובליילה, הרי מתן שמן בפלי ובליילה, ולשה במים ואופה בתנור ופותתה ויוצק עליה שמן אחר פתיתה, וזו היא יציקה, הרי שלשתן, וקומץ ומקטיר את הקומץ והשאר נאכל לכהנים: והחלות בוללן דברי רבי. השתא מיירי במנחת מאפה תנור שהיא באה חלות או רקיקים, וכתיב בה (שם) סולת חלות מצות בלילות בשמן. רבי סבר חלות בלילות כתיב, שבוילן כשהן חלות. ורבנן סברי סולת בלילה כתיב מלמד שנבללת כשהיא סולת. והלכה כחכמים: חלות טעונות בליילה והרקיקים משוחים. דכתיב חלות בלילות, ולא רקיקים בלולים. רקיקים משוחים, ולא חלות משוחות: ביצד מושחן במין פי. יונית, שהיא כמין ט' שלנו, כהפרשת גודל [של שמאל] מן האצבע [כזה C]:

ד כל המנחות הנעשות בפלי. הכא לאו למעוטי מנחת מאפה תנור אתא, דכתיב (ויקרא ב') פתות אותה פתים וגו' מנחה, לרבות כל המנחות לפתיתה. אלא למעוטי שתי הלחם ולחם הפנים שאין טעונים פתיתה: כופל אחת לשתיים. דכתיב פתות אותה פתים. פתות היינו שנים, דכיון דנשבר היינו שתי

משניות מבוארות – קהתי

אבל והרקיקים משוחים – אם התנדב להביא רקיקים, אינו בולל את הסולת בשמן, אלא לש את הסולת בפושרים ואופה עשרה רקיקים, ומושח אחר כך את הרקיקים בשמן, שכן כתוב (שם): "ורקיקי מצות משוחים בשמן". **פיצד מושחן** – את הרקיקים? **כמין פי** – כצורת אות ייונית "כ"י" (X). ויש דעות שונות בענין צורת האות "כ"י" (עיי' במפורשים). **ושאר השמן נאכל לפניהם** – השמן שנשתייר לאחר המשיחה נאכל לכהנים.

באור משנה ד

כל המנחות הנעשות בפלי – היינו מנחת מחבת ומנחת מרחשת, והוא הדין למנחת מאפה תנור (אף שאינה נעשית בכלי), בין חלות ובין רקיקים, **טעונות פתיתה** – כמו שכתוב במנחת מחבת (ויקרא ב, ו): "פתות אותה פתים", וכתוב (שם): "מנחה היא" – לרבות כל המנחות האפיות שטעונות פתיתה, פרט לשתי הלחם ולחם הפנים שאין טעונים פתיתה, שכתוב: "פתות אותה", ודרושים: "אותה" – למעט שתי הלחם ולחם הפנים. וכן מבואר בגמרא, שמשנתנו נקטה "כל המנחות הנעשות בכלי", להוציא שתי הלחם ולחם הפנים, שאינן נעשות בכלי אלא נאפות בתנור, שאינן טעונות פתיתה. ברם, מנחת מאפה תנור (אף על פי שאינה נעשית בכלי) אין המשנה ממעטת, כמו שכבר הזכרנו למעלה (עיי' גמרא מנחות עה, א; ועיי' במפורשים המשנה). וכיצד נעשית הפתיתה? **מנחת ישראל** – ישראל שהביא מנחה שטעונה פתיתה, **כופל אחד לשנים, ושנים לארבעה** – כופל כל חלה לשתיים, וחזור וכופל את השתיים לארבע, **ומבדיל** – ומשבר את החלה במקום שכופלה, שכתוב: "פתות אותה פתים", ודרשו: "פתות" לשתיים, "פתים" – לעור שתיים, דהיינו לארבע. יכול יעשנה פירורים? תלמוד לומר: "פתות אותה" – אותה לפתיתים ולא פתיתיה לפתיתים (גמרא). **מנחת כהנים** – אם כהן הביא מנחה אפויה, **כופל אחד לשנים, ושנים לארבעה, ואינו מבדיל** – כופל את החלות כדי לקיים מצות פתיתה (רש"י), ואינו משברן, שהואיל

~ יום ראשון ~

באור משנה ג

כל המנחות הנעשות בפלי – כגון מנחת מחבת ומנחת מרחשת, **טעונות שלש מתנות שמן: יציקה, ובליילה, ומתן שמן בפלי קדם לעשייתן** – בתחילה נותן מעט מן השמן בכלי, והרי זה "מתן שמן בפלי קודם לעשייתן", ונותן הסולת עליו, וחזור ונותן עליה מעט מן השמן ובולל הכל יחד, והרי זו "בליילה", אחר הבליילה לשה במים פושרים ואופה במחבת או במרחשת כפי נדרו – עשר מצות; לאחר שנאפו, פותת את המצות לפתיתים ויוצק שמן על הפתיתים, והרי זו "יציקה". משנתנו מונה את שלוש מתנות השמן מהסוף, שכן בליילה ויציקה למדים ממה שכתוב במנחת מחבת (ויקרא ב, ה-ו): "סולת בלילה בשמן... פתות אותה פתים ויוצקת עליה שמן", ומתן שמן בפלי למדים ממה שכתוב אחר כך במנחת מרחשת (שם שם, ז): "סולת בשמן תעשה" (תפארת ישראל). בגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה "כל המנחות הנעשות בכלי", כדי להשמיע, שמנחת מאפה תנור, שאינה נעשית בכלי, כלומר שאין כל מעשיה בכלי, שהרי נאפית בתנור (רש"י), אינה טעונה יציקה. ברם, מנחת סולת טעונה כל שלוש מתנות השמן (רמב"ם הל' מעשה הקרבנות יג, ה; עיי' שם "לחם משנה" ו"משנה למדן"). **והחלות בוללן** – באותן המנחות הבאות חלות מצות, דהיינו במנחת מאפה תנור ומנחת מחבת ומנחת מרחשת, הבליילה שלהן נעשית בפתיתים של החלות, **דברי רבי** – רבי יהודה הנשיא, הלומד ממה שכתוב במנחת מאפה תנור (ויקרא ב, ד): "סולת חלות מצות בלילות בשמן", שבוילן כשהן חלות. **וחכמים אומרים: סלת** – אף במנחות אלו הבליילה שלהן נעשית בעורן סולת, שכתוב (שם) "סולת חלות... בלילות בשמן", ומשמע שהמנחה נבללת כשהיא סולת. והלכה כחכמים. **החלות** – של מנחת מאפה תנור, **טעונות בליילה** – שאם התנדב להביא חלות, בולל את הסולת עם כל השמן ואופה בתנור שבמקדש עשר חלות, כמו שבארנו לעיל לדברי חכמים.

שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִנַּחַת פְּתִיחַ, וּמִנַּחַת פֶּה מְשִׁיחַ – אֵין בָּהֶם פְּתִיחַ, מִפְּנֵי שְׁאִין בָּהֶם קְמִיצָה, וְכָל שְׁאִין בָּהֶם קְמִיצָה, אֵין בָּהֶם פְּתִיחַ. וְכָל בְּזִיתִים.

ה כל המנחות טעונות שלש מאות שיפה, וחמש מאות בעיטה. והשיפה והבעיטה בחטים. רבי יוסי אומר: אף בבצק. כל המנחות באות עשר עשר, חוץ מלחם הפנים, וחבתי כהן גדול, שהם באות שתיים עשרה; דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: כל באות שתיים עשרה, חוץ מחלות תודה והנזירות, שהן באות עשר עשר.

ו העמר היה בא עשרון משלש סאין. שתי הלחם – שני עשרונים משלש סאין. לחם הפנים – עשרים וארבעה עשרונים מעשרים וארבע סאין.

פירוש ברטנורא

התיבות, פתים מרבין שתהא התיבה לשתי תתיבות דהיינו ארבעה. יכול יעשה פירורים, תלמוד לומר אותה פתים, ולא פתיתיה לפתיתים. וכולן פתיתין כותים, דסיפא דמתניתין לאו ר' שמעון קאמר ליה אלא דברי הכל היא, דלאחר שעשה פתיתין כותים כופל כל זית לשנים ושנים לארבעה: מכפלה. לא היה מכפלה לארבעה, אלא לשנים. דלא כתיב בה אלא מנחת פתים ולא פתות: רבי שמעון אומר כר'. ואין הלכה כר' שמעון:

ה שיפה. שמשפסף החטה בין ידו לכלי כדי שתהא נוחה להשיר קליפתה: בעיטה. שבעט בעובי אגרופו או בעובי פס ידו. והיה שף אחת ובעוט שתיים, שף שתיים ובעוט שלש, וחוזר ועושה כסדר הזה עד שגומר חמש מאות בעיטות לשלש מאות שיפות: ח"ג ר' יוסי אומר בבצק. כלומר, שיפה ובעיטה בבצק ולא בחטין. ואין הלכה כר' יהודה: עשר עשר חלות. ומנחת סולת נמי אע"י דקודם אפייה נקמצת, אפילו הכי עשר חלות היא באה: לחם הפנים. בהדיא כתיב ביה "ב חלות: וחבתי כהן גדול. נאמר בלחם הפנים חק עולם ונאמר בחבתי כהן גדול חק עולם, מה לחלן "ב חלות, אף כאן "ב חלות, ומקריבין מהן שש חלות בבוקר ושש חלות בערב: חוץ מחלות תודה שהן באות עשר. כדבעינן למימר טעמא לקמן באידך פרקין. ואין הלכה כר' מאיר: ה העומר היה בא עשרון משלש סאין. מנחת העומר שמביאין ממחרת הפסח היו קוצרין שלש סאין דהיינו איפה שעורים, ומותנין אותו, ומניפין אותו בנפה "ג פעמים עד שמעמידים סלתו על עשרון שהיא עשירית האיפה. ומעמא דבעי עשרון של עומר שלש סאים של שעורים, כיון דמתבואה חדשה הוא ושל שעורים יש בהן סוכין הרבה וסולת מועט ולא אתי עשרונו מובחר אלא משלש סאין: שתי הלחם שני עשרונים משלש סאין. כיון דמחטים קאתו. אף על גב דמתבואה חדשה אתיין, דבעצרת תבואה של חטין חדשה היא. אפ"ה שתי עשרונים מובחרים אתו משלש סאין: לחם הפנים עשרים וארבעה עשרונים. דהכי כתיב (ויקרא כ"ד) שתיים עשרה חלות שני עשרונים יהיה החלה האחת: מעשרים וארבע סאין. כיון דמחטין אתו ומתבואה ישנה, נפיק עשרון מובחר מסאה:

משניות מבוארות – קהתי

וּחְבַּתִּי כֹהֵן גָּדוֹל, שֶׁהֵם בָּאוֹת שְׁתֵּים עָשָׂרָה – שכן בלחם הפנים כתוב (ויקרא כד, ה): "ולקחת סולת ואפית אותה שתיים עשרה חלות. שני עשרונים יהיה החלה האחת"; וחבתי כהן גדול למדים מלחם הפנים בגזירה שווה של "חק עולם, חק עולם", מה לחם הפנים שתיים עשרה חלות, אף חבתי כהן גדול באים שתיים עשרה חלות (עישרון אפח). דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה – הסובר, שכל המנחות נלמדות מלחמי תודה (גמרא). רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל בָּאוֹת שְׁתֵּים עָשָׂרָה – כל המנחות באות שתיים עשרה חלות, חוץ מחלות תודה – ארבעת מיני החלות הבאים עם קרבן התודה, וְהַנְּזִירוֹת – שני מיני החלות שמביא הנזיר ביום מלאות ימי נזרו: "חלות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן" (במדבר ו, טו). שֶׁהֵן בָּאוֹת עָשָׂר עָשָׂר – שכל מין ומין שבלחמי תודה בא עשר חלות כמבואר להלן (י, א), וכן לחמי הנזיר הם: עשר חלות ועשרה רקיקים, כמבואר להלן (י, ב). ואין הלכה כרבי מאיר.

ואינה צריכה קמיצה, שהרי כולה למזבח, אינה צריכה הברדלה (דש"י). מִנַּחַת פֶּה מְשִׁיחַ – שכתוב בה (ויקרא ו, יד): "מנחת פתים", לא הִיָּה מְכַפְּלָה – בגמרא מבואר, שלא היה מכפלה לארבעה חלקים כמנחת ישראל, אלא לשניים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִנַּחַת פְּתִיחַ, וּמִנַּחַת פֶּה מְשִׁיחַ, אֵין בָּהֶם פְּתִיחַ – כלומר שלא היה מכפלה (דש"י). מִפְּנֵי שְׁאִין בָּהֶם קְמִיצָה – שכולן למזבח, וְכָל שְׁאִין בָּהֶם קְמִיצָה, אֵין בָּהֶם פְּתִיחַ – כמבואר לעיל. וְכָל בְּזִיתִים – יש מפרשים, שזה המשך דברי רבי שמעון הסובר, שכל המנחות הטעונות פתיתיה, אינו כופל אותן לארבעה חלקים בלבד כדברי תנא קמא, אלא פותת אותן לפתיתים שגודלם כזיתים. ויש מפרשים שהפיסקה "וכלן כזיתים" היא לדברי הכל, ובאה המשנה להשמיע, שלדעת הכל אין לפותת את המנחות הטעונות פתיתיה אלא לפתיתים כזיתים ולא לפחות מכזיתים (דש"י; "מלאכת שלמה").

~ יום שני ~

באור משנה ה

להבנת המשנה יש לזכור: עשרון היינו עשירית האיפה (כ"ד ליטרים); איפה = שלוש סאים.

העמר – שמקריבים בששה עשר בניסן, הִיָּה בא עשרון משלש סאין – שהיו מנפים שלוש סאים שעורים ומוציאין מהן עישרון אחד מובחר, שכן העומר בא מתבואה חדשה, ויש הרבה סוכין בשעורים, הלכך היו זקוקים לשלוש סאים, כדי להוציא מהן עישרון נקי. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם היו באות שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים מִשְׁלֹשׁ סָאִין – שהיו מנפים שלוש סאים חטים ומוציאים מהן שני עשרונים סולת; ואף על פי שגם שתי הלחם באות מתבואה חדשה, מכל מקום הואיל ואין הרבה סוכין בחטים, לא היו זקוקים בשביל שני עשרונים סולת אלא שלוש סאים בלבד. לֶחֶם הַפָּנִים היה בא עֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה עֶשְׂרֹנִים – כמו שכתוב (ויקרא כד, ה): "שתיים עשרה חלות, שני עשרונים יהיה החלה האחת", מִעֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה סָאִין – שהיו מנפים עשרים וארבע סאים ומוציאים מהן עשרים וארבעה עשרונים סולת, דהיינו

כָּל הַמִּנְחוֹת טְעוֹנוֹת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁיפָה – לשפשף ביד את גרעיני החיטה שלוש מאות פעם, וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּעִיטָה – בפס היד או באגרופן, וְהִשִּׁיפָה וְהִבְעִיטָה בַּחֲטִים – כדי להסיר קליפותיהן קודם טחינה. בגמרא מובאת ברייתא: "שף אחת, בועט שתיים, שף שתיים, בועט שלוש", כלומר שכן היה הסדר של השיפה והבעיטה: שיפה אחת, שתי בעיטות, שתי שיפות ושלוש בעיטות, וחוזר ועושה כסדר הזה מאה פעמים ונמצאו שלוש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵף בַּבָּצֵק – עושים שיפה ובעיטה. ויש גורסים: רבי יוסי אומר: בבצק – כלומר שלדעת רבי יוסי אין השיפה והבעיטה בחטים אלא בבצק, כדי שיתגבל יפה (עין "תוספות יום טוב"). ואין הלכה כרבי יוסי. כָּל הַמִּנְחוֹת בָּאוֹת עָשָׂר עָשָׂר – עשר חלות או עשרה רקיקים מכל עישרון סולת, חוץ מִלֶּחֶם הַפָּנִים,

ז העמר היה מנפה בשלש עשרה נפה, ושתי הלחם – בשתיים עשרה, ולחם הפנים – באחת עשרה. רבי שמעון אומר: לא היה לה קצבה, אלא סלת מנפה כל צרכה היה מביא, שנאמר (ויקרא כד, ה): "ולקחת סלת ואפית אתה" – עד שתהא מנפה כל צרכה.

פרק שביעי

א התורה היתה באה חמש סאין ירושלמיות, שהן שש מדבריות: שתי איפות, האיפה שלש סאין, עשרים עשרון, עשרה לחמין ועשרה למצה. עשרה לחמין – עשרון לחלה. ועשרה למצה – ובמצה שלשה מינין: חלות ורקיקים ורבוכה; נמצאו שלשה עשרונות ושלש לכל מין, שלש חלות לעשרון. במדה ירושלמית היו שלשים קב: חמשה עשר לחמין, וחמשה עשר למצה. חמשה עשר לחמין – קב וחצי לחלה. וחמשה עשר למצה – וחמשה שלשה מינין: חלות ורקיקים ורבוכה; נמצאו: חמשת קבים לכל מין, שתי חלות לקב.

פירוש ברטנורא

ז היה מנופה בשלש עשרה נפה. זו למעלה מזו. וכל זה למצוה אבל לא לעכב, שאם הביא עומר עשרון מארבע סאין או שהביאו משני סאין, לא פסל: רבי שמעון אומר לא היה לה קצבה. דאפילו לכתחלה לא נתנו חכמים קצבה מכמה סאין חמין או שעורין מביאין עומר ושתי הלחם ולחם הפנים, אלא רואין בסולת שתהא מנופה כל צרכה דרין. ואין הלכה כר' שמעון:

ז א התורה. חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות. חמש סאין של ירושלים הן שש מאותן שהיו במדבר בימי משה. שהוסיפו על המדה שהיתה בימי משה שתות. דקימא לן מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יותר משתות. ואותו שתות הוא שתות מלכר: שתי איפות. כלומר, הנך שש סאין הם שתי איפות, שהם עשרים עשרון, שהרי בכל איפה עשרה עשרונות: עשרה לחמין. עשרה עשרונות לעשר חלות חמין שבתורה: רבוכה. חלוטה במים רותחין קרויה רבוכה. ורמב"ם פירש, רבוכה מרובה בשמן וקלויה בו, לפי שהיה בה שמן כנגד החלות ורקיקין: נמצאו שלשה עשרונות ושלש לכל מין ומין. שבמצה: שלש חלות לעשרון. רהה להו עשר חלות לשלשה עשרונות ושלש: במדה ירושלמית. שלא היו בה עשרונות אלא קבים, הוי הנך חמש סאין שלשים קבין. שהסאה ששה קבים. ובגמרא בברייתא מיייתי מגורה שוה שכל מין ומין מארבעה מינים שבתורה היו באים עשר חלות, ואמרו, נאמר כאן והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה, ונאמר בתרומות מעשר [ממנו] תרומה לה, מה להלן אחד מעשר אף כאן אחד מעשר. ולמדנו שמין אחד של חמין היה עשרה עשרונות כנגד שלש מינים של מצה, מדכתיב (ויקרא ז) על חלות לחם חמין, אמרה תורה כנגד חמין הבא מצה:

משניות מבוארות – קהתי

מְדַבְּרִיּוֹת – המידות הירושלמיות היו גדולות מהמידות המדבריות בששית (מלבר), היינו שכל מידה מדברית היתה 6/5 של המידה הירושלמית. מכאן – משנתנו באה ללמד, שארבעים לחמי התורה נעשו מחמש סאים סולת לפי הסאה הירושלמית, שהן שש סאים לפי מידת הסאה המדברית. שְׁתֵּי אֵיפוֹת – שש סאים מדבריות הן שתי איפות, הָאֵיפָה שְׁלֹשׁ סָאִין – כל איפה היא שלוש סאים; והואיל ויש באיפה עשרה עשרונות, הרי בשתי האיפות עשרים עשרון, שמהם עשרה – עשרונות, לְחָמִין – לחלות החמין, וְעֶשְׂרֵה לְמֶצֶה – ועשרה עשרונות לחלות מצה, כמו שמשנתנו מפרשת והולכת. עֶשְׂרֵה לְחָמִין – היינו: עֶשְׂרֵה לְחָלָה – שהיו עושים עשר חלות חמין, כל חלה מעשרון. וְעֶשְׂרֵה לְמֶצֶה, וּבִמְצָה שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין: א. חֲלוֹת – חלות מצות: ב. וְרִקִּיקִים – ריקי מצות; ג. וְרִבּוּכָה – כמו שכתוב (ויקרא ז, יב): "וסולת מורכבת חלות בלולות בשמן". רבוכה – חלוטה במים רותחין (רמ"א), והרמב"ם כותב (הל' מעשה הקרבנות ט, יט): "כיצד היא המורכבת? חולטה ברותחין ואופה אותה מעט, ואחר כך קולה אותה בשמן על האילפס וכיוצא בו, כדרך שקולין הסופגין ומרבין בשמנה, וזהו הריבון האמור בכל מקום". נִמְצְאוּ שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵה עֶשְׂרֵה וְשִׁלִּישׁ לְכָל מִין – של המצות, שְׁלֹשׁ חֲלוֹת לְעֶשְׂרֵה – דהיינו לכל חלה שליש עשרון, והרי לעשר החלות שלושה עשרונות ושלש עשרון. בְּמֶדֶה יְרוּשְׁלָמִית – שלא היו בה עשרונות אלא קבים, הֵיוּ שְׁלֹשִׁים קָב – חמש סאים סולת שהביאו ללחמי תורה היו שלושים קב, שכל סאה היא ששה קבים, חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר קָבִים לְחָמִין – לחלות חמין. וְחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר לְמֶצֶה – כמו שמשנתנו מפרשת והולכת. חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר לְחָמִין – היינו: קָב וְחֲצִי לְחָלָה – שהיו עושים עשר חלות חמין, כל אחת מקב וחצי סולת. וְחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר לְמֶצֶה – וְחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר לְמֶצֶה שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין: חֲלוֹת וְרִקִּיקִים וְרִבּוּכָה – כמבואר לעיל; נִמְצְאוּ: חֲמִשָּׁה קָבִים לְכָל מִין, שְׁתֵּי חֲלוֹת לְקָב – דהיינו חצי קב לכל חלה; נמצאו חמישה קבים סולת לעשר החלות שבכל מין ומין של המצות.

עישרון סולת מסאה חטים, שהואיל וחלות לחם הפנים באות מחטים ומתבואה ישנה, די בסאה אחת חטים כדי להוציא ממנה עישרון מובחר של סולת.

~ יום שלישי ~

באור משנה ז

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד, כיצד היו מנפים את העומר, את שתי הלחם ואת לחם הפנים.

הָעֶמֶר הָיָה מְנוּפָה בְּשִׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה נֶפֶה – היו טוחנים שלוש סאים שעורים מן התבואה החדשה, כפי שלמדנו במשנה הקודמת, ומנפים את הקמח בשלוש עשרה נפה, שכל אחת היתה דקה מחברתה, וממה שנשאר בנפה האחרונה, היו מוציאים את העישרון לעומר (עין מסכת אבות ט, יז ו"נפח שמוציאה את הקמח וקולסת את הסולת"); וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם – שלוש סאים חטים שהיו מוציאים מהן שני עשרונות סולת ושתי הלחם, היו מנפים, אחרי הטחינה, בְּשִׁתִּים עֶשְׂרֵה – נפה; וְלֶחֶם הַפָּנִים – עשרים וארבע סאים חטים, שהיו מוציאים מהם עשרים וארבעה עשרונות סולת לשתיים עשרה החלות של לחם הפנים, היו מנפים, אחרי הטחינה, בְּאַחַת עֶשְׂרֵה – נפה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: לֹא הָיָה לָהּ קֶצֶבָה – לא נתנו חכמים קצבה מכמה סאים להוציא את הסולת למנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים, ובכמה נפות לנפוחה, אֲלֵא סִלַּת מְנוּפָה כָּל צָרְכָּה הָיָה מְבִיא – סולת נקייה וראויה לאפייה, שְׁנָאֵמַר: "וְלִקְחָתָ סִלַּת וְאָפִיתָ אֹתָהּ" – היינו: עַד שֶׁתִּהְיֶה מְנוּפָה כָּל צָרְכָּה – שיש רק לראות שתהא הסולת מנופה היטב. והלכה כחנא קמא. ברם, כל זה למצוה אבל לא לעכב, שאם הביא עומר עישרון מארבע סאים או משתי סאים, לא נפסל (ברטנורא; עין יתוספות יום טוב).

באור משנה א

פרק זה עוסק בדניי לחמי התורה.

הַתּוֹרָה הָיְתָה בָּאָה חֲמֵשׁ סָאִין יְרוּשְׁלָמִיּוֹת, שֶׁהֵן שֵׁשׁ

ב המלואים היו באים במצח שבתודה: חלות ורקיקים ורבוכה. הנזירות היתה באה שתי ידות במצח שבתודה: חלות ורקיקים, ואין בה רבוכה; נמצאו עשרה קבים ירושלמיות, שהן ששה עשרונות ועדוין. ומפלן היה נוטל אחד מעשרה תרומה, שנאמר (ויקרא ו, יד): "והקריב ממנו אחד מפל-קרנן תרומה לה'", "אחד" – שלא יטל פרום; "מפל-קרנן" – שיהיו כל הקרבנות שוין, ושלא יטל מקרבן לחברו. "לכהן הזקן את-ידם השלמים לו יהיה", והשאר נאכל לבעלים.

ג השוחט את התודה בפנים, ולחמה חוץ לחומה – לא קדש הלחם. שחטה עד שלא קרמו בתנור, ואפלו קרמו פלן חוץ מאחד מהן – לא קדש הלחם. שחטה חוץ לחומה – קדש הלחם. שחטה ונמצאת טרפה – לא קדש הלחם. שחטה ונמצאת בעלת מום – רבי אליעזר אומר: קדש; וחכמים אומרים: לא קדש.

פירוש ברטנורא

ב המלואים. שהיו בימי משה. כשנתחנך אהרן ובניו לכהונה: היו באים במצח שבתודה חלות ורקיקים ורבוכה. דכתיב במלואים (שם ח) ומסל המצות אשר לפני ה' לקח חלת מצה אחת וחלת לחם שמן אחת ורקיק אחד, חלת מצה אלו חלות, וחלת לחם שמן זו רבוכה דמוסף בה שמן כנגד חלות ורקיקים, ורקיק זה רקיק: נזירות. לחמי נזיר, שנאמר (במדבר ו) וסל מצות סולת חלות בלולות בשמן ורקיק מצות משוחים בשמן. ורבוכה לא הוזכר שם: שני ידות. שני חלקים של מיני מצה שבתודה היו בנזירות, וכדמפרש ואיל: נמצאו. לנזירות: עשר קבין. שהרי בשלשה מיני מצה שבתודה היו חמשה עשר קבין, והיו להו עשרה שני ידות של חמשה עשר: שהן שש עשרונות ועדוין. כלומר, עוד שנוסף עליהן. שהרי היו שלשה עשרונים ושליש לכל מין כדאמרן לעיל גבי מצה שבתודה, נמצא לשני מינים שש עשרונות ושני שלישי עשרון, והיינו דקאמר שש עשרונות ועדוין: ומבולן. מכל ארבעה מינים שבתודה היו הכהנים נוטלים אחד מעשרה תרומה: שלא יטול פרום. שבור וחתוך: שיהיו כל הקרבנות שוין. המינים יהיו שוין, עשרה חלות לכל מין: שלא יטול תרומה מקרבן על חבירו. שאם היה ממין זה חמשה וממין זה חמשה עשר, נמצא מפרשי מזה על זה:

ג השוחט את התודה בפנים. לפנים מן העזרה: ולחמה חוץ לחומה. בנמרא מוקמינן לה חוץ לחומת בית פאני. רבותי פירשו חוץ לחומה החיצונה של ירושלים. [אבל חוץ לעזרה קדוש]. ואע"ג דכתיב (ויקרא ו) והקריב על זבח התודה חלות, דמשמע לכאורה שיהא הלחם אצלה בשעת זביחה, לא דרשינן על כסמך. ורמב"ם גורם בית בני. ומפרש שהוא מקום קרוב להר הבית אלא שהוא חוץ לחומת הר הבית ושם אופים המנחות. ועל שם כך היו קורים לו בית בני. לשון פת בג המלך: עד שלא קרמו בתנור. לאו לחם נינהו. אלא עיסה בעלמא: שחטה. על מנת לאכלה חוץ לחומה, קדש הלחם ונפגל. על מנת לאכלה חוץ למקומה, קדש הלחם ונפסל. וטעמא דקדש הלחם, משום דפסולו בקדש, וקו"ל כל שפסולו בקדש מקבולו: שחטה ונמצאת טריפה לא קדש הלחם. דפסולו קודם שחטה הוא: שחטה ונמצאת בעלת מום רבי אליעזר אומר קדש. בנמרא מוקי לה בדוקין שבעין, דכבי האי מומא סבר

משניות מבוארות – קהתי

יטל מקרבן לחברו – שלא יטול הכהן תרומה ממין אחד על חבירו, דהיינו שיקח חלה אחת מכל מין ומין ולא שתיים ממין אחד, וממין השני לא כלום. "לכהן הזקן את-ידם השלמים לו יהיה" – המשך הפסוק שהובא לעיל, הבא ללמד שהתרומה היא לכהן, ונהשאר נאכל לבעלים – שאר החלות נאכלות לבעלי קרבן התודה. והוא הדין בנזירות, שנוטל הכהן חלה אחת ורקיק אחד כמפורש בתורה (במדבר ו, יט-כ), והשאר נאכל לבעלים.

באור משנה ג

השוחט את התודה בפנים – העזרה, ולחמה – ארבעים החלות הבאות עמה, נמצאו חוץ לחומה – בגמרא נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בבאור "חוץ לחומה". רבי יוחנן אמר: חוץ לחומת בית פאני – ויש דעות שונות בענין "בית פאני". מכל מקום לפי רוב המפרשים הכוונה היא: חוץ לחומת ירושלים. ברם, הרמב"ם גורס: בית בני (מלשון "פת-בני"). והוא מבאר, שהיה זה מקום מיוחד לאפיית מנחות, מחוץ לחומת הר הבית וקרוב אליו (עיי' פירוש המשניות להרמב"ם). – וריש לקיש אמר: חוץ לחומת עזרה, לא קדש הלחם – שאין הלחם מתקדש אלא בשחיטת הזבח, והואיל ובשעת השחיטה היה הלחם במקום שאסור לאכלו, לפיכך לא נתקדש. שחטה – את התודה, עד שלא קרמו בתנור – קודם שעלה קרום על הלחמים, שעדיין אינם קרואים לחם אלא עיסה, ואפילו קרמו פלן – כל הלחמים, חוץ מאחד מהן – שלא קרם, לא קדש הלחם – אפילו אלה שקרמו כבר. שחטה – את התודה, על מנת לאכול מבשרה או להקטיר מאימוריה חוץ לחומה, וחוץ למקומה – או חוץ למקומה, קדש הלחם – ונעשה פיגול או פסול (עיי' לעיל ב, ג). שחטה ונמצאת טריפה – כגון שמצאו נקב בריאתה, לא קדש הלחם – שפסולו קודם שחטה הוא. שחטה ונמצאת בעלת מום – בגמרא מבאר שמדובר כאן במום שאינו ניכר, כגון בדוקין שבעין, רבי אליעזר

~ יום רביעי ~

באור משנה ב

כשנתחנך אהרן ובניו לכהונה, במשך שבעת ימי המילואים, כתוב בתורה (ויקרא ח, כב-כז): "ויקרב את האיל השני איל המילואים... ויקח את החלב ואת האלהי ואת כל החלב אשר על הקרב... ואת שוק הימין. ומסל המצות אשר לפני ה' לקח חלות מצה אחת וחלות לחם ששון אחת ורקיק אחד וישם על החלבים ועל שוק הימין. ויתן את הכל על כפי אהרן ועל כפי בניו ויגף אותם ונגופה..." – מכאן שהביאו חלות עט איל המילואים. כן מוצאים אנו בנזיר שהביא ביום מלאות נזירותו חלות ורקיקים (במדבר ו, טו). משנתנו באה ללמד בדבר שיעור הסולת לחלות של המילואים והנזירות.

המלואים – הלחמים שהביאו עם איל המילואים, כמבואר לעיל, **היו באים במצח שבתודה** – שלושה מינים של מצה כמו בתודה, דהיינו: **חלות ורקיקים ורבוכה** – כמבואר במשנה הקודמת. ברם, חמץ לא היה בהם. **הנזירות** – לחמי נזיר, היתה באה שתי ידות במצח שבתודה – שני חלקים של מיני המצה שבתודה, דהיינו: **חלות ורקיקים** – עשר חלות מצות ועשרה רקיקי מצות, ואין בה רבוכה – אין בה חלות מסולת מורבכת. נמצאו עשרה קבים ירושלמיות – היו באים ללחמי נזיר, חמישה קבים לחלות מצות וחמישה קבים לרקיקי מצות, שהן ששה עשרונות ועדוין – לפי המידה המדברית, שכן שלושה עשרונות ושליש עישרון באו לכל מין, כפי שלמדנו במשנה הקודמת; נמצאו לשני המינים של לחמי הנזיר ששה עשרונות ושני "ועדוין" (פנמויים "ועוד"). דהיינו שני שלישי עישרון. ומפלן – מכל מין ומין שבלחמי התודה, היתה נוטל – הכהן, אחד מעשרה תרומה – דהיינו חלה אחת מכל מין, שנאמר בתורה: "והקריב ממנו אחד מפל-קרנן תרומה לה'", – ודרשו: "אחד", שלא יטל פרום – שלא יטול הכהן שבור אלא שלם, דהיינו חלה שלמה; "מפל-קרנן", שיהיו כל הקרבנות שוין – שכל המינים יהיו שווים, דהיינו עשר חלות לכל מין, ושלא

שְׁחִטָה שְׁלֵא לְשִׁמָּה, וְכֵן אֵיל הַמְּלוּאִים, וְכֵן שְׁנֵי כִבְשֵׁי עֶצְרַת שֶׁשְּׁחָטָן שְׁלֵא לְשִׁמָּן – לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם.
 ד' נִסְכִּים שֶׁקָּדְשׁוּ בְּכָלִי וְנִמְצָא הִזְבַּח פָּסוּל: אִם יֵשׁ שֵׁם זֶבַח אֲחֵר – יִקְרְבוּ עִמּוֹ; וְאִם לֹא – יִפְסְלוּ בְּלִינָה. וְלֹד
 תוֹדָה וְתַמְרוּתָהּ, וְהַמִּפְרִישׁ תוֹדָתוֹ וְאֶבְדָּהּ וְהַפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ – אֵינָן מְעוּנִים לֶחֶם, שְׁנֵאמַר (ויקרא י, יב): "וְהִקְרִיב
 עֲלֵיזְבַּח הַתּוֹדָה"; הַתּוֹדָה מְעוּנָה לֶחֶם, לֹא וְלֹדָה, וְלֹא חֲלִיפָתָהּ, וְלֹא תַמְרוּתָהּ מְעוּנִין לֶחֶם.
 ה' הָאֹמֵר: הֲרִי עָלִי תוֹדָה – יָבִיא הִיא וְלַחְמָה מִן הַחֲלִין. תוֹדָה מִן הַחֲלִין וְלַחְמָה מִן הַמַּעֲשֵׂר – יָבִיא לַחְמָה

פירוש ברטנורא

ר' אליעזר דאם עליו לא ירדו הואיל ואין מומן ניכר, הלכך קדש הלחם. ואין הלכה כר' אליעזר: שלא לשמה. לא קדש הלחם, דכתיב (ויקרא יז) על חלות לחם חמין וקרבן קרבנו על זבח תודת שלמיו, על זבח שנובח לשם תודת שלמיו: וכן איל המלוואים. לפי שהן היו תחלה לכל הקרבנות נקט איל המלוואים. והוא הדין לאל נזיר, דמלוואים כקרבן יחיד הן חשובים:

ד' נסכים שקדשו בכלי. לאו דוקא בכלי. שאין נסכים מתקדשים ליפסל ביוצא ובלגינה ואע"פ שקדשו בכלי, אלא בשחיטת הזבח, דכתיב זבח ונסכים, הנסכים תלוים בזבח: ונמצא הזבח פסול. שנפסל בזריקה. דאילו בשחיטה נפסל, לא קדשו נסכים: אם יש שם זבח אחר וקרבו עמו. בנסכים של צבור מוקמין לה למתניתין, משום דלכ כ"ד מתנה עליהם, אם הוצרכו לזבח זה הוצרכו ואם לאו יהיו לזבח אחר. אבל בנסכים של יחיד אין כשרים לזבח אחר. ואפילו נסכים של צבור אין קרבים עם זבח אחר אלא "כ" היה אותו זבח כשנפסל הזבח הראשון, אבל אם לא היה זבח בשעה שנפסל הזבח הראשון, אין קרבים עם הזבח האחר. ומתניתין חסורי מחסרה והכי קתני, וקרבו עמו. במה דברים אמורים שיהיה זבח זכות באותה שעה, אבל אם לא היה זבח זכות באותה שעה נעשה כמו שנפסלו בלינה ופסולים. והכי מפרשא מתניתין בגמרא. וכל זמן שלא נתקדשו נסכים בכלי אע"פ שנשחט הזבח יכולים להקריב נסכים אפילו אחר כמה ימים, דקו"ל מביא אדם קרבנו היום ונסכו אפילו אחר כמה ימים, בין נסכים של יחיד בין נסכים של צבור. וכן מצורע מביא אשמו היום ולוג שמן שלו לאחר כמה ימים: ולד תודה. שהפריש תודה מעוברת וילדה: וכן המפריש תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה אינה מְעוּנָה לֶחֶם. הראשונה, אם נמצאת לאחר הקרבת שניה. וכן שניה אם נמצאת הראשונה קודם הקרבתה והקריב ראשונה, שוב אין השניה מְעוּנָה לֶחֶם: חליפתה. היינו המפריש תודה ואבדה והפריש אחרת תחתיה: כגון שעומדת בעין ואומר זו תמורת זו, וכתיב (ויקרא י"ז) והיה הוא ותמורתו יהיה קודש: **ה' יביא היא ולחמה מן החולין.** ולא מן המעשר. דכיון דאמר הרי עלי ליה דבר שבחובה, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין: **ואם אמר הרי עלי תודה מן החולין ולחמה מן המעשר יביא היא ולחמה מן החולין.** דלחם נגזר אחר תודה, וכיון דאמר הרי עלי תודה מן החולין בעל כרחיה איחייב

משניות מבוארות – קהתי

– או שהמיר את התודה בבהמת חולין, שאמר: זו תמורת תודה זו, שהדין הוא ששתייהן קדושות, והמפריש תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה – ואחר כך נמצאה הראשונה, אינן מְעוּנִים לֶחֶם – הולד, או התמורה, או התודה שבאדה ונמצאה לאחר שהקריב את השנייה שהפריש תחתיה, או זו שהפריש תחתיה, אם נמצאה הראשונה קודם הקרבתה, והקריב הראשונה – כל הקרבנות הללו אינם מְעוּנִים לֶחֶם, שְׁנֵאמַר: "וְהִקְרִיב עֲלֵיזְבַּח הַתּוֹדָה" – ודרשו מכאן: **הַתּוֹדָה מְעוּנָה לֶחֶם, לֹא וְלֹדָה – של התודה, וְלֹא חֲלִיפָתָהּ** – היינו המפריש תודה ואבדה והפריש אחרת תחתיה, כמבואר לעיל, **וְלֹא תַמְרוּתָהּ** – כמבואר לעיל, **מְעוּנִין לֶחֶם** – כלומר התודה עצמה מְעוּנָה לֶחֶם ולא כל אלו מְעוּנִים לֶחֶם.

אומר: קדש – הלחם, שסובר רבי אליעזר, הואיל והמום אינו ניכר, הרי דינו שאם עלה למזבח לא ירד, הלכך מקדש את הלחם. **וְהַכִּמְסִים אֹמְקִים: לֹא קָדַשׁ** – שהואיל ולכתחילה אין קרבן זה עולה למזבח, לפיכך אינו מקדש את הלחם. **שְׁחִטָה שְׁלֵא לְשִׁמָּה** – שלא לשם תודה אלא לשם קרבן אחר, וְכֵן אֵיל הַמְּלוּאִים – שהביאו כשנתחנכו אהרן ובניו לכהונה, כפי שבאורנו בהקדמה למשנה הקודמת, **וְכֵן שְׁנֵי כִבְשֵׁי עֶצְרַת שֶׁשְּׁחָטָן שְׁלֵא לְשִׁמָּן** – אלא לשם קרבן אחר, **לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם** – שכן בתורה כתוב (ויקרא יז, ג): "על חלות לחם חמין וקרבן קרבנו על זבח תודת שלמיו", ודרשו: על זבח שנובח לשם תודת שלמיו; ולמדים מתודה גם איל המלוואים ושני כבשי עצרת, שבכל אלו אם שחטן שלא לשמן לא קדש הלחם.

~ יום חמישי ~

באור משנה ד

נסכים – הבאים עם קרבן עולה או שלמים, שֶׁקָּדְשׁוּ בְּכָלִי – דהיינו שהיו בכלי שרת ונתקדשו בשעת שחיטת הזבח, וְנִמְצָא הִזְבַּח פָּסוּל – כגון שנפסל בזריקת דמו (אבל לא נפסל בשחיטה, שאילו נפסל בשחיטה, לא קדשו נסכים). **אם יש שם זבח אחר** – הזקוק לנסכים, **יִקְרְבוּ עִמּוֹ** – הנסכים הללו. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בנסכים של קרבן ציבור, שלב בית דין מתנה עליהם, שאם ייפסל הזבח, יקרבו עם זבח אחר; אבל בנסכים של קרבן יחיד, אם נפסל הזבח, אין הנסכים כשרים לזבח אחר. ואפילו בנסכים של קרבן ציבור אין הנסכים קרבים עם זבח אחר, אלא אם כן היה כבר אותו זבח זכות בשעה שנפסל הזבח הראשון; **וְאִם לֹא** – אם לא היה זבח זכות בשעה שנפסל הזבח הראשון, יִפְסְלוּ בְּלִינָה – יניחו אותם עד שיפסלו בלינה ויצאו לבית השריפה. ויש מפרשים (לפי הגמרא): נעשו כמו שנפסלו בלינה ויישרפו (רמב"ם; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב", דיבור המתחיל "נסכים שקדשו בכלי" ברם, אם לא נתקדשו הנסכים בכלי, אף על פי שנשחט הזבח, יכולים להקריב נסכים אפילו אחר כמה ימים, בין בנסכים של קרבן ציבור ובין בנסכים של קרבן יחיד. **וְלֹד תוֹדָה** – שגולד מבהמה שהוקדשה לקרבן תודה, ותַמְרוּתָהּ

באור משנה ה

הפודה פירות מעשר שני בכסף, צריך להעלות את הכסף לירושלים ולהוציאו שם לצרכי אכילה ושתייה בלבד, כמו שכתוב (דברים יד, כז): "ונתתה הכסף בכל אשר תאוו נפשך בבקר ובצאן ובבין ושכר, ובכל אשר תשאלך נפשך, ואכלת שם לפני ה' אלהיך". ודין הוא שלוקחים ממעות מעשר-שני בהמות לשלמי נדבה, שבשרם נאכל לבעלים, אבל אסור לקנות בהן קרבן חובה, ואפילו קרבן שבשרו נאכל לבעלים, שכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, ולא מן המעשר, כפי שיבואר במשנה הבאה. משנתנו דנה בהבאת תודה ולחמה ממעות מעשר שני.

האומר: הרי עלי תודה – היינו שנדר להביא קרבן תודה, **יביא היא ולחמה מן החולין** – צריך הנזיר להביא את התודה ולחמה מן החולין, ואסור לו להביאם ממעשר שני, שהואיל ואמר "הרי עלי", הרי זה דבר שבחובה, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, כמו שהזכרנו לעיל. האומר: הרי עלי תודה מן החולין וְלַחְמָה מִן הַמַּעֲשֵׂר – ממעשר שני, **יביא לחמה מן החולין** – חייב להביא גם לחמה מן החולין, שהלחם נגזר אחר התודה, וכיון שנדר תודה מן החולין הרי נתחייב ממילא בלחם; הלכך מה שחזר ואמר "ולחמה מן המעשר" אינו מועיל. ואם אמר: הרי עלי תודה מן המעשר וְלַחְמָה מִן הַחֲלִין – הואיל ואמר בתחילה שיביא את התודה ממעות מעשר שני, **יביא** – כמו שנדר, דהיינו התודה מן המעשר והלחם מן החולין; ורשאי הוא להביא שניהם מן החולין.

מן החלין. תודה מן המעשר ולחמה מן החלין – יביא. התודה היא ולחמה מן המעשר – יביא. ולא יביא מחטי מעשר שני, אלא ממעות מעשר שני.

ו מנין לאומר: הרי עלי תודה – לא יביא אלא מן החלין? שנאמר (דברים טו, ב): "וּבְחֶקֶת פֶּסַח לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ צֵאן וּבִקֵּר" – והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם בן למה נאמר "צאן ובקר"? אלא להקיש כל הבא מן הבקר ומן הצאן לפסח: מה הפסח שהוא בא בחובה, אינו בא אלא מן החלין, אף כל דבר שהוא בא בחובה, לא יבוא אלא מן החלין; לפיכך, האומר: הרי עלי תודה, הרי עלי שלמים, הואיל והם באים חובה – לא יבואו אלא מן החלין. והנסקים בכל מקום, לא יבואו אלא מן החלין.

פ ר ק ש מ י נ י

א כל קרבנות הצבור והיחיד באים מן הארץ, ומחוצה לארץ, מן החדש, ומן הישן, חוץ מן העמר ושתי הלחם, שאינן באים אלא מן החדש ומן הארץ. וכל אינן באים אלא מן המבחר. ואיזהו מבחר? מכבש ומזוניחה אלפא

פירוש ברטנורא

ליה בלחם, הלכך האי דמהדר ואמר לחמה מן המעשר לאו כלום הוא: תודה מן המעשר ולחמה מן החולין יביא. כלומר יביא כמו שגדר. ולא חובה, דכל שכן אם יביא שניהם מן החולין דשפיר עבד. אלא אם רצה להביא כמו שגדר יביא: ולא יביא הלחם מחטי מעשר שני עצמו. דלחם דומיא דשלמים בעינן, מה שלמים ממעות מעשר שני ולא ממעשר שני עצמו, אף לחם כן:

ו מה פסח שהוא בא בחובה אינו בא אלא מן החולין. דפסח מצרים לא בא אלא מן החולין, שעדיין לא היתה להם שום תבואת מעשר שני שאין מעשר אלא מושבנכו לארץ, ומה פסח מצרים לא בא אלא מן החולין אף פסח דורות אינו בא אלא מן החולין, שהרי הוא אומר (שמות י"ג) ועברת את העבודה הזאת בחודש הזה, שיהו כל עבודת החדש הזה כזה של מצרים: אף כל דבר שבחובה נמי כו'. לפיכך, האומר הרי עלי תודה או שלמים הואיל והן באים חובה דקאמר הרי עלי, לא יביא אלא מן החולין: והנסקים. אפילו אמר הרי עלי להביא ממעשר, לא יביא אלא מן החולין. דכי שרא רחמנא לאתויי שלמים ממעשר הני מילי שלמים גופיהו דבני אבילה נינהו, אבל נסכים דכליל הם לא יביאו מן המעשר:

ח א כל קרבנות. מן החדש ומן הישן. במנחות קאמר: שאינן באים אלא מן החדש. בעומר כתיב (ויקרא כ"ג) מנחה חדשה, ובשתי הלחם כתיב (שמות ל"ד) בכורי קציר חטים: ומן הארץ. בעומר כתיב (ויקרא כ"ג) כי תבואו אל הארץ וגו' וקצרתם את קצירה, ובשתי הלחם כתיב (שם) ממושבותיכם תביאו להם: מכבש וזוניחה. שמות של מקומות הן: אלפא לסלת. סולת שלהן ראשון ומובחר לכל הסלתות. כאל"ף זו שהיא ראשונה לכל האותיות:

משניות מבוארות – קהתי

בא בחובה, לא יבוא אלא מן החלין; לפיכך, האומר: הרי עלי תודה, הרי עלי שלמים – שגדר תודה או שלמים, הואיל והם באים חובה – שהרי התחייב בנדר להביאם, לא יבואו אלא מן החלין – ולא ממעות מעשר שני. והנסקים – הבאים עם קרבן שלמים, בכל מקום – אפילו אומר: הרי עלי תודה או שלמים מן המעשר, שרשאי הוא להביאם ממעות מעשר שני, כמו שלמדנו במשנה הקודמת, מכל מקום נסכים לא יבואו אלא מן החלין – ולא ממעות מעשר שני, שלא התירה התורה להביא ממעות מעשר שני אלא שלמים שבשרם נאכל לבעלים, אבל הנסכים, הואיל ואינם נאכלים אלא קרבים כולם על המזבח, אסור להביאם ממעות מעשר שני, שאין קונים במעות מעשר שני אלא צרכי אכילה ושתייה בלבד, כמו שהבאנו בהקדמה לבורר המשנה הקודמת.

ב א ו ר מ ש נ ה א

כל קרבנות הצבור והיחיד באים מן הארץ, ומחוצה לארץ – כלומר כל המנחות באות בין מתבואת ארץ ישראל ובין מתבואה שגדלה בחוץ לארץ, מן החדש, ומן הישן – בין מן התבואה החדשה ובין מן התבואה הישנה, חוץ מן העמר ושתי הלחם, שאינן באים אלא מן החדש ומן הארץ – שכן בעומר כתיב (ויקרא כ"ג, י) כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה, והבאתם את עומר ראשית קצירכם... ובשתי הלחם כתיב (שם, שם, טז-יז): "עד ממחרת השבת השביעית תספור חמישים יום, והקרבתם מנחה חדשה לה'. ממושבותיכם תביאו להם תנופה..." וכל המנחות, אינן באים אלא מן המבחר – שנאמר (דברים יב, יא): "וכל מבחר נדירכם". ואיזהו מבחר – איזה הסולת ואיזה השמן למנחות שהם מן המובחר? מכבש – יש סוברים שזוהי העיר מנכוש. הנזכרת בספר שמואל א פרק יג, ומזוניחה – יש גורסים: וזנוחה, וסוברים שזוהי העיר זנוח שבשפלת יהודה, הנזכרת בספר יהושע (טו, לד), אלפא לסלת –

ואם אמר: הרי עלי התודה היא ולחמה מן המעשר – שגדר במפורש, להביא תודה ולחמה ממעשר שני, יביא – כמו שגדר, שניהם מן המעשר, ואף בכגון זה רשאי הוא להביא שניהם מן החולין, אלא שאם רצה להביא כמו שגדר יביא. ולא יביא – את הלחם, מחטי מעשר שני – עצמו, אלא ממעות מעשר שני – שיקח בהן סולת ויביא לחמי התודה, שדינם כקרבן שלמים של נדבה, מה שלמים ממעות מעשר שני ולא ממעשר שני עצמו, שהרי אין מעשר שני בבהמות, אף לחם כן.

~ יום ששי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד את מקור ההלכה שהבאנו שם, שכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין.

מנין לאומר: הרי עלי תודה – לא יביא אלא מן החלין – כמו ששנינו במשנה הקודמת? שנאמר: "וּבְחֶקֶת פֶּסַח לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ צֵאן וּבִקֵּר" – ונשאלת השאלה: והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים – כמו שכתוב (שמות יב, ה): "שה תמים וזכר בן שנה יהיה לכם, מן הכבשים ומן העזים תקחו", אם בן למה נאמר "צאן ובקר" – בפסוק הנזכר למעלה? אלא להקיש כל הבא מן הבקר ומן הצאן לפסח – שכל קרבן חובה דינו כקרבן פסח, מה הפסח שהוא בא בחובה, אינו בא אלא מן החלין – שהפסח הראשון במצרים לא בא אלא מן החולין, שעדיין לא היו נוהגים דיני מעשר שני עד שבאו לארץ, ולמדים פסח דורות מפסח מצרים, שכן כתיב (שמות יג, ה): "ועברת את העבודה הזאת בחודש הזה", ודורשים: "בחודש הזה" – שיהיו כל עבודות חודש זה כזה (של מצרים), ומכאן שכשם שפסח מצרים לא בא אלא מן החולין, כך פסח דורות אינו בא אלא מן החולין; ומה קרבן פסח, שהוא קרבן חובה, אינו בא אלא מן החולין, אף כל דבר שהוא

לסלח. שְׁנִיָּה לָהֶם חֲפָרִים בִּבְקָעָה. כָּל הָאֲרָצוֹת הָיוּ כְּשֵׁרוֹת, אֲלָא מִכָּאן הָיוּ מְבִיאִים.
ב אֵין מְבִיאִין, לֹא מִבֵּית הַזִּבְלִים, וְלֹא מִבֵּית הַשְּׁלָחִים, וְלֹא מִבֵּית הָאֵילָן; וְאִם הָבִיא – כִּשְׁר. בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה?
 נִרְה שְׁנָה רִאשׁוֹנָה, וּבִשְׁנִיָּה זֹרְעָה קֶדֶם לִפְסַח שְׁבָעִים יוֹם, וְהִיא עוֹשֶׂה סֵלֶת מְרֻבָּה. בִּיצֵד הוּא בּוֹדֵק? הַגִּזְבֵּר
 מְכַנִּים אֶת יָדוֹ לְתוֹכָהּ; עֲלָה בָּהּ אֶבֶק – פְּסוּלָה, עַד שִׁנְיָפְנָה. וְאִם הִתְלַיעָה – פְּסוּלָה.
ג תְּקוּעָה אֲלֶפָא לְשִׁמּוֹן. אֲבָא שְׂאוּל אָמַר: שְׁנִיָּה לָהּ רִגְבַּ בְּעֵבֶר הִירְדָן. כָּל הָאֲרָצוֹת הָיוּ כְּשֵׁרוֹת, אֲלָא מִכָּאן הָיוּ
 מְבִיאִין. אֵין מְבִיאִין, לֹא מִבֵּית הַזִּבְלִים, וְלֹא מִבֵּית הַשְּׁלָחִים, וְלֹא מִמָּה שֶׁנִּזְרַע בֵּינֵיהֶם; וְאִם הָבִיא – כִּשְׁר. אֵין
 מְבִיאִין אֲנֶפְקָנוֹן; וְאִם הָבִיא – פְּסוּל. אֵין מְבִיאִין מִן הַגִּרְגָּרִים שֶׁנִּשְׁרִי בָּמֵים, וְלֹא מִן הַכְּבוֹשִׁים, וְלֹא מִן הַשְּׁלֹקִין;
 וְאִם הָבִיא – פְּסוּל.

פירוש ברטנורא

אלפא. זו אל"ף בלשון יוני: שנייה לחן. קרובה סלחה להיות משוכחת כסולת מכמס וזניחה: **חפריים בבקעה.** שתי חפרים הן, אחת בהר ואחת בבקעה, ואותה שבבקעה היא ססולת שלה משוכחת: **כל הארצות.** של ארץ ישראל היו כשרות, אלא שמכאן היו מביאים:
ב אין מביאין. עומר ושתי הלחם: לא מבית הזבלים. משדה שצריכה לזבל, דשמו לא נודבלה כל צרכה ונמצאו פירותיה כחושים. אי נמי, לפי שהזבל מכאיש ומפסיד טעם הפרי: ולא מבית השלחים. ארץ צמאה למים שפירותיה כחושיין; לא מבית האילן. מתבואה שבין האילנות. שהאילנות הגדלים שם יונקים הקרקע ומכחישים הזרעים: נרה. חורש. לשון גידול לכן ניר (וימיה ד'): **ובשניה זורעה.** בגמרא מסיק, דשנה ראשונה הוא גר כולה וזרע חציה ומניח חציה ניר. וכן בשניה חורשה כולה וזרע חציה שלא זרע אשתקד, והחצי שזרע אשתקד מניחו ניר. וכן בכל שנה זרע ניר של אשתקד: **ביצד בודק.** הסולת אם מנופה כל צרכו אם לאו: **עלה בידו אבק.** קמח דק, גרוע הוא: **עד שיניפנה.** בנפה לעבוד האבק דק שנשאר בה: **ואם התלעעה.** הסולת או החמטה: **פסולה.** והוא שהתלעעה ברובה. וילפינן לה לקמן סוף פרקין מדרבנן (כ"ה במדבר כ"ה) תמימים יהיו לכם ומנחתם. תמימים יהיו לכם ונסכיהם. שיהיו ג'כ המנחות והנסכים תמימים:

ג תקועה. עיר ששמה תקועה כדרכיה (שמואל ב' י"ד) וישלח יואב תקועה: **אלפא לשמן.** השמן שלה ראשון ומובחר לשמנים. כאל"ף זו שהיא ראשונה לאותיות: **אנפיקנון.** שמן העשוי מזיתים שלא הביאו שליש בשולן, והוא מר מאד: **שנשרי במים.** שהמים מקלקלים את השמן:

משניות מבוארות – קהתי

את הסולת למנחות, **מכנים את ידו לתוכה** – לתוך הסולת, ואם כשהוציא את היד **עלה בה אבק** – קמח דק, **פסולה** – למנחות, **עד שיניפנה** – בנפה דקה, כדי להוציא על ידה את האבק הדק מהסולת. **ואם התלעעה** – שנמצאו תולעים בסולת או בחיטה, **פסולה** – למנחות, שכתוב במנחת נסכים (במדבר כח): "תמימים יהיו לכם ומנחתם", "תמימים יהיו לכם ונסכיהם" – שיהיו גם המנחות והנסכים "תמימים", דהיינו בתכלית השלמות במיניהם (רמב"ם).

באור משנה ג

משנתנו דנה בענין טיב השמן למנחות.

תקועה – היא תקוע הנזכרת בספר שמואל ב' (יד, ב): "וישלח יואב תקועה", **אלפא לשמן** – השמן שלה ראשון, דהיינו המובחר ביותר. **אבא שאוּל אומר: שנייה לה** – השנייה לתקוע בטיב השמן, **רגב בעבר הירדן** – יש סוברים, שזה "חבל ארנוב" הנזכר בתורה (דברים ג, ז). **כל הארצות היו כשרות** – כלומר מותר להביא שמן למנחות גם ממקומות אחרים, **אלא מכאן** – מהמקומות הנזכרים למעלה, **היו מביאין** – לפי ששמנם מובחר. **אין מביאין** – שמן למנחות, **לא מבית הזבלים** – משדה שצריכה לזבל, **ולא מבית השלחים** – משדה שצריכה השקאה בידים, כמבואר הטעם במשנה הקודמת, **ולא ממה שניזרע ביניהם** – מזיתים שנוזעו זרעים ביניהם, לפי שהזרעים מכחישים את הקרקע. **ואם הביא** – שמן מאחד המקומות הללו, **כִּשְׁר** – השמן למנחה. **אין מביאין אנפיקנון** – שמן מזיתים שלא נבשלו כל צרכם. **ואם הביא** – שמן זה, **פסול** – למנחה. **אין מביאין מן הגרגרים שנישרו במים** – יש מפרשים, שאין מביאים שמן לא מן הגרגרים של זיתים שנפלו, ולא מן הזיתים שנישרו במים (עיין "תוספות יום טוב"); ויש מפרשים, שהכוונה כאן לדבר אחד, דהיינו לגרגרי זיתים שאין מוציאים שמנם אלא אם כן נישרו במים תחילה, והמים מקלקלים השמן (רש"י). **ולא מן הכבושים** – מזיתים הכבושים במלח ובחומץ, **ולא מן השלוקין** – דהיינו המבושלים קצת או הרבה. **ואם הביא** – מן השמנים הללו, **פסול** – השמן למנחה.

שני המקומות הללו הם "אלפא", היינו הראשונים במעלה לסולת, שסולתם היא מובחרת ביותר ("אלפא" – האות הראשונה בשפה היוונית). **שנייה להם** – בטיב הסולת שלה, **חפריים בבקעה** – יש גורסים: עפריים, וסוברים שזו העיר הנזכרת בספר דברי הימים ב' (יג, יט): "וירדה אביה אחרי ירבעם וילכד ממנו ערים את בית אלו... ואת עופרין ובנותיה"; ושתי עפריים היו: אחת בהר ואחת בבקעה, וזו שבבקעה סולתה משוכחת (**רשי**; **תוספות**). ואלו שגורסים "חפריים" סוברים, שזו העיר חפריים שבנחלת יששכר הנזכרת בספר יהושע (יט, יט). **כל הארצות היו כשרות** – מותר להביא סולת למנחות מכל המקומות שבארץ ישראל (**רשי**). **אלא מכאן היו מביאים** – מהמקומות שנזכרו למעלה, לפי שסולתם משוכחת ומובחרת.

~ שבת קודש ~

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא עוסקת בענין הסולת למנחות.
אין מביאין – סולת למנחות, **לא מבית הזבלים** – משדה כחושה שצריכה לזבל, שמה לא נודבלה כראוי, ונמצאת תבואתה גרועה; או מפני שהזבל מקלקל טעם הפירות (**רשי**); **ולא מבית השלחים** – משדה שזקוקה להשקאה בידי אדם ואינה מסתפקת במי גשמים, שמתוך כך פירותיה כחושים; **ולא מבית האילן** – משדה שנוטעים בה גם אילנות, לפי שהאילנות מכחישים את הקרקע; **ואם הביא** – סולת מאחת השדות הללו, **כִּשְׁר** – שאף סולת זו כשרה למנחות. **ביצד הוא עושה** – לשדהו שתוציא סולת משוכחת? **נרה שנה ראשונה** – חורש את השדה שנה ראשונה, **ובשנייה** – **זורעה קדם לפסח שבועים יום** – שהוא זמן הזריעה; בגמרא מבואר, שבשנה ראשונה חורש אותה כולה וזרע חציה ומניח חציה ניר, ובשנה השנייה שוב חורשה כולה וזרע את חציה השני שלא זרע אשתקד, והחצי שזרע אשתקד מניחו ניר, וכן בכל שנה ושנה אינו זרע אלא חציה, שלא זרעו אשתקד, **והיא עושה סלית מרובה** – שעל ידי כך מוציאה השדה יכול משוכחת. **ביצד הוא בודק** – את הסולת אם מנופה היא כל צרכה? **הגזבר** – של בית המקדש, שקונה

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

דף סא עמוד ב. עוד בענין שני היצרים שבאדם: **תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אָמַר, צְדִיקִים, יֵצֵר טוֹב שׁוֹפְטָן** – מושל בהם ומנהיג אותם, **שְׁנַאמֶר** בדור המלך שהיה צדיק **וְלִבִּי חָלַל בְּקֶרְבִּי** (תהלים קט כב), ונדרש 'חלל' מלשון מת, כלומר, יצר הרע שבלבי נחשב כמת, מפני שאני מתגבר עליו ואינו יכול להסיתני. **והַרְשָׁעִים, יֵצֵר רָע שׁוֹפְטָן** – מושל בהם ומנהיג אותם, **שְׁנַאמֶר** על ידי דוד (שם לו ב) **נָאֵם פֶּשַׁע לְרָשָׁע, בְּקֶרֶב לִבִּי, אֵין פֶּחַד אֱלֹהִים לְגַגֵּד עֵינָיו**, כלומר, חושב אני בקרב לבי ואומר, שהפשע [יֵצֵר הרע] נואם ואומר לרשע שיחדל מלפחד מפני הקב"ה. הרי שהיצר הרע מנהיג את הרשע להרחיקו עד שיסור ממנו לגמרי הפחד מיוצרו. **והַכִּינּוּנִים** – אלו שאינם צדיקים גמורים, **זֶה וְזֶה שׁוֹפְטָן** – לפעמים היצר הטוב מנהיגם ולפעמים היצר הרע, **שְׁנַאמֶר** (שם קט לא) **כִּי יַעֲמֹד לִימִין אֲבִינוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטֵי נַפְשׁוֹ**, ומשמע מלשון רבים

שופטן. על מניעת איזה מצוה: **שופטן**. יורד ומסטין ועולה ומרגיז כו': **חלל**. היצ"הר הרי הוא כמת שיש בידי לכופו ואין שולט בו אלא יצ"ט והוא שופטני: **פשע**. יצ"הר אומר לרשע אל תהי פחד אלהי' אלמ' יצ"הר שופטו עד שמרחיקו שאין לו פחד מיוצרו: **משופטי**. ב' שופטים: **לא שביק**. אם אתה בינוני משוי' לכולי עלמא רשעים: **ידע כו'**. אם מושכו לבית המדרש ומתפוצץ ונימוח הוא צדיק ואם לאו הוא רשע:

שבתיבת 'שופטי', שיש לאדם זה שני שופטים לנפשו, היצר הטוב והיצר הרע, והקב"ה עומד לימינו להושיע. **אָמַר (רְבָא) [רַבְה], כְּגוֹן אָנוּ נֹחֲשִׁים לְכִינּוּנִים. אָמַר לִיה אֲבִי תַלְמִידוֹ, אִם כֵּן, לֹא שְׂבִיק מֶרַחְי לְכָל בְּרִיתָה** – הרב לא משאיר לכל הבריות זכות לחיות. כי אם אפילו רבה אינו נחשב צדיק גמור, נמצא שאין צדיק גמור בעולם, ואיך יוכל העולם להתקיים.

מימרות נוספות בענין צדיקים ורשעים: **וְאָמַר רְבָא, לֹא אִיבְרִי עֲלָמָא אֱלָא לְרָשָׁעִי גְמֹרִי אוּ לְצַדִּיקִי גְמֹרִי** – לא נבראו טובות ותענוגי העולם הזה והעולם הבא אלא לצורכם של רשעים גמורים או צדיקים גמורים. כי הנאות העולם הזה מיועדות לרשעים, שאין להם חלק בעולם הבא ואת השכר על מעשים טובים שעשו צריכים ליטול בעולם הזה בלבד, והנאות העולם הבא מיועדות לצדיקים, שאין ברצונם ליהנות מהעולם הזה כלום ונוטלים שכר מצוותיהם בעולם הבא בלבד.

ועוד **אָמַר רְבָא, לִידַע אֵינֶשׁ בְּנַפְשִׁיהּ** – צריך האדם לבחון עצמו ולדעת אם צדיק גמור הוא, אם לאו – או שאינו צדיק גמור.

אָמַר רַב, לֹא אִיבְרִי עֲלָמָא – לא נבראו טובות ותענוגי העולם הזה והעולם הבא אלא לצורך **אֲחָאב בֶּן עֲמֹרִי וְלִרְבִּי חֲנִינָא בֶּן דְּוֹסָא**. שכן **לְאֲחָאב בֶּן עֲמֹרִי** שהיה רשע גמור, ברא הקב"ה את טובות הָעוֹלָם הַזֶּה לשלם לו שכר על מעשים טובים שעשה, וְלִרְבִּי חֲנִינָא בֶּן דְּוֹסָא שהיה צדיק גמור, ברא הקב"ה את טובות הָעוֹלָם הַבָּא לשלם לו בו את כל שכר מצוותיו.

שנינו במשנה: נאמר (דברים ו ה) **וְאֶהְבֶּתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ**, והמשנה לומדת מכאן שחייב למסור נפשו וכל ממונו על אהבת ה'.

הגמרא מביאה ברייתא בענין פירושו של פסוק זה: **תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, אִם נֹאמֶר (שם) 'בְּכָל נַפְשְׁךָ' לְמַה נֹאמֶר גַּם 'בְּכָל מְאֹדְךָ', וְאִם נֹאמֶר 'בְּכָל מְאֹדְךָ' לְמַה נֹאמֶר גַּם 'בְּכָל נַפְשְׁךָ', הרי מן הראוי שתכתוב התורה את הדבר החביב ביותר מבין שניהם, הנפש או הממון, ונלמד בקל וחומר, שאם את החביב עליו ביותר צריך האדם למסור על אהבת ה', כל שכן שצריך למסור גם דבר שהוא פחות חביב עליו. אֱלָא לפיכך הזכיר את שניהם, לומר לך, אִם יֵשׁ לְךָ אָדָם שְׁנוּפּוֹ חָבִיב עָלָיו יוֹתֵר מִמָּמוֹנוֹ, לְכָךְ נֹאמֶר 'בְּכָל נַפְשְׁךָ', וְאִם יֵשׁ לְךָ אָדָם שְׁמָמוֹנוֹ חָבִיב עָלָיו יוֹתֵר מִגּוּפּוֹ, לְכָךְ נֹאמֶר 'בְּכָל מְאֹדְךָ'. ורבי עקיבא אומר, כוונת הכתוב **'בְּכָל נַפְשְׁךָ'**, שצריך לאהוב את ה' אפילו נוטל את נַפְשְׁךָ.**

שם אחד של 'תודה' יש לשתייה. ורב חסדא אמר פסולה, משם
שלשום שלמים ידירה נשחטה בענין - משום שצריך שתשחט לשם
תודת שלמים שלו, שנאמר 'זבח תודת שלמים', ואם נשחטה לשם
תודת חבירו הרי זה שינוי קודש.
מוכיח רבה כשיטתו מדברי הבריייתא: אמר רבה, מנא אמינא לה -
מנין אני אומר ששחיטה לשם תודת חבירו אינה נחשבת לשינוי
קודש, ממנה דתניא, נאמר בקרבן תודה (ויקרא יט טו) 'ובשר זבח תודת
שלמים ביום הקריבו את זבחיו' וגו', אמר חזון אמר משום רבי אליעזר,
'תודת שלמים' בא ללמד, על תודה ששחטה לשם שלמים בשעה,
אבל שלמים שנשחטו לשם תודה פסולים. ואם תשאל מה הוא
ההפך בין זה לזה ומדוע הם חלוקים בדיניהם, תשובת הדבר
היא, תודה קרויה שלמים, ואין שלמים קרוין תודה.
מסיק רבה את ראייתו: משמע מדברי רבי אליעזר שדווקא שחיטת
שלמים לשם תודה פסולה, הא תודה שנשחטה לשם תודה בשעה.
מאי לאו - האם אין לדיק מדברי רבי אליעזר שתודה נשחטה
לשם תודה דתקריב כשירה.
דוחה הגמרא: לא כך יש לדיק מדברי רבי אליעזר, אלא יש לדיק
שתודה שבאה על דבר אחד שנשחטה לשם תודה אחרת ידירה
שבאה על דבר אחר, אין בה משום שינוי קודש וכשירה.
מקשה הגמרא על דחייה זו: אכל אם שחט לשם תודה דתקריב מאי
דינה, וכי יתכן לומר שהיא פסולה, הלא אם כן אדתיג רבי אליעזר
'שלמים לשם תודה פסולה', ליתני - היה לו לשנות ולהשמיענו
שאפילו תודה שנשחטה לשם תודה של חבירו פסולה, וכל שכן
בשלמים שנשחטו לשם תודה שהם פסולים.
ושוב דוחה הגמרא, לעולם אף תודה שנשחטה לשם תודת חבירו
פסולה, אלא ששלמים לשם תודה ידירה איצטריך ליה לרבי אליעזר
להשמיענו שאף הם פסולים. משום שאם היה משמיענו רק בתודה
לשם תודת חבירו שהיא פסולה, סלקא דעתך אמינא - היה עולה
בדעתנו לומר, שכן דתודה קרויה שלמים, שלמים נמי קרוין
'תודה', וכי נשחט להו לשם תודה ליתפשו - ובששחט שלמים לשם
תודה שלו יהיו כשרים, כשם שהשוחט תודה לשם שלמים שלו
כשירה. קא משמע לן - לכן השמיענו רבי אליעזר, שאפילו
שתודה קרויה שלמים, מכל מקום אין שלמים קרויים תודה.
דנה הגמרא בדין חטאת חלב שנשחטה לשם חטאת דם: אמר רבא,
חטאת ששחטה לשם חטאת אחרת, וכגון חטאת שהוקדשה
לכפרת אכילת חלב בשוגג שנשחטה לשם חטאת המכפרת על
אכילת דם, הרי היא בשירה ויוצא בה הבעלים ידי חובתו, ואין בה
משום פסול שלא לשמה. אבל אם נשחטה לשם עולה או לשם
קרבן אחר, הרי היא פסולה משום שינוי קודש.
מפרש רבא את טעמו: מאי טעמא שחטאת חלב לשם חטאת דם
כשירה, משום שמקור דין לשמה בחטאת הוא ממה ש'שחט אותה
לחטאת' אמר רחמנא, והרי אף אם נשחטה לשם כפרת עבירה
אחרת מכל מקום חטאת לשם חטאת נשחטה. ודווקא אם נשחטה
לשם עולה פסולה.
דנה הגמרא באיזה אופן פוסל שינוי בעלים: ואמר רבא, חטאת
ששחטה על מנת לזרוק את דמה שלא לשם הבעלים אלא על מי
שהוא אחר שגם הוא מחוייב חטאת, הרי היא פסולה משום שינוי
בעלים. אבל אם שחטה על מי שמתחייב עולה ואינו מחוייב חטאת,
הרי היא בשירה ואין בה משום שינוי בעלים.
פירש רבא את דבריו: מאי טעמא שדווקא כששוחט לשם אדם
אחר המחוייב חטאת היא פסולה, משום שמקור פסול שינוי בעלים
הוא ממה שנאמר 'ובשר זבחיו', ודרשו עליו ולא על חבירו. ופסול
זה הוא רק כששוחט לשם חבירו שהוא דוחף ידיו - דומה לו,
דהיינו במחוייב בפרה כמותו.
מביאה הגמרא דין נוסף של רבא בענין שינוי בעלים: ואמר רבא,

לדברי רבי שמעון, אין נפדין כבשים אלו כשהם תמימים בלא מום.
אך לדברי חכמים, הרי הם נפדין בעודם תמימין ויוצאים לחולין.
שכן כך קיבל רבי יוחנן שנחלקו רבי שמעון וחכמים בדין כבשים
אלו. שלדעת רבי שמעון אין אומרים שלב בית דין מתנה עליהם
שאם לא יצטרכו לציבור תפקע קדושתם, אלא עדיין קדושת
תמיד עליהם, ועל כן הם קרבים לקיץ המזבח. אך לדעת חכמים
לב בית דין מתנה על כבשים אלו שבאו מהתרומה הישנה, שאם
לא יוכלו להקרבים לתמידי השנה החדשה, לא תחול עליהם
קדושת הגוף של התמיד ויוכלו לפדותם ולהוציאם לחולין.
ומאחר שחולק רבי שמעון על סברת 'לב בית דין מתנה', שוב אי
אפשר לפרש בשיטתו שמכח תנאי בית דין אין חלה הפרשת
השעיר השני שמערב הרגל עד סמוך לשעת הקרבתו ברגל. ואם
כן חזרת הוכחת הגמרא לעיל למקומה, שאם אין השעיר מכפר
על עשה שלאחר הפרשתו, אם הפרישו את שני השעירים בבת
אחת, על מה מכפר השעיר השני.
הגמרא מביאה הוכחה נוספת לכך שעולה מכפרת על עשה
שלאחר הפרשה: ועוד הוכיח לו רב יוסף בריה דרב שמואל לרב
פפא, אפילו אם נדחוק ונאמר שאין השעיר השני קרב אלא באופן
שהפרישו את שני השעירים בזה אחר זה, והשעיר השני בא לכפר
על טומאה שאירעה בין הפרשת הראשון להפרשתו שלו, עדיין
יש להוכיח משאלת רבי ירמיה לרב זירא שעולה מכפרת על עשה
שלאחר הפרשה. דהא נקט מנייה רבי ירמיה מרבי יורא, שני שעירי
חטאת של ציצית שנשחטו בבת אחת, וקבל את דמן בשני כוסות,
דם כל שעיר בכוס בפני עצמה, ונדרק דמו של הראשון, דם השעיר
השני למה הוא בא ונזרק על המזבח. הרי לא היתה שהות בין
שחיטת הראשון לשחיטת השני בכדי שתאירע טומאה בינתיים,
ונמצא שכל הטומאות שאירעו עד לשחיטת השעיר השני כבר
התכפרו בזריקת דמו של השעיר הראשון. והשיבו רב יורא, דם
השעיר השני מכפר על טומאה שאירעה בין [הזריקה של] זה
הראשון לזריקת דמו של זה השני. [ונדרק דמו של שני למה הוא
קריבין]. הרי לנו כי לדעת רב יורא השעיר מכפר אפילו על
טומאה שאירעה לאחר שחיטתו, וכל שכן שהוא מכפר על
טומאה שאירעה לאחר הפרשתו. ואפילו רבי ירמיה שהסתפק
בדבר, עד כאן לא מבעיא ליה ו-לא הסתפק אלא באופן שנשחט
השעיר השני לפני זריקת דמו של הראשון, ונמצא שכל טומאה
שאירעה בין זריקת דם הראשון לזריקת דם השני היא עבירת עשה
דלאחר השחיטה של השני, ומשום כן סבר רבי ירמיה לומר שאין
השני מכפר עליו. אכל על עשה דלאחר ההפרשה של השני לא קא
מבעיא ליה, אלא היה פשוט לו שהוא מכפר עליו.
אמר לו רב פפא, דלמא בדרך אם תימצי לומר קאמר רבי ירמיה את
דבריו, ולעולם הסתפק גם על עשה שלאחר הפרשה. האם מה
שאמר רבי שמעון שהשעיר השני מכפר על טומאה שאירעה בין
זה לזה, הוא רק על טומאה שאירעה קודם הפרשתו של השני, או
גם על טומאה שאירעה לאחר הפרשתו. ואם תרצה לומר
שכוונתו אף על טומאה שאירעה לאחר הפרשתו, עדיין יש
להסתפק האם הוא מכפר אף על טומאה שאירעה בין שחיטתו
לזריקתו. והשיבו רב יורא, שהוא מכפר גם על טומאה שאירעה
לאחר שחיטתו.
הגמרא חזרת לדון בדין משתינו ומביאה מחלוקת אמוראים בדין
שינוי קודש: איתמר, תודה ששחטה לשם תודת חבירו (בשירה), רבה
אמר, הרי היא בשירה ועולה לבעלים לשם חובה, ואין בה משום
פסול שינוי קודש. ורב חסדא אמר, הרי היא פסולה משום שינוי
קודש.
הגמרא מפרשת את סברת מחלוקתם: רבה אמר בשירה, משום
שתודה זו לשם תודה נשחטה, ואפילו שנשחטה לשם תודת חבירו,

1 וטעמא משום דבאין לכפר על [טומאת] מקדש וקדשי כמתניתין דההם וברייא חידש
2 טפי ממתניתין ודא דקתני שתחלתו לא בא אלא לכפר על מזבח החיצון לאפקי שיער
3 הפנימי דבעינן תרתי טומאת מקדש ומזבח החיצון ואף על גב דמשמע הוה דאי לא משום
4 גזירה הוי מקיצין בגופן אפי' במותר חטאות הפנימיות היינו משום דהכי גמירי דמותר
5 חטאות צבור לעולה ורבינו חננאל מפרש כפירוש
6 הערוך וגרסי הוה תניא נמי הכי וקאי אמילתא
7 דרבי יוחנן דאמר דלרבי שמעון מקיצין בהן בגופן
8 הואיל ומעיקרא עולה והשתא עולה אבל לא
9 במותר חטאת בר' ותימה אמאי נטר עד לסוף
10 לדעיל הוה ליה לאתויי: **דלמא** אם תמצא
11 לומר קאמר. ורבי יודא נמי שהשיב נמי לרבי
12 ירמיה על טומאה שאירעה בין כן לו כמו כן אם
13 תמצא לומר קאמר וקושיא ראשונה ומי אית ליה
14 לרבי שמעון לב בית דין מתנה לא חש לתרץ
15 דאיכא למימר דאפשינויה ביה אחר זה ואינו
16 חושש בקושיא דליקו ולימא ליה לקרא בר' תנוד
17 דהכיבא דלית ליה תקנתא ברעיהא אית ליה לרבי
18 שמעון לב בית דין מתנה כדמוכח במנחות פ'
19 התורה (עט) ומיהו הא מוכח דהכיבא דאית ליה
20 תקנתא ברעיהא לית ליה לב בית דין מתנה ובאן
21 אית ליה תקנתא ברעיהא: **תודא** ששחטה לשם
22 תודת חבירו **בשרה**. ועולה לשם חובה משום
23 שנוי בעלים לא מפסלא דאין שנינו בעלים אלא
24 (א"כ) בוריקה ורב חסדא אמר פסולה פירוש לא
25 עלתה לשם חובה משום דהוי שנינו קודש
26 כשאמר תודת פלוני לשם תודה אחרת של פלוני
27 אבל אמר תודה זו לשם פלוני כשרה גמורה לפי
28 שהוא שנינו בעלים בשחטה דכשרה גמורה:
29 **הנה"ה** רב חסדא אמר פסולה. רבא דוקא
30 בתודה פליג משום דכתיב בהן קרא שלמי
31 ובקונטרס פירש הדא דהוה הדין בשאר קרבנות:
32 **אמר** רבא חטאת ששחטה לשם חטאת כשרה.
33 פירש רבינו תם דרבה רב חסדא ס"ל דהא דרבה
34 אידידי וטעמא דתורה משום שלמים משמע דר"ל
35 דאידידי ששחטה לשם חטאת חבירו ונראה דלאו
36 בהכי מיירי מדלא קאמר בחדיא חבירו אלא
37 מיירי בחטאת חלב לשם חטאת דם כדאמר רבא
38 לקמן בפירקין (דף טו) חטאת חלב ששחטה לשם
39 חטאת דם לשם חטאת עבודה וזה כשרה לשם
40 חטאת נזיר לשם חטאת מצורע פסולה דני עלות
41 ניהו ואם תאמר ותרתי דרבה למז לוי ויש לומר
42 דהך דרבא נקט לאשמועינן דשנינו קודש איפכא
43 משנינו בעלים א"ע דרבא לא פירש הפסוקים
44 דכבריו מדאמר בריש פירקין (לעיל דף ג) דרב
45 יוסף בר אמי רמי שנינו קודש ומשני (והא) דלקמן
46 נקט לחלק בחטאות וגם משום בעיא דאחר כך
47 דבעי רבא חטאת חלב ששחטה לשם חטאת
48 דטומאת מקדש וקדשי מזה: **חטאת** ששחטה
49 על מי שמחוייב עולה כשרה. ובגון שלא הפרישה
50 דעיי' דאי הפרישה הוה ליה כעל מי שאינו
51 מחוייב כלום אלא תמיצי לומר לא מכפרא
52 אעשה דלאחר הפרשה דמסתמא עולה יביא
53 ויכפר על הכל א"נ דאמר ר'י עלי עולה
54 דכשפירשנה יכפר על כל עשה שעבר: **על** מי
55 שאינו מחוייב כלום פסולה. אי דגרסינן בהא מימרא עולה דגבי עולה נמי כתיב לכפר עליו
56 דאי גרסינן הכא חטאת ל"ל איך מילתא רבא חטאת מכפרת על חייב עשה מדבא
57 שמעיה: **על** חייבי עשה לא כל שכן. מהאי קל וחומר הוה לן למימר דאפילו מקיבא

1 **לדברי רבי שמעון אין נפדין תמימים**. דהכי גמר לרבי יוחנן מרביה דפליגי בה רבי שמעון
2 ורבנן לרבי שמעון לית ליה לב ב"ד מתנה עליהן להכשירן לתמידי שנה הבאה (ולומר) אם
3 הוצרכו הוצרכו ואם לאו היא קדושים לדמיהן שיפדו אותן ממעות חולין בלא מום
4 ורוצאים לחול ויפלו דמיהם למותר תרומה ואחר כך יחזרו ויקחו אותם מתרומה חדשה
5 ויכשרו לתמידין ולדברי חכמים נפדין תמימים
6 דאית להו לב בית דין מתנה עליהן תניא זה
7 אלאמא לית ליה לרבי שמעון לב בית דין מתנה
8 עליהן (בהן) דאי אית ליה יוכשרו לתמידין ולא
9 יקייצו אלא לית ליה לב ב"ד מתנה כך שמעתי
10 בשבועות וקודש. אי נמי בעית למימר דקרא דחיק
11 ומוקי אנפשיה כשהפרישן בזה אחר זה ובטומאה
12 דערב יום טוב קאמר מי מצית למימר דבי קתני
13 שאירעה בין זה לזה בהפרשה קאמר ודא בעא
14 מניה בר' בשתי כוסות. נשחטין באחד ואין
15 שרות לאורועי טומאה בין שחטתיהן ונזרק דמו
16 של ראשון שני למה קרב לר' שמעון הרי אין
17 טומאה בין זה לזה ואמר ליה לטומאה שארעה
18 בין זריקתו של זה לזריקתו של זה: **ע"כ** לא
19 **מיבעיא** בו. אפילו לרבי ירמיה לא מתנהא אלא
20 אי מכפר אעשה דלאחר שחטתו אי לא ממלל
21 דפשיטא ליה דבין זה לזה דקאמר רבי שמעון
22 בטומאת י"ט קאמר בין שחטתו של זה לשחטתו
23 של זה: **דלמא אם תמצא** לומר קאמר. דלמא
24 תריוהו קמביעא ליה ודכי קמביעא ליה האי
25 בין זה לזה דקאמר רבי שמעון קודם הפרשה קאי
26 או לאחר הפרשה קאי ואם תמצא לומר אחר
27 הפרשה נמי קאי קודם שחטתו או אפילו לאחר
28 שחטתו עד זריקה ואחר ליה אידו אפילו עד
29 זריקה ודלמא לא קימא לן בר' יודא ולא
30 איפשיטא בעיני: תודה ששחטה לשם תודת
31 חבירו. לא ששחטה ע"מ שיתכפר בה מי שאינו
32 בעליה ואין זה שנינו בעלים אלא שנינו קודש
33 שהיתה לראובן תודה ולשמעון תודה אחרת
34 ושחט את תודתו של זה לשם תודתו של זה
35 [והיה] בשחט חטאת חלב לשם חטאת דם:
36 **בשרה**. ועולה לבעלים דאפי' שנינו קודש אין באן:
37 **פסולה**. לא עלתה לבעלים דשנינו קודש הוא:
38 לשם שלמים דיריה בעינן. דכתיב וזבח תודת
39 שלמי והאי דאפילו בתודה משום דימנה מייתי
40 רבה סיעתא למילתיה מדאבא חנן ומיהו ד"ה
41 לשאר זבחים: **בשרה**. עלתה לבעלים: **פסולין**. לא
42 על: לא דיריה. וא"ע שלא באו על הדיהא אחת
43 דאירבעה צריכין להודות כדאמרין בבבכות (דף
44 גז) וכתיב בהו (תהלים קז) ויובנו ובחי תודה
45 ושחט תודה בשעת בעלייתו מן הים לשם תודה
46 שהפריש על יציאתו מבית האסורין: **חטאת**
47 ששחטה לשם חטאת. כגון חטאת חלב ששחטה
48 לשם חטאת דם: **בשרה**. ועלתה לו: **פסולה**.
49 פסולה לגמרי כדתנן חוץ מן הפסח והחטאת: על
50 מי שפחוייב חטאת. בשנינו בעלים על מנת לזרוק
51 דמה לשם חבירו המחוייב חטאת ממות: **שאינו**
52 מחוייב עשה. שלא עבר עשה ובעשה שייך
53 למימר חטאת כדמפרש ואולי: **ואמר רבא חטאת**
54 **בכפרה** על חייבי עשה. הלכך מחוייב כפרה
55 במותר הוא: למימרא. דעשה בת מינה דחטאת היא: **והאמר רבא כו' על** מי שפחוייב עולה
56 **בשרה**. אלאמא לאו מיניה הוא דהא עבירות עשה בידו שהפריש עולה עליהן:
מקיבא

מכפרא אלא דאינה מכפרא הואיל ותיקרא למילתא אחריתי קאתיא ואהני קל וחומר לקופיא:

עולה

דורון היא. אע"ג דאעשה מכפרת יותר מחטאת דהא מכפרא מקיבנא: ר"צ
פרקליט. אע"ג דאיכא עולת יולדת ומצורע ונוזר דלא מייתי קרבן אלא לאישתרותי
בקדשים כדאמר בפרק תרעא דבריתא (דף כו.) ואפילו הם חטאתם קודמת לעולה דלא
חלקה תורה: **ואמרתם** זבח פסח. האי קרא כתיב ברישא ושומר את חודש האביב הזה

ליה לאוקומי ובשנינו בעלים] באים אנו ענין אלא
משום דכילי בה כל עבודות דכתיב ועשית פסח
והשחטתם כדכתיב כל עשית הלכך מוקי ליה
לשינוי קודש: **וזבחת** פסח. בסוף התורה
(מנחות פב.) דריש לה במשנה לדבר שבחובה
[שהיא באה מן הדולחין] והם בגמרא נמי מייתי
דרשא דהבא: **ומא'** נידו שלמים. דעולה ליכא
למימר דאינה באה ממל צאן ובקר כדפי' בקונטרס
דאינה באה נקבה ועוד איכא לקמן תלתא קראי
והוא דאם כבש מוכח בהדיא דהוי שלמים ועוד
דדחוק קדשים קלים אצל קדשים קלים ולא אצל
קדשי קדשים כדלקמן (דף טו.) **וזבחת** פסח
לכרוב נתמן. בספרי פרשת עשר תעשר דריש
כולהו בשני קודש והכי איתא דהם חובת אין לי
אלא זבחה שאר עבודות מנן ואשנינו [קדש]
קאי ת"ל ועשית יכול אף הקטר חלבו ת"ל זבחת
ואין זה כסודיג שלנו: **הוא** לעכב בין הבא בין
הבא. בשנינו קודש בכל עבודות בשנינו בעלים
בזבחה אע"ג דהוא בזבחה כתיב בפרשת בא אל
פרעה וקרא ודעית בפרשת ראה אנכי מכל
מקום משמע הוא בהיותו כשהוא עשוי כמצותו
כדפי' בקונטרס והשאת את דקאמר אשכחן זבחה
שאר עבודות מנן לא אשנינו בעלים קאי עוד יש
לפרש דבין בשנינו קודש בין בשנינו בעלים קבעי
מנא לן לעכב דהוא קאי דוקא זבחה ומדאפקיה
רמנא לשנינו בעלים בלשון שנינו קודש אית לן
לאוקומי את זבחה לעכב בין בשנינו בעלים בין
בשנינו קודש ושנינו דהואיל וגלי גלי לא ניתא
להאי פירושא כמו לפירוש קמא: **מה** שלמים בין
בזבחה בין בשאר עבודות לא חלקת בהן. וא"ת
כיון דכתיב ועשית פסח לעכב בשנינו קודש בכל
עשית לשחוק קרא מזבחה ותיתי משלמים דמה
שלמים לא חלקת בין בשנינו קודש לשנינו בעלים
למצוא אף לפסח לא תחלוק לעכב: **אלא** הוא
למה לי. לקמן בפרק בית שמיא (דף לו.) ובפסחים
פרק מי שזיח מנא (דף צז.) דריש הוא דפסח
למעתי תמורת פסח ותר ותר הוא כתיב ובפסחים
בסוף תמיד נשחט (דף סב.) דריש רבי אליעזר
מדאור דפסח לא הוא כשר לשם אחרים ולא
אחרים כשרין לשמו ורבי אליעזר לטעמיה דאית
ליה עובא באשם ולא מוקי ליה למימר אבל
אשם לא נאמר בו הוא כו': **כל** מקום שנאמר
הוא בזבחה. פירש בקונטרס ולא גרסין ליה
משום דליתיה בברייתא דלקמן ואין למחוק
בשביל כך הספרים דאפשר שהיא בברייתא בשום
מקום בתוספתא:

וריקה

מקיבנא לא מכפרא, מקופיא מכפרא. ואמר רבא,
עולה ששחטתה שלא לשמה, אסור לזרוק דמה שלא
לשמה. איבעית אימא קרא, איבעית אימא סברא.
איבעית אימא קרא מוצא שפתיך תשמור' וגו'.
איבעית אימא, סברא משום דשני בה כו', כדריש
פירקא. ואמר רבא, עולה הבאה לאחר מיתה, שחטה
בשנינו קודש, פסולה. בשנינו בעלים, כשרה, דאין
בעלים לאחר מיתה. ורב פנחס בריה דרב אמי
אמר, יש בעלים לאחר מיתה. אמר ליה רב אשי
לרב פנחס בריה דרב אמי, דוקא קאמר מר יש
בעלים לאחר מיתה, וכעני לאיתויי עולה אחרית. או
דלקמא, דאי איכא כפמה עשה גביה מכפרא. אמר
ליה, דוקא קאמינא. ואמר רבא, עולה דורון היא.
הכי דמי, אי דליכא תשובה, 'כח רשעים תועבה'.
ואי דאיכא תשובה, התניא, עבר על מצות עשה
ושב, לא זו משום עד שמוחלים לו. אלא שמע מינה,
דורון הוא. (המא"ת ע"ל מ" מכפ"י עול"ה לאחר
דורון סימ"ן.) תניא נמי הכי, אמר רבי שמעון, חטאת
למה באה. למה באה, לכפר. אלא למה באה לפני
עולה, לפרקליט שנקנס, [ריצה פרקליט, נקנס] דורון
אחריו: חוץ מן הפסח והחטאת כו': פסח מנל,
דכתיב 'שמור את חרש האביב ועשית פסח' שיהיו
כל עשיותיו לשם פסח. אשכחן שנינו קודש, שנינו
בעלים מנל. דכתיב 'ואמרתם זבח פסח הוא, שתתא
זבחה לשם פסח. אם אינו ענין לשנינו קודש, תנינו
ענין לשנינו בעלים. אשכחן למצוה, לעכב מנל. אמר
רבא, 'וזבחת פסח לה' אלהיך' וגו'. מתקיף לה רב
ספרא, האי 'וזבחת' להכי הוא דתתא, האי מביעי ליה
לכדרב נתמן, דאמר רב נתמן אמר רבה בר אבונה,
מנין למותר פסח שקרב שלמים, שנאמר 'וזבחת
פסח לה' אלהיך צאן ובקר'. והלא אין פסח בא
אלא מן הכבשים ומן העזים, מפאן למותר הפסח,
שיהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר. ומאי ניהו,
שלמים. אלא אמר רב ספרא, 'וזבחת פסח' לכדרב
נתמן, 'שמור את חרש האביב' למצוה בשנינו קודש.
'ואמרתם זבח פסח' בשנינו בעלים למצוה. 'הוא'
לעכב בין הכא והבא. ואשכחן זבחה, שאר עבודות
מנל. 'הואיל וגלי, גלי' לא אמרין. אלא [עבודות] מנל,
דכתיב 'זאת התורה לעולה ולמנחה' וגו'. ותניא, 'ביום צותו את בני ישראל להקריב
את קרבניהם, זה בכור ומעשר ופסח, הקישו הכתוב לשלמים. מה שלמים בין שנינו
קודש בין שנינו בעלים בענין למצוה, אף כל בין שנינו קודש בין שנינו בעלים למצוה.
ובשלמים, מה שלמים בין זבחה בין שאר עבודות לא חלקת בהן למצוה, אף פסח לא
תחלוק בו בין זבחה לשאר עבודות לעכב, (משום שנאמר 'הוא' בזבחה אינו אלא לעכב).
נאמר בפסח 'הוא' בשחיטה לעכב, אבל אשם לא נאמר בו 'הוא' אלא לאחר הקטרת אימורין, והוא עצמו אם לא הקטירו
אימורין כשר: חטאת מנל דכתיב 'ושחט אותה לחטאת', שתהא שחיטה לשם חטאת. אשכחן שחיטה, קבלה מנל, דכתיב

מקיבנא לא מכפרא. חטאת אעשה: מקופיא מכפרא. הלכך על מי שמחוייב עולה כשרה
כיון [ודפרישן] עולה שייכי כולוהו עשה שבידו אעולה ותו לא שייך חטאת גביה אבל מי
שלא הפריש כלום ועבירות עשה בידו שייך חטאת גביה דאילו הוה מתחייב חטאת מכפר
עשה מקופיא הלכך חייל שמיא אחטאתו שנשחטה לשמו לפסולה: **לאחר מיתה.** שמת
בעליה והקריבו הורש: פסולה. לא עלתה
וצריך הורש להביא אחרת: יש בעלים. שהורש
הוא בעליה: ויקא קאמר רבי. אי פליגי אדרבא
ובעי לאתויי אחריתי או דלמא דאי איכא כמה
עשה גביה דיוורש מכפרא אם לא שינה בה
ומיהו היכא דשני לא בעי לאיתויי אחריתי דהא
איזו לא נדר מיד: עולה דורון היא. אינה באה
לכפר על עשה כפרה משם אלא אחר כשפרה
התשובה על העשה היא באה להקבלת פנים
כאדם שסרח במלך וריצהו ע"י פרקליטין
וכשנא להקבל פניו מביא דורון בידו: היכי דפי'.
כלומר היכי דמי שתהא באה לכפרה: אי דליכא
תשובה. אעבירות עשה שבידו: זכ רשעים
תועבה. פסוק הוא במשלי (כא.) **למה באה לפני**
עולה. כל מקום שמביא חטאת ועולה חטאת
קודם כדילין לקמן בפרק כל התהדר (דף פט.)
פרקליט. מליץ טוב: פסח מנל. בין למצוה בין
לעכב דקס"ד לא אתי לן כשאר זבחים משלמים
דכתיב בפרק דקרא דאית התורה אחריתא
כל הזבחים מיניה למצוה: **פותר הפסח.** שאבד
ונתכפר באחר ונמצא הראשון: **לדבר הבא מן**
הצאן ומן הבקר. היינו שלמים שוק באין מכל
צאן ומכל בקר בין זכרים בין נקבות מה שאין כן
בשאר זבחים שהוקבעו או בזכר או בנקבה עולה
ואשם הוקבעו בזכרים חטאת הוקבע בנקבות
והוקבע בזכרים כגון שעיר נשיא אינו בא
בנקבה: **למצוה בשנינו קודש.** ככולוהו עשית
ילפינן מיניה דהא כתיב ועשית. **הוא.** משמע
פסח הוא בהיותו לשמו כשר שלא לשמו פסול:
דהבא והבא. בשנינו קודש ובשנינו בעלים דהא
משמע אחריותו כשהוא עשוי כמצותו משמע
ואשכחן זבחה. בשנינו [קודש ובשנינו] בעלים:
ביום צויתו. סמוך לזאת התורה ודרשין סמוכין
ביום צויתו להקריב את קרבניהם לרבות
קרבנות שלא הזכירו במקרא בענין שלמעלה
אף כל כו'. הלכך מצוה פסח ילפינן משלמים
דרבין להו לעיל לשנינו קודש ולשנינו בעלים
(ועשית פסח לעכב בכל עשיותיו בשנינו קודש
ואמרתם זבח פסח לעכב בזבחה בשנינו
בעלים: וכשלים. כלומר כיון דגלי קרא עובא
בזבחה ילפינן שאר עבודות לעובא מודקא
דמצוה שלמים מה שלמים כו': הכי גרסי' אלא
הוא למה לי לכדתניא [וכו'] אבל אשם לא
נאמר בו ולי' כל מקום שנאמר בזבחה אינו
אלא לעכב דרך ברייתא לקמן היא בפירוק
דינא ר' אליעזר ורבי יהושע ולי' ליה
לברתניא. כלומר לגלויי על הוא דביא אשם
דלא ילפינן פסול מיניה כדמדהר ליה רבי
יהושע לר' אליעזר לקמן בפירוק (דף י) שהיה
דורש אשם הוא לשמו כשר שלא לשמו פסול
וקא מדהר ליה רבי יהושע פסח נאמר בו הוא
בשחיטה לפיכך שלא לשמו פסול אבל אשם
כו':

ולקח

ששנינו שהיא מכפרת על עשה, עיקר כפרת העשה היא על ידי
תשובה, אלא שלאחר שכיפרה התשובה על החוטא בא דורון
העולה לרצותו לפני הקדוש ברוך הוא.
מכיון רבא את דבריו, היכי דמי - באיזה אופן יתכן שתכפר
העולה, הלא ממה נפשך, אי דליכא - אם לא עשהו תשובה על
עבירות עשה שבידו, הלא עדיין רשע הוא, והרי נאמר (משלי כא כז)
'זבח רשעים תועבה', ואי תכפר לו עולתו. ואי דאיכא - ואם עשהו
תשובה על עבירות אלו, הרי הוא מתכפר אף בלא עולה, דתתניא,
עבר על מצות עשה ושב, לא זו ממש עד שמוחלים לו. אלא שמע
מינה, שעיקר הכפרה היא בתשובה, והקרן לדורון הוא בא.
(תפא"ת ע"ל מ"י מכפ"ר עול"ת לא"ח דורון סימ"ן).
מביאה הגמרא סייע לדברי רבא מהבירייתא: תניא נמי הכי, אמר
רבי שמעון, תפא"ת למה באה. ומפסיקה הגמרא באמצע דברי רבי
שמעון ותמוהה, מה בכלל השאלה 'חטאת למה באה', הרי חטאת
באה לכהן. ומשיבה הגמרא, אלא כך שאל רבי שמעון, למה
חטאת באה לפני עולה. והשיב, למה הדבר דומה, לפרקליט
ו-מליץ טוב, שניגורו שנגנב לפני המלך לרצות על אדם שסרח
וחטא לפניו, שלאחר [שריפה הפרקליט, נגנב] דורון אחריו - נכנס
אותו אדם לקבל את פני המלך כשדורון בידו. הרי מבואר בדברי
רבי שמעון שעולה היא דורון בלבד.
שנינו במשנתנו, כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא
שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן הפסח והחטאת כו', שאם
קרבן שלא לשמן פסולים לגמרי. שואלת הגמרא: פסח מנולן
קרבן שלא לשמן נפסל.
משיבה הגמרא: למדנו זאת ממה דכתיב (דברים טו א) 'שמור את הדין
האביב ועשית פסח לה' אליהך', ומכאן שצריך שיהיה כל עשיותיו
לשם פסח.
שוב שואלת הגמרא: אשכחן - למדנו מהכתוב האמור דין שיניו
קודש בפסח, אך שיניו בעלים בפסח מנולן.
משיבה הגמרא: למדנו דין שיניו בעלים בפסח ממה דכתיב (שמות
יב כו) 'ואמרתם זבח פסח הוא', ומכאן שצריך שתהא זביחה לשם
פסח. ואם כתוב זה אינו ענין לשינוי קודש, שהרי כבר למדנו שיניו
קודש בפסח מ'ועשית פסח' כמבואר לעיל, תנייהו לכתוב זה ענין
לדין שיניו בעלים בפסח.
שוב שואלת הגמרא: אשכחן - אכן למדנו מהכתובים האמורים
שצריך לשחוט את הפסח לשמן ולשם בעליו למצוה, ואם נשחט
שלא לשמן אינו עולה לשם חובה, אך לעצב מנולן - מנין לנו שדין
'לשמן' מעבב בו, ואם שחטו לשם זבח אחר או לשם אדם אחר
הוא פסול.
משיבה הגמרא: אמר קרא, 'וזהבחת פסח לה' אליהך' וגו', ומכאן
שהוא צריך להיקרב לשם פסח. ומאחר שכבר למדנו דין לשמה
מהדרשות הקודמות, בהכרח שבא כתוב זה ללמדנו שדין זה
מעבב בו, ואם נשחט שלא לשמן הוא פסול.
מתקין לה רב ספרא על תירוצו זה, וכי האי 'וזהבחת פסח' להכי הוא
דאיתא - לדין לשמה הוא בא, והרי האי 'וזהבחת' מביעי ליה לדין
נחמן, דאמר רב נחמן אמר רב אבהו, מנין למותר פסח - לשה
שהוקדש לשם פסח ונאבד והתכפרו בעליו בשה אחר, שלאחר
שנמצא הוא קרב בתורת קרבן שלמים, שנאמר 'וזהבחת פסח לה'
אליהך צאן וזקרי'. והלא אי אפשר לפרש את הכתוב כפשוטו,
שהרי אין פסח בא אלא מן התכשים ומן העדים ולא מן הבקר. אלא
מכאן למותר הפסח, שיהא קרב לדין הפסח מן הצאן ומן הבקר.
ומאי ניהו, הלא הוא שלמים בלבד. שכן אין לך קרבן שקרב מכל
סוגי הצאן והבקר בין מזכרים ובין נקבות אלא שלמים בלבד.
ומאחר שכתוב זה נדרש לדין מותר הפסח, אי אפשר לדורשו על
דין לשמה, ואם כן מנין לנו שהוא מעבב בפסח.

מתרצת הגמרא: מקריב לא מכפר מקריב מכפר - אין החטאת
מכפרת על עבירות העשה כפרה קבועה, אלא רק כפרה הצפה
ובאה מאליה. לפיכך אם נשחטה החטאת על מי שמחויב עולה
אינו נחשב בר כפרה בחטאת זו, והרי היא כשירה. שכן מאחר
שכבר הפריש אותו אדם עולה על העשין שבידו, אינו מתכפר
עליהם בחטאת שאין כפרתה אלא מקופיא, שהרי עתיד הוא
להתכפר עליהם כפרה קבועה בעולתו. אבל אם עדיין לא הפריש
עולה על העשין שבידו, ראוי הוא להתכפר עליהם מקופיא על ידי
חטאת, ועל כן הוא נחשב לבר כפרה בחטאת, ואם נשחטה החטאת
לשמו היא פסולה.
איסור זריקה שלא לשמה אפילו לאחר שהיטה שלא לשמה: ואמר
רבא, עולה ששחטה שלא לשמה, אסור לזרוק דמה שלא לשמה,
אלא יש לזרוק לשמה.
מפרש רבא את מקור איסור זה: איבעית אימא קרא, איבעית אימא
סבא. איבעית אימא שמקור האיסור הוא ממה שנאמר בקרא
(דברים כג כד), 'מוצא שפתיך תשמור וגו' ועשית כאשר נדרת לה'
אלהיך נדבה. שכן ישנם שני סוגי קרבנות שאדם מחייב את
עצמו. שאם אמר בלשון 'הרי עלי קרבן' הרי זה נדר, ואם לאחר
שהקדיש בהמה לנדרו אבדה או מתה הרי הוא חייב באחריותה,
ועליו להביא אחרת תחתיה. אבל אם אמר 'הרי זו לקרבן' מיד היא
מתקדשת בקדושת מזבח, ואם מתה או אבדה אינו חייב
באחריותה. ולפי זה הכתוב האמור לכאורה תמוה, מדוע התחיל
הכתוב בלשון נדר וסיים בלשון נדבה. אלא בהכרח כוונת הכתוב
היא, שאם כמו שנדרת עשית והקרבנו לשמו יעלה לך הקרבן
לשם נדרך, ואם לא תקריבנו לשמו יהיה כנדבה אחרת ולא יעלה
לשם חובת הנדר הראשון. ומכך שקרא הכתוב לקרבן שנשחט
שלא לשמו נדבה, למדנו שאסור לשנותו ולזרוק את דמו שלא
לשמו, כשם שאסור לשנות בנדבה.
איבעית אימא, סבא היא שאסור להמשיך ולשנות במחשבה
הראויה כל הקרבן, שכן משום דשיני בה כו', כל הני לישני בה
ולזיל - וכי משום ששיני בה פעם אחת במחשבת השחיטה יש
לו להמשיך ולשנות בה במחשבת שאר העבודות, כדריש פירקא
- כפי שהובאו הדברים במלואם בתחילת הפרק (ב-א).
מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בשינוי בעלים לאחר מיתה:
ואמר רבא, עולה שמתו בעליה, הבה לה אחר מיתה על ידי
היורשים, אם שהתה בשינוי קודש הרי היא פסולה מלעלות לשם
חובת הבעלים, וביאו היורשים עולה אחרת תחתיה. אבל אם
נשחטה בשינוי בעלים, הרי היא בשרה ועולה לשם חובה, משום
דאין בעלים לאחר מיתה, שכן לאחר שמתו כבר אינם בעלים על
הקרבן.
ורב פנחס בריה דרב אמי אמר, יש בעלים לאחר מיתה, שכן
היורשים נחשבים לבעלי העולה.
אמר ליה רב אשי לרב פנחס בריה דרב אמי, דוקא קאמר מר יש
בעלים לאחר מיתה, וכי לאיתוי עולה אחריתי - האם מה שאמרת
יש בעלים לאחר מיתה? כוונתך לדין שינוי בעלים ממש, ואם
נשחט הקרבן שלא לשם היורשים צריכים היורשים להביא קרבן
אחר. או דלמא, דאי איכא כמה עשה גביה מכפרא - או שמא אין
כוונתך לדין שינוי בעלים דווקא, אלא לומר שהיורשים נעשים
בעלים על הקרבן ואם נשחט הקרבן לשמן מתכפרים בו על
עבירות עשה שבידם. אבל גם אם לא נשחט לשמן אינם צריכים
להביא קרבן אחר, שהרי הם לא נדרו כלום.
אמר ליה רב פנחס בר אמי, דוקא קאמינא - בדווקא אמרתי שיש
שינוי בעלים לאחר מיתה, שאם נשחט הקרבן שלא לשם היורשים
הרי הם צריכים להביא קרבן אחר.
דנה הגמרא בגדר כפרת עולה: ואמר רבא, עולה דורון היא. ואף

56 'עולת' אלא 'עולת', מאי דרשת בהו - מה ידרוש רב הונא מו"ו
 57 זו.
 58 עוד מקשה הגמרא על תירוץ רב הונא: ותו יש להקשות, מי נמרי
 59 מהרי - וכי אפשר ללמוד דין לשמה בחטאת אחת מחבירתה,
 60 הלא חטאת חלב מחטאת נזיר לא נמרה ו-אינה נלמדת, שכן יתכן
 61 שדווקא חטאת נזיר החמורה בכך שיש עמה דמים אחרים של
 62 עולה ושלמים צריכה להקרב לשמה, מה שאין כן בחטאת חלב
 63 שהיא באה לבדה. וכמו כן חטאת נזיר מחטאת חלב לא נמרה,
 64 שכן יתכן שדווקא חטאת חלב החמורה ובאה לכפר על דבר
 65 שחייבים על זדונו פרת צריכה להקרב לשמה, ולא חטאת נזיר.
 66 מתרצת הגמרא: אלא אמר רבא, פסול שלא לשמה בחטאת איתא
 67 מחטאת מצורע, דכתיב בה (ויקרא יד ט) 'ועשה הכהן את החטאת',
 68 ומכאן שצריך שיהיו כל עשיותיו לשם חטאת. ומאחר שכבר נאמר
 69 דין לשמה למצוה בחטאת חלב, בהכרח ששנה הכתוב דין זה
 70 במצורע כדי לעבב.
 71 שואלת הגמרא: ואשכחן בחטאת מצורע ששנוי קדש מעבב, אך
 72 שנוי בעלים מנליה - מנין לנו שהוא מעבב בכל העבודות. משיבה
 73 הגמרא: אמר קרא בחטאת מצורע (שם), 'וכפר על המטהר' וגו',
 74 ומכאן שצריך לחשוב לשם כפרה על המטהר הזה, ולא לשם כפרה
 75 על המטהר הקביר שאינו בעל החטאת.
 76 הגמרא מקשה על תירוץ רבא: ואפתי מי ילא מהרי - וכי אפשר
 77 ללמוד חטאת אחת מחבירתה, הרי חטאת חלב מחטאת מצורע לא
 78 ילא. שכן יש עמה - עם חטאת מצורע דמים אחרים. וכן חטאת
 79 מצורע מחטאת חלב לא נמרה, שכן חטאת חלב באה לכפר על
 80 שגגת פרת. ומאחר שנצרך הכתוב להשמיענו דין לשמה בכל
 81 אחת מהן למצוה, שוב אין להוכיח ממה שנכתב דין זה בשתייהן
 82 שהוא מעבב. מנסה הגמרא ליישב את תירוץ רבא: מתא לא
 83 איתא, תיתי תדא מתרתי - הרי נאמר דין לשמה בשלש חטאות,
 84 חטאת חלב חטאת נזיר וחטאת מצורע, ואף שאי אפשר ללמוד
 85 חטאת אחת מחברתה, מכל מקום יש ללמוד אחת מהן מהשתים
 86 האחרות, ונמצא שדין לשמה שנאמר באחת החטאות מיותר, ובא
 87 ללמד שהוא מעבב.
 88 דוחה הגמרא תירוץ זה: פהי ו-באיזו מהחטאות לא ליכתוב דין
 89 לשמה למצוה. הרי אם תאמר (דלא ליכתוב) דחמא בחטאת חלב
 90 ותיתי מהנה - וילמד במה מצינו מחטאת נזיר וחטאת מצורע,
 91 הלא יש לפרוק, מה להנה ו-לחטאת נזיר וחטאת מצורע שכן יש
 92 עמהם דמים של קרבנות אחרים. ואם תאמר דלא ליכתוב דחמא
 93 דין לשמה בחטאת נזיר, ותיתי מהנה - וילמד במה מצינו מחטאת
 94 חלב וחטאת מצורע, הרי יש לפרוק, מה להנה שיש בהן חומרא,
 95 שכן אין להן שאילה - שאי אפשר להפקיע את חיובן על ידי
 96 שאלה אצל חכם, מה שאין כן בחטאת נזיר שחיובה יכול להפקע
 97 על ידי שישאל הנזיר על נזירותו אצל חכם ויפקיענה למפרע,
 98 ושמה משום קולתה זו אף אינה צריכה להיקרב לשמה. ואם
 99 תאמר דלא ליכתוב דחמא דין שנינו קודש בחטאת מצורע, ותיתי
 100 מהנה ו-מחטאת חלב וחטאת נזיר, הלא יש לפרוק, מה להנה שכן
 101 אין הם באין בדילות ממין אחר, אלא חטאתם באה מנקבת צאן בין
 102 בעשיר ובין בעני, מה שאין כן בחטאת מצורע, שבעשיר היא באה
 103 מן הצאן ובעני היא באה מתורים או מבני יונה, ויתכן שמשום
 104 קולתה אינה צריכה להיקרב לשמה. מסיקה הגמרא במקור פסול
 105 שינוי קודש ושינוי בעלים בחטאת: אלא אמר קרא (ויקרא יא לו), 'זאת
 106 התורה לעולה ולמנחה וגו' ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח
 107 השלמים, הקישו התנאים ו-את קרבן החטאת לשלמים. מה שלמים
 108 בין שנוי קדש בין שנוי בעלים בעינו לשמן למצוה, אף חטאת בין
 109 שנוי קדש בין שנוי בעלים בעינו לשמן למצוה. הילכך למדנו דין
 110 לשמה בחטאת למצוה משלמים, וכל הנה קראי - וכל הכתובים

המשך בעמוד 44

1 'ולקח הכהן מדם החטאת' (ויקרא ד כה), ומכאן שצריך שתהא הקבלה
 2 לשם חטאת.
 3 שוב שואלת הגמרא: ואשכחן - אכן מצאנו מהדרשות האמורות
 4 דין שינוי קודש בשינוי קבלה, אך בוריקה מנלן - מנין לנו דין זה.
 5 משיבה הגמרא: מקור דין שינוי קודש בוריקה החטאת הוא ממה
 6 דאמר קרא (שם ה) 'וכפר עליו הכהן בחטאתו', ומכאן שצריך
 7 שתהא הכפרה שהיא הזריקה לשם חטאת, שכן עיקר הכפרה היא
 8 בוריקה.
 9 שוב שואלת הגמרא: ואשכחן מהדרשות האמורות שנוי קדש
 10 בחטאת, אך שנוי בעלים מנלן בחטאת. משיבה הגמרא: אמר קרא
 11 בחטאת, 'וכפר עליו הכהן מחטאתו', שצריך הכהן לבכין שתכפר
 12 החטאת עליו, ולא שתכפר על הקביר.
 13 שוב שואלת הגמרא: ואשכחן מכתובים אלו דין לשמה ולשם
 14 בעלים למצוה, אך לעבב מנלן שאם נשחטה בשינוי קודש או
 15 בשינוי בעלים היא פסולה. משיבה הגמרא: דאמר רב הונא בריה
 16 דרב יהושע בסמוך שמכך שלא נאמר בחטאת נזיר 'חטאת' אלא
 17 'חטאתו' יש לרבות דין נוסף מהו"ו היתירה, הקא נמי יש לדרוש
 18 מהכתוב 'וכפר עליו הכהן מחטאתו', שמכך שלא נאמר 'חטאת'
 19 אלא 'חטאתו' יש ללמוד מהו"ו היתירה ששינוי בעלים מעבב.
 20 שוב שואלת הגמרא: ואשכחן מצוה ששנוי קדש, שיש מצוה לעשות
 21 את כל עבודות החטאת לשם חטאת, וכמו כן למדנו מהו"ו
 22 היתירה של 'חטאתו' על זריקה בשנוי בעלים, שהיא צריכה
 23 להיעשות לשם הבעלים בין למצוה בין לעבב, אך לעבב בכל
 24 עבודות החטאת שיפסלו בשנוי קדש, וכן בשאר עבודות מלבד
 25 זריקה בשנוי בעלים, בין למצוה בין לעבב מנלן, הרי 'וכפר עליו
 26 הכהן מחטאתו', לא נאמר אלא בוריקה, שכן אין כפרה אלא
 27 בוריקה. משיבה הגמרא: אמר רבי יונה, פסול חטאת שלא לשמה
 28 אף בדיעבד איתא מחטאת נזיר, דכתיב בה (מכדבר י טו) 'והקריב הכהן
 29 לפני ה', ועשה את חטאתו ואת עולתו', ומכאן שצריך שיהיו כל
 30 עשיותיו לשם חטאת. ומאחר שכבר נאמר בכל העבודות שהן
 31 צריכות להיעשות לשם חטאת למצוה, בהכרח ששנה הכתוב דין
 32 זה בחטאת נזיר כדי לעבב.
 33 שוב שואלת הגמרא: ואשכחן בחטאת נזיר ששנוי קדש מעבב, אך
 34 דין שנוי בעלים בחטאת מנלן בכל העבודות. (אם אינו ענין לשנוי
 35 קדש תנינו ענין לשנוי בעלים ואשכחן למצוה לעבב מנלן). משיבה
 36 הגמרא: אמר רב הונא בריה דרב יהושע, מכך שלא נאמר בחטאת
 37 נזיר 'ועשה את החטאת' אלא 'את חטאתו', יש ללמוד דין שינוי
 38 בעלים בחטאת.
 39 מתקף לה רבינא על תירוץ של רב הונא, אלא מעתה אם יש
 40 לדרוש את הו"ו היתירה של 'חטאתו', 'עולת' 'עולתו', מאי דרשת
 41 ביה - מה תדרוש מ'עולתו' האמור בנזיר, הלא גם שם היה די
 42 שיכתוב 'את עולת' והו"ו של 'עולתו' מיותרת.
 43 הגמרא תמזה על קושיית רבינא: ולרבינא שהקשה על רב הונא,
 44 מדוע הקשה דווקא מהו"ו היתירה של 'עולתו', הרי עוד נאמר
 45 בנזיר (שם י) 'ועשה הכהן את מנחתו ואת נסכו', ואם כן היה לו
 46 לרבינא להקשות על רב הונא גם ממה שלא נאמר 'מנחת' אלא
 47 'ועשה הכהן את מנחתו', וכן ממה שלא נאמר בו 'נסך' אלא 'נסכו',
 48 מאי דרשת בהו. מתרצת הגמרא: מ'מנחתו' ו'נסכו' לא הוקשה
 49 לרבינא, שכן תהא וי"ו מבעי ליה, שכשם שדרשו להלן (פד)
 50 מ'מנחתם' ו'נסביהם' שנאמר בפרי חגג שהם קרבים אפילו בלילה,
 51 וכן דרשו מ'מנחתם' ו'נסביהם' שהם קרבים אפילו למחר יום הקרבת
 52 הקרבן, הוא הדין למנחת נזיר ונסכו שהם קרבים אפילו בלילה,
 53 ואפילו למחרת הקרבת קרבנותיו. שכן ממה שנאמר 'מנחתו'
 54 ו'נסכו' משמע שלעולם הם קרובים מנחה ונסך של הנזיר, ואפילו
 55 לאחר זמן. על כן לא הוקשה לרבינא אלא רק ממה שלא נאמר

1 ולקח הכהן. לשון קבלה הוא: וכפר. היינו בוריקה הולכה לא אצטרך קרא דבכלל קבלה
2 היא מתריביא ליה: ואשכחן למצוה כו'. ואי קשיא מצוה מדיקשא דזאת התורה משלמים
3 אתאי כשאר כל הזבחים אין הכי נמי ומנסקא מזהם יליף לה לקמיה ומעיקרא הוא
4 דמהדינן דנכתבו כולוהו בגופיה: כדאמר רב הונא כו'. לקמן בשמעתין: חטאתו. וכפר
5 עליו הכהן מחטאתו (כשזרק דמו לשמו חטאת
6 חטאתו) מדרודה ליה למכתב מחטאת וכתיב וי' וי'
7 יתירא למדרש בה לשם בעלים: ואשכחן מצוה
8 בשני קדש. בכל עבודות וזריקה אשכחן בה
9 מצוה ועובד בשני בעלים דהאי מחטאתו נמי
10 בוריקה כתיב שהיא הכפרה: לעכב בכל עבודות
11 בשני קדש. שלא למדנו לאחר מהן ושאר
12 עבודות לבד מוזריקה בשני בעלים בין למצוה
13 בין לעכב מנלן: שיהו כל עשיותיו לשם חטאת.
14 ולמצוה לא אצטרך קרא דהא נפקא לן משאר
15 חטאות והאי לעובד: וחי' כפי' ואשכחן שני
16 קדש שני בעלים מנלן: אמר רב הונא כו'. גבי
17 נזיר כתיב ועשה את חטאתו ואת עולתו הרי
18 למצוה ובשלמים מה שלמים לא חלקת בהן בין
19 וזריקה לשאר עבודות בשני בעלים למצוה אף
20 חטאת לא תחלק בין וזריקה לשאר עבודות
21 לעכב הרי לך מצוה ועובד בין בשני קדש בין
22 בשני בעלים כך ניל וכן יש לפרש גבי חטאת
23 מצוה לקמן נ"ל: ולרבינא. דלא קשיא ליה אלא
24 עולת עולתו מנחתו ונסכו דכתיב נמי גבי נזיר
25 אמאי לא קשיא ליה: ההוא מיבעי' ליה. כי היכי
26 דדרשינן לכל מנחתם ונסכיהם בלילה ואפי'
27 למחר שיוכשרו לבא למחר לבא בלילה הכי נמי
28 דרשינן להאי ועשה את מנחתו כל זמן שיעשו
29 הוא קרי מנחתו ונסכו של זה אפי' שלא קרבו
30 עם זבחו: מי גמרי. שאר חטאות וחטאת נזיר
31 מהדרי דתמצו לומר חד למצוה וחד לעכב סתם
32 חטאת קרי חטאת חלב משום דשכיחא טפי: שכן
33 ברת. מכפרת על חיובי ברת אלמא לא גמרי
34 מהדרי וביין ולא גמרי מהדרי תרווייהו למצוה
35 אצטרך: ואשכחן שני קדש. ולעכב דהא נפקא
36 לן מצוה לעיל בשאר חטאות: וכפר על החטאת.
37 סיפיה דועשה הכהן את החטאת הוא ועל
38 המטטר אכולו עשית קאי ותיתי' מהני. נזיר
39 ומצורע: שאלה. נזיר נשאל לחכם ועוקר גזירות
40 ופטור מן הקרבן: שכן אין באין ברלות גרסינן.
41 שאין חטאות יורדות בעניות להביא עוף. והנך
42 קראי לעכב. ובשלמים מה שלמים לא חלקת
43 בהן למצוה אף חטאת לא תחלק בו לעכב ובין
44 דכתיב עכובא בוריקה אתאי להו לכולהו
45 עבודות בהך דרשא מדיקשא דשלמים: אשכחן
46 חטאת חלב דכתיב ביה לחטאת. ושטת אותה
47 לחטאת בסתם חטאת כתיב אם נפש כי חטאת
48 וגו': חטאת

1 וזריקה מנלן מוכפר עליו הכהן מחטאתו. הרבה יש תימה דהני קראי דשחיטה וקבלה
2 ושחיט אחת לחטאת ולקח הכהן כתיב בסתם חטאת כגון חטאת חלב בפרשת
3 ויקרא גבי כשבה והאי קרא דוכפר עליו הכהן מחטאתו כתיב בחטאת דשמיטת קול וביטוי
4 שפתים אבל בחטאת חלב לא כתיב מחטאתו אלא על חטאתו כתיב ובתורת כהנים באותה
5 פרשה עצמה דחטאת חלב דריש מקרא
6 דמחטאתו אפי' דלא כתיב בהדיא פרשתא וזהו
7 תימה דשביק קרא דעל חטאתו דכתיב בהדיא
8 פרשתא ושמא משום דעל חטאתו לאחר הקטרת
9 אימורים הוא דכתיב אבל תימה דלקמן משמע
10 דכל הני קראי דהכא בחטאת חלב כתיב דקאמר
11 אשכחנא חטאת חלב אבל חטאת דשמיטת קול
12 וביטוי שפתים מנא לן וי'ל דהני קאמר לקמן
13 אשכחנא חטאת חלב עכובא שחיטה וקבלה
14 בשני קדש ושאר עבודות נילף כדאמר לעיל מה
15 שלמים לא חלקת בין זביחה לשאר עבודות
16 למצוה אף כאן לא תחלקו לעכב וקבלה נמי לא
17 הוצרך לכתוב אבל שמיטת קול מנא לן דאפי'
18 דכתיב ביה וכפר עליו מחטאתו ודרישין לעיל
19 לשם חטאת היינו שני קדש בוריקה ולא חלקת
20 לא נימא בוריקה לפי שהיא עיקר כפרה ושני
21 בעלים בחטאת חלב נגמור משמיטת קול דליכא
22 פירכא וי"מ דמחטאתו דקאמר היינו בשעיר נשיא
23 דכתיב ביה נמי מחטאתו וקאי וגם אחטאת חלב
24 וקשה דכתיב לאחר הקטרת אימורים נראה לי.
25 בר"ך. ועוד ניל דלא הוה מצי למדרש מוכפר על
26 חטאתו אשר חטא דכתיב בחטאת חלב משום
27 דהני קאמר על פשעו אשר חטא (ולא בשמיטת
28 קול מיירי בחטאת קרבנו) ולא משעיר נשיא
29 דכתיב מחטאתו ונסכלו לו והיינו מפשעו ודחטאתו
30 שלו ונסכלו לו אבל בשמיטת קול לא כתיב זה ולא
31 זו אלא מחטאתו היינו מקרבנו. בר"ך. וזריקה
32 בשני בעלים בין למצוה בין לעכב. תימה דמהאי
33 קרא וכפר עליו הכהן מחטאתו דרישין תרווייהו
34 וזריקה בשני קדש ושני בעלים ואם כן מחטאת
35 חטאתו תיפוק ליה נמי עכובא בשני קדש כמו
36 בשני בעלים דאתרווייהו קאי: ועשה את
37 חטאתו שיהו כל עשיותיו לשם חטאת אשכחנא
38 שני קדש שני בעלים מנלן: אמר רב הונא בריה
39 דרב יהושע חטאת חטאתו. כך גירסת הקונטרס
40 ולגירסא זו מוקי בירשא לעכב בשני קדש קודם
41 שנעמיד למצוה בשני בעלים באם אינו ענין ואינו
42 משמע כן כבולי' פירקא לעיל גבי שלמים ופסח
43 דקאמר אשכחנא שני קדש שני בעלים מנא לן
44 מוקי בירשא בשני בעלים באם אינו ענין קודם
45 שנעמיד קרא לעכב ומיזו י"ל דשאני הכא דכבר
46 אשכחנא קרא וזריקה בשני בעלים ואית ספרים
47 דגרסינן אם אינו ענין לשני קדש דנפקא ליה מזהם
48 תניהו ענין לשני בעלים אשכחנא למצוה לעכב
49 מנא לן אמר רב הונא בריה דרב יהושע חטאת
50 חטאתו ולגירסא זו לא צריכין תו לקרא לדליל
51 בוריקה ונחא נמי הא דגרסינן לעיל כדאמר רב
52 הונא בריה דרב יהושע חטאת חטאתו דמשמע
53 דעיקר מילתא לא אתמר אהדיא והיינו משום
54 דלבסוף לא קיימא: מנחתם ונסכיהם בלילה
55 מנחתם ונסכיהם אפי' למחר. לאו מהאי קרא
56 וקדריש: וזילכך מצוה משלמים והנך קראי
57 לעכב. ואי' למד לי למכתב בבולוה לכתוב בהך ואיך כולוהו אתו מדכתיב זאת תורת החטאת תורה אחת לכל החטאות דבמסכתא
לא

לא קאי ואע"ג דבפרק דם חטאת (לקמן דף עב.) תנן תורה אחת לכל החטאות היינו במילתא דכתיבא דהם אשר יזה מדרגה על הבגד ומיהו איכא דאית ליה דך סברא לר' שמעון בריש מסכת מנחות (דף ג.) וא"ת למה לי למכתב בחטאת חלב עכובא בכל עבודות לכתוב בחזא ונימא מה שלמים לא חלקת למצוה אף חטאת לא תחלוק בדקאמר לעיל דכי האי גונא

זמנין דטרח ליה קרא וכתב א"ג אתי לדרשא
אחרינא וא"ת מנא לן בחטאת נזיר עכובא בשעני
בעלים ויש לומר מחטאת חטאתו אע"ג דלעיל לא
קאי עיקר פירכא סמיך אותו מי מגירי מהדרי:
חטאת דעבודה זרה אתיא מחטאת חלב שכן
כרת כמותה. יש ספרים שכתוב בהן חטאת
דעבודה זרה וטומאת מקדש וקדשיו ואינו נראה
דאע"ג דכרת כמותה מכל מקום איכא למיפרך
מה לחטאת חלב שכן אינה באה בדלות בדפריכין
לעיל גבי חטאת מצורע: **שמיעת** קול. דלא
כתיב לחטאתו גבי עבודה מנלן עכובא אבל כתיב
לחטאת על דברים אחרים ואין בכך כלום: (ה"ג)
הנך כולוהו אתיין במה חצר. הקשה רבינו תם
מה להנך שכן אין באין בדלי דלות תאמר בהנך
ותירץ כיון דדלי דלות גופיה פסולה שלא לשמה
היינו מנחת חוטא דפסולה שלא לשמה כדתנן
בריש מנחות (דף ב.) ומיפיק לן מדיכתיב כי חטאת
היא אין סברא שמה שבאין בדלי דלות יגרסו להם
במשירות להיות כשריין שלא לשמן כיון שהדלי
דלות עצמן פסול וקשה איכ' לעיל דפריך גבי
מצורע מה להנך שכן אינן באין בדלות תאמר
במצורע מאי קושיא וחלל דלות היינו חטאת
העוף וחטאת העוף פסולה שלא לשמה כדתנן
בפרק קדשי קדשים (לקמן דף סד.) ומיפיק ליה
בתורת כהנים מחטאת ודא וכוין דפסולה בדלות
הואך יש לה לגרס בעשירות הכשר שלא לשמה
ואם תאמר והא בחטאת חלב למדה משלמים
בדיקש למצוה דהכי ילפי' שאר חטאות במה חצר
הא בעיא היא לקמן פרק איחוד מקומן (דף ג.) אי
דבר הלמד בדקש חזרו ומלמד בבנין אב לאו
פירכא היא כלל דכולהו חטאות נמי ילפי' למצוה
משלמים ולעכב הוא דילפינן בשאר חטאות מהנך
דכתיב עכובא בגופיהו ואם תאמר וחסאות
הצבור גנון שעירי ראשי חדשים ומזירות מנלן
הא לא אתו במה חצר דמה להנך שכן שני
בעלים פסול בהן מה שאין כן בקרבן צבור כדאמר

לעיל (דף ד.) דשני בעלים ליתא בצבור בבחידי אע"ג דלא שייך שני בעלים בצבור ממ'
פירכא טובה היא כדאשכחן בפ"ק דקדושין (דף קה.) מה לבסך שכן פרוין בו הקדשות ומעשר
שני תאמר בחופה וכן פרק הוצבל (ב"ק דף פה.) מה לאשה שאינה במילה ועוד קשה חטאות
פנימיות לרבי שמעון דאמר כל שאינו על מזבח החיצון אין בו משום פיגול איכא למיפרך
מה להנך שכן פיגול פוסל בהן תאמר בחטאות הפנימיות ויש לומר דבפר העלם דבר של
צבור כתיב חטאת הקהל היא ודרוש מינה בת"כ שפסול לא לשמו אם כן אשכחן צבור וגם
פנימי לעכב ולמצוה ילפינן משלמים: **הנה"ה** בשאר ימות השנה לשמו פסול. היינו קדם
הפסח דבעי עקירה או כנון ונדרשו בעלים לפסח שני אבל אח"כ לא דפסח בשאר ימות השנה
שלמים ושלמים לשם פסח קשיתי כדאמר בפ' תמיד נשחט (פסחים דף סד.) ובפ' שני דחולין
(דף ק.) ומיהו איכא למיד' בסוף אלו דברים (פסחים דף עג.) דבעי עקירה: **לשמו** פסול
כחונן בקונטרס דלא חזו למילתיהו דבעי ש"י נהיה כדאמר בפסחים (דף סא.) שחטו קדם

הוא פסול שצבור גבי הערבים וכמה פעמים שנה הכתוב בקביעות זמנו בארבעה עשר בין הערבים וסוגיא דה"ש נמי משמע לקמן בגמרא (הפסח ששחטו שחרית דמביין הערבים נפיק ואין
לומר דנפיק ממדרשינן הבא לזבח שלמים שצריך שיעקרו לזבח שלמים דדילמא הני מילי למצוה אבל לעכב לא: **ואם** מן הצאן קרבנו. פי' בקונטרס לאו קרא יתירא דריש אלא ממשמעות
דקרא משמע ליה דכי ודוד תימה דאי לא מיייתי קרא יתירא מנא ליה לאוקומו בפסח ונראה דמיייתורא דריש דלא היה צריך למכתב לזבח השלמים דאשלמים קאי (ועי'ל) ובסמך דריש
כשב לרבות פסח לאלוהי ופירש רבינו ש"י דמיתור דמכתיב בחר הכי בשלמים ואם מן העז קרבנו מכלל דעד השתא איירי בבשר דה"נ י"ל מדיכתיב לעיל אם מן הבקר קרבנו מכלל דהכא
בצאן מייירי אם כן הצאן מיותר הוא למותר פסח. ברוך: **א'** היה כתב לזבח השלמים כדאמרת. היה ליה למימר אי היה כתב לזבח כדאמרת דשלמים לא צריך כלל: **אלא** לזבח בריא
הוא. משמע ליה לגמרא שהוא בריא כדאמר (ב"ק דף סג.) בכל כללא כל בריא דמשמע ליה לחלק בין כל לבכל והלכך לא דרשינן ליה בכללא ופרטא אלא בריבא ומיעט ובקונטרס האריך

בפירושו:

חטאת דעבודת פוכבים, דשמיעת הקול ובטוי
שפתים, וטומאת מקדש וקדשיו, דלא כתיב בהו,
מנלן. חטאת דעבודת פוכבים אתיא מחטאת חלב,
שכן פרת כמותה. והנך פולח, אתיין פמה חצר:
תנו רבנן, פסח בזמנו, לשמו כשר, שלא לשמו
פסול ובשאר ימות השנה, לשמו פסול, שלא לשמו
כשר. (של"ו קבא"צ"ן ממה"ר בצ"א ב"א סימן.) מנא
הני מילי, אמר אבהו דשמואל, אמר קרא ואם
מן הצאן קרבנו לזבח שלמים לה', דכר הכא מן
הצאן יהא לזבח שלמים. אימא, שלמים אין, מדי
אחרינא לא. אמר רבי אילא אמר רבי יוחנן, 'לזבח'
לרבות כל זבח. אימא, כל דשחט להו כמותה. אי
הוה כתיב 'לשלמים וזבח', דקאמרת. השתא דכתיב
'לזבח שלמים', לכל דשחט ליה שלמים להו. אימא
'לזבח' כלל, 'שלמים' פרט, כלל ופרט, אין בכלל
אלא מה שפפרט, שלמים אין, מדי אחרינא לא.
'לה', הדר וכלל. מתקין לה רבי יעקב מנזה פקוד,
הא לא דמי כללא בתרא כלללא קמא, כללא קמא
מרב וזבחים, ותו לא. כללא בתרא 'לה' כל דלה,
ואפילו לעופות ואפילו למנחות. הא תנא דבי רבי
ישמעאל בכללי ופרטי, דריש כי האי ג'ונא, כלל
ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט
מפורש שהוא שלא לשמו וכשר, אף כל שהוא שלא
לשמו וכשר. אי מה הפרט מפורש דכר הכא בנדר
ובנדבה, אף כל הכא בנדר ובנדבה, עולה ושלמים
אין, חטאת ואשם לא. אלא 'לזבח' רביא הוא.
אימא לכל דשחט ליה להו כותיה. אמר רבי אבין,

דוחין

חטאת דעבודה זרה. דכתיב בפ' שלה לך ולא כתיב בהאי עניינא וכן חטאת דשמיעת
הקול לא כתיב בההוא עניינא דההוא חטאת דשגגת כרת קיימא כדילפינן
בהוריות (דף ב.) שמיעת הקול. שבעת העדות ושמיעה קול אלה (שמיעת הקול) ושבעת
ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו בחד עניינא כתיבי בקרבן עולה ויורד ושמיעה קול אלה או
נפש כי תשבע לבטא או נפש אשר תגע וגו'
ומוקמא לה במכסת שבעות טומאת מקדש
וקדשיו: אתיין בשם חצר. מחטאת חלב וחטאת
נזיר ומצורע דכי פרכת מה לחטאת חלב שכן
כרת חטאת נזיר ומצורע ויכיוזו מה לחטאת נזיר
ומצורע שכן יש עמח זמים אחרים חטאת חלב
ותוכיח חצר השוה שבהן בו' אף אני אביא
חטאת דשמיעת הקול ומחטאת חלב ודאא מדהי
לא אתיא דאי מחטאת חלב וחטאת נזיר איכא
למיפרך מה לחצר השוה שבהן שכן אינן באין
בדלות תאמר בשבעות ביטוי שהיא בעולה
ויורד אי מחטאת חלב וחטאת מצורע איכא
למיפרך מה לחצר השוה שבהן שכן אינן
בשאלה תאמר בשבעות שישנה בשאלה. שלא
לשמו פסול. כדאמר' (לעיל דף ד.) בשאר ימות
השנה לשמו פסול. כדאמר' במס' פסחים (דף
סא.) שחטו קדם חצות פסול דכתיב בין
הערבים וכמה פעמים שנה הכתוב בקביעות
זמנו כ"ד בין הערבים: שלא לשמו כשר.
כדמפרש ואיל: מנחני מילי. דבשאר ימות
השנה שלא לשמו כשר: ואם מן הצאן קרבנו
בו'. לאו קרא יתירא קא דריש אלא משמעוהא
דקרא משמע ליה הכי ואם דבר הכא מן הצאן
דהיינו פסח שאינו בא אלא מן הצאן היה קרבנו
היי הוא לזבח שלמים ועל כרחך שלא בזמנו
קאמר דאי בזמנו הא ילפינן ליה לעיל דפסול:
ואימא שלמים אין בו'. שחטו לשם שלמים
ליהבשר אבל שחטו לשם עולה ליפסול
וברייתא קתני שלא לשמו כשר ואפילו שחטו
לשם עולה או לשם חטאת: לזבח. קרא יתירא
הוא דמצי למכתב לשלמים: אימא לכל דשמים
להו כותיה. שחטו לשם עולה יהא עולה דהא
אתריב ליה כל זבחה דה"נ אי הוה כתיב לשלמים
וזבח כדאא אסרת. דאי כתב הכי הוה משמע
יהא כשלמים או כשאר זבחה השתא דכתיב
לזבח שלמים. הכי משמע לכל זבח שיובחו

לשמו שלמים ויהיה: **ואימא לזבח כלל בו'.** אמאי דריש להאי זבח שלמים הכי דרוש הכי
דבר הבא מן הצאן יהא לכל הזבחים כלל שכשר שלא לשמו כי הדר כתב שלמים פרט
שלא הכשרתיו בעקירת שמו אלא א"כ שחטו לשלמים אבל שחטו לשם זבח אחר פסול:
ואפי' לעופות. שחטו לשם חטאת עוף: **אף כל שהוא שלא לשמו.** יצא לשמה: **חטאת ואשם**
לא. שחטו לשם חטאת ואשם יהא פסול אפילו לשלמים: **אלא לזבח בריא הוא.** אינו
לשון כלל ולא דרשי' ליה בכלל ופרט שאין כללות ופרטות באין מרבי לשון אלא
ממשמעות המקראות וכגון (ב"ק דף סג.) בכל אשר תאזה נפשך כלל וכן מן הבמהה כלל
בקר וצאן פרט אבל לזבח שלמים שתי תיבות דבוקות הן כאילו כתיב לזבח השלמים
וקרא יתירא בעלמא הוא דהוה מצי למכתב לשלמים וכל מקרא של לשון יתור אינו
לכלל ופרט אלא לרבות וכמאן דכתיב לשלמים וזבח דמי דאיתירו כל ליה כל הזבחים:

דוחין

לשמו שלמים ויהיה: **ואימא לזבח כלל בו'.** אמאי דריש להאי זבח שלמים הכי דרוש הכי
דבר הבא מן הצאן יהא לכל הזבחים כלל שכשר שלא לשמו כי הדר כתב שלמים פרט
שלא הכשרתיו בעקירת שמו אלא א"כ שחטו לשלמים אבל שחטו לשם זבח אחר פסול:
ואפי' לעופות. שחטו לשם חטאת עוף: **אף כל שהוא שלא לשמו.** יצא לשמה: **חטאת ואשם**
לא. שחטו לשם חטאת ואשם יהא פסול אפילו לשלמים: **אלא לזבח בריא הוא.** אינו
לשון כלל ולא דרשי' ליה בכלל ופרט שאין כללות ופרטות באין מרבי לשון אלא
ממשמעות המקראות וכגון (ב"ק דף סג.) בכל אשר תאזה נפשך כלל וכן מן הבמהה כלל
בקר וצאן פרט אבל לזבח שלמים שתי תיבות דבוקות הן כאילו כתיב לזבח השלמים
וקרא יתירא בעלמא הוא דהוה מצי למכתב לשלמים וכל מקרא של לשון יתור אינו
לכלל ופרט אלא לרבות וכמאן דכתיב לשלמים וזבח דמי דאיתירו כל ליה כל הזבחים:

הזבח שלשמו נשחט. אבל השתא דתיב 'לזבח שלמים' משמע
לכל דשחט ליה שלמים להו - שלכל זבח שיזבחנו לעולם הוא
נעשה שלמים.
שוב מקשה הגמרא: מדוע נדרש 'לזבח שלמים' לרבות לשם כל
זבח, אימא של'לזבח' הוא לכלל הכולל את כל הזבחים, ו'שלמים' הוא
פרט, והלכה בידינו שבכל מקום שנכתב בתורה כלל ולאחריו
נכתב פרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, ואם כן שלמים אין, מידי
אחרניא לא - לא הכשיר הכתוב את הפסח אלא כשנעקר לשם
שלמים, ולא כשנעקר לשם זבח אחר. מתרצת הגמרא: בכך
שנכתבה תיבת 'לה' לאחר התיבות 'לזבח שלמים' הדר (חורן)
הכתוב וכלל - את כל הזבחים, והלכה בידינו שבכל מקום שנכתב
כלל ולאחריו פרט ולאחריו עוד כלל, יש בכלל דין זה גם דברים
נוספים שהם כעין הפרט.
מתקין לה רבי יעקב מנהר פקוד, הא לא דמי כללאת בתרא לכללאת
קמא - הרי אין דומה הכלל האחרון לכלל הראשון, שכן כללאת
קמא מרבי רק וזבחים, כלומר רק קרבנות בהמה שדינם בשחיטה,
ותו לא - אבל אם נשחט הפסח לשם קרבנות אחרים שאינם
בשחיטה לא יוכשר, ואילו בכללאת בתרא שנאמר ב'לה' נכללים כל
הקרבנות דהם לה', ואפילו אם קרב הפסח לשם קרבן עופות
שאינם בזביחה אלא במליקה, ואפילו אם קרב לשם מנחות, יהיה
כשר בתורת שלמים. ומאחר שאין הכלל האחרון דומה לכלל
הראשון אין לדון בכלל ופרט וכלל, אלא בכלל ופרט, שאין
בכלל אלא מה שבפרט, ושוב יקשה מנין שגם פסח שנשחט לשם
שאר זבחים נעשה שלמים.
מתרצת הגמרא: הא תנא דבי רבי ישמעאל בכללי ופרטי דריש בי
האי גוינא כלל ופרט וכלל - הרי הברייתא דבי רבי ישמעאל
העוסקת בדרשות כללים ופרטים, דורשת את מידת כלל ופרט
וכלל גם באופן כזה שאין הכלל הראשון דומה לכלל האחרון,
ולמדים ממנה דברים נוספים חוץ מהפרט עצמו, אלא שאי אהיה
דין ממנה אלא דבר שהוא כעין הפרט. מה הפרט מפורש בפסח
לשם שלמים שהוא קרב שלא לשמו וקשר, אף כל פסח שהוא קרב
שלא לשמו אלא לשם זבח אחר וקשר.
שוב מקשה הגמרא: אי מה הפרט מפורש ב'שלמים' שהוא דבר
הבא בגדר ובגדרה, אף כל הבא בגדר ובגדרה יש לרבות מהכלל
האמור, ואם כן דווקא פסח לשם עולה ושלמים אין - יהיה כשר,
אבל אם נשחט לשם הקאטת איש שאינם באים בגדר ונדבה ואינם
דומים לפרט של שלמים, לא יכשר אפילו בתורת שלמים, שכן אין
לרבות מכלל ופרט וכלל אלא מה שהוא כעין הפרט.
הגמרא מפרשת את הדרשה האמורה באופן אחר: הכתוב 'לזבח
שלמים לה' אינו נדרש במידת 'כלל ופרט וכלל', אלא 'לזבח'
רבוץ הוא. שכן היה די שיכתב 'לשלמים לה'', ומיתור תיבת
'לזבח' יש לרבות פסח שנשחט לשם כל הזבחים, ואפילו שאינם
דומים לשלמים שהזכירו בכתוב.
שוב מקשה הגמרא: אימא לכל דשחט ליה להו בנותיה - אם 'זבח'
הוא ריבוי, יש לרבות ממנו שכל קרבן שהפסח נשחט לשמו יהיה
הפסח כמותו, שאם נשחט לשם שלמים יהיה שלמים ואם לעולה
יהיה עולה. מתרצת הגמרא, אמר רבי אבין,

אך חטאת דעבודת בוקבים, וכן חטאת דשמיעת הקול וחטאת
שבועת העדות, וכן חטאת של בטיי שפתיים וטומאת מקדש
וקדשיו ולא פתיב בהו - שלא כתוב בהן שתהא עשייתן לשמה,
מניין לנו ששינוי קודש ושינוי בעלים פוסלים בהן.
משיבה הגמרא: פסול שלא לשמה בחטאת דעבודת בוקבים אהיה
(נלמד) במה מצינו מחטאת חלב, שכן חטאת זו באה על שגגת
עבודה וזה שיש על זדונה פרת כמותה - כמו חטאת חלב שיש על
זדונו כרת.
והנה בולחי אהיה במה הצד - ופסול שלא לשמה בחטאת שמיעת
קול וביטוי שפתיים וטומאת מקדש וקדשיו, נלמד מהצד השוה של
חטאת חלב וחטאת נזיר ומצורע. שכן אם תפרוך, מה לחטאת חלב
שכן באה על דבר שיש על זדונו כרת, מה שאין כן בחטאות אלה,
יש להשיב, חטאת נזיר ומצורע יוכיחו שאף שאין בהן כרת שינוי
קודש ושינוי בעלים פוסל בהן. ואם תשוב ותפרוך, מה לחטאת
נזיר ומצורע שכן הן באות יחד עם קרבנות אחרים, יש להשיב,
חטאת חלב תוכיח שאף שאין עמה קרבנות אחרים שינוי פוסל בה.
הצד השוה שבהן שהן חטאות ושינוי פוסל בהן, אף אני אביא
חטאת שמיעת קול וחטאת שבועת ביטוי וחטאת טומאת מקדש
וקדשיו ששינוי פוסל בהן.
שינוי במשנה, שפסח בזמנו שנשחט שלא לשמו פסול. הגמרא דנה
בדין פסח שלא בזמנו: תנו רבנן, פסח בזמנו, אם נשחט לשמו הרי
הוא פסח, ואם נשחט שכן הן באות יחד עם קרבנות אחרים, יש להשיב,
שקרב כשאר ימות השנה היפוכם של דברים, שאם נשחט לשמו
הוא פסול, ואילו אם נשחט שלא לשמו הרי הוא פסח. שכן פסח
אינו ראוי להקרבה אלא בערב פסח בין הערביים, ולא בזמן אחר.
אבל אם נשחט שלא לשמו נעקר ממנו שם פסח והרי הוא קרב
בתורת שלמים, כמבואר בסמוך.
(ש"ל" קבא"צ" ממה"ד בצ"א ב"א סימן).
שואלת הגמרא: מנא הני מילי - מנין לנו דין זה שפסח בשאר ימות
השנה שנשחט שלא לשמו כשר. משיבה הגמרא: אמר אבהו
דשמואל, מקורו של דין זה הוא ממה דאמר קרא (ויקרא ג ו), ואם מן
הצאן קרבנו לזבח שלמים לה'. ומשמעות הכתוב היא, שפסח
שהוא דבר הבא מן הצאן בלבד, כשהוא קרב שלא בזמנו שלא
לשמו יהא לזבח שלמים.
שואלת הגמרא: אימא שלמים אין מידי אחרניא לא - הלא עדיין יש
לומר שדווקא אם נשחט הפסח לשם שלמים הוא כשר בתורת
שלמים, אבל מנין לנו שגם אם נשחט לשם קרבנות אחרים הוא
כשר.
מתרצת הגמרא: אמר רבי אילא אמר רבי יוחנן, תיבת 'לזבח'
מיתורת, שכן היה די שיהיה כתוב 'לשלמים' ולא 'לזבח שלמים',
וייתור זה בא לרבות, שפסח שנשחט לשם כל זבח שהוא (מלבד
פסח) הרי הוא כשר בתורת שלמים.
מקשה הגמרא: אם כן אימא כל דשחט להו כמותה - יש לומר
שכל קרבן שהפסח נשחט לשמו יהיה הפסח כמותו, ואם שחטוהו
לשם עולה יחול בו דין עולה. מתרצת הגמרא: אי הוה פתיב 'ואם
מן הצאן קרבנו לזבח', אכן היה משתמע מהכתוב
ב'קראת' (כמו שאמרת), שאם נשחט לשם שלמים הרי הוא
שלמים, ואם נשחט לשם זבח אחר הרי הוא קרב בתורת אותו

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' ב

פסח יש על ביטולו כרת. מה שאין כן בעולה שאין בה שום צד
כרת ועל כן אין לפוסלה משום מחשבת שלא לשמה.
משיבה הגמרא: קן עזאי

שגם היא בכלל צד שוה זה ואף היא קדשים, ועל כן אם שחטה
שלא לשמה הרי היא פסולה.
דוחה הגמרא: מה להצד השוה שבהן שיש בהן צד פרת, שהרי
חטאת באה לכפר על שגגת עבירה שיש על זדונה שגגת כרת, וכן

לתודה ואבדה והקדיש אחרת תחתיה, ואחר כך נמצאה
הראשונה והקריבה, השניה שהיא מותר תודה קריבה בלא לחם.
ואם כן, מי איבא מיד דמותר תודה עצמה לא בעי לחם, ואילו מותר
דאיתא להו מעלמא בעיא לחם – ואילו תודה שלא הוקדשה
מלכתחילה לשם תודה אלא באה ממותר הפסח שקרב לשם
תודה, תהיה טעונה לחם.
מתקין לה רב [וימר] בריה דרב הילל על המקור שהביאה הגמרא
לעיל לדין פסח שלא בזמנו שנעקר לשלמים, וממאי דמותר פסח
בתיב 'זאם מן הצאן קרבנו', דילמא במותר אשם בתיב, שהרי גם
אשם אינו בא אלא מן הצאן. ובא הכתוב להשמיענו, שאשם
שמתו בעליו שדינו להקרב לעולת קיץ המזבח, אינו כשר לעולה
אלא אם כן נעקר ממנו שם אשם ונשחט לשם זבח אחר, אבל אם
נשחט לשם אשם הוא פסול. מתרצת הגמרא: אמר רבא, אמר רבא
'זאם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים', בדרך השוה בכל הצאן מדבר
הכתוב, והוא פסח שבא בין מן הכבשים ובין מן העזים, ולא באשם
שאינו בא מהעזים.
מתקין לה רבי אבין בר חייה, ואיתא – ויש אומרים שהקשה כן
רבי אבין בר כהנא על תירוץ רבא, בכל אתר אתר אמרת – הרי בכל
מקום אתה אומר ש'מן' בא להוציא שלא בכל המינים מדבר הכתוב
אלא רק בחלק מהם, ואילו כאן אתה אומר ש'מן' בא לרבות דבר
הבא מכל מיני הצאן. מתרצת הגמרא: אמר רבי מני, הלא נמי 'מן'
בא להוציא, שהכתוב מדבר בקרבן דלא איתא – (בא) בן שתי שנים
ולא איתא בנקבה, שכן הפסח אינו בא אלא מבכש זכר בן שנתו.
מתקין לה רב הונא בנגדא, ומי מצית אמרת דבי בתיב האי – וכי
יכול אתה לומר שכתוב זה במותר פסח בתיב, והא מדבתיב
בפרשה זו 'אם כשבי' ואם עז, מכלל – (מוכח) דלאו במותר פסח
בתיב אלא בשלמים עצמם. שכן אם בפסח הכתוב מדבר הלא כבר
נאמר בפרשת הפסח (שמות יב ה) 'מן הכבשים ומן העזים', ולמה
נכתב כאן שוב 'אם כשבי' ואם עז? אלא בהכרח בשלמים עצמם
מדבר הכתוב, ובא להשמיענו שאם נאמר אדם להביא צאן
לשלמים, הרשות בידו להביא איזה שירצה, כבש או עז.
מתרצת הגמרא: ההוא 'אם כשבי' ואם עז' מיבעי ליה לכתנאי
בברייתא, שחלוקים כבש ועז לענין דין האליה. שכן 'אם כשבי' זה
מיותר, שהרי מכך שנאמר בהמשך הפרשה 'זאם עז קרבנו' כבר
שמענו ש'מן' הצאן האמור כאן מדבר בכבש, שכן אין בצאן אלא
שני מינים אלו של כבשים ועזים. ושינוי בברייתא, למה נאמר
'כשבי', כדי לרבות את הפסח להקטרת האליה בכלל האימורים,
כדין שלמים הטעונים הקטרת אליה. ובשואל אמר 'אם כשבי' בא
'אם' לרבות פסח שעיקרה שנתה – (שעברה שנתו הראשונה) וכן
שלמים של חגיגת ארבעה עשר בניסן הנאמרים פסח וקרבים
עמו, לכל מצות שלמים, שאף קרבנות אלו יטענו – (היו טעונים)
סמיכה על ראש הקרבן ונסכים ותנופת חיה ושוק כסתם שלמים.
ובשואל אמר 'אם עז' הפסיק את הענין האמור לפניו בכבש, ולימד
על העז שאינה טעונה הקטרת אליה.
מקשה הגמרא: והא מהבא נפקא – וכי דין פסח שעברה שנתו
שקרב שלמים נלמד מ'אם כשבי', הלא קרבן זה הוא מותר הפסח,
ומדאבות דשמואל נפקא – ומדרשת אביו של שמואל למדנו שהוא
קרב שלמים, דהרי אמר אבות דשמואל, ממה שנאמר (ויקרא יג) 'ואם'
מן הצאן קרבנו לזבח שלמים', למדנו, שמוותר הפסח שהוא דבר
הבא מן הצאן, והא לזבח שלמים, כמבואר לעיל (טז).
משיבה הגמרא: ואבתי – הרי אף ללא דרשת אבות דשמואל יש
להקשות, הלא דין מותר הפסח שהוא קרב שלמים מדרב נחמן
אמר רבה בר אבהו נפקא – הוא נלמד, ולמה צריך את דרשת
הברייתא מ'אם כשבי'. דהרי אמר לעיל (טז) רב נחמן אמר רבה בר
אבהו, מניין למותר פסח שקרב שלמים, שנאמר (דברים טו ב) 'וזבחת'

דוחין קדשים הנאכלים אצל קדשים אחרים הנאכלין אף הם, ואולם
אין דוחין קדשים הנאכלין אצל קדשים אחרים שאינן נאכלין. על
כן אם נשחט הפסח שהוא קרבן הנאכל, לשם עולה שאינה
נאכלת, אינו נעקר להיות כמותה, אלא נעשה שלמים הנאכלים.
הגמרא מקשה על תירוץ זה: אמר חסאיה ואשם מי לא מיתאכלי
– וכי חסאיה ואשם אינם נאכלים על ידי הכהנים, ואם כן אם
נשחט הפסח לשמם יש לו להיות כמותם. מתרצת הגמרא: אלא
דוחין פסח שהוא קדשים הנאכלין לכל אדם, אצל שלמים שגם הם
קדשים הנאכלין לכל אדם. ואולם אין דוחין קדשים הנאכלין לכל
אדם אצל קדשים שאינן נאכלין לכל אדם, ועל כן פסח שנשחט
לשם חסאיה ואשם אינו נעשה כמותם, משום שאינם נאכלים כי
אם לזכרי כהנים.

הגמרא מביאה טעם נוסף לכך שפסח נעקר דווקא לשלמים ולא
לעולה וחטאת ואשם: רבי יוסי ברי אבין אמר, דוחין קדשים קלים
אצל קדשים קלים, ואין דוחין קדשים קלים אצל קדשים גדולים. על
כן פסח שהוא קדשים קלים נעקר להיות שלמים שגם הם קדשים
קלים, ואינו נעקר לעולה וחטאת ואשם שהם קדשים גדולים.
מתקין לה רב יצחק ברי סכרין על התירוץ האמור, אימא שאם
שחטיה לפסח שלא בזמנו לשם מעשר בהמה ליהוי מעשר ולא
שלמים, שהרי גם מעשר הוא קדשים קלים. ולמאי הילכתא – מה
הנפקא מינה להלכה מכך שהוא נעקר למעשר ולא לשלמים,
דלא ליבעי נסכים כשלמים. וכמו כן נפקא מינה למלקא עליה (כלא
ימכר) כלל יגאל – שאם הוא נעקר להיות מעשר אסור לפדותו
או למוכרו כמעשר שנאמר בו (ויקרא כו ג) 'לא יגאל', והפודה או
מוכרו לוקח משום לאו זה. מתרצת הגמרא: אמר רבא במעשר
(שם כו ג) כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קודש לה',
דווקא עשירי זה יהיה מעשר, ואין בקר וצאן אחר שנשחט לשם
מעשר נעשה מעשר.

שוב מקשה הגמרא: ואימא, שאם שחטיה לפסח שלא בזמנו לשם
בכור, ליהוי בבכור, שהרי גם בכור הוא קדשים קלים. ולמאי
הילכתא הוא נעקר לבכור ולא לשלמים, דלא ליבעי נסכים
כשלמים. אי נמי, דליתכיה – (שצריך ליתנו) לכהנים כדין בכור.
מתרצת הגמרא: בכור נמי מגזירה שוה של עברה 'עברה' ממעשר
בכור – (נלמד). שכן נאמרה לשון העברה במעשר בכתוב 'כל אשר
יעבר תחת השבט', וכן נאמרה לשון העברה בבכור בכתוב (שמות
יג ג) 'והעברת כל פטר רחם לה'. וכשם שאין הפסח נעשה מעשר,
כמו כן אינו נעשה בכור.

שוב מקשה הגמרא: ואימא, אם שחטיה לפסח שלא בזמנו לשם
המזבח, ליהוי המזבח ולא שלמים, ולמאי הילכתא הוא נחשב
לתמורה, למלקא עליה משום לאו של 'לא יחליפנו ולא ימיר אותו'
(ויקרא כו ד). אי נמי, למימא עליה – (לעבור עליו) כלאו של 'לא ימכר'
ולא יגאל' אם ימכרו או יפדו. מתרצת הגמרא: אמר רב וימר
בריה דרב נחמן, אמר רבא בתמורה (שם), 'היה הוא ותמורתו' יהיה
קדש, דווקא בהמת חולין זו שהמיריהו בהמת קדשים תהיה
תמורה, ואין קרבן אחר שנשחט לשם תמורה נעשה תמורה.
שוב מקשה הגמרא: ואימא, אם שחטיה לפסח בזמנו לשם
תודה, ליהוי בי תודה – שיהיה כתודה. ולמאי הילכתא הוא נחשב
לתודה, להטענו לחם כתודה. מתרצת הגמרא: מי איבא מיד
דפסח גופיה לא בעי לחם ומותרו בעי לחם – וכי יתכן שפסח עצמו
אינו טעון לחם, וכשהוא קרב לשם קרבן אחר יהיה טעון לחם.

מקשה הגמרא על התירוץ האמור: אי הכי השתא נמי – אם כן אף
עתה יש להקשות כן על מה שפסח שלא בזמנו נעשה שלמים, מי
איבא מיד דפסח גופיה לא בעי נסכים ומותרו בעי נסכים.
הגמרא מביאה את התירוץ האמור בנוסח אחר: אגן הכי קאמרינן,
הלא מצאנו בתורה עצמה דין מותר, שאם הקדיש אדם בהמה

דוחין קדשים קלים. נראה דבין ר' יוסי בר' אבין ורבי אבין איבא בעייהו בבור דלרבי
אבין ליבא למיפוך מבכור דאין נאכל לכל אדם: **דלא** ליבעי נסכים. הוה מצי
למימר דלא ליבעי תנופת חוה ושוק: **למאי** נפקא מינה למילקא עליה בלא ינאל. תימה
היכי לקי אחר שחטה אלא ינאל הא אמרינן בבכורות בפרק כל פסולי המוקדשין (דף
לב) דלאחר שחטה מדרבנן: **העשירי** זה
מעשר. אבתי דרשין מינה (ב"מ דף ז.) עשירי
ודאי ולא עשירי ספק: **אי** נמי דליתביה
לכהנים. הוה מצי למימר נמי דלא בעי סמיכה
בדרשין בת"כ וסמך ידו על ראש קרבנו ולא
בכור ומעשר ופסח (מנחות דף צב): **דילמא**
במותר אשם כתיב. תימה הא כתיב הכא לזבח
השלמים ואילו מותר אשם קרב עולה ויל דהאי
דכתיב לזבח השלמים לאו שיהיה לזבח השלמים
אלא שיעקור שם אשם ממנו לשוואט לשם
שלמים או לשם זבח אחר בדרשין ליה (לעיל
דף ת) בכלל ופטר ולעולם קרב עולה ואתא
קרא למימר דבעי עקירה: **ושלמים** הבאין
מחמת פסח לכל מצות שלמים. פי' בקונטרס
חגיגת ארבעה עשר וכן לקמן סוף כל הפסולים
(דף לו.) גבי תודה שנאכלת ליום ולילה מנח
לרבות שלמי נזיר ושלמי פסח ת"ל שלמי ופי'
בקונטרס שלמי פסח חגיגת י"ד וקשה בדפסחים
באלו דברים (דף קנא) דריש מקרא בהדיא
דחגיגת י"ד נאכלת לשני ימים ולילה אחד
ובת"כ בפ' בשר זבח תודת שלמי מרבי חגיגת
י"ד לשני ימים ולילה אחד: ושלמים הבאין
מחמתו ליום ולילה ונראה דדאי שלמי פסח
דכל הפסולי (שם) היינו מותר הפסח כי הווא
דרכ' ובפסחים פ' האשה (דף פט.) גבי חמשה
שנתעבשו עורות פסחיים דקאמר גיית' מותר
הפסח דנאכל ליום ולילה ובפ"ק דריה (דף ה.)
קרי למותר הפסח שלמי פסח חדשי פסח לכל
תאחר ופריך פסח יזמנא קביעא ליה כו' ומשני
מאי פסח שלמי פסח ס"דא הוואל מחמת פסח
קאתו ועל כרחיה לאו היינו חגיגת י"ד דבין
דקתי פסח לא שבין מותר הפסח דמיקרי פסח
טפי דהיינו פסח ממש ומוקי לה בחגיגת י"ד
ושלמים הבאין מחמת הפסח דשמעתינן נמי היינו
מותר הפסח אע"ג דכבר תנא פסח שעבידה
שנתו האי שלמי פסח הוי לא עיברה שנתו ולא
זמנו או עיברה זמנו ולא שנתו אע"ג דמקרא
אחרניא נפקי הכי רגילות התנא כמו (ב"מ דף ל.)
והתעלמת דרדש פעמים שמתעלם כגון זקן
ואינה לפי בכורו וכהן הווא בבית הקברות ושליו
מלובן משל תבירו אע"ג דקרא לא אתי אלא
מזבח ואינה לפי בכורו וכו' פ' עירוב טמא
(פסחים דף צו.) פי' בקונטרס דהיינו תמורת פסח
עצמו ואע"ג דדרשין התם הווא קרב ואין
תמורתו קריבה הא מוכח התם דכל היבא דפסח
קרב גם תמורתו קריבה ולקמן פרק ב"ש (דף לו.)
בתולתו נידוק וכן משמע דפריך מותר הפסח
ליהוי תודה למאי להטעינו לחם מי איבא מיד
כו' ולימא להיות נאכל ליום ולילה כמו תודה
אלא ש"מ מותר פסח נמי בלאו הכי נאכלים
ליום ולילה דהיינו שלמי פסח. ת"ל בדרך:

דוחין קדשים הנאכלין. פסח זה מתחלה הוקדש לשם קרבן הנאכל הילכך דוחין
אותו אצל שלמים שהן נאכלין ולא אצל עולה: שאין נאכלין לכל אדם. אלא
לזכיר כהונה: ליהוי מעשר. דהא קדשים קלים הוא. בכור ומעשר אין טעונין נסכים
בפרק שתי מדות (מנחות דף צ.) במעשר במזבח כתיב יהיה קודש לא ינאל ודרשין
בבכורות בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לב)
דהאי לא ינאל לא ימכר הוא: עברה עברה.
בבכור כתיב (שמות יג) והעברת כל פטר רחם
ובמעשר כתיב כל אשר יעבור תחת השבט
(ויקרא כז) למילקא עליה. משום לא יחליפה
זו תמורה. ממש שהעומדת כשהיא חולין אצל
במדת קדשים והמיר הוא דהויא תמורה: ואין
אחר. וזבא ראשון ששחט לשם תמורה ומותר
בני נסכים. דהא אמרת שלמים ניהו: דמותר
תודה עצמה. כגון הפריש תודתו ואברה והפריש
אחרת ונמצאת דראשונה אין השני טעונה
לחם כדאמר' בפ' התודה (מנחות דף עט.) וזב
התודה טעון לחם ולא ולדה ולא תמורתה ולא
חליפתה טעונין לחם: ומותר דהיי' לה מעלמא.
תודה שבאה ממותר פסח דילמא במותר אשם
כתיב. האי ואם מן הצאן דאשם נמי איל תמיס
מן הצאן הוא ואינו בא מן הבקר: בכל צאן.
כבשים ועדים כגון פסח לאפקוי אשם דאנו
בא מן העדים: בכל אתר את אשר. בכל מקום
אתה אומר מן להוציא הוא כגון מן הבמה
להוציא רובע ורבע מן הבקר להוציא את
הנעבר מן הצאן להוציא את המוקצה (ב"ק
דף מ): ובאן אתה אומר מן לרבות. דקאמרת
מן הצאן פסח משמע שבא מכל צאן: ח"ל
כי מוקמינן לה בפסח מן להוציא הוא דלא
אתי בן שתי שנים ולא אתי נקיבה ומיהו הצאן
מכל מין צאן משמע בין כבשים בין עדים
ומיעוטא דמן לנקבות אתא: ח"ל דלא אתי
בן שתי שנים ולא אתי נקיבה: והא מדרבנן
אם כבש אם עז מכלל דלא במותר הפסח
הוא דכתיב. אלא בשלמים גירדי וד"ק אם נרד
להביא מן הצאן יביא איזה שירצה או כבש
או עז דאי ממותר הפסח כתיב למח לי אם
כבש אם עז פשיטא דמכבשים ומעדים הוא
בא דהא בגופיה כתיב מן הכבשים ומן העדים
(שמות יב) לבדניא כו'. לחלק ביניהם ולפרש
הילכותיהן לומר שהכבש טעון אליה למזבח
והעז אין אליהו בכלל אימורים: כבש. קרא
ייתרא הוא דכין דכתיב ומעיקרא ואם מן הצאן
וכתיב בתריה ואם עז מכלל דעד השתא כבש
איירי דאין לך מן הצאן אלא שני מיני: לאלוה
שחטה קריבה עם אימורין כנגד הבכורות ולפטר
דכתיב לעומת העצה יסירנה מקום שהבכורות
יעצות: שלמים הבאין מחמת פסח. חגיגת
ארבעה עשר כדאמר' בפסחים (דף סט.) והא
מחא נפקא. דפסח שעברה שנתו קרב שלמים
והלא זה הוא מותר הפסח והא ליפת לה
לעיל מדאבוח דשמואל: ומאי ניהו שלמים.
דבאין מכל צאן ובקר בין זכרים ובין נקבות:
עברה

ונסכים ותנופת חוה ושוק. פשהוא אומר 'אם עז' הפסיק הענין. לימוד על העז שאינה מעונה
אלוה. והא מהכא נפקא, מדיאבוי דשמואל נפקא. דאמר אבוי דשמואל, 'ואם מן הצאן

קרבנו לזבח שלמים', דבר הכא מן הצאן, והא לזבח שלמים. ואפתי מדרב נחמן אמר רבה בר אבוי נפקא, דאמר רב נחמן
אמר רבה בר אבוי, מנזין למותר פסח שקרב שלמים, שנאמר 'ובחבת פסח לה' אלהיך צאן ובקר', והלא אין פסח בא אלא מן
הכבשים ומן העדים, אלא מפאן למותר הפסח, שיהא לדבר הכא מן הצאן ומן הבקר, ומאי ניהו שלמים. אלא תלתא קראי כתיבי,

ה' לעיברה שנת חמנו. ה'ה שנת בלא זמנו ואע"פ שבשעה שהקדישו לא היה ראוי לפסח דכשיגיע זמנו תעבור שנתו דאפי' מפרש נקבה לפסחו או זכר בין שתי שנים תורת שלמים עליו כדתנן במי שזיה טמא (פסחים דף כז:) ירעה עד שיתאבד ומכר וביא בדמיו שלמים: **איתניבה** רב משרשיא לרבא בר. תימה מאי קושיא

הא רבא הוא דמפרש טעמא דר"ש בריש מנחות (דף ג:) מזאת תורת ואומר ר"ת הדבא גרסי' רבא ורבה לטעמיה דמשני החם כאן בשני קודש כאן בשני בעלים ועוד י"ל דאפי' גרסין רבא רוצה ליישב דברי רב לכולו אמוראי דהתם ולפי' ר"ת קשה דנראה דרב משרשיא תלמידו של רבא היה ולא של רבא ועוד י"ל שרוצה רבא ליישב דברי רב משרשיא דמבוג אפי' ברבנן דפליגי עליה דר"ש דלית ליה זאת תורת רוב משרשיא כשהקשה לו מר"ש היה יכול להקשות ממתני' דמנחות אלא נהא ליה למפרש במבויא דאפי' לר"ש דמכשר לא מזאת תורת מכשר וכן משמע מפ' הקונטרס ואע"ג דבפ' דם חטאת (לקמן דף צב.) דרשין תורה אחת לכל החטאות וליכא מאן דפליגי היינו במדי דכתיבא בהדיא בחטאת גופה דרשין ליה ל"כ כגון הני דפרק דם חטאת אבל שני קודש לא כתב בחטאת ובריש איהו מקומן (לקמן דף צב.) דרשין תורה אחת לכל האשמות וקאמר דהיאא למאן דאית ליה תורת אלא למאן דלית ליה תורת היינו לר"ש ולרבנן בריש מנחות (דף ג:) לרבא: **לשם** חטאת נזיר לשם חטאת מצורע. לעיל (דף ז:) איכא שבעתא אחריית ורב דמחלק בין שוחט (ולשם חטאת) לשוחט לשם עולה ושם פירשתי תרתי דרבא למה ל': **ושחט** אותה לחטאת. לעיל בפירק דרשין ליה למילתא אחריית ושמא הכא דרש מרלא כתיב ושחט לחטאת אותה: **על** שם שמחייב חטאת דטומאת מקדש וקדושו מהו. מידו גרע ממי שאינו מחייב כלום: **משחבין** מעבודה לעבודה. כדאמר בגון משחטה לזריקה (כמו שנינו בעלים) אבל משחטה לקבלה לא דהא מפגיל וליף לה וק"ו דרב אשי דילף משינו בעלים לא דהו אלא משחטה לזריקה כמו שנינו בעלי' ותימה

ה' **לעיברה זמנו ועיברה שנתו, וחד לעיברה זמנו ולא שנתו, וחד ללא עיברה לא זמנו ולא שנתו.** וצריכי, **דאי פתב רחמנא חד, הוה אמנא, היכא דעיברה שנתו וזמנו, דאידחי מפסח לגמרי, אבל עיברה זמנו ולא שנתו, דחיו לפסח שני, אימא לא. ואי פתב רחמנא הני תרתא, משום דאידחי להו ממיילתייהו, אבל היכא דלא עבר לא זמנו ולא שנתו דחיו לפסח, אימא לא, צריכי: אמר רב משמיה דמבוג, חטאת ששחטה לשום חטאת נחשון, פשיעה, דאמר קרא, 'זאת תורת החטאת', תורה אחת לכל החטאות. יתיב רבא וקאמר לה להא שמעתא, איתניבה רב משרשיא לרבא, רבי שמעון אומר, כל המנחות שנקמנו שלא לשמן בשירות, ועלו לבעלים לשום חובה, לפי שאין המנחות דומות לזבחים, שהקומצן מחבת לשם מירחשת, מעשיה מוכיחין עליה שהיא מחבת. חריבה לשם בלולה, מעשיה מוכיחין שהיא חריבה. אבל בזבחים אינו כן, שחטתה אחת לבולן, קבלה אחת לבולן, וזריקה אחת לבולן. טעמא דמעשיה מוכיחין, הא אין מעשיה מוכיחין. לא. אמאי, לימא 'זאת תורת המנחה', תורה אחת לכל המנחות. אלא אי איתמר הכי איתמר, אמר רב משמיה דמבוג, חטאת ששחטה על מנת שיתכפר בה נחשון פשיעה, אין כפרה למתים. ולימא מת בעלמא, הא קא משמע לן, טעמא דמת, הא חי דומיא דנחשון, פסולה, ומאי ניהו חטאת נזיר וחטאת מצורע. הני, עולות נניהו. אלא אי איתמר הכי איתמר, אמר רב משמיה דמבוג, חטאת**

עיברה זמנו, זמן שחטת הפסח: לא זמנו ולא שנתו. ואם שחטו קודם הפסח לשם שלמים כשר ואע"ג דחיו לפסח ראשון: ממילתייהו. מפסח ראשון: משמיה דמבוג. שם חכם: חטאת ששחטה לשם חטאת נחשון. שעיר חטאת ודחונתו הנשיאים: כשרה. ולא הויה שניו קדש דלא אמרי' חטאת נחשון כיון דלדורון אתי ולא לכפרה על חטא דהי' היא כשחטה לשם עולה וב"ש דשינו בעלים לא הוי דלא שחטה להחכפר בה נחשון: ועלו לבעלים. ר"ש פליג אמנחות ומורה בבובים: מחבת ומרחשת. שני כלים שבהם מטגנים את המנחות שכל המנחות היו עשר עשר חלות מחבת צפה ומעשיה קשים מתוך שחבלי צף מעשיה מתפשטין והאיר שורף את השמן מרחשת עמוקה מעשיה רוחשין וריבין שאין האור שורף את השמן וכשמניח אדם אצבעו עליה נראה כמו רוחשת: חריבה. מנחת חוטא שאין בה שמן דכתיב (ויקרא ה) לא ישים עליה שמן: מעשיה מוכיחין. דמחשבה הנכרת שהיא שקר סבר ר"ש דלא מנהיג: שחיטה אחת לבולן. וכי שחט עולה למשם חטאת ליכא הכירא דמשקר הילכך מהניא מחשבה כ"ך שמעתי' במנחות: טעמא כו'. אלמא אפי' לרבי שמעון דמהדר להכשירא לא יליף מזאת תורה וב"ש דמדרבנן קשיא לא דאמריו אף במנחות לא עלו דאלמא לא דרשין תורה להכי ולרבא דאמר לעיל (דף ז:) חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם כשירה ליכא למפרש מינה דהתם כיון דכי הדרי נניהו דתריהו חטאת סתמא שמיידו ובפרת שתידן שוה על הכרת אין שם שניו קודש ודרי חטאת לשם חטאת נשחטה ואילו מנחת מחבת ומנחת מרחשת אין שמויתיהו שוין זו שמה לבדה וזו שמה לבדה אלא לרב קשיא דהא לשם חטאת נחשון שניו גמור הוא שהרי היא כעולה וקאמר כשרה משום תורת חטאת: אלא אי איתמר. דרב הכי איתמר ושנינו בעלים איתמר: שיתכפר בה. היינו בשני בעלים: שאין כפרה למתים. הילכך לא קרינא ביה במחייב כפרה במותה הא חי. אם שחטה בשני בעלים לשם אדם חי: הויא דנחשון. שמחייב חטאת שאינה על חטא הדומה לשעיר נחשון בגון חטאת נזיר ומצורע הבאות להכשיר פסולה ופריבין הני עולות נניהו. ואנן קם לל לעיל (דף ז:) חטאת ששחטה על מי שמחייב עולה כשירה והני כעולה דמו: פשיטא ל': עיקר חטאת נקפו. שורש החטאת שהיא היתה חטאת יחיד ראשונה: לשם חטאת עבודה וזה. רבואה. נקט אע"ג דלא דמיא לשאר חטאות שחן בכבשה או שעירה והיא אינה כשירה בכבשה אלא בשעירה: בעיא דרבא היכי פתניהו לה. וכיון דאמרת דרבא בכולו פסיל ואפילו חטאת חלב לשם חטאת דם כ"ש לשם חטאת דטומאת מקדש וקדושו: מי אמרין ברת במותה. והוה ליה מחייב כפרה במותו וקרינן ביה עליו ולא על חבירו וחבירו דומיא דידה או דילמא כו' דאין קבוצ במותו שבא בעולה ויורד: שחפה לשפה. שלא חישב על השחיטה אלא על הזריקה חישב בשעת שחיטה דהיינו מעבודה לעבודה: מחשבין מעבודה לעבודה. כלומר מחשבה מועלת מעבודה לעבודה במחשבת שלא לשמה: דילפינן ממחשבת פיגול. הדמיהא ביה הכי דתנן בפרק שני (לקמן דף כז) חשוח את הובח על מנת לזרוק דמו למחר פיגול: אין מחשבין מעבודה לעבודה. בשלא לשמן דלא ילפינן לה מפיגול דהתם עיקר מחשבתו המביאה לידי פיגול זו היא שישחוב בעבודה זו לעשות עבודה אחרת מן אחת העבודות להאכיל לאדם או למזבח חוץ לזמנו וזריקה אכילת מזבח היא והוא הדין אם חישב על הקטרת החלב שאינה מן עבודות הילכך לא דמיא לשלא לשמה.

מתרצת הגמרא: **הא קא משמע לן** מבוג, **דמפסא** שלשם נחשון כשירה, הוא דווקא משום דנחשון כבר פת ואינו בר חיוב בכפרת חטאת, **הא** לשם כפרת אדם חי אחר, אפילו שאותו אדם אינו מחויב בחטאת כפרה אלא בחטאת אחרת דומיא דחטאת נחשון, הרי היא פסולה. ו**מאי** ניהו – מה הן החטאות שלא באות על חטא, הלא הן חטאות נזיר שבאה להתירו ביהן, ו**חטאות מצורע** שבאה להתירו באכילת קדשים. שאם נשחטה חטאת חלב לשם אדם אחר המחויב בחטאות אלו, אין זה כשוחט לשם מי שאינו מחויב כפרה כמותו, אלא מאחר שסוף סוף הוא מחויב חטאת הרי זה שינוי בעלים.

הגמרא דוחה תירוץ זה: **הני חטאות נזיר ומצורע הלא עולות נינהו**, שהרי אינן באות לכפרה, ואם כן אין לו לאדם המחויב בהן להיחשב כבר כפרה, ואין לשחטה לשמו לפסול את החטאת.

מסיקה הגמרא: **אלא אי איתמר** דינו של מבוג **הכי איתמר. אמר רב משמיה דמבוג, חטאת ששחטה על אדם אחר ששחטתה חטאת נזיר או מצורע שהיא בחטאת נחשון שלא באה לכפרה**, הרי היא כשירה. משום ש**חטאת נחשון**, וכן חטאת נזיר או מצורע, כעולה היא, ואם נשחטה חטאת חלב לשם מי שמחויב בחטאות אלו הרי היא כמו שנשחטה לשם אדם המחויב עולה.

איכא דאמר מימרא זו באופן זה. **אמר רב משמיה דמבוג, חטאת חלב ששחטה לשם חטאת נחשון, פסולה**, משום ש**חטאת נחשון** כעולה היא, שהרי לא באה על חטא, והרי היא כחטאת שנשחטה לשם עולה.

שואלת הגמרא: **ולא** מבוג שחטאת חלב שנשחטה לשם חטאת נזיר ו**חטאת מצורע** פסולה, שכן גם חטאות אלו הן עולות שלא באו על חטא, ומדוע נקט חטאת נחשון. משיבה הגמרא: אכן הוא הדין לחטאת נזיר וחטאת מצורע, אלא שמבוג עיקר חטאת ושוורשה נקט, שכן חטאת נחשון היא חטאת היחיד הראשונה שקרבה מאז ומעולם.

הגמרא מביאה מימרא נוספת של רב בדין שינוי קודש: **אמר רב, חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם, או לשם חטאת עבודת בוכבים**, הרי היא כשירה, משום ששתיהן באות לכפר על שגגת כרת. אבל לשם חטאת נזיר לשם חטאת מצורע פסולה, משום שהני חטאות עולות נינהו, והרי זה כשוחט חטאת לשם עולה.

רבא מסתפק: **בעי רבא, חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דוממאת מקדש וקדשיו, מהו דינה**. מי אמרין שאין זה שינוי קודש משום שגם היא באה על שגגת ברת כמותה וכמו חטאת חלב, או דילמא, היא פסולה משום שינוי קודש לפי שאין קרבן חטאת זה קבוע כמותה. שכן חטאת חלב קבועה, ואילו חטאת טומאת מקדש וקדשיו היא בעולה ויורד. על כן שני שמות שונים הם, והשוחט אחת לשם חבירתה פסולה משום שינוי קודש.

רב אחא בריה דרבא מתני בולחיה לפסולא – שנה בשם רבא את כל השינויים האלו לפסול, ואפילו חטאת חלב לשם חטאת דם. **מאי מפסולא**, שנאמר (ויקרא ד' א') **וְשַׁחַט אוֹתָהּ לַחֲמֹאתָ**, שישחטנה לשם אוֹתָהּ חטאת שעליה היא מכפרת.

אמר ליה רב אשי לרב אחא בריה דרבא, אם חטאת חלב לשם חטאת דם פסולה, וכן כל שלש חטאות טומאת מקדש וקדשיו היא פסולה, ואם כן **כִּפְּרָא דְרַבָּא** **היכי מתנייהו לה** – כיצד אתם שונים את ספיקו של רבא בענין זה.

אמר ליה רב אחא, אֵנָּן בְּשִׁנּוּי בְּעָלִים מְתַנִּין לֵה לְמִימְרָא שֶׁל רַבָּא, וְלֹא בְּשִׁנּוּי קוֹדֶשׁ, [וְהֵכִי מְתַנִּין לֵה]. **אמר רבא, חטאת חלב ששחטה על מי ששחטתה חטאת דם וחטאת עבודת בוכבים פסולה**, משום ששחטה לשם חבירו המחויב בכפרה כמותו. אבל אם שחטה על מי ששחטתה חטאת נזיר ו**חטאת מצורע** כשירה, משום שאין חבירו מחויב בחטאת שבאה על חטא אלא בחטאת המתירה, ואין שינוי בעלים פוסל אלא לשם חבירו המחויב

חד – וכתוב אחד] בא ללמדנו על פסח שעיקרה – ו[עבר] זמנו וגם עיקרה שנתו, שכן אין השה ראו להקרבה אלא בשנתו הראשונה, ואם עבר ערב פסח שהוא זמן הקרבתו וגם עברה שנתו הראשונה של השה, הרי הוא קרב לשלמים. וחד בא לפסח שעיקרה זמנו שהוא ערב פסח, ועדיין לא עברה שנתו של השה, שאף הוא קרב לשלמים. וחד בא לפסח שלא עיקרה לא זמנו ולא שנתו, ונשחט קודם הפסח לשם שלמים, שאף הוא קרב לשלמים.

מפרשת הגמרא: וצריכי כל שלשת כתובים אלו. משום דאי קתב דחמנא רק חד, הוה אמינא, שדווקא היכא דעיקרה שנתו וגם עבר זמנו הוא קרב לשלמים, משום דאידחי מפסח לגמרי, בין מצד זמן ההקרבה ובין מצד גילו של השה, אבל אם עיקרה זמנו ועדיין לא עברה שנתו, דעדיין חיו – וראוי הוא להקרב לפסח שני, אימא לא יעקר לשלמים.

ואי קתב דחמנא הני תרתין, פסח שעבר זמנו ועברה שנתו ופסח שעבר זמנו ולא עברה שנתו, הוה אמינא שרק אלו נעקרים לשלמים, משום דאידחי להו ממילתייהו – שנדחו לגמרי מדין הקרבת פסח ראשון שלשמו הוקדשו. אבל היכא דלא עבר לא זמנו ולא שנתו דעדיין הוא חיו להקרב לפסח ראשון, אימא לא יעקר לשלמים. על כן צריכי כל שלשת כתובים אלו להכתב, כדי ללמדנו שהפסח נעקר לשלמים בכל שלשת האופנים האמורים.

הגמרא חוזרת לדין שלא לשמה בחטאת, ודנה באופנים מסוימים האם נוהג בהם פסול זה: **אמר רב משמיה דמבוג – ו[שם חכם], חטאת שבאה לכפר על אכילת חלב ששחטה לשם חטאת נחשון שקרבה בזמן הקמת המשכן, כשירה**. משום דאמר קרא (ויקרא ו' יח), **זאת תורת החטאת**, ומכאן שתורה אחת לכל החטאות, ואף אם שחט אחת לשם חבירתה כשירה.

היב רבא וקאמר ליה להא שמעמא – ישב רבא ואמר שמועה זו. **איתיביה – ו[הקשה לו] רב משרשיא לרבא מדבריה הבריתא הבאים**. **רבי שמעון אומר**, כל חמנות שנקמצו שלא לשמן כשירות, ואף עליו לבעלים לשום חובה, ואינן כזבחים שנובחו שלא לשמן שאינם עולים לשם חובה. ובאר רבי שמעון את טעמו, לפי שאין חמנות דומות לזבחים, שכן הקומץ מנחת מכתב לשם מנחת מרחשת, הרי מעשיה מוכיחין עליה שהיא מנחת מכתב. וכן הקומץ מנחת חוטא שבאה חריבה – ויבשה ללא שמן לשם מנחה אחרת שבאה בלולה בשמן, הרי מעשיה מוכיחין שהיא מנחה חריבה ולא בלולה, וכל מחשבה שניכר עליה שהיא מחשבת שקר אינה פסולה. אבל בזבחים אינו כן, שהרי שחטתה אחת לכולן, וכן קבלה אחת לכולן, וכן זריקה אחת לכולן, ואין ניכר בשחטה ובקבלה ובזריקה איזה קרבן הוא מקריב. ומאחר שאין ניכר על מחשבת שינוי קודש בזבחים שהיא מחשבת שקר, הרי היא פסולה בהם.

רב משרשיא מסיק את קושיות: מבואר מדברי רבי שמעון, מפסא שהמנחה עולה לשם חובה בשינוי קודש הוא רק משום דמפשיה מוכיחין עליה, הא אילו אין מפשיה היו מוכיחין עליה לא היתה עולה לשם חובה. ואם כדברי מבוג הדורש מ'זאת תורת החטאת' שתורה אחת לכל החטאות ושינוי מחטאת אחת לחבירתה אינו פוסל בהן, אמאי יש שינוי קודש במנחה כלל, לימא זאת תורת המנחה' (שם ו' א), תורה אחת לכל המנחות, ושינוי קודש ממנחה אחת לחבירתה אינו נחשב שינוי.

הגמרא חוזרת בה ומביאה את דברי מבוג באופן אחר: **אליא אי איתמר** דינו של מבוג **הכי איתמר. אמר רב משמיה דמבוג, חטאת ששחטה על מנת שיתכפר בה נחשון שכבר אינו בחיים**, הרי היא כשירה. ואין זה שינוי בעלים שכן אין בפירה למתים, ומבואר לעיל (י) שאין שינוי בעלים פוסל אלא כשהשחטה היא לשם חבירו המחויב כפרה כמותו.

מקשה הגמרא: **ולא** מבוג את דינו בשוחט לשם מַתְּכָלָמָא, ולא דווקא לשם נחשון.

55 ורבי אילא הביא ראייה לסייעה - לסייע לרש לקיש. שכן הובא
 56 לעיל (ד). שהתרבה דין שינוי קודש מדרשות הכתובים בכל אחת
 57 מארבע העבודות. ולכאורה יש להקשות, לא תאמר דרשה
 58 בוריקה, ותייתי מקל וחומר מביניא - וילמד דין שינוי קודש
 59 בוריקה מהצד השווה של שחיטה וקבלה. אלא בהכרח נאמר שינוי
 60 קודש בוריקה כדי להשמיענו הלכה מסוימת בדין זה, ולמאי
 61 הלכתיא כתב רחמנא דרשה זו. לומר דאין מחשבים מעבדות
 62 לעבודה, ואין שינוי קודש בוריקה אלא בשעת הוריקה עצמה ולא
 63 בשעת השחיטה.
 64 מתקין לה רב פפא, ודלמא בא יתור זה להשמיענו להיפך,
 65 דמחשבים מעבדות לעבודה, וגם אם חשב בשעת שחיטה על מנת
 66 לזרוק שלא לשמה פסולה. מתרצת הגמרא, אם בן לשחוק קרא
 67 מיניה ומדין מחשבים מעבודה לעבודה, ותייתי מקל וחומר דרב
 68 אשי משינוי בעלים.
 69 ואידך - רבי יוחנן סובר, שהכתוב שנאמר בשינוי קודש בוריקה
 70 אינו מיותר ללמד שאין מחשבים מעבודה לעבודה, שכן אי
 71 אפשר ללמוד זריקה משחיטה וקבלה, משום דפרך הכי, מה להנהיג
 72 ולשחיטה וקבלה שכן טעונות צפון וישנן בחטאות הפנימיות, מה
 73 שאין כן בוריקה שלא נאמר בה דין 'צפון', וכן אין נהוגת זריקת
 74 הדם על המזבח החיצון בחטאות הפנימיות אלא על הפרוכת ועל
 75 מזבח הזהב, ועל כן יתכן שאף דין לשמה לא נאמר בה.
 76 ואידך - ורבי אילא סובר, שאין זו פירכא, שכן השתא מיהא
 77 בשלמים קיימין - משום שמקור שינוי קודש הוא מהכתובים
 78 שנאמרו בשלמים, ובשחיטת שלמים וקבלת דמם אין שום חומרא
 79 יותר מאשר בוריקת דמם, שכן שלמים אינם טעונים צפון, וכן דמם
 80 נזרק תמיד על המזבח החיצון.
 81 מחלוקת אמוראים נוספת בנידון האמור: איתמר, שחטה לשמה
 82 לזרוק דמה שלא לשמה, רב נחמן אמר פסולה, וכדברי רבי יוחנן.
 83 ורבה אמר בשירה, כדברי ריש לקיש.
 84 והדר ביה רבה לגבי רב נחמן, והודה לדבריו שמחשבים מעבודה
 85 לעבודה, משום קל וחומר דרב אשי שהובא לעיל, שאם שינוי
 86 בעלים פוסל מעבודה לעבודה, כל שכן לשינוי קודש שהוא פוסל
 87 מעבודה לעבודה.
 88 שינוי במשנה: רבי אליעזר אומר אף (את) האשם שקרב שלא לשמו
 89 פסול.
 90 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את שיטתם של רבי אליעזר
 91 ורבי יהושע בדין אשם שלא לשמו: תניא, אמר רבי אליעזר, הרי
 92 חטאת באה על כפרת חטא, ואף אשם בא על כפרת חטא, לפיכך
 93 יש להשוותם בדין שלא לשמה, מה חטאת שקרבה שלא לשמה
 94 פסולה, אף אשם שקרב שלא לשמו פסול.
 95 אמר לו רבי יהושע רבי אליעזר, לא כן הוא, שהרי אם אמרת
 96 בחטאת שלא לשמה שהיא פסולה אין להוכיח ממנה על אשם,
 97 שכן היא חמורה ממנו בכך שדמה ניתן בגובה המזבח למעלה
 98 מחוט הסיקרא, אבל אשם שדמו ניתן למטה מחוט הסיקרא אינו
 99 נפסל כשנשחט שלא לשמו. אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע,
 100 נתינת דם האשם למטה אינה סיבה להכשירו כשנשחט שלא
 101 לשמו, שכן פסח יוכיח שדמו למטה, ואף על פי כן אם שחטו שלא
 102 לשמו הוא פסול.
 103 אמר לו רבי יהושע רבי אליעזר, אין להוכיח מפסח על אשם,
 104 שהרי מה לפסח שכן זמנו קבוע, ועל כן כשנשחט שלא לשמו
 105 פסול, מה שאין כן באשם שאין לו זמן קבוע. אמר לו רבי אליעזר
 106 לרבי יהושע, חטאת תוכיח שאפילו שאין לה זמן קבוע כשנשחטה
 107 שלא לשמה פסולה, והוא הדין לאשם. אמר לו רבי יהושע לרבי
 108 אליעזר,

1 נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש באדם השוחט את הקהה וחשב
 2 בשעת השחיטה על מנת לזרוק דמה לעבודת בוכבים, ולהקטיר
 3 חלה לעבודת בוכבים. רבי יוחנן אמר, בהמה זו אסורה בהנאה,
 4 משום שמשחבים מעבודה לעבודה. ואף שלא חשב שתהיה
 5 השחיטה עצמה לשם עבודה זרה, מכל מקום מאחר שחשב
 6 בשעת השחיטה שתהיה הוריקה לעבודה זרה, הרי היא נאסרת
 7 בהנאה. וסובר רבי יוחנן, ולפיין דין מחשבת שחיטה לעבודה זרה
 8 הנעשית מחוץ לעזרה ממחשבת פיגול בקדשים הנעשים בפנים,
 9 שכשם שבפיגול מחשבים מעבודה לעבודה, הוא הדין בעבודה
 10 זרה שמחשבים עליה מעבודה לעבודה.
 11 וריש לקיש אמר, אם לא חשב על השחיטה שתיעשה לשם עבודה
 12 זרה אלא חשב כן רק על הוריקה, הרי היא מותרת, משום שאין
 13 מחשבים מעבודה לעבודה. וסובר ריש לקיש שלא לפיין מחשבת
 14 חוץ של עבודה זרה ממחשבת פנים של פיגול.
 15 הגמרא מפרשת מדוע הוצרכו רבי יוחנן וריש לקיש לחלוק גם
 16 בשינוי קודש וגם בעבודה זרה: ואי אשמינן את מחלוקתם רק
 17 בזה (בעבודה זרה), היינו אומרים שרק בזה אמר ריש לקיש שאין
 18 מחשבים מעבודה לעבודה, משום שאין להשוות שחיטת עבודה
 19 זרה הנעשית מחוץ לעזרה לדין פיגול שהוא בפנים העזרה, אבל
 20 מחשבת שינוי קודש שהיא בפנים ממחשבת פיגול שגם היא
 21 בפנים, אימא מודי ליה ריש לקיש לרבי יוחנן שיש ללמוד זו מזו.
 22 ואי אשמינן את מחלוקתם רק בזה (בשינוי קודש), היינו אומרים
 23 שרק בזה אמר רבי יוחנן שיש ללמוד מפיגול שאף בו מחשבים
 24 מעבודה לעבודה, משום ששניהם הם בדבר הנעשה בפנים, אבל
 25 בזה (בשחיטה לעבודה זרה) שהיא בחוץ אימא מודי ליה רבי
 26 יוחנן לריש לקיש שאין למדים עליה מפיגול שנעשה בפנים. על כן
 27 צריכי רבי יוחנן וריש לקיש להשמיע את דבריהם בשני המקומות.
 28 מביאה הגמרא הוכחות לדברי רבי יוחנן וריש לקיש: כי אתא רב
 29 דימי אמר, מתיב [-הביא] רב ירמיה ראייה לסייעה לרבי יוחנן, ורבי
 30 אילא הביא ראייה לסייעה לריש לקיש.
 31 מפרשת הגמרא: רב ירמיה הביא ראייה לסייעה לרבי יוחנן מקל
 32 וחומר. ומה במקום שאם אמר בשעת השחיטה הריני שוחט חוץ
 33 לזמנו שהוא בשר, ואילו אם שחטו על מנת לזרוק דמו חוץ לזמנו
 34 פסול משום פיגול, מקום שאם אמר הריני שוחט שלא לשמו פסול
 35 משום שינוי קודש, אם שחטו על מנת לזרוק דמו שלא לשמו אינו
 36 דין שיהא פסול.
 37 מתקיף לה רבא בר אהילאי על הקל וחומר האמור, מה למחשבת
 38 פיגול של חוץ לזמנו שכן חייבים על אכילת הפיגול כרת, מה שאין
 39 כן במחשבת שלא לשמו שאין חייבים על אכילת קרבן שנשחט
 40 במחשבה זו כרת.
 41 אלא אמר רבא בר אהילאי, הקל וחומר אינו ממחשבת חוץ לזמנו,
 42 אלא ממחשבת חוץ למקומו, והכי קאמר. ומה מקום שאם אמר הריני
 43 שוחט חוץ למקומו שהוא בשר, ואילו אם שחטו על מנת לזרוק דמו
 44 חוץ למקומו פסול, מקום שאם אמר הריני שוחט שלא לשמו שהוא
 45 פסול, [שחטו על מנת] לזרוק דמו שלא לשמו אינו דין שיהא פסול.
 46 מתקיף לה רב אשי על הקל וחומר האמור, מה לפסול חוץ למקומו
 47 שכן הוא נזהג בכל תוכחים, וכי תאמר כן אף בפסול שלא לשמו
 48 שאינו נזהג אלא בפסח ותמאת.
 49 אלא אמר רב אשי, הקל וחומר אינו מפיגול אלא משינוי בעלים,
 50 והכי קאמר רב ירמיה. ומה במקום שאם אמר הריני שוחט לשם
 51 פלוני שהוא בשר, ואילו אם שחט על מנת לזרוק את דמו (שלא
 52 לשמו) לשם פלוני הוא פסול, מקום שאם אמר הריני שוחט שלא
 53 לשמו שהוא פסול, [אם שחטו על מנת] לזרוק דמן שלא לשמן, אינו
 54 דין שיהא פסול.

והימה דלקמן (דף יג.) דפריך וקבלה מי פסלה בו' ומשני כאן במחשבת שלא לשמן כאן במחשבת פיגול אמאי לא משני אידי ואידי במחשבת שלא לשמן וקבלה לא עשה בה מחשבה כמעשה כגון בשוחט על מנת לקבל שלא לשמן ובזריקה (לא) עשה בה מחשבה כמעשה ונראה לי דלקמן מיידי שחשבו בעבודה עצמה אם קבל (ולגמור הקבלה) שלא לשמן

פסול ואם קבל (ולגמור) חוץ לזמנו כשר ואם זרק לגמור הזריקה חוץ לזמנו פסול וכן מקטיר לגמור הקטירה למחר דהוה פסול אי לאו דמעשה קרא לקמן משום דאין מעבדת כפרה אבל ליכא לפרושי לקמן מחשבת פיגול דלא פסלה בקבלה כגון שוחט על מנת לקבל דמן חוץ לזמנו דבשלא לשמן נמי לא פסלה דמעבדה לעבודה ילפינן מפיגול (ואי) במקבל על מנת לזרוק חוץ לזמנו דזה פיגול אלא בדפרשין בחישוב בעבודה עצמה. ברר' ובלאו הכי תימה דהוי מצי למימר קבלה לא עשה בה מחשבה כמעשה לענין שינוי בעליה: ריש' לקיש אמר מותרת. מודה ר"ל דחייב מיתה כדאמרין בפרק ארבע מיתות (סנהדרין סא.) מיד דהוה אמשותחה לחר דר' מותר ועבדו בסוף ושחיטת מומר לא חשיב כדפ' בפ"ק דחולין (דף יד.) גבי שוחט בשבת ואין לתמוה דהיא נדרג דילמא מימלך ולא זריק לעבודה וזה בדאמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין סא.) דניסת שאמר אלך אעבוד פטור דמימלך לחר עבד דהבא רדאי לא מימלך כיון דעבד מעשה שוחט על מנת לזרוק ועוד הבא אפילו ידוע ודאי שלא יזרוק חשיב עובר עבודה וזה בחשיתא וזו בששוחט ע"מ לזרוק: **מקום** שאם אמר הריני שוחט שלא לשמן בו' וא"ת שוחט שלא לשם אוכלין בפסח יוכיח דשוחט שלא לשם אוכלין פסול ושוחט ע"מ לזרוק שלא לשם אוכלין כשר ויש לומר דלא דמי דהם דווקא עצמו שלא לשם אוכלין כשר: **לא** תאמר בזריקה ותייתי בקי' משחיטה וקבלה. תימה אמאי לא פריך שכן טעונת צפון וישנן בחטאות הפנימיות וכו' משום דבשלימים קיימא אפ' כן מאי צריך למילף מבניינא ניליף בקי' מקבלה שאין חייבין עליה בחוץ ואפילו הכי פסלה בה מחשבה ועוד למה לו קרא בזריקה לשינוי בעלים ודרש' לכפר עליו תייתי מבניינא משחיטה וקבלה ועוד קשה אמאי אין מחשבת אוכלין בפסח בזריקה תייתי בקי' משחיטה כשכירה בור כיון דלא פרכין מצפון וחטאות הפנימיות ומיהו דילמא (תבוסה) מיעוטא הוא ואע"ג דשלא למנויין דהיינו שינוי בעלים כתיב נמי (תבוסה) ולא ממעט זריקה לא דמי (עיי' פסחים דף סא.) **וזהר** ביה **רבה** לגבי דרב נחמן מקל וחומר דרב אשי. (והיינו) דאליבא דר' שמעון ליכא קל וחומר דאיכא למפרך מה לשינוי בעלים שכן נהוג במנחות תאמר בשינוי קודש שאינו נהוג במנחות לרבי שמעון (מנחות דף ב:) טעא

השוחט את החבהמה. של חולין לעבודה וזה אסורה בהנאה כדן ובזוי מתיים ובזוי מתיים ילפינן (ע"ז דף כט.) שם שם מעגלה ערופה: לזרוק דמה לעבודה וזה. (ועבודה) השחיטה לא נעשית לשם עבודה וזה אלא בשעת שחיטה חישב לעבוד הזריקה לשם עבודה וזה ולא זרק: **מחשבתין מעבודה לעבודה**. מחשבה היא לענין ובזוי מתיים לאסר בהנאה

השוחט את החבהמה על מנת לזרוק דמה לעבודה פוכבים, ולהקטיר חלבה לעבודה פוכבים, רבי יוחנן אומר, אסורה, מחשבתין מעבודה לעבודה, וילפינן חוץ מפנים. ריש לקיש אומר, מותרת, אין מחשבתין מעבודה לעבודה, ולא ילפינן חוץ מפנים. ואי אשמעין פהא, פהא אמר ריש לקיש, אבל פנים מפנים, אימא מודי ליה לרבי יוחנן. ואי אשמעין פהא, פהא אומר רבי יוחנן, אבל פההיא, אימא מודי ליה לריש לקיש, צריכי. פי אתא רב דימי אמר, מתיב רב ירמיה לסייעיה לרבי יוחנן, ורבי אילא לסייעיה לריש לקיש. רב ירמיה לסייעיה לרבי יוחנן, ומה במקום שאם אמר הריני שוחט חוץ לזמנו שהוא פשר, שחטו על מנת לזרוק דמו חוץ לזמנו, פסול. מקום שאם אמר הריני שוחט שלא לשמו פסול, שחטו על מנת לזרוק דמו שלא לשמו, אינו דין שיהא פסול. מתקיף לה רבא בר אהרילאי, מה לחוץ לזמנו שכן פרת. אלא אמר רבא בר אהרילאי, הכי קאמר, ומה מקום שאם אמר הריני שוחט חוץ למקומו שהוא פשר, שחטו על מנת לזרוק דמו חוץ למקומו, פסול. מקום שאם אמר הריני שוחט שלא לשמו שהוא פסול, [שחטו על מנת] לזרוק דמו שלא לשמו, אינו דין שיהא פסול. מתקיף לה רב אשי, מה לחוץ למקומו שכן נהוג בכל הזבחים, תאמר בשלא לשמו שאינו נהוג אלא בפסח ותפסא. אלא אמר רב אשי, הכי קאמר, ומה במקום שאם אמר הריני שוחט לשם פלוני שהוא פשר, לזרוק דמו (שלא לשמו) לשם פלוני, פסול. מקום שאם אמר הריני שוחט שלא לשמן שהוא פסול, [שחטו על מנת] לזרוק דמן שלא לשמן, אינו דין שיהא פסול. רבי אילא לסייעיה לריש לקיש, לא תאמר בזריקה, ותייתי משל וחומר מפניי, משחיטה וקבלה. למאי הלכתא פתב רחמנא, לומר דאין מחשבתין מעבודה לעבודה. אם לה רב פפא, ודילמא דמחשבתין מעבודה לעבודה. אם פה, לשתוק קרא מיניה, ותייתי משל וחומר דרב אשי. ואידך פריך הכי, מה להנהיג שכן מעונות צפון וישנן בחטאות הפנימיות. ואידך, השתא מיהא בשלימים קיימין. איתמר, שחטה לשמה לזרוק דמה שלא לשמה, רב נחמן אמר פסולה, רבא אמר פשרה. והדר ביה רבא לגבי רב נחמן, מקל וחומר דרב אשי: רבי אליעזר אומר אף (את) האשם: תניא, אמר רבי אליעזר, תפאת פהא על תפא, ואשם פא על תפא, מה תפאת שלא לשמה פסולה, אף אשם שלא לשמו פסול. אמר לו רבי יהושע, לא אם אמרת בתפאת, שכן דמה למעלה. אמר לו רבי אליעזר, פסח יוכיח שדמו למטה, ושחטו שלא לשמו פסול. אמר לו רבי יהושע, מה לפסח שכן זמנו קבוע. אמר לו רבי אליעזר, תפאת תוכיח. אמר לו רבי יהושע, חזרתי

- 1 **המאמר** נאמר בה היא. בכמה מקומות משמע דמכתיב היא נפק לאן עכובא ותימה
2 דלעיל נפק לאן מקראי אחרינא ולעיל (דף ה) פירשה: **הרי** הוא אומר כחטאת
3 באשם. באשם מצורע כתיב הוזה מצי למילף אשם מחטאת בגוריה שוה דעון עון מחטאת
4 דשמיעת קול דהא למותר נרבה גמירי ואין ג'ש למחצה כדאמר בריש מנחות (דף ר) אלא
5 אי לאו היקשא הוה נמנעט אשם מאותה: **מה**
6 להצד השוה שבוהן שכן צד כרת. ואע"ג דאשם
7 תלוי נמי בא על כרת אינו בא לכפר אלא להגן
8 ולכי ממיתיע מייתי חטאת וה"נ הוה מצי למימר
9 שכן באין בצבור:
10 **מחטאת** דשמיעת הקול. וליכא למיפרך מה
11 לשם חטאת שכן כרת דחדא מחדא
12 לא פריכין כל דהו: **ומה** עולה שוהא כליל כו'.
13 תימה כיון דדתי האי ק'ו ומפיק מדיקשיא אם כן
14 תהא עולה פסולה שלא לשמה ק'ו מחטאת
15 שאינה כליל וכי תימא מה לחטאת שכן מכפרת
16 פסח יזכיק ומיהו כיון דכתיב אותה בחטאת לא
17 קשה. ותימה לטבריתו דעביד קל וחומר מעולה
18 שדאי כליל שלא לשמו נמי ליכשר באשם ותו
19 לימא חטאת יזכיק: הגיה **כל** דמים שנכנסו
20 להיכל לכפר פסולים. לא דמי להא דאמר (לקמן)
21 דף סג. ומנחות דף ת. ושם) (ושלמים ששטרון)
22 בהיכל כשירות אלא יהא טפל חומר מן העיקר דהני
23 מילי היכא דכתיב אל פתח אוהל מועד שחלה
24 הכשירו בהיכל:
25 אשם
26 **וְלִמָּא לִיה**, לא אם אָמַרְתָּ בַּחֲטָאת שֶׁבֶן נִכְנֵס דְּמָה לִפְנֵי וּלְפָנִים. בַּחֲטָאוֹת הַחֲצִיצוֹנוֹת קְאָמְרִינָן,
27 **שֶׁאֵם נִכְנֵס דְּמָה** (לִפְנֵי וּ) לְפָנִים פְּסוּלָה. אֵית לִיה לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אִם הָאֵשֶׁם שֶׁבֶן מְכַפֶּרֶת עַל
28 חֲצִיבֵי בְרִיתוֹת, מִחֲטָאת דְּשִׁמְעִית הַקּוֹל, שֶׁבֶן טַעוּנָה אַרְבַּע מִתְּנוֹת, כִּרְבִּי יִשְׁמַעְיֵאל דְּאָמַר כֹּל
29 הַדְּמִים טַעוּנִין אַרְבַּע מִתְּנוֹת [שֶׁבֶן טַעוּנָה] עַל אַרְבַּע קִרְנוֹת. וְלִישְׁמַעְיֵאל, הָאִיכָא אֲצַבֵּעַ, הָאִיכָא
30 קֶרֶן, הָאִיכָא חוּדָה. אֲלֵא, חַד מִתְּרֵי תֵּלֶת טַעְמִי, נִקְטָ. אָמַר מֵר, אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לֹא אִם
31 אָמַרְתָּ, לִימָא לִיה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֵשֶׁם נִמִּי דְּמִי לְמַעְלָה. אָמַר אַבְיִי, אֵשֶׁם דְּמִי לְמַעְלָה, לֹא
32 מִצִּית אָמַרְתָּ. קַל וְחֹמֶר מַעְלָה, וְמָה עוֹלָה שְׁהִיא כְּלִיל, דְּמָה לְמַפְתָּה. אֵשֶׁם שְׁאִינוּ כְּלִיל, לֹא
33 כֹּל שֶׁבֶן. מַה לְעוֹלָה שֶׁבֶן אֵינָה מְכַפֶּרֶת, חֲטָאת הָעוֹף תּוֹכִיחַ. מַה לְחֲטָאת הָעוֹף שֶׁבֶן אֵינָה
34 מִין זָבֵחַ, עוֹלָה תּוֹכִיחַ. לֹא רָאִי זֶה בְּרָאִי זֶה, וְלֹא רָאִי זֶה בְּרָאִי זֶה, הִצֵּד הַשְּׁוֹה שֶׁבֶן שֶׁהוּ
35 קִדְּשִׁי קִדְּשִׁים וְדָמִי לְמַפְתָּה, אִם אֵינִי אֵיכָא אֵשֶׁם שְׁהוּא קוֹדֶשׁ קִדְּשִׁים וְדָמִי לְמַפְתָּה. אָמַר לִיה
36 רַבָּא מִפְּרוּקָא לְרַב אֵשִׁי, וּלְפָרוֹךְ מַה לְהִצֵּד הַשְּׁוֹה שֶׁבֶן שֶׁבֶן אֵין לְהֵן קֶצְבָּה, תֹּאמַר בְּאֵשֶׁם
37 שִׁשֵּׁי לוֹ קֶצְבָּה. אֲלֵא הֵינִי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאָמַר קִרָּא 'הַכְּהֵן הַמִּחְטָא אוֹתָהּ', 'אוֹתָהּ'
38 דְּמָה לְמַעְלָה, וְאֵין דְּמִי שֶׁל אַחֵר לְמַעְלָה. אִי הֵכִי, חֲטָאת נִמִּי, נִימָא 'אוֹתָהּ' לְשִׁמְעָה בְּשֶׁרָה,
39 שְׁלֹא לְשִׁמְעָה פְּסוּלָה. הֵא שְׁאָר זְבָחִים, בֵּין לְשִׁמֵּן בֵּין שְׁלֹא לְשִׁמֵּן בְּשֶׁרֶן. הִהוּא 'אוֹתָהּ' לֹא
40 דּוֹקָא, דְּהָא שִׁיר פֶּסַח. הֵכָא נִמִּי לֹא דּוֹקָא, דְּהָא שִׁיר עוֹלֵת הָעוֹף, בּוֹבִיחָה מִיחָא לֹא שִׁיר
41 מִיִּד. וְאִי בְּעִית אִימָא, הֵא מִנִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כִּרְבִּי שְׁמַעוֹן הָיָא, דְּאָמַר הָיָא מְקוֹם לְחֹדֶר, וְהָיָא
42 מְקוֹם לְחֹדֶר, דְּתַנְיָא, דְּמִים הַתְּחַתּוֹנִים נִתְּנִין מִחוּט הַסִּפְרָא וּלְמַפְתָּה, וְהַעֲלִיזוּם מִחוּט הַסִּפְרָא
43 וּלְמַעְלָה. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כִּרְבִּי שְׁמַעוֹן, בְּמָה דְּכָרִים אָמְרוּן, בְּעוֹלֵת הָעוֹף. אָבֵל בַּחֲטָאת
44 בְּהֶמֶת, הֵי עֲצָמָה אֵין נַעֲשֶׂה אֲלֵא עַל גִּפְתָּה שֶׁל קֶרֶן: תֵּנִן הַתֵּם, שְׁהִי רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, כֹּל
45 דְּמִים שֶׁנִּכְנְסוּ לְהִיכָל לְכַפֵּר, פְּסוּלִים. וְהַכְּמִים אֹמְרִים, חֲטָאת בְּלָבָד. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, אִם
46 הָאֵשֶׁם, שְׁנֵאמַר 'בַּחֲטָאת כְּאֵשֶׁם'. בְּשִׁלְמָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כִּדְּקָאמַר טַעְמָא. אֲלֵא רַבְּנָן, מֵאִי
47 טַעְמָא. אָמַר רַבָּא, אֵשֶׁם נִכְנֵס דְּמִי לְפָנִים, פְּסוּל. לֹא מִצִּית אָמַרְתָּ, קַל וְחֹמֶר מַעְלָה. מַה
48 עוֹלָה

של חטאת: **אי** הכי. בשחיטת חטאת נמי כתיב אותה לחטאת ומיעוטא הוא ולידרשא ר' אליעזר למעוטי אשם מפסול שלא לשמה שיר עולת העוף. שהיא למעלה דילפין לקמן (דף סה.) מומלק והקטיר מה הקטרה בראשו של מובח אף מליקה בראשו של מובח: **בוביחא** לא שירי מירי. אדרבא שהוא זבח לא שיר כלום שכל הבוחים נמנעט שלא ארז דמו למעלה ועולת העוף לא שירא הוא דאנו זבח כמותו: **הא** מני. דלא חשב עולת העוף שירי רבי אלעזר בר' שמעון היא: **דאמר** **האי** מקום. דחטאת בהמה לא חדר ודעולת העוף לא חדר אפי"פ ששניהם למעלה אין מקומן שוה הלכך במיעוטא דגבי זריקת חטאת ליכא שיוור: **במה** דברים **אמורים**. דעלוינים לא קביע להו מקום אלא שיהא מן החוט ולמעלה: **בעולת העוף אבל חטאת** בהמה **אינה** נעשית **אלא** בנושה של קרן. האבן של אמה על אמה שבראשו מובח שכל למטה מן הקרנות פסולה ואף על פי שהיא למעלה מן החוט ארבע אמות: **כל** דמים. דחיצונים שנכנסו להיכל לכפר פסולין ואף על גב דלא כתיב אלא וכל חטאת אשר יזבא מדמה וגו' מרבה רבי עקיבא קדשי קדשים וקדשים קלים מרביא דכל וכל לקמן בכל הבוחים שנתערבו (דף פב.) **אלא** לרזנן **מאי** טעמייהו. הא ודאי איתקש אשם לחטאת:

באשם. ואפילו לדעת רבי ישמעאל המצריך ארבע מתנות, מכל
מקום אינן ניתנות על ארבע פירות המזבה, אלא רק על שתי פירות
בלבד, הפינה המזרחית צפונית והפינה המערבית דרומית.
משיבה הגמרא: וְלִישׁוּעָא וְלִישׁוּעָא - ולשיתקן, הלא יש לך גם לפרוך
מחומרות נוספות שמצינו בחטאת, שכן הַאִיכָא בדם חטאת נתניה
בַּאֲצָבָה, מה שאין באשם שדמו נזרק מכלי. וכן הַאִיכָא בחטאת
נתניה בקרן המזבח עצמה, מה שאין כן באשם שדמו ניתן על קיר
המזבח. וכן הַאִיכָא בחטאת מצוה לתת את הדם שמונה של זוית
המזבח ולמושכו מלמעלה למטה, מה שאין כן באשם שדמו נזרק
על זוית המזבח ומתפשט לצדדים. אֵלָּא בהכרח יכול היה רבי
יהושע לפרוך פירוט נוספות מלבד החומרא 'שכן דמה למעלה',
והר' מתיר תלת טעמי - (פירכות) נָקַט.
אִמֵּר מַר, אִמֵּר לֹא רַבִּי יְהוֹשֻעַ, לֹא אִם אִמֵּר בחטאת שכן דמה
למעלה. מקשה הגמרא: לִימָא לִיה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לרבי יהושע,
שֶׁאִשָּׁם נָמִי - (גם הוא) דָּמוֹ נִתֵּן לְמַעַל מִחוּט הַסִּיקְרָא, מִשּׁוּם
שֶׁהוֹקֵשׁ לַחֲטָאָתָא. אִמֵּר אַבְי, אִשָּׁם שִׁיחִיד דָּמוֹ לְמַעַל לֹא מִצִּית
אִמֵּר כֵּן, שֶׁהִי קָל וְחוֹמֶר הוּא מְעוּלָה, וְהָא עוֹלָה הַחֲמוּרָה שְׁהִיא
קְרִיבָה לְכִיל וּבִבֵּל זֹאת דָּמָה נִתֵּן לְמַעַל מִחוּט הַסִּיקְרָא, אִשָּׁם הִקֵּל
שְׁאִינוּ קָרֵב לְכִיל אֲלָא בְּשׂוּרָא נֶאֱכָל לְכַהֲנִים לֹא כָּל שֶׁנִּתֵּן דָּמוֹ
לְמַטָּה וְלֹא לְמַעַל. וְאִם תִּפְרוֹךְ מִה לְעוֹלָה שֶׁכֵּן אֵינָה מְכַפֶּרֶת, מִה
שֶׁאִין כֵּן בִּאשָׁם שֶׁבֹא לְכַפֵּר, יֵשׁ לְהַשִּׁיב חֲטָאָתָא הָעוֹף תּוֹבִיחַ,
שֶׁאִפִּילוּ שֶׁבֹאֵה לְכַפֵּר דָּמָה נִתֵּן לְמַטָּה מִחוּט הַסִּיקְרָא, וְהוּא הָדִין
לֹאשָׁם. וְאִם תִּפְרוֹךְ מִה לְחֲטָאָתָא הָעוֹף שֶׁכֵּן אֵינָה מִין זָבַח, שֶׁהִי
אֵינָה נִשְׁחַטת אֲלָא נִמְלֶקֶת, מִה שֶׁאִין כֵּן בִּאשָׁם שֶׁהוּא זָבַח, יֵשׁ
לְהַשִּׁיב עוֹלָה תּוֹבִיחַ, שֶׁאִפִּילוּ שֶׁהִיא זָבַח דָּמָה נִתֵּן לְמַטָּה. לֹא רָאִי
זֶה בְּרָאִי זֶה, וְלֹא רָאִי זֶה בְּרָאִי זֶה - נִמְצָא שֶׁאִין קוֹלָתָא שֶׁל זֶה
כְּקוֹלָתָא שֶׁל זֶה, וּבִהֲכָרָה שֶׁדָּמָה נִתֵּן לְמַטָּה לֹא מַחֲמַת קוֹלּוֹתֵיהֶם
אֵלּוּ, אֲלָא מַחֲמַת הַצֵּד הַשּׁוּהָ שִׁישׁ בִּשְׁתִּיחֵן. וְאִם כֵּן יֵשׁ לִמֹּר, מִה
לְהַצִּד הַשּׁוּהָ שֶׁכֵּן שֶׁחֵן קִדְּשִׁי קִדְּשִׁים וְאֵף עַל פִּי כֵּן דָּמָה לְמַטָּה, אֵף
אֵי אֵבָרִי אִשָּׁם שֶׁהוּא קִדְּשִׁים קִדְּשִׁים וְדָמוֹ לְמַטָּה.
אִמֵּר לִיה רַבָּא מְפָרְקָא לְרַב אִשִּׁי, וְלִפְרוֹךְ עַל לִימֹד זֶה, מִה לְהַצִּד
הַשּׁוּהָ שֶׁכֵּן וְעוֹלָה וְחֲטָאָתָא הָעוֹף שֶׁכֵּן אֵין לָהֶן קֶצֶבָה, וְכִי תֵּאֱמַר
כֵּן גַּם בְּאִשָּׁם שֶׁשֵּׁי לֹא קֶצֶבָה לְדָמֵיו וְהוּא בֹא מֵאִיל שֶׁהוּא שְׁנִי
סְלֵעִים.
מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: אֵלָּא הֵינִי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁדָּם הָאִשָּׁם נִתֵּן
לְמַטָּה, מִשּׁוּם דְּאִמֵּר קָרָא בְּחֲטָאָתָא בְּהַמָּה (ויקרא ו יט) 'לְבִקְחָהּ חֲטָאָתָא
אוֹתָהּ', כְּלוֹמֵר הוֹזִיק אֶת דָּמָה, וְאוֹתָהּ' בֹּא לְמַעַט, שֶׁדוּקָא דָּמָה
שֶׁל חֲטָאָתָא נִתֵּן לְמַעַל, וְאֵין דָּמוֹ שֶׁל זָבַח אֲחֵר נִתֵּן לְמַעַל.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵי הֵב, לְעֵנִין פְּסוּל שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּחֲטָאָתָא
נָמִי נִימָא שֶׁמֶכֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (ויקרא ד אל) 'דִּשְׁחַט אוֹתָהּ לַחֲטָאָתָא',
שֶׁלִּשְׁמָה בְּשִׁירָה וְשֶׁלֹּא לְשִׁמָּה פְּסוּלָה, הָא שְׂאָר זָבָחִים בִּין לְשִׁמָּה בִּין
שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה בְּשִׁירָה, וְאִין פְּסוּל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אִשָּׁם שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הִיא 'אוֹתָהּ' שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁחִית חֲטָאָתָא, בִּהֲכָרָה
לֹא דוּקָא לְמַעַט שֶׁאֵר זָבָחִים מִפְּסוּל שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה נֶאֱמַר, דְּהָא שְׂאִיר
פְּסַח שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה שֶׁפְּסוּל, וְאִם כֵּן אֵף אֵין לְמַעַט מִמֶּנּוּ אִשָּׁם.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִם כֵּן הֵבָא לְעֵנִין מִקוֹם הוֹזִיקָה נָמִי יֵשׁ לִמֹּר
שֶׁ'אוֹתָהּ' שֶׁנֶּאֱמַר בְּחֲטָאָתָא לֹא דוּקָא הוּא, וְלֹא בֹא לְמַעַט שֶׁאֵר
זָבָחִים, דְּהָא שְׂאִיר עוֹלָתָה הָעוֹף שֶׁדָּמָה נִתֵּן לְמַעַל, וְאִם כֵּן אֵין
לְמַעַט מִמֶּנּוּ אִשָּׁם. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: בְּקִרְבָּנוֹת שִׁישִׁם בְּזִבְיָה
מִיָּהָ לֹא שְׂאִיר הַכְּתוּב מִיָּד, וְכוּלָם מִתְמַעֲטִים מֵאוֹתָהּ שֶׁאֵין דָּמָם
נִתֵּן לְמַעַל, וְעוֹלָתָה הָעוֹף אֵינָה שְׂאִיר, שֶׁכֵּן אֵינָה בּוֹבִיחָה בְּחֲטָאָתָא
בְּהַמָּה אֲלָא בְּמִלְקָה.
עוֹד מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: וְאֵי בְּעִיתֵי אִימָא, הָא מִנִּי - בְּרִייתָא זֹו בְּשִׁית
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמֵעוֹן הִיא שְׁנוּיָה, דְּאִמֵּר הָאִי מִקוֹם שֶׁל חֲטָאָתָא
בְּהַמָּה לְחֹדֶר, וְהָאִי מִקוֹם שֶׁל עוֹלָתָה הָעוֹף לְחֹדֶר, וְאִין דָּמָה נִתֵּן

חוֹדְרֵי חֲלִילָה - (בחזרה) לְפָרוֹךְ שׁוּב אֶת הַהוֹכָחָה מִחֲטָאָתָא, שֶׁכֵּן מִה
לְחֲטָאָתָא שֶׁדָּמָה נִתֵּן לְמַעַל.
חוֹדֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְדָנוּ לֹאשָׁם מִדִּין אֲחֵר. הֲלֹא חֲטָאָתָא נֶאֱמַר בָּהּ (ויקרא
ד כד) 'חֲטָאָתָא הִיא' בְּשִׁחִיתָהּ, שֶׁמִּשְׁמַע מִ'הִיא' שֶׁרָק לְשִׁמָּה הִיא
בְּשִׁירָה, אֲבָל שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה הִיא פְּסוּלָה. וְכֹמוֹ כֵּן פְּסַח נֶאֱמַר בּוֹ (שְׁמוֹת
יב כד) 'פְּסַח הוּא' בְּזִבְיָהּ, וּמִ'הוּא' מִשְׁמַע שֶׁרָק לְשִׁמָּה בְּשִׁירָה, אֲבָל שֶׁלֹּא
לְשִׁמָּה פְּסוּלָה. וְאִם כֵּן אֵף בְּאִשָּׁם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (ויקרא ז ה) 'אִשָּׁם הוּא'
נִדְרֹשׁ מִ'הוּא' שֶׁרָק כִּשְׁהוּא קָרֵב לְשִׁמָּה בְּשִׁירָה, אֲבָל אִם קָרֵב שֶׁלֹּא
לְשִׁמָּה פְּסוּלָה.
אִמֵּר לֹא רַבִּי יְהוֹשֻעַ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דוּקָא בְּחֲטָאָתָא שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ 'הִיא'
בְּשִׁחִיתָהּ, יֵשׁ לְדַרְשׁ מִ'הִיא' שֶׁרָק לְשִׁמָּה הִיא בְּשִׁירָה אֲבָל שֶׁלֹּא
לְשִׁמָּה הִיא פְּסוּלָה. וְכֵן בְּפֶסַח שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'הוּא' בְּזִבְיָהּ, יֵשׁ לְדַרְשׁ
שֶׁרָק כִּשְׁהוּא לְשִׁמָּה הוּא בְּשִׁירָה אֲבָל שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה הוּא פְּסוּלָה. אֲבָל
אִשָּׁם הִרִי לֹא נֶאֱמַר בּוֹ 'הוּא' אֵלָּא לְאַחֵר תְּקַפְּרָת אִימוּרֵי, וְהִרִי הוּא
(וְהָאִשָּׁם) עֲצָמוֹ אִפִּילוּ שֶׁלֹּא הוֹקְרָו אִימוּרֵיוֹ כְּלָל בְּשִׁירָה, וְאִין יִתְּן
שֶׁהִקְטֵרָה שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה תִּפְסְלוּ.
מִבִּיאָה הַבְּרִייתָא אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְמַסְקֶנָה דְּבִרְיוֹ: אֲלָא
אִמֵּר לֹא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻעַ, הִרִי אִמֵּר הַכְּתוּב בִּאשָׁם (ויקרא ז
ז) 'בְּחֲטָאָתָא בְּאִשָּׁם תוֹרֶה אַחַת לָהֶם', מִה חֲטָאָתָא שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה פְּסוּלָה,
אֵף אִשָּׁם שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה פְּסוּלָה.
הַגְּמָרָא דָּנָה בְּמִשְׁאֵל וּמִתֵּן שְׁבִין רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ מִתְחִילָתָהּ:
אִמֵּר מַר, אִמֵּר לֹא רַבִּי יְהוֹשֻעַ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, חוֹדְרֵי חֲלִילָה. שׁוֹאֵלֹת
הַגְּמָרָא: וְלִהְיֵר דִּינָא וְלִיָּתִי בָּמָה הֵצֵד - הֲלֹא יֵשׁ לְלַמּוֹד אִשָּׁם
מִהַצֵּד הַשּׁוּהָ שֶׁל פְּסַח וְחֲטָאָתָא, אִפִּילוּ שֶׁכֵּל אֶחָד לְבָדוֹ אֵינוֹ מִלְּמַד
עַל אִשָּׁם. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אֵין לְלַמּוֹד מִהֶם עַל אִשָּׁם, מִשּׁוּם דְּאִיכָא
לְמִפְרָךְ מִה לְהַצִּד הַשּׁוּהָ שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהֶן צֵד בְּרֵת. שֶׁהִי חֲטָאָתָא
בֹּאֵה לְכַפֵּר עַל שִׁגְגַת עֲבִירָה שִׁישׁ עַל זִדּוֹנָה כְּרַת, וְכֵן פְּסַח יֵשׁ עַל
בִּטּוּלָה עֹנֵשׁ כְּרַת, מִה שֶׁאִין כֵּן בִּאשָׁם שֶׁאִין בּוֹ שׁוּם צֵד כְּרַת.
עוֹד שְׁנִינֵי בְּרִייתָא: אִמֵּר לֹא רַבִּי יְהוֹשֻעַ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, לֹא רֵאִיָּה
הִיא מִחֲטָאָתָא, שֶׁהִי אִם אִמֵּרָה בְּחֲטָאָתָא הַחֲמוּרָה שֶׁכֵּן דָּמָה נִתֵּן
לְמַעַלָּה שֶׁהִיא פְּסוּלָה, וְכִי תֵּאֱמַר כֵּן גַּם בִּאשָׁם שֶׁדָּמוֹ נִתֵּן לְמַטָּה.
שׁוֹאֵלֹת הַגְּמָרָא: וְלִימָא לִיה רַבִּי יְהוֹשֻעַ, לֹא רֵאִיָּה הִיא מִחֲטָאָתָא,
מִשּׁוּם שֶׁאִם אִמֵּרָה בְּחֲטָאָתָא הַחֲמוּרָה שֶׁכֵּן חֲטָאָתָא שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים
נִכְנָס דָּמָה לְפָנֵי וְלִפְנֵים בְּקוֹדֶשׁ הַקְּדִשִׁים, וְכִי תֵּאֱמַר כֵּן גַּם בִּאשָׁם
הִקֵּל שֶׁדָּמוֹ נִתֵּן עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: הֲלֹא גַם
בְּחֲטָאָתָא הַחִיצוֹנוֹת שֶׁאִין דָּמָם נִכְנָס לְפָנֵי וְלִפְנֵים קְאָמְרִינָן שֶׁחֵן
פְּסוּלוֹת, וּמִיָּהּ שֶׁל לְהוֹבִיחַ עַל אִשָּׁם.
שׁוֹאֵלֹת הַגְּמָרָא: מִדּוּעַ לֹא פָּרַךְ רַבִּי יְהוֹשֻעַ, מִה לְחֲטָאָתָא שֶׁאִם נִכְנָס
דָּמָה שֶׁל חֲטָאָתָא חִיצוֹנָה (לְפָנֵי וְלִפְנֵים) הַחִיבֵל הִיא פְּסוּלָה, מִה
שֶׁאִין כֵּן בִּאשָׁם. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אֵיתִי לִיה לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁאֵף הָאִשָּׁם
שֶׁנִּכְנָס דָּמוֹ לְפָנֵים פְּסוּל, כַּמְבּוֹאֵר לְהֵלֶן.
שׁוֹאֵלֹת הַגְּמָרָא: וְעֵדִיין יֵשׁ לְפָרוֹךְ, מִה לְחֲטָאָתָא שֶׁכֵּן מְכַפֶּרֶת עַל
חֵיבִי בְּרִיתוֹת, מִה שֶׁאִין כֵּן בִּאשָׁם שֶׁמֶכֶכֶר עַל אִסּוּר לֹא. מִשִּׁיבָה
הַגְּמָרָא: יֵשׁ לְהוֹבִיחַ עַל אִשָּׁם מִחֲטָאָתָא דְּשִׁמְיָתָהּ הִקֵּל, שֶׁאִם הַשְּׁבִיעַ
אֲדָם אֶת חֲבִירוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לוֹ עֲדוֹת וְקִיבֵל עָלָיו שְׁבוּעָה זֹו נִמְצָא
שֶׁשִּׁירָק בְּשְׁבוּעָה, חֵיבִי חֲטָאָתָא. וְאִפִּילוּ שֶׁאִין עַל עֲבִירָה זֹו חֵיבִי
כְּרַת, מִכֵּל מִקוֹם חֲטָאָתָא זֹו שֶׁנִּשְׁחַטָּה שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה פְּסוּלָה.
שׁוֹאֵלֹת הַגְּמָרָא: מִדּוּעַ לֹא פָּרַךְ רַבִּי יְהוֹשֻעַ, מִה לְחֲטָאָתָא שֶׁכֵּן מְעוּנָה
אֲרִבָּע מִתְּנוֹת מִדְּמָה, מִה שֶׁאִין כֵּן בִּאשָׁם שֶׁאֵינוֹ טַעוֹן אֲלָא שְׁתֵּי
מִתְּנוֹת שֶׁחֵן אַרְבַּע, מִתְּנָה אַחַת בְּפִינָה הַמְּזוּרָחִית צְפוֹנִית וְאַחַת
בְּפִינָה הַמְּעֵרְבִית דְּרֹומִית, וְכֵל אַחַת מִתְּפַשֵּׁט לְשְׁתֵּי רוּחוֹת.
מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סוֹבֵר בְּרַבִּי יְשִׁעְיָאֵל דְּאִמֵּר שֶׁל
הִרְמִים מְעוּנִין אַרְבַּע מִתְּנוֹת נִגְדְּרוֹת וְלֹא שְׁתֵּים שֶׁחֵן אַרְבַּע.
שׁוֹאֵלֹת הַגְּמָרָא: הֲלֹא עֵדִיין יֵשׁ לְפָרוֹךְ מִה לְחֲטָאָתָא [שֶׁכֵּן מְעוּנָה]
אַרְבַּע מִתְּנוֹת עַל עַל אַרְבַּע קֶרְנוֹת - (פִּינוֹת) הַמְּזוּבָה, מִה שֶׁאִין כֵּן

56 הרי היא פסולת. ורבי שמעון מכשיר מנחה זו. ואמר רב יהודה בריה
 57 דרבי חייא, מאי טעמא דרבי שמעון, משום דאמר קרא במנחה קדש
 58 קדשים היא פחמא ונאשם, הוקשה מנחה גם לחטאת וגם לאשם
 59 אף שאינם שוים בהלכותיהם, כדי ללמדנו, שאם בא הכהן לעזובה
 60 ביד ולהוליך את הקומץ בידו ולהקטירו מתוך ידו מבלי לתנו
 61 בתוך כלי שרת, הרי הוא עזובה לעבודת ההולכה וההקטרה ביד
 62 ימין, בדרך זריקת חטאת שנעשית באצבע של יד ימין. ואם הוא
 63 נותן את הקומץ בכלי ומוליכו בו ומקטיר ממנו, הרי הוא עזובה
 64 לעבודה זו גם ביד שמאל, בדרך זריקת אשם שהיא בכלי ובשירה
 65 אפילו בשמאל.
 66 מקשה הגמרא: ורבי שמעון, האי קרא מפיק ליה להכי ומפיק ליה
 67 להכי - וכי הוא דורש מהיקש זה את שני הדינים האמורים, גם דין
 68 לשמה וגם הכשר מנחה בין בידו בין בכלי. מתרצת הגמרא: עיקר
 69 קרא לברכה יהודה בריה דרבי חייא הוא דאקרא - עיקר הכתוב בא
 70 לדרשת רב יהודה בן רבי חייא שהקטרת המנחה כשירה בין ביד
 71 ובין בכלי, ודין מנחת חטאת דפסולה שלא לשמה [מטעמא אחרת
 72 הוא, ולא מהכתוב האמור]. שכן חטאת מטעמא מאי שלא לשמה
 73 היא פסולה, משום דכתבי בה (שם ד כד) 'חטאת היא', והרי מנחת
 74 חטאת נמי כתיב בה (שם ה יב) 'חטאת היא'.
 75 שואלת הגמרא: ולרבי הסוברים שאשם שלא לשמו כשר, למאי
 76 הלכתא איתקש אשם לחטאת בכתוב (שם ה יב) 'חטאת כאשם תורה
 77 אחת להם'. משיבה הגמרא: לשיטת חכמים היקש זה בא לומר לה,
 78 מה חטאת מטעמה כמיכה, אף אשם מטעם כמיכה.
 79 שנינו במשנה: יוסף בן חוני אומר הנשחטין לשם פסח ולשם חטאת
 80 פסולין כול'.
 81 הגמרא דנה האם שיטתו של רבי אליעזר היא כשיטתו של יוסף בן
 82 חוני: אמר רבי יוחנן, יוסף בן חוני במשנתו ורבי אליעזר בברייתא
 83 שתובא בסמוך, אמרו דבר אחד. וגם לדעת רבי אליעזר קרבנות
 84 שנשחטו בכל ימות השנה לשם חטאת פסולין.
 85 רבא אמר, אין שיטתם שוה לגמרי, אלא זבוחים אחרים שנשחטו
 86 לשם חטאת פליגי, שלדעת יוסף בן חוני הם פסולין, ולדעת רבי
 87 אליעזר הם כשרים.
 88 מביאה הגמרא את מקור שיטתו של רבי אליעזר: דתניא, הפסח
 89 שעברה שנתו וכבר אינו עומד להיקרן לפסח והרי הוא נעשה
 90 שלמים, ושחטו בזמנו (בארבעה עשר בניסן) לשמו - לשם פסח, וכן
 91 השוחט זבחים אחרים לשם פסח בזמנו של הפסח, רבי אליעזר פוסל,
 92 ורבי יהושע מכשיר.
 93 אמר רבי יהושע לרבי אליעזר, אם פסח בשאר ימות השנה שאינו
 94 כשר כשנזבח לשמו, ובכל זאת זבחים אחרים כשרים כשנזבחו
 95 בשאר ימות השנה לשמו, פסח בזמנו שהוא כשר כשנזבח לשמו,
 96 אינו דין שייקשרו אחרים שנזבחו בזמנו לשמו.
 97 אמר לו רבי אליעזר, או חילוף הדברים, כלומר, אם אתה בא לדרוש
 98 קל וחומר, יכול אני לדרוש קל וחומר זה גם באופן אחר. ומה אם
 99 פסח בשאר ימות השנה שאינו כשר כשנזבח לשמו, ובכל זאת כשר
 100 הוא כשנזבח או לשם אחרים, פסח בזמנו שהוא כשר כשנזבח לשמו,
 101 אינו דין שייכשר כשנזבח בזמנו לשם אחרים, ולפי זה יוכשר פסח
 102 בארבעה עשר כשנזבח לשמו. וכי כך אתה אומר, והרי פסח
 103 בזמנו שנזבח שלא לשמו פסול. אלא בהכרח שאין לדרוש קל
 104 וחומר כעין זה כלל.
 105 ועוד יש להשיב על קל וחומר זה, מה לי - מה שהוכשרו זבחים
 106 אחרים לשם פסח, אין זה אלא כשנזבחו בשאר ימות השנה לשמו,
 107 שכן אף הוא כשר כשנזבח או לשם זבחים אחרים, אולם וכי יש
 108 לומר שיוכשרו זבחים אחרים שנזבחו אף בזמנו של הפסח לשמו,
 109 הלא אז יש לפוסלם שכן גם הוא (הפסח) פסול כשנזבח או לשם
 110 אחרים.

1 עולה החמורה שהיא קריבה כליל על גבי המזבח, ומכל מקום אם
 2 נכנס דמה לפני ההיכל היא כשרה, אשם הקל שאינו קרב כליל לא
 3 כל שכן שאינו נפסל בכניסת דמו לפני ההיכל. ואם תפרוך, מה
 4 לעולה שכן אינה מכפרת, אבל אשם שמכפר יתכן שזוהא נפסל
 5 בכניסת דמו לפני, מנחת חטאת תובית שאפילו שהיא מכפרת
 6 אינה נפסלת בכניסתה לפני ההיכל, והוא הדין לאשם.
 7 מפסיקה הגמרא באמצע דברי רבא ושואלת: מדוע הוצרך רבא
 8 להוכיח ממנחת חטאת, ולימא חטאת העוף תובית, שאפילו שהיא
 9 מכפרת אינה נפסלת בכניסתה לפני. שכן חטאת עוף יש בה דם,
 10 ועדיף להוכיח מדם חטאת על דם אשם מאשר ממנחה שאין בה
 11 דם. משיבה הגמרא: חטאת העוף שנכנסה לפני בעצא (ספק) דרבי
 12 אבין היא, האם היא נפסלת כשנכנס דמה לפני בעודו בצוארה,
 13 ולא נפשט ספק זה.
 14 חזרת הגמרא להמשך דברי רבא המוכיח ממנחת חטאת לאשם:
 15 יש לפרוך הוכחה זו, שהרי מה למנחת חטאת שכן אינה מין זבה,
 16 אבל אשם שהוא מין זבח יש לו להיפסל בכניסת דמו לפני. אלא
 17 שיש להשיב על פירכא זו עולה תובית, שאפילו שהיא מין זבח
 18 אינה נפסלת בכניסת דמה לפני, והוא הדין לאשם. ותוך הדין -
 19 ושוב יש לפרוך מה לעולה שהיא כליל, ושוב יש להשיב מנחת
 20 חטאת תובית. לא ראי זה בראי זה, ולא ראי זה בראי זה, ואין
 21 קולותיהן שוות, ובהכרח שסיבת מה שאינן נפסלות בכניסת דמן
 22 לפני אינה מחמת קולותיהן אלו, אלא מחמת הצד השוה שיש
 23 בשניהן, ואם כן יש ללמוד מהן על אשם. מה להצד השוה שכן
 24 שכן קדשי קדשים ואף על פי כן אם נכנס (דמן) לפנים הם כשרין,
 25 אף אני אביא אשם שהוא קדש קדשים, ואם נכנס דמו לפני כשר.
 26 הגמרא מקשה על דברי רבא: אמר ליה רבא מבריש לרב אשי, והרי
 27 יש לפרוך, מה להצד השוה שכן (ובעולה ובמנחת חטאת) שכן אין
 28 לזון קצבה לדמיה, אך האם תאמר בן גם באשם שיש לו קצבה
 29 לדמיו, ובא מאל ששוה לפחות שני סלעים.
 30 מסיקה הגמרא: אלא היינו מעמייהו (טעמם) דרבנן הסוברים
 31 שאשם אינו נפסל בכניסת דמו לפני, דאמר קרא בחטאת (ויקרא ו
 32 כ) 'וכל חטאת אשר יזבא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש, לא
 33 תאכל באש תשרף. ודמה' הוא מיעוט, שדווקא דמה של זו נפסל
 34 בכניסתו לפני, ולא דמה של קרבן אחר.
 35 ואידך - ורבי אליעזר סובר, שלא בא הכתוב למעט אשם, אלא
 36 לומר שדווקא כניסת דמה לפני פוסלת ולא כניסת בשרה.
 37 ואידך - וחכמים סוברים, ששני מיעוטים נכללים בכתוב זה. מיעוט
 38 מה שהוזכר בו דם למדנו שדווקא כניסת דם פוסלת ולא כניסת
 39 בשר, ומיתור הה"א של 'דמה' למדנו שדווקא דם חטאת פוסל
 40 בכניסתו ולא דם אשם.
 41 ואידך - ורבי אליעזר, דם דמה לא דריש - אין הוא דורש מיעוט
 42 נוסף מיתור הה"א. שכן אין דרך הכתוב לומר 'אשר לא הובא
 43 מדם'.
 44 שואלת הגמרא: בשלמא לרבנן דאמרי 'אשם ששחטו שלא לשמו
 45 כשר', היינו דאיתקש מנחת חטאת, וגם הוקשה מנחת לאשם.
 46 דתניא, רבי שמעון אומר, נאמר במנחה (ויקרא ו יא) 'קדש קדשים היא
 47 פחמא ונאשם' להקיש אליהם את המנחה, שמנחת חטאת הרי
 48 היא פחמא, ולפיכך אם קמצה שלא לשמה הרי היא פסולה כדן
 49 חטאת. ואילו מנחת נזכה הרי היא פאשם, ולפיכך קמצה שלא
 50 לשמה הרי היא כשרה ולא עלתה לבעלים לשם חובה כדן אשם.
 51 אלא לרבי אליעזר, למאי הלכתא איתקש מנחת חטאת וגם הוקשה
 52 מנחת לאשם, הלא בין חטאת ובין אשם שלא לשמם פסולין.
 53 משיבה הגמרא: היקש זה נאמר לבי אידך (ולדן אחר) דרבי שמעון.
 54 דתנן במנחות (כו.) מנחה שלא ניתן קומצה בתוך כלי שרת, אלא
 55 לאחר שקמץ הכהן ממנה הוליכו בידו והקטירו על גבי המזבח,

- 1 עולה נכנס דמה לפניו בשרה. בין לרבין בין לרבי אליעזר דלא דרשין כל וכל והיקשא
- 2 נמי ליכא הכא: מנחת חוטא. דקרבן עולה ויורד דשמיעת הקול: תוכיה. שמכפרת ואם
- 3 נבנסה לפניו כשירה דלא פסל הכתוב אלא דם: ונימא חטאת העוף תוכיה. והבי שפיר
- 4 טפי שהוא ממניי מים וראויה להוכיח על מני דמים: חטאת העוף בעיא דר' אבין היא.
- 5 היכא דהכניס דמה לפניו בצוארה שאין לדמה
- 6 קבלה ומיבעיא ליה בפי דם חטאת (לקמן צב)
- 7 אם נפסלה בכך או לא ולא איפשטא לה: דמה.
- 8 אשר יזבא מדרמה: ולא בשרה. שאם נכנס בשרה
- 9 להיכל אינה נפסלת: דם דמה לא דריש. דכין
- 10 דלא מצי למיכתב וכל חטאת אשר יזבא אל
- 11 אהל מועד דאיצטרך למיכתב דם למעטי בשר
- 12 חוליה דקרא למיכתב מדרמה: קיש קרישם חא
- 13 בחטאת וזכאש. במנחה הוא דכתיב וקא א"ר
- 14 שמעון מרדא מקיש מנחות לחטאת ואשם להכי
- 15 מקיש ולשניהם לומר לך דיש מהם בחטאת וש
- 16 מהם כאשם: שתהא מנחת חוטא בחטאת דלא
- 17 לשמה פסולה ומכתב נרבה כאשם דכשר שלא
- 18 לשמה: אלא לרבי אליעזר. כיון דחטאת ואשם כי
- 19 הדדי נניהו למאי הלכתא איתקש לתרייה: חא
- 20 שלא בבלי שרת. שלא קיש הקומץ בבלי שרת
- 21 פסולה שהמנחות וקושש לזבחים ליעטן ארבע
- 22 עבודות קמריה כנגד שחיטה מתן קומץ בבלי
- 23 שרת כנגד קבלת הדם והולכה כנגד הולכת
- 24 הקטרה כנגד זריקה: ור"ש מבשרי. אם הולכי
- 25 בידו בקומצו עד המזבח והקטרה: בחטאת
- 26 וכאשם. להכי איתקש מנחה לחטאת ולאשם
- 27 שאין שוין בהלכותיהן לומר לך בא לעובדה.
- 28 בהלכות וקטרת ביד שלא בבלי: עובדה בימין.
- 29 שהקומץ בה כורית דם חטאת שהיא ביד
- 30 באצבע ובימין דכתיב בחטאת ולקח הכהן מדם
- 31 החטאת באצבע ותן וגו' ודרשין לקמן פ"ב
- 32 (דף כד.) באצבעו ותן שלא תהא תניהא אלא
- 33 בימין דכל מקום שנאמר אצבע וכוונה אינו
- 34 אלא לרבי בא לעובדה בבלי. רשאי לעובדה
- 35 בשמאל לחולץ הכלי שקדשה בתוכו בשמאלו
- 36 למזבח וליתן בשמאלו מן הכלי על האשים
- 37 כורית דם אשם שהוא מן הכלי למזבח שאינו
- 38 בניתת אצבע דלא כתיב אצבע אלא בחטאת
- 39 וכשרה בשמאל לר"ש בכל הזבחים חוץ
- 40 מחטאת דאמרין לקמן בפרק שני (שם) דק
- 41 בשמאל פסול ור"ש מבשרי חוץ מחטאת משום
- 42 דרבי שמעון תרתי בעי אצבע וכוונה דגרמין
- 43 ממצורע דכתיב ביה אצבע וכוונה וימין וטבל
- 44 הכהן באצבע הימנית ובוריקת כל הזבחים לא
- 45 כתיב בו אצבע אלא כהונה חוץ מחטאת: מנחת
- 46 חוטא יתיב כה כי חטאת היא. גבי שמיעת הקול
- 47 בוקרא: ולרבנן. דפליגי עליה דר' אליעזר
- 48 במנתי' למאי הלכתא כו': חטאת כתיב בה
- 49 (ויקרא ד) וסמך ידו על ראש החטאת: אמרי דבר
- 50 אחי. דרבי אליעזר נמי פסיל באחרים הנשחטים
- 51 לשם פסח בזמנו ולשם חטאת כל ימות חטאת ודלקמן דייק רבי יוחנן: ורבה אמר באחרים לשם חטאת פלגי. יוסף בן חוני רבי אליעזר ופלי רבי אליעזר אלא
- 52 באחרים לשם פסח אבל באחרים לשם חטאת מבשרי כדנתיא כו' ובין רבה ובין ר' יוחנן דייק מילתיהו מהא מתני' ובמסקנא בעינא לפרושי דיוקיה: הפסח שעברה שנתו. דתו לא
- 53 חזי לפסח סתמיה שלמים כדריבין לעיל (דף ח) מקרא: ושהטו בזמנו לשמו. דהוה ליה שוחט שלמים לשם פסח: וכן השוהנו. אחד מכל הזבחים לשם פסח בזמנו: אם כשאר ימות
- 54 השנה שאינו כשר לשמו. כדילפינן לה במסכת פסחים (דף סא.) שחטו קודם חצות פסול שנאמר בין הערבים וכמה פעמים שנה הכתוב לעכב קביעת זמנו ביד בין הערבים: אחרים
- 55 בשמים לשמו. דרבי אליעזר מודה בו דלא פליג אלא בזמנו כדתנן בהדיא אבל כל ימות השנה אין שם שחיטת פסח חל על קרבן אחר: אמר לו רבי אליעזר או חילוף. אם ק"צ אתה
- 56 בא לדרוש יכול אני להחליפו בענין אחר ולומר דבר שאינו ולהכשיר פסח בזמנו שלא לשמו: ובדן הזה אתה יכול להכשיר פסח בזמנו שלא לשמו: וכן
- 57 אתה אומרת. בתמיה התדרוש ק"ו ותוכשרה מה לי הוכשרו אחרים כו'. ק"ו שדרשת יש עליו תשובה: מה לי הוכשרו אחרים כו'. יוכשרו אחרים כו'. בתמיה ומכתב דייק רבי יוחנן
- 58 למילתיה ואמר דכי היכי דפסיל רבי אליעזר באחרים לשם פסח פסיל באחרים לשם חטאת דהא טעמו דרבי אליעזר משום דהוה פסול לשם אחרים וד"נ בחטאת איתא ורבה דייק
- 59 מסיפא שחור רבי אליעזר מרין זה דתו ברין אחר ומודה דאחרים לשם חטאת כשרים א"ב. אם אתה פוסל אחרים לשמו בזמנו הורעת פסח ונתת כח בשלמים שכל השנה שהיא זמן
- 60 שלמים פסח הנשחט לשמו כשר והיום שהוא זמן פסח כל שלמים הנשחטין לשמו פסולין נמצאת מחשבת שלו גדול כח בשלמים נפסח וקרא אשכחן דאמורו בפסח מבשלמים דכתיב
- 61 ביה הוא ובכל הזבחים הכשיר שלא לשמן:

- 1 **אמר** ר' אליעזר לא אם אמרת בחטאת. דין הוא שאחרים כשרים לשמו [וקשה] נהי דלא
2 דמי לפסח מ"מ ק"ו איבא וא"כ [ותימא] ויפסלו נמי מהאי דינא מותר חטאת בא עולה
3 כמו דינא דמותר פסח בא שלמים ו"ל דאעיקר טעמו סמך כדאיתא בפסחים (דף סב:) וצ"ל
4 דהא לא אם אמרת דקאמר רבי אליעזר לדברי רבי יהושע קאמר אליבא דרבי יוחנן ורבינו
5 הם מצא בספר ישן ברישא דשמענתא רבה אמר
6 באחרים לשם חטאת ומצא ובאחרים ב"ר ורבה
7 לא בא אלא לפרש דברי רבי יוחנן ור' יוחנן עצמו
8 מודה דבאחרים לשם חטאת פליגי ולא אמר
9 אמרו דבר אחד אלא באחרים לשם פסח: **הג"ה**
10 אי איפלוג בלשמן בר. ותימא השתא נמי דפליגי
11 בשלא לשמן אני יכול לטעות כ"ר לכן בתירא
12 שפסול י"ד לשמן שחרית ולפרש טעמו משום
13 דמקצתו ראוי ו"ל דמוה אינו חושש משום דשום
14 תנא לא מכשיר פסח שחרית אלא זה: **הג"ה**
15 אחד בבקר ולא שנים בבקר.
16 בעלמא
17 **אָהָא בְּרִיהַ דְּרַבְכָּא מְתִנֵּי מִשְׁמִימֵיהּ דְּרַבִּי יַנָּאי, מַאי מְעָמָא דְּשִׁמְעוֹן אָחִי עֲזַרְיָה, דְּאָמַר קָרָא 'וְלֹא יִחְלְלוּ אֶת קִדְשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יָרִימוּ לָהּ'. בְּמִדָּרָם מִהֵן אֵין מִתְחַלְלִין, בְּנִמּוּךְ מִהֵם מִתְחַלְלִין. וְהָאֵי הֵכִי הוּא דֹאֲתָא, וְהָאֵי מִיבְעֵי לִיהּ לְכַדְשִׁמְאֵל, דְּאָמַר 'שְׂמֹאל, מִנָּהן לְאוּכַל אֶת הַטֶּבֶל שֶׁהוּא בְּמִיתָה, שְׁנָאֲמַר 'וְלֹא יִחְלְלוּ אֶת קִדְשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יָרִימוּ לָהּ'. בְּעֵתִידִים לְהָרוּם הַתְּנוּב מִדְּבַר. אִם כֵּן, לְכַתּוּב קָרָא 'אֲשֶׁר הִדְרִמוּ', מַאי 'אֲשֶׁר יָרִימוּ', שְׂמֵעַ מִיבְעֵי תַרְתִּי: בְּעֵי רַבִּי יִזְרָא, כְּשֶׁרִין וְאֵין מִרְצִין, וְכִי פְּלִיג בְּתֵרָא פְּלִיג. אוּ דְלָמָא, כְּשֶׁרִין וּמִרְצִין, וּבְתַרְתִּי פְּלִיג. אָמַר אַבְי, וְאִיתִּמָּא רַבִּי זִרְקָא, תָּא שְׂמַע, הַבְּכוֹר וְהַמְעַשֵּׂר שִׁשְׁחָטוּן לְשֵׁם שְׁלָמִים, כְּשֶׁרִים. שְׁלָמִים שִׁשְׁחָטוּן לְשֵׁם בְּכוֹר אוּ לְשֵׁם מְעַשֵּׂר, פְּסוּלִין. וְאֵי סְלָקָא דְּעֵתָא כְּשֶׁרִין וּמִרְצִין, בְּכוֹר פִּר רִיצוּי הוּא. אֲלֵא כְּשֶׁרִין וְאֵין מִרְצִין, וּמִדְּסִיפָא כְּשֶׁרִין וְאֵין מִרְצִין, רִישָׁא נְמִי כְּשֶׁרִין וְאֵין מִרְצִין. מִידֵי אִירָא, הָא פְּדִאיָתָא וְהָא פְּדִאיָתָא. אֲלֵא מַאי קָא מִשְׁמַע לָהּ, גְּבוּהָ וְנִמּוּךְ קָא מִשְׁמַע לָהּ. תִּנְיָנָא 'בִּיצֵה, קִדְשִׁי קִדְשִׁים שִׁשְׁחָטוּן לְשֵׁם קִדְשִׁים קְלִים' כו', מַהוּ דְּתִימָא, קִדְשִׁי קִדְשִׁים וְקִדְשִׁים קְלִים הוּא דִּאיבָא גְּבוּהָ וְנִמּוּךְ, אֲבָל קְלִים וְקְלִים לֹא. הָא נְמִי תִּנְיָנָא 'שְׁלָמִים קוֹדְמִים אֶת הַבְּכוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְעוּנִין מִתֵּן אֲרַבַּע, וּמִסְמִיכָה, וּנְסָכִים, וְתִנּוּפַת חוּהּ וְשׁוֹק'. הָא עֵיקָר, הֵהִיא אֲנָרָא נִסְבָּה: **משננה** הפסח ששחטו שחרית בארבעה עשר שלא לשמו, רבי יהושע מכשיר כפאילו נשחט בשלשה עשר. בן בתירא פוסל כפאילו נשחט בין הערבים. אמר שמעון בן עזאי, מקובל אני מפי שבעים ושתים זקן, ביום שהושיבו את רבי אליעזר בישיבה, שכל הזבחים הנאכלין שזבחו שלא לשמן כשרין, אלא שלא עלו לבעלים משום חובה, חוץ מן הפסח ומן החטאת. ולא הוסיף בן עזאי אלא העולה, ולא הוזהר לו חכמים: **גמרא** אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא, מכשיר היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית בארבעה עשר לשמו, דכוליה יומא וימניה הוא. ומאי 'כפאילו', אידיד דאמר רבי יהושע 'כפאילו', אמר איהו נמי 'כפאילו'. אי הכי, אדמיפלגי בשלא לשמו, ליפלגו בלשמו. אי איפלגו בלשמו, הוה אמינא, אבל בשלא לשמו, מודה רבי יהושע לכן בתירא, הואיל ומקצתו ראוי, קא מישמע לן. והכתוב 'בין הערבים', אמר עולא בריה דרב עילאי, בין שני ערבים. תמיד דכתיב ביה 'בין הערבים', הכי נמי דכוליה יומא כשר. התם, מודכתיב 'את הקבש אחד תעשה בבקר', מפלל 'בין הערבים', בין הערבים ממש. אימא חד בבקר, אידיד כוליה יומא. אחד בבקר, ולא שנים בבקר. גרות, דכתיב 'בין הערבים', הכי נמי דכולי יומא כשר. שאני תמיד, דכתיב 'ועד בקר', הן לה מיתה שחטא דולקת והולכת מערב ועד בקר. דבר אחר, אין לך עבודה פשרה מערב ועד בקר אלא זו בלבד. קמורת, דכתיב בה 'בין הערבים', הכי נמי דכולי יומא כשר. שאני קמורת ומחטאת אלא העולה: **גמ'** מכשיר היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית לשמו. וזהו ליה זמנו לפיכך פסול שלא לשמו כדאמר פסח בזמנו שלא לשמו פסול: **ומאי** כפאילו. נשחט בין הערבים והאמרת דכולא יומא בין הערבים קרי ליה מרקמכשרת ליה שחרית וקרא כתיב בין הערבים אלמא סבירא ליה בין ערב של אמש לערב של אחריו כדמפרשין ליה לקמיה דהיינו משעלה השחר פסוק ליל של אמש עד שתשקע החמה ומאי כפאילו הא הוא גופיה בין הערבים: **ליפלגו** בלשמו. ולמאן [פסח ששחטו ב"ד שחרית] ר' יהושע פוסל וכן בתירא מכשיר. אבל בשלא לשמו מודה רבי יהושע. דאע"ג דשחרית לאו זמניה הוא פסול הואיל ומקצתו של יום ראו לשמו קמרי: **ומאי** כתיב בין הערבים. לרבי ארשניא פירש ליה דכתיב למימר פסח זמנו שחרית: בין שני ערבים. מעלות השחר עד שקיעת החמה דהיינו בין סוף ערב דאמתול ותחילת ערב דאורחא: **ואימא** חד בבקר. את הראשון לא ישא יותר מחצות והשני כל היום זמנו רצה שחרית רצה ערבית כדכתיב בין הערבים דמפרשת ליה כל יומא: ולא שנים בבקר. הלכך על כרחך צריך להשחטה השני עד הערב: **מרתה**. חצי לוג לכל נר ונר כך שערו חכמים לילי תקופת טבת שלא תכבה כל הלילה ובתמזו ובניסן ובתשרי אם תדליק שליש היום לא איכפת לן: אין לך עבודה. מעבודות שזן אמורות ביום כגון עבודות הדם וקמצו וקטרת כשכשרין מהדולקת גרות ואילך שזן מאוחרת לכולן:**

לענין ריצויה, אך ה'כשרים' שברישא היינו כשרים ועולים לשם
חובה.
מקשה הגמרא: אלא מאי קא משמע לן המשנה בסיפא, וכי מהו
גבוה ומהו נמוך קא משמע לן, והרי כבר תנינא מהרישא, 'ביצד
קדשי קדשים ששחקין לשם קדשים קלים' בו, ולמה היה לה למשנה
להביא גם בכור ומעשר ושלמים. אלא בהכרח ששנתה המשנה
את הסיפא כדי לגלות על הרישא, שאף קדשים קלים לשם קדשי
קדשים כשרים ואינם מרצים. מתרצת הגמרא: מהו דתימא דווקא
בקרשי קדשים וקדשים קלים הוא דאיכא הבדלה בין גבוה ונמוך,
שכן קדשי קדשים גבוהים מקדשים קלים, אבל קלים וקלים לעולם
לא נחשבים גבוהים האחד מהבדור, על כן משמיעה המשנה שגם
בהם יש חילוק מדריגות, והשלמים גבוהים מבכור ומעשר.
שוב מקשה הגמרא: הא נמי תנינא במשנה להלן (ט), 'שלמים
קודמים בהקרבתם את הקרבת הבכור, מפני שהן מעוניין מותן שתי
מתנות שהן ארבע, וסמיכת, ונסכים, ותנופת חזה וזשוק', מה שאין
כן בבכור. הרי לנו כי שלמים מקודשים יותר מבכור. מתרצת
הגמרא: הא עיקר - עיקר מקומו של חידוש זה הוא במשנתנו,
והיה אגריא נסבה - והמשנה הבאה מביאה חידוש זה רק אגב
שאר דיני הקדימה השנויים שם.

משנה

שנינו בתחילת המסכת, שפסח שנשחט שלא לשמו פסול. ומבאר
המשנה שלפנינו ממתי הוא נפסל: הפסח ששחקו בשחרית בארבעה
עשר בניסן שלא לשמו, רבי יהושע מכשיר אותו באילו נשחט
בשלישה עשר בחודש שלא לשמו, שכן זמנו הוא רק מחצות היום,
ודין פסח שלא בזמנו הוא כדן שלמים שאם נשחטו שלא לשמו
כשרים. אבל בן בתירא פוסל פסח זה באילו נשחט שלא לשמו
באותו יום בין הערבים.
אמר שמעון בן עזאי, מקובל אני מפי שבעים ושנים וכן, שדרשו ביום
שהשיבו את רבי אליעזר בשיבת, שכל הזבחים הנאכלין לאדם
שנזבחו שלא לשמן כשרין, אלא שלא עלו לבגדים משום חובה, הוין
מן הפסח ומן החטאת, שהם פסולים לגמרי. מדייקת המשנה
מדברי בן עזאי 'כל הזבחים הנאכלים', ולא הוסיף בן עזאי על
הזבחים הנפסלים שלא לשמן אלא את העולה שאינה נאכלת. ולא
הזוי לו חכמים בעולה.

גמרא

הגמרא מבאר את שיטת בן בתירא במשנתנו: אמר רבי אליעזר
אמר רבי אושעיא, מכשיר ה'ה' בן בתירא בפסח ששחקו שחרית
בארבעה עשר לשמו, ויוצאים בו ידי חובת פסח, משום דביליה וימא
של י"ד זמניה (-זמנו) הוא, ולא דווקא מחצות היום. לפיכך פסח
שנשחט שלא לשמו בשחרית פסול בפסח בזמנו.
שואלת הגמרא: ומאי באילו נשחט בין הערבים' שאמר בן בתירא,
הלא לשיתתו כל היום קרוי 'בין הערבים' כפי שיבואר בסמוך, ואין
זה אלא בין הערבים ממש. משיבה הגמרא: אידי דאמר רבי יהושע
'באילו נשחט בשלשה עשר', אמר בן בתירא איהו נמי באילו נשחט
בין הערבים.
מקשה הגמרא: אי הכי אדמיפלגי בשלא לשמו ליפלגי בלשמו - אם
כן עד שחלקו רבי יהושע וכן בתירא בפסח שלא לשמו, היה להם
לחלוק גם בפסח שנשחט בשחרית לשמו, שלדעת רבי יהושע הוא
פסול ולדעת בן בתירא הוא כשר. מתרצת הגמרא: אי אפילו

אמר לו רבי יהושע, הלא מצינו שמונת חטאת בא עולה, ואולם אין
מותר עולה בא חטאת. ולדבריו גם בעולה לשם חטאת יש לדרוש
קל וחומר, ומה חטאת שמונתה בא עולה ואף על פי כן אם שחטה
לשם עולה היא פסולה, עולה שאין מותרת בא חטאת, אם שחטה
לשם חטאת אינו דין שתהא פסולה. ומכך שהיא כשירה, מוכח
שאינו קל וחומר, ואם כן אף אין לפסול שלמים לשם פסח.
אמר לו רבי אליעזר, לא ראייה היא זו, שכן אם אמרת בחטאת
שזבחים אחרים שנזבחו לשמה כשרים, אין זה אלא משום שכן
היא כשרה לשמה כל השנה כולה, אך וכי תאמר כן גם בפסח שאינו
כשר לשמו אלא בזמנו, ולא בשאר ימות השנה. לפיכך הואיל והוא
פסול כשנשחט לשמו שלא בזמנו, דין הוא שיפסלו גם אחרים
שנזבחו לשמו בזמנו.

שנינו במשנתנו: שמעון אחי עזריה אומר כי שחטן לשם גבוה מהן
כשרין, לשם נמוך מהן פסולין. והגמרא מבאר את טעמו: רב אשי
מתני משמיה דרבי יוחנן, ורב אהא ברית דרבא מתני משמיה דרבי
ינאי, מאי שמעון דשמעון אחי עזריה, משום דאמר קרא (ויקרא כב טו)
'ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה'. ומשמע
שמחשבה להרים את הקרבן ממעלתו אין בה משום חילול. ומכאן
דרש שמעון אחי עזריה, שזבחים הקרבים במחשבה לשם זבח
אחר המוקם ו-הגבוה מהן בקדושתו, אין מתחללין, אבל אם
נשחטו במחשבה לשם זבח אחר הנמוך מהם בקדושתו מתחללין.
מקשה הגמרא: והאי להי הוא דאיתא - וכי תנבז זה בא לדרשה
זו, והא מיבעי ליה לברשמואל, דאמר שמואל, מנין לאוכל את הטבל
שהוא במיתה בידי שמים, שנאמר 'ולא יחללו את קדשי בני ישראל
את אשר ירימו לה'. שמכך שנאמר 'ירימו' בלשון עתיד משמע
שאין הכוונה לדבר שהוא כבר קדוש, אלא בפירות טבל העתידים
להרים בהתנבז. ומאחר שנאמר לשון חילול בטבל, חייבים
עליו מיתה מבח גזירה שזה של 'חילול חילול' מתרומה, שכן נאמר
בה (ויקרא כב ט) 'ומתו בו כי יחללו', והאוכלה בטומאת הגוף חייב
מיתה בידי שמים. מתרצת הגמרא: אם בן לכתוב קרא 'אשר
הורמו', מאי 'אשר ירימו' בלשון עתיד, שמע מניה תרתי דרשות,
גם פסול קדשים שנזבחו לשם נמוך מהם, וגם חיוב מיתה על
אכילת טבל.

הגמרא דנה בביאור שיטתו של שמעון אחי עזריה: ב' - והסתפק
רבי יוחנן, האם לדעת שמעון אחי עזריה זבחים שנזבחו לשם גבוה
מהם כשרין ואולם אין מרצין ו-אינם עולים לשם חובה; ובי פליג
בתירא פליג - ולפי זה נחלק על חכמים רק בדבר אחד, שלדעת
חכמים לשם נמוך כשרים ואינם מרצים, ולדעת פסולים. או
דלמא, לדעת שמעון אחי עזריה לשם גבוה הם כשרין ואף מרצין,
ובתרתיה פליג, שלדעת שמעון אחי עזריה לשם גבוה כשרים
ומרצין ולשם נמוך פסולים, וחכמים סוברים שבשניהם כשרים
ואינם מרצים.

פושטת הגמרא ספק זה מדברי משנתנו: אמר אבהו, ואיתמא - ויש
אומרים בשם רבי יוחנן, תא שמע, הבכור והמעשר ששחקו לשם
שלמים הגבוהים מהם כשרים. אבל שלמים ששחקו לשם בכור או
לשם מעשר הנמוכים מהם פסולין. ואי פליג דעתך שלשם גבוה
מהם כשרין ומרצין, איך יתכן לומר על בכור שהוא כשר ומרצה,
וכי בכור בר ריצונו הוא. אלא בהכרח כוונת המשנה שהם כשרין
ואין מרצין. ומדסיפא כשרין ואין מרצין, הרישא העוסקת בקדשים
קלים לשם קדשי קדשים נמי כשרין ואין מרצין. נמצא שלדעת
שמעון אחי עזריה לשם גבוה מהם כשרים ואינם מרצים, ולא
נחלק על חכמים אלא בלשם נמוך מהם.

דוחה הגמרא: מידי אדריא, הא בדאיתא והא בדאיתא - וכי מה
ראיה היא זו, הלא יש לפרש את הרישא בענין אחד ואת הסיפא
בענין אחר. ואף שהסיפא מתפרשת רק לענין הכשר הקרבן ולא

דבן בתירא: מְנִיחָהּ [תמחה] בְּרֵי אֲבָהוּ במימרת רבי יוחנן זו, אִם
 בֵּן פֶּסַח בְּשָׁר לֶבֶן בְּתִירָא חֵיב מְשַׁבַּח לָהּ - איך יתכן פסח שיהיה
 כשר להקרב, הלא הלכה בידינו שכל קרבן שנדחה מהקרבן
 מאיזו סיבה שהיא, שוב אינו חוזר להכשרו לעולם, ואפילו לאחר
 שהסתלקה הסיבה שפסלה אותו. ואם כן אִי דַּאֲפִרְשִׁיה הָאִידָא -
 אם הוקדש הפסח בִּיד בשחרית דחוי מְעִיקְרוּ הוּא, שכן בתחילת
 הקדשו לא היה ראוי להקרב כלל, לא לפסח ולא לשלמים,
 ולשיטת רבי יוחנן שתובא להלן גם קרבן שכבר בשעת הקדשו
 נדחה מהקרבן נדחה לעולם. וְאִי דַּאֲפִרְשִׁיה - ואם הופרש מֵאֲתוּמָל
 לפסח נִרְאָה וְנִדְחָה הוּא, שכן בתחילת הקדשו ביום י"ג היה ראוי
 להקרב לשלמים, ורק למחרת בִּיד בשחרית נדחה מהקרבן, וכל
 שהיה ראוי להקרבן ואחר כך נדחה בודאי שאינו חוזר ונראה
 לעולם.
 אִלָּא אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ לתרץ את שיטת בן בתירא לפי רבי יוחנן, אכן
 תִּהְיֶה הַפְּסֵחַ רַק לְאַחַר תְּצוּת יוֹם י"ד, שמתחילת הקדשו
 הוא ראוי להקרב לשם פסח, ורק באופן זה יהיה כשר להקרב.
 אֲבִי אֲמַר, אֲפִילוּ תִּימָא מִצְפָּא - אפילו אם תאמר שמקדישים את
 הפסח בבוקר יום י"ד, אין להקשות שיש לו להיפסל משום שנדחה
 מהקרבן באותה שעה, שכן אין הקרבן נחשב מְחוּסָר זְמַן לענין דיוחי
 אם הוא ראוי להקרב בִּזְמַן, ומאחר שבאותו יום לאחר חצות
 הפסח ראוי להקרב, הרי הוא נחשב ראוי כבר מתחילת היום, ואינו
 נעשה דחוי.
 רַב פֶּסַח אֲמַר, אֲפִילוּ תִימָא מְאוּרָא - אפילו אם תאמר שמקדישים
 את הפסח בליל י"ד, אינו נחשב לדחוי באותה שעה, שכן בלילה
 הקודם ליום הקרבנו אין הקרבן נחשב מְחוּסָר זְמַן ולדחוי
 מהקרבן, ואף שבפועל זמן הקרבנו הוא רק למחרת בחצות היום,
 הרי הוא נחשב לראוי כבר מאותה שעה. דְּהִירֵי תַנִּי בְּבִרְיָא רַבִּי
 רַבִּי יִשְׁמְעֵאל, וְלֵד בַּהֲמָה בְּלִיל שְׁמִינִי לְלִידְתוֹ נִכְנָס לְדִיר לְהַתְעַשֵּׂר
 במעשר בהמה. ואפילו שרק ביום השמיני הוא ראוי להקרבן, וכל
 שהוא מחוסר זמן אינו מתעשר, אך בליל שמיני כבר אינו נחשב
 מחוסר זמן.
 מביאה הגמרא מקור לדין האמור: וְטַעַם מַה שְּׁלִילָה אִינוּ מְחוּסָר
 זמן הוא כִּדְרַבִּי אֲפִמְוִרִיק, דְּרַבִּי אֲפִמְוִרִיק רַבִּי [הקשה] מִסְתִּירָת
 הַכְּתוּבִים בַּעֲנִין הַיּוֹם הָרָאוי לְהַקְרִיבָה, שְׁהִי בְּתִיב (ויקרא כב כז)
 'שׁוּר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֹז כִּי יִזְלַד וְהָיָה שְׁבָעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ, הָא
 משמע מכתוב זה שבלילה השמיני חָיו [הוא ראוי] כבר
 להקרבן. וְאִילוּ בַּהֲמָשׁוּ שֶׁל כְּתוּב זה בְּתִיב, 'יָמִים שְׁמִינִי
 וְהָלָא יִדְּבָח, הָא מִשְׁמַע שְׁבָלִילָה שְׁמִינִי עֲדִין לֹא חָיו לְהַקְרִיבָה.
 הָא כִּי צִיד מְתִישֵׁבַת סְתִירָה זו, אלא בהכרח שְׁבָלִילָה הוּא רָאוי
 לְקַדֹּשׁ [להקדישו למזבח], וְאִילוּ בְיוֹם הוּא נַעֲשֶׂה רָאוי
 לְהַקְרִיבָה, כְּלוּמַר לְהַקְרִיבָה בְּפוּעַל. ואפילו שאין מקדישים בהמה
 שאינה ראויה להקרבן, אפשר להקדישה בליל שמיני לליתתה,
 שכן מאחר שבבוקר תהיה ראויה להקרבן, כבר מהלילה היא
 נחשבת כראויה לענין הקדשתה. והוא משום שלילה אין בו
 משום מחוסר זמן כאמור.
 דנה הגמרא באלו אופנים נאמר פסול דיוחי בקרבנות: אֲמַר לִיה רַבִּי
 וְיָאֵר לְרַבִּי אֲבָהוּ, לִימָא - האם הינך אומר שקסבר רַבִּי יוֹחָנָן שְׁגַם בְּעִלִּי
 חֲתִים נִדְחִין. שהרי מכך שהקשית עליו מדוע כל פסח אינו נפסל
 משום דיוחי, נראה שהוכרח לך בשיטתו שגם קרבנות שנדחו
 מהקרבן קודם שחיתתם נפסלים לעולם למזבח, ולא רק קרבנות
 שחוטים.
 אֲמַר לִיה רַבִּי אַבְהוּ, אֵין - אכן כן היא שיטת רבי יוחנן, דְּהִירֵי אֲמַר
 רַבִּי יוֹחָנָן, בְּהִמָּה שֶׁל שְׁנֵי שְׁוֹתֶפֶין שֶׁהִקְדִּישׁ אֶחָד הַשְׁוֹתֶפִים לְמִזְבֵּחַ
 אֶת הַצִּיד הַשֵּׁינִי לוֹ, וְאַחֵר כִּי חִזַּר וְלָקַח אֶת הַצִּיד הַשֵּׁנִי מִשְׁתַּפּוֹ
 וְהִקְדִּישָׁה גַם אֶת מַחְצִיתָהּ זֶה לְמִזְבֵּחַ, בַּהֲמָה זוֹ קִדְּשָׁה וְאוֹלַם אֵינָה

מִשׁוֹם דְּאִיתָקֵשׁ [שהוקשה] לְנִירוֹת, שֶׁכֵּן נֹאמַר 'וּבְהִעָלַת אֶהְרֹן אֶת
 הַנֵּרוֹת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִרְנָהּ, וכשם שכונת הכותב בבין הערבים
 של נרות שומן הדלקת הנרות הוא מחצות היום ואילך, הוא הדין
 לזמן הקטרת הקטורת של בין הערביים.
 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: הֲלֹא כֵּשֶׁם שֶׁנֹּאמַר בְּנִירוֹת 'מִעֶרֶב עַד בּוֹקֵר', הֲתָם
 בַּפֶּסַח נִמְי בְּתִיב (דברים טו) 'שֶׁם תִּזְכֶּה אֶת הַפֶּסַח בְּעֶרֶב', וְאִם כֵּן גַּם
 שֶׁם יֵשׁ לָנוּ לַפֶּרֶשׁ שֶׁהוּא מַחְצוֹת הַיּוֹם עַד הַלֵּילָה, כְּדֹרֵךְ שֶׁהוּא
 מִתְפָּרֵשׁ בְּנִירוֹת וּבִקְטוֹרֹת.
 מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: הֲוֵא 'עֶרֶב' שֶׁנֹּאמַר בַּפֶּסַח, לְדִין 'וְאַחֵר דְּבָר'
 שֶׁנֹּאמַר בַּפֶּסַח הוּא דִּתְנֵא, דְּתִנֵּא, וְאַחֵר דְּבָר [קרבן פסח] שֶׁנֹּאמַר
 בּוֹ גַם 'בְּעֶרֶב' וְגַם 'בֵּין הָעֶרְבִים', לְדָרְךְ [תמיד] שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים [שֶׁלֹּא
 נֹאמַר בּוֹ אֵלָּא 'בֵּין הָעֶרְבִים' בְּלִבָּר, וְעַל כֵּן אֲפִילוּ שֶׁזֶּמֶן הַפֶּסַח הוּא
 מִהַבּוֹקֵר וְקוֹדֵם לִזְמַן הַתְּמִיד שֶׁהוּא מַחְצוֹת הַיּוֹם, מְכַל מְקוֹם אִם
 לֹא הִקְרִיבוּהוּ עַד לִזְמַן הַתְּמִיד, יֵשׁ לֵאחֲרוֹ עַד לֵאחֲרֵי הַקְרַבָּה
 הַתְּמִיד.
 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְיֵי אֵיכָא מִיָּד דְּאִילוּ שְׁחִיט לִיה מִצְפָּא אֲמַרְתָּ
 וְיִמְנִיה הוּא וְכִי מִיָּד בֵּין הָעֶרְבִים אֲמַרְתָּ וְאַחֵר דְּבָר - וְכִי יִתְכֵּן שֶׁאִם
 יִשְׁחַט הַפֶּסַח בְּבּוֹקֵר יִחְשַׁב כְּקָרֵב בּוֹמְנֵי, וְאִילוּ אִם הִמְתִּינוּ
 מִלְשׁוּחְטוֹ עַד בֵּין הָעֶרְבִים יֵשׁ לֵאחֲרוֹ עַד לֵאחֲרֵי הַתְּמִיד, הֲלֹא זִמְנֵי
 קוֹדֵם לִזְמַן הַתְּמִיד.
 מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אֵין - אֲכַן מִצְאָנוּ כְּדוּגְמַת דְּבָר זֶה בְּקִדְמֵת תְּפִילָּה
 מִנְּחָה לְתְּפִילַת הַמוֹסָפִים. דְּהָאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלִכָּה כְּדִבְרֵי הָאוּמֵר,
 שֶׁאִם עֲוִמְדוֹת לִפְנֵי שְׁנֵי תְּפִלוֹת, מִנְּחָה וּמוֹסָף, הִרִי הוּא מְתַפַּלֵּל
 קוֹדֵם תְּפִילָּה שֶׁל מִנְּחָה, וְרַק אַחֵר כִּךְ הוּא מְתַפַּלֵּל תְּפִילָּה שֶׁל
 מוֹסָפִין. ואפילו שֶׁזֶּמֶן תְּפִילַת הַמוֹסָף הוּא כֹּל הַיּוֹם וְהוּא קוֹדֵם לִזְמַן
 הַמִּנְחָה, מְכַל מְקוֹם אִם הִמְתִּין מִלְּהַתְפַּלֵּל מוֹסָף עַד זְמַן הַמִּנְחָה,
 עָלִיו לְהַקְדִּים לָהּ אֶת הַמִּנְחָה.
 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי הָעֶרְבִים דְּכִתְבִּים בִּי קְטֹרֶת וְנִירוֹת לְמָה לִּי, הֲלֹא
 בֵּין כִּךְ לְדַעַת בֵּן בְּתִירָא מִשְׁמַעוֹת בֵּין הָעֶרְבִים בְּכָל מְקוֹם הִיא כֹּל
 הַיּוֹם, וְצִרִיךְ כְּתוּב אַחֵר כְּדִי לְגַלּוֹת עֲלֵיהֶם שֶׁזֶּמֶנָם כְּעֶרֶב, אִם כֵּן
 לְמָה נֹאמַר בָּהֶם 'בֵּין הָעֶרְבִים'.
 וְעוֹד מַקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל דְּבִרֵי רַבִּי אוֹשְׁעִיא, הֲלֹא שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָא,א
 הַשֵּׁבִי רַבִּי תַחַת [במקום] בֵּן בְּתִירָא לְדָרְךְ רַבִּי יוֹהֵשֶׁע הָאוּמֵר שֶׁפֶסַח
 שֶׁנִּשְׁחַט בִּיד שַׁחֲרִית כֵּאִילוּ נִשְׁחַט בִּיד, לֹא דוּמָה פֶּסַח זֶה לְנִשְׁחַט
 בִּיד, שֶׁכֵּן אִם אֲמַרְתָּ שֶׁנִּשְׁחַט פֶּסַח בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ שֶׁהוּא
 כֶּשֶׁר, הֲלֹא הוּא מִשׁוֹם שֶׁאֵין מְקַצֵּתוֹ שֶׁל יוֹם זֶה רָאוי לַפֶּסַח וְעַל
 כֵּן אֲפִשֵׁר לְהַקְרִיבוֹ לְשִׁלְמִים, שֶׁכֵּן פֶּסַח הַקֶּרֶב שֶׁלֹּא בּוֹמְנֵי נַעֲקָר
 לְשִׁלְמִים. אֲךְ וְכִי תֹאמַר כֵּן גַּם בִּשְׁחֻטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר
 שֶׁמְקַצֵּתוֹ רָאוי לְהַקְרִיבָה הַפֶּסַח, שִׁיחִיה כֶּשֶׁר בְּתוֹרַת שְׁלָמִים. הֲלֹא
 מֵאַחֵר שֶׁמְקַצֵּתוֹ הַשֵּׁנִי שֶׁל יוֹם זֶה רָאוי לַפֶּסַח, מִסְתַּבֵּר שֶׁאִי אֲפִשֵׁר
 לְעוֹקְרוֹ לְשִׁלְמִים כֹּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְאֲפִילוּ בְּמַקְצַת הַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן
 שֶׁאִינוּ רָאוי לַפֶּסַח, שֶׁכֵּן פֶּסַח בּוֹמְנֵי אִינוּ נַעֲשֶׂה שְׁלָמִים. וּמִסִּיקָה
 הַגְּמָרָא אֶת קוֹשִׁייתָהּ: וְאִם אֵיתָא שֶׁפֶסַח שֶׁנִּשְׁחַט לִשְׁמוֹ בִּיד שַׁחֲרִית
 כֶּשֶׁר, הֲלֹא יוֹם זֶה בּוֹלֵי רָאוי הוּא לַפֶּסַח, וּמִטַּעַם זֶה יֵשׁ לְפוֹסְלוֹ
 כִּשְׁנִשְׁחַט בְּשַׁחֲרִית שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, וְאִין פִּירֵשׁ רַבִּי בְּטַעַמוֹ שֶׁהוּא
 מִשׁוֹם שֶׁמְקַצֵּתוֹ רָאוי.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת דְּבִרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בְּבִיאור שִׁיטַּת בֵּן בְּתִירָא: אֵלָּא
 אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, פּוֹסֵל הִיָּה בֵּן בְּתִירָא בַּפֶּסַח שֶׁשְׁחֻטוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר
 שַׁחֲרִית, בֵּין שֶׁנִּשְׁחַט לִשְׁמוֹ וְכִי שֶׁנִּשְׁחַט שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. שֶׁכֵּן מוֹדֵה בֵּן
 בְּתִירָא שֶׁזֶּמֶן הַפֶּסַח הוּא בֵּין הָעֶרְבִים, מַחְצוֹת הַיּוֹם עַד הַלֵּילָה,
 וְלֹא קוֹדֵם לָכֵן. וְאֵף עַל פִּי כֵּן פּוֹסְלוֹ בֵּן בְּתִירָא גַם כִּשְׁנִשְׁחַט קוֹדֵם
 חֲצוֹת שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, הוֹאִיל וּמְקַצֵּתוֹ הַשֵּׁנִי שֶׁל יוֹם זֶה רָאוי לַפֶּסַח, וְעַל
 כֵּן אִין דִּינוּ בַּפֶּסַח שֶׁנִּשְׁחַט בְּשֶׁאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ שֶׁהוּא
 כֶּשֶׁר, אֲלֹא בַּפֶּסַח שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ בּוֹמְנֵי שֶׁהוּא פּוֹסֵל.
 דְּנָה הַגְּמָרָא מְתִי יֵשׁ לְהַקְדִּישׁ אֶת הַפֶּסַח לְשִׁיטַּת רַבִּי יוֹחָנָן אֲלִיבָא

יִרְמְיָאֵשׁ לְיִחוּד. וּבַהֲעֵלֹת אֹהֶל וְגו' וַהֲיִינוּ בֵּין הָעַרְבִים דְּקִשְׁרוֹת: **יִאֲחִיז רִבְר**. יִאֲחִיז מִסַּח לְחֻמְתֵּי דַאֲרַג' דְּכֹלָה יִזְמַנָּה אִי שְׁהִיָּה עַד זְמַן שְׁחִיתָה הַתְּמִיד תְּמִיד קֹדֶם לָהּ: **אִין דִּהְאָר' יִחוּזֵן**. בְּמִסְכַּת בְּרֻכּוֹת: הָלֵכָה. כְּדַבְּרֵי הָאוֹמֵר הִזּוּ לִפְנֵי ב' תְּפִלוֹת אַחַת שֶׁל מִנְחָה וְאַחַת שֶׁל מוֹסֶפֶין שֶׁשָּׂאָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל שֶׁל מוֹסֶפֶין עַד זְמַן חִבְרִיתָה מִשְׁהִינֵן לָהּ: וְכֵן:

5 הערבים דבתיב גבי קטורת ונרות לפח ל.י. הואיל
 6 ומיניה לא הוי משמעון בן חנניאל הערבים ממש
 7 ומבניו בן קרא אחריני לפרושיו: ועוד. חני
 8 בתוספתא תיובתא לר' אושעיא דקתני השבי
 9 בן חתח בן בתירא כו': לדברי ר' יהושע. דאמר
 10 כאלו נשחטו ביום: שאין מקצתו ראוי לשמו
 11 הלכך לא קרינן פסח בזה בזמנו אלמא דרבי
 12 דס'ל כבן בתירא ומשום דמקצתו ראוי לשמו
 13 הוא דקאמר טעמיה: ואם איתא. וכן בתירא
 14 שחרית מכשר לשמו כולו ראוי לשמו הוא: מנף
 15 בה. דרבי יוחנן: א"ל. דבין לשמו ובין שלא
 16 לשמו פסח: משום פסח בזה. בזמנו לשמו בן בתירא:
 17 חזי משכחת לה א' דאפרשיה אחידתא. ב"ד
 18 בשחרית: דחוי מעיקרא הוא. דבשעת הפרשה
 19 לא הוי למדידו ושמענין ליה לר' יוחנן דאמר דחוי
 20 מעיקרא דחוי דחוי לגמרי שלא להירצות ערו: ואי
 21 דאפרשיה מאתחילי נראה ונדרתא הוא. די
 22 אפרשיה ליה למקדש שלא לשמו כו' טעמי: ר"י
 23 שחרית לא חזי למדידו נראה ונדרתא שוב אינו
 24 חוזר ונראה לדברי הכל בשלמא לרבנן פסח אינו
 25 נדחת כלל או משלמא או משלמא לשמו דעד זמן
 26 שחיתו חזי לשלמים ובזמנו חזי לפסח אלא לבן
 27 בתירא דחוי הוא: תנא לאחר חצות. משכחת לה
 28 פסח כשר לבן בתירא במפרשיה מאתחיל חצות
 29 שחרית זמן שחיתו חזי לשמו: ראי' תימא
 30 מצפרא. ואין כאן דחוי מעיקרו הואיל וראוי
 31 היום אין כאן חסרון זמן ארייתו: ליל שמיני נכנס.
 32 הולד להתעשר וקיימאן בן בבכורות בפרק מעשר
 33 בהמה (דף נו.) מחוסר זמן אינו נכנס לדיר
 34 להתעשר: א"ל. לילה. ליל שמיני חזי הוא
 35 מחוסר זמן: לקדשו. ראו להקדישו ואע"ג דלא
 36 חזי לילה להקדש קאמרינן דמקדשי ליה אלמא
 37 לילה אין מחוסר זמן הואיל ומזיד יהיה ראוי
 38 ליאם קסבר ר' יוחנן כו'. מדאיטענין בן לשנוי
 39 אליביה במפרשיה לאחר חצות דאי לא שמיע לך
 40 מנייה בעלי חיים נדחים ראוי להפרשו לעולם
 41 ודלתא אין דחוי אין מחסורין כגון מת
 42 המשתלח ישפך הדם במס' יומא (דף סב.)
 43 הקריש חציה. אחד מהם: ועישה תמורה. דהא
 44 אינה דשוחטין: ואינה קריבה. הואיל ובתחלת
 45 הקדשה לא נראה להקדש דחציה היתה חולין
 46 דחוי מעיקרו הוא הלכך אינה קריבה עד
 47 ותרעה ולקוחין בדמיה אחרת:

מלקרב

מלקרב לעולם אפילו לאחר פסח דכל מותר הפסח הוי שלמים ונקיבה לשלמים מיחוד חזיא דקתני מתני' דמיה לשלמים אבל אידי גופה לא אלאמא אלימא קדושת דמים לומר בה תורת דחוי ולא אשכחין תנאי דפליגי בהא מילתא מידו בהא מילתא טובא אתא לאשמעינן ורבינו חננאל מפרש יש ירחיו בדמים כלומר דרמים דחיים (והירחיו בדמים) שלא יקריב מן

יֵשׁ דְּחוּיִּבְדְּמִים. אָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, אֶבֶל חֵלֶב וְהַפְּרִישׁ קֶרֶן וְהִמִּיר דָּת, וְחֹזֵר בּוֹ הוּאִיל וְנִדְחָה, יִדְחָה. אֵיתָמַר גַּמִּי, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, אֶבֶל חֵלֶב וְהַפְּרִישׁ קֶרֶן וְנִשְׁתַּמְטָה וְחֹזֵר וְנִשְׁתַּמְטָה, הוּאִיל וְנִדְחָה, יִדְחָה. וְצִרְכִּי, דְּאִי אֲשַׁמְעִינָן כְּפִינִיחָא, מִשּׁוּם דְּהוּא דְּחִי נִפְשֵׁיהּ בְּדִים, אֶבֶל הָכָא דְּמִמְיָלָא אִידְחִי בִּישָׁן דְּמִי. וְאִי אֲשַׁמְעִינָן הָכָא, מִשּׁוּם דְּאִין בִּידּוֹ לְחֹזֵר, אֶבֶל הָכָא דְּיֵשׁ בִּידּוֹ לְחֹזֵר, אִימָא לֹא, צִרְכָּא. בְּעֵי רַבִּי יִרְמְיָה, אֶבֶל חֵלֶב וְהַפְּרִישׁ קֶרֶן, וְחֹזֵרוֹ בֵּית דִּין שֶׁחֵלֶב מוֹתֵר וְחֹזֵרוֹ בִּקְהָ, מִהוּ. מִי הוּי דְּחוּי אִל לֹא הוּי דְּחוּי. אָמַר לִיה הִהוּא כְּבֹא, כִּי פִתַח רַבִּי יוֹחֲנָן בְּדִחוּיָן, מִהָא פִתַח, מֵאִי מַעֲמָא, הָתֵם גְּבֵרָא אִידְחִי קֶרֶן לֹא אִידְחִי, הָכָא קֶרֶן גַּמִּי אִידְחִי: אָמַר שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַרְיָה, מְקִיבְלִי מִפִּי שְׂבָעִים וְשָׁנִים זָקֵן כֹּה: לָמָּה לִי לְמַתָּנָא 'שְׂבָעִים וְשָׁנִים זָקֵן', דְּכֻלְהוּ בְּחֶדָא שִׁמְתָא הוּי קְרִימִי: לֹא הוֹסִיף בֶּן עֲזַרְיָה אֱלֹא הַעֲלָה: אָמַר רַב הוּנָא, מֵאִי מַעֲמָא דְּבֶן עֲזַרְיָה, עָלָה הוּא אִשָּׁה רִיחַ נִיחַח לָהּ," הוּא לִשְׁמָה בְּשֵׁרָה, שְׁלֵא לִשְׁמָה פְּסוּלָה. אִשָּׁם גַּמִּי, פְּתִיב בֵּיה 'הוּא'. הִהוּא, לְאַחַר חֲקִמְרַת אִימּוּרִים הוּא דְּכְתִיב: תְּרִי 'הוּא' פְּתִיב: גַּמִּי אִשָּׁם גַּמִּי תְּרִי 'הוּא' דְּכְתִיב: תְּרִי 'הוּא' פְּתִיב:

מֵאֵת שְׁאִינָה כְּלִיל, שְׁחֻמָּה שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ
ת שֶׁבֶן מִכְפָּרֶת, פֶּסַח יוֹכִיחַ. מִה לְפֶסַח
ה כִּפְּרֵי אֵה וְלֹא רֵאִי אֵה כִּפְּרֵי אֵה, הַצֵּד
ל. אֵפ אֵפִי אֵבִי עוֹלָה שְׁהִי קִרְשִׁים,
שְׁבִּקוֹ, שִׁישׁ בְּהֵן צֵד כִּרְת. בֵּן עֲזֹאִי,
צֵד

ולדה זכר אלא הוא א"ר אליעזר הוא עצמו יקרב פסח דגמירי למקום שהומתר הולך שם הולד הולך ולפני הפסח דאמייה קדשה לדמי פסח שלא היה יכול להמתין עד שתלד הזכר ויקרבו פסח ולכן ולד נמי לדמי פסח אע"ג דקסבר בע"ח אין נדחים ומיהו קשה אדפרקי ליה מברייתא דבריות לסייעיה מת"ק דרבי אליעזר דתמורה דאית ליה בעלי חיים נדחין דקאמייה במפרשי נקבה לעלה ולילה זכר ירעה וממתניתין דפסחים ולולאת דהנאי כינאמ (דף סד): ועוד קשה היכי מייתי מההיא דמת אחד מהם דאית ליה לר"ש דאין נדחין דלמא שנייה מהם דלא דחיה בידיה ועוד קשה היכי מייתי מההיא דרבי אליעזר דפשיטא ליה ההם דבעלי חיים נדחים ולעיל במביעא ליה ההם בבריות (דף כז). ובתמורה פירשתי לפני רבינו דחידושא דרבי יוחנן הוי אע"ג דבידו לתקן וליקח חציה השני וכן רבי אליעזר אמר רבי אשעיא ב' בתרא דבריות בידו להפקיר נכסיו והוי עז הוה ראי לקח. שהפשיט מהויה ואין בידו כ"כ כמו נפגם המזבח בריש פ' קדשי קדשים (למקם דף טז). דחוי מעיקרו הוה וכשר (והכא!) לכו"ג שמענו דכשר בדבדו כדאית פירי לולב הגזול (סוכה דף ר"א). ולכן נמי נקט רבינו אלא חלל המזבח והפשיט קרבן החמיז דחוי וחורו שידחה דהוא ליה נראה דנחלה ולא קנא דחוי שהפשיט קרבן לאחור שהחזיר דחוי ודחואו כשר קרן דבידו לתקן כלל כמו נפגם המזבח וכן דחוי מעיקרו דכשר ובבריות פ' דחוי דפרקי לר' אשעיא אמר' שמעון ולא מייתי ליה סייעתא מרבנן משום דער כאן לא פליגי רבנן ואמרי שנדחה משום דאין בידו לתקן כלל בשעת הקדש שהוא נקבה לפסחו אבל היכא שבידו לתקן קצת כגון מטמא מקדש עשירי שהפשיט קר דאי בעי מפקר נכסיה מודה דלא הוי דחיו כל זה פי' רבינו הקדוש וצוקל וקשה לי על זה מאי פריך לעיל אלא אפרישה מצפרא דחוי מעיקרו הוא הלא בידו להשתחוה עד הצות כמו הקדש חובת בגלגל דכשרין שילדו פרק אחרון (למקם קדק) וכן אותו ואת בנו: **ו"ש** דחוי מעיקרו הוי דחוי. תימה דגבי הדין אמרינן פ' לולב הגזול (סוכה דף לג.) היכא (דאשכחן) דאשחור מערב יו"ט דחיו מעיקרא לא הוי דחוי וי"ל דשאני ההם דבידו לתקנו תרע דגבי לולב שנקטם ראשו (מע"ט) ועלתה בו תמרה (בי"ט) מביעא ליה אי שני דחוי אי לאו (ורא!) פשטינן לא מהא משום דנקטא אין בידו לתקנו ואי מ"ט דר' יוחנן ראשון דחוי מעיקרו הוי דחוי לילף ממתוס' זמן דלא הוי דחוי במזבח פ' שני שעירי (וימא) דף סד.) וי"ל דשני מחזיק מן דחורו (וראוא) ממילא לא הוי דחוי אמאי אישטריך לרבי יוחנן משום דמזבח פ' הוי דחוי כדכר במזבח ירעו אל כל הדוריים אם עבר במזבח אם לא ירעו ואמר ונחורו איחורו לא מוש עובר לא לילפין (ורלדחיו) ליה דחוי דחיה ממילא הוי וי"ל דאיכא מום דאיתו עובר אלא על ידי רפואה: **הכא** קרבן אידחי. וגרע מדרידחי גברא ויה דמשמע איפכא בהוריות פ' בתרא (דף יא.) גבי נשיאות מהו שתפסיק לא דמי דחתם לא איחדי קרבן מן החלבל שאכל דעריין הוא חייב קרבן ור"ת פירש איפכא דגבי חורו ב"ד לא היה דחוי דגברא איחדי שאינו יודע אם שטור אם לאו קרבן לא איחדי דאי לא דחיהו ב"ד היה קרב ונמצא שלא היה דחוי אלא ע"י טעונו אבל הכא אפילו קרבן נמי איחדי דכיון שהוא שטוח או מומר שטור הוא לכרלי עלמא: **ב'** עזאי בקי' מייתי לה. א"ע א"ג דפסול שלא לשמן מוציא מניין פגול דבעינן שיהיו כל מתירים בבשרות לא דמיא להא דאמר בב"ק דפסחים (דף קא.) כל דין שתחלתו לחמיו וסופו להקל אינו דין תימה בן עזאי אי דריש אותה לשמה כשרה שלא לשמה פסולה היא שאר קדשים בו' קל וחומר מאי אתי ליה ואי לא דריש א"כ אשם ליעיב מהיקשא דבחסאת וכאשם: **מה** להצד השווה שבוין שכן פי' בן צד כרת. תימה למה לא דפסל חסאת ואשם ליפסל נמי עלולה מהחטא: **והפסח** וי"ל דשייך קצת צד כרת באשם משום דאיכא אשם תלוי מיהו לא שייך כמו בחסאת ופסח דבכוריה חלטה:

אתה

משיבה הגמרא: משום דכולהו בחדא שיטתא הוה קיימי - שכל
שבעים ושנים זקנים אלו היו יושבים בישיבה אחת כאיש אחד,
והיו באותה שיטה.
הגמרא מבארת את טעמו של שמעון בן עזאי. שנינו במשנתנו:
לא הוסיף בן עזאי על הזבחים הנפסלים שלא לשמם אלא את
העולה, ונחלק על דברי חכמים הסוברים שעולה שנשחטה שלא
לשמה בשירה ואינה עולה לשם אברהם.
אמר רב הונא, מאי טעמא דבן עזאי? הוסיף עולה שלא לשמה,
משום שנאמר בזה (ויקרא א יט) 'עֹלָה הוּא אֲשֶׁה רִיחַ נִיחַח לַה', ו'הוא'
משמע שבהוייתה תהיה, שדווקא כשהיה קרבה לשמה היא בשירה,
אבל שלא לשמה פסולה.
מקשה הגמרא: הלא אשם נמי כתיב ביה (שם ו ה) 'והקטיר אתם
הכֹהֵן הַמִּזְבֵּחַה אֲשֶׁה לַה' אֲשֶׁם הוּא', ואף על פי כן לשיטת חכמים
במשנה הקודמת אף שלא לשמו הוא כשר, ואין דורשים מ'הוא'
שנאמר בו שהוא פסול.
מתרצת הגמרא: ה'הוא' הוא שנאמר באשם לאחר הקטרת אימורים
הוא דכתיב, ולא נאמר לגבי שחיטה ושאר עבודות הדם. ועל כן
לא יתכן שבא הכתוב לפסולו מחמת הקטרה שלא לשמו, שהרי
אין ההקטרה מעכבת.
שוב מקשה הגמרא: ה'הוא' שנאמר בעולה נמי לאחר הקטרת
אימורים הוא דכתיב, ומכל מקום הוא נדרש לענין פסול שלא
לשמה.
מתרצת הגמרא: תרי הוא כתיב - שתי פעמים 'הוא' נאמר
בעולה, אחד בכתוב האמור בעולת נדבה, ואחד באל עולה של
שבעת ימי המילואים (שמות כט יח) 'והקטרת את כל האיל המזבחה
עלה הוא'. ואף ששניהם נאמרו לאחר הקטרת האימורים, את
ה'הוא' השני יש לדרוש לענין פסול שלא לשמה. שכן אם אינו
ענין לאחר הקטרה, שהרי כבר נאמר פעם אחת לאחר הקטרה,
תנהו ענין לעבודות הדם ולפסול עולה שלא לשמה.
שוב מקשה הגמרא: הלא נמי אשם נמי תרי 'הוא' כתיב - גם באשם
נכתב שתי פעמים 'הוא', שכן מלבד הכתוב האמור נאמר עוד
(ויקרא ה יט) 'אֲשֶׁם הוּא אֲשֶׁם אֲשֶׁם לַה'', ואף ששניהם לא נאמרו
לגבי עבודות הדם מדוע לא נדרוש אחד מהם באם אינו ענין
לפסול שלא לשמו.
מכאן קושיא זו חזר בו רב הונא, והביא טעם אחר לדברי בן עזאי:
אלא בן עזאי בקל וחומר ימית לה - (הוא דורש) פסול שלא לשמה
בעולה. ומה חטאת שאינה מוקטרת כליל על גבי המזבח אלא
נאכלת לכהנים, אם שחטה שלא לשמה היא פסולה, עולה שחיה
כולה כליל, לא כל שכן שאם נשחטה שלא לשמה שהיא פסולה.
הגמרא פורכת קל וחומר זה: מה לחטאת שכן היא מכפרת על
החטא, ועל כן היא נפסלת במחשבת שלא לשמה, מה שאין כן
בעולה שלא באה לכפר אלא לדורון, ועל כן יתכן שאינה נפסלת
במחשבת שלא לשמה.
משיבה הגמרא: פסח יזכיב שלא בא לכפר, ומכל מקום פסח שלא
לשמו פסול, ואם כן הוא הדין לעולה, שאפילו שאינה מכפרת
פסולה.
שוב פורכת הגמרא: מה לפסח שכן זמנו קבוע, אחת בשנה בידי
ניסן, אבל עולה שאין לה זמן קבוע אין מחשבת שלא לשמה
פוסלת אותה.
משיבה הגמרא: חטאת תזכיב שאפילו שאין לה זמן קבוע פסולה,
והוא הדין לעולה. ודור דרין, לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי
זה - שאין בחטאת את חומרת פסח שזמנו קבוע, ואין בפסח את
חומרת חטאת שבאה לכפר. אך הצד השווה שבהן שניה קרשים,
ואם שחטן שלא לשמן כל אחד מהם פסול, אף אני אביא עולה

יש דחי גם בקרבן שקדושת דמים ואין בו קדושת הגוף,
שכן בהמה זו שחציה הוקדש על ידי אחד השותפים אין בה אלא
קדושת דמים בלבד, שהרי אין ראיה קדושתה להתפשט גם
בחציה השני השייך לחבירו ולהקרב כולה למזבח. ומכל מקום
אמר רבי יוחנן שחל בה דין דחיו, ואין אומרים שקדושת דמים
אינה אלימה דיה להפסל משום דחיו.
אופנים נוספים של פסול דחיו בקרבנות: אמר עולא אמר רבי
יוחנן, מי שאכל חלב בשוגג והתחייב בחטאת, והפריש קרבן
לחובו, ואחר כך המיר דת, ואחר כך חזר בו מהמרתו, הואיל
ובשעה שהיה מומר נדחה הקרבן מהקרבן, שכן הלכה בדינו
שאין מקריבים את קרבנות המומר, ודחה קרבן זה לעולם, ועליו
להביא חטאת אחרת לאחר שחזר בתשובה.
איתמר נמי, עוד אופן של דחיו נאמר בשם רבי יוחנן, אמר רבי
ירמיה אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, מי שאכל חלב בשוגג והפריש
קרבן לחטאתו, ואחר כך נשתמה ונדחה מהקרבן, ואחר כך חזר
ונשתמה - נעשה שפוי בדעתו, הואיל ובשעה שהיה שטה נדחה
הקרבן מהקרבן, ודחה קרבן זה לעולם, ועליו להביא חטאת
אחרת לאחר שנשתמה.
מפרשת הגמרא: וצריך שתי המימרות של רבי יוחנן ואי אפשר
ללמוד אחת מחבירתה. משום דאי אשמעין קפיינא, משום דהוא
דחי נפשיה בניהם - שאם היה משמענו רק את מימרתו הראשונה
במומר, היינו אומרים שרק אופן זה נחשב דחיו, משום שדחה
הבעלים את עצמו בידים מהקרבן בכך שהמיר את דתו, אבל
הקא בשוטה דמילא אידחי מהקרבן כשנשך דמי, שהרי ההשתטות
באה עליו מאליה שלא מרצונו, והרי היא כמו שינה שבאה עליו
ממילא שלא מדעתו. ואי אשמעין הקא בשוטה היינו אומרים
שרק זה הוא דחיו, משום דאין בידו לחזור ולהיות פקח, אבל הקא
במומר דיש בידו לחזור בתשובה כל זמן שירצה אימא לא דחיו
הוא. על כן צריך שתי המימרות של רבי יוחנן.
הגמרא מביאה ספק בדיון דחיו: שנינו בהוריות (ב) שאם הורה
בית דין הגדול לעבור על אחת מהעבירות שחייבים על שגגתן
חטאת, והלך היחיד ועבר בשוגג על פי הוראתם, הרי הוא פטור
מחטאת. ופעי - (הסתפק) רבי ירמיה, מי שאכל חלב בשוגג והפריש
קרבן לחטאתו, ואחר כך חזר בית דין שחלב מותר באכילה, ואחר
כך חזרו ביהן מזהירם ושוב לאוסרה, מהו דינו של קרבן זה. מי
-(האם) מאחר שבאותה שעה שהתירו בית דין חלב בטל חיוב
חטאת חלב, על כן הוי קרבן זה דחי לעולם, ולאחר שחזרו בהם
בית דין מזהירם, עליו להביא חטאת אחרת. או לא הוי קרבן זה
דחי לעולם, ולאחר שחזרו בהם בית דין מהיתרם אפשר
להקריבו.
אמר ליה ההוא סבא לרבי ירמיה, כי פתח רבי יוחנן בהלכות
דחיו, מהא - (מאופן דחיו זה) פתח, ואמר שהוא נדחה לעולם,
משום שהוא דחיו גדול יותר מהאופנים של מומר ושוטה.
מפרשת הגמרא: מאי טעמא דהוה דחיו גדול יותר, משום דהתם
נברא אידחי קרבן לא אידחי, הקא קרבן נמי אידחי - שכן במומר
ושוטה רק הבעלים נדחים מהקרבן, אבל כשהורו בית דין שחלב
מותר, כל עיקר חטאת חלב נדחה באותה שעה, ושום אדם
מישראל אינו מחויב בה.
הגמרא חוזרת לביאור דברי המשנה. שנינו במשנתנו: אמר שמעון
בן עזאי, מקובלני מפי שבעים ושלשים זקניו, שכל הזבחים הנאכלין
שנזבחו שלא לשמם כשרים, אלא שלא עלו לבעלים משום
חובה, חוץ מן הפסח ומן החטאת.
שואלת הגמרא: למה לי למתנא - למה נקט בן עזאי 'שבעים ושלשים
זקניו', בלשון יחיד, ולא 'זקנים' בלשון רבים.

הַבְּהֵימָה הַמִּשְׁחָה, ולומדים בגזירה שוה מתיבות 'בני אהרן', מה
לְהֵלֵךְ בַּפֶּסֶח בַּמִּדְבָּר מְדוּבָר בְּכֶהֱנָה בְּשֶׁשׁ, שהרי נאמר כן על אלעזר
ואיתמר בני אהרן המזכירים בפסוק שלפניו, וּבְכָל־יָמֵי שְׁרָתָה - בכהנים
הלבושים בגדי כהונה, אִם כָּאֵן לַגִּבִּי קִבְּלָתָהּ הָדָם שְׁנֵאמַר בַּה' בְּנֵי
אֶהְרֹן, מדובר בְּכֶהֱנָה בְּשֶׁשׁ וּבְכָל־יָמֵי שְׁרָתָה.
אֲמַר רַבִּי טַרְפוֹן, אֶפְסָה וְ-אֶקְבֹּרָא אֶת בְּנֵי, אִם לֹא שָׁמַעְתִּי לְהַבְחִין
הַפֶּרֶשׁ בֵּין קִבְּלָה לְזוּרִיקָה - שִׁישׁ חֲלָק שִׁקְבֵּלָה פְּחוֹת חֲמוּרָה
מִזְרִיקָה, וְשֵׁלָא כְּדָרֵב רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁחֲשׂוֹה דִּינֵיהֶם, וְאִין לִי לְפָרֶשׁ
- ואין אני יודע לפרש מה החילוק ששמעתי. אֲמַר רַבִּי עֲקִיבָא אֲנִי
אֶפְרֶשׁ, קִבְּלָה לֹא עֲשָׂה בַּהּ מִחֲשָׁבָה בְּמַעֲשֶׂה - שאם חשב בקבלה
מחשבת פסול, הקרבן כשר, שאין זה כמעשה הפוסל את הקרבן,
אבל זְרִיקָה עֲשָׂה בַּהּ מִחֲשָׁבָה בְּמַעֲשֶׂה - שאם חשב בשעת הזריקה
מחשבת פסול, הקרבן פסול. ועוד חילוק, שאם קָבְּלָה בְּחוּץ לַעֲזֵרָה
אִין הָיִיתָ בְּרָתָה, אבל אם זָרְקָה בְּחוּץ עֲנֹשָׁה בְּרָתָה. וחילוק נוסף, שאם
קָבְּלָהּ פְּסוּלִין כְּגוֹן זָרִים אִם כַּהֲנִים שְׁתוּיֵי יוֹן, אִין חֲזִיקִין עָלֶיהָ מִיתָה
בִּידֵי שָׁמַיִם, אבל אם זָרְקוּהָ פְּסוּלִין חֲזִיקִין עָלֶיהָ. אֲמַר לֹא רַבִּי טַרְפוֹן
לְרַבִּי עֲקִיבָא הָעֲבֻדָּה [ולשון שבועה] אִם הִסִּיתָ יָמִין וְשִׁמְאַל
מִהַפִּירוּשׁ הַנֶּחֱבֵן בְּחִילּוּק בֵּין קִבְּלָה לְזוּרִיקָה, אֲנִי שָׁמַעְתִּי וְאִין לִי
לְפָרֶשׁ מִהוּ חִילּוּק, וְאַתָּה דְּרֹשׁ מֵאֵלֶיךָ וּמִכְּסִיִּם לְשִׁמּוּקָה שִׁמְמַעְתָּ,
בְּלִשׁוֹן הָהָא אֲמַר לֹא רַבִּי טַרְפוֹן לְרַבִּי עֲקִיבָא, עֲקִיבָא, כִּל הַפֶּרֶשׁ מִמֶּךָ
בְּפֶרֶשׁ מִחֲזוֹן. ומדברי רבי עקיבא למדנו שאם חשב בקבלה
מחשבת שלא לשמה, אין הקרבן נפסל, וְשֵׁלָא לַהֲבֹאֵר בַּמִּשְׁנָה
שִׁקְבֵּלָה הִיא מִהַעֲבֻדוֹת שִׁמְחַשְׁבַּת וְשֵׁלָה לְשִׁמָּה פּוֹסֶלֶת בַּהּ.
רַבָּא מִתְרַץ אֶת הַקּוּשִׁיָּא מִדִּבְרֵיהֶם: אֲמַר רַבָּא לֹא קָשְׁיָא, מִפְּנֵי
שִׁקְבָן [ובברייתא] מדובר בְּמִחֲשַׁבְתָּ פִּגְוֹל - שֶׁחֲשַׁב בְּשַׁעַת הַקִּבְּלָה
לֹאכֹל אֶת הַבָּשָׂר לֵאחֲרָי זְמַן אֲכִילָתוֹ, ואין המחשבה מפגלת
בִּקְרָבָן, ואילו כָּאֵן [ובמשנתו] מדובר בְּמִחֲשַׁבְתָּ שִׁקְבָן לְשִׁמָּה, ואם
חשב כן בקבלה, נפסלים הפסח והחטאת.
רַבָּא מִדִּיק כְּדָרֵבֵי מַלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה: זִיקָא אֲנִי שִׁמְשַׁנְתִּינִי אִינְהָ
עוֹסֶקֶת בַּמִּחֲשַׁבָּה פִּגְוֹל, דִּקְתָּנִי [שֶׁתִּזְכֶּה נִפְסָל] וְלֹא קְתָנִי שֶׁחֹבֵב
מִתְפַּגֵּל, מִסִּיקָה הַגִּמְרָא: שְׁמַע מִיָּתָה - אֲבָן יֵשׁ לְדִיקָךְ כִּךְ.
הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל תִּירוּצוֹ שֶׁל רַבָּא: וְכִי מִחֲשַׁבְתָּ פִּגְוֹל לֹא פִּסְלָה
בְּקִבְּלָה, וְהִתְנַיָּא בְּבֵרִיתָא, יָבֹל הִיִּית לְפָרֶשׁ שִׁלָּא תִּהְיֶה מִחֲשַׁבְתָּ שֶׁל
פִּגְוֹל מוֹעֵלָת לַפֶּסֶח, אֲלֵא בְּזִיקָה בְּלִבֵּי, מִנֵּן לְרִבּוֹת שְׁפוּסֶלֶת אִף
בְּשִׁחִיטָה וְקִבְּלָה, תִּלְמִיד לִזְמַר [ויקרא י ד] 'וְאִם הָאֵכֶל יֵאָכֵל מִבָּשָׂר
וְכַּח שְׁלֵמִי [פִּגְוֹל הוּא] בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִזְרָחָה' - שאם חשב
לֹאכֹל מִבָּשָׂר שֶׁלֹּא אֲכִילָתוֹ אֲחֵרָא זְמַן אֲכִילָתוֹ, הִקְרַב פִּגְוֹל ואינו
מִרְצָה, וּמַלְשׁוֹן 'אֵם הָאֵכֶל יֵאָכֵל' לִמְדֵנו שֶׁבְּקִרְבָּיִם מִבְּיָאִין לִידֵי
אֲכִילָה הִתְנַיָּא מִדְּבָר - שֶׁחֲשַׁב כן בְּשַׁעַת עֲבֻדָּה הַמְכַשִּׁירָה אֶת
הַקְרָבָן לֹאכִילָה, וּשְׁחִיטָה וְקִבְּלָה הֵם מִעֲבֻדוֹת אֵלּוּ. יָבֹל שְׁאִין
מִרְצָה שִׁמְחַשְׁבָה פּוֹסֶלֶת אִם בְּשִׁפְיַת שִׁירִיִּים - כִּשְׁפָךְ אֶת שִׁירֵי
הָדָם לִיסוֹד הַמִּזְבֵּחַ עַל מִנֵּת לֹאכֹל מִבָּשָׂר חוּץ לְזִמְנֹה, וְכֵן בִּשְׁחַשְׁבָּה
כֵּן בְּהִקְרָתָה אִימּוּרִין עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, תִּלְמִיד לִזְמַר 'בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא
יִזְרָחָה, הַמִּקְרָבִי אֹתוֹ לֹא יִחַשֵׁב', שאם חשב מחשבה זו בְּשַׁעַת זִרְיקַת
הָדָם שְׁהִיא מִרְצָה, הַקְרָבָן פְּסוּל ואינו מִרְצָה. ומבאר הברייתא:
הֵלֵא זִיקָה בְּכָל־יָמֵי הַיָּתָה - בְּכָל־הָעֲבֻדוֹת הַמְכַשִּׁירוֹת אֶת הַקְרָבָן
בִּאֲכִילָה, וְלִמָּה יָצָתָה וְנִתְכַּתְּבָה בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה, אֵלֵא כְּדִי לְחַקֵּשׁ אֵלֶיהָ
אֶת שֹׂאֵר הָעֲבֻדוֹת, וְלִזְמַר לָךְ - לְלַמֶּדְךָ, מַה זִּיקָה מִיִּזְרָתָה שְׁהִיא
עֲבֻדָּה [וּמִכְשָׁרָתָה] וּמִעֲשֶׂתָה בְּפֶרֶשׁ - שִׁבְלָא זִרְיקַת הָדָם אִין הַקְרָבָן
מִכְפָּה, ואם חשב בַּהּ לֹאכֹל מִבָּשָׂר לֵאחֲרָי זְמַן אֲכִילָתוֹ, הַקְרָבָן
מִתְפַּגֵּל, אִם כֵּל שְׁהִיא עֲבֻדָּה וּמִעֲשֶׂתָה בְּפֶרֶשׁ, תוֹעִיל בַּהּ מִחֲשַׁבְתָּ
פִּגְוֹל. יִצְאוּ שְׁפִיפַת שִׁירִיִּים וְהַקְרָתָה אִימּוּרִין שאם חשב בעשיתן
מִחֲשַׁבְתָּ פִּגְוֹל, אִין הַמִּחֲשַׁבְתָּה פּוֹסֶלֶת בְּהוּן, מִפְּנֵי שְׁאִין מְעַבְּבִין אֶת
הַבְּפֶרֶשׁ - שאם לא שִׁפְךָ שִׁירִיִּים אוֹ לֹא הִקְטִיר אִימּוּרִים הַקְרָבָן
מִכְפָּה, אֵלֵא שִׁלָּא קִיִּים מִצּוֹה זֹה. וְקִשָּׁה, שִׁמְבֹאֵר בְּבֵרִיתָא זֹה
שִׁמְחַשְׁבַּת פִּגְוֹל מוֹעִילָה אִף בְּשַׁעַת קִבְּלָתָהּ הָדָם, וְזֶה שִׁלָּא כִּפִּי
שְׁפִירָשׁ רַבָּא אֶת הַבְּרִיתָא לְעִיל שֶׁאִין מִחֲשַׁבְתָּ פִּגְוֹל מוֹעִילָה
בִּקְבֻלָּה.

צַד בְּרַת לֹא פִּרְיָה - אינו סובר שזו היא פירכא, משום שצד זה אינו
שוה בפסח וחטאת, שהרי בחטאת אין כרת על ביטול הקרבנות
כמו בפסח, וכן פסח אינו מכפר על שגגת כרת כמו חטאת.
מקשה הגמרא: אם לדעת בן עזאי צד כרת אינו נחשב פירכא, אם
כן אֲשֶׁם שִׁלָּא לְשִׁמּוֹ נִמְי לִיְיָ - יבוא ויפסל מהצד השווה של פסח
וחטאת.
מתרצת הגמרא: על אֲשֶׁם פִּרְיָה, מַה לְהַצִּד הַשְּׁוֶה שִׁקְבָן בַּפֶּסֶח
וחטאת שִׁקְבָן וְשִׁקְבָן בְּקִרְבָּנוֹת צִבּוֹר בְּקִרְבָּנוֹת יָחִיד, שֶׁכֵּן יִשְׁנֵן חֲטָאוֹת
שְׁבָאוֹת עַל יְדֵי הַצִּבּוֹר, וגם פסח נחשב לקרבן ציבור משום שכל
ישראל מביאים אותו בזמן אחד, מַה שֶׁאִין כֵּן בְּאֶשֶׁם שִׁאִינוּ בֹא
אֵלֵא עַל יְדֵי יָחִיד.
מביאה הגמרא שיטה אחרת במקורו של בן עזאי: וְאִיִּבְעִית אִימָא,
צַד בְּרַת נִמְי פִּרְיָה - גם בן עזאי מודה לפירכא זו, וְאֵלֵא כֵּן עֲזַאי
נִמְרָא נִמְרָא לָהּ בִּקְבֻלָּה שִׁקְבֵּל מִשְׁבַּעִים וְשִׁנִּים זְקִנִּים. וְהָא דִּקְאָמַר
רַב הוֹנָא קָל וְהוֹמָר מִחֲטָאוֹת וּפְסוֹל לַעֲרֹלָה, לֹא אֲמַרָה אֲלֵא לְחֵדֵר בַּהּ
תִּלְמִידִיו, כְּדִי שִׁיקְשׁוּ עַל קַל וְהוֹמַר זֶה אֶת הַקִּשְׁיוֹת הָאֲמֻרוֹת.

משנה

הַפֶּסֶח וְהַחֲטָאוֹת שֶׁשִׁחֲטוּן שִׁלָּא לְשִׁמָּה - שֶׁחֲשַׁב בְּשִׁחִטָּה לְשֵׁם זֶבַח
אֲחֵר וְלֹא לְשֵׁם פֶּסֶח וְחֲטָאוֹת, או שִׁקְבָּל אֶת דָּמָם בְּכָל־יָמֵי הַלֶּחֶף - או
שֶׁהוֹלִיךְ דָּמָם לְמִזְבֵּחַ, וְזָרַק - או שֶׁזָּרַק דָּמָם עַל הַמִּזְבֵּחַ שִׁלָּא לְשִׁמָּה
- שִׁלָּא לְשֵׁם פֶּסֶח או חטאת, או שֶׁעֲשָׂה אֶחָת מֵאַרְבַּע עֲבֻדוֹת אֵלּוּ
לְשִׁמָּה וְשִׁלָּא לְשִׁמָּה - שֶׁבְּחִילָת הָעֲבֻדָּה חָשַׁב לְשֵׁם הַפֶּסֶח או
הַחֲטָאוֹת וְאַחֲרֵי כֵּן חָשַׁב לְשֵׁם זֶבַח אֲחֵר, או שִׁלָּא לְשִׁמָּה וְלְשִׁמָּה,
הַפֶּסֶח או הַחֲטָאוֹת פְּסוּלִים.
מבאר המשנה: בְּצִדֵּי הִיא מִחֲשַׁבְתָּ לְשִׁמָּה וְשִׁלָּא לְשִׁמָּה. מבאר
המשנה: שֶׁחֲשַׁב לְשֵׁם פֶּסֶח וגם לְשֵׁם שְׁלֵמִים, וְשִׁלָּא לְשִׁמָּה וְלְשִׁמָּה
פִּירוּשׁוֹ, שֶׁחֲשַׁב לְשֵׁם שְׁלֵמִים וגם לְשֵׁם פֶּסֶח. והקרבן פסול, מפני
שֶׁהוֹבֵא נִפְסָל בְּאַרְבַּעֵה דְּבָרִים, בְּשִׁחִיטָה, וּבְחִילּוּךְ וּבְזִיקָה.
רַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק וּמִכְשֵׁר אֶת הַקְרָבָן, אִם חָשַׁב שִׁלָּא לְשִׁמָּה
בְּחִילּוּךְ, שִׁחִיטָה אוֹמַר שֶׁאִין מִחֲשַׁבְתָּ בְּחִילּוּכָהּ פּוֹסֶלֶת, מִפְּנֵי שֶׁאִין
אֲפָשָׁר לְהַכְשִׁיר אֶת הַקְרָבָן שִׁלָּא בְּשִׁחִיטָה וְשִׁלָּא בְּקִבְּלָה וְשִׁלָּא
בְּזִיקָה, אֲבָל אֲפָשָׁר לְהַכְשִׁיר אֶת הַקְרָבָן בְּלֹא חִילּוּךְ, באופן שֶׁשִׁחֲטָה
בְּצִד הַמִּזְבֵּחַ וּמִקְבֵּל וְזָרַק אֶת הָדָם עַל הַמִּזְבֵּחַ הַסָּמוּךְ לוֹ. ולכן אין
זו עֲבֻדָּה הַחֲשׁוּבָה לַפֶּסֶח, וכִּשְׁחַשְׁתָּ בִּירְחֻק מִמִּזְבֵּחַ וְחָשַׁב
בְּחִילּוּכָהּ, אִין מִחֲשַׁבְתָּ פּוֹסֶלֶת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר פְּעָמִים
שֶׁמִּחֲשַׁבְתָּ פּוֹסֶלֶת בְּחִילּוּכָהּ, וּפְעָמִים שִׁאִינָה פּוֹסֶלֶת, הַמִּתְקַלֵּף
בְּמִקְוֵה שְׁהוּא צִירֵךְ לְחֵלֶף - כִּשְׁחַשְׁתָּ וּקִיבַל אֶת הָדָם בִּירְחֻק
מִמִּזְבֵּחַ וְצִירֵךְ לְחֵלֶף אֶת הָדָם, מִחֲשַׁבְתָּ פּוֹסֶלֶת, אבל הַמַּהֲלֵךְ
בְּמִקְוֵה שְׁאִינוּ צִירֵךְ לְחֵלֶף - שֶׁשִׁחַשְׁתָּ סָמוּךְ לְמִזְבֵּחַ וּקִיבַל אֶת הָדָם,
וְהִרְחִיק אֶת הָדָם מִמִּזְבֵּחַ, בְּחִילּוּכָהּ זֹה אִין מִחֲשַׁבְתָּ פּוֹסֶלֶת.

גמרא

מקשה הגמרא: וְקִבְּלָה מִי פִּסְלָה - וכי בשעת קבלת הדם פוסלת
מחשבה, וְהִתְנַיָּא בְּבֵרִיתָא הַמְפָּרֶשֶׁת אֶת הַנֶּאֱמָר בִּקְרָבָן עוֹלָה
[ויקרא א ה], 'וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הָדָם', 'וְהִקְרִיבוּ' זו קבלת
הָדָם - שֶׁצִּירֵךְ לִקְבֹּל אֶת הָדָם מִצּוֹאֵר הַבְּהֵמָה לְתוֹךְ כְּלִי. שְׁוֹאֵלָת
הַבְּרִיתָא: אִתָּהּ אוֹמַר קִבְּלָתָהּ הָדָם - אִתָּהּ מִפְּרֶשׁ שְׁתִּיתָ 'וְהִקְרִיבוּ'
לְמַדְנָה עַל קִבְּלַת הָדָם, או אִינוּ אֲלֵא זִיקָה - שְׁמָא כּוּוֹנֵת הַפֶּסֶח
שֶׁצִּירֵךְ לְזָרוֹק אֶת הָדָם עַל הַמִּזְבֵּחַ. מִשְׁבִּיבָה הַבְּרִיתָא: בְּשִׁחֻיָּא
אוֹמַר 'וְזָרְקוּ' הִרִי זִיקָה אֲמֹר בַּפֶּסֶח, הָא מַה אֲנִי מִכְּסִיִּים וְהִקְרִיבוּ -
ואם כן מַה אִפְרֹשׁ בְּזִיקָה וְהִקְרִיבוּ, בְּהִכְרַח שׁוּז קִבְּלָתָהּ הָדָם בְּכָל־יָמֵי. ומכך
שְׁנֵאמַר שִׁבְנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים הֵם הַמְקִרְבִּים אֶת הָדָם, לִמְדֵנו
שֶׁתִּהְיֶה הַקִּבְּלָה נְעִשִׂית בְּכֶהֱנָה בְּשֶׁשׁ, כְּבָנֵי אֶהְרֹן, וּבְכָל־יָמֵי שְׁרָתָה -
הַלְבוּשׁ בְּגָדֵי כְּהוֹנָה.
רַבִּי עֲקִיבָא דֹרֵשׁ כֵּן מִמְּקוֹם אֲחֵר: אֲמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מִנֵּן לְקִבְּלָה
שִׁלָּא תִּהְיֶה אֲלֵא בְּכֶהֱנָה בְּשֶׁשׁ וּבְכָל־יָמֵי שְׁרָתָה, נִאֲמַר כָּאֵן 'וְהִקְרִיבוּ בְנֵי
אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הָדָם' וְנִאֲמַר לְהֵלֵךְ (במדבר א ג) אֲלֵא שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֹן

צד ברת לא פריך. לפי שאינו שוה בשניהם דחטאת אינו ענוש כרת על הבאתו אלא שעל שגגת כרת הוא בא ופסח ענוש כרת על הבאתו: **אשם** נמי ליתיה. לפסול בשלא לשמו מבנין אב כדאמר רבי אליעזר לעיל (דף יז) דקא"ל רבי יהושע חורני חלילה ופריכין ליהדר דינא ולייתיה במה הצד וסליקא דרך אתקפתא משום דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד כרת. ומשני לכן עזאי אשם מפירא אחריתא מסלק ליה דלא ליתיה בבנין אב דפריך מה להצד השוה שבהן שישנו בצבור פסח קרי ליה קרבן צבור כדאמרן בסדר יומא בפ' הוציאו לו (דף נא.) משום דאתי בכינופיא: **נפרא** נמיר לה. מפי ע"ב זקנים כרתנן. לאחר תלמודיו. שיקשו לו תשובה עליו א"י שיתנו להם להיות חריפין לדרוש קולם וחמורים מאיליהן כבן עזאי: **מתני'** וקבל והלך וזרק בו. או אר קתני קבל או הלך או זרק. או לשמו ושלא לשמו. שחישב בעבודה אחת לשמו ושלא לשמו: אבל אפשר בלא הילוך. הלכך לא חשיבא למיפסול: המחלף במקום שהוא צריך לחלוף. וחולכה זו מחשבה פוסלת בה אם חישב בה שלא לשמו ובגמי מפרש למיתיה מאי צריך ומאי אין צריך: **גמ'** והקריבו. דכתיב בעולה ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן את הדם זו קבלת הדם ולמחר שצריך לקבלו בבלי: **אתה אומר בו** או אינו **אלא** לזריקה. דהא לשון הקרבה למזבח הוא כדכתיב לכהן המקריב אותה וגו' והאי נמי בהקרבה למזבח משתעי דהיינו זריקה אבל קבלה לא צריך וכלו' מאהל מועד ואילך: כשהוא אומר בו זו קבלת הדם. כדאשכחן קבלה בעולת סני' (שמות כד) ויקח משה חצי הדם וישם באגנות ואע"ז דהקרבה לשון חולכה היא כדאמרן לעיל (דף ד.) והקריב הכהן את הכל זו חולכת אברים לכבש הכא כיון דזימנן חולכה ליתיה כלל כמו השחוט בעד המזבח את כבד לה קרא ואקבלה הוא דאכתביה והיא דאיצטריכא חולכה נפקא לן דהוא עבודה מראפקא רחמנא לקבלה בלשון חולכה: **בכהן** כשר. לאפקוק חללים ובעלי מומין. ובבלי שרת שירו מלובשים בגדי כהונה דכתיב משמע (הכתובים) בכיהונם (לקמן דף יח) והיינו בגדי כהונה וכל היכא דקתני נמי בבחן כשר ובבלי שרת בבגדי כהונה קאמר: **אמר רבי עקיבא** ר' עקיבא לא משמע ליה מהכא דאיכא למימר בני אהרן כל שהן והכתובים בכיהונם לא משמע ליה מה להלן בכתבים כשרין. הכתוב מדבר דהא אלעזר אימרתו כתיבי ובבלי שרת נמי הכתוב מדבר דכתיב אשר מלא את ידם והיינו לשון רבוי בגדי כהונה דכתיב (ויקרא כא) ומלא את

אתה אומר זו קבלת הדם בו. לעיל (דף ד.) פי' בקונט' דמוקמינן דהקריבו בקבלה ולא בהולכה משום דהקריבו נאמר מיד אחר שחיטה וקבלה היא עבודה ראשונה שאחר שחיטה ולפירושו קשה היכי בעי למימר הכא או אינו אלא זריקה אלא נראה דמוקמינן לה בקבלה או בזריקה לפי שהן עבודות חשובות שאי אפשר לבטלן מה שאין כן בחולכה: **בכהן** כשר ובבלי שרת. פירש בקונטרס כלי שרת בגדי כהונה וקשה דהא נפקא לקמן בפרק שני (דף יח) מקרא דאין בגדיהם עליהן אין כהונה עליהן והוה לזו זרים ואפילו בעבודה דלא מעכבא כפרה ויש לומר דאי לא גורה שוה דהכא הוה אמרינן מה שהקפידה תורה אמחוסר בגדים היינו היכא דכתיבי בגדים אבל היכא דכתיבי בגדים לא וזבי תנית אש וסידור איברים לא הוה בעינא בגדים מכהן בכיהונם אלא מדגלי רחמנא גבי קבלה גורה שוה לפינן בכל דוכתא דהכחו הוי בכיהונה: **דיקא** נמי דקתני שחובב נפסל. במסקנא לא חישיבן להאי דיקא דבקבלה נמי איכא פסול ויש

צד ברת לא פריך. אשם נמי ליתיה. אשם פריך, מה להצד השוה שבהן, שכן ישנו בצבור בפריחוד. ואיפתיא אימא, צד ברת נמי פריך, וכן עזאי גמרא גמיר לה. והא דקאמר רב הונא קל וחומר, לא אמרה אלא לחדר בה תלמודיו: משנה הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן, קבל והלך וזרק שלא לשמן, או לשמן ושלא לשמן, או שלא לשמן ולשמן, פסולים. פיצד לשמן ושלא לשמן, לשמן פסח ולשמן שלמים. שלא לשמן ולשמן, לשמן שלמים ולשמן פסח. שהוציב נפסל בארבעה דברים, בשחיטה, ובקבול, ובחילוף, ובזריקה. רבי שמעון מכשיר בחילוף, שהיה אומר, אי אפשר שלא בשחיטה. ושלא בקבלה ושלא בזריקה, אכל אפשר בלא חילוף, שוחט בצד המזבח וזרק. רבי אליעזר אומר, המהלך במקום שהוא צריך להלך, מחשבה פוסלת. במקום שאינו צריך להלך, אין מחשבה פוסלת: **גמרא וקבלה מי פסלה, והתניא 'הקריבו' זו קבלת הדם. אתה אומר קבלת הדם, או אינו אלא זריקה. פשהוא אומר 'זרקו' הרי זריקה אמור. הא מה אני מקיים 'הקריבו', זו קבלת הדם. 'בני אהרן הכהנים' שחתהא בכהן כשר ובבלי שרת. אמר רבי עקיבא, מניין לקבלה שלא תהא אלא בכהן כשר ובבלי שרת. נאמר כאן 'בני אהרן', ונאמר להלן 'אלה שמות בני אהרן הכהנים המושחים', מה להלן בכהן כשר ובבלי שרת, אף כאן בכהן כשר ובבלי שרת. אמר רבי טרפון, אקפח את בניי, אם לא שמעתי לתבחין הפרש בין קבלה לזריקה, ואין לי לפרש. אמר רבי עקיבא אני אפרש. קבלה, לא עשה בה מחשבה כמעשה. זריקה, עשה בה מחשבה כמעשה. קבלו בחוץ, אינו חייב כרת. זרקו בחוץ, ענוש כרת. קבלוהו פסולין, אין חייבין עליו. זרקוהו פסולין, חייבין עליו. אמר לו רבי טרפון, העבודה, אם הפיץ ימין ושמאל, אני שמעתי ואין לי לפרש. אתה דורש ומסכים לשמועה בלשון הזה. אמר לו, עקיבא, כל הפורש מן דפורש מחוץ. אמר רבא, לא קשיא, כאן במחשבת פיגול, כאן במחשבת שלא לשמה. דיקא נמי, דקתני 'שהוציב נפסל', ולא קתני מחפז, שמע מינה: ומחשבת פיגול לא פסלה בקבלה, והתניא, יכול לא תהא מחשבת מועלת אלא בזריקה בלבד, מנין לרבות שחיטה וקבלה, תלמוד לומר 'ואם האכל יאכל מבשר רב' שלמיו (פיגול הוא) לא ירצה'. בדרבנן המביאין לידי אכילה הכתוב מדבר. יכול שאני מרבה אף שפיכת שריים והקטרת אימורין, תלמוד לומר 'ביום השלישי לא ירצה', המקריב אותו לא יחשב, זריקה בכלל היתה, ולמה יצאה, להקיש אליה. לומר לה, מה זריקה מיוחדת שהיא עבודה (ומכפרת) ומעקבת כפרה. אף כל, עבודה ומעקבת כפרה, יצאו שפיכת שריים והקטרת אימורין שאין מעקבין את הכפרה.**

אלא

ידו לכושר את הבגדים וכתוב נמי ובגדי הקדש אשר לאחור ידיו לבניו אחרי למשחה בהם למלא בהם את ידם (שמות כט) לתבחין הפרש בו. ואתה עושה את הקבלה כשאר עבודות: ואין לי לפרש. איני יודע לפרש מה הפרש שבעתי בניתי: לא עשה בה מחשבה כמעשה. השתא סלקא דעתך דהא דקאמר אין מחשבה פוסלת בשבילה אם חישב בה חוץ לזמנו או שפלו ואלא אמרנו לא פסלה בקבלה: קבלו בחוץ אינו חייב כרת. דרשיתה היא דכתיב לחיובא וואל תחת אהל מועדו (זריקה נפקא מזה יחשב לקמן בפרק השחוט (דף קז.) קבלו פסולין. זרים ושתא חייבי מיתות כגון שתיין יין והדומין להם: אין חייבין עליו. מיתה דבעיא עבודה תמה שאין אחריה עבודה בסדר יומא (דף כד.) ובפרק תבא דהבא (דף קיב.) נמי חתן אין בהם משום זרות וזאת וזאת משום טומאה ולא משום מחסור בגדים כו'. אתה דורש. מאילך ומסכים למה ששמעתי: מחשבת פיגול. דחוי לזמנו לא פסלה בקבלה: דיקא נמי דמתניתין לא איירי במחשבת פיגול: **אלא** בזריקה. במחשבת בשעת זריקה ע"מ לאכול מזבחו ביום השלישי דכתיב בקרא דמחשבת פיגול המקריב אותו לא יחשב לפינן מניה בפ"ב (לקמן כט.) במחשבת בשעת הקרבה לאכול מזבחו ביום השלישי הכתוב מדבר (והקריבהו) היינו זריקה: בדרבנן המביאום. את הקריב לידי היתר אכילה הכתוב מדבר: אף שפיכת שריים. אם שפר שירי הדם ליסוד על מנת לאכול בשר חוץ לזמנו או אם הקטיר אימורין במחשבה זו: לא ירצה. היינו זריקה שהיא מרצה: בכלל היתה. בכלל הדברים המביאין לידי אכילה: שאין מעקבין. שירים אין מעקבין כדנתיא באיזהו מקומן (לקמן דף נב.) יכול יעכבוש תלמוד לומר ואת כל הדם ישפר נתקו הכתוב ועשאו שירי מצוה כו' הקטרת אימורין לא מעכבין כפרה דכתיב הדם הוא בנפש יכפר: לא קשיא. דקתני לעיל מחשבת קבלה לא פסלה בפיגול לא כשחישב בשעת קבלה על אכילה בשר אלא במחשבת בשעת שחיטה על מנת לקבל דם למחר דאילו זריקה כהאי גוונא עשה בה מחשבה כמעשה אם שחט על מנת לזרוק דם למחר פיגול דהיינו אכילת מזבח (ואי נמי) דאיתרבי בהדיא אפי' שפיכת שריים לקמן: **הא דאמר** בו. והאי דקתני מנין לרבות שחיטה וקבלה מחשבת בשעת קבלה על מנת לשפר שריים או אחת משאר האכילות קאמר: ושפיכת שריים לא פסלה בהו מחשבת. דקתני לעיל יכול שאני מרבה אף שפיכת שריים: **אלא** באכילת בשר. בשחיטת לאכול בשר חוץ לזמנו: מנין לרבות שפיכת שריים. וכל שכן תחלת זריקה:

לא

והש לפרש במסקנא דנטק לשון פסול דאירי בשלא לשמן דהוי בכל ד' עבודות ומיהו אשכון
דיקא דלא קאי לבסוף גבי כל הנישום דמיס באחר (קדושין דף כח.) על מנת לשפוך
שיריים למחר. צ"ע בפרק קמא דמעילה (דף ז.) דמביעאי לן חישוב לנשפוכן מהו ופי' רבינו
דהתם מיירי שנשפך מן הכלי על הרצפה ומביעאי ליה אם מוליך אותו מקצת דם הנשאר
בכלי על מנת לזרוק מאותן נשפוכן חוץ לזמנו
שחרי ראויין לאוספן או דלמא כיון דבכוס איתיה
דס והחזא דעל הרצפה הולך לאיבוד לא פסלה
בה: ה"ה תדיו בה ריש לקיש כלום למדנו
אלא משלמים. תימא הא ריש לקיש גופיה קאמר
לקמן (ד.) מודה רבי שמעון בהולכת (אברים)
חטאות הפנימיות: א' מה שלמים כו. זה אין
שייך למד במחשבת יום שני לא ופסול בחטאת
כמו בשלמים דפשיטא דבכל חד אולין בטר חוץ
לזמנו ידידה: אלא מאי אית לך למימר דבר
הפסול בהן כו. השתא מסיק דמסברא יש לנו
לומר כן דדבר הפסול מוציא מידי פיגול ודבר
המעכב בה מבאי לידי פיגול כמו בשלמים ואין
שייך להקשות שכן נוהג בכל הזבחים: וזו הכלל
כל הקומץ ונתן בכלי. בהגשה אין פיגול דקמיעה
בגדי שחיטה ואין לו פיגול קודם שחיטה:
מודה

אלא לא קשיא, הא דאמר הריני [שוחט] על מנת
לקבל דמה למחר, הא דאמר הריני מקבל דמה
על מנת לשפוך שיריים למחר. אמר ליה ההוא
מרבנן לרבא, ושפיכת שיריים והקמרת אימורין, לא
פסקה בהו מחשבה, והתנן, יכול לא תהא מחשבה
מועלת אלא באכילת פשוט, מנן לרבות שפיכת שיריים
והקמרת אימורים, תלמוד לומר 'ואם האכל יאכל'
בשתי אכילות הפתוב מדבר, אחת אכילת אדם ואחת
אכילת מונח. לא קשיא, הא דאמר הריני זורק על
מנת לשפוך שיריים למחר, הא דאמר הריני שופך
שיריים על מנת להקטיר אימורין למחר: אמר רב
יהודה בריה דרבי חיאי, שמעתי ששכילת אצבע
מפגלת בחטאת פנימית. שמעתי אילפא אמרה קמיה
דרב פדא, אמר, כלום למדנו פיגול אלא משלמים, מה שלמים אין טבילת אצבע מפגלת
בהן, אף חטאת אין טבילת אצבע מפגלת בהן. וכי הפל משלמים למדו, אי מה שלמים
שלא לשמן, אין מוציא מידי פיגול, אף חטאת שלא לשמה, אין מוציא מידי פיגול. אלא
מאי אית לך למימר, מרביאי דקראי קאתאי, [הבא נמי מרביאי דקרא קאתי]. אמר רבי
יהושע בן לוי, בעליה זו שמעתי שטבילת אצבע מפגלת. תהי בה רבי שמעון בן לקיש,
כלום למדו פיגול אלא משלמים, מה שלמים אין טבילת אצבע מפגלת בהן, אף חטאת,
אין טבילת אצבע מפגלת בהן. וכי הפל משלמים למדו, אי מה שלמים שלא לשמן, אין
מוציא מידי פיגול, אף חטאת שלא לשמה, אין מוציא מידי פיגול. אמר רבי יוסי בריה דהינאי,
אין הפל משלמים למדו, הואיל וחזין למקומו פוסל בשלמים, וישראל לשמו פוסל בחטאת,
מה חוץ למקומו הפוסל בשלמים, מוציא מידי פיגול. אף שלא לשמן, הפוסל בחטאת,
מוציאה מידי פיגול. אמר רבי ירמיה, מצדה תברא. מה לחזין למקומו הפוסל בשלמים, שכן
נוהג בכל הזבחים. האמר בשלא לשמן, שאינו נוהג אלא בפסח וחטאת בלבד. אלא מאי
אית לך למימר, דבר הפוסל בהן מוציאם מידי פיגול, דבר המעכב בהן מביאן לידי פיגול.
הבא נמי, דבר הפוסל בהן, מוציא מידי פיגול. דבר המעכב בהן, מביאה לידי פיגול. אמר
רב מרי, אף אנן נמי תנינא, זה הכלל כל הקומץ ונתן בפלי, והמוליך והמקטיר. בשלמים
קומץ היינו שוחט, מוליך היינו מוליך, מקטיר נמי היינו זורק. אלא נתן בפלי, מאי ניהו.
אילימא דדמי לקבלה, מי דמי, התם ממיילא, הבא איהו קא שקיל ורמי. אלא פיון דלא
סגי דלא יהיב, על פרחיה עבודה חשובה היא, הבא נמי פיון דלא סגי דלא עבד לה, על
פרחיה היינו הולכת. לא, לעולם דדמי לקבלה, ודקאמרת הבא ממיילא, התם איהו קא שקיל
ויהיב, פיון דאידי ואידי מתן פלי הוא, מה לי ממיילא, מה לי קא שקיל ויהיב. לימא פתנאי,
דתני קרא טבילת אצבע מפגלת בחטאת, ותניא אידך לא מפגלת ולא מתפגלת. מאי לאו,
פתנאי היא. לא, הא רבנן, הא רבי שמעון, אי רבי שמעון, מאי איריא טבילת אצבע, האמר

שלמים דבר הפוסל בהו כגון חוץ למקומו מוציאן מידי פיגול: ודבר המעכב בהו. כגון ד' עבודות הדרם מביאין לידי פיגול: הבא נמי. אף חטאת דבר הפוסל בה כגון שלא לשמן מוציאה
ודבר המעכב בה כל הכותב בעבודת דמה וטבילת אצבע בכלל: אף אנן נמי תנינא. דטבילת אצבע מפגלת דתנן במנחות כל הקומץ בכל ד' עבודות ואם חישוב על מנת לאכול שיריים
או להקטיר קומץ למחר פיגול: בשלמא קומץ. מפגל דהיינו כשוחט שמוציא דם שהוא חלק גבוה מן הבשר (והבשר) שיריים הם אף זה הפרשי קומץ מתוך שיריים וכן שאר ב' עבודות
דמפגל מדקישא דהוקש מנחה לזבח דכתיב זאת התורה ואמר לקמן (דף צח.) דרך היקשא מה שלמים מפגל ומתפגלן אף כל מפגלן ומתפגלן: התם טבילא. נופל הדרם בכלי הבא
קא שקיל בידיה ורמי: אלא כיון דלא סגי דלא יהיב. קומץ לכלי לקדשו בתוכו כדאמרין לעיל (דף יא.) שלא בכלי שרת פסולה ואמרין טעמא במסכת סוטה בפרק שני (דף יד.) מידי
דהוא אדם לאו אע"ג דקדושתיה סבין בצואר בהמה חדר בעי לקבוליה וקדושה בכלי וימנא אחריתי קומץ נמי אע"ג דקדשה מנחה כולה בכלי בעי לקדושי קומץ וימנא אחריתי הלכך
עבודה חשובה היא ומפגלה הכי נמי בטבילת אצבע כיון דלא סגי כיון היינו הולכה שמוליך הדרם באצבעו לקרבן למזבח: לעולם דדמי לקבלה. הלכך איתא בירושלמי דאיתקש מנחות
לשלמים דהא איתריב קבלה בשלמים לפגל כדאמר' לעיל ומתן כלי במנחה בקבלה בדרם אבל טבילת אצבע לא איתריבא ולא תיפשוט: לא מפגלת. אם טבל על מנת להקטיר אימורין
למחר: ולא מתפגלת. אם שחט ואו קבל) ע"מ לטבול אצבע למחר: מאי לאו תנאי היא. דמר חשיב לה הולכה ומר לא חשיב לה הולכה: לא. דכ"ע הולכה היא והא דקתני אינה מפגלת
רבי שמעון היא דאמר במתניתין הולכה לא מפגלת כדתנן רבי שמעון מכשיר בחילוק:

לא קשיא. הא. דקמריי שפית שיריים כגון דאמר הריני זורק או אחת משאר עבודות על
מנת לשפוך שיריים למחר שחרי חישוב להאכיל את המזבח חוץ לזמנו: והא. דמעטיתו
לעיל כגון דאמר הריני שופך שיריים כו' כללא דמילתא בעינן מחשבה בשעת עבודה על
דבר אכילת אדם או למזבח הלכך חישוב בשעת שפיכת שיריים על אכילת בשר לא כלום
היא דלא הואי מחשבה בשעת עבודה: שמעתי
מרבותי שטבילת אצבע. האמר בחטאות
הפנימיות וטבל הכהן אצבעו וגו' (ויקרא ג)
מפגלת בחטאת אם טבל ע"מ להקטיר אימורים
למחר: כלום למדנו פיגול. בחטאת אלא
משלמים דעיקר פיגול בשלמים כתיב ואם
האכל יאכל ושלמים אין בהן טבילת אצבע
שכל הדמים בירוקה מן הכלי למזבח חוץ מן
החטאת שהיא במתנת אצבע: ופרכין וכי הכל
משלמים למדנו. דין פיגול בכל הזבחים כדנו
בשלמים: אי מה שלמים אין שלא לשמן מוציא
מידי פיגול. אם שחט במחשבת חוץ לזמנו וקבל
והולך שלא לשמן לא יצאו מידי פיגול שחרי
אין שלא לשמן פוסל בשלמים ודחה ליה קרב
המתיר כמזוזה בפיגול בלא פסול מחשבה
אחרת: אף חטאת. אע"פ שלא לשמן פסול בה
לא תוציאנה מידי פיגול ואנן תנן בפ"ב (לקמן)
דף כטו) הפסח והחטאת ששחטן חוץ לזמנו וקבל
והלך זורק שלא לשמן זהו שול קרב המתיר
כמזוזה ואינה פיגול ליענש ברת על אכילתו
כדילפינן בפ"ב (שם דף כח) מקרא כהרצאת
בשר כך הרצאת פיגול שיקרב כל מתירין
דהיינו ארבע עבודות בלא פסול מחשבה אחרת:
אלא מאי אית לך למימר מרביאי דקרא קאתי.
כל הזבחים לפיגול בת"כ ולא משלמים למדו
הלכך כל חד וחד מאי דפסול מוציא מידי פיגול
וכן לענין הבאתו לידי פיגול כל חד וחד מאי
דכתיב ביה דהוי עבודה מבאי לידי פיגול: הכי
גרסינן שטבילת אצבע מפגלת: אין הכל
משלמים למדנו. ודקשיא לך בחטאת האך שכל
לשמו מוציאה מידי פיגול: הואיל וחזין למקומו
כו'. מחשבת ע"מ לאוכלו חוץ למחיצת אכילתו
דהיינו בכל העיר חוץ לעיר הוי חוץ למקומו
פוסל בשלמים בהדיא מרבנן לה לפסולא בפ"ב
אלא שאין בו ברת: מוציא מידי פיגול. כדילפינן
בפ"ב (שם) מחשבת פסול מוציאה מידי פיגול:
מצדה תברא. תשובתה בצדה אם מחוץ למקומו
אתה לומר לשלא לשמן ולהעמיד פיגול על
עבודות הנהגות בשלמים ותו לא אלא
שמוציאתה מידי פיגול תלמוד בחטאת שלא
לשמן מחוץ למקומו דשלמים יש להשיב מה
לחזין למקומו דין הוא שיריאי מידי שחרי
פסול וחומר לנהוג בכל הזבחים תאמר כו: אלא
מאי אית לך למימר. אם באת לומר הכל
משלמים למדו מה יש לך טעם בשלא לשמן
המוציא חטאת מידי פיגול כי יש לך לומר

מחשבתו לפגל בקרבן, אף שחשב בו גם מחשבת שלא לשמה
הפוסלת בחטאת. והלא אי אפשר לומר כך, ששנינו להלן (כט)
שאם שחט את החטאת במחשבת חוץ לזמנו, ואחת משאר
העבודות עשה במחשבת שלא לשמו, אין הקרבן פיגול.
הגמרא מבארת את הטעם בזה: **אֵלָא מַאי אֵית לָךְ לְמִימַר** - אלא
מה יש לך לומר בטעם הדין שמחשבת שלא לשמה בחטאת
מוציאה מידי פיגול, שדין מחשבת פיגול בשאר הזבחים מרבוץ
דְּקָרָא קָאָתִי - מריבוי הפסוקים הוא נלמד ולא מכך שהוקשו כל
הקרבנות לשלמים, ולפיכך דין פיגול אינו דווקא באופן הנחג
בשלמים, אלא בכל קרבן מחשבה הפוסלת בו מוציאה מידי פיגול.
ואם כן **הֲכָא נָמִי** לענין העבודות שמחשבה מפגלת בהן, מרבוץ
דְּקָרָא קָאָתִי ולא משלמים, ולפיכך בכל קרבן מחשבה מפגלת
בעבודה הכתובה בו, ואף בעבודת טבילת אצבע מחשבה מפגלת.
הגמרא מביאה עוד אמוראים שעסקו בדין זה: **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן**
לִוי בְּעֵלְיָהּ זו שמעתי שפבילת אצבע מפגלת, תתי בה - תבנה
בהלכה זו רבי שמעון בן קמיש, כלום - האם לא למדו פיגול **אֵלָא**
מִשְׁלָמִים, ואם כן ינהג דין פיגול בשאר הקרבנות כפי שנהג
בשלמים, מה שלמים אין טבילת אצבע מפגלת בהן, אף חטאת, אין
טבילת אצבע מפגלת בהן. דוחה הגמרא: וכי הכל מושלמים למדו,
אי מה שלמים שעשה אחת מעבודות דמם במחשבת שלא לשמן,
אין מחשבה זו מוציאה מידי פיגול, אף חטאת שעשה אחת מעבודות
דמה **שְׁלָא לְשָׁמָּה**, במחשבה זו אין מוציאה את הקרבן מידי פיגול,
ומאחר ושנינו להלן (כט) שאין הדין כן, על כרחך שלא כל דיני
פיגול נלמדו משלמים.

רבי יוסי ברבי חנינא מבאר את הקושיא משלמים: **אָמַר רַבִּי יוֹסִי**
בְּרַבִּי חֲנִינָא אין - אכן יש לומר שהכל מושלמים למדו, ואף על פי
כן מחשבת שלא לשמה מוציאה את החטאת מידי פיגול. והטעם
לכך, הוואל והחושב בשעת אחת מעבודות הדם לאכול מבשר
הקרבן חוץ למקומו - חוץ למקום שצויתה התורה לאכול, פוסל
בשלמים - קרבן השלמים פסול מחמת מחשבתו. וכן החושב שלא
לשמן פוסל בחטאת, יש להשוות שתי מחשבות אלו זו לזו, מה -
כשם שמחשבת חוץ למקומו שהיא מחשבה הפוסלת בשלמים,
מוציאה את הקרבן מידי פיגול - שאף אם יחשוב בעבודה אחרת
מחשבת 'חוץ לזמנו', אין הקרבן מתפגל. אף החושב באחת
מעבודות דם החטאת שלא לשמן, שהיא מחשבה הפוסלת בחטאת,
מוציאה מידי פיגול. ומאחר שהכל משלמים למדנו, חוזרת הקושיא
מדוע טבילת אצבע מפגלת בחטאות הפנימיות, הלא בשלמים אין
טבילת אצבע.

רבי ירמיה מתיר את הקושיא: **אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה מִצִּדָּה תִּבְרָא** -
תשובת הקושיא בצדה נמצאת, שאם תאמר שהכל משלמים
למדנו, ואף על פי כן מחשבת שלא לשמו בחטאת מוציאה מידי
פיגול משום שנלמדת ממחשבת חוץ למקומו בשלמים, יש להשיב
על דבריו, מה לחוץ למקומו הפוסל בשלמים שפסול חמור הוא,
שכן נזהר בכל הנהגות - שכל הקרבנות נפסלים במחשבה לאכול
מבשרם חוץ למקומם, ולכן מן הדין שתוציא מחשבה זו מידי
פיגול. וכי תאמר שיהיה הדין כן גם בפסול שלא לשמן שאינו נזהר
אֵלָא בְּפִסָּה וְחִטָּאת בְּלִבָּהּ, ולא בשאר הזבחים, הלא אם למדת
שמחשבת פסול חמור מוציאה מידי פיגול אין ללמוד משם
למחשבת פסול קל. **אֵלָא** אם תפרש שדיני פיגול בקרבנות נלמדים
משלמים **מַאי אֵית לָךְ לְמִימַר** - מה יש לך לומר בטעם הדין
שמחשבת שלא לשמו בחטאת מוציאה מידי פיגול, בהכרח
שהטעם, שכשם שבשלמים דבר הפוסל בהן - מחשבה הפוסלת
בהם מוציאה מידי פיגול, וכן דבר המעבב בהן כגון ארבע עבודות
הדם, מביא לידי פיגול - שאם חשב בשעת אחת מארבע העבודות
לאכול מהקרבן חוץ לזמנו, הקרבן מתפגל, **הֲכָא נָמִי** לגבי חטאת,

הגמרא מתרצת את סתירת הברייתות בענין פסול פיגול בקבלה:
אֵלָא לֹא קָשְׁיָא, הא שאמר רבי עקיבא שמחשבת פיגול לא פסלה
בקבלה, מדובר דאמר בשעת השחיטה, הריני [שוחט] על מנת
לקבל דמה למחר, והא ששנינו בברייתא שמריבם שחיטה וקבלה,
מדובר דאמר בשעת הקבלה, הריני מקבל דמה על מנת לשפוך
שירים למחר, ומכיון שחשב באחת מארבע עבודות הדם לשפוך
שירים למחר, שהיא 'אכילת מזבח', מחשבתו מפגלת את הקרבן.
מקשה הגמרא: אמר ליה הווא מרבנן לרבא, וכי בשפיכת שירים
והקטרת אימורין לא פסלה בהו מחשבה וכפי ששנינו לעיל (ע"א),
והתנן בברייתא, יכול היית לפרש שלא תהא מחשבה מועלת לפגל
אֵלָא באכילת פשר - כשחשב לאכול מבשר הקרבן לאחר זמן
אכילתו, מנין לרבות שמחשבה מפגלת גם אם חשב על שפיכת
שירים והקטרת אימורים לעשותם למחר, וכל שכן אם חשב על
תחילת זריקת הדם לעשותה למחר, תלמוד לומר (והקרא י יח) **וְאִם**
הֶאֱכִיל יֶאֱכֹל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמֵיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לא ירצה, המקריב
אותו לא יחשב לו פגול ייחיד, ומכך שכפל הכתוב לשון אכילה
למדנו שבשפיכת אכילות הקטוב מרב - שהפסוק עוסק בשני אופני
מחשבות על אכילה לאחר זמנה, מחשבה אחת היינו כשחושב על
אכילת אדם - להאכיל לאדם מבשר הקרבן לאחר הזמן, ואחת
שחושב על אכילת מונח - להאכיל למזבח מבשר הקרבן העומד
להקטרה או מדמה, לאחר הזמן שצויתה התורה. וקשה, שדברי
הברייתא כאן סותרים למבואר בברייתא לעיל שבשפיכת שירים
לא פוסלת מחשבת פיגול.

מתרצת הגמרא: **לֹא קָשְׁיָא**, הא ששנינו שמחשבה פוסלת בשפיכת
שירים, מדובר דאמר בשעת זריקת הדם הריני זורק על מנת
לשפוך שירים למחר, ומכיון שחשב בשעת אחת מעבודות הדם
המעכבות כפרה, להאכיל למזבח את שירי הדם למחר, מחשבתו
פוסלת. והא ששנינו שבשפיכת שירים והקטרת אימורים לא
פוסלת מחשבת פיגול, מדובר דאמר בשעת שפיכת שירים, הריני
שופך שירים על מנת להקטיר אימורין למחר, שאף שחשב
להקטירם לאחר זמן הקטרתם, אין המחשבה מפגלת, מאחר ולא
חשב כן בשעת אחת מהעבודות המעכבות כפרה.

הגמרא דנה במחשבת פיגול בעבודה נוספת הנעשית בחטאות
הפנימיות: **אָמַר רַב הוּדָה בְּרִיהַ דְּרַבִּי חֵיָא שְׁמַעְתִּי מִרְבוּתִי שְׁמִיכִיל**
אֲצַבֵּעַ - שאם בשעה שטובל אצבעו בדם החטאת כדי להזות
מדמה על המזבח הפנימי, חשב להקטיר אימוריה למחר, הרי
מחשבתו מפגלת, ודין זה נוהג בחטאת פנימית, שמכיון שנאמר בה
לשון טבילה (והקרא ד י ח) **וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶצְבָּעוֹ מִן הַדָּם**, למדנו
שטבילה זו עבודה היא, ולכן מחשבה פוסלת בה.

הגמרא מקשה על דין זה: **שְׁמַעְתָּ אֵלֶיָּא לדין זה, אֲמַרְהָ קָמִיה דְּרַב**
פְּדָא, אמר לו רב פדא, מדוע טבילת אצבע מפגלת, כלום למדנו -
הרי לא למדנו לדיני מחשבת פיגול בכל הקרבנות אלא מושלמים,
שבהם נאמר בתורה דין פיגול, ואם כן, מה שלמים - כשם
שבשלמים אין טבילת אצבע מפגלת בהן משום שאין בהם כלל
טבילת אצבע שהלא זורק את הדם מהכלי, אף חטאת אין טבילת
אצבע מפגלת בהן.

הגמרא דוחה את הקושיא: **וְכִי הָכֵל** - וכי כל דיני פיגול מושלמים
למדו ויהיה נוהג דין פיגול בכל הזבחים רק באופן השייך גם
בשלמים, אי מה שלמים - אם כן כשם ששלמים שעשה אחת
מעבודות דמם במחשבת שלא לשמן, אין מחשבה זו מוציאה מידי
פיגול, שאם חשב גם מחשבת פיגול בעבודת דם אחרת שבקרבן,
מחשבת שלא לשמה אינה מוציאה את הקרבן מפיגול, לפטור
את האוכל ממנו מכרת, אף חטאת יהיה דינה כן, שאם עשה אחת
מעבודות דמה **שְׁלָא לְשָׁמָּה**, אף אם יחשוב בשעת עבודה אחרת
מחשבת פיגול אין מחשבת שלא לשמה מוציאה מידי פיגול ותועיל

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

ב הצד דבר שאינו מחסר צידה, כגון שצד צבי חגר או זקן יב, או חולה מחמת ענפות, שהוא יגע ואינו יכול לזוז ממקומו יג - פטור, אבל אסור מדברי סופרים יד. אבל הצד צבי ישן או סומא, או חולה מחמת חם שנולד לו בגופו - חיב, מפני שהם עשויים להשמיט בשמריהם יד אדם, ומחסי צידה הן טו:

חלק ב, סימן שטז צידה האסורה והמותרת בשבת, סעיף ב:

ביאורי הלכה

[י] מדברי סופרים - פטור כי מן התורה אין חיוב על צידת חיה שאינה מחוסרת צידה, אבל אסור מדברי סופרים כי חיה זו לא ניצודה עדיין ויש שם צידה על תפיסתה²¹ אף אם אינה מחוסרת צידה²². מן ומחוסרי צידה הן - בעלי חיים איטיים ביותר כמו נמלים, תולעים צבים וכיו"ב אסור לצודם²³ מדברי סופרים (גם אם לא מטלטלם בידיים)²⁴.

[ב] או זקן - אפילו יכול לזוז ממקומו אלא שיכול לצודו בשחיה אחת¹⁶. [ג] לזוז ממקומו - מותר לגרום לבעל-חי שלא יזוז על-ידי שיפתה אותו להישאר במקום מסויים¹⁷, אבל אסור לפתות אותו להיכנס למלכודת שלא יוכל לצאת ממנה¹⁸. וכן לא יניח סם המרדים כשכוונתו לצודו¹⁹, אבל מותר לרוץ אחרי החיה עד שתתעייף ולא תוכל לזוז ממקומה²⁰.

צינונים והוספות

ועוף עד שלא יכול לזוז ממקומו, ובשוע"ר משמע שהעיקר הוא אם יש שם צידה למעשהו, ולכן אסור לצוד למקום המחוסר צידה, וכן הרדמת בעל-חיים או פיתויים היא דרך ציידים (משא"כ הריגתם שאינה צידה ואיסורה משום "נטילת נשמה" אלא אם-כן כוונתו לצוד דבר המחוסר צידה), אבל לרוץ אחריו עד שיתעייף אינו דרך הציידים (וראה ריש סי' שא לעניין ריצה בשבת).

(21) או סגירתה (ראה קצוה"ש סי' קכא בדה"ש ס"ק ו). (22) נמצאו ג' דרגות במלאכת צידה: (א) צידה גמורה שחייבים עליה מן התורה (צידה של דבר המחוסר צידה שלאחריה לא צריך עוד צידה), (ב) צידה שאינה גמורה שהיא כל מעשה שיש לו שם "צידה" הגם שאינה צידה גמורה (ובזה נכלל המשלים צידה של דבר שאינו מחוסר צידה (כגון צבי חגר וכיו"ב שאף שאינו מחוסר צידה יש ללכידתו או סגירתו שם "צידה"), וכן המתחיל צידה של דבר המחוסר צידה ולא השלימה - אסור מדרבנן כל עוד יש לזה שם צידה). (ג) מעשה שאין לו שם צידה כלל (כגון בהמות שלא שייך בהם צידה כלל (להלן סעיף כה), וכן מקרים מסויימים של מתעסק שלא מכוון לצוד ואינו דרך צידה כדלהלן).

(23) ראה לעיל הערה י שלפעמים סגירתם במקום מסויים שלא בכוונה לצוד (מלבד שאז אין איסור טלטול מוקצה)

(16) בקובץ הערות וביאורים (ירושלים ח"ג ע' פח) דנו אם צבי חגר וזקן הוא דווקא שאינו יכול לזוז ממקומו, או גם כשיכול לזוז ממקומו כל עוד יכול תופסו בשחיה אחת נחשב כאינו מחוסר צידה. ומהמשך הדברים נראה שכל עוד לא יכולים להשמיט מידיו אין חיוב מן התורה ומ"ש "ואינו יכול לזוז ממקומו" היינו שאינו יכול לברוח.

(17) שע"ת ס"ק יח: עיין בשו"ת מהרי"ט צהלון סי' רמ"ה צרעין שיצאו מהכוורת מותר לומר לעכ"ם להעמיד נגדם מטה משוח במי לימון ולדבר להם דברים טובים עד שיקבצנו במטה ולקחת המטה עמהם וליתנו בכוורת מבלי שיסתום פתח הכוורת ואפי' לישראל אפשר דשרי ע"ש. וכל שכן שמותר להרגיל החיה שתשאר לצידו.

(18) פיתוי להיכנס למלכודת זו פעולת צידה, ואפילו לגרום לו להיכנס למקום פתוח בכוונה לסגור אחריו - נאסר (כדלעיל הערה ה, וראה לעיל הערה ו שאסור להכניסו למקום שפתחו מוסתר מעט וסביר שלא יצא ממנו אף שישנה אפשרות יציאה), ולכאורה הוא יותר חמור מהמניח מלכודת בשבת דלהלן סעיף ו.

(19) ראה שש"כ פכ"ה הערה לד (הובא להלן הערה קלז) שדן בריסוס תכשיר הגורם חלישות לזבובים, ולכאורה, אם עיקר כוונתו להרחיקם ולא לצודם - מותר.

(20) בביה"ל ד"ה או חולה, הסתפק בגרימת עייפות לחיה

ציונים והוספות

בורחים מבני אדם, משא"כ חרקים מעופפים כזבובים ויתושים שיש בהם גדר צידה מדרבנן גם אם לא בורחים מבני אדם) ייתכן להתיר לכתחילה (להלן סעיף כ לעניין נטילת כינים לא חש לאיסור צידה, וראה שש"כ פכ"ה ס"ה שאין בנמלים איסור צידה כיון שבנקל אפשר לקחתם ואין דרכם לברוח, ועיין שם פכ"ז סמ"ה והערה קנ"ד שדן בגדר צידה בנמלה. וראה להלן הערה לו והערה קח).

אינה בגדר צידה כלל (גם אם נאמר שיש בהם איסור צידה מד"ס).

24) מבואר שמחוסר צידה היינו שיכול להשט, (אף אם יכול לזוז מעט אם אינו יכול לברוח נחשב כאינו מחוסר צידה, ראה לעיל הערה טז), אמנם, צידת בעלי-חי שאינו מחוסר צידה אסורה מדברי סופרים, ואם כן צידת בעלי-חיים איטיים אסורה מדברי סופרים עכ"פ, ואם אין דרכם להשט ולברוח כלל (כדרך רוב החרקים הזוחלים שלא

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות תפילה ~

~ יום ראשון ~

חלק א' סימן פט הלכות תפלה וזמנה:

ד אסור לאדם להתעסק בצרכיו קודם תפלת י"ח בשחר כדי שלא יפנה לבו לשום דבר עד שיתפלל ויש נוהגין להקל בזה לאחר שאמרו ברכות השחר קודם ברוך שאמר ואינו נכון וכן אסור לצאת לדרך בבקר עד שיתפלל י"ח אלא א"כ יוצא בשירה ואינה ממתנת לו:

ה אסרו חכמים לאכול או לשתות משעלה עמוד השחר עד שיתפלל י"ח וסמכו איסור זה על מ"ש לא תאכלו על הדם כלומר לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם וכל האוכל ושותה ואחר כך מתפלל עליו הכתוב אומר ואותי השלכת אחר ג[וי] אל תקרא ג[וי] שמשמעו כל צרכי גופך אלא ג[וי] לשון גאווה אמר הקב"ה לאחר שאכל ושתה זה ונתנאה קיבל עליו עול מלכות שמים.

לפיכך מותר לשתות מים קודם התפלה אע"פ שהם צורך הגוף הואיל ולא שייך בהם גאווה ואפילו בשבת ויום טוב שצריך לקדש על הכוס לפני הסעודה אין הקידוש אסור מלשתות קודם תפלת השחר כיון שעדיין לא הגיע זמנו שאין קידוש אלא במקום סעודה וסמוך לה והרי אי אפשר לו לאכול כלום קודם תפלת השחר.

ואפילו כל מיני אוכלים וכל מיני משקין ששייך בהם גאווה מותר לאכלם ולשתותם לצורך רפואה שאין ברפואה משום גאווה אבל לרעבו ולצמא אסור אלא א"כ אינו יכול לבזון דעתו בתפלתו עד שיאכל או שישתה ואפילו עכשיו שאין מכוונים כל כך בתפלה מכל מקום אם רוצה לאכול ולשתות כדי לבזון הרשות בידו:

ו אם התחיל לאכול קודם עלות השחר צריך להפסיק כשעולה עמוד השחר ואע"פ שבתפלת המנחה א"צ להפסיק מכל מקום כאן הואיל ואיסור האכילה קודם התפלה הסמיכותו חכמים על לא תעשה שבתורה שהוא לא תאכלו

על הדם צריך להפסיק אפילו התחיל בהיתר וי"א שאין צריך להפסיק לתפלה אפילו התחיל באיסור אלא לקריאת שמע בלבד שהיא מן התורה צריך להפסיק אם התחיל באיסור וקורא קריאת שמע בלא ברכותיה שברכותיה הן מדברי סופרים והעיקר כסברא הראשונה ואם בדרך ברכת המזון ועוסק בשתיה צריך להפסיק לדברי הכל:

~ יום שני ~

ז אפילו ללמוד אסור משהגיע זמן התפלה אם הוא רגיל להתפלל בבית מדרשו ביחיד ואינו רגיל לילך לבית הכנסת יש לחוש שמא ימשך בלימודו ויעבור זמן קריאת שמע ותפלה אבל מי שרגיל לילך לבית הכנסת מותר ללמוד בביתו עד שעת תפלת הצבור.

ואם הוא מלמד לאחרים אפילו אינו רגיל לילך לבית הכנסת מותר כיון שהשעה עוברת שזכות הרבים דבר גדול הוא ואם לא ילמדו עכשיו יתבטלו ולא יוכלו ללמוד אח"כ ולפיכך אפילו אם נמשך בלימודו עד שזמן קריאת שמע ותפלה עובר לא יפסיק מלימודו כמו שיתבאר בס' ק"ו:

ח מותר ליכנס למרחץ ולהסתפר סמוך לשחרית שלא גזרו אלא סמוך למנחה שהוא דבר המצוי שרוב העם נכנסין שם ביום אבל בשחר דבר שאינו מצוי הוא ולא גזרו בו אבל להפך בעורות וכל מלאכה כיוצא בה שאסרו סמוך למנחה אסור גם סמוך לשחרית שהוא דבר המצוי שאדם משכים למלאכתו קודם עלות השחר:

ט בשעת הדחק כגון שצריך להשכים לצאת לדרך בין ברגליו בין בקרון או בספינה ואין השירה ממתנת לו עד אחר גץ החמה להתפלל תפלת י"ח כמצותה בביתו מעומד יכול להתפלל משעלה עמוד השחר קודם צאתו ואם האיר כבר היום עד שיכיר את חבירו ברחוק ד' אמות שהוא זמן קריאת שמע יקרא גם קריאת שמע וברכותיה בביתו ויסמוך גאולה לתפלה.

הרבה יותר משאר אילנות ויש טורח גדול בעלייתם וירידתם ויתבטלו ממלאכתם ולכן אמרו שיתפללו שם אבל שאר אילנות שאין בהן ביטול מלאכה כל כך ירדו.

אבל בעל הבית כיון שאינו משועבד למלאכה שהוא ברשות עצמו צריך לירד אפילו מראש הוית והתאנה לפי שאין דעתו מיושבת עליו כשעומד בראש האילן שמתירא שלא יפול ואינו יכול לכיון היטב ואם הקילו אצל פועלים משום ביטול מלאכה לא הקילו אצל בעל הבית:

ד צריך לפתוח פתחים או חלונות בבית הכנסת כנגד ירושלים כדי להתפלל כנגדו שנאמר וכיון פתוח ליה בעלייתה נגד ירושלים לפי שגורמין לו לכיון לבו שהוא מסתכל כלפי שמים ולבו נכנע ואע"פ שהמתפלל צריך שיתן עיניו למטה כמו שיתבאר בס' צ"ה מכל מקום כשנתבטלה כוונתו ישא עיניו לשמים לעורר הכוונה וכן כשמתפלל בבית אחר שלא בבית הכנסת צריך להתפלל בבית שיש בו חלונות וטוב שבבית הכנסת יהיו ו"ב חלונות ואין צריך שכולם יהיו במזרח אלא יותר טוב שכל הצדדים יהיו פתוחים:

~ יום רביעי ~

ה לא יתפלל אלא בבית ולא במקום פרוץ כמו בשדה אלא א"כ הוא בדרך מפני שכשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת מלך ולבו נשבר.

ומכל מקום לא יכנס לחורבה כדי להתפלל במקום צניעות מפני החשד שיחשדוהו שיש לו זונה מיוחדת שם ומפני המפולת ומפני המזיקין ואם החורבה עומדת בשדה אין לחוש בה לחשד שאין זונה מצויה בשדה ואם היא חורבה בריאה וחזקה אין לחוש בה למפולת ואם שנים נכנסין בה אין לחוש למזיקין שלאחד נראה ומזיק ולשנים נראה ואינו מזיק ולג' אינו נראה כל עיקר אם לא במקום שידוע שרגילין שם מזיקים ואבוקה כשנים וירח כשלושה לפיכך אם הם שנים מותר ליכנס בה אם היא בריאה וחזקה ועומדת בשדה ואם לאו מוטב להתפלל בדרך מליכנס בה.

ואם מתירא שלא יפסיקוהו עובדי דרכים יתפלל תפלה קצרה שהיא הבינונו כמו שיתבאר בס' ק"י:

ו המתפלל י"ח אחורי בית הכנסת ואינו הופך פניו לבית הכנסת נקרא רשע.

יש מפרשים שאחורי בית הכנסת הוא הצד שהפתח פתוח בו דהיינו מערב וכשמתפלל באותו צד חוץ לבית הכנסת והופך אחוריו לבית הכנסת נקרא רשע מפני שנראה ככופר במי שהצבור מתפללין לפניו שהם מתפללים כלפי מזרח והוא מתפלל כלפי מערב ונראה כשתי רשויות אבל אם היה עומד מבחוץ לכותל מזרחי ופניו כלפי המזרח אף על פי שאחוריו לבית הכנסת כיון שמתפלל למזרח כמו שהצבור מתפללין אינו נראה ככופר ואינו נקרא רשע.

ויש מפרשים שאחורי בית הכנסת הוא אחורי כותל מזרחי

ואם לא האיר היום כל כך יתפלל י"ח לבדה בביתו מעומד וימתין מלקרות קריאת שמע עד שיגיע זמנה אם אפשר לקרותה בדרך כמצותה דהיינו שיעמוד ויכוין בפסוק ראשון כמו שנתבאר בס' נ"ח אבל תפלה שהיא צריכה עמידה בכולה מן הסתם לא יזדמן לו בדרך להתפלל מעומד (שבני השיירא לא ימתינו לו או שעל ידי כך יטורד ולא יוכל לכיון כמו שיתבאר בסימן צ"ד) לפיכך צריך להתפלל מעומד קודם צאתו אף על פי שאינו סומך גאולה לתפלה וגם עדיין לא הגיע עיקר זמנה שהוא נץ החמה לפי שתפלה מעומד שקולה כנגד כולם וגדולה מהם.

ועכשיו אין רוב העולם נוהרין בזה לפי שתפלה מעומד אינה גדולה מסמיכת גאולה לתפלה אלא משום שעומד יכול לכיון היטיב ועכשיו אינן מכוונים כל כך בתפלה.

ומכל מקום אם הוא בדרך וירא שמא יעבור זמן קריאת שמע וידוע לו שיגיע למלון קודם שיעבור זמן תפלה יכול לקרות קריאת שמע בלבדה ולהמתין עם ברכתיה ועם התפלה עד שיגיע למלון כדי להתפלל מעומד ולסמוך גאולה לתפלה (אבל מן הדין א"צ להמתין כלל כמו שיתבאר בס' צ"ד):

~ יום שלישי ~

חלק א' סימן צ דיין מקום הראוי להתפלל והולך בדרך:

א המתפלל צריך שיכוין מקום ראוי לתפלתו ושיכוין לה בגדיו וגופו ומחשבתו.

מקום כיצד לא יעמוד לא על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל ולא על גבי מקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך לפי שאין גבהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתיך ה' ואם היה זקן או חולה שקשה לו לירד מן המטה מותר לעמוד עליה אם אפשר לו לעמוד וכן ש"ץ שצריך להשמיע לצבור מותר לו לעמוד על גבי מקום גבוה אפילו על גבי כסא וספסל ואין בזה משום גבהות כיון שכוונתו בזה כדי להשמיע לצבור ועכשיו נהגו שהמקום שהש"ץ עומד עליו הוא עמוק משאר בית הכנסת משום ממעמקים קראתיך ה' ולכן נקרא הש"ץ בכל מקום יורד לפני התיבה:

ב שיעור מקום גבוה שאמרו הוא ג' טפחים שפחות מכן אין גבהו ניכר היה גבוה ג' ויש בו ד' אמות על ד' אמות הרי הוא כעלייה ומותר להתפלל בו וכן אם היה מוקף מחיצות אף על פי שאין בו ד' אמות על ד' אמות מותר להתפלל בו שאין גבהו ניכר כיון שחלק רשות לעצמו:

ג האומנים שעלו לעשות מלאכה לבעל הבית בראש הוית או בראש התאנה והגיע זמן תפלה עומדין שם ומתפללין ואין בזה משום לא יעמוד אדם על גבי מקום גבוה ויתפלל שכיון שעלו לעשות שם מלאכתם ה"ז כמו שעלו לעליה אבל בשאר אילנות צריכים לירד למטה ולהתפלל ולמה נשתנו הוית והתאנה משאר אילנות מפני שיש להם ענפים

וראהו עובר כאן שאינו רוצה ליכנס כלל לבית הכנסת אין כאן ביזוי לבית הכנסת בפניהם כי שמא יכנס לבית הכנסת אחר או בפתח אחר:

~ יום שישי ~

י לעולם ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הצבור ואף על פי שיכול להתפלל בביתו בעשרה מכל מקום ברוב עם הדרת מלך וגם אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר לשמוע אל הרנה ואל התפלה במקום רנה שם (תהא תפלה) דהיינו בבית הכנסת ששם אומרים הצבור שירות ותשבחות בנעימות קול ערב שם תהא התפלה נשמעת.

ואם הוא אנוס שאין יכול לבא לבית הכנסת כגון שתש כח אע"פ שאינו חולה אם אי אפשר לו לאסוף עשרה אליו יש לו לכון להתפלל בשעה שהצבור מתפלל בבית הכנסת שהיא עת רצון ואין תפלתו נדחית אף על פי שאינה מתקבלת ברצון כמו בבית הכנסת עם הצבור ואם מתפלל מוסף בשעה שהצבור מתפלל שחרית או לחיפך אינו נקרא בשעה שהצבור מתפלל והוא הדין בני אדם הדרים בישובים ואין להם מנוח יש להם להתפלל שחרית ומנחה בשעה שקהללות ישראל מתפלל.

אבל ערבית צריכים להמתין עד צאת הכוכבים שלא הקילו להתפלל מבעוד יום אלא משום טורח הצבור שאי אפשר לחזור ולאספם לתפלת ערבית בלילה אם יפרדו איש מעל אחיו אחר תפלת המנחה כמ"ש בס' רל"ה אבל המתפלל ביחיד צריכים להתפלל בזמנה.

ואף תפלת שחרית בימות הקיץ שהצבור מאחרין אותה אע"פ שאין עוברין זמן קריאת שמע ותפלה מכל מקום כיון שהמתפלל ביחיד אסור אפילו ללמוד עד שיתפלל כמו שנתבאר ס' פ"ט אין לו להמתין כלל עד שעה שהצבור מתפלל בבית הכנסת אלא יתפלל מיד בנץ החמה.

ומי שהוא בעיר ונאנס ולא התפלל עם הצבור והוא מתפלל ביחיד לאחר שכבר גמרו כל הצבור תפלתם בבית הכנסת אעפ"כ יש לו להתפלל בבית הכנסת מפני שהוא מקום קבוע ומיוחד לתפלת צבור ותפלתו של אדם נשמעת שם כמו שנתבאר לעיל וגם מפני שהקב"ה מצוי בבית הכנסת שנאמר אלהים נצב בעדת אל כלומר בבית מועד שלו שנועדים שם לפניו:

~ שבת קודש ~

יא אע"פ שמי שתש כח ואינו יכול לבא לבית הכנסת יש לו לכון ולהתפלל בשעה שהצבור מתפללים מכל מקום זה אינו אלא למצוה מן המובחר לפי שהוא עת רצון אבל

ואם עומד ומתפלל שם ופניו כלפי המזרח נקרא רשע הואיל ואחוריו לבית הכנסת אבל כשמחזיר פניו לבית הכנסת אע"פ שמתפלל כלפי מערב והצבור כלפי מזרח אין בכך כלום כיון שפני כל הקהל כלפי כותל מזרחי ופניו ג"כ כלפי אותו כותל.

וראוי לחוש לדברי שניהם שלא להתפלל מבחוץ לכותל מזרחי בין שהופך פניו לבית הכנסת בין שהופך פניו למזרח ואחוריו לבית הכנסת ושלא להתפלל מבחוץ לכותל מערבי ופניו כלפי מערב ואחוריו לבית הכנסת (כי זה נקרא רשע לדברי הכל) אבל אם פניו לבית הכנסת כיון שמתפלל כלפי מזרח כמו שהצבור מתפלל אע"פ שעומד מבחוץ אין בכך כלום לדברי הכל אלא שלכתחלה מצוה מן המובחר להתפלל בבית הכנסת עם הצבור כמו שיתבאר:

~ יום חמישי ~

ז ולדברי הכל אם עומד מבחוץ לצד צפון או דרום ואחוריו לבית הכנסת נקרא ג"כ רשע מפני שאינו מתפלל לרוח שהצבור מתפלל וגם אחוריו לבית הכנסת ואם הופך פניו לבית הכנסת לדברי הכל אינו נקרא רשע אע"פ שאינו מתפלל לרוח מזרח כמו שהצבור מתפלל אין לחוש כיון שאינו מתפלל למערב היפך ממה שמתפלל הצבור וגם פניו הוא לבית הכנסת (אבל יותר טוב שיתפלל למזרח כמו הצבור ואע"פ שאין פניו לבית הכנסת אין בכך כלום כיון שאין אחוריו לבית הכנסת):

ח וכל זה כשבית הכנסת עומד כמגדל במקום שפניו כל סביביו והמתפלל עומד אצל אחד מכתליו בחוץ בחצר בית הכנסת שכשהוא הופך אחוריו לבית הכנסת הפיכתו ניכרת ומוזלזל בה והרי (הוא) מאותם שנאמר בהם אחוריהם אל היכל ה' אבל אם הוא מתפלל בבית או בעזרה הסמוכים לבית הכנסת ופניו כנגד ארץ ישראל כראוי ואחוריו לכותל העזרה שהוא כותל מזרחי של בית הכנסת מותר שאינו ניכר שמחזיר אחוריו לבית הכנסת כיון שהוא ברשות בפני עצמו:

ט אסור לעבור חוץ לבית הכנסת בצד שהפתח פתוח בשעה שהצבור מתפלל מפני שנראה כפורק עול ומבזה בית הכנסת כיון שעובר אצל הפתח ואינו נכנס ואם היה לבוש תפילין מותר מפני שנראה לכל שאינו מפורקי עול ואם היה נחשף מותר שמשאו מוכחת עליו שזה לא נכנס הוא מפני המשאוי ולא משום פריקת עול וכן אם היה רוכב על גבי בהמה מותר לפי שנראה לכל שמפני שהוא טרוד בשמירת בהמתו אינו נכנס ואין בזה ביזוי לבית הכנסת וכן אם יש בית הכנסת אחר בעיר או שלבית הכנסת זה יש פתח אחר מותר שאין כאן ביזוי שהרואה יאמר שיכנס לבית הכנסת אחר או לבית הכנסת זה בפתח אחר אף אם קצת לא יאמרו כך אין בכך כלום שאין מעם האיסור משום חשד אלא משום ביזוי בית הכנסת וכיון שאינו ניכר ונראה לכל

על הצבור יכול להקדים תפלתו אפילו בבית הכנסת אבל אם אינו חולה אלא שחלש לבו וצריך לאכול אינו רשאי להקדים אלא כשהוא בביתו (שלא בא כלל לבית הכנסת אבל אם בא אסור אפילו רוצה לצאת חוץ לבית הכנסת ולהתפלל קודם הצבור):

יב מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס בו להתפלל נקרא שכן רע וגורם גלות לו ולבניו שנאמר כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי וגו' הנני נתשם מעל אדמתם וגו'.

וכל המשכים ומעריב לבית הכנסת זוכה לאריכת ימים שנאמר אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי וגו' וכתוב אחריו כי מוצאי מצא חיים וגו' ואם יש ב' בה"כ בעירו טוב לילך להרחוקה כי שבר פסיעות יש:

אם בא להקדים תפלתו לתפלת הצבור אין בזה איסור מן הדין לפיכך אם חלש לבו וקשה עליו להמתין מלאכול עד אחר גמר תפלת הצבור מותר להקדים תפלתו בביתו כדי לאכול מיד.

אבל מי שבא לבית הכנסת אסור לו להקדים תפלתו לתפלת הצבור בין בבית הכנסת בין שרוצה לצאת חוץ לבית הכנסת אלא ימתין כדי להתפלל עם הצבור שתפלת הרבים היא רצויה יותר לפני המקום אלא א"כ רואה שזמן התפלה עובר ואין הצבור מתפללים לפי שמאריכים בפיוטים או לסבה אחרת מתפלל הוא בפני עצמו כדי להתפלל בעונתה אבל אם אין זמן תפלה עובר ואע"פ שהם מאריכים בפיוטים לא יקדים תפלתו לתפלת הצבור בשביל כך אלא ינהוג כמ"ש ס' ס"ה.

ואם הוא חולה או אנוס אונוס אחר שאי אפשר לו להמתין

~ 'לקוטי תורה' ראשי-השנה - הפרשה החסידית ~

יום-טוב של ראשי-השנה שחל להיות בשבת¹

ובכבר הקשו התוספות ריש פרק ד' דראשי-השנה, וריש פרק ד' דסוכה²: דמאי שנא שופר מלולב? עיין שם.

עוד יש לעורר ולשום לב:

מה ראו חז"ל לעקור³ מצות-עשה דשופר ולולב אפילו ביום ראשון בגבולין – על כל פנים אפילו בזמן שאין בית-המקדש – משום גזרה דרבה בעלמא, והלא החשש הוא להדייט⁴ וקל' הדעת⁵, ואיך מנעו המצוה

להבין המושג [ריש פרק ד' דראשי-השנה (כמ, ב): "יום-טוב של ראשי-השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין אצל לא במדינה"². ומפרש בגמרא: "משום גזרה דרבה, שמא יוליכנו ד' אמות ברגליהם"³.

ויום-טוב ראשון של חג היו נוטלין את הלולב אפילו במדינה – בזמן בית-המקדש⁴, משום דיום-טוב הראשון הוא דאורייתא כו'.

(6) (מה ראוי לו? לעקור: בדבור המתחיל "יום טוב של ראש השנה" תשנ"ג (על פי אור התורה ראש השנה פרק ה עמוד ב'קט): "היאך ביטלו? ובהערה 5 שם: ובדבור המתחיל זה תרנ"ט. תרס"ה. תש"ג ועוד: "איך דחו", ובסידור שם: "איך היה פת ביד חכמים לעקור").

(7) (והלא חז"ל הוא להדייט: וכן הוא בהמשך תרס"ו בתחלתו. וראה לקוטי שו"ת חלק למ עמוד 193.

"אפשר לומר שהקשיא הוא למה עקרו את המצוה מאלי שאין לחשוש בהן שיעבירו ד' אמות – בשביל הדייט⁴ כו' . . אצל בסידור (רמ, ג) ועוד – אינו מסיים "והלא החשש הוא להדייט כו" וזוהו משמע שהקשיא הוא גם על מה שביטלו את המצוה מאלי שיש עליהם חשש זה, ומה שכתוב בלקוטי תורה [כאן ובתריס"ו [בתחלתו] "והלא החשש הוא כו" היינו רק בכדי לחזק את הקשיא. ובהמשך ראש השנה תש"ג בתחלתו מפורש: ועוד זאת כו'". – לקוטי שו"ת חלק 1 עמוד 52 הערה 25).

(8) (להדייט וקל' הדעת: "יש לומר: הדייט – שאין יודעים דיני תקיעת שופר. וקל' הדעת – שכלן יש לחשוש שיעבירו ד' אמות ברשות הרבים". – בדבור המתחיל "יום טוב של ראש השנה" תשל"ג הערה 7.

(1) (נאמר פנארה, בראש השנה תקע"א שחל להיות בשבת. נוסח אחר – הנחת אדמו"ר האמצעי נדפס בסידור עם דא"ח שער התקיעות רמ, ג [שנא, א].

מיוסד על מאמר זה – דבור המתחיל זה תקע"ה – אור התורה ראש השנה (דברים פרק ה) עמוד ב'קו. ב'תעו.

ראה תוספות בסידור שם הערה 7. דבור המתחיל זה ליל ערב השנה תשל"ג – תורת מנחם ספר המאמרים מולקט (תשרי-חשוון) חלק א עמוד יז. ליל ערב ראש השנה תשנ"ג – שם עמוד נא. תשל"ו. תשל"ז. תש"מ).

(2) (הפעם על פי גגלה הובא לקמן נו, ג בהערה).

(3) ("ובפרט עקשיו שאין מצוי שיהיה רשות הרבים מן התורה [ראה שלחן ערוך אדמו"ר תזקן אורח חיים הלכות שבת סימן שכו"ה סעיף יא ויש נסמן. ולהעיר מהמשך "יום טוב של ראש השנה" תש"ג בתחלתו "איך דחו כו' שלא לבוא לדי חשש איסור שבות" [והערה "שמא יעבירו" הוא רק שלא יבוא לאיסור דרבנן". – דבור המתחיל זה תשל"ג [ובהערה שם]).

(4) (ראה סוטה כמ, ב).

(5) (מג, א דבור המתחיל "אניח").

או המדות הן הם היש ומורגשים, וכח המושפיל או השכל שופע בהן בהעלם בבחינת אין כו'.

(וזהו פנין המבואר במקום אחר, בהפ'רש שבין "גני ימא", שהם מובלעים תמיד במקורם ואינו דבר נפרד ממנו – שבהפ'רם מהם הם מתים; ובין בריות שבארץ – שהם בחינת יש ודבר נפרד מהארץ¹⁶).

ואתי שפיר לפי הנ"ל שעינין בגין הנוקבא שבראש השנה הוא בבחינת היותה "אין", שהוא יחודא-תתאה, להיות מאין ליש. מה שאין בן בחינת "ם" זהו בחינת יחודא-עילאה. וזהו ענין "פי לאלקים מגניו ארץ מאד געלה" (תהלים מז, ט).

וענין שם סימן כ'¹⁷: "היש הנפרד כו', לא מיניה ולא מקצתיה – מהערך שמהעלול אל העולה". וזהו "לה' הארץ וכלואה כו', כי הוא על ימים יסדה כו'" (תהלים כד, א-ב), דהיינו להיות על כל פנים ביטול-היש¹⁸.

והנה על בחינה ראשונה אמרו רז"ל¹⁹: "קרסולי החיות כנגד פולן, שוקי החיות כנגד פולן, קרני החיות כו'". שכל הגבוה גבוה מחבירו, מקוץ את חבירו, עד שהתחתון כולו ונחשב כלא ממש לגבי העליון. ולכן אמרו ש"קרסולי" ו"שוקי החיות", שהן בחינת נה"י, שהוא הבחינה היותר אחרונה שבחיות – כוללות כל המדרגות שלמטה מהם; ו"קרני החיות", הן בבחינת פתר שבראש²⁰ – הוא כולל יותר כו'.

וזהו היא בחינת יחודא-עילאה בעשר ספירות דאצילות, ד"איהו וחייהו חד"²¹. דהיינו יחוד וביטול התחתון בעליון. שהגם שיש עשר ספירות – חכמה,

לגמרי מפמה צדיקים גדולים וטובים? ובפרט מצות שופר ולולב שהרבה פונות תלויות בהם לידועי דעת¹⁰, שנוגעים עד רום המעלות.

אך להבין כל זה, צריך להקדים תחלה שרש ענין השופר:

והוא על פי שיבואר גם כן ענין בחינת מלכיות בראש השנה, שהוא ענין בחינת בגין הנוקבא פידוע.

דהנה נודע ההפ'רש שבין יחודא-עילאה ליחודא-תתאה, להיות שיש ב' מיני השתלשלות¹¹:

הא': הנקרא בלשון ה"פרדס" בחינת עינה ועלול¹², שכל עלול מוקף מעילתו. והוא ענין ה"עיוגולים" שפ' עין חיים¹³ – שהעיוגול העליון מקוץ לכל צד להעיוגול שבתוכו. דהיינו, שהעיוגול שבתוכו הוא נכלל ובטל אליו¹⁴.

והענין הוא, על דרך משל הרב שתופס ומשיג את כל השגת התלמיד המקבל ממנו, מכל צד ופנה, שמפני קוטן שכל והשגת התלמיד בעיני הרב, נתפס ומוקף בשכל הרב המושפע, ונכלל בו, פי "בכלל מאתים – מנה"¹⁵. ונמצא שהשגת התלמיד אינה בבחינת יש ודבר נפרד לעצמה, רק שהיא פלולה ובטלה בהשגת הרב.

ותב': שהעלול יוצא לידי גילוי בפני עצמו. שזהו אינו כמו התכללות העלול בתוך העלה, כמו אותיות השכל הפלולים בשכל על דרך משל, אלא נהפוך הוא, שהעולה מתלבשת בהעלם בתוך העלול. כמו כח המושפיל בשכל, או שכל במדות וכהאי גוונא – שהשכל

"ויבין הדיוק בזה, שבכדי שיהיו עליו תשש צריך להיות בו שתי התנאים, שיהיה הדין, דהיינו אף שיוצא שיש עליו חייב לתקוע בשופר מכל מקום אינו יודע אף לתקוע, שזהו מצב של הדינים. וגם צריך להיות קל הדעת, ומצד קלות הדעת שלו יכול להיות שישפך על איסור שבת ועבוד ד' אמות ברשות הרבים". – דבור המתחיל "יום טוב של ראש השנה" תשל"ב).

(9) מזה ראו... גדולים וטובים: "שהתקשר בזה (בפנימיות הענינים), דמה שאין תוענין בראש השנה שכל בשבת אין זה דיוחי של (הוקף) מצות תקיעת שופר, אלא שאין אין צורך (כל כך) בתקיעת שופר, כי ההמשכות שנומשכות על ידי תקיעת שופר, נמשכות הן ביום השבת מצד עצמו בלא תקיעת שופר". – לקוים שיחות חלק יב עמוד 37. ראה סידור רמ, ג [שנא, א] ואילך. דבור המתחיל "יום טוב של ראש השנה" כ"ט אלו תשל"ט).

(10) (יודעי דעת: דניאל א, ד. ובמצודת דוד: "רוצה לומר, בתחלת אמרי המדבר ויפילו לדעת דעתו ותוכן פונתו ומה יהיו אחרית אמריו").

(11) (נתבאר בארוכה באור התורה ואתחנן עמוד קצו ואילך. ראש השנה עמוד ארצ. ראה לעיל שכל זה, ג ואילך).

(12) (נתבאר בארוכה בספר המאמרים תרס"ח עמוד עג ואילך. ראה שרש מצות התפילה פרק כג – בן דרך מצותיד קכח, א).

(13) (ראה ספר המאמרים תרנ"ט עמוד יא).

(14) (ראה באורי הוהר להצמח צדק עמוד ו. אור התורה נשא עמוד רנד).

(15) (בבא קמא עד, א. בבא בתרא מא, ב).

(16) ענין מזה ב"ביאורי הוהר" (לאדמו"ר האמריני מנ, ג) פ'רש בשלח, בדבור המתחיל "עוד יש לומר מאמר הנ"ל באופן אחר" (וראה באורי הוהר להצמח צדק פרק א עמוד רו ואילך).

וענין ב"אגרת הקדש" סימן י"ד, בפירוט (עקב יא, יב): "ארץ אשר כו' מראשית השנה".

(17) (באגרת הקדש).

(18) (ראה אור התורה ונקרא פרק ג עמוד א'לט"א"ב).

(19) (חגיגה יג, א).

(20) (ראה דבור המתחיל "כי תשא" תשל"א עקף ג (תורת מנחם ספר המאמרים כולקט (אדרסיון) חלק ג עמוד ב) ביאור הענין "שהפ'רן הוא למעלה מהראש (הוא לא רק מהמחש שבראש אלא) גם מהגלגלה").

(21) (תקוני זוהר בתקדמות, "פתח אליהו").

בחנינת התנשאות והסתלקות, נעשה צמצום החיות הנמשך בהם עד שנתהוו בבחינת יש בגבול ותכלית כו'. ומכל מקום הם בבחינת ביטול לאין שהיא המלכות, כי "וכלם מקבלים עליהם עול מלכות-שמים"²⁴, ומחמת אימת מלכות-דאצילות נעשה בחינת ביטול-היש. כי בחינת המלכות הם מקבלים עליהם ברצון, כמו שכתוב "שום תשים עליך מלך" (שופטים יז, טו) – מדעתך ומרצונך כו',

[כי לשון "מלוכה" אינו נופל רק על המקבלים ברצון עול מלכותו, מה שאין כן בלתי-רצון נקרא "ממשלה" – שמושל בעל פרה²⁵].

ולכן בראש-השנה שאז נברא אדם הראשון שהוא בעל בחירה, וקיבל עול מלכותו-יתברך ברצון, או נתגלה מדת מלכותו-יתברך. מה שאין כן קודם בריאת אדם-הראשון, שהיו רק בהמות וחיות, שאינן בעלי בחירה²⁶, לא היה עדיין התפשטות מדת מלכותו-יתברך. ועל כן גם כן בכל ראש-השנה צריך להיות התחדשות מדת מלכותו-יתברך [ומלכותו ברצון קבלו עליהם כו']²⁷.

והנה על ידי אתערותא-דלתתא, ביטול הרצון למדת מלכותו-יתברך, לקבל מלכותו ברצון, מעורר למעלה בחינת הרצון-העליון במדת המלוכה, להיות הרצון המאציל עליון ברוך-הוא להתלבש במדת מלכותו-יתברך. והוא הנקרא התהוות "פתור מלכות" פירוע. (ועיי' מה שנתבאר בדבור המתחיל "תקעו בה'ש"²⁸).

שככל השנה המושכה זו הוא על ידי הביטול בעסק התורה והמצוות שהם רצונו וחכמתו יתברך. והיו שמכרכים על כל מצוה: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם כו".

אך רצון-עליון זה, הוא המלוכש בחכמה-עילאה; ואמנם בראש-השנה החמשכה מבחינה עליונה יותר שברצון-עליון, מה שאינו מלוכש כלל בחכמה-עילאה. והחמשכה זו הוא על ידי רצון-עליון שבנפש, והוא ענין קול השופר כו', עיי' שם).

חסד כו', וחסד – ענף החכמה²², שנמשך מבחינת החכמה להיות נאצל גם בחינת חסד; אין בחינה זו מורגשת להיות יש ודבר בפני עצמו, רק שמכל מקום חסד כלול ומוקף בבחינת החכמה, והחכמה מקפת אותו מכל צד ופניה²³.

אבל בחינת יחודא-תתאה דמלכות-דאצילות כבי"ע, הוא גילוי אור האלקי להיות הבריאה מאין ליש ודבר בפני עצמו ממש. שהבריאה היא יש גמור, בבחינת מוגבל, שאין לו ערוך כלל וכלל לבחינת הבורא שהוא בלתי-מוגבל. ואם היה נמשך בבחינת עילה ועלול, הרי היה בבחינת בלתי-גבול גם כן, אך אף על פי שהוא הבריאה מאין ליש גמור, עם כל זה היא בבחינת ביטול לאין, וכמו "וצבא השמים לך משתחיים כו'" (נחמיה ט, ו), והוא עיקר בחינת המלכות – להיות יש, ושיהיה תיש במל כו'.

קיצור. ענין ההפרש בין יחודא-עילאה ליחודא-תתאה – כמו בין עילה ועלול שהעלול מוקף מעלתו ובטל אצלו, ובין יש מאין. ועיי' ב"אגרת הקדש" סימן כ'.

ב. ולהבין זה בתוספת ביאור:

הנה נודע שבחינת המלכות היא בחינת הרוממות וההתנשאות. שבודאי בבחינת ההתנשאות הרי האור מובדל ומרומם בערך, והעולמות מקבלים רק מבחינת המלוכה, כמו שכתוב (תהלים קמה, יז): "מלכותך מלכות כל עולמים". והיינו דבחינת מלכות-דאצילות נעשה עתיק-יומין לבריאה כו'. ועל כן בחינת החיות של העולמות הוא מבחינת יש מאין;

מה שאין כן אם היו מקבלים מבחינת ז"א, בחינות המדות דאצילות עצמן, כמו חסד שהוא עצמו יורד כו', היה בא בבחינת קירוב על דרך עילה ועלול. והרי זה כמו יש מיש כו', ולא היה בבחינת יש גמור ודבר בפני עצמו;

אך לפי שמקבלים על ידי בחינת המלכות, שהיא

(22) (ראה מאורי אור אות ח, סעיף מה ובאיור נתיב שם ושם נסמן).

(23) [וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "ביאו לבוש מלכות" (תורה אור ז, א), בענין אברהם – אבר מזה, שהוא בחינת חסד – נקרא אבר וכלי להתלבשות בחינת חכמה – בתי-מה, והוא בטל לגבי החכמה כביטול העלול בילתו].

(24) (ברכת "ויצר אור").

(25) (ראה גם סידור עם ד"ח נג, ג: "שהרי המקבל מקבל עליו עול מלכות ברצון, ורצון זה בא על ידי התלבשות בטעם ודעת. אבל הממשלה שהוא

הנקרא שליטה, הוא בלתי רצון המקבל אלא על פי הכרח, ובעל כרחו של המקבל הוא שולט עליו ומתנשא עליו" עיי' שם. וראה והל אור עמוד פה: "בישראל – ענין המלוכה, ובאומות העולם – ממשלה, עיי' שם).

(26) (ראה אור התורה ראש השנה עמוד ארצה: "וגם המלאכים". וראה דבור המתחיל "מן המיצר" תר"ם עמוד ח).

(27) (ברכת "אמת ואמונת". ראה לעיל מא, ד ובנסקן שם).

(28) (לעיל נה, ג ואילך).

וביאור הדברים:

בהעלאת מ"ן לעורר רצון-העליון על ידי ביטול רצון שלמטה כו'. וזה נעשה בראש-השנה, שאומרים י' מלכיות להיות בחינת בגין-המלכות ממקור הראשון. דהיינו להמשיך פתח מלכות, שעל ידי זה עיקר בגינה. [ומטעם הנ"ל – שעיקר המדה תלויה בהמשכת הרצון ב"ה⁴⁰].

ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "בהעלותך"⁴¹, שהוא ענין "אל מול פני המנוחה כו'" (בהעלותך ח, כ), דהיינו פתח שבמלכות.

ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "ובאו לבוש מלכות"⁴², גבי בחינת "פני" היא פתח מלכות:

לפי שהמלכות לית לה מנומה כלום, ומקבלת מעשר מלכיות. שלכן אומרים בראש-השנה יו"ד מלכיות. וכתר מקבלת ממלכות שבכתר זו היא בחינת "פני". עד כאן לשונו.

וזהו שכתוב "לך אמר לבי בקשו פני" (תהלים כו, ח).

ועיין בהרמ"ז פרישת אמור (דף צ"ג, עמוד ב') שפירש פן, דהיינו פתח-מלכות. והיינו על ידי "את פניך הוי"ה אבקש". שהם עשר ספירות שמיו"ד מלכיות, שבהם נעשה בגין הנוקבא.

אי נמי, "את פניך הוי"ה" היינו אורות אריר ועתיק, כמו שכתב שם הרמ"ז. והיינו לפי שמשם נמשך להיות הפתח שבמלכות כנ"ל, והוא הנקרא "פני".

וזהו ענין ראש-השנה: שנה הוא בחינת מלכות, וראש-השנה⁴³ היינו גלגלתא וכתר שבמלכות⁴⁴.

הנה על דרך משל בנפש האדם, אנו רואים שבכל מדותיו אין עיקר התפשטותם תלוי, רק על פי הרצון והתענוג המלוכש בהם. כמו שאף ש"מטבע הטוב להמייב"²⁹, מפל מקום אם אין רצונו מסכמת בהטבת והשפעת החסד זו, מטעמו הפמום להעלות קד ברצונו – לא ישפיע כלל;

וכמו כן במדת המלוכה לפניו ותפרך – שהיא בחינת ההתנשאות על זולתו, תלוי ברצון המאציל ברוך-הוא.

וזהו "אמרו לפני מלכיות"³⁰: שצריך לעורר רצון עליון להיות בבחינת המלוכה. דהיינו התלפשות אור אינסוף ברוך-הוא בעשר ספירות דמלכות. על פן אומרים עשרה פסוקים³¹, להביא המשכה מן התנ"ך³² – ד"אורייתא מחכמה נפקת"³³ כו', להיות "נעוץ תחלתן בסופן"³⁴ – "פתר-עליון איהו פתח-מלכות כו"³⁵.

והנה כדי להמשיך בחינת ענג ורצון זה, צריך בהכרח להמשיך ממקור כל התענוגים, "רענא דכל רעיון"³⁶ ד"עתיקא, סתימו דכל סתימין"³⁷ כו'. דהיינו, שפך עלה ברצונו-העליון, במקור כל התענוגים הנעלם, שיהיה ענג לפניו בבחינת מלוכה דוקא. דהיינו להמשיך רצון וענג להיות רצון המאציל בזה, שיהיה חפץ ומתענג בזה – "אנא אמלוד כו"³⁸. ועיקר הענג שבמלוכה העליונה עד רום המעלות, היינו שיהיה יש, ושיהיה היש במל בקבלת עול מלכותו ברצון כו'³⁹.

והנה בתחלת בריאת העולמות נמשך הענג והרצון העליון מאליו מצד עצמו, "פי חפץ חסד הוא" (מזכר ג, יח). אבל אחר כך – במעשה התחתונים תליא מילתא.

(29) (עמק המלך שער שעשועי המלך ריש פרק א. שומר אמונים ויבוש שני, סעיף ד).

(30) (ראש השנה טו, א).

(31) (ראה ראש השנה לב, א).

(32) "שלשה פסוקים הראשונים של תורה, ושלשה פסוקים של כתובים, ושלשה האחרונים של גזירות, ומסיים בפסוק אחר של תורה". – שלחן ערוך אדמו"ר תקון סימן תקצ"א סעיף ז על פי הנקרא שם, טור ושלחן ערוך שם סעיף ד).

(33) (זהר חלק ב קכא, א. וראה גם פן שם פה, א. סב, א. חלק ג קכב, א).

(34) (ספר יצירה פרק א, משנה ו).

(35) (תקוני ותר בהקדמה, "פתח אליהו").

(36) (רצון כל הרצונות. ותר חלק א רפח, ב).

(37) (של עתיק, סתום ונעלם בכל הפסוקים ונעלמים. ראה ותר חלק ב פט, א).

קמו, ב. ועוד).

(38) (ראה לעיל נשא כא, ד ושם נקמן).

(39) ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "צאינה וראינה", גבי פירוש "במלך שלמה" (שיר השירים ג, יא) – "מלך שהשלים שלו" (לקמן שיר השירים כב, א. כו, ד).

(40) [אולי צריך להיות: בזה].

(41) (לעיל בהעלותך לא, א בביאור).

(42) (תורה אור מנחת אסתר צב, א).

(43) (וראש השנה היינו גלגלתא וכתר שבמלכות: ראה באורי וזהר להצמח צדק כך א עמוד תיא. דבור המתחיל "לך אמר לבי" – ספר המאמרים תרנ"א עמוד טו. וראה לעיל מא, ג ובנסמן שם).

(44) ועיין מזה בפירוש הרמ"ז בקרשת תצא (דף רע"ז, עמוד ב').

"פני שור כו" (יחזקאל א, י) שפמרכבה, ששרשם מבחינת
"בהמות בהרי אלף" (תהלים ג, י) שפמבחינת התהו.

והנה ידוע, שפמני שהאורות דתהו היו בריבוי ותוקף
גדול, לא יכלו הפלים לסבול האור, ועל פן נפלו הפלים
ונשברו. ומקום נפילתן היה בעולם הבריאה. והן הן
המרכבה ד"פני אריה", "פני שור כו".

ולכן טבע הבהמה בבחינת ביטול גדול יותר
מהאדם⁵², מפני שהאדם יש לו דעת מעולם התיקון,
אבל הבהמה הוא למטה מן הדעת. והיינו מפני שרשה
שהוא למעלה מן הדעת, מבחינת עולם התהו כו'.

ולכן תוקעין בשופר של בהמה דוקא – שיש בה
בחינת ביטול יותר, לעורר בחינת ביטול שלמעלה מן
הדעת. והיא עצמו הטעם בענין התקיעה שהוא קול
פשוט היוצא מהכל הלב, שעדיין לא בא לידי גילוי
באותיות כלל, מפני שהוא מבחינת פנימית נקודת הלב
שאנו בא כלל לידי גילוי אותיות עדיין. כי האותיות
שרשם בהכמה שבמות. ובחינת הכל הזה היוצא בבחינת
קול-פשוט הוא בבחינת פנימית נקודת הלב, שלמעלה
מההכמה שבמות כו'.

וביאר זה:

הנה ידוע שיש ב' מיני קול:

הא' הנקרא קול-הדבור, שגם הוא יוצא מהכל-הלב,
אך הוא מבחינת חיצונית-הלב, שהן בחינות המדות
שבלב הנמשכות מהמוחין דהכמה ובינה עד למטה מן
הדעת, שהדעת ממשיך השכל שבמות אל הלב.

אבל בחינת קול פשוט היוצא מהכל הפנימי
שבעומקא-דלבא, שהוא למעלה מן השכל, להיותו
פנימית-הרצון שבלתי-מוגבל בשכל, שלכן הוא קול
פשוט, וכמו צעקה פתאומית שבאה מנקודת עומק-הלב
להיות התפעלות בעצם הנפש ממש, כמו "צעק לפם
אל ה'" (איכה ב, יח). ובחינת צעקה זו היא למעלה משרש
האותיות שבחכמה⁵³.

וזהו ענין "תחלת מעשיך": כי המלכות היא בחינת
עשייה שבאצילות, ו"תחלת מעשיך", היינו פתר דנוקבא,
שהוא תחילת בחינת עשייה הנ"ל.

ו"זכרון ליום ראשון": יש לומר דהיינו פתרי-הכלל,
בחינת אריד-אנפין, שנקרא "יום ראשון" שלמעלה
מההשתלשלות⁴⁵. והיינו שממלכות-שבכתר נמשך להיות
פתר-שבמלכות כו"ל.

וענין ב"עין חיים" שער אריד-אנפין, סוף פרק ב' דהמלכות
שרשה למעלה מ"ט" ספירות דאריד-אנפין עצמן, אלף
מבחינת עתיק כו', וזהו "זכרון ליום ראשון"⁴⁶.

כי הנה ראש-השנה – "זה היום תחלת מעשיך, זכרון
ליום ראשון". ועל פן נקרא ראש-השנה – ראש גילוי
החיות דרך כללות על כל השנה. וכח זה ניתן לישאל,
להיותם מקבלים מלכותו ותברך ברצון.

מה שאין פן בבחינת שנקרא "מושל" – "וממשלתך
בכל דור ודור" (תהלים קמח, יג), אפילו דור המבול ודור
הפלגה שמרדו בה⁴⁷, מכא מקום "מלכותו בכל מושלה"
(תהלים קד, יט) פתיב, ובחינת ממשלה – בעל כרחו. ולכן
אפילו בלעם אמר: "לא אוכל לעבור את פי ה'" (בלק כב,
יח); כי רוח המושל עליו יעלה⁴⁸ – בעל כרחו⁴⁹.

אבל להיות נקרא בשם מלך – לקבל ברצון, נעשה
על ידי "עושי רצונו" (תהלים קה, כא) דוקא⁵⁰:

קיצור. מלכות – רוממות. ומכל מקום נמשך ביטול –
"ומלכותו ברצון קבלי". ועל ידי זה מעוררים הרצון שיימשך
להיות פתרי-דנוקבא. והמשכה זו צריך להיות מאריד-אנפין
ועתיק, רצון ותענוג-העליון.

ג. והנה כל המשכת ענין ורצון-עליון במדת המלוכה
ממקור כל התענוגים, הוא על ידי השופר שהוא של
איל⁵¹.

והענין:

כי הנה שרש נפש הבהמה הוא מבחינת "פני אריה",

(50) [וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אתם נצבים" בפירוש "למען הקים אותך
I. לו לעם"].

(51) (ראש השנה כו, ב).

(52) [וענין מה שנתבאר בזה בפרשת אמור, בדבור המתחיל "והניף הכהן אותם כו'
על שני כבשים כו" (לוי, ב)].

(53) [וענין מה שנתבאר מזה באריכות גם כן, בדבור המתחיל "תקעו בחדש" הנ"ל].

(45) כמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "ביום השמיני עצרת" (לשון פה, ד).

(46) [וענין מה שנתבאר ב"פירוש המלות" על פסוק "ארומקו אלוקי המלך" (סידור
עם דא"ח נו, א ואילך)].

(47) (בראשית קכה, ה, א).

(48) (קהלת י, ד: "רוח המושל תעלה עליך").

(49) [וענין (ביותר) בפרשת מקץ, קצה עמוד א'] (שם "משמע: מלך הוא ו'א,
ומושל עמים זהו המלכות" וזה אור עמוד תרפה).

אי נמי, כמו שכתוב (בזכריה סימן ד', ב. ו'): "והנה מנורת זהב כו' – זה דבר ה'". והמנורה היא פנסת־ישראל, ובמקום אחר נתבאר, שיש במלכות ב' פרצופים: פרצוף הפנימי נקרא פנסת־ישראל, והחיצון זהו הדבור. והוא "כי קרוב אליך הדבר". והוא גם כן ענין "ישראל עלו במחשבה" ⁵⁹ – והמחשבה עם הדבור קרובים זה לזה.

והנה מבואר ב"פרי עץ חיים" ⁶⁰, שסוד השופר הוא בבינה. כי התלבשות ומקום גילוי התענוג הוא בבינה. ובנודע, כי התגלות עתיק ⁶¹ הוא בבינה ⁶², ולכן הוא בחינת עולם־הבא, והיינו מפני שהיא בחינת השגה, ועיקר התגלות התענוג הוא בהשגה דוקא ⁶³.

כמו על דרך משל למטה באדם, בשנופל לו איזה השגה ושכל חדש באיזו עמקות – הוא מתמלא תענוג. אמנם עיקר התגלות וההתפשטות התענוג בשלימות, הוא דוקא אחר כך, בשמשיג העמקות הזאת בהרחבת שכלו ורוחב בינתו דוקא.

כמו כן הוא למעלה, שהתענוג עליון מלוכש בחכמה הנקרא "ערך" ⁶⁴, שהוא עצם דבר המושג – כמו שהוא עדיין בעצמותו. אמנם שם הוא בהעלם, ועיקר התגלותו – בשמשוך בבחינת בינה שהיא בחינת השגה בהתפשטות אורד ורחב כו'. ולכן השופר הוא גם כן בבינה – שהתגלות התענוג הנמשך על ידי השופר הוא בבינה, ומשם מקבל הדבור שהוא בחינת מלכות – "דבר ה' שמים נעשו" (תהלים לז, ו) – להיות ענג במדת המלכות גם כן.

קיצור. והמשכה זו על ידי השופר – קול פשוט, פנימית הלב שלמעלה מהשכל. ומעורר כמו כן רצון־העליון שלמעלה מהחכמה. והיינו על ידי שופר של איל דוקא – הבהמה יש בה ביטול ממדרגות עליונות. וב"פרי עץ חיים": שהשופר בבינה כי התגלות עתיק הוא בבינה.

ועל ידי שתוקעים בו תקיעה של מצוה בקול פשוט, וברעות־א־דלֵבא שבבחינה למעלה מן הדעת ולמעלה מבחינת אותיות – מעורר גם כן למעלה בחינת פתר שלמעלה מהחכמה ודעת, ונמשך ענג בבחינת מלוכה, להיות מתענג מביטול־היש.

ולכן תוקעים בשופר שצדו אחד קצר ⁵⁴ והב' רחב, על דרך שגאמר (תהלים קיח, ה): "מן המצר קראתי יי", עניו במרחב יי". ודי למכין.

והיינו תקיעה ראשונה, שהיא המשכה ממעלה למטה, שמתענג מביטול־היש כנ"ל. אמנם תקיעה אחרונה היא העלאה ממטה למעלה על ידי קדימת השברים והתרוגה, שהם בבחינת "שמאל ידוה" והתעוררות רחמים רבים, כמו שנתבאר במקום אחר. וכמו שכתוב בכוננת, שהתקיעות והשברים הם לבטל היצר הרע כו'.

[ועם כל זה יובן הפסוק (נצבים ל, יד): "כי קרוב אליך הדבר כו' לעשותו" – פירוש:

"הדבר" היינו ה' דבר – מלכות־דאצילות ⁵⁵. "לעשותו" – להיות בגין הנקרא שנקרא גם כן עשייה־שפאצילות כנ"ל ⁵⁶. ו"בפיד" היינו על ידי השופר, ו"בלבבך" – רעותא דלֵבא.

ואומר "כי קרוב אליך כו'", היינו שאתם קרובים זה לזה: כי הנקרא נקרא "אחותי" לו"א שהוא הנקרא "ישראל" – "כי שרית כו'" (וישלה לב, כט). וגם שבגינה הוא מט' מלכיות שול.

ועוד, כי שרש אותיות הדבור שמחכמה־עילאה, היינו גם כן מקדימות השכל שלמעלה מהשכל המושג ⁵⁷. ואם כן, עם היות שהמשכת הרצון וכתר מלכות צריך להיות נמשך מארד־אנפין שלמעלה גם מהחכמה, על כל פנים קרובים הם זה לזה ⁵⁸.

(54) (ראה ראש השנה כו, ב. שלחן ערוך אורח חיים סימן תקפו סעיף יב).

(55) (ראה מאורי אור אור ה, סעיף ד).

(56) ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "והנה מנדי דודש" (לקמן פרשת ברכה צו, א), כי דבור – לשון הנהגה והמשכה כו', להתלבש גם בעשייה גשמיית כו'. וזהו ענין "ששת ימי המעשה". מה שאין כן בשבת כתיב (ישעיה נה, יא): "ממנוצא חפצך ודבר דבר כו'".

(57) כמו שנתבאר ב"אגרת הקדש" (סימן ח) על פסוק "נעש דוד שם".

(58) ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "כי המצוה הזאת כו'", מענין זה ד"כ קרוב אליך הדבר" (לעיל נצבים מו, א).

(59) (בראשית רבה ריש פרשה א).

(60) (שער השופר פרק א"ב).

(61) (ראה זחר חלק ג קעח, ב).

(62) (ועיין מה שנתבאר מזה בפרשת לך לך גפי ה' דאברהם. עיין שם (תורה אור יא, ב).

(63) (ראה אור התורה עקב עמוד תקמד).

(64) (ראה זחר חלק ב, צ, א. מאורי אור ע, יא. קהלת יעקב ערך עין).

וג' פֻּעָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי⁶⁷, הוא כִּנְגֵד ג' בְּחִינֹת שֶׁהַתַּעֲנוּג מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם: בִּינָה, הוֹד, יְסוֹד כו'.

וְהוּא שֶׁתּוֹב בַּ"עֵץ חַיִּים"⁶⁸ שֶׁשֶּׁבֶת הוּא גִילּוֹי מוֹחִין דְּאֵבָא. וְכֵמוֹ שֶׁתּוֹב (תַּשָּׁא לֹא, יד): "וְשִׁמְרָתֶם אֶת הַשֶּׁבֶת כו', כִּי קִדָּשׁ הִיא לָכֶם", כִּי הַתַּעֲנוּג הַנִּמְשָׁךְ הוּא מִתְלַבֵּשׁ בַּחֲכָמָה. שְׁלֹכֵן נִקְרָא "עֵדֶן" בִּפְתּוֹב. וְהוּא עַל דֶּרֶךְ מִשְׁלַח הַנֶּלֶל, כְּשֶׁנוֹפֵל לְאָדָם אִיזוֹ הַשְׁפָּלָה מִתְמַלֵּא בַּתַּעֲנוּג כו' כַּנֶּלֶל.

וְלִכֵּן פְּתִיב (רַשִּׁינָה נח, יז): "מִמְצוֹא חֲפָצֶךָ וְדָבָר דְּבָר": כִּי הַדְּבוּר מִתְעַלֶּה בַּחֲכָמָה – שֶׁהִרִי הַתַּעֲנוּג הוּא מִן הַדְּבוּר שֶׁל הַמַּאמְרוֹת "יְהִי אוֹר", "יְהִי רִקִּיעַ כו'".

וְאִם כֵּן הוּא – שֶׁבִּשְׁבֶּת נִמְשָׁךְ מִצֵּד עֲצֻמוֹ גִּילּוֹי תַּעֲנוּגִי עֲלִיּוֹן שֶׁמִּתְעַנֵּג מִ"כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה" (בְּרַאשִׁית א, לא), מִמִּילָא אִינּוּ נִצְרָךְ לְשׁוֹפָר⁶⁹ – שֶׁהוּא גַם כֵּן רַק עֲנֵן הַמִּשְׁכָּת הַתַּעֲנוּג בְּמִדַּת הַמְּלוּכָה. וְעַל כֵּן נִדְּחָה מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל שׁוֹפָר – בִּשְׁבֶּת.

[וְכֵן גַּם לְפִי מָה שֶׁתּוֹב בְּזִהָר בְּשִׁלַּח (דָּף ס"ג עמוד ב')⁷⁰, וּבִפְרָשֶׁת יִתְרוֹ (דָּף פ"ח עמוד א')⁷¹, בַּעֲנֵן "דָּהָא כָּל שִׂיתָא יוֹמִין מִתְפָּרְכִין מִיּוֹמָא שְׁבִיעָא"⁷², שֶׁהִיא הַבִּינָה⁷³, כְּמוֹ שֶׁתּוֹב בַּ"מִקְדָּשׁ מִלֶּךְ" שָׁם⁷⁴. אִם כֵּן גַּם שֶׁבֶת הוּא בְּחִינַת הַתְּנֻלּוֹת עֵתִיק־שְׁבִיבָה, אֲשֶׁר זֶה בְּחִינַת הַשׁוֹפָר].

אֲדָּהֵבִין מָה שֶׁמֶן הַתּוֹרָה מִצְוָה וְחִיּוֹב אֲפִילוֹ לְתַקּוּעַ בִּשְׁבֶּת, אֲלֵא שְׁחִז"ל אֲסִיר "מִשּׁוּם גִּזְרָה דְּרַבְרָה".

הִנֵּה בְּאֵמֶת יֵשׁ כַּמָּה בְּחִינֹת בַּעֲנֵן הַתַּעֲנוּג⁷⁵ – לֹאִין קִץ וְתַכְלִית, וְיֹתֵר מִמָּה שֶׁתּוֹב בַּ"עֵץ חַיִּים" בַּעֲנֵן סֶדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְכֵמוֹ שֶׁתּוֹב בַּהֲקָדְמַת הַרְח"ו עֲצֻמוֹ, שְׂאִינּוּ מְזִכִּיר כִּי אִם "כְּמִפָּה מִן הַיָּם" כו'.

דִּהְיָה גַם בְּגִשְׁמִיּוֹת אָנוּ רֹאִים, שֶׁהַתַּעֲנוּג בְּנֶפֶשׁ הוּא

ד. וּמִעֲתֵה יִבְאָר לְמָה אֵין תְּקִיעַת שׁוֹפָר דּוֹחָה שֶׁבֶת. וְהוּא: כִּי עֲנֵן הַשֶּׁבֶת הוּא מָה שֶׁתּוֹב: "כִּי בּוֹ שֶׁבֶת כו'" (בְּרַאשִׁית ב, ג), "וַיִּכְלֹו הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ כו', וַיִּכְלֹו אֱלֹקִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי כו'" (שָׁם, א"ב).

כְּמוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשְׁלַח בְּאֵדָם: כְּשֶׁשֶּׁבֶת וְנָח מֵאִיזוֹ מִלֵּאכֶת עֲבוּדָה; שֶׁהִיא שְׁכָל וּמִחֲשַׁבְתּוֹ מְלוּבֶשֶׁת בְּאוֹתָהּ מִלֵּאכָה לְעֵיִן כָּכָל פְּרִטִי הַמִּלֵּאכָה בְּהַתְחַכְּמוֹת כו', וְכְשֶׁשֶּׁבֶת, אִזִּי מִתְעַלֶּה הַשְּׁכָל וְחוֹזֵר לְמִקְוֵה וּמִתְפַּשֵּׁט מִהַתְלַבְּשׁוֹתוֹ כו', וְאִזִּי נִמְשָׁךְ לֹא תַעֲנוּג מִשְׁלִימוֹת הַמִּלֵּאכָה.

וְלִכֵּן בְּסִיּוֹם מִסְכָּתָא עוֹשִׂין סְעוּדָה⁶⁵, מִחֲמַת הַתַּעֲנוּג שֶׁבָּא בְּגִמְדָה וְהַשְׁלֵמַת לִימּוּדוֹ דְּקָא.

וְכֵן עַל דֶּרֶךְ מִשְׁלַח הוּא לְמַעֲלָה: שֶׁבִּשְׁבֶּת יִמִּי בְּרַאשִׁית הִיוּ יִרְדוֹת וְהַמִּשְׁכָּת הַמְּדוּת עֲלִיוֹנוֹת לְבְרוּא בְּהֵן "הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאם" (בְּרַאשִׁית ב, א):

יּוֹם רֵאשׁוֹן – בְּמֵאמֵר "יְהִי אוֹר" (בְּרַאשִׁית א, ג) יִרְדָּה וְנִמְשָׁךְ בְּמִדַּת הַחֶסֶד [וּמִדַּת הַגְּבוּרָה כְּלוּלָה בָּהּ לְהַגְבִּיל שְׁפָעָה. וְכֵתוּב מְלוּבֶשֶׁת בְּחִינַת חֲכָמָה – לְהִיּוֹת הַהִשְׁפָּעָה עַל פִּי גִזְרֵת הַחֲכָמָה];

יּוֹם ב' – "יְהִי רִקִּיעַ" (בְּרַאשִׁית א, ו) – מִמִּדַּת הַגְּבוּרָה כו'.

וְאַחֵר כִּךְ בִּשְׁבֶּת – כְּשֶׁ"וַיִּשְׁבּוֹת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי" (בְּרַאשִׁית ב, ב) – שֶׁנֶּחֱמַ מִמִּלֵּאכָתוֹ כְּכִיכּוֹל, וְנִתְעַלָּו מִדּוּתֵּיו וְחֲכָמָתוֹ יִתְפָּרֵךְ בַּעֲצֻמוֹתוֹ, וְאִזִּי "וַיִּכְלֹו אֱלֹקִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי", "וַיִּכְלֹו" הוּא מִלִּשׁוֹן "כִּלְתָּהּ נִפְשִׁי"⁶⁶ (תְּהִלִּים פד, ג) – פִּירוּשׁ: שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג הַעֲלִיּוֹן, וּמִתְנַגֵּל כָּכָל אֲשֶׁר פֻּעַל וְעָשָׂה בִּשְׁבֶּת יִמִּי בְּרַאשִׁית הַנֶּלֶל, וְכֵמוֹ שֶׁתּוֹב (בְּרַאשִׁית א, לא): "וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד כו'".

הַהוּא" תַּשְׁכ"ח הָעֵרָה 13. – תּוֹרַת מִנְחָם סֶפֶר הַמַּאמְרִים מְלוּבָּט חֶלֶק א (תַּשְׁרִי) עֲמוּד (א). בִּיאֵר עַל פִּי גִנְלָה – רֵאָה לְקוּטִי שִׁיחוֹת חֶלֶק יט עֲמוּד 540 וְאִילָף.

(70) ("כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא מִתְפָּרֵךְ עֲלֵמָא מִהוּא יוֹמָא עֲלֵמָא, דָּהָא כָּל שִׂיתָא יוֹמִין מִתְפָּרְכִין מִיּוֹמָא שְׁבִיעָא וְכָל יוֹמָא יִרְכֵּב מִהוּא בְּרָכָה דְּקָבִיל בְּיוֹמָא דִּילֵיהּ". – הוּבָא בְּאוֹר הַתּוֹרָה בְּשִׁלַּח עֲמוּד תַּרְלו. וְרֵאָה סֶפֶר הַשִּׁחוֹת תַּשְׁנ"ג עֲמוּד 78).

(71) (רֵאָה אֹר הַתּוֹרָה בְּשִׁלַּח שָׁם).

(72) (שְׁהִרִי כָּל שֶׁשֶׁת הַיָּמִים מִתְפָּרְכִין מִהוּם הַשְּׁבִיעִי).

(73) (הוּבָא גַם לְעֵיל צו יא, א. אִמּוֹר לו, ב. מר, ב. וְרֵאָה גַם אֹר הַתּוֹרָה וְנִקְרָא כִּכְרָה ג עֲמוּד תַּתְּקֻמו. בְּרַאשִׁית דָּף ס, ב).

(74) (נִתְבָּאָר בְּאוֹר הַתּוֹרָה בְּשִׁלַּח שָׁם).

(75) (רֵאָה אֹר הַתּוֹרָה שְׁמוֹת עֲמוּד ב'תִּקְמו).

(65) (רֵאָה קִהְלֵת רַבָּה א, א. שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה א, א. מ. וְרֵאָה שֶׁבֶת קִיט, רִישׁ עֲמוּד א).

(66) (רֵאָה בַּעַל הַתּוֹרִים בְּמִקְוָמוֹ בְּשֶׁם תְּרֻמוֹת יִרְשָׁלַיִם. אֹר הַחַיִּים שָׁם).

(67) (בְּרַאשִׁית ב, ב'ג: "וַיִּכְלֹו אֱלֹקִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי, מִלֵּאכָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה; וַיִּשְׁבֹּת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מִלֵּאכָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיִּכְרֹךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי").

(68) (פִּרִי עֵץ חַיִּים שֶׁעַר הַשֶּׁבֶת פֶּרֶק כא. וְרֵאָה שָׁם פֶּרֶק יט. וְרֵאָה לְקוּטִי תוֹרָה מִהַרְצִי"ל בְּרַאשִׁית דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וַיִּבְאָר מַעֲלֵת אָדָם הַרְאשׁוֹ").

(69) ("אֲבָל בְּאוֹר הַתּוֹרָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה עֲמוּד א'תלח": "בִּשְׁבֶּת אִינּוּ צִרְיָךְ כָּל כִּךְ לְתַקִּיעַת שׁוֹפָר". וְלִהְיוֹת, דְּעַל פִּי זֶה מוֹבֵן זֶה שֶׁנֶּחֱמַ בְּרַאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחֵל בִּשְׁבֶּת יִשְׁנֶה הַמִּצְוָה דְּתַקִּיעַת שׁוֹפָר, אֲלֵא שֶׁאֵינָהּ בְּתוֹקֶף כָּל כִּךְ כְּבִרָאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחֵל בְּיָמֵי הַשְּׁבִיעִי (לְפִי שֶׁבִּשְׁבֶּת אֵין צִרְיָךְ כָּל כִּךְ תַּקִּיעַת שׁוֹפָר). וְלִכֵּן הִיא נִדְּחִית מִפְּנֵי הַחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יַעֲבִירוּ ד' אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הַדְּבִים". – דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְהָיָה בְּיוֹם

והנה בחינת המושכת התענוג שיתענוג ממדת המלוכה הנמשך על ידי השופר, הוא מבחינה מובדלת מבחינת התענוג המאיר בשבת, שמתענוג מחמת כי "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (בראשית א, לא) כנ"ל:

כי התענוג הנמשך בשבת, הוא מה שמתלבש בחכמה דאצילות, כנ"ל בפירוש "ושמרתם את השבת כי קדש היא כו'" (תשא שם), ובחכמה מתלבש חסד דאריך-אנפין, פידע דאבא ואימא מלבישים לזרעות דאריך-אנפין⁸⁰: "אבא בחסד אחד ותלי⁸¹, ואימא בגבורה⁸², כמו שכתוב (משלי ח, יד): "אני בינה, לי גבורה כו'".

אבל על ידי השופר נמשך מבחינת בינה דאריך-אנפין, שלמעלה מערך התענוג דו' תחתונות דאריך-אנפין, והוא המתלבש בבינה דאצילות – שפוד השופר הוא בבינה כנ"ל⁸³.

ולכן גם בשבת מצוה לתקוע מדברי תורה, לפי שממשיכים הארת תענוג יותר עליון מבחינת התענוג בשבת כנ"ל.

(ועין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ביום השמיני עצרת"⁸⁴, גבי "יפה שעה אחת בתשובה" – שיש שני מיני תענוג לפני המלך: האחד – בעשיית המצות, והשני – בפירואה את בנו בא מרחוק, שיש זמן רב אשר לא ראהו, וכראות המלך את הבן נתמלא חדוה ותענוג.

וכן בגמל, אף על פי שנתרחק האדם בחטאיו, מכל מקום על ידי תשובה נתקרב למקורו ושרשו כו', עין שם.

ועל דרך זה יש לומר ההפך בין התענוג המתגלה בשבת, שמתענוג מ"כל אשר עשה" – זהו כעין המין הראשון, אמנם התענוג שעל ידי השופר, שהוא בחינת תשובה – זהו

ביתר שאת ויותר ריבוי מדרגות משאר כחות הנפש. וכנראה בעליל שיש תענוגים רבים לאין קץ ותכלית, כי יש הרבה מיני תענוג:

בחוש הטעם – בחיך וטעם אוכל⁸⁶ או משקה – בהרבה מינים, מינים ממינים שונים, וכל אחד מובדל ומשווה מחבירו בטעמו; וכיצא בזה בחוש הריח: וכן בדבור – שמתענוג מצחות הלשון והמליצה בהגיון או דקדוק, או אפילו במלתא דבדיחותא; וכן בשמיעה – מקול נאה, או כלי זמר ערב וכיצא; וכן בראייה יש תענוגים רבים שונים פנודע; ועל אחת כמה וכמה בכחות הרוחניים כמו השכל כו' וכיצא.

ומזה יכול המשפיל לצייר עוצם הריבוי בתענוג אלקי. מאחר שגודע דכללות התענוג שבענינים דהאי עלמא הוא רק פסולת ותמצית דתמצית מתענוג האלקי.

ובמאמר רז"ל⁸⁷: "רבי עקיבא שחק ואמר: אם לעוברי רצונו כו'", וכמו שנתבאר במקום אחר⁸⁸, ועל אחת כמה וכמה למקור התענוג העליון, שהוא בודאי רב הכמות והאיכות לאין קץ ותכלית, וביתר שאת ויותר על זה מכל ה' ספירות שלמעלה – על דרך משל הנ"ל דחוש התענוג שבנפש, שגודל מאד ורב כחו יותר מכל כחות הנפש כנ"ל.

ולכן נקרא בחינת מקור התענוגים למעלה בשם "אריך אנפין" – לפי שמתפשט באריכות הרבה כנ"ל⁸⁹. מה שאין בן המדות דאצילות נקרא "זעיר אנפין" – לפי שהם מעטי הכמות, ובבחינת קיצור בעצם מציאותו. ועל דרך משל ממדות שבלב האדם – אהבה ויראה – שהם כחות מצומצמים וקצרים בעצם מציאותו, ואינן בערך אורך המציאות של התענוג כנ"ל.

(76) [חידושי אגל וטעם: איזיב יב, יא].

(77) (מפות כד, סוף עמוד א).

(78) (ראה לעיל שלח מז, א. וראה גם בהעלותך לג, ד).

(79) ועין מה שנתבאר על פסוק "ואתה מרבבת קדש" (לקמן ברכה צג, ג).

(80) (עין חיים שער הנסירה פרק ו).

(81) (אחוז ותלי).

(82) (הובא בעין חיים ריש שער אבא ואימא בשם הוהר, והוא בזה חלק ג ריש פרשת במדבר קיח, ב: "מסמרא דאבא אחיד ותליא חסד עלאה, מסמרא דאימא תליא גבורה", עין שם).

(83) (ועין ב"מקדש מלך" ריש פרשת שמות (בדף ג', עמוד א'), על פסוק (שיר השירים ד, ח) "תשורי מראש אמנה" – דא גרין, מה שכתב שם בשם ה"אוצרות

חיים". ומה שכתוב ב"ביאורי הוהר" שם (לארמו"ר האמצעי לו, ד) – פירוש וענין "בינה דאריך-אנפין" (וראה באורי הוהר להצמח צדק בדרך א עמוד קפח. בדרך ב עמוד תשסו).

ועין בפירוש הרמ"ז ריש פרשת קרח, דבור המתחיל "כמה עילאין פתגמי אורייתא" ("בענין חכמה ובינה דאריך-אנפין, שחיד חכמה ובינה בגרין, ומבין שניהם יוצא הדבור שהוא התורה, דעת, עתק" – באורי הוהר להצמח צדק בדרך ב עמוד תשסו). ועל פי מה שכתב הרמ"ז שם יובן מה שכתוב במשנה פרק ג' דראשי-השנה: "שופר כו' ופיו מצופה זקב" – כי זקב רומז לבינה דאריך, כמו שכתב הרמ"ז שם).

(84) (לקמן פר, א).

ה. אך אף על פי כן ראו חכמים משום גזרה דרבה לחדות מצות-עשה זו בשבת. והענין:

פי גזרה זו היתה בזמן בית-שני⁸⁷. פנודע בנמרא שרוב הגזירות והחומרות והפנינים⁸⁸ היו בזמן בית-שני דוקא. והיינו מחמת שבבית-שני לא היתה גאולה שלימה, פי היו מלכי עובדי-פוככים⁸⁹ מושלים עליהם פנודע⁹⁰. וגם אמרו ר"ל על פסוק "וארצה בו ואצבד"ה" – חסר ה'⁹¹ (בחצי סימן א', ה) – ש'ה' דברים חסרו בבית-שני, בראשון: ארון, וכפורת, ונביאים כו"⁹².

והפעם לכל זה:

פי בית-ראשון היה מבחינת ה' עילאה⁹³ – בינה⁹⁴, עלמא דחירות⁹⁵ – חירות משעבוד עובדי גילולים⁹⁶, והיא בחינת עלמא דאתבסא.

ועל כן היה בו הארון וכפורת – שהם גם כן מבחינה זו⁹⁷. וכן הנביאים – הם נצח והוד דאימא דוקא. וכמו שכתוב ב"שער היחודים" פרק א' בשם ה"תיקונים": "ומבינה – נביאים, ואינון נצח והוד כו".

אבל בית-שני חסר בחינת ה' עילאה, ולא היה בו גילויי ה' דברים שהם מבחינת ה' עילאה, מפני שהיה מבחינת ה' תתאה. ולכן לא היה בו חירות כו'. ולכן גזרו בו חכמים כמה גזרות וסיגים – שלא תהיה יניקת החיצונים. מה שאין כן בבית-ראשון, בבחינת עלמא

פעננו פמשל שרואה את בנו בא ממרחק – שהוא פנימיות תענוג יתרה⁸⁵.

ושרש הענין הוא:

פי ידוע⁸⁶ שהפכתר הוא הממוצע בין המאציל לנאצלים. וכל ממוצע יש בו בחינה מזה ומזה, שלכך הוא יכול לחברם ולהוריד שפע מזה לזה. וכמו כן הפכתר, יש בו בחינה התחתונה שבמאציל, וגם הוא שרש להנאצלים. והבחינה הא' שבו שהיא התחתונה שבמאציל, גדלה וגברה מעלתה על בחינה ב' שבו שהיא שרש הנאצלים.

והנה זה שהחכמה מלבשת להארת התענוג – היינו מבחינה ב' שבו, שהוא שרש לנאצלים, שהן הן ו' תחתונות דאריד-אנפין שמתלבשות באצילות, כנ"ל ד"אפא ואימא מלבישים כו". אבל על ידי השופר ממישיכים מבחינה הא' שבו, שהוא בחינה תחתונה שבמאציל, והיינו בחינה חכמה ובינה דאריד-אנפין, שלמעלה מערך הו' תחתונות דאריד-אנפין, אך מקום התגלותן הוא בבחינה דאצילות כנ"ל:

קיצור. ולכן נדחה תקיעת שופר – משום גזרה דרבה – בשבת, פי בשבת נמשך מצד עצמו גילוי תענוג-עליון. ומכל מקום מן התורה מצוה לתקוע גם בשבת, לפי שהמשכת התענוג שעל ידי השופר בראשיהשנה הוא מבחינה מובדלת מבחינת התענוג המאיר בשבת:

(85) וכמו שנתבאר מזה בדבור המתחיל "שוש איש" (לעיל נצבים מו, ד).

(86) עין חיים שער מב פרק א. וראה לעיל בסקותי מו, ג ושם נסקו.

(87) "אבל דעת הידועלמי (ראש השנה ריש פרק ד) משמע דמאדארייתא אין תוקעין בשבת כמדינה" – לקוטי שיחות חלק ט עמוד 68 הערה 59.

(88) ראה אור התורה בראשית פרק ג תקנא, א ואילך. תקעו, א בגזע למאה ברכות שהתקין דוד. – לקוטי שיחות חלק לד עמוד 110 הערה 51.

"אף שמצינו גזרות גם לפני זה – ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך גזרה סוף עמוד תקלב ואילך. ושם נסקו". – לקוטי שיחות חלק כו עמוד 37 הערה 7.

(89) (אמות העולם).

(90) [וגם ברוחניות לא היתה אז חירות אמיתית, שלכן הוצרכו אז לכמה גזרות וסיגים בכדי שלא תהיה יניקת החיצונים]. – לקוטי שיחות חלק ט עמוד 28 הערה 22. וראה שם בארוכה בענין התקנות שנתקנו בבית שני מפני שהיו לאחרי החורבן, ומצד עבודת המשה יש בהם מעלה לגבי כמו שהיו בבית ראשון, עין שם.

(91) (דכתבי: וארצה בו ואצבד, וקרינו: ואצבדה).

(92) (ויקרא כא, ב ובפירוש רש"י): "ארון וכפורת וברוכים (בוליה קרא מילתא), אש, ושכינה (לא שררה בו), ורוח הקודש (לא היתה בנביאים משנת שנים לדורש ואילך), ואורים ותומים". וירושלמי הוריות פרק ג, הלכה ב. שיר השירים

רבך ח, ט).

(93) [ויבין זה על דרך שנתבאר על פי הוהר ריש פרשת ויצא דף קמח, עמוד א על פסוק "קומה ה' למנוחתיו" שמקדש ראשון נקרא מנוחה. ועין מה שנתבאר על פסוק "ושב שלמה על כסא ה'", ש"בימי שלמה קיימא סתרא באשלמותא" והו הפירוש ד"מקדש ראשון הוא ה' עילאה ומקדש שני הוא ה' תתאה". – אור התורה ג"ד פרק א עמוד שעה, עין שם.

(94) [כמו שכתוב בזהר שמות (דף ט', עמוד ב') ("בנין דגלותא קרקאא ה'ה מבית ראשון, ובית ראשון הוא קרא דה"א קרקאא (וה"א קרקאא הוא בינה)]. – אור התורה שיר השירים פרק א עמוד קל. וראה שם שצריך עיון על לקוטי תורה כמדרש יג, ג דשם כתוב "בבחינת בית ראשון, בחינת "בראשית נמי מאמר" הוא בחינת חכמה, עין שם.

ועיין שם ב"מקדש מלך" שפירש, שגם המלכות היתה אז במדרגת הבינה שהיא ה' עילאה (ראה המשך תריס"ו עמוד קא ואילך. – נסקו בלקוטי שיחות חלק ז עמוד 173 הערה 33). ועין מה שנתבאר מזה סוף דבור המתחיל "ששת ימים תאכל מצות" (לעיל פרשת צו טו, א). ועין עוד מזה ב"מקדש מלך", פרשת תרומה, דף קמ"ג, עמוד א', על פסוק "שיר השירים").

(95) [עין זה: תצוה דף קפ"ג, סוף עמוד א'. ופרשת אמור דף צ"ב, עמוד ב'. וריש פרשת קרח. וסוף פרשת קל, דף צ"ה, עמוד ב'].

(96) (האומות).

האור המקנן ומאיר בעולם הבריאה, שהוא מבחינת בינה דאצילות. מה שאין כן בבית שני כו', עיין שם¹⁰¹.

ועוד יובן זה על פי מה שנתבאר במקום אחר, על פסוק (ש"ח יד, יז) "ועתה יגדל נא פח אד"ם¹⁰²": "פח" היינו המילוי של שם הוי"ה¹⁰³. וענין המילוי, הוא להיות ההמשכה וההשפעה משם הוי"ה למטה – זהו על ידי המילוי.

והרי פירוש פח כפשוטו היינו הפח שבהעלם שלמעלה מהגילוי. והוא בחינת "סוכב כל עלמין". והיינו, שכדי להיות בחינת התפשטות והמשכה למטה, זהו על ידי פח יותר עליון, כמו "וידבר שלשת אֱלֹהִים מִשָּׁל" (מלבי"ם ה, יב) דגבי שלמה¹⁰⁴, ולכן נקרא המילוי בשם פח.

ועל דרך זה יובן פאן: שכדי להיות התפשטות וההמשכה דבחינת בינה מבית המקדש – בכל הגבולין, זהו דקא על ידי בית ראשון, ה' עילאה¹⁰⁵ כו'. מה שאין כן בבית שני, אף שבו עצמו היה יכול להיות גילוי בחינת בינה, אבל להמשיך ממנו בכל הגבולין בחינה זו, זה צריך להיות על ידי בחינה גבוהה יותר שלמעלה מהשתלשלות¹⁰⁶.

ועוד דיוקא לזה, ממה שנתבאר במקום אחר (בסידור עם דא"ח עמוד קכ) גבי ענין ברפת-הזימון:

ש"בשכיל ההמשכה להתחלקות לרבים צריך לעשות תחלה בחינת בריכה כו'. כי כדי להשפיע לרבים צריך שביאור האור בהארה גדולה כו". עיין שם.

ועל דרך זה יובן פאן ההפך בין בית ראשון לבית שני לענין הגבולין כו'. ודי למבין).

וכל זה הוא בשופר. אבל בלולב, בזמן בית המקדש היו נוטלין גם בגבולין, ביום ראשון של חג שחל בשבת.

דאיתכסייא – אין שם שליטה וממשלה לסטרא אחרא כלל.

ומפני זה גזרו גם גזרה זו בבית שני לדחות מצות עשה של תורה – שלפי שחקר בו בחינת ה' עילאה דבינה, אזי אין מקום מוכן לגילוי והתלבשות עונג-עליון דחכמה ובינה דאריך-אנפין, שלמעלה מז' תחתונות, הנמשך על ידי השופר, שאינו שורה ומתלבש אלא בבינה דאצילות⁹⁸, כנ"ל שהוא בחינת הכלי לגילוי תענוג זה, וכמו שנתבאר לעיל באריכות.

ולכן בשבת – שבלאו הכי נמשך בחינת הארת התענוג מז' תחתונות – פטור משופר: כי תענוג-העליון מזה, דהיינו מחכמה ובינה דאריך-אנפין הנמשך על ידי השופר, לא היה נמשך כל כך בזמן בית שני.

אכן זהו במדינה, אבל במקדש עצמו היו תוקעין, דכתיב (ויצא כח, יז): "וזה שער השמים", ופסוק זה נאמר על בית המקדש בפרט, שנקרא "שענו השמים" – פירוש: כמו השער שהוא מקום פתוח לכניסה ויציאה, ובו עצמו היה יכול להיות גילוי בחינת בינה דאצילות⁹⁹. ולכן היו תוקעין בו גם בשבת.

אבל להמשיך גילוי בחינת בינה בכל הגבולין – מבית המקדש, זה לא היה יכולת כל כך בבית שני כמו בבית ראשון¹⁰⁰ שצריך יסודות ושרשו היה בבחינת בינה, דהיינו להמשיך בחינת בינה בכל הגבולין. אבל בית שני לא היה יכולת להמשיך בינה אלא לגבי עצמו שהוא "שער השמים", ולא בכל הגבולין.

(ועיין ב"ספר של בינונים" פרק נ"ג, ההפך בין בית ראשון לבית שני: שבבית ראשון היה נמשך ומאיר מבחינת

(97) כמו שקטוב ב"עץ חיים", שער הארת המוחין ז"ל, פרק ח'.

(98) ("על פי גלגל מעם ההפך בין "מקדש" ל"מדינה" בזה הוא לפי שאין שבות במקדש (רש"י שם י' ראש השנה כט, ב) דבור המתחיל גזירה). ויש לתמוך מעם זה עם הפנים שבלקטו תורה [פאן] . . שפחינת התענוג הנמשך על ידי שופר (שלמעלה מבחינת התענוג דשבת) "אינו שורה ומתלבש אלא בבינה כו"ה שפאיר רק במקדש – כי מה שזכרון בית שני הוצרכו לגזירות וקנינים כו' הוא לפי שלא האיר אז בחינת ה' עילאה דבינה כמבואר בלקטו תורה, ולכן במקדש עצמו שגם בבית שני "היה יכול להיות גילוי בינה דאצילות", לא הוצרכו לגזירות, ולכן אין שבות במקדש". – לקוטי שיחות חלק ט עמוד 68 הערה 61.

(99) וברבות בשרי השרים, סוף פסוק "כמגדל דויד" פירשו "מכון לשבתך" (בש"ח טו, יז) – מכון נגד "שבתך", זה בית המקדש שלמעלה.

(100) (ראה אור התורה פי תשא עמוד ב'כב, לקוטי שיחות חלק יא עמוד 137).

(101) וכמו שנתבאר במקום אחר, בדבור המתחיל "ביאור למה שקטוב בספר של

בינונים פרק נ"ב"ג" (סידור עם דא"ח שער התלמוד תורה צו, ד, קנא א).

(102) עיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "את שבתותי תשמרו", גבי (קדושים יט, ל) "ומקדשי תקראו" (לעיל בהר).

(103) (תקס"ד. נדפס עם הנהגות פאור התורה שלח (במדרש פרך ב) ביאור על פסוק "ועתה יגדל" עמוד תקנ).

(104) כמו שקטוב ב"פרי עץ חיים" גבי פונט "אמן יהא שמיה רבא מבור" (שער הפדושים פרק ד, ובמהדורה בתרא שלפניו).

(105) כמו שנתבאר בדבור המתחיל "לך לך" (תורה אור יא, ג).

(106) (ראה אור התורה ראש השנה עמוד א'תח).

(107) ועיין ב"ספר של בינונים" שם גבי "ובבית שני כו' [שלא היה בו הארץ והלוחות אקרו וז"ל שלא היתה שכינה שורה בו, פירוש – מדרגת שכינה שהיתה שורה בבית ראשון שלא בדרך השתלשלות העולמות, אלא בבית שני היתה שורה] בדרך ההשתלשלות כו'".

והענין:

במדרגת, היכולת היה אפילו בבית־שני להמשיך בחינה זו אפילו בגבולין כו'.

(כי הרי המשכה זו היא מו"א לנוקבא, אשר היא בחינת ה' תתאה. מה שאין כן השופר – עיקרו ה' עילאה כנ"ל, אלא שממנה מקבל הדבור כו'). :

קיצור. ומכל מקום בבית־שני, ה' תתאה, לא היה אפשר להמשיך בגבולין מבחינת תענוג שהוא שעל ידי השופר, מה שלמעלה מבחינת שפת, פי המשכה זו בדה' עילאה דוקא, בית־ראשון, מה שאין כן בלולב.

ובענין מה שהקשו עוד התוספות¹⁰⁹: הא דנבי שופר "התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית־דין", ובלולב – לא אשתרי כלל.

יש לומר: כי הענין של שרש בחינת הבית־דין הסמוכים, עם ההמשכה שעל ידי השופר, יש להם שייכות גדול זה לזה. כי שרש ההמשכה שעל ידי השופר למתק הדינים, הוא מגבורה־דעתיק שבמוחא־סתימאה. והוא עצמו שרש ומקור של הבית־דין סמוכין¹¹⁰. אבל הלולב אין לו שייכות כל כך לבחינת הבית דין, כי הוא המשכת החסדים. וכנודע, דבחינת ראש־השנה הוא ענין "שמאלו תחת לראשי" (שיר השירים ב, ו), והוא יום־הדין. אבל סוכות הוא בחינת "וימינו תחבקני" (שם).

כי לולב אותיות לו לב¹⁰⁷, שהוא ענין המשכה מו' קצוות דין"א אל הלב, הוא פת־דנוקבא, שמתחיל מחזה דין"א.

כמו על דרך משל בגשמיות: מקור התהוות הדבור הוא מן החזה, שממנו יוצא הכל הלב דרך הקנה, ונעשה קול, ומתחלק אחר כך בביטוי ה' מוצאות הפה להיות כ"ב אותיות – אחה"ע מן הגרון כו'.

וכך הוא למעלה: שבחינת דבור העליון הנקרא בחינת נוקבא, התחלת התהוותו הוא מחזה דין"א, שהוא גילוי מדות עליונות דאצילות, שבהם מקור הדבור. ונקרא בשם "פתר דנוקבא". ודי למבין.

והנה בחינת המשכה זו, היא למטה הרבה במדרגה מהמשכה שעל ידי השופר הנ"ל. כי גם השבת עצמו הוא יותר נעלה במדרגה מהמשכה זו. כי שבת הוא גילוי מוחין־דאבא, כמו שכתוב (תשא לא, יד): "כי קדש היא לכם". והלולב הוא המשכה מו"א לנוקבא. אלא שאף על פי כן צריכים להמשכה זו גם בשבת, להיות שגילוי והמשכה זו שעל ידי הלולב היא מבחינה פנימית שהוא המשכת הדעת¹⁰⁸, כמו שנתבאר במקום אחר.

אך על כל פנים, מאחר שהמשכה זו היא למטה

רבים – בפרשת תולדות (תורה אור יב, ב), ובדבור הפתחיל "לא הביט און במעקב" – בפרשת בלק (עא, א).

109) (ראש השנה י"ש פרק ד).

110) כמו שקבת הרמ"ז ריש פרשת תשא, גבי "דמתקדשת על פי בית דין". עיין שם.

107) (זהר חלק ב רעא, א מספר הבחיר סימן מד [קא, ב]. וראה גם זהר חלק א רסו, ב, וראה גם לקמן פב, ג. סידור עם דא"ח שער הלולב רסב, ב. ובכמה מקומות).

108) (ועיין ב"פרי עץ חיים", שער הלולב, פרק ג', בדורש הרב רבי יוסף מערבי (נתבאר בבאורי הנהר להצמח צדק פרק א עמוד רעו).

ועיין מה שנתבאר מענין הדעת, שהוא בחינה הפנימית: בבאור על פסוק "מים

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויראו אותה שרי פרעה

והיה צריך שיתעלה תחלה ע"י אברהם ושרה דוקא מפני שעתידיים ישראל בניהם להיות בגלות תחת נינו ונכדו. כי הנה ידוע דכל אומה ומלכות שישאל יבאו בהם בגלות הן

(ח) אך הנה היה עוד כוונה בירידת אברם ושרה לפרעה מלך מצרים כדי להעלותו בזה על כל האומה כי פרעה זה היה זקנו של פרעה מלך מצרים ששיעבד בישראל

לשבור אוכל למצרים וקבץ כל כסף וזהב שבעולם כמו שהיה ע"י יוסף במצרים לפרעה נינו ונכדו ונתגדל ביותר עד שפרעה נינו ונכדו היה מולך בכיפה כו' וכל הגדולה היתרה הזאת לא היה יכול להיות נמשכת לפרעה זה שהוא בחי' מל' דק"נ אם לא שהיו אברם ושרי אצלו בתחלה וז"ש ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה כו' ודוקא ע"י שרי אשת אברם שהיא בחי' מל' דקדושה שיוודת להשפיע למל' דק"נ בסוד גלות בהעלם והיה הטעם בזה כדי לבררו וליתן כח לבני' בהיותם בגלות של פרעה נכדו שיצאו משם ברכוש גדול כו' כנ"ל והו' שנלקחה שרה לבית פרעה כמ"ש ותקח האשה בית פרעה כי עי"ז שהיתה שרה בחי' מל' דקדושה בבית פרעה מל' דק"נ נמשך שפע רב וגדולה יתירה למל' דק"נ עד פרעה האחרון ששיעבד בישראל. ואמנם כ"ז היה רק להוציא כל בחי' הטוב העליון דקדושה האלקית שהיה גנוז בהן כמ"ש (קהלת ה, ט) עת אשר שלט האדם באדם לרע לו כו' כידוע וד"ל:

מתעלים תחלה בתכלית העלוי ביותר מכל האומות והולכים ומתגדלים בהיות ישראל תחתם דוקא וכמו במלכות נבוכדנצר שנתרומם תחלה על כל הגוים והיה מולך בכפה כדי שישאל יומסרו ליד מלך על כל הגוים ולא ביד אומה שפלה וכן במלכות רומא בבית שני כו' כידוע. והטעם הוא לפי שבכל גלות ישראל גלתה שכינה עמהם כמאמר גלו לאדום שכינה עמהם ואין כבוד השכינה שהוא בחי' המלכות להיות בגלות רק אצל מלך על כל הגוים משום שנא' (תהלים קג, יט) ומלכותו בכל משלה כו' וד"ל:

(ט) וב"ה בכל הגליות כמו בגלות האחרון הזה כמו שרואין בכל דור ובכל זמן שאומה שישאל תחתם בגלות מתנשאת על כל הגוים כו' וכן היה בתחלת הגלות הראשון דישאל למצרים משום דשכינה ירדה עמהם כמ"ש אנכי ארד עמך כו' ע"כ היה בתחלה עלייה גדולה לאומה דמצרים בעושר וכבוד וגדולה על כל הגוים והיה ראשית והתחל' לעליית מצרים בימי פרעה הראשון ע"י אברם ושרה שירדו למצרים והוא ע"י הרעב שהיה בכל הארץ ובאו כלם

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - קדושים תהיו (תקס"ב)

נעשה הווג פכ"פ ונמצא אז מקבלת את הפנימי' של כתר הקדושה ונעלה יותר ממה שקבלה תחלה מהחזה שהי' רק מבחי' אחוריים ועכשיו מקבלת מבחי' הפנימיות אלא שהשפע הולך ע"י בחי' נה"י דו"א (ויובן זה שבכתר דרחל יהי' רק ההארה מן אחוריים ובשאר ט"ס מפנימי' ממשל שפע השכל שבדיבור שהוא גילוי פנימי יותר מרצון הדבור) וענין קבלה זו הוא בחי' הקדוש הג' להמשיך הקדושה בנבראים שבכ"ע שמתחת לרקיע והענין כי כשהמל' נעשי' נת"י היינו שרצונה ליכלל למעלה ולא להיות ראש לשועלים, וענין זה יובן ע"פ מ"ש בוח"ג בלק קצ"א א' בענין שחורה אני כו' עד עושי דברו שתהי' בבחי' ה"א ע"ש בבה"ו, ולזה נמשך לה הקדוש הג' שהוא הארת הא"ס שתשפיל עצמה דוקא להחיות רוח שפלים דבי"ע והוא כמו עד"מ למטה בעבודת ה' ענין בע"כ אתה חי שאף שיש לו אה"ר דמאריך להכלל בה' ולפרד מהגוף אעפ"כ צ"ל בטל רצונך מפני רצונו שנתאוה להיות לו יורה בתחתונים להמשיך אלהותו למטה דייקא בעוה"ז ע"י העסק בתורה ומצות, וכמ"כ הוא

ד. והקדוש הג' הוא כמ"ש בפע"ח שהוא מה שנמשך מהארת הקדושה הנ"ל לנה"י ומשם מקבלת המל' וביאור הדברים להבין ההפרש בין ענין מה שקיבלה המל' מחזה דו"א מאחוריו שהוא בכתר המל' ובין מה שמקבלת מנה"י דו"א שהוא מה שנמשך לשאר הט"ס שלה, הענין דהנה ענין הרקיע המבדיל בין מים למים הוא ענין הפרסא שמפסיק בין מים עליונים שהוא בחי' הכתר שבמל' למים תחתונים שהוא החכמה ושאר הט"ס דמל' שהט"ס דמל' נשפלין בבי"ע להחיות רוח שפלים ולכן בכדי שיהי' יוכל להיות התהוות מציאת הנפרדים שיהי' בחי' נפרד מאלקות שיתכן עליו לומר שיש לו אהבה או יראה, זה א"א להיות רק ע"י פרסא ומסך המסתיר אלהותו ית' והוא ענין הרקיע, ולכן נק' כל הנבראים בשם מים תחתונים שנק' מי בוכין שבוכין אנן בעינן למהוי קדם מלכא ובזאת הם מעלים מ"ן אל רחל וגם היא בראשית עלייתה באצי' לקבל שפעה תבא בבכ"י על עוצם ירדתה בעולמות הנפרדים וז"ש ותבך ותפול לפני רגליו והוא ענין שנעשית נקודה ת"י, אמנם אח"כ

ותורה הוא המשכת קדושה עליונה הנ"ל ב"א מלמעלה למטה ששם שרש התורה כידוע. והנה נת' שבבקיעת יסוד דא' מתגלים ב"א ב' מיני אורות והם ה"ח וה"ג שהיו מכוסים ביסוד אימא ויודע שהחסדים הם ההמשכה מלמעלה למטה והגבו' ענינם ההעלאה ועם היות שהם מתגלים בבחי' המשכה מלמעלה למטה מ"מ המשכה זו היא לעורר ההעלאה וזהו שרש ענין הנז' לעיל (בתורה בפנים ספ"ב) בענין הקדוש שהוא בחי' ממוצע שנמשך מלמעלה למטה לעורר ההעלאה והוא בחי' תורה וכמ"כ יש באמת בענין עסק התורה ב' מצות הקריאה בדיבור פה דוקא והוא להמשיך האור למטה וזהו אמרו דהרהור לא עביד מידי משום שלא יומשך האור למטה עי"ז והב' מצות עיון והגיון והוא בחי' העלא' מ"ן לקשר חב"ד שלו ושל מקור נש"י בחב"ד דו"א שהוא התורה והוא ענין ממטה למעלה והיינו כנגד ב' בחי' חו"ג שבקדושה זו דתורה, וגמ"ח הוא ענין הירידה וההמשכה של ת"ת במל' פנ"פ להמשיך הקדושה עליונה למטה בנבראים ממש והוא ענין הקדוש הג' ונק' גמ"ח דהיינו כענין החסד שהוא השפעה גשמיות להחיות רוח שפלים ממש ככה הוא למעלה המשכת קדושה עליונה הנ"ל בבי"ע שזהו להחיות רוח שפלים ממש שיתלבש האור למטה בנבראים בעלי גבול כו', ובכל הנ"ל יובן ג"כ מאמר הוהר ע"פ אין קדוש כהו' כמה קדישין אינון לעילא ישראל קדישין אורייתא קדישא וכולהון אין קדוש כה', פי' קדושת התורה וישראל הם ב' מיני קדוש שמלמעלה למטה קדוש דתורה הוא התלבשות הא"ם ב"א ודישראל הוא מה שנמשך במל' דאצילות כנ"ל וכולהון לאו אינון קדישין כה' הוא הקדוש הא' שהוא העטרה שנתן בראשו שהוא בחי' עצמות אא"ם כמו שהוא למעלה לפני התלבשותו בכלים כנ"ל ואמנם מ"מ מקדושתו העצמיות נמשך אח"כ ירידת שפע הקדושה בת"ת ומל' וכמ"ש קדושים תהיו כי קדוש אני וכדלעיל בפנים ספ"ב:

למעלה שנמשך הארת אא"ם להמל' שתשפיל עצמה למטה להחיות נפרדים כדכתיב ומשם יפרד כו' שיהי' התהוות הבע"ג ויש ונפרד ויהי' עליהם התפשטות המלוכה שיהיו זעות מחיל כסא כו' ואימתך עליהם, ועמ"ש בלק"ת פ' שלח סד"ה כי תבואו אל ארץ מושבותיכם שזהו ענין והוא ימשול כך, והוא ענין העטרה השנית משני העטרות שהניח בראש בניו שהוא מה שנמשך מקדושה עליונה הנ"ל במל' דאצי' וממנה נמשך בבי"ע כנ"ל, וזהו ענין המדרש בג' עטרות הא' נתן בראשו הוא בחי' עליית הת"ת בחכמה והחכמה עולה לקבל מהאור שלמעלה מהחכמה והוא אור הכתר שהוא בחי' תחתונה שבמאציל ושרש הנאצלים ומצד שהוא מבחי' תחתונה שבמאציל הוא בבחי' מקיף ולא ימנה בכלל י"ם ונק' עטרה ועטרה זו נתן בראשו היינו בבחי' חכמה (ראשית האצי') ובבחי' ת"ת (שהוא עצמות הו"א הנק' קב"ה) ועמ"ש ע"פ הוהר פ' חיי דקב"ג בענין קב"ה דאתכליל מאתר עילאה סדכ"ם שבת"ת להיותו מחבר חו"ג צ"ל הארת הקו יותר מבחו"ב. וב' עטרות נתן בראש בניו היינו מה שנמשך מאור הכתר הנ"ל הנק' עטרה מלמעלה למטה בחוהר דו"א שמשם מאיר למל' מאחוריו ונק' כתר מל' וכן מבחי' יסוד ז"א מאיר לה ג"כ הארה זו בבחי' פנימיו' כנ"ל ולפי שזה נמשך להמל' והיא מקור נשמות ישראל ע"כ אמר בראש בניו כו' (ועמ"ש בלק"ת סד"ה שובה ישראל עד, ועמ"ש ע"פ אלה פקודי בענין משכן העדות כו' ושיומשך במ' הנק' עד מכינה הנק' משכן העדות ל' בעדי עדיים המשכת הכתר ע"ש), וזהו ג"כ ענין מארז"ל על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח, עבודה היינו הקרבנות וגו' בווהר דרזא דקרבנין סליק לעילא עד אין סוף (ע' בפ' נח ובפקודי דרס"ה ע"ב ורס"ט א') כו' וקיימי כולוהו בסליקא כו' ע"ש והוא ענין עליות העולמות בעילוי אחר עילוי עד הא"ם ב"ה והוא בחי' הקדוש הראשון שענינו העליה מלמטה למעלה עד א"ם כדלעיל,

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ועשית חג שבועות (ב)

שהוא מאכל בהמה עי"ז נתברר בהמה ונפרד הרע מן הטוב, וזהו מוחלין לו עוונותיו. וזהו וספרתם לכם לברר ולספר ולזכך את המדות של הנה"ב כו', וע"י בירור נה"ב נעשה בחי' והחיות נושאות את הכסא שהוא שורש של

וזהו ענין משארז"ל הרואה שעורים בחלום מוחלין לו עוונותיו שנא' וסר עוונך וחטאתך תכופר, ולכאורה אינו מובן מה שייך שעורים למחילת העוונות, אך לפי הנ"ל יובן היטב כי בהמה הוא בחי' תערוכות טו"ר, וע"י שעורים

שמו של הנהר יובל שמו, והנה יובל הוא שער הנ' רבינה כי יובל הוא שנת החמישים שהוא עלמא דחירו, ויובל הוא מל' ויבילו מלכים שי, ויבילו שי למורא, שהוא העלאה למעלה מאד נעלה, וזהו שפי' בזהר וביום הביכורים דא הוא נהר היוצא מעדן כי בשבועות הוא התגלות שער הנ' רבינה, וזהו שנא' וביום הביכורים שהוא מל' בכור והיינו כי בשער הנ' שם יעקב הוא הבכור כמו שעלה במחשבתו הקדומה (לפי שבשער הנ' רבינה הוא התגלות ע"י שלמעלה מתהו ותיקון כו' שהם ס"ג ומ"ה), וזהו והניף ידו על הנהר שהוא שער הנ' ואז והכהו לו' נחלים דהיינו שנמשך התגלות בחי' התורה שהוא חצבה עמודיה שבעה, שבשבועות שהוא התגלות שער הנ' אז הי' מ"ת כו'. וזהו מ"ש ועשית חג שבועות שע' ספה"ע שסופרין שבעה שבועות ע"ז מתגלה אח"כ שבעה שבועות עליונים יותר משער החמישים רבינה כו' כנ"ל.

הנה"ב, וזהו ענין השבעה שבועות שסופרין קודם חגה"ש, שהוא העלאת הז"מ וכ"א כלול מז', והיינו שהוא ענין העלאת ז"מ רבינה ששם כלול כ"א מז' שהוא מ"ט שע"ב, אך אח"כ בשבועות נעשה המשכת שבעה שבועות עילאין יותר, דהיינו שבעה שבועות שיש בשער החמישים רבינה, כי שער הנ' הוא כולל כל המ"ט שערים כו', וע"י שבעה שבועות של ספה"ע נמשך אח"כ בחי' שער הנז"ן שהוא כולל כל המ"ט שערים כו', וזהו מ"ש תספרו חמישים יום והלא אין סופרים אלא מ"ט, אלא מפני ששער הנ' אין יכולים לספור רק שע' שסופרין מ"ט יום ע"ז ממילא נמשך שער הנ' כו'.

וזהו מ"ש והניף ידו על הנהר והכהו לו' נחלים, והענין הוא דהנה איתא בזהר ע"פ וביום הביכורים דא הוא נהר היוצא מעדן, ולכאורה אינו מובן מה שייך הנהר היוצא מעדן לביום הביכורים, אך הנה איתא בגמ' ונהר יוצא מעדן מה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

וידבר ה' אל משה ואהרן לאמר, ש"פ חוקת, תדר"ע

בכלי באותו האופן שהדבור הוא כלי בבחי' חומר וצורה כו' כנ"ל, כמו"כ גם הפנימיות כמו עומק החכ' ועומק פנימיות הלב שבא בדבור ה"ז ג"כ בבחי' אור וכלי כו', משא"כ בהארת פנים שאין זה בבחי' אור וכלי כ"א מה שמוסתר האור בפנים כו', ומ"מ אין זה הסתר ממש כמו דבר המסתיר לגמרי, וכמו בענין הפרסאות למעלה שמהות האור מתלבש בזה רק שמסתתר בו, שזהו עד"מ אותיות הבלתי מסודרים כמו אותיות דקמיעות וכמו משלי' וחידות כו' שמסתירים על האור לגמרי שאינו נראה כלל כו', שבאם הי' הסתר כזה הרי לא היה בזה שום גילוי כלל כו', וגם לא כמו הסתר המראה שהוא בדרך דמיון לבד כו', שהרי לא יתפעל האדם מאור פני מלך הנראה במראה כ"א כשרואה בפניו ומסתכל בו ממש שרואה בפנימיות החיות שבא בגילוי בפנים כו', רק שבא בדרך בקיעה בכלי הפנים שאינו מתגלה כמו שהוא בעצם כו', ומ"מ העצם הוא הבוקע ומתגלה בזה העצם רק שאינו העצם ממש כמו שהוא בעצמותו כו' וכמשי"ת. דכמו"כ הוא בדוגמא למעלה במ"ש יאר ה' פניו אליך שבהארת פנים זה נגלה הפנימיות דש' הוי' אליך דוקא שזהו הגילוי דלגש"י שהוא בחי' פנימיות ועצמות האור כו', וכמו

רסה) **אמנם** ג"ז א"א לומר שכל עצם פנימית הנפש כמו שהיא ממש בא בהתגלות בעור הפנים, שהרי אין ערוך לגשם עור ובשר ודם שבפנים לפנימיות רוחניות הנפש כלל וכלל כו', ואינו דומה להבל הדבור דעם היותו הבל חיצוני ה"ה מ"מ הבל רוחני מרוחניות הנפש כו', וגם אותיות הדבור הגם שהן אותיות מורגשים מ"מ ה"ה רוחניים שהן כחות וגילויים מהנפש כו' משא"כ עור הפנים ה"ה גשם שבאין ערוך לגבי רוחניות הנפש כו', אלא צריכים לומר שהמתפעל מאור פני המלך אינו רואה בפניו מהות ועצם פנימית נפש המלך רק בדרך דילוג כלי גשם הפנים שבפנים מלוכש ומוסתר אור הפנימיות כו', וכמו הרואה במראה לבד כו' (שבא ע"י הסתר ציפוי הזכוכית כו' כנודע, ומ"מ אינו דומה למראה שאין שם העצם כלל והוא רק דמיון לבד כו', משא"כ בעור הפנים הרי מלוכש ממש העצם ומתגלה בדרך בקיעה שהעצם בוקע ומאיר כו' הרי יש בזה גילוי העצם רק שאינו כמו שהוא בעצם מהותו ממש כו'), ואין זה כמו בדבור שההבל לחיות רוחני ה"ה כמו כלי אל אור רוחניות הנפש דאור הנפש מתלבש בזה כמו אור בכלי כו', דכשם שחיצוניות השכל וחיצוניות המדות באים בדבור בבחי' אור

הפנים ממהות למהות גדול בדרך בקיעה כו' אבל זהו מה שהעצם בוקע ומאיר כו'.

קיצור. אך הדבור הוא הבל רוחני, ע"כ הוא בחי' כלי גם לעומק השכל ועומק הלב, אבל עור הפנים גשמי ה"ה מסתיר על העצם ובא בדרך בקיעה, ולא כמו פרסא שהאור מתעלם, ובפנים הוא בגילוי, רק לא כמו שהוא כ"א בבקיעה והעצם הוא הבוקע, וכמו"כ למעלה יאר ה' פניו אליך, באור פניך נתת לנו תו"ח השפעה עצמית וכן במצות ראי'.

במ"ת דחכמת אדם תאיר פניו כו' דבאור פניך נתת לנו תורת חיים וכמ"ש פנים בפנים דבר ה' כו', דתורה הוא בחי' השפעה עצמית כו' וה"ז בבחי' הארת פנים כו', וכמו במצות ראי' דכתי' יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך כו' דכשם שבא לראות כך בא ליראות כו' שמוזה דוקא יבוא כל אור וגילוי אלקות ע"י תו"מ כל השנה בבחי' השתחוואה וביטול פנימי ועצמי כו' וכמ"ש בלק"ת ד"ה מזמור שיר חנוכת דרוה"ר. הרי בראיית פנים נמשך ומתגלה בזה העצם רק שבא בלבוש

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

הוי' יחתו מריבו - יום ב' דראש השנה, תרפ"ט

ארוים פון אלע זיינע הגדרות און זיינע הגבלות און גיט זיך אוועק צו אלקות, דהעבודה דר"ה הוא היציאה מגדר הגדרת הכחו' והיינו שכופה א"ע בכל מיני כפי' לצאת מהגדרת הכחות והחוששים שלו ולפשוט א"ע מצוירו דהוה משארז"ל (ר"ה כ"ז ע"ב) מר סבר בר"ה כמה דכייף אינש דעת' טפי מעליא, ומר סבר בר"ה כמה דפשיט אינש דעת' טפי מעליא, דבאמת הנה בהעבודה דר"ה ישנם ב' המדרג' הא' הוא הכפי' בכל העניני' באכו"ש ושינה ודיבור והב' הוא ההפשטה מצוירו ומוסר ונותן א"ע בהתגלות לאלקות כל ענין מוכרחי שעושה בר"ה באכו"ש הוא רק מפני ההכרח ולחיות מהכח האלקי שבהם, וזהו דכתיב אכלו משמנים ושתו ממתיקים כו' כי קדוש היום לאדונינו, דלכאורה הוא דבר והיפוכו דמאחר דקדוש היום איך יאכלו בכלל, ובפרט משמנים כו', אלא ידוע דמשמנים וממתיקים שבהגשמי' הוא החיות האלקי והכוונה האלקי' שבדברים הגשמי' וזהו האכילה ושת' דר"ה לפי שהקבלת עומ"ש שבר"ה הוא בפנימי' ועומק נפשו וואס ער גיט זיך אין גאנצין אוועק לאלקות והו"ע א' עם ענין התשו', אבל בכל השנה גם בהכוונה דמצות אינו בבחי' פנימי' כ"כ דקבעומ"ש דכל היום ה"ז בהעלם כנודע, אך גם הקבעומ"ש שצ"ל קודם כל מצוה כמ"ש בשש"ב שם אינה בבחי' פנימי' כמו בר"ה.

קיצור. יבאר דזה מה שע"י התשובה ממשיכים גם גילוי הרצון שנסתלק הוא מעומק יותר וכמ"ש"ל שע"י החפירה בעומק המעין דוקא אז נמשכים המים בהנהר בתוקף גדול ביותר, ויבאר כי במצות הנה כח המצוה הוא

(ו) אך הענין הוא דהנה כל המצות הרי המשכתן וגילויין למטה הוא מבחי' גילוי הרצון ומה שיש בזה כח המצוה ה"ז בהעלם. וזהו שבמצות צ"ל קבעומ"ש וכדאי' במד"ר משל למלך שנכנס למדינה (נצח את המדינה וכבשה) אמרו לו עבדיו גזור עליהם גזירות אמר להם לכשיקבלו מלכותי אגזור עליהם גזירות שאם מלכותי אין מקבלי' גזרתי האך מקיימים כך אמר הקב"ה לישראל אנכי הוי' אלקיך כו', לא יהי' לך כו'. כשם שקבלתם מלכותי כך קבלו גזרותי, וכמא' למה קדמה שמע לוהא"ש בכדי שיקבל עליו עומ"ש תחלה ואח"כ יקבל עליו עומ"צ הרי דמצד כח המצוה שבמצות צ"ל קבעומ"ש תחלה וכמא' המלך שאם מלכותי אין מקבלי' גזרתי היאך מקיימין, הרי דאצל המלך גזור הגזירות הקבלת מלכות קודם לקבלת הציווי מ"מ הנה עיקר המצוה הוא בחי' גילוי הרצון וכמא' כבדו את המצות שהם שלוחי דשליח הוא רק גילוי בלבד, אלא דבשליחות דמצוה הוא שלוחו של אדם כמותו שהוא בחי' האור הדבוק בהעצם. אבל מ"מ הרי הן כמו שלוחים שהוא בחי' גילוי לבד, וע"כ בקיום המצות נא' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וכתיב יראת הוי' לחיים והיינו דעשיית המצות הוא בבחי' האור וחיות שבא בגילוי בנפש, ומה שיש בזה כח המצוה זהו בהקב"ע שבהמצוה וכמ"ש בשש"ב פמ"א דבכל מצוה צ"ל ב' כוונות. ונודע דבקבלת עומ"ש דכל השנה אינו דומה לקבעומ"ש דר"ה, דעיקר ענין קבעומ"ש היא בר"ה והוא בפנימי' נפשו ממש שנותן א"ע בכל עצמותו בהתגלות ממש לאלקות. ער לייגט זיך אוועק לגמרי מכל וכל היינו ער גייט

במסירה ונתינה לאלקות בהתגלות, כיף הכפי' בפועל באכו"ש ושינה, ופשוט היציאה וההפשטה מהגדרת הכחות והציור.

בהעלם, כי עיקר המצוה הוא הגילוי, ומשו"ז כולם שוים ונקראים שלוחים גילוי, ולכן במצות צ"ל קבלת עומ"ש הוא כח המצוה, והעבודה בר"ה הוא קבעמ"ש בפנימי' נפשו

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

כ"ד טבת, ה'תש"ט

בעצמם ממורנו הבעל שם טוב וממורנו הרב המגיד ממזריטש, חיפש ומצא זקנים אחדים שסיפרו הרבה ענינים שזכרו מהזמן שהוד כ"ק רבנו הזקן הגיע אל חותנו בויטבסק להיות סמוך על שולחנו. מזקנים אלה שמע שרבנו הזקן קיבל אז תורה מכ"ק דודו הנסתר הגאון הצדיק הר"ר יוסף יצחק שהוא וגיסו הצדיק הנסתר הר"ר ברוך שמעו ממורנו הבעל שם טוב בתחילת התגלותו.

עיקר החסידות הוא תיקון המדות ולייקר יהודי פשוט. עבודות אלו הן שליכות העליה בדרך החיים, כדי לעלות בשליכות זקוקים לסיוע של קשיש ואז הוא הילוך מסודר.

* * *

והנה עוד רעה חולי ישנה אצל צעירי אנ"ש שמסדרים עניני עבודתם ולימודם בעצמם. וכמובן שרובם טועים בדרכי העבודה. וכאשר בהזדמנות טובה מפקחים עיניהם על איזה מהנהגותיהם שצריכים לתקן - נופלת רוחם בקרבם ומקבלים עליהם כמה ענינים של סיגופים ועיני הגוף.

שכן, באמת הם רוצים להיות טוב, להיות כפי שצריך על פי הנהגת החסידים, אלא שטעו בזה וכשנודע להם טעותם הם מצטערים מאד, הדבר משפיע עליהם, וכאמור שהנפש הבהמית אורבת לשבות את האדם ולבלבל את דעתו, ועל ידי כך אין היא מרשה את תיקונו. אשר לכן צריכים להתחזק בכל מיני חיזוק שלא ליפול חלילה במצודת הנפש הבהמית, ומי שנותן לבו ודעתו על זה, מרחמים עליו מן השמים וממציאים לו כל הענינים הדרושים להתפתחות דרכי עבודתו בשליכות סולם עבודת הקודש בהצלחה אמיתית.

בשני נוסחים, בשני זמנים נפרדים זכיתי לשמוע בשנות נעורי מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק איך שהסביר את שני הסגנונות הידועים של אמרי הקודש ששמעו הזקנים שזכו להיות אצל הוד כ"ק המגיד ממזריטש ומורנו הבעל שם טוב.

מורנו הבעל שם טוב אמר:

- הטבילה במקוה והישיבה בסוכה⁷ יש שייכות ביניהן, גם בהכשרת המקבל וגם בהמשכת האור.

המגיד ממזריטש - אמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק - אומר:

- מקוה מטהרת, וסוכה מעלה.

שתי תורות אלו שהוד כ"ק רבנו הזקן הביא אתו כבואו בפעם הראשונה ממזריטש, שמעו הזקנים מרבנו הזקן וזה החזיק אותם בכל הדרוש להם עד יומם האחרון, מהם קיבלו רבות בני הרבי בקטנותם וכן החסידים הראשונים.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הסביר בארוכה באותה התוועדות, ענינים אלה, שאז לא יכולתי להבינם, וגם החסיד ר' חנוך הענדל לא היה בכוחו להסביר לי אותם. רק כעבור שנים זכיתי לשמוע ביאורים מפורטים באריכות ההסבר.

זהו הרכוש הגדול שהמחנך החב"די-חסידי סופג בתוכו בתקופת החינוך אצל המלמדים החב"דיים-חסידיים ואצל האבא והאמא החסידיים בבית העתיק, רווי האושר והמוסר הנעלה שבעיירה הקטנה.

* * *

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק" צוקללה"ה נבג"מ זי"ע שעוד בנערותו יגע הרבה לאסוף את התורות של מורנו הבעל שם טוב, שזקנים מסויימים שמעו

סוכות). - ולהעיר בתו"א ר"פ נח דהמבול כדוגמת המקוה מ"ם סאה, ובד"ה כי פדה ה' את יעקב (נדפס בלקו"ת לג' פרשיות פ' נח) ובהמשך וככה - תרל"ז פצ"ה ואילך - ביאור הצד השווה דסוכה ותיבת נח וההפרש שביניהם. ואכ"מ.

7) שייכות מקוה וסוכה י"ל דמקוה הוא בחינת בינה (פע"ח שער השבת פ"ג, סידור בכוונת המקוה. לקו"ת פ' ואתחנן תוס' ביאור ע"פ ידיעת פ"ב. ועוד). ושייך למקפים (לקו"ת פ' תבוא סד"ה תחת אשר). וסוכה היא מקיפים דיבנה (זח"ג רנה, ב. בכתבי האריז"ל. ודא"ח בדרושי

~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

אבות החסידות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

לא.

במשך עשרת שני לימודי בעיון רב ובשקידה עצומה, עליתי ממעלה למעלה עד שהייתי אחד משולחן התורה, שנחשבו מורי ורבי הקדוש ובנו הגאון הצדיק תמים, אשר רוח אלוקים נוססה בו, הר' אליקים שרגא – שנפטר בעודו אברך בחיי אביו מורי ורבי הקדוש – ואני.

מרגלא בפומי' דמורי ורבי הקדוש, לאמר בסגנונים כאלו:

היום גילו לי מן השמים פירוש זה, בלילה גילו לי לימוד זה, במתיבתא דרקיע אמרי הכי, ובהיכלא דרב אמרי הכי, קוב"ה הודע לי על ידי מלאכו אלי' הנביא לימוד זה.

פעם אירע אשר בשולחן הטהור הקשו קושיא עצומה למאור, ויקראני מורי ורבי הקדוש לחדרו לעיין בפירוקא של הקושיא, בן מורי ורבי הקדוש איש אלוקים הצדיק תמים ואני, עמלנו ויגענו בעמל רב, פלפלנו והתוכחנו וכל עמלנו ויגיעתנו לא הועילו לנו במאומה, והקושיא במקומה עומדת.

מורנו ורבנו הקדוש סותר את חידושי תורתנו, אבל גם הוא אינו יכול לעמוד על ישובו של דבר, והי' בצער גדול, ואמר בזה הלשון:

אז אפרים פישל וואלט געווען א חשוב למעלה וואלט מען אים מודיע געווען דעם ישוב פון דער סוגיא, אז אפרים פישל וואלט געווען א ירא שמים וואלט מען אים מגלה זיין דעם פשט האמיתי, אפרים פישל טו תשובה, וועט דער קודשא־בריך־הוא אויף דיר רחמנות האבן, ויבכה בבכי תמרורים. [אם אפרים פישל היה חשוב למעלה, היו מודיעים לו את ישוב הסוגיא. אם אפרים פישל היה ירא־שמים, היו מגלים לו את הפשט האמיתי. אפרים פישל תעשה תשובה, הקב"ה ירחם עליך].

בראותנו צערו של מורנו ורבנו הקדוש ויסוריו הגדולים. התחלנו לנחמו, הלא גם בתשובות הגאונים מצינו שנשאלו כמה שאלות בלא ישוב, ואף גם בחכמי התלמוד מצינו כמה וכמה איבעיות שנשאלו בתיקו, ומדוע יצטער מורנו ורבנו הקדוש ככה, אבל דברינו היו ללא הועיל, ומורנו ורבנו הקדוש יושב ובוכה, ונצא את חדר מורנו הקדוש בצער גדול.

לב.

יום כיפור קטן הי' ביום ההוא, וסדר יום כיפור קטן הלא ידוע לך, אמנם הנהוג כהיום אינו בערך ובדוגמא כלל לאותה הנמיכות רוח שהייתה בימי יום כיפור קטן, מה שראיתי בימי נעורי וילדותי, ואז שמעתי התאוננותם של הזקנים אז, על אשר נשתנו העתים לרעה, כי אינו דומה

כלל ימי היום כיפור קטן אז, לכמו שהיו עושים את ימי היום כיפור קטן בהיותם הם ילדים קטנים.

ביום כיפור קטן – מספר דודי הר"ז בשם הרש"י – ה' מורנו ורבנו וכל התלמידים בני הישיבה מתענים, וביום ההוא הנה שתי פעמים אומר מורנו ורבנו דברי מוסר, פעם בשחרית אחר התפילה קודם אמירת תהילים, ופעם שני' במנחה קודם קריאת ויחל.

עוד כהיום, אזכור אותן הדברי מוסר אשר הטיף מורנו ורבנו אחר תפילת שחרית, שהי' מדוכא מרוב ההכאות באמירת הוידוים דעל חטא, ומעונה מרוב הבכיות באמירת הסליחות במרירות עצומה.

כשעלה מורנו ורבנו על הבימה, ה' ראש קדשו כפוף כאגמון, פניו לבנים כסיד ורוח עצבות נוראה משוכה עלי' ונפשו עגומה עליו, ומתוך בכי רב וקול תחנון המלא עצבות ופחד אלוקים, פתח מורנו ורבנו ואמר:

היום הוא יום כיפור קטן. אהה, אהה, כמה מן המצוות החסרנו לקיים בחודש העבר, אוי ואבוי, כמה עבירות עברנו במשך חודש העבר, ויבכה בבכי תמרורים.

ידעתי - אומר מורנו ורבנו הקדוש בקול רועד מרוב בכי – גם ידעתי, כי אתם התלמידים הגאונים, צדיקים אתם, ובפרט התלמידים הותיקים – וקרא בשם אחדים משולחן הטהור, וגם שמי הזכיר – הם גאונים וצדיקים תמימים, אבל אנכי אפרים פישל חוטא ופושע, ויזעק צעקה גדולה ומרה ויכה באגרופו על ראשו.

כל התלמידים מכל המערכות, ונוסף עליהם גם זקני הגאונים שבעיר, העומדים בבית המדרש ושומעים הוידוי של מורנו ורבנו הקדוש, גועים בבכי' של תשובה.

וביום הזה, הנה נוסף על גודל העצבות דיומא קא גרים, הנה נוספת עצבות רוחו וצערו של מורנו ורבנו, על אשר עוד לא עלה בידו ליישב את הקושיא העצומה שנשאלה בשולחן הטהור.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

[אמצע סיון תרפ"א]

מאגד ומחבר, עלינו להתחזק לעורר איש את רעהו, ולאגד אגודות לומדי דא"ח בקביעות עתים לתורה, ובהתעוררות התפלה איש איש באשר תשיג מוחו ולבו, והחלש יאמר גבור אני לעשות רצון אבינו שבשמים. ובאמת גבורים אנחנו בכח תורת אבותינו רבותינו הקדושים זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר במסירת נפשם הטהורה והאצילה, סללו לנו דרך רחבה לעלות בית"אל. והמאור הגדול על דרכינו יזרח ויאיר, וכל אשר ילך בדרך הקדש, הנה בזכותם יותמך בתמיכה וסעד אלקי במוחש.

כבד עלי הדבר במאד מאד לדבר בסוד חסידים ואנשי

ובפת שחרית. והשי"ת יתן לו מנוחה ויקבל ענג מכל אשר יעשה ברו"ג, ויעמיד על עצמו לקיים כאמור, יראה ויוכח בעזרתו ית' כי יוטב בריאותו אי"ה ולא יוסיף לדאבה עוד.

והנה לא על הלחם לבד יחי' האדם כ"א כו' הלחם של חסידים הוא ההתקשרות שלהם, אבל אין זה עוד מספיק ובפרט בעתים הללו, שלקה האל אותנו ונטל עטרת תפארת ראשינו, הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ושה פזורה ישראל, יתומים נאנחים מבלי

פעם או פעמיים בשנה. הכן הוא כוונת רבותינו הקדושים, והנכון היות כן.

מדוע לא יאגדו אגודת לומדים בכל יום בשיעורי נגלה ודא"ח, ובפרט בשבת ויו"ט. מדוע לא יגבילו זמני התוועדות יחדיו לשמוח בנועם גזעם, חסידים הראשונים, ולדבר דא"ח, ולעורר על העבודה הן בתפלה והן בעבודת היום, בהתעסקות בענייני העיר בהגדלת החדרים תלמוד תורה, ומי יאמר ישיבה, ושאר ענייני העיר. הלא האדם שני פעלים לו פרטי וכללי, וכאוי"א צריך למצוא לו ענין להתעניין בו לטובת הרבים בדעה ישרה ובתמימות לב, ומזמן לזמן להתאסף יחד, ולהרבות קירוב הלבבות וההתאחדות, ובזה יפיקו חסידי אבותינו רבותינו הקדושים רצון מכל אבותינו רבותינו הקדושים לצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע.

יגיד נא שלום וברכה בשמי לכל אוהבינו וידידינו אוהבי בית מורם ורבים הרה"ק צוקללה"ה [ה] נבגי"מ זי"ע מוקיר ומכבדי רצונו הקדוש, שהוא רצון הוי"ה, ויעוררם על כל האמור בכאב לב, ואשר זה תקוותי, כי בוא יבוא דבר הוי"ה להאיר ולהעיר לב כל אחד ואחד בחדר וברחמים. והי' ברכה ושלוש כאוי"א והדו"ש בן מורו ורבו.

מעשה, אשר קטנם עבה כו', אבל הדבר נוגע עד הלב ועד בכלל, הלא כעשרים וחמשה שנה זכני האל ית' עמוד בקירוב אל איש האלקים, אשר כל זה הי' מעינו לילה ויום, התרפס לפני האלקים והתחנן כי יעזור יגן ויושיע לעם קודש להתקשר אל התורה והמצוה והתעוררות התפלה כמבואר בהקונטרסים שפרסם, ביקש והתחנן, וכרועה נאמן כלכל עדתו, וידרוש כי איש את רעהו יתדברו בדברים היוצאים מן הלב, לזכך את המדות, ולטהר את ההשגות שיהי' מתאימות אל הלימוד וההדרכה האלקית, אשר גילו לנו אבות העולם.

ועתה מה. כל אחד יביט מי המתחיל, ועיי כמה ענינים צדדיים מתבטלים הקביעות בלימוד, הן בנגלה והן בדא"ח, וכן בשארי הענינים בצדקה אהבת ודיבוק חברים, וכמה מן העיירות הנחשבים על דגל המקושרים והעומדים ראשונה לכל דבר טוב בהרגש של חסידות, ובכ"ז הנה הוא כמו מן השפה ולחוץ, ויוצאים ידי חובתם בענינים חיצוניים באיזה תמיכה על אחד הענינים ובהתלהבות במכתב והדומה, והעיקר לפעמים חסר. אין אגודה ללמוד דא"ח הן בספר והן בע"פ, וטעם תפלה מי יטעום אותה, רק לעת מן העתים אחד בעיר ושנים במחוז, ולהתקבץ יחדיו בסוד אוהבים נאמנים, בני אב אחד, הוא

אגרות קודש

ב"ה, ה' תשרי, תשי"ט
ברוקלין.

האברך מלאכתו מלאכת שמים יוסף שי'

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מז"ך אלול, בו כותב אודות משרתו בקדש בבית הספר דאהלי יוסף יצחק ליובאוויטש אשר בלוד.

ועל גודל הענין וערך הדבר, בודאי אין צריך ביאור ואריכות, ורק באתי להדגיש ע"פ מאמר רז"ל, שמא מילתא היא, ובפרט בהנוגע לצדיק נשיא ישראל, אשר רועה נאמן לא יעזוב צאן מרעיתו גם בעלותו השמימה עומד ומעורר ר"ר על כל עניניהם, ובלשון הזהר הק' מובא באגה"ק לרבנו הזקן, צדיקא דאתפטר אשתכח בכולהו עלמין יתיר מבחיהו, עאכו"כ בצדיק נשיא ישראל נשמה הכללית אשר מקשר הוא עמו נשמות הפרטיות שהן המקושרים אליו וההולכים בעקבותיו, ובעיקר אלו הממלאים הוראותיו באותן הענינים עליהם מסר נפשו בחיים חיותו, ואשר בהנוגע לכ"ק מו"ח אדמו"ר, ה"ז ענין החינוך עטה"ק, ודוקא מואר באור וחום תורת החסידות ועניני,

שמה"ל מובן, אשר כל השתדלות ויגיעה כדאיות הן בענין זה ובמוסד קדוש הנקרא על שמו וגורם נח"ר לנשמת הצדיק הנשיא, שעי"ז עוד מוסיף בהתעוררות ר"ר שלו על הצלחת המוסד והצלחת כל העוסקים בזה.

ומה שנראים קישורים וענייני התנגדות ולפעמים ענייני התנגדות מכאלה, אשר אדרבה צריכים היו לסייע בזה בכל תוקף, ה"ז עצמו הוכחה אשר מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת וגו'.

וכידוע הבחינה בזה, שכל פעולה והתנגדות האמורה ה"ז מסוג זה, שמונעת את איש הישראלי מענין של תורה ומצות, והרי מקורה לא מצד ימין, ועיין היום היום כ"ג סיון.

ויהי רצון שינצלו במילואה את ההצלחה והברכה שמשפיעים מלמעלה ויתבסס ב"ס חב"ד זה בתוככי שאר מוסדות הרשת ומוסדות חב"ד בכלל ובודאי שיתוסף בברכות השי"ת כו"כ לכאז"א מהם בגשמיות וברוחניות.

מובן וגם פשוט שכל האמור מופנה הוא לכל סגל המורים מורות, אנשי ההנהלה וכל המסייעים ומשתדלים בענין הכי נעלה האמור שליט"א.

בברכת חתימה וגמח"ט ולבשו"ט בכהנ"ל.

ב"ה, ד' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

נצטערתי להשמועה שהגיעה לכאן, אשר נתעורר ענין של העדר קבלת מרות ע"י כ' בבית הספר...

והנה בהנ"ל אין נוגע ואין נכנסים כלל בהערכות או בהשוואות זה שעליו לקבל המשמעת והמנהל, כי אין בזה השוואה בין האישים, אלא בין המשרות, ומעין דוגמא להנ"ל, אף כי בדקות דדקות, סיפור הידוע ע"ד רבי יהושע ור"ג, ואדרבה בנדון דידן ההכרח גם עוד יותר, כיון שהעדר קבלת עול ומשמעת, פועל היפך הכוונה בהחלט על התלמידים-ות שי'.

אין מהצורך כלל להאריך בענינים אלו, בין כסא לעשור ובפרט שהרי דוקא ענין ימים אלו הוא קבלת מרות ומשמעת מבלי כל נגיעה בדעת ושכל, מתחיל מקב"ע של ר"ה על כל השנה, והלואי שאתבשר טוב בדואר החוזר, שגם מלכתחלה לא הי' העדר האמור או שעכ"פ מכאן ולהבא נתתקן הענין במילואו.

בברכה לבשו"ט וחתימה וגמח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

"ותשובה ותפלה וצדקה"

בהתוועדות ו' תשרי תשי"ג, באר הרבי את המשפט אותו אנו מזכירים בסיום הפיוט "ונתנה תוקף" בתפלות ראש השנה ויום הכפורים - "ותשובה ותפלה וצדקה, מעבירין את רע הגזרה".

משפט זה מבטא את היחודיות של עם ישראל, בדברים הקיימים לכאורה גם אצל אומות העולם. שהרי המשגים של נתינה לאדם אחר, של חרטה ובקשת סליחה וגם של בקשה מהשם, קיימים גם אצלם, אבל בהבדלים משמעותיים. לשם כך עלינו להתבונן בכל אחת משלוש המילים האלה ולבחון את ההבדל בין המשמעות שלה בלשון הקדש, לבין המשמעות שלה בשפות אחרות.

תשובה - בשפות אחרות מלה זו מתרגמת במובן של 'חרטה'. החרטה אפשרית רק כשאדם התנהג שלא כראוי והוא מצטער על מעשיו ורוצה לצאת לדרך חדשה.

לעמית זאת תשובה, אינה התחלה של דבר חדש, אלא שיבה וחזרה אל הטוב שקיים בתוכו של כל יהודי; גם הרשע הנמצא במצב הרחוק והירוד ביותר, שיה לעבודת התשובה - כיון שהיא אינה דורשת ממנו לצור משהו חדש, אלא לשוב ולהתחבר לטוב שכבר קיים בתוכו, ל'אני' הפנימי שלו. ומצד שני, גם הצדיק יכול וצריך לעשות תשובה, כי היא לא חרטה על דבר לא טוב שנעשה, אלא התחברות לטוב הקיים בתוכו. כיון שהחבור הזה הוא תמידי, התשובה היא דבר תמידי.

תפלה - בשפות אחרות מלה זו מתרגמת במובן של 'בקשה'. הבקשה היא כשאנו צריכים משהו, אבל אם איננו צריכים כלום אין בשביל מה לבקש... לעמית זאת, תפלה היא מלשון חבור. גם אם יש מצב שיש ליהודי כל מה שהוא צריך, משפחה טובה, בריאות שלמה ופרנסה בשפע, עדין הוא זקוק להתחבר ולחדש כל הזמן את הקשר שלו עם השם, ואת זה הוא משיג בשעת התפלה.

צדקה - בשפות אחרות מלה זו מתרגמת במובן של 'חסד', המדגיש את הצד של הנותן. לעמית זאת, 'צדקה' היא מלשון צדק:

א. "הוא מחיב לתת לזולתו. הוא יודע שאינו נותן את שלו; השם נתן לו מעות אלו בפקדון כדי שיתנם לזולתו".

ב. "כיון שהוא זקוק שהשם יתן לו, והרי השם בודאי אינו חייב לו דבר - צריך ומחייב הוא לעשות "מדה כנגד מדה" ולתן לזולתו, אף שאינו חייב לו. ועל ידי זה מעורר גם למעלה, שהשם יתן לו יותר ממה שמגיע לו, כיון שגם הוא נתן לזולתו יותר מפוחותיו".

"כאשר שבים אל ה'אני' הפנימי (תשובה), מתחברים אל השם (תפלה), ונותנים צדקה באופן של "צדק" - אזי, נוסף על הטוב שנתן השם בראש השנה, נותן ביום הכפורים עוד יותר, שנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה".

(מעובד על פי התוועדות ו' תשרי תשי"ג. מתוך 'שמחת דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור פרשת וילך

ישראל שלישי ו ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל-ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את-העם הזה אל-הארץ אשר נשבע יהוה לאבותם לתת להם ואתה תנחילנה אותם: ה ויהוה הוא | ההלך לפניך הוא יהיה עמך לא ירפך ולא יעזובך לא תירא ולא תחת: ו יכתב משה את-התורה הזאת ויתנה אל-הכהנים בני לוי הנשאים את-ארון ברית יהוה ואל-כל-זקני ישראל:

~ נקודות משיחות קודש ~

וילך משה (לא, א)

נקל לשער באיזו דרגה רמה ונשגבה עמד משה לאחר מזה ועשרים שנות עבודת ה', ובכל-זאת – במה עסק ביומו האחרון? ב"וילך", מליכה ועליה לדרגה נעלית עוד יותר. (שיחת ש"פ וילך, תשל"ה - מתוך 'התקשרות')

רביעי ויצו משה אותם לאמר מקץ | שבע שנים במעד שנת השמיטה בחג הסוכות: א פבוא כל-ישראל לראות את-פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את-התורה הזאת נגד כל-ישראל באזניהם: ב תקהל את-העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את-יהוה אלהיכם ושמרו לעשות את-כל-דברי התורה הזאת: ג ובניהם אשר לא-ידעו ישמעו ולמדו ליראה את-יהוה אלהיכם בל-ימים אשר אתם חיים על-הארמה אשר אתם עברים את-הירדן שמה לרשתה: ד ע"כ בחול

~ נקודות משיחות קודש ~

הקהל את העם . . למען ישמעו ולמען ילמדו (לא, יב) כהנים עומדים . . וחצוצרות של זהב בידיהם [להקהיל את

לא א וילך משה וידבר את-הדברים האלה אל-כל-ישראל: ב ויאמר אלהם פן-מאה ועשרים שנה אנכי היום לא-אוכל עוד לצאת ולבוא ויהוה אמר אלי לא תעבר את-הירדן הזה: ג יהוה אלהיך הוא | עבר לפניך הוא-ישמך את-הגוים האלה מלפניך וירשתם יהושע הוא עבר לפניך כאשר דבר יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~

וילך משה . . אל כל ישראל (לא, א)

"וילך משה" – משה הלך והתעלה מחיל אל חיל על-ידי זה שקשר ודבר את עצמו "אל כל ישראל". (שיחת ש"פ וילך, תשל"ה - מתוך 'התקשרות')

לוי שני ד ועשה יהוה להם כאשר עשה לסיוחן ולעוג מלכי האמרי ולארצם אשר השמיד אתם: ה ונתנם יהוה לפניכם ועשיתם להם ככל-המצוה אשר צויתי אתכם: ו חזקו ואמצו אל-תיראו ואל-תערצו מפניהם כי | יהוה אלהיך הוא ההלך עמך לא ירפך ולא יעזובך: ז

~ נקודות משיחות קודש ~

וילך משה (לא, א)

ואזל משה למשכן בית אלפנא (תרגום יונתן) לפני שמשה נתן הוראה לבני-ישראל, הלך לבית-המדרש ("בית אלפנא"), כדי לעין בדבר ולקבר וללבן את שמועתו. לומר לך: אל לו לאדם לפסוק הלכה על סמך ידיעתו בתורה וזכרונו; עליו לעין שוב בשלחן-ערוך, ורק אחר-כך יוציא את פסק הדין.

בענין זה מסופר על אדמו"ר הרשב"ב, שפעם כבדוהו ב'מפטיר' מבלי להודיע לו על כך מראש. הרבי יצא לחדר סמוך ועין בהפטרות, ורק אז חזר לבית-הפנסט ועלה לתורה. (שיחת ש"פ וילך, תשכ"ה - מתוך 'התקשרות')

הָעָם לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ] (תוספתא סוטה ז, ח) תפקידו העקרי של כהן הוא להעלות גם את הנמוך ביותר לקדשה, כפי שיש לראות משלשה דברים שמצינו בעבודת הקטרת, שיש בה חשיבות מיוחדת (כפתיב "ישימו קטורה באפך"): מעבירה את הנחמא של הנצר הרע (וזה); אינה ראויה למאכל אדם (פגגור לקרבנות); יש בה חלבנה, שריחה רע. זהו שכהן מקהיל ומרים את כל העם, גם היהודי הנמוך ביותר.

(לקוטי שיחות, כרך יד, עמ' 127)

חמישי י' ויאמר יהוה אל-משה הן קרבו ימיו למוות קרא את-יהושע והתיצבו באהל מועד ואצונו וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד: י' וירא יהוה באהל בעמוד ענן ויעמוד עמוד הענן על-פתח האהל: י"א ויאמר יהוה אל-משה הנך שכב עם-אבותיך וקם העם הזה וזנה | אחרי | אלהי גכר-הארץ אשר הוא בא-שמה בקרב וועזבני והפך את-בריתי אשר פתתי אתו: י"ב וחרה אפי בו ביום-ההוא ועזבתים והסתרתני פני מהם והיה לאכל ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על בייאין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה: י"ג ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על פל-הרעה אשר עשה פי פנה אל-אלהים אחרים: י"ד ועתה פתכו לכם את-השירה הזאת ולמדה את-בני-ישראל שימה בפייהם למען תהיה-לי השירה הזאת לעד בבני ישראל:

~ נקודות משיחות קודש ~

והסתרתני פני מהם . . ומצאוהו רעות רבות וצרות (י"א) כתב הרמב"ם, שפאשר עם ישראל מתנתק מהקב"ה הוא נעשה "מפקר למקרה", והצרות באות עליו בדרך "מציעה", כאלו מעצמן. אמנם, הנקמה זו עצמה היא בהשגחה פרטית. אין כאן סליק ההשגחה, שהרי באמת קיימת השגחה גם כאן על כל פרט ופרט, אלא השגחה מסתרת ("והסתרתני פני"). עד כדי כך שאדם עלול לחשב שצרותיו באות במקרה.

(לקוטי שיחות, כרך יח, עמ' 199)

שישי כ' כי-אביאנו אל-הארמה | אשר-נשבעתי לאבותיו וכת חלב ודבש ואכל ושבע ודשן ופנה אל-אלהים אחרים ועבדום ונאצונו והפך את-בריתי: י' והיה כית-מצאן אתו רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו כי ידעתי את-יצרו אשר הוא עשה היום בטרם אביאנו אל-הארץ אשר נשבעתי: י"ב וכתב משה את-השירה הזאת ביום ההוא ולמדה את-בני ישראל: י"ג ויצו את-יהושע בן-נון ויאמר חזק ואמץ כי אתה תביא את-בני ישראל אל-הארץ אשר נשבעתי להם ואנכי אהיה עמך: י"ד ויהי | ככלות משה לכתב את-דברי התורה-הזאת על-ספר עד תמם:

~ נקודות משיחות קודש ~

והיה שם כך לעד (לא, כו) כל מי שיושב לפני ספר תורה לשב בכבוד ראש . . שהוא העד הנאמן לכל באי עולם (רמב"ם סוף הלכות ספר תורה) הרי שספר תורה היא עדות על כך שכתב ה' בנו מכל העמים. והנה, עדות אינה על דבר הנראה והנכר - קיום התורה והמצוה, שהוא דבר הנראה לעין. כמו כן אין צורך בעדות על מלתא דעבידא לאגלוי - קדשת ישראל, הנפש הקדושה שבעל יהודי, שלפעמים (כגון בעת רצון) היא מאירה בגלוי. העדות היא על דבר הנעלם - הקשר העצמי של יהודי עם עצמותו ותפקידו.

(לקוטי שיחות, כרך לג, עמ' 39)

שביעי כ"ה ויצו משה את-הלויים נשאי ארון ברית-יהוה לאמר: י' לקח את ספר התורה הזה ושמרתם אתו מצד ארון ברית-יהוה אלהיכם והיה-שם כך לעד: י"א כי אנכי ידעתי את-מרידך ואת-ערפך הקשה הן בעודני חי עמכם היום ממרים היתם עם-יהוה ואף כית-אחרי מותי: י"ב הקהילו אלי את-כל-זקני שבטיכם ושטריכם ואדברה באזניהם את הדברים האלה ואעידה

וְשִׁירְתָּא, תְּשַׁחֲתָא וְנַחֲתָא, דְּאִמְרִין בְּעִלְמָא, וְאִמְרוּ
אָמֵן: אָמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~

הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַשָּׁף (לא, יב)

לפי ה'מנחת חנוך' (מצנה תרי"ב) גם תינוק שגולד הוא
בכלל המצנה. נמצאנו למדים מזה כלל חשוב: חנוכו של
ילד יהודי מתחיל מיד עם לדתו.

(לקוטי שיחות, כרך ט, עמ' 378 - מתוך 'התקשרות')

מפטיר כח הקהילו אלי את־כל־זקני שבטיכם
ושטריכם ואדברה באזניהם את הדברים
האלה ואעידה בכם את־השמים ואת־הארץ:
כֹּה כִּי יֵדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־הִשְׁחַתְתָּ תִּשְׁחַתּוּן
וּסְרָתָם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֲתֶכֶם וְקִרְאתִי
אֲתֶכֶם הֲרָעָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־
הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יָדֵיכֶם:
וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי
הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד הַיּוֹם: פפפ

ל' ועם מ' של נצבים ע' פסוקים, אדני"ה סימן.

בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ: כֹּה כִּי יֵדַעְתִּי אַחֲרֵי
מוֹתִי כִי־הִשְׁחַתְתָּ תִּשְׁחַתּוּן וּסְרָתָם מִן־הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֲתֶכֶם וְקִרְאתִי אֲתֶכֶם הֲרָעָה
בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יָדֵיכֶם: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי
כָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד

הַיּוֹם: פפפ

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה
ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיון ובחני דכל בית
ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה
רבא מברך לעלם ולעלמו עלמא. יתברך: יהא שמה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמא. יתברך, וישתבח, ויתפאח, ויתרום,
ויתנשא, ויתגדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה
דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲרִיחִים הֵינּוּ לְמַחְזִיקִים בָּהֶן, וְהַמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכָּיָה דְּרִכֵּינַעם, וְכָל־נְתִיבְתֵיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָה,
בְּשִׂמְלָה עֲשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיְגִדֵּל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם

הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבוחר בתורה ובמשיה עבדו ובִּישְׂרָאֵל עִמּוֹ ובנביאי האמת וצדק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הווק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

שי למורא

(ג) קחו עִמָּכֶם דְּבָרִים, קבלו עליכם ושימו לבכם אל הדברים שאני אומר לכם. כל תשא עון, כל עונותינו תסלח. וקח טוב, מעשה טוב שעשינו ונן מול העון. ונשלמה פרים שפתינו, במקום פרים לקרבנות נשלמה לפניך ודוי שפתינו. (ד) אשור לא יושיענו, וגם תאמרו לפניו, לא נבקש עוד

תאשם שמרן (ראש ממלכת אפרים) כי קרתה באלהיה וגו': לבן בשובה יִשְׂרָאֵל שבארץ יהודה עד יהיה אלהיך פן יקרא אתכם בשומרון כי כשלת בעונך בא לך הצרה הזאת: ג קחו עִמָּכֶם דְּבָרִים שתתנדו לפניו וקחו ושובו אל־יהוה אֱמֵרוּ אֵלָיו בתפלה בל־תשא עון מחול נא כל

העון וקח במקומו טוב המעשים הטובים שעשינו ונשלמה במקום קרבנות פרים את ודוי שפתינו: ד עוד זאת אמרו לפניו מאשור לא נבקש עוד עזרה כי לא יושיענו על־סוס' היא עזרת מצרים לא נרָכָב ולא־נאמר עוד אלה אלהינו למעשה ידינו אלא אשר־בך לבדך ירחם יתום:

ה כאשר יאמרו פן, או ארפא אסלח למשוכתם למרדם, אהבם אוהב אותם אהבת נדבה כי שב אפי ממנו: ו אהיה כטל שאין נעצר מעולם ליִשְׂרָאֵל יפרח פרחים נעים בשושנה ויך שרשיו ויהפשוטו שרשיו פלכנון בשרשי עצי לבנון: ז ילכו יתפשוטו למרחוק וינקותיו ענפיו תרכים ויהי כגית שעליו לחים כל השנה הודו פח לחותו, וריח לו וריחו יהיה נודף פלכנון המורית ביותר לפי מרבית העשבים והאילנות הגדלים שם: ח אלו שישבו לארצם יהיו יושבי בצלל האל ותברך, יחיו את עצמם בכל עת במצות האל ותברך, ויהיו ברגל המתיזה את הבריות ויפרחו ויתפשוטו כגפן וזכרו וברכו שמו ויהיה כגין הגדל

הפטרה לפרשת וילך לקריאה בציבור

ולשמו"ת בהושע פרק יד

יד בִּשובָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעוֹנֶךָ: ג קחו עִמָּכֶם דְּבָרִים ושובו אל־יהוה אֱמֵרוּ אֵלָיו בל־תשא עון וקח־טוב ונשלמה פרים שפתינו: ד אשור לא יושיענו על־סוס' לא נרָכָב ולא־נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו אשר־בך ירחם יתום: ה ארפא משוכתם אהבם נדבה כי שב אפי ממנו: ו אהיה כטל ליִשְׂרָאֵל יפרח בשושנה ויך שרשיו פלכנון: ז ילכו וינקותיו ויהי כגית הודו וריח לו פלכנון: ח יושבו יושבי בצלל יחיו דגן ויפרחו כגפן

כמו בית השדה אשר ברכו ה'. בלומר, שלך שמו הטוב למרחוק. והוא רמז על בית המקדש שנקרא "לבנון" על שם שמלכין עונותיהם של ישראל.

(ח) יושבו יושבי בצלל, אלו שישבו ויחסו של חקב"ה. פרוש אחר, "ישבו", בשובה ונחת. יחיו דגן, יחיו את עצמם בכל עת במצות חקב"ה, כמו דגן שמתיה את האדם. ובספר "כ"י" והוא כמו "יחיו ברגל". ויפרחו כגפן, שהגפן מוציאה פרות בכל שנה מבלי וירעה מחדש, פרוש אחר, "יחיו דגן ויפרחו כגפן", שהדגן יוציא פרות משנה לשנה מבלי וירעה, כמו הגפן. וזכרו כגין לבנון, ריחו כגין לבנון המושב ביותר. והוא רמז על נסוד תינו

בִּלְבָנוֹן הַמוֹקֵד לְשֹׁכָה: ט אֶפְרַיִם מִהֲלִי עוֹד לִפְנוֹת לַעֲצָבִים, לַעֲבוֹדַת הַפְּסִילִים. אֲנִי עֲנִיתִי, אֲנִי אֶעֱנֶה לוֹ עַל כָּל מַה שִּׁיִּבְקֹשׁ מִמֶּנִּי. וְאֲשׁוּרֶנּוּ, אֶסְתַּכֵּל וְאֶשְׁנִית בּוֹ לָתֶת לוֹ כָּל צָרָתוֹ. אֲנִי כִבְרוֹשׁ רַעְנָן, כִּמוֹ עֵץ הַכְּרוֹשׁ בְּהִיּוֹתוֹ רַעְנָן וְלֹת, שֶׁאֶפְשֶׁר לְכַוֵּף אֶת רֹאשׁוֹ

עַד לְאָרֶץ, כִּד וְהָא הַקֵּב"ה מִצִּיּוֹ לוֹ לְהַצִּילֹהוּ. מִמֶּנִּי פָּרִיד נִמְצָא, הָרִי אֲנִי הוּא שְׁכַל טוֹבֶתֶד מֵאִתִּי בָּאָה. (י) וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָם, כְּאֶשֶׁר יִשׁוּבוּ הַפְּשָׁעִים לְדַרְכֵי ה', וְלֹא הִיוּ רְגִילִים בָּהֶם כִּמוֹ הַצִּדִּיקִים, וְיִפְשְׁלוּ בָהֶם, כְּאֶדָם שֶׁאִינוֹ מְכִיר הַדֶּרֶךְ. וְהָא נֶאֱמַר עַל הַפְּשָׁעִים שֶׁלָּבָם עוֹד בְּדֶרֶד פְּשָׁעִים. אֲבָל הַשִּׁבִּים בְּלֵב שְׁלֵם, הַקֵּב"ה יַעֲזֹרֵם. (יח) נִשְׂא עֵזוֹ, מְכַפֵּר עַל עֲוֹן. וְעֹבֵר עַל פְּשָׁעוֹ, כְּלוּמָר, אִינוֹ עוֹמֵד עַל הַפְּשָׁע לְהַשְׁגִּיחַ בּוֹ לְשַׁלֵּם עָלָיו גְּמוּלָה, אֲלָא עוֹבֵר עַל הַפְּשָׁע כְּאִלוֹ לֹא יִרְאֶנּוּ. לְשִׁאֲרִית נִחְלָתוֹ, לְאוֹתָם שִׁישְׁאָרוּ כְּבֹא הַגּוֹאֵל. לֹא הַחֲזִיק לְעַד אַפּוֹ, אֶף עַל פִּי שֶׁהָיוּ חֲבִיבִים שֶׁלֹּא יִצְאוּ מִחֲלֹלוֹת לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם, לֹא יִפְנֶה לְעַד אֵל מַעֲשֵׂיהֶם. (יט) יִכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ, כְּאֶדָם שֶׁכּוֹבֵשׁ דָּבָר תַּחַת רַגְלֵי שְׂלֵא יִרְאֶה. וְתִשְׁלִיד

וְכָרוּ בֵּינוֹ לְבָנוֹן: ט אֶפְרַיִם מִהֲלִי עוֹד לַעֲצָבִים אֲנִי עֲנִיתִי וְאֲשׁוּרֶנּוּ אֲנִי כִבְרוֹשׁ רַעְנָן מִמֶּנִּי פָּרִיד נִמְצָא: י מִי חֲכָם וַיְבֹן אֱלֹהִים נָבוֹן וַיִּדְעֵם כִּי־יִשְׂרָאֵל דְּרָכֵי יְהוָה וַצִּדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָם: ז יֵה מִי־אֵל כְּמוֹד נִשְׂא עֵזוֹ וְעֹבֵר עַל־פְּשָׁע לְשִׁאֲרִית נִחְלָתוֹ לֹא־הִחְזִיק לְעַד אַפּוֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא: יט יִשׁוּב יִרְחֲמֶנּוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ וְתִשְׁלִיד בְּמַצְלוֹת יָם כָּל־חַטָּאתָם: כ תִּתֵּן אֶמֶת לִיעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּנוּ מִימֵי קָדָם:

פִּרִי הַצִּלְחָתָה נִמְצָא לָךְ מִמֶּנִּי: כִּשְׁהַשִּׁלִּים הוֹשַׁע נְבוֹאָתוֹ, אָמַר י מִי חֲכָם בָּכֶם וַיְבֹן אֱלֹהִים הַתּוֹכָחוֹת שֶׁדִּבַּרְתִּי עַד הַיּוֹם נָבוֹן וַיִּדְעֵם וַיִּתְּנוּ לָכָל אֱלֹהִים וְיִשׁוּב אֵלֵי כִּי יִשְׂרָאֵל דְּרָכֵי יְהוָה גַּם אִם יִרְאוּ צִדִּיק וְרַע לוֹ אוֹ רָשָׁע וְטוֹב לוֹ וַצִּדִּיקִים יֵלְכוּ בָם כִּי יִכְרוּ וַיִּדְעוּ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָם כִּי יִאֲמְרוּ אֵין מְסַדֵּר וּמְנַחֵם לְעוֹלָם: חוֹר הַנְּבִיא לִשְׁבַח לֹה' עַל יַעֲרֹד הַטּוֹבָה וְאָמַר: אֶף שָׂאִין אֲנִי רְאוּיִים לָכָל הַטּוֹבָה הַחַיָּא כִּי אֲנִי מְלָא עֵזוֹ, אֲבָל יֵה מִי־אֵל כְּמוֹד נִשְׂא מוֹחַל עֵזוֹ וְעֹבֵר עַל־פְּשָׁע לְשִׁאֲרִית נִחְלָתוֹ לְדוֹר שִׁישְׁאָרוּ בְּקֶץ הַמִּזְן לֹא־הִחְזִיק אוֹתוֹ לְעַד עַד עוֹלָם אַפּוֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא וְלָכֵן וַתִּרְצֶה עַל הַפְּעַם: יט יִשׁוּב יִרְחֲמֶנּוּ כִּמְאֹ וְיִכְבֹּשׁ יִתְפּוֹשׁ בְּחוֹקָה אֶת עֲוֹנוֹתֵינוּ שְׂלֵא יִיגַע שׁוֹם עוֹנֵשׁ עָלָיו בְּעִתִּיד וְתִשְׁלִיד בְּמַצְלוֹת עוֹמֵק יָם כָּל־חַטָּאתָם הַחֲסָאִים הַבָּאִים בְּשׁוּגָה אוֹ בְּסִכַּת הַתְּאֵהָ שְׂלֵא מִצַּד הַמָּדָר: כ תִּתֵּן אֶמֶת אֶמֶת לָנוּ דְּרָדָה אֲשֶׁר הַבְּטַחְתָּ לִיעֲקֹב כִּי לֹא אֶעֱבֹד (בְּרֵאשִׁית כט) חֶסֶד שֶׁהַבְּטַחְתָּ לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר צִוָּה לְבָנָיו לְשִׁמּוֹר דֶּרֶךְ ה' וְגו' אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּנוּ מִימֵי קָדָם בְּעִקְרֵית יִצְחָק, כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָאִם ה' יַעֲזֹר אֲשֶׁר עֲשִׂית וְגו':

בְּמַצְלוֹת יָם כָּל חַטָּאתָם, כְּלוּמָר, לֹא יִכְרוּ לַעֲנֵשׁ עֲלֵיהֶם כְּאִלוֹ הַשִּׁלְכָתָם בְּעֵמֶק תֵּיִם שְׂלֵא יִרְאוּ. (כ) תִּתֵּן אֶמֶת לִיעֲקֹב וְגו', כְּלוּמָר, הַאֲמַת לָנוּ דְּרָדָה שֶׁהַבְּטַחְתָּ לִיעֲקֹב "וּפְרַצְתָּ יָפוֹה וְקִדְמָה וְצִפְנָה וְנִגְבָּה וְגו'" (בְּרֵאשִׁית כח.יד), וְהָיָה תִּשְׁלֹם גְּמוּלָה חֶסֶדוֹ שֶׁל אֲבְרָהָם, וְכֹאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּנוּ מִימֵי קָדָם בְּעִקְרֵית שֶׁל יִצְחָק "כִּי נִשְׁבַּעְתִּי... וַיִּרֶשׁ וַיִּרְעֶךְ אֶת שַׁעַר אוֹיְבָיו וְגו'" (בְּרֵאשִׁית כח.טז) וְ"אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּנוּ" כּוֹלֵל שְׁלֹשֶׁת הַאֲבוֹת אֲבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכַל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצִדִּיק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיו לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וַיַּגֵּל לְפָנָיו, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יי,
מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתַבָּרֵךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

עוֹלָם בִּינוּ שְׁנוֹת דָּר וָדָר שָׂאֵל אֲבִיךָ וַיִּגְדֵּךְ
זְקֵנֶיךָ וַיֹּאמְרוּ לָךְ: ^ה בְּהִנֵּחַל עֲלִיּוֹן גּוֹלִים
בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יֵצֵב גְּבֻלַּת עַמִּים לְמִסְפָּר
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ו כִּי חִלַּק יְהוָה עַמּוֹ יַעֲקֹב חִבֵּל
נִחַלְתּוֹ: ^ז יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְצָן מִדְבָּר וּבִתְהוֹ יִלֵּל
יִשְׁמֹן יִסְבְּכֵנָהוּ יְבֻנְנֵהוּ יִצְרְנֵהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:
^ח בְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹף יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו
יִקְחֵהוּ יִשְׁאָהוּ עַל-אַבְרָתוֹ: ^ט יְהוָה בְּדָד יִנְחָנוּ
וַאֲיֵן עַמּוֹ אֵל נִכְר:

לב ^א הֶאֱזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ
אֲמַרְיִפִּי: ^ב יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחֵי תִגֵּל כִּטָּל
אֲמַרְתִּי כַשְׂעִירִים עַל-יֶדְשָׁא וְכַרְבִּיבִים עַל-י
עֵשֶׂב: ^ג כִּי שָׁם יְהוָה אֶקְרָא הִבּוּ גִדְל לְאֱלֹהֵינוּ:
^ד חֲצוֹר תָּמִים פִּעֲלוּ כִּי כָל-דֶּרֶכָיו מוֹשִׁפֵּט אֵל
אֲמוֹנָה וַאֲיֵן עוֹל צִדִּיק וַיֵּשֶׁר הוּא: ^ה שָׁחַת לוֹ
לֹא בָנוּ מוֹמָם דּוֹר עָקֵשׁ וּפְתִלְתָּל: ^ו הִ לִּיהוָה
תִּגְמְלוּ-זֹאת עִם נִבֵּל וְלֹא חֲכָם הִלּוּ-הוּא
אֲבִיךָ קִנְיָד הוּא עֲשֵׂךְ וַיִּכְנֹנֵךְ: ^ז (יִשְׂרָאֵל) זְכֹר יְמוֹת

אגרות קודש

ב"ה, ה' אלול, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... לפלא שאינו מזכיר בלימודים הנלמדים ברבים גם לימוד תניא בכל יום ועכ"פ ביום ב'

וה' נוסף על השי"ק שכלשון רז"ל לא יהי שלשה ימים בלא תורה פנימיות התורה.

בברכת הצלחה וכוח"ט.

לוח זמנים לשבוע ראש השנה ופרשת וילך - שבת שובה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:32	6:28	8:55	8:56	9:29	9:30	10:32	10:32	13:04	13:02	18:39	18:31	19:04	18:57	18:12	19:07
חיפה (ק)	6:31	6:28	8:54	8:55	9:28	9:29	10:31	10:31	13:03	13:01	18:41	18:33	19:04	18:56	18:01	19:06
ירושלים (ק)	6:30	6:27	8:53	8:54	9:27	9:28	10:30	10:30	13:03	13:00	18:42	18:34	19:03	18:55	17:55	19:05
תל אביב (ק)	6:32	6:28	8:55	8:56	9:29	9:30	10:32	10:32	13:04	13:02	18:39	18:31	19:05	18:57	18:10	19:07
אוסטריה, וינה (ק)	6:48	6:40	8:57	9:01	9:41	9:45	10:45	10:46	13:18	13:15	18:54	18:42	19:27	19:15	18:26	19:28
אוסטריה, מלמור (ח)	6:02	6:11	8:34	8:28	9:11	9:05	10:13	10:08	12:43	12:42	18:17	18:22	18:44	18:49	18:02	19:00
אוקראינה, אודסה (ק)	6:50	6:43	9:01	9:05	9:44	9:47	10:47	10:49	13:21	13:18	18:57	18:45	19:29	19:17	18:29	19:29
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	6:34	6:25	8:42	8:46	9:27	9:30	10:30	10:31	13:03	13:01	18:40	18:27	19:13	19:00	18:11	19:13
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:59	6:50	9:06	9:10	9:52	9:56	10:55	10:57	13:29	13:26	19:06	18:52	19:40	19:27	18:36	19:40
אוקראינה, קייב (ק)	6:52	6:43	8:58	9:02	9:45	9:48	10:48	10:50	13:22	13:19	18:58	18:45	19:33	19:19	18:29	19:33
אחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	6:13	6:11	8:40	8:40	9:11	9:11	10:14	10:13	12:46	12:44	18:20	18:14	18:44	18:38	17:55	18:47
איטליה, מילאנו (ק)	7:17	7:09	9:29	9:32	10:10	10:13	11:14	11:15	13:47	13:44	19:25	19:13	19:54	19:42	18:55	19:55
אקוודור, קיטו (ח)	6:02	6:04	8:35	8:33	9:03	9:01	10:06	10:04	12:37	12:35	18:10	18:08	18:32	18:30	17:50	18:39
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:36	6:44	9:08	9:03	9:44	9:38	10:46	10:42	13:17	13:15	18:51	18:55	19:16	19:21	18:35	19:32
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:25	7:36	9:56	9:50	10:35	10:29	11:38	11:33	14:08	14:07	19:41	19:47	20:11	20:17	19:28	20:29
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:59	6:53	9:17	9:19	9:54	9:56	10:57	10:58	13:30	13:27	19:05	18:55	19:33	19:23	18:38	19:34
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:49	6:43	9:05	9:07	9:43	9:45	10:46	10:47	13:19	13:17	18:54	18:44	19:23	19:13	18:28	19:24
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:49	6:43	9:06	9:08	9:44	9:46	10:47	10:48	13:20	13:17	18:55	18:44	19:24	19:13	18:28	19:25
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:19	7:25	9:40	9:43	10:20	10:22	11:23	11:24	13:56	13:53	19:31	19:20	20:00	19:50	19:04	20:02
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:13	7:09	9:37	9:37	10:10	10:10	11:12	11:12	13:45	13:42	19:20	19:12	19:44	19:37	18:54	19:47
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:44	6:40	9:05	9:07	9:40	9:41	10:43	10:43	13:15	13:13	18:49	18:41	19:16	19:08	18:25	19:18
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:12	7:09	9:38	9:38	10:09	10:10	11:12	11:12	13:44	13:42	19:18	19:12	19:42	19:36	18:54	19:45
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:45	6:38	9:01	9:03	9:39	9:41	10:42	10:43	13:15	13:12	18:50	18:40	19:19	19:09	18:23	19:21
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	6:52	6:46	9:07	9:10	9:47	9:49	10:50	10:50	13:22	13:20	18:57	18:47	19:27	19:17	18:31	19:28
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	7:13	7:07	9:29	9:32	10:08	10:10	11:11	11:11	13:43	13:41	19:18	19:08	19:47	19:37	18:52	19:48
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:44	6:37	8:59	9:01	9:38	9:40	10:41	10:42	13:14	13:11	18:49	18:38	19:18	19:08	18:22	19:20
בוליביה, לה-פס (ח)	6:18	6:23	8:52	8:49	9:22	9:19	10:25	10:22	12:56	12:54	18:28	18:29	18:51	18:52	18:11	19:01
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:27	7:37	9:41	9:46	10:29	10:33	11:32	11:34	14:06	14:03	19:43	19:29	20:18	20:04	19:13	20:18
בלגיה, בריסל (ק)	7:27	7:37	9:42	9:46	10:29	10:33	11:32	11:34	14:06	14:03	19:43	19:29	20:18	20:04	19:13	20:18
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:51	5:57	8:25	8:21	8:56	8:52	9:59	9:55	12:30	12:28	18:07	18:09	18:27	18:29	17:46	18:38
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:39	5:45	8:13	8:09	8:44	8:40	9:47	9:43	12:18	12:16	17:51	17:52	18:14	18:16	17:34	18:26
ברטינה, לונדון (ק)	6:45	6:55	8:59	9:03	9:47	9:51	10:50	10:52	13:24	13:21	19:02	18:48	19:36	19:22	18:34	19:36
ברטינה, מנצ'סטר (ק)	6:53	7:04	9:05	9:10	9:55	9:59	10:59	11:01	13:33	13:30	19:10	18:55	19:47	19:32	18:42	19:46
גרמניה, ברלין (ק)	6:51	7:01	9:04	9:08	9:53	9:57	10:56	10:58	13:30	13:27	19:08	18:54	19:43	19:29	18:37	19:43
גרמניה, פרנקפורט (ק)	7:10	7:19	9:26	9:30	10:12	10:16	11:15	11:17	13:49	13:46	19:25	19:12	20:00	19:47	18:56	20:00
דובו אפריקה, ויטנסבורג (ח)	5:58	5:51	8:25	8:21	8:57	8:53	10:00	9:56	12:30	12:29	18:09	18:12	18:28	18:30	17:47	18:40
הודו, מומבאי (ח)	6:28	6:27	8:57	8:57	9:27	9:27	10:30	10:29	13:02	13:00	18:36	18:30	18:59	18:54	18:13	19:03
הודו, פונה (ח)	6:24	6:23	8:53	8:53	9:23	9:23	10:26	10:25	12:58	12:56	18:32	18:26	18:55	18:50	18:09	18:59
הונגריה, בודפשט (ק)	6:37	6:29	8:47	8:50	9:31	9:34	10:34	10:35	13:07	13:05	18:43	18:31	19:16	19:04	18:15	19:16

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:47	5:53	8:09	8:12	8:48	8:50	9:51	9:52	12:24	12:21	17:59	17:49	18:28	18:18	17:33	18:30
יוון, אתונה (ק)	7:12	7:17	9:36	9:38	10:13	10:14	11:16	11:16	13:49	13:46	19:24	19:14	19:52	19:42	18:58	19:53
מולדובה, קישינב (ק)	6:50	6:58	9:08	9:12	9:52	9:55	10:55	10:56	13:28	13:26	19:04	18:52	19:37	19:24	18:36	19:37
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:25	6:26	8:54	8:54	9:25	9:24	10:27	10:26	12:59	12:57	18:33	18:27	18:56	18:51	18:10	19:00
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	6:21	6:09	8:38	8:31	9:20	9:13	10:22	10:17	12:53	12:51	18:25	18:32	18:56	19:04	18:13	19:17
נפאל, קטמנדו (ח)	5:52	5:54	8:20	8:20	8:52	8:52	9:55	9:54	12:27	12:25	18:01	17:54	18:26	18:19	17:38	18:29
סין, בייג'ינג (ח)	6:01	6:06	8:24	8:26	9:02	9:04	10:05	10:05	12:38	12:35	18:13	18:03	18:42	18:32	17:45	18:43
סינגפור, סינגפור (ח)	6:54	6:52	9:26	9:24	9:54	9:52	10:57	10:55	13:28	13:26	19:01	18:59	19:23	19:21	18:41	19:29
פיליפ, ורשא (ק)	6:20	6:30	8:34	8:38	9:22	9:26	10:26	10:28	13:00	12:57	18:37	18:22	19:13	18:58	18:07	19:13
פור, לימה (ח)	5:58	5:54	8:29	8:26	8:58	8:55	10:00	9:57	12:31	12:29	18:04	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליון (ק)	7:26	7:34	9:46	9:49	10:28	10:31	11:31	11:32	14:04	14:02	19:40	19:28	20:12	20:12	19:12	20:12
צרפת, פריז (ק)	7:36	7:45	9:53	9:56	10:38	10:41	11:41	11:42	14:14	14:12	19:52	19:39	20:24	20:11	19:22	20:24
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:46	5:45	8:17	8:15	8:46	8:44	9:48	9:46	12:20	12:17	17:53	17:50	18:15	18:12	17:32	18:21
קנדה, טורונטו (ק)	7:04	7:11	9:25	9:27	10:05	10:07	11:08	11:09	13:41	13:38	19:19	19:08	19:47	19:36	18:49	19:48
קנדה, מונטריאול (ק)	6:40	6:48	9:00	9:03	9:42	9:44	10:45	10:46	13:18	13:15	18:54	18:43	19:25	19:13	18:25	19:25
קפריסין, לרנקה (ק)	6:33	6:37	8:58	9:00	9:33	9:35	10:36	10:36	13:09	13:06	18:44	18:35	19:11	19:02	18:18	19:12
רוסיה, לובאוויטש (ח)	6:40	6:51	8:50	8:55	9:42	9:47	10:46	10:48	13:20	13:17	18:57	18:42	19:36	19:20	18:27	19:35
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:13	6:25	8:22	8:27	9:15	9:20	10:19	10:21	12:53	12:50	18:34	18:18	19:10	18:54	18:00	19:10
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	6:07	6:15	8:25	8:28	9:08	9:11	10:11	10:13	12:45	12:42	18:21	18:09	18:53	18:41	17:53	18:54
שווייץ, ציריך (ק)	7:11	7:19	9:29	9:33	10:13	10:16	11:16	11:17	13:49	13:47	19:30	19:17	19:58	19:46	18:57	19:58
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:07	8:38	8:37	9:07	9:06	10:10	10:09	12:42	12:39	18:15	18:11	18:38	18:33	17:53	18:42

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

אגרות קודש

ב"ה, י"א תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ו אלול חדש הרחמים, בו כותב ע"ד מה שקרא בשיחה בהנוגע לענין פרוזבול, שענינו הוא מסירת שטרותיו לבית דין. ומביא פלוגתת רש"י ותוס' בזה.

ויעיין הלכות הלואה לרבנו הזקן בעל התניא - (פוסק בנסתר דתורה) - והשולחן ערוך - (פוסק בנגלה דתורה), בסעיף ל"ד, שזה שמש יסוד להאמור בשיחה, כאילו מסר שטרו לבית דין כו', ואפילו אין לו שטר כלל אלא חוב בע"פ, מועיל פרוזבול.

בהזדמנות זו אעוררו על שמירת שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא, הידועים, אשר שמענו כמה פעמים מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נגמ"מ זי"ע, אשר סגולה הם לכמה ענינים.

בברכה לבשו"ט ולחג שמח.

סדר הדלקת נרות לראש השנה ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהג הטוב של בנות ישראל... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (באה"ק ובחו"ל נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב ליל א' של ראש השנה

יש להדליק לפני כניסת החג "נר נשמה" (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני של ראש השנה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם הַזְכָּרוֹן:**

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנָהּ הַזֶּה:

ליל שני של ראש השנה

זמן הדלקת הנרות וכן הדלקה לצורך דברים אחרים - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, על ידי העברה מאש הדלוקה לפני ראש השנה. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת "שהחיינו" תביט בו או שתלביש בגד חדש, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש, ואת הפרי הנ"ל תאכל תיכף לאחר הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים - בכל זאת תברך "שהחיינו".

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם הַזְכָּרוֹן:**

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנָהּ הַזֶּה:

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מדליקים את הנרות על ידי העברה מנר דולק, ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:**

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כחניי
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7